ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1
MARDI
1er AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅԱԾ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.646 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.646

ԵՐԵՒԱՆ

ԴԱԻԻ ՄԸ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՄԱՆ ՀԵՏԵԻԱՆՔՈՎ՝ ԻՆԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՐՈՆՑ ՇԱՐՔԻՆ Հ.Յ.Դ. ԲԻՒՐՈՅԻ ԱՆԴԱՄ՝ ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Երեւանէն տեղեկացանք որ Յուլիս 28-էն 29-ի լուսնալիք գիշերը, Հայաստանի Ապահովութեան եւ Ներքին նախարարութիւնները երեւան հանած են դաւ մը, որու նպատակն էր Ազգ. Ժողովի մնացեալ երեսփոխաններու ընտրութեան օրը (Յուլիս 29) ահաբեկչական արարք մը գործել թիրախ ունենալով երկրին ծանօթ քաղաքական դէմքերէն ոմանք: Գործողութեան ընթացքին դիւնեալ բանմ տեղի ունեցած է եւ վիրաւորներ կան ոստիկաններու մէջ: Ձերբակալուած են Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ՝ Վահան Յովհաննիսեան, Մանուէլ Եղիազարեան (ծանօթ որպէս՝ Արարոյի Մանուէլ) եւ Հանրապետութեան նախագահի պահակազօրքի անդամ՝ Տիգրան Աւետիսեան:

Երկուշաբթի առաւօտ, հեռաձայնով կապուեցանք Երեւանի հետ, բայց, ոչ մէկ այլ մանրամասնութիւն կար այս առընչութեամբ:

Սոյնիւ կու տանք Ազգային Ապահովութեան նախարարութեան պաշտօնական յայտարարութիւնը որ կարդացուած է Շաբաթ, Յուլիս 29-ին, Ազգ. Ժողովի նիստին. -

Ազգային Անվտանգութեան եւ Ներքին գործերի նախարարութիւնների համապատասխան ծառայութիւնների համատեղ գործողութեան ընթացքին Յուլիսի 28-ի լոյս 29-ի գիշերը Երեւանում վնասազերծուել է յանցաւոր ահաբեկչական խումբ, որը ծրագրել էր Յուլիսի 29-ին Ազգ. Ժողովի կրկնական ընտրութիւնների օրը իրականացնել մի շարք ահաբեկչական գործողութիւններ երկրի յայտնի բաղաքական գործիչների դէմ, որոնց անունները չեն հրապարակւում ելնելով քննութեան շահերից:

Ահաբեկիչները ձերբակալման պահին ցոյց են տուել զինուած դիմադրութիւն: Շուրջ տասը րոպէ տեւած փոխհրաձգութեան արդիւնքում նրանց զինծառայողների շարքերում կան վիրաւորներ:

Առայժմ ձերբակալուած են ահաբեկչական խմբի ինը անդամ, որոնց թւում Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ Վահան Յովհաննիսեանը, Մանուէլ Եղիազարեանը (յայտնի որպէս Արարոյի Մանուէլ) եւ Հանրապետութեան նախագահի պահակազօրքի ծառայող Տիգրան Աւետիսեանը: Խմբի եւս մի քանի անդամներ գտնւում են հետախուզման մէջ:

Կատարուած խուզարկութիւնների ընթացքում յայտնաբերուել է մեծ քանակութեամբ զէնք եւ զինամթերք, այլ իրերէն ապացոյցներ:

Յարուցուած է քրէական գործ:

Երեւան, Յուլիսի 29

***

Յուլիս 29-ին տեղի կ'ունենար նաեւ ընտրութիւնը, մեծամասնութեան դրութեամբ, այն երեսփոխաններուն որոնք չէին ընտրուած Յուլիս 5-ին: Ընտրուած են բոլորն ալ (25) բացի Սեւիանեանի չրջանէն, ուր լարուածութիւն կը տիրէ; ուր քանի մը անձեր ահաբեկչական գործողութիւններ կ'ուզեն կատարել: Ընտրութիւնը ընթացաւ խաղաղ մթնոլորտի մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԳԵՐԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾԻԾԱՂԵԼԻ ՅՈՅՑ ՄԸ

Սպանիոյ ամէնէն տարածուած ու ամէնէն ծանօթ օրաթերթը «Էլ Փայիս» այսպէս կ'որակէ հիւլէական փորձարկումները վերսկսելու նախագահ Շիրաքի վճռակամութիւնը: Ֆրանսայի Յուլիս 9-ի պնդումը թէ պիտի կերարկուի հիւլէական փորձերու ծրագիրը, կը նկատուի «հոռոմարական ազգայնականութեան նոր յոյց մը» որ օրէցօր թեթեւ կը վչէ իր պատճառականութեամբ, նոյնքան ծանր՝ իր ամբաստանութեամբ: Կ'ըսուի թէ Ֆրանսական վնասաբերական համազէնները միջազգային «Կրինպիս» կազմակերպութեան նաւուն յառաջացումը կասեցուցած են երբ ան կը ջանար հակազդուիլ ատոմական փորձերու նոր սկիզբին: Ձիշդ է որ նախագահական չարժումին նաեւ մուտք գործած էր կղզեխումբին արդիւնեալ ջուրերէն ներս եւ Փարիզի առած քայլը ամբողջովին օրինական էր: Սակայն այդ քայլին ազդեցութիւնը եւ Ֆրանսայի մեծութիւնը չեչտելու միջոցները չատ չափազանցուած էին: Ֆրանսական նաւը քերթա եղաւ արտասուաբեր ռումբերու արձակման, դրաման արարքներու, ինչ որ թեթեւ վիրաւորներ պատճառեց ու հակազդեցութիւններ արթնցուց ո'չ միայն բնապահներու, այլեւ չրջանի երկիրներուն մօտ, ինչպէս՝ Աւստրալիա, Նոր Զելանտա եւ ամբողջ աշխարհի հանրային կարծիքին մօտ:

Այնքան բարձր դին մը կրնար միայն փաստել թէ Ֆրանսա կրնան իր նախագահով ունի պաշտպանութեան իրապատուկ քաղաքականութիւն մը չի ենթարկուիր միջազգային համոզումներու:

«Էլ Փայիս»ի համաձայն, Ֆրանսայի նախագահական չրջանը լաւ սկիզբ մը չունեցաւ: Ա. Ժիւպէի անկեղծութիւնը կասկածներու տեղի կուտայ ու կառավարութիւնը անհեռական խոստումները յարդելու անհրաժեշտ հիմերը չի յաջողիր ստեղծել: Այս պայմաններուն մէջ, սպանական Թերթը կը մտածէ թէ նախագահ Շիրաք ազգայնական լարերը կ'օգտագործէ, դրաւելու համար Ֆրանսական հանրային կարծիքը:

Կրինպիսի գործունէութիւնը միշտ խոհեմութեան ցուցանիչ չնկատուելով հանդերձ, կ'ըսուի թէ ան տեղ դրաւած է համաչարհային կարծիքին մօտ, որպէս հակազդուող բնութեան քայքայումին, աթոռին չարաչահութեան ու մարդկութեան հասարակաց ստացուածքին սպառնացող վտանգին: Բայց ապարդիւն է յուսալ որ պետութիւններ հրաժարին զործունէութեան մարզերէ որոնց չնորհիւ, հոգ չէ թէ ծիծաղելիօրէն կը չանան ապացոյցը տալ իրենց զերիչխանութեան: Կը բաւէ յիշել Ռինպօ Ուորիըը Ա.Ը որ ընկերացաւ Ֆրանսացի այլ համազէններու կողմէ, պատճառ ըլլալով նաեւ փորթուկալցի լուսանկարիչի մը մահուան: Ոչ միայն ոճրագործները ազատ են, այլեւ անոնց հանդէպ դատական ոչ մէկ հետապնդումի ձեռնարկուած է Ֆրանսայի մէջ: Իսկ այսօր, աննախադէպ յանդգնութեամբ մը, այդ տխուր պատահարին տասնամեակին փարիզ նոր հետապնդումի ձեռնարկեց Ռինպօ Ուորիըը Բ.ի դէմ:

Ձիշդ է որ Կրինպիսի գործունէութիւնը միշտ խոհեմութեան ցուցանիչ չնկատուելով հանդերձ, կ'ըսուի թէ ան տեղ դրաւած է համաչարհային կարծիքին մօտ, որպէս հակազդուող բնութեան քայքայումին, աթոռին չարաչահութեան ու մարդկութեան հասարակաց ստացուածքին սպառնացող վտանգին: Բայց ապարդիւն է յուսալ որ պետութիւններ հրաժարին զործունէութեան մարզերէ որոնց չնորհիւ, հոգ չէ թէ ծիծաղելիօրէն կը չանան ապացոյցը տալ իրենց զերիչխանութեան: Կը բաւէ յիշել Ռինպօ Ուորիըը Ա.Ը որ ընկերացաւ Ֆրանսացի այլ համազէններու կողմէ, պատճառ ըլլալով նաեւ փորթուկալցի լուսանկարիչի մը մահուան: Ոչ միայն ոճրագործները ազատ են, այլեւ անոնց հանդէպ դատական ոչ մէկ հետապնդումի ձեռնարկուած է Ֆրանսայի մէջ: Իսկ այսօր, աննախադէպ յանդգնութեամբ մը, այդ տխուր պատահարին տասնամեակին փարիզ նոր հետապնդումի ձեռնարկեց Ռինպօ Ուորիըը Բ.ի դէմ:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ «ՎԱՀԷ ՁԸՆՆՈՂԵԱՆ» ՆՈՐ ԲԱԺԻՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ. - («Յառաջ»). -

Կիրակի, Յուլիս 30, Մխիթարեան մայրավանքի՝ Ս. Ղազարի զանգակները կը զօղանջէին տօնական երանգով: Հանդիսական օր մըն էր, ու ազգայիններու հոծ բազմութիւն մը հրաւիրուած էր Ս. Ղազար: Օրուան պատարագը պիտի մատուցէր Մուրատ - Ռափայէլեան Վարժարանի նախկին սան՝ Գր. Վահէ Ձընողեանի հոգեւոր հայրը: Հոգեհանգիստ ու հոգեճաշ ալ տեղի պիտի ունենային եւ ապա պիտի կատարուէր բացումը Մխիթարեան Թանգարանին մէկ նոր բաժինին որ կառուցուած էր հանդուցեալ Բարերարին նուիրատուութեամբ:

Սրբազան արարողութիւններուն ներկայ էին հանդուցեալ բարերարին կողակիցը՝ Տիկին Տիրուհի Մ. Ձընողեան իր ընտանեկան պարագաներով եւ իտալահայ գաղութէն ալ հայրենակիցներ:

Մունկ ու չարական, պատարագի զոհին միացած՝ հանդուցեալ բարերարի հոգիին հանգիստ խնդրեցին Բարձրեալէն:

Հուսկ, հոգեճաշ մը տեղի ունեցաւ սեղանատան մէջ, ուր դաղար մը տալով ներկաներուն, զանազան հաստատութիւններէ եւ բարեկամներէ ուղարկուած հեռագրագիրներ կարդացուեցան, որոնցմէ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Պուէնոս - Այրէսի մասնաճիւղինը եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթական Հաստատութեան եւ «Վահէ Ձընողեան» հայկական ուսուցչանոցինը:

Կէսօրէ ետք, Թանգարանի նորակառոյց յարկին մէջ, հոծ բազմութեան ներկայութեան քօղազերծուեցաւ «Վահէ Ձընողեան»ի անունը կրող արձանագրութիւնը:

Հ. Ներսէս Արք. Տէր - Ներսէսեան մաղթագական ազօթք մը բարձրացուց Ամենակալին, պաշտպան խնդրելով Իր Սուրբ Հոգիին նորակառոյց այս Թանգարանին վրայ, զայն վերջ պահելու համար ամէն տեսակ աղէտէ՝ հրդեհէ ու մրրիկէ, գողութենէ ու կործանումէ:

Հուսկ խօսք առաւ Մխիթարեան միաբանութեան Ընդհանուր Աբբահայր Հ. Գէորգ Վրդ. Պալեան, կրկին անգամ ընդգծելով հանդուցեալ Բարերար Վահէ Ձընողեանի հայրենասիրական զգացումները, երախտագիտութեան, հոգին եւ հայ մշակոյթի գանձերու պահպանումին զուրգուրանքը որ պատճառ հանդիսացած էր «իշխանական» նուիրատուութեան, կարելի դարձնելով ոտքի կանգնել Թանգարանի այս նոր բաժնին արդիական կառոյցը:

Ապա Տիկին Տիրուհի Մ. Ձընողեան հակիրճ խօսքերով վախճաքեցաւ յայտնել իր զգացումները. «Այսօր հոգեկան մեծ զոհունակութիւն մը կը զգամ, որովհետեւ հանդուցեալ կողակիցիս վախճաքներէն մին էր Ս. Ղազարի մէջ Մխիթարեան միաբանութեան հովանիին տակ հաստատել Թանգարան մը ուր ամփոփուէին եւ պահուէին մեր ազգային Թանկագին իրեղէնները, եկեղեցական զգեստները, եւայլն, եւայլն: Այսօր անոր երազը կ'իրականանայ որովհետեւ այս յարկին տակ իր զոնները կը բանայ Թանգարանային այս նոր բաժինը ու իր անունով կը կոչուի «Վահէ Ձընողեան»: Այս կարեւոր ձեռնարկին իրագործումին համար չնորհակալութիւն յայտնելով Ընդհ. Աբբահայր Հ. Գէորգ Վրդ. Պալեանը, ինչպէս նաեւ Մխիթարեան նուիրեալ բոլոր հայրերը, յաջողութիւն կը մաղթեմ Մուրատ - Ռափայէլեան Վարժարանին, եւ կը մաղթեմ որ «Վահէ Ձընողեան» Թանգարանը իրրեւ օրինակ ծառայէ Վարժարանիս հին եւ նոր սաներուն»:

Ծափահարութիւններու տարափ մը. ապա ներկաները չտապեցին չնորհակալութիւն յայտնել Մխիթարեան Ընդհ. Աբբահայրը եւ Տիկին Տիրուհի Ձընողեանը, զմայլանքով դիտելով նորակառոյց սրահի ամբակուռ ցուցափեղկերուն մէջ զետեղուած հայ մշակոյթի խօսուն քայ լուռ վկաները, եկեղեցական զգեստներ, սպասներ, յախճապակիներ, իւզանկարներ, հայրապետական կոնդակներ, եւայլն:

Մշակ, յանկէ՛, ապահո՛վ պիտի հնձես: Ահա կը տեսնենք թէ ինչպէս Մուրատ - Ռափայէլեան Վարժարանի հեռաւոր 1928 տարեշրջանի աւարտական հայրորդին, իր քրտնաթոր աշխատանքներու արդիւնքով ահա կուգայ հարիւրապատիկ պըտղաբերելու եւ իր երախտագիտական պարտքը մատուցելու Մխիթարեան հաստատութեան՝ որ դարեր չարունակ պահապան կանգնած է հայ մշակոյթին, միեւնոյն հոգիով դաստիարակելով իր ճեռասուն աշակերտները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ» 70

Մեր յաջորդական երկու թիւերը (Օդոստոս 2 եւ 3) ամբողջութեամբ նուիրուած են «Յառաջ»ի 70-ամեակին:

Գրութիւններ ունին. -
Վարդան Մատթէոսեան,
Լեւոն Շառոյեան,
Շահէ Տէր Մելքոնեան - Միքայեան,
Էմմանուէլ Մարգարեան,
Խաչիկ Թէօլէօլեան,
Կարօ Յովսէփեան,
Հրանդ Անէմեան
ինչպէս նաեւ ողջոյնի խօսքեր՝ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն եւ Հ. Ներսէս Արք. Տէր-Ներսէսեանէ:

ՓՈՒԹՊՈԼ

Բ. ԴԱՍԿԱՐԳ

Վալանսի Հայ Մարզականը իր դաշտին վրայ 1 - 0 յաղթեց Սոչոյի: Դասաւորման դլուխն է Դան 7 կէտով, Վալանս 6-րդ է 5 կէտով: Վերջինն է Նիոր 1 կէտով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒԱԹԻՒ. Պոանիոյ պատերազմին մէջ մխրճուեցաւ, մինչ Սերպերը թալանի կուտային Զեփա քաղաքը: Այս յարձակման հետեւանքով Սերպերը թուլցուցին իրենց օղակը Պիհաչի չուրջ: Խրուաթները մտադիր են վերադրաւելու Գրաժինայէ իրենց հողամասը որ Սերպերու ձեռքն է: Վճռական չեչտով կ'առաջարկեն՝ բանակցութիւն թէ՝ պատերազմ: Պոանիոյ Սերպերը հակայարձակման մասին կը խօսին, մինչ Պելկրատ կը դատապարտէ Խրուաթներու «յարձակողական ընթացքը»:

ՍԷՆ - ՄԻՇԷԼ կայարանի ոճրափորձին

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՋԱՏՈՒԹԵԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

«...Կարո՞ղ է արդեօք մեր Հանրապետութիւնն անուանուել ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ: Կարո՛ղ է եւ անհրաժե՛շտ է: ... Մենք համայն աշխարհի առաջ բարոյական եւ իրաւական լիակատար իրաւունք ունենք կոչուելու քրիստոնէական հանրապետութիւն: ... Մեր ոչ այնքան բարեկամաբար տրամադրուած բարեկամների համար Քրիստոնէական Հայաստան անուանումը սթափեցնող ազդեցութիւն կ'ունենայ: Դժուար է պատկերացնել այն առաւելութիւնները որ կ'ունենան մեր դիւանագէտները միջազգային ասպարէզում, միաժամանակ ներկայացնելով քրիստոնէական գաղափարախօսութիւնը եւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

... Հայաստանի Քրիստոնէական հանրապետութեան նախագահ սահմանադրօրէն նշանակուում է Ամենայն Հայոց Կաթողոսկոսը ցմահ, վեհոյլի իրաւունքով: Կառավարման ձեւը խորհրդարանական է, կազմուած երկու պալատից: Առաջին (վերին) պալատը փորձէսիոնալ է՝ կուսակցական եւ հասարակական գործիչներ: Երկրորդ (ստորին) պալատը ոչ փորձէսիոնալ է, կազմուած արհմիութիւնների ներկայացուցիչներից, ձեռնարկութիւնների, դրամատների ղեկավարներից եւայլն:

... Մեր նպատակն է սոսկ փաստարկել այնպիսի պետութեան ստեղծման գաղափարը, որը սահմանադրօրէն իրար է կապում Հայրենիքը, Հաւատը, Աղդարութիւնը: Քաղաքացիների միաճոյլ հպատակութիւնը Հայաստանի Քրիստոնէական Հանրապետութեանը կ'ապահովուի «Հաւատարմութիւն պետութեանը -- հաւատարմութիւն Աստծուն» սկզբունքով: Այս գաղափարից չօգտուիլը մեղք կը լինի մեր պատմութեան նկատմամբ, կրաւորական յանցագործութիւն ներկայում եւ ծանր (արդարացի) պատիժ ապագայում»:

ՌԱՖԻԿ ԴԱՒԹԵԱՆ
«Գարուն» -- Մայիս 1995

*
**

ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՋԻՆ ԴԷՄՔԵՐՈՎ
(Հարցազրոյց)

«... Պէտք է վճիտ աչքերով, մեծ սիրով ու սրտով նայել աշխարհին ու կը տեսնես որ աշխարհն էլ քեզ է այդպէս նայում: Փոքր Մհերի պէս քարանձաւ մտած, բարու համար պայքարից խուսափող չլինենք, չսպասենք որ աշխարհը բարիանայ ու նոր քարանձաւից դուրս գանք: Մեր մէջ դեռ պայքարում են այս երկու միտումները, եւ կարծես թէ յաղթում է առանդունը, աշխատանքի միտուած, աշխարհին պայծառ նայող Հայի կերպարը»:

ԱՐԱ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
(Գերագոյն Խորհուրդի Ա. փոխ - նախագահ)
«Երկիր Նայիրի» - Յունիս 23

*
**

ՈՒԺԸ ՉՆԵՑ ԻՐԱԽՈՒՆՔ

«... Նախագահի հասցրած հարուածից յետոյ Դաշնակցութիւնը այդպէս էլ ուշքի չեկաւ: 1990 թուականին երբ Հ. Յ. Դ-ն հայրենիք վերադարձաւ, նրա ղեկավար օղակները զրաւեցին Խորհրդային շրջանի անյայտող վուսակցական կարիերիստները եւ զարթաղեան չարժումից դուրս մնացած անուտզանդ գործիչները: Նրանք կարծում էին որ միայն Սփիւռքից ստացած միլոյոններով թերթեր տպագրելով, առանց մատը մատին տալու, ինչ - որ ժամանակ ընտրութիւններում հարիւրամեայ կուսակցութեան անունով մեծամասնութիւն կը շահեն եւ իշխանութիւնը կը սահի իրենց ձեռքը: Սակայն Հ. Յ. Դ-ի ղեկավարները չգիտէին որ անհրաժեշտ է արժանանալ իշխանութեան, սրի համար պայքարը դժուար է ու դաժան, ու միայն նախնիների փառքը օգտագործելը շատ քիչ է յաղթանակի համար: Եւ այսօր այդ ղեկավարների ապաշնորհութեան պատճառով ու նրանց փոխարէն բանտերում պատժւում են Դաշնակցութեան չարքային նուիրեալները»:

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ
«Շրջան» - Յուլիս 14

*
**

ՊԱՏԳԱՄԱԻՈՐԱՑԱԻ

«Լոպէս էլ բա՞ն կը լինի, որ կողմս նայում եմ՝ պատգամաւորախաղ է: Ամանք -- զարմանքը պատել է ինձ. էլ խանութպան, էլ բժիշկ, էլ ճարտարապետ, էլ դործազուրկ, դռնէ դուռ ընկած՝ ստորագրութիւններ են մուրում, նախընտրական ծրագրեր թխում, իրենց Ազդային ժողովի պատգամաւոր են երեւակայում: Եւ ի՞նչն է զարմանալին՝ բոլորն էլ աղմկում են թէ մեզ փորձէսիոնալ խորհըրդարան է հարկաւոր. տեսնես դործազուրկի փորձէսիոնալը ո՞րն է:

Է՛հ, Պր. Աբարքցեան, Պր. Սադոյեան, Արա Սահակեան եւ միւսներ, ձեր արածը ձեզ դո՞ւր է դալիս, - ուրեմն, ի՞նչքան է Հայաստանի առաջին խորհրդարանը դժել պատգամաւորի վարկը որ հիմա տեղից վեր կացողը իրեն օբէնսդիր է կարծում: Զգիտեմ, եթէ Աստուած էլ ների ձեր մեղքերը, ես չեմ կարողանայ ներել...»:

ԱՐՏԱԿ ՄԵՀՐԱԲԵԱՆ
(դործազուրկ)
«Գարուն» - Մայիս 1995

*
**

ԵՐԵՒԱՆ, Ի. ԴԱՐԱՎԵՐՋ

... «Եթէ պատերազմ է, ինչո՞ւ բոլորս չենք կռւում եւ ինչո՞ւ բոլորիս տառապանքը հաւասար չէ. եթէ չբջափակում է՝ ոչինչ չկայ, լոյս չկայ, ապա ինչո՞ւ ամանք լարանցումներով լոյս ունեն, իսկ անճարները պիտի մնան խաւարի մէջ. չէ՞ որ բոլորն էլ մարդ են՝ արարող, ըստեղծող: Ես է՛լ չեմ սիրում քայլել երեկոյեան Երեւանի փողոցներով. ամայութիւն է ու լռութիւն ամենուր, կարծես քաղաքն էլ է որբացել...»:

ՀՐԱՆՈՑՇ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
«Գարուն» - Մայիս 1995

*
**

ԹԱՓԱՌՈՂ ԺՊԻՏ

«Հայաստանում մէկ չնչին ընկնում է հինգ դինուոր, հինգ հիւանդ եւ երեք «այո»:

*
**

Սահմանադրութեան ընդունումից յետոյ երկիրը դարձաւ Համրապետութիւն:

*
**

Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովն հրատարակեց 96 թ. նախագահական ընտրութիւնների արդիւնքները:

*
**

Կաթողիկոսը օրհնեց հանրաքուէի կեղծուած արդիւնքները»:

«Շրջան» - Յուլիս 14

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ՝ «ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ»

Մատենաշար «Յառաջ», 1995, 285 էջ, «Բանտարկուած թռչունը (Ներածու - թիւն), Գրիգոր Պըլտեան, եւ Շահան Շահնուրի Armen Lubin անունի տակ հրատարակուած գործերու ցանկ: Թղթակազմ:

Հրատարակուած Շահան Շահնուրի մահուան քառամեակի առթիւ, Գրիգոր Պըլտեանի ներածականով սկսած այս հատաքածոն կ'ընդդրկէ սփիւռքահայ մամուլի եւ յատկապէս «Յառաջ»-ի էջերէն լոյս տեսած յօդուածները «դրոս Շահան Շահնուր, մինչեւ իր մահը չէր հրատարակած: Չէ՞ր ուզած: Թերեւս ... բայց, բոլորն ալ պահած էր իր արխիւին մէջ» («Յառաջ»-ի նախաբանէն): Հատորը կը յատկանշուի իր խմբաւորումի տեսանկիւնէն, ուր «դուրս թողուած էջեր»ը կը մեկտեղուին, երբ արդէն «իրենց բացակայութեամբն իսկ» ստեղծած էին «պարապներ», (Թերթիս կիրակնօրեայ թիւը», Շահնուրի ծանօթութիւնը էջ 150, մէջբերուած Պըլտեանի ներածականին մէջ), Շահան Շահնուրի գրութիւններու համանուագին թէ իր դայթակղութեան արուեստին մէջ: Այսպէս, հատաքածոն կը սկսի Շահնուրի «Աւագ Ուրբաթ»ը եւ «Պուզնուզը»ները (1932) գրական էջերով ու կը շարունակուի յօդուածներով. սկսելով «Նկարչութիւնն եւ նկարիչներ», ուր փորձով Շահնուր կը մատնանշէ քննադատութեան դժուարութիւնը տալով իր գեղարուեստի մեկնաբանութիւնը Մարտիրոս Սարեանի եւ Մելքոն Քէպապճեանի արուեստին (1929), Թէոդիկի մահուան տարելիցին առթիւ («Յառաջ», 1929 Մայիս 23) յուղիչ ապրումներէն եաք կը կարդանք իր քննադատական յօդուածը «Մենք» խորագրով («Յառաջ», 1932, Յունուար 24 - 27) ուր ան կուտայ իր տեսութիւնը «նոր»ի, սփիւռքահայ - ազգայնական գրականութեան մասին իր մտասեւեռումը եւ հոն կը գտնենք մեր օրերու ժամանակակից մտահոգութիւնը, երբ կը գրէ (էջ՝ 69). «Մենք յառաջապահ չենք, այլ ... պահ ենք»:

. . . . . .

«Այն կրակը, զոր ձեզմէ առինք ու կը տանինք դրած սկիհի մէջ, որ կը կոչուի «Ով մեծասքանչ», կը կարծէ՞ք, վաղահօրէն կը կարծէ՞ք թէ դիւրաւ պիտի փոխանցենք մեր զաւակներուն: Լսեցէ՛ք:

«Եւ արդ՝ յառաջապահ ենք:

«Յառաջապահ է այն տղան, որ դեռ կը դրէ»: Հոն է նաեւ իր «Մենք»ի սերունդի որակումը» (էջ՝ 77):

Յաջորդ յօդուածով Շահնուր կը նշէ Շ. Պէրպէրեանի այցելութիւնը Փարիզ, իր իւրայատուկ ձայնով (1932): Ապա կը յաջորդէ «Մաքս Ժակոպ եւ Հայկական ողբերգութիւնը» դրութիւնը (1934), ուր Շահնուր կը յայտնաբերէ Max Jacob-ի «Հայաստան» (Haïasdan) անուն քերթուածը: «Ֆրանսացի երիտասարդ դրագէտները եւ մենք» (1939) իր դրութեամբ ան կ'անդրադառնայ ֆրանսացի դրողներու հայու հանդէպ ունեցած զարչանքին ու առելութեան, վերջացնելով՝ «Չեմ դիտեր թէ ժիրօտուի ըսածին պէս բոլոր Հայերը կը հոտի՞ն թէ ոչ: Ես իրեն պէս բոլորը չեմ հոտոտած: Բայց դիտեմ թէ Հայուն այս լաճը կը նախընտրէ հոտիլ» (էջ՝ 99):

Շահնուր իր յաջորդ յօդուածով կուտայ իր մտածումները «վէպին չուրջ», Յաջորդ յօդուածը որու խորագիրն է «Վերջին խօսք՝ չափազանցութիւն է» («Ապագայ», 1937), քննադատական ակնարկ է հայ դրական շրջանակներէն ներս «Հըպանցիկ» մօտեցումին: Այս յօդուածէն կը պարզուի Շահնուրի մօտեցումը հայ - սփիւռքահայ դրականութեան: Զգայուն եւ դեղապաշտ ոճին դէմ կ'առաջարկէ «ուժը ունենալ վար իջնելու» եւ ընդունելու կեանքի հակակշիռը (էջ՝ 125) եւ «առանց սառանայութեան, առանց նիւթականին պղծութեան դոյութիւն չունի դրականութիւն»: «Զապէլ Եսայեան կը դրէ» (1938) յօդուածով վերանցում մըն է Եսայեանի 1905-ի ֆրանսերէն լոյս տեսած «Ecrits pour l'art» յօդուածին, որ Շահնուրի համար կը հետեւի «չափազանցեալ եւ կեանքէն զուրկ սեմպոլիզմին վրայ» եւ ուր սակայն Շահնուր կը գտնէ «հինգած դրական տարազ»ի եաին, կը համակուի յուզումով հոն գտնելով խոսքեր որոնք նոր իմաստ կը առնան, երբ կը կարդայ «Այլեւս ոչինչ պիտի փոխուի եւ այլեւս ոչինչ պիտի լսուի» (էջ՝ 129): Իր «Դրախտ կորուսեալ» յօդուածով, Շահնուր կուտայ որակելու Հ. Յ. Դ-ի դրականութիւնը՝ «Հէքեաթ», մօտենալով հէքեաթին արեւմտեան տեսաբեան (Descartes) արդիապաշտական դիտանկիւնէն եւ այն համոզումով թէ հէքեաթը ժողովուրդին խօսքն է, արձագանգը, եւ ոչինչ կուտայ անոր: Այսօր յետ - արդիական տեսանկիւնէն ամէն ինչ չարահիւսութիւն ու պատում է, ըլլայ դիւութիւնը թէ հէքեաթը: Շահնուր այս յօդուածը կը նկատէ փորձ մը հէքեաթ հասկնալու եւ բացատրելու թէ ան միշտ կը սկսի նոյն կէտէն թէ (էջ՝ 133) «1) Դրախտին մէջն էինք. 2) Անձորը կերանք. 3) Կորուսեալ է դրախտը»: Ան այս ոճին կը դասէ նաեւ Զարդարեանէն Օշական ամբողջ մեր դրականութիւնը: Գրեթէ նոյն թեման կը շարունակուի յաջորդ դրութեան մէջ. արդարեւ, «Վաւերաթուղթը» նուիրուած՝ Գեղամ Փինէրճեանին, կը քննադատէ մեր ամբողջ դրականութիւնն ու դրագէտները որակելով զրենք «ամաթէօրներ» ու հոն կը քննադատէ նաեւ վաւերաթուղթի չգործածութիւնը կամ «լղրճուած, աղճատուած» ներկայացումը:

Այս յօդուածէն եաք Շահնուր կը դադրի հայերէն դրելէ: Ան կը դրէ միայն ֆրանսերէն ստորագրելով Armen Lubin կեղծանունը: Արփիկ Մխիթարեանի վկայութեամբ 1939-էն 1957 Շահան Շահնուր հայ դրագէտը լուած է բայց ոչ՝ ֆրանսագիր քանաստեղծն ու արձակագիրը: Արփիկ Մխիթարեանի դրութիւնը կը պատմէ Շահնուրի «դարձը» իր հօր՝ Շաւարշ Մխիթարեանի մահուան առթիւ Շահնուրի դրած «Սիրտ սրտի» նամակով (1957), եւ որ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը որդեդրած է որպէս խորագիր: 1958-ին Շահնուր կը հրատարակէ նոյն դրութիւնը որպէս պատմուածք «Սիրտ կայ որ կը ճաճանչէ» խորագրով (Գ. Քէօսէյեանի հրատարակութեամբ, 1958, Պէյրութ): Հատաքածոն կը շարունակուի Շահան Շահնուրի 1957-էն 1974 (իր մահը) լոյս տեսած յօդուածներով: Ան այս վերջին յօդուածներուն մէջ արդէն իսկ հաշտուած է իր ցաւին հետ ու հայութիւնը ընդունած իր էութեամբ եւ որպէս «սիրտ» որ «այնքան ազատութիւն կը փնտռէ՝ որքան բանտարկուած թռչունը»:

*
**

ՇՈՒՇԻԿ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ՝ «ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ ՎԷՊԸ»

Պէյրութ, Համազգայինի վահէ Սէթեան տպարան, 1994, թղթակազմ, տպաքանակ 1000, 126 էջ

Աւարտաճառի կամ թէզի ոճով դրուած այս փոքր դրքոյկը կուդայ կեդրոնանալու Յակոբ Օշականի վիպագրութեան վրայ՝ յենուելով «Ծակ պատուկը», «Սիւլէյման էֆէնտի» եւ «Մնացորդաց» գործերուն վրայ: Շուշիկ Տասնապետեան համադրելով արդէն իսկ Յակոբ Օշականի վէպի մասին եղած դրախօսականներն ու դրքննադատական աշխատութիւնները, ինչպէս Մարկ. Նշանեանի «Օշականեան մտաւեներագրութիւն» չարքը, Գրիգոր Պըլտեանի «Յակոբ Օշական եւ արեւմտահայ նորավէպը», «Օշականի վէպը», «Ծակ պատուկ»ին, Վահէ Օշականի իր հօր վէպին եւ դրական վաստակին նուիրուած յօդուածներն ու այլ յօդուածներ կը մնայ համայուած՝ Յակոբ Օշականի «Հայ մեծ վիպասանի անանցանելի ու փառաւոր վաստակին» (էջ՝ 122): Թէեւ կը փորձէ խորանակ վերլուծումի մէջ:

Շուշիկ Տասնապետեան իր վերլուծական ակնարկով կ'անդրադառնայ Օշականի վէպին որպէս իր դրական ժամանկի մեծագոյն նուաճումը, զայն նկատելով իր դեղարուեստական համակարդին առանցքային կեդրոնը: Իսկ Տասնապետեանի մօտեցումը վէպին, կը սկսի «վէպի աշխարհը» ներկայացնելով, ապա «Ցիպարները»ը, «Բարքեր»ը, «Գործողու-

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՍԱՐՍԱՓԻՆ ՅԻՄՆԱՄԵԱԿԸ

Ք. աչխարհամարտին աւարտին մօտ հատնորէն չատեր կը մտածէին թէ Հիտլերի խնայուած քաղաք էր Ամերիկացիներուն կողմէ, քանի որ ճափոնի միւս բոլոր քաղաքները թիւրախ կ'ըլլային ռմբակոծումներու, բացի այս մեկէն: Այդ պատրանքը ցնդեցաւ 1945 Օգոստոս 6-ի առաւօտեան, զօրաւոր պայթեւմի մը դոռոցին ու աչքեր կուրցնող փայլատակումին հետ: Հիրոչիմային հետ ամբողջ աչխարհը արձանագրեց երկրադունին վրայ արձակուած հիւլէական առաջին ռումբին փորձառութիւնը:

Այդ պայթեւմը ակնթարթի մը մէջ փչրեցուց, հալած ոսկորներու, ըզբաւած միսերու, արեան ճապաղիքներու եւ մոխիրի անձայրածիր դաշտի մը վերածեց չէն քաղաքը: Անմիջապէս մահացողներէ թեթեւ աւելի սոսկալի վիճակի մէջ էին վերապրողները, իրենց փրթած ականջներով, հալած աչքերով, ուռած դէմքով, այրած մորթով, կամ դուրս թափած փորոքիքով: Անոնք երկարաւոր, տառապալից դարմանումներէ ետք երբ նոյնիսկ կրցան տիրանալ քիչ - չատ բնականոն կեանք մը վարելու կարողութեան, երբեք չյաղթեցան մոռնալ Օգոստոս 6-ին պատահածը:

Վերապրող մարդարան մը յետադային դիտել այդ մասին, ի՛ըսկ թէ դժոխային տեսարանին վրայ կ'իչխէր մահուան ու այրած, խանձած մորթի, միսի հոտը. այդ զարչահոտութիւնը այնպէս խոր տպաւորած էր զինքը որ այսօր եւս, դէպքէն 50 տարի ետք, կրակին վրայ եփած ձուկ չի կրնար ուտել. այդ ճուկին հոտը կը յիչեցնի իրեն Օգոստոս 6-ի զարչահոտութիւնը եւ ապրած ամբողջ սոսկումը:

Իր եւ իրեն նման վերապրողներու յուչերուն մէջ պատահարին չափ ցնցիչ է կարդալ թէ իրենք ամբողջ կէս դար պարտադրուեցան ընկերութեան լուսանցքին վրայ ապրելու, յաճախ մերժումներու թիւրախ ըլլալով: Ատիկա եւս ազդակ մըն է, անկասկած, իրենց մէջ անջնջելիօրէն դրոչմուած զարչանքի, արհաւիրքի զգացումին որ, ինչպէս կը զրէ նոյն մարդաբանը, պիտի անհետանայ միայն մահուան հետ:

Անհրաժե՞շտ էր իսկապէս, ճափոնի դէմ ամերիկեան վերջնական յաղթանակին համար այդ ռումբը: Այս հարցումին ժըխտական պատասխան կուգայ երկու ճաշեան զգայարանք», «Գաղափարագրութիւն», «Վիպական ճարտարապետութիւն», «Հոգեբանութիւնը», հասնելու համար Օշականի սեփական, իւրայատուկ ոճին եւ անկեղծութեան:

Վէպը որպէս սեռ ունի իր իւրայատուկ դժուարութիւնները, որոնց սակայն Շուշիկ Տաճատեանի գրեթէ չանդրադառնար: Վէպը այլ գրական սեռերէն կը տարբերի իր նոր եւ յետ - գրական ըլլալուն համար: Հոն բոլոր գրական սեռերը կուգան վերակերպուելու, քանդուելու եւ վերանորոգուելու: Վէպը իր ոճային կառոյցով կը յատկանչուի եռա - տրամադծութեամբ, այլազանութեամբ, բազմելոյնութեամբ, ինչպէս նաեւ անձայրածիր ժամանակութեամբ եւ բազմերանգ երկխօսութեամբ: Պիտի փափաքէի տեսնել Յակոբ Օշականի վէպի այս դրսեւորումներու արժեւորումը:

ՍԻՄԱ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Յ. Գ. - Շահան Շահնուր իր 1937-ի պարզ մէկ հրապարակագրութեան մէջ՝ «Ապագայ», 1937, Յուլիս 3, ունի շատ աւելի խորունկ «վէպի շուրջ» տեսութիւն մը, ուր ան կ'անդրադառնայ նաեւ Օշականի վէպի տեսութեան մասին: Շուշիկ Տաճատեանի մօտ պիտի փափաքէի տեսնել այդ մասին:

Ս. Ա.

«Հորիզոն»
Գրական յաւելուած, Յուլիս

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ԵՒ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). -

Փրովանս Ալփ Քոթ տ'Ազիւր Շրջանային Խորհուրդը, Մարսէյլի մէջ, վեց ամիս առաջ, թաղապետական ընտրութիւններու նախօրեակին հիմը դրաւ «Փ. Ա. Ք. Ա. Արմէնի Քոլէքթիֆ»ի մը: Այս խմբակցութիւնը կը համախմբէ վերոյիչեալ շրջանի հայ միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ եւ ունի իր դիւանը որուն նախագահութիւնը կը վարեն հերթական կարգով Մարսէյլի եւթը հայ յարանուանութիւններու հոգեւոր պետերը:

Փ. Ա. Ք. Ա. Շրջանային Խորհուրդը երեք տարուան վրայ, 1995 -- 1998 տարիներ մինչեւ շրջանային նոր ընտրութիւնները, 1,15 միլիոն ֆրանքի պիւտճէ մը քուէարկեց Հայաստանի ի նպաստ օգնութեան գործողութիւններու համար:

Առաջին ժողովներու ընթացքին աւելորդ է ըսել թէ զրեթէ իւրաքանչիւր միութիւն ներկայացուց ծրագիր մը, ուղեց օժանդակութիւն «իր» ձեռնարկին համար: Սակայն, ժողովէ ժողով կարեւորը անկարեւորէն, հաւաքականը հատուածականէն կատէն ալ: 1963-ին, յետադային Միացեալ - Նահանգներու նախագահ ընտրուած ղօրավար Այզընհաուըը որ պատերազմին դաշնակից զօրքերու Եւրոպայի հրամատարն էր, յայտնած է թէ ճափոնցիները արդէն յանճնուելու պատրաստ էին եւ անհրաժեշտ չէր զիրենք ռմբակոծել «այդ սարսափազդու բանով»: Նոյն կարծիքը յայտնած է նաեւ օգուժի հրամանատարը: Իսկ նախագահ Ռուզվէլթի, ապա Թրումընի պինուորական խորհրդական Ծովակալ Լէհի իր յուչերուն մէջ կը գրէ. - «Բարբարոս այդ զէնքին գործածութիւնը Հիրոչիմայի եւ Նակազաքիի վրայ, ոչինչով օգնեց մեզի ճափոնի դէմ մեր մղած պատերազմին մէջ»: Այսօր, տարօրինակ կը թուի կարդալ թէ նոյն զաղափարը կը տիրէր նաեւ ռուս զեկավարութեան մօտ: Բերլիայի տգան խօսելով Կրեմլինի հակազդեցութեան մասին, կ'ըսէ թէ Ստալին ու իր հայրը անմիջապէս հասկցած էին թէ Ամերիկացիներու առաջին նպատակը վախ պատճառել էր: Եւ կարմիր բանակը մէկ - երկու չաբթուան մէջ արդէն կրնար ճափոնը անձնատուութեան պարտադրել:

Իր տիրացած զէնքին տարողութեան չօչափելի փաստը ունենալու Միացեալ - Նահանգներու մղումով թերեւս կը բացատրուի ոչ անհրաժեշտ նման քայլ մը: Կայ նաեւ յաջորդ յիսնամեակին այդ զէնքին գործածութենէն խուսափելու երեւոյթին մէջ այդ քայլին խաղացած դերը: Ճափոնական մարտիրոս այդ երկու քաղաքները տարհամոզիչ պատուար եղան ամէն անգամ որ մարդկութիւնը իր սուր բախումներով հասաւ այդ ահռելի զէնքը յիչելու հանդրուանին: Այսօր բազմաթիւ երկիրներ Հիրոչիմայի ու Նակազաքիի վրայ արձակուածէն բազմապատիկ հզօրութեամբ հիւլէական զէնքի ու պինամթերքի տէր են: Միլիառներ ծախսուած են ու կը ծախսուին անոնց համար: Միլիառներ որոնցմով աղքատութիւն կոչուած չարիքը կարեւոր չափով կարելի էր անհետացնել երկրադունտէն:

Այսուհանդերձ, այսօր սարսափի թուականին յիսնամեակին դլխաւոր ձեռքերումը կը նկատուի այն երեւոյթը որ Հիրոչիման ու Նակազաքին մնայուն նշական օրինակներ. հետեւորդներ չունեցան: Բայց արդեօ՞ք այս պարագան կրնայ սփոփիչ հանդամանք մը ունենալ վերապրողներուն համար: Կրնա՞յ փոխարժէքը նկատուիլ անոնց տառապանքին որմէ փըրկութեան միակ ճամբան կը նկատեն մահը: եւ պետականը միութենականէն զանազանուեցան, ու նաեւ առաջարկուած ծրագիրներու կարեւորութեան գնահատումով որոշում արուեցաւ երեք ծրագիրներ որդեգրել: Մէկը՝ Երեւանի թիւ 10-ը՝ մասնագիտական եւ արհեստագիտական լիսէի վերահաստատումն է, երկրորդը՝ առողջապահական կալուածէն ներս պատուաստումի զործողութիւն եւ դեղօրայքի հաւաքումն է, իսկ երրորդը՝ Երեւանի բնագիտական եւ ուտդական դիչերօթիկ դպրոցի վերանորոգումն է: Այս վերջինը Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի ծրագիրն է որուն համար փ. Ա. Ք. Ա. Շրջանային Խորհուրդը 1,15 միլիոն ֆրանքի ընդհանուր դումարէն կը յատկացնէ 541.000 ֆրանք, մինչ տարածուած երկու տարուան վրայ: Աչխատանքներու առաջին մասին համար, այս տարի իսկ, Շրջանային Խորհուրդը 400.000 ֆրանք պիտի տրամադրէ, իսկ միւս մասը վերանորոգումներուն պիտի իրագործուի եւ փինանսաւորուի 1996-ին, 141.000 ֆրանքի նպաստով մը:

Այս եւ այլ մանրամասնութիւններով, հանդամանքներով եւ յանճնառութիւններով, խմբագրուած 6 յօդուածներու մէջ, պայմանագրութիւն մը ստորագրուեցաւ Յուլիս 20-ին, Շրջանային Խորհուրդի չինքի պատուոյ դահլիճին մէջ, նախագահ Ժան - Գլօտ Կօտէնի եւ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահ Պետրոս Թերզեանի կողմէ:

Ժան - Գլօտ Կօտէն իր խօսքին մէջ ընդգծեց նախ հայ համայնքի գրաւած կարեւոր տեղը չրջանի ընկերութեան մէջ եւ իր յայտնած համակրմութիւնը Հայաստանի հանդէպ: Վերյիչեց Շրջանային Խորհուրդի բերած նեցուկը, 1986-էն ի վեր, Հայաստանի օգնութեան զանազան գործողութիւններուն մէջ: Ապա, գոհունակութիւն յայտնեց որ այժմ աչխատանքը աւելի ճեւաւորուած եւ արդիւնաւորուած է ստեղծումով «քոլէքթիֆ»ի մը որուն մաս կը կազմեն հարիւրի (?) մօտ հայ միութիւններ: Շրջանային Խորհուրդի նախագահը չեչտեց «Փ. Ա. Ք. Ա. Արմէնի քոլէքթիֆ»ի որդեգրած ծրագիրները, յատկապէս Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամինը, եւ Շրջանային Խորհուրդի յատկացուցած համապատասխան պիւտճէները:

Ապա, հանդիսաւորապէս տեղի ունեցաւ պայմանագրութեան ստորագրութիւնը, զոյգ օրինակներով:

Ժան - Գլօտ Կօտէն Շրջանային Խորհուրդի մեռալը յանճնեց «Փ. Ա. Ք. Ա. Արմէնի Քոլէքթիֆ»ի երեք զեկավարներուն, Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանին՝ Հարաւային Ֆրանսայի համար Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ եւ Առաջնորդական Տեղապահ Միքայէլ Վրդ. Մուրատեանին՝ Մարսէյլի եւ Շրջակայքի Հայ Կաթողիկէ համայնքի ժողովրդապետ եւ վեր. Ժոէլ Միքայէլեանին՝ Մարսէյլի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ պետ (իր բացակայութեամբ մեռալը ստացաւ վեր. Ժաք Ճակոբեան):

Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան չնորհակալութեան խօսք արտասանեց ըսելով յատկապէս թէ իրեն եւ իր եղբայրակիցներուն եղած պատիւը կ'երթայ ամբողջ զաղութին:

Ֆրանսիս Ժիոլիթի՝ Շրջանային Խորհուրդի անդամ եւ պատասխանատու մարդասիրական գործողութիւններու վեր առաւ «Քոլէքթիֆ»ին կարեւորութիւնը եւ անոր ընդգրած ծրագիրները, մանաւանդ ըսաւ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամինը որ ուղղակի առընչուած է պետութեան անմիջական կարիքներուն:

Պետրոս Թերզեան՝ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահը չնորհակալութեան խօսքերէ յետոյ, ներկայացուց «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի նպատակը եւ կատարած իրագործումները Հայաստան եւ Արցախ: Յօդուածներու Հայաստանի կարողութիւններուն եւ ընդունակութիւններուն վրայ պիտական, ճարտարարուեստական եւ այլ մարզերուն մէջ: Ցոյս յայտնեց որ ուժանիւթի վերարտադրութեամբ եւ վերստացումով երկիրը չուտով կ'երթայ դէպի իր ճչմարիտ անկախութեան: Այսօր է որ պէտք է օգնել, այժմէն է որ պէտք է ներդրումներ կատարել, բացատրեց Պ. Թերզեան: Ցիչեցուց Հայաստանի աչխարհաքաղաքակրթական դիրքին կարեւորութիւնը:

Այս արարողութիւնը որուն ներկայ եղան «Քոլէքթիֆ»ի անդամներ, Հիմնադրամի Մարսէյլի Շրջանային Կոմիտէի անդամներ, եւ այլ անձեր, չուրջ հարիւր հոգի, վերջ դտաւ ընդունելութեամբ մը:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՓՐԿԵ՛ՆՔ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր ընթերցողները կը յիչեն կարդացած ըլլալ Կիպրոսի մեր աչխատակիցին՝ Աստուր Տէվլէթեանի զրութիւնը Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան մասին, որ ահազանգ մըն էր խորքին մէջ՝ ի զայայտում աւերնէ մը ի վեր Բարեգործականի վերին եւ յատկապէս վերնադի՛ն զեկավարութեան մօտ ի չայտ եկող տրամադրութիւններու:

Մեր ընթերցողները նաեւ, վստահաբար, բացառիկ ուչադրութեամբ պիտի կարդան «Անկախութիւն»ի ներկայ թիւով սրտցաւ պոռթկումը Զարեհ Մելգոնեանի, ուր չատ յստակ ու մեկին կերպով կը բանաձեւուի մեր ժողովուրդին համար ամէնէն առողջ կենսաձեւը՝ ԶԼՔԵԼ ՍՓԻՒՌՔԸ, ԱՅՁ, ԸՆԴՀԱԿԱՌԱԿԸ, ՁՕՐԱՅՆԵԼ ՁԱՅՆ, ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՎԱՂՆ ԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԼՏՔ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՑ ԱՆՈՐ:

Ահազանգ մը եւ ուղենի՛չ մը:

Բարեգործականի զեկավարութիւնը կըբնայ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը ընդհանրապէս փակելու եւ կամ զայն Հայաստան տեղափոխելու մասին մտածելու առաջնորդուած ըլլալ նիւթական հասկնալի մտահոգութիւններով, նըկատի ունենալով կրթարանին տարուէ տարի աճող բացը:

Ասիկա դիւրին եւ ցաւալի ԱՂԻՏԱՒԵ՛Ր լուծումն է:

Բարեգործականի զեկավարութիւնը նաեւ կրնայ ընտրել դժուար բայց մասնաւորապէս Սփիւռքի եւ ընդհանրապէս հանուր հայութեան համար ՕԳՏԱԿԱ՛Ր լուծումի ճամբան՝ Հաստատութիւնը եկամուտի մնայուն հոսքով մը դարձնել ինքնարաւ:

Այս ուղին էր որ բացած էին ապէկ քանի մը տարի առաջ Հայկաչէն Ուզունեանի նման տեսիլքի տէր եւ հայ մշակոյթին, դպրոցին ու բառ ու բանին պաչտամունքը ունեցող զեկավարներ, երբ Հաստատութեան ապագայով մտահոգ, անոր հողերուն մէկ մասը վաճառելով ուրիչ մաս մը վերածած էին եկամտաբեր վարչածի:

Բայց որպէսզի կանխուի աղէտ մը եւ աղէտներ, անհրաժեշտ պիտի ըլլայ որ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան բոլոր չրջանաւարտները, նախկին եւ ներկայ կրթական մչակները, հոգաբարձուները, օժանդակ մարմինները, մանաւանդ սանուց միութիւնները խմբուին ու լրծուին դործի, գառնան հանրային կարծիքի այն թումբը, որ զգաստութեան կը հրաւիրէ առենէ մը ի վեր կամայականութիւնը օրկնքի վերածած զեկավարութիւն մը եւ կ'արդիւէ որ իրենց պաչտօնավարութեան տխուր ու ժամանակաւոր չրջանը յանգի նաեւ Մելգոնեանի կործանումին՝ կործանումէն ետք չատ մը ուրիչ միութենական կառոյցներու, որոնցմէ Ուսթըրթաունի ամէնօրեայ վարժարանին կորըստեան վիչտը տակաւին կը կոտտայ Պոսթընահայութիւնն ու յատկապէս վարժարանին չուրջ խմբուած բազմութիւնն ալ չըրա՛ւ իր ամբողջ կարելիճ՝ փրկելու ի՛ր զպրոցը:

Հիմա կարգը Մելգոնեանինն է եւ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆՑԻՆԵՐՈ՛ՒՆ:

Մելգոնեանցիները կը հրաւիրուին իւրաքանչիւրը անհատապէս, բայց նաեւ ու մա՛նաւանդ հաւաքական ժայռի ու թումբի վերածուած՝ ընելու ամէն կարելի ճիգ, որ փրկուի կրթարան մը, որ թէեւ չատ բան կորսնցուցած է իր անցեալի փայլէն, բայց որուն անցեալի ու ներկայի փառքերը զըբաւականն են ապագայ նոր փայլքի մը՝ եթէ միայն դիտանք փրկե՛լ, բարեկարգե՛լ ու զարգացնել զայն:

ՕՆ ՅԱՌԱ՛Ջ, ՄԵԼԳՈՆԵԱՆՑԻՆԵ՛Ր:

Վ. Ղ.

«Անկախութիւն»
Յուլիս 13

(Շար. Ա. էջէն)

առընչութեամբ, ոստիկանութիւնը հրապարակեց երեք ռադիօ - լուսանկարներ, հիւսիսային Ափրիկէի դիմագիծով անձերու որոնք կրնան հեղինակները ըլլալ արարքին, բայց, կարեւոր վկաներ կը նկատուին, ուշադրութիւնը դրաւած ըլլալով ճամբորդներու իրենց ընթացքով կամ խօսքերով: Ալժէի «լա Թրիպիւն»ը լաւատեղեակ կը թուի եւ կը զրկէ թէ ֆրանսական ոստիկանութիւնը չի կրնար անպիտանալ որ Շալապի եղբայրները իրենց վարձած մէկ, յարկաբաժինին մէջ պայթուցիկի փորձեր ըրած են:

ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ ահաբեկչական արարքները կը չարունակուին Գերմանիոյ մէջ: Շաբաթէն (Յուլիս 29) կիրակի լուսնալիք գիշերը 6-րդ էր, որու ընթացքին հրդեհներ կը ծագէին Թրքական հաստատութեանց մէջ: Նոյն գիշերը ճամբորդական գործակալութիւն մը ամբողջութեամբ այրած է Քէօնիկսվիւսթէր (Պոննի մօտ): Նման դէպքեր տեղի ունեցած են նաեւ Խսէն, Լիւնըն, Գոպլանց, Գարլսռուհը, Սալցկիթթըր: Գերման իշխանութիւններուն համար քրտական փԿԲ կազմակերպութեան գործն է: 450 հազար Քիւրտեր կ'ապրին Գերմանիա: Ըստ ՏԷՐ - Շիփկըլի փԿԲ-ի արդիւնքը վոխանակ առաջքն առնելու ոճրափորձերուն աւելի ամրապնդած է քիւրտ ծայրայեղականներու գործունէութիւնը:

ԳՐՈԶՆիի մէջ ստորագրուած է զինուրական համաձայնագիր մը Ռուսերու եւ Չէչէններու միջեւ, բայց ոչ մէկ կարգադրութիւն կը նախատեսէ Չէչէնիոյ կանոնադրին մասին: Այս համաձայնագիրը վերջ պէտք է դնէ պատերազմին: Ժամանակի ընթացքին ռուս զինուորները պէտք է քաշուին, որու փոխարէն Չէչէնները պէտք է յանձնեն իրենց զէնքերը: Սկզբնական շրջանի մը մէջ, պատերազմիկները պէտք է 2-էն 4 քիլոմեթր քաշուին բոլոր ճակատներուն վրայ, ապահովութեան գօտի մը հաստատելու համար իրենց միջեւ: Դուդայեւ բոլորովին դէմ է այս համաձայնագրին, զոր, կ'ըսէ Չէչէնները ստորագրած են Ռուսերուն ճնշումին եւ սպառնալիքներուն տակ:

ՍՈՇՈՑի Թուրք իմամը՝ Քասիմ Իւնալ, 31 տարեկան, որ անցեալ տարի արտաքսուած էր Ֆրանսայէն, զաղտնաբար կրկին վերադարձած էր եւ ձերբակալուեցաւ առջի օր: Անդամ էր ԱՖԻՏ-ի (Անատոլուի իսլամական դաշնակցային Պետութիւն): Պիտի դատուի ի մօտոյ եւ կըրնայ մինչեւ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուիլ:

ԹԵՀՐԱՆի կեդրոնը, Իրաքի իսլամական յեղափոխութեան Գերագոյն Ժողովի կեդրոնատեղիին մօտ, երկու ոճրափորձեր գործուած են Յուլիս 29-ին: Հինգ վիրաւոր կայ: Տէր եղող չէ եղած, բայց, իշխանութիւնները կը խորհին որ մուճահետեւիններու գործն է (Իրանի իշխանութեան ընդդիմադիր չարժում):

ՉիԼիի մէջ (Անթոֆակասթա նահանգիստը) ուժեղ երկրաշարժ մը պատահած է Յուլիս 29-էն 30-ի գիշերը, 7,8 զօրութեամբ Ռիխթէրի վրայ (9): Միայն 3 մեռեալ եւ 13 վիրաւոր կայ, չնորհիւ հակացնցում զօրաւոր կառուցումներու:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Սաքարիա քաղաքին մօտ Փամուքօվա զաւառակին անտառներուն մէջ ծագած հրդեհ մը մօտակայ զինապահեստին պայթումին պատճառ եղած է, դժոխքի վերածելով շրջանը: Կան մարդկային 14 զոհեր. պայթումները նիւթական մեծ վնասներ պատճառած են: Թուրք մամուլին համաձայն, զինապահեստը երկրին մեծագոյն երկրորդ պահեստն էր:

ՖՐԱՆՍԱՑի ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՑ Արտաքին նախարարները հանդիպում մը ունեցած են Թունուզի մէջ: Հ. ամ Շարէթ ամէն ապահովութիւն տուած է էրտալ Ինէօնիւի որ Ֆրանսա պիտի չարունակէ նեցուկ կանգնիլ Թուրքիոյ Եւրոպայի մաքսային Միութեան անդամակցութեան: Թուրք մամուլը սառ հետ տեղ կուտայ նաեւ նախագահ Շիրաքի օտար մամուլի խորհրդականին արտայայտութիւններուն, երկու երկիրներուն յարաբերութիւններուն առընչութեամբ: Խորհրդականը ըսած է թէ նախագահը սրտանց կը հաւատայ Թուրքիոյ Եւրոպացիի հանդամանքին ու անմիջապէս որ Եւրոպայի Խորհրդարանը քուէարկէ Մաքսային Միութեան անդամակցութիւնը, ժ. Շիրաք Թ. Ձիլլէրի կատարած խոստումին համաձայն ամէն կարելին պիտի ընէ որպէսզի Եւրոպայի Խորհուրդին մէջ Թուրքիա ներկայ ըլլայ:

ՏԻԿԻՆ Խօժէնի Սանտրիք,
Տէր եւ Տիկին Անարէա Բամբանինի եւ զաւակը՝ Թալին,
Տէր եւ Տիկին Սարգօ Սանտրիք եւ զաւակները Անդրանիկ եւ Ռազմիկ,
Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էվէրէքլեան եւ զաւակները Վիվիան եւ Վիլմա,
Տէր եւ Տիկին Վիգէն Էվէրէքլեան եւ զաւակները Վիքթորիա եւ Ալեքսիս,
Պր. Եդուարդ Այվազեան եւ զաւակները,
Տիկին Արաքսի Գալֆաեան եւ զաւակները,
Օր. Արլէն Տէմիրճեան,
Տէր եւ Տիկին Փիթըր Սանտրիք եւ զաւակները,
Տիկին Ազաւնի Պալեան,
Տէր եւ Տիկին Գալուստ Քրխտեանեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պէրպէրեան եւ զաւակները,
եւ համայն Անտրիքեան, Քէլէչեան, Բամբանինի, Թիւթիւնճեան, Գալֆաեան, Էօրտէքեան ընտանիքները սրտի դառն կսկիծով կը գուժեն իրենց սիրեցեալ աղջկան, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, զարմիկին, ազգականին եւ բարեկամին՝

ԷԼԷՆ ՍԱՆՏՐԻՔի
(Ծնեալ՝ Պէյրութ, 1951-ին)

Կանխահաս մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 10-ին Երեւանի մէջ, արկածի հետեւանքով:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Էջմիածնի Ս. Գայեանէ Եկեղեցւոյ մէջ, Յուլիս 19-ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ վանքին դերեզմանատան մէջ:

Էլէն Սանտրիքի յիշատակին հաստատուած է Ellen Sandrik Foundation for the Defense of Human Rights in Armenia հիմնադրամը: Նուիրատուութիւնները կատարել Ellen Sandrik Foundation անունով, հասցէն՝

c/o Eugenie Sandrik,
300 East 75th Street, New York,
N. Y. 10021:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ԼԻՈՆ· -

Այրի Տիկին Աւետիս Քէչիէնէկեան,
Պ. Օհաննէս Տօնապետեան,
Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տօնապետեան,
Տօքթորները՝ Գէորգ եւ Ժընըվիէվ Քէչիէնէկեան եւ զաւակները,
Տօքթ. Քրիսթին Քէչիէնէկեան - Փափազեան, ամուսինը՝ Ժոզէֆ եւ իրենց զաւակները,
Տիկին Անահիտ Տօնապետեան եւ Պ. Անդրէաս Տէմոփուլոս,
Սոնա, Միրիամ, Միքայէլ Տօնապետեան,
Տօնապետեան (Միացեալ-Նահանգները), Մելիքեան (Նիս), Վրթանէսեան (Փարիզ), Տատեան, Թոնկուբեան (Մարսէյլ), Էնէգեան (Զուիցերիա), Էնէգեան (Փարիզ), Ռատիկեան, Սարայտարեան ընտանիքները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, աներ-հօր, մեծ-հօր, տատին եւ քեռին՝

ՏՕՆԱՊԵՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ-ի

(Ծնած Հիւսէյնիկ, Խարբերդ, 1896, Մարտ 11-ին: Նախկին ռազմիկ, կամաւոր ենթասպայ փրանսական բանակի արեւելեան լեգէոնին մէջ, մասնակցած՝ կիլիկիոյ արշաւանքին)

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Օգոստոս 2, Շաբաթ երեքշաբթի, ժամը 10-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին՝
295, rue André Philip, Lyon 3e

Ո՛չ ծաղիկ, ո՛չ ծաղկեպսակ:
Նուիրատուութիւններ ընել բարեսիրական հաստատութեանց:

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝
Շաբաթ շաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

EGLISE ST LOUIS-EN-L'ISLE

1er et 2 Août à 20 heures 45
Violoncelle solo avec
FELIX SIMONIAN
(Suite de Bach)

⁂

EGLISE DES BILLETTES
22, rue des Archives, Paris 4e

5 Août à 21 heures
6 Août à 17 heures 30
Violoncelle et Piano
FELIX & LOUSSINÉ SIMONIAN
Au programme Locatelli, Schubert, Brahms.

RENTRÉE 95

Où inscrire votre enfant ? Pensez à :

L'ECOLE HAMASKAINE

Etablissement sous contrat
Enseignement bilingue
arménien - français

- Classes à petits effectifs
- Suivi des études personnalisé pour chaque élève
- Avantage de présenter l'arménien en LV1 et en spécialité (coefficient 7 ou 8)

Inscriptions ouvertes depuis le 9 mai sur rendez-vous.

Adresse 185, chemin des sables jaunes
13012 Marseille
tél : 91 93 75 25

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՈՎ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԷՆ TVA-Ն 18,60%-ԷՆ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ 20,60%-Ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաէնը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ·Ա·Ա· (տե՛ս· վաճառքի մէջ ընդհ· գումարը):

Այս գիներուն կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Lors de vos vacances sur la Côte d'Azur cet été, le HOME ARMENIEN serait ravi de vous recevoir
le Mardi 15 Août
pour sa
FETE CHAMPETRE

A cette occasion, vous passerez une journée très conviviale en assistant à la Messe et la Bénédiction du Raisin, puis vous pourrez déjeûner en famille, entre amis en écoutant notre musique folklorique et en admirant les jeunes danseurs du groupe PAREGAMOUTIOUN d'Erevan, en tournée dans notre région.

L'établissement est entièrement rénové et le cadre vous surprendra agréablement.

RESERVATION :

HOME ARMENIEN
107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël
Tél. : (16) 94. 95. 00. 30.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Վ. - ան - Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին
մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝
Փօլ Պաղտատլեանի

Carzou

ŒUVRES SCENIQUES, PEINTURES, DESSINS ET LITHOGRAPHIES
Du 1er Juillet
au 1er Octobre
Ancien Evêché, rue Tourny
SARLAT

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 2
MERCREDI
2 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) -- Հատը ։ 5,00 Ֆ·

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

71ՐԴ ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 18·647 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.647

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

70 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՄ

Այսօր տարեդարձս է։
Ծննդեան տարեկան եղայ։
Ծննդեան օրս, ոչ ոք կը հաւատար թէ կրնամ այսքան «ծերանալ»։
Բայց, ես՝ չեմ ծերացած։ Մարդիկ կը ծերանան, թերթերու առաւելութիւնն այն է որ քանի տարիները անցնին, այնքան պատկառելի կը դառնայ իրենց տարիքը։
Ու ես հպարտ եմ իմ տարիքովս։ Ըսել չ'թէ հարիւր առ հարիւր գոհ եմ տարած աշխատանքէս։ Բնաւ երբեք։ Ինքնաքննադատութիւնը նախընտրած եմ ինքնագոհութենէն որ յառաջդիմութեան չի տանիր։ Բայց, կեղծ համեստութիւն ալ չեմ ուզեր ցուցաբերել։ Ըրի առաւելագոյնը զոր կրնայի։
Տասնամեակներու երկայնքին քալեցի, հիմնադրիս բառերով՝ «այս լպծուն պուրտաներուն» վրայ, չանացի միշտ տալ առաւելագոյնս։ Անկասկած, չյաջողեցայ կատարելութեան հասնիլ։ Բայց, ինչ որ ըրի, ըրի՛ անչահախնդրութեամբ, նուիրումով, համոզումով, այլ մանաւանդ հաւատքով։
Օգոստոսեան արեւոտ օր մը աշխարհ եկած էի, ծառայելու համար տարագիր բազմութեանց, որոնք կուգային կայք հաստատելու այս ափերուն վրայ։ Զայն մը պէտք էր որ ըսէր այդ արմատախիլ վերապրողներուն թէ առանձին չեն, անտէր չեն։ Զանացի այդ ձայնը ըլլալ։
Քանի մը տասնամեակ քալեցի հիմնադրիս հետ, թէեւ չըլլան մը լռեցի, կամովին, երբ թշնամին գրաւած էր երկիրը։ Ապա, կրկին, միասին էինք ազատագրման օրերուն։ Օրերն ու ժամերը անցան ու յանկարծ ձմրան ցուրտ առաւօտ մը գնաց։
Ինու չէր զգացուցած թէ կրնայ, օր մը, այդպէս մեկնիլ՝ մնաս բարով՝ ոչ ոքի, ոչ իսկ իր ամէնէն հարազատին որ՝ ես էի։
Որքա՜ յ։
Բայց, որը չմնացի։ Տէր զարձան ինծի։ Նրկապատեցին։ Նոյնիսկ փոքրիկ տպագրանով մը օժտեցին զիս, որպէսզի քիչ մը աւելի անկախ ըլլամ։
Ու տարիներ յաջորդեցին տարիներուն։ Ծայ 40, 50, 60 եւ այսօր՝ 70 տարեկան։
Ամէն ցերեկ, չարունակեցի լոյս աշխարհ գալ ամէնայն կանոնաւորութեամբ, հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն։ Օր մը նոյնիսկ, «վռնտուեցայ» Փարիզի «Ազդային» մկրտուած Տունէն, բայց այդ ալ վճռեցուց կորովս։ Դիմադրեցի նոր դժուարութիւններ ու չարունակեցի ճամբաս։
Տարիներու երկայնքին չատ բան տեսայ։ Պատմական օրեր ապրեցայ։ Տխուր եւ ուրախ օրեր։ Երկրաշարժ, զարթղեան չարժում, անկախութիւն։ Հայաստան դիմագիծ փոխեց։ Ես եղայ անոր կողքին։ Ջանացի անաչառ ըլլալ։ Ջատորոշել ծուռն ու չիտակը, սեւն ու ճերմակը, բոլոր ճակատներուն վրայ, Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ։ Եղան մարդիկ որ զիս չհասկցան։ Հայրենիքին՝ ծուռը, մանաւանդ երբ անկախ պետութիւն է, պէտք չէ տեսնել, տեսնելու պարագային՝ պէտք չէ մատնանշել։ Ինչո՞ւ։ Զխորհեցայ, երբեք, թէ ե՛ս անսխալական եմ, բայց եւ այնպէս չմոռցայ որ իմ հիմնադրիս վերջին խմբագրականին խորագիրն էր՝ «Լռութիւնը ոսկի չէ»։
Հասայ այս հանդրուանին։
Երկար ճամբուս ընթացքին չատեր կորսնցուցի։ Հիմնադրէս եաք, անոր անմիջական գործակիցները։ Անոնք, որոնք առաջին օրերէն չունէ ու կեանք տուած էին ինծի։ Հինները գային։ Նորեր եկան։ Ճամբաս չարունակեցի միշտ այն խորհրդանշական տողեր գրած եմ անցեալին։

Տարիներու երկայնքին չատ բան տեսայ։ Պատմական օրեր ապրեցայ։ Տխուր եւ ուրախ օրեր։ Երկրաշարժ, զարթղեան չարժում, անկախութիւն։ Հայաստան դիմագիծ փոխեց։ Ես եղայ անոր կողքին։ Ջանացի անաչառ ըլլալ։ Ջատորոշել ծուռն ու չիտակը, սեւն ու ճերմակը, բոլոր ճակատներուն վրայ, Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ։ Եղան մարդիկ որ զիս չհասկցան։ Հայրենիքին՝ ծուռը, մանաւանդ երբ անկախ պետութիւն է, պէտք չէ տեսնել, տեսնելու պարագային՝ պէտք չէ մատնանշել։ Ինչո՞ւ։ Զխորհեցայ, երբեք, թէ ե՛ս անսխալական եմ, բայց եւ այնպէս չմոռցայ որ իմ հիմնադրիս վերջին խմբագրականին խորագիրն էր՝ «Լռութիւնը ոսկի չէ»։

Տարեդարձս է այսօր։
70 տարեկան եմ։

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

ՍԻՐԵԼԻ «ՅԱՌԱՋ» ՅՕԱՄԵԱԿԻԴ ԱՌԻԹՈՎ (1925—1995)

ՍԻՐԵԼԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Հեռաւոր Օգոստոսի մը, Նաւասարդեան երկունքէն մանուկ մը ծնաւ, վահագնի փոքրիկ, որ ունէր՝ հուր - հեր, մօրուք - բոցեր եւ արեւ - աչքեր· անունը դրին «Յառաջ», անդրանիկ հայ օրաթերթ՝ Եւրոպայի սրտին վրայ· հայրիկն էր՝ Շաւարշ Միսաքեան, «Մայրիկը» ··· հարցուցէք Անդի Վերնէօյ՝ հայազգի մեծանուն բեմադիրին։

Ժամացոյցին սլաքը քանիերորդ դարու առաջին քառորդը ցոյց կուտար։ Աշխարհ եղեռնէն ու ջարդերէն ետք՝ Փրանսա ապաւինած սերունդը, բազուկները սոթած՝ չարաչար աշխատանքի էր նուիրուած, առօրեայ ապրուստի ի խնդիր։

Եւ ահա՛ հանապազօրեայ հացը, հացը ոգեղէն, հայկական հարազատ ոգիի, լեզուի ու մշակոյթի պահպանիչ սրբազան կերակուրը, «Յառաջ»ի տաք փուռէն ելած, Մեսրոպեան չունչով ու բոյրով օծուն, նուէր՝ պանդուխտ հայորդիներուն, սոված հայորդիներուն, տառապած հայորդիներուն, որոնք նոր արմատներ կը սաեղծէին, բիւր զրկանքներով, ասպընջական Փրանսայի ափերուն։

Այդ օրերէն ասդին՝ սօնական մեծ Նաւասարդն է այժմ. 70-րդը, 1995 Թուականի Օգոստոս 1-ին։ Եւ հացը սրբազան, արեւին հետ, արեւահամ, 18·650 անգամ ծագած է «Յառաջ»ի անմար փուռէն, անընդհատ, միշտ կենսունակ, երբեմն՝ ազատ ու անկախ Հայաստանի երազով ջերմացած, այժմ - դոնէ սա վերջին չորս տարիներուն -- սեփական պետականութեամբ օժտուած հայրենասէրի մը հոգատար ու վառ զգացումներով արծարծուն։

Ո՛ղջ ըլլար անմահ Հիմնադիրը, ամէնուս սիրելի ՇԱՒԱՐՇԸ, ու դիէր դարձեալ «ՕՐԸ ՕՐԻՆ», իր սեղմ ու խմաւանագեղ խմբագրականներու կարճ սիւնակը, բիւրեզանման իր լեզուով ու սրտով։

«Յառաջ»ի 50-ամեակին ու 60-ամեակին նուիրական առիթներով, չնորհաւորականն տողեր գրած եմ անցեալին։

Այժմ, Շաւարշ Միսաքեանի ժրաջան աղջկան Տիկին Արփիկին կուգամ անգամ մը եւս ուղղել անկեղծ մաղթանքս, խոր յոյսս դնահատելով իր ոսկի եւ անճոռնի աշխատանքը, ոչ լոկ ի նպաստ մեր սիրելի «Յառաջ»ին, լուսահոգի Հայրիկին մահէն մեզ բաժնող սա երեսուն եւ աւելի տարիներուն ընթացքին, այլ ի նպաստ ընդհանուր մեր լրագրական երկդարեան մշակոյթին, որուն պատմութեան մէջ կարեւոր դեր եւ անուն ունի, անտարակոյս վանականի հաւատարմութեամբ անխոնջ գործող եւ բծախնդիր այս խմբագրապետուհին, որպէս հայրենասէր, հայերէնասէր, հաւատարակչիռ ու անաչառ, հայկական իրաւ արժէքներու փառաբանող, մերօրեայ պայծառ տիպար՝ լրագրող հայ կնոջ։

Գրիչդ միշտ դալա՛ր, լուսահոգի ու վաստակաւոր ՀԱՅՐԻԿԻԴ մեկնով թաթխուն, «Յառաջ»ին հետ դեռ չատ տարիներ ծաղկի յաւէտ, դուն ալ վաստակաւոր՝ սիրելի Տիկին Արփիկ, ու «ՀԱՅԻՆ ԵՐԳԸ» ձեր՝ հնչէ՛ խանդավառ, Վարուժանեան քերթուածի նման, Նաւասարդեան հայրենաչունէ բոցերով արփենի։

Հ. ԳԷՈՐԳ ՎՐԴ. ՊԱԼԵԱՆ
Ընդհանուր Աբբահայր
Մխիթարեան Միաբանութեան

Յուլիս 28, 1995.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ Հ.Յ.Դ.Ի ԴԷՄ

Ուրբաթ, Յուլիս 28-ին նորընտիր Ազգ. Ժողովը ընտրած է մնայուն յանձնախումբերու նախագահները. -

Արտաքին յարաբերութիւններու մնայուն յանձնախումբի նախագահ ընտրուած է Յովհ. Իգիթեան։

Դիտութեան, կրթութեան, մշակոյթի եւ երիտասարդութեան մնայուն յանձնախումբի նախագահ ընտրուած է Ռափայէլ Պապեան։

Պաշտպանութեան, Ազգ. Ապահովութեան (Անվտանգութեան) եւ Ներքին գործերու մնայուն յանձնախումբի նախագահ ընտրուած է Սամուէլ Գէորգեան։

Պետական - իրաւական հարցերու մնայուն յանձնախումբի նախագահ ընտրուած է Էդուար Եգոբեան։

Ընկերային, առողջապահութեան եւ բնութեան պահպանութեան հարցերու մնայուն յանձնախումբի նախագահ ընտրուած է Հրանոյշ Յակոբեան։

Ֆինանսավարկային, պիւտճէի եւ սընտեսական հարցերու մնայուն նախագահ ընտրուած է Արմէն Եղիազարեան։

*
**

Սահմանադրութեան 74-րդ յօդուածի համաձայն, Ազգ. Ժողովի հերթական նիստը դումարուած է Յուլիս 28-ին, ժամը 18-ին, կառավարութեան վստահութեան հարցը ընդունելէն 24 ժամ ետք։ Նիստի բացման, նախագահ Բարդէն Ալարքեան յայտարարած է որ սահմանուած ժամանակաչրջանին, ըստ կարգի, կառավարութեան հրաժարական չէ ներկայացուած, ուրեմն, կառավարութեան 1995-99 Թուականներու գործունէութեան ծրագիրը կը համարուի հաւանութեան արժանացած։ Բ. Ալարքեան չնորհաւորած է վարչապետն ու կառավարութիւնը որոնք ստացած են Մօրհրդարանի վստահութեան քուէն եւ ծրագրի չրջանակներուն մէջ գործելու ազատութիւն։

Յանձնախումբերու ընտրութեամբ ալ,

(Շար·ը Դ· էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մօրհրդարանի (Ազգ. Ժողովով եւ Ծերակոյտ) համագումարի նիստը տեղի ունեցաւ, ըստ աւանդութեան, Վերսայլի պալատը։ Ե. Հանրապետութեան օրով, 7-րդ նիստն էր, նախորդը՝ 1962-ին դումարուած էր եւ սահմանադրութեան որպէս բարեփոխում, Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնն էր հանրաքուէով։ Այս անգամ, երկու առաջարկ կար։ Մէկը կը վերաբերէր Մօրհրդարանի նստաշրջանին, որ պիտի տեւէր ինը ամիս, մէկ անդամէն, միւսը արտօնութիւն կուտար Հանրապետութեան նախագահին հանրաւճիռի դիմելու ամէն անգամ որ անհրաժեշտ տեսնէ կրթական թէ ընկերային հարցերու համար։ 178-ի դէմ (ընկերվարական եւ համայնավար) 674 ձայնով է որ համագումարը քուէարկեց սահմանադրական բարեփոխումը։ Ձախը դէմ է այս կարգադրութեան որ կը սահմանավակէ Մօրհրդարանին իրաւասութիւնները։

ԹՈՒՐՔԻԱ. լուրջ մտահոգութիւն կը յայտնէ հիւսիսային Իրաքի քրտական բախտաւորներուն մասին որոնք տեղի կ'ունենան Պարզանիի ու Թալապանիի ուժերուն միջեւ։ Կարճատեւ հրադադարէ մը ետք կռիւները վերսկսած են քանի օր առաջ ու թուրք մամուլին համաձայն հետզհետէ կը ծաւալին։ Մինչեւ այսօր աւելի քան 500 փէշմէրկաներ զոհուած են։ Թուրքիա մտահոգ է որ եթէ առաջքը չառնուի, բախտաւորները կրնան տարածուիլ ամբողջ չրջանին մէջ։ Կռիւները դադրեցնելու Միացեալ - Նահանգներու հրահանգն ալ ոչ մէկ արդիւնք տուած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ եւ վրաստանի միջեւ հանդիսաւոր արարողութեամբ մը բացուած է սահմանային անցքը։ Բացումի արարողութեան ներկայ գտնուած են երկու երկիներու հանրապետութեան նախագահները։ Փոստֆի այս անցքը Ախտահանէն 110 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ է ու կարեւոր կը նկատուի Թուրքիոյ եւ միջին ասիական թրքական հանրապետութիւններու կապին տեսակէտով։ Թրքական աղբիւրներու համաձայն, Ղարաբաղի հարցին վերջնական կարգադրութենէն եաք, պիտի բացուի նաեւ Հայաստանի հետ սահմանային անցքը։

ՕԳՈՍՏՈՍ ՄԻԿԻՆ Թ-Վ-Ա-ն 18,6%-էն անցաւ 20,6%-ի ինչ որ զգալի յաւելումներու առիթ կուտայ։ Այսպէս յաւելում կը կրեն վառելանիւթը, ծխախոտը, ոգելից ըմպելիները, չոքոլան եւ բազմաթիւ այլ ապրանքներ գրիչէն մինչեւ կառքերը։

ՊՈՆՆԻ կառավարութիւնը որոշած է երկրէն արտաքսել հակաթուրք արարքներու պատասխանատուները։

1925 "ՅԱՌԱՋ" 70" ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70

ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ՎԵՐԱՐԺԵԻՈՐԵԼՈՎ ԹԵՐԸ 70-ԱՄԵԱՅ «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ

Գրաւոր մամուլը միակ գետինն է, որ համայն աշխարհի հայութեան հաղորդակցութիւնը կ'իրագործէ: Հայկական CNN մը (ցնորական՝ այսօր) կամ միջցանցը (Internet) թերեւս անոր տեղը գրաւեն՝ վաղը, բայց հաւանաբար նոյնը պիտի չըլլայ, ինչպէս որ նոյնը չեն Բրիտանական Հանրագիտարանի կաշեկազմ երեսուն հատորները եւ անոր CD-ROM-ով վերարտադրութիւնը:

Ով որ հայ մամուլի հետ կապ ունեցած է որպէս ընթերցող, աշխատաւոր կամ գրիչ չարժող, եւ որոշ գաղափար ունի անոր ընդհանուր վիճակին մասին, իրաւունք ունի վկայելու, թէ այսօր՝ 2000-ի սեմին, ոչինչ փոխուած է. գունազարդ, արդիատեսք ու պատկերալից անուններու տողանցքին մէջ, հայութեան հետ առընչուելու ամէնէն վստահելի միջոցը կը շարունակէ մնալ չորս էջնոց այս սեւ ու ճերմակ, հնաբոյր ու պատկերազուրկ օրաթերթը, որ ամէն օր կամ չաբաթ իր 2500 հասցէատէրերը կը գտնէ Լոյս քաղաքի 10-րդ թաղամասի rez - de - chaussée-է մը, որուն ճակատը գրուած է «Յառաջ»:

Եւ որ քառապատիկ թիւով անվճար ընթերցողներ ունենալու է, որոնք պարտադրած են (կէս - կատակ, կէս - չիտակ) չրջանառութեան մէջ դնել հաղուագիւտ խօսք մը՝ «կարդացէ՛ք եւ մի՛ տարածէք «Յառաջ»ը»:

Եթէ թերթը պատկերազարդ, գունաւոր եւ արդիական տպագրութեամբ լոյս տեսնէր, արդեօք բաժանորդներուն քանակը պիտի կրկնապատկուէ՞ր: Կը տարակուսինք, որքան որ այդ փոփոխութիւնը ցանկալի պիտի ըլլար:

Ո՞ւր է դաղտնիքը:

Անոր բացատրութիւնը կը գտնենք Սեպտեմբեր 1980-ի «Յառաջ - Միութ եւ Ազատագրութիւն»ի մէջ Պետրոս Թերզեանի կողմէ գաղուած հետեւեալ վեցաբանեայինի մէջ, զոր ստորագրած է չիչխուած լիբանահայ թերթի մը չիչխուած յօդուածագիր մը.-

ա) «Անտեղի հարցեր կ'արծարծեն բոլոր այն յօդուածագիրները, որոնք կը զարգացնեն ապաքաղաքական ուղղութիւնը, կը փորձեն պատակտել հայութեան միութիւնը, կասկած կը սերմանեն անոր կազմակերպ կեանքին հանդէպ(...)»,

բ) «կարծիքի ազատութիւնը կը վերջանայ հոն, ուր կը սկսի անոր չահագործումը Թուրքիոյ կողմէ»:

գ) «կարծիքի ազատութիւնը չենթադրեր աղմկարար եւ ձրի քարոզչութիւն, անձանօթ կողմերու բերնով»:

դ) «կարծիքը յարգելի կ'ըլլայ այն ատեն, երբ քաջ կերպով, լրիւ եւ յստակ փոխանցէ իր դաւանած ճշմարտութիւնը»:

ե) «կարծիքի ազատութիւնը պէտք է կանգ առնէ, երբ կը բախի մեր կուսակցութեան եւ մեր մամուլին կարգ մը բարոյական հասկացողութիւններուն»:

զ) «կարծիքի ազատութիւնը կը սկսի խնդրոյ առարկայ դառնալ, երբ ծայր կուտայ անուղղակի վնասի, երբ կ'առթէ կասկած առանց յստակ դիրքորոշման, երբ կը մթագնէ հայութեան բարոյական, դաղափարական, քաղաքական դիմագիծը (...)»:

Ամէն օր, առաւել կամ նուազ չափով «Յառաջ» կը խախտէ այս սկզբունքներէն մէկը կամ միւսը. այս կամ այն գրիչը աստլարէզ կ'ինչէ իրերը իրենց անունով կոչելու, ներկային առջեւ բացուելու կամ վաղուան օրը կանխատեսելու: Ու այդպէսով, կը խանգարէ ընթերցողի մտածողութեան հայկական բաժնին համաատարած քունը:

Գործը կը խօսի, ի հարկէ: Եւ թարմ ու պատասխանատու լուրի, խօսքի ու մտածումի սովահար (ու հայերէն կարդացող) մարդը՝ աշխարհի ո՛ր կողմը ըլլայ, կամայ թէ ակամայ պիտի ստիպուի դիմել «Յառաջ»ին, որ յատկապէս վերջին քսանամեակին Սփիւռքը խորհրդանշող տարրերէն մէկը դարձած է: Ու այս մէկը ձրի խօսք չէ:

Ասիկա չի նշանակեր, անշուշտ, որ այդ ընթերցողը հարիւր տոկոսով համաձայն պէտք է ըլլայ թերթին մտածելակերպին, ուղղութեան կամ դաղափարականին: Ինչպէս որ միշտ համաձայն չի՛ կրնար ըլլալ իր ոչ - հայկական օրաթերթին, որուն հետ տակայն կը ժամադրուի ամէն օր որովհետեւ աշխարհի հետ կապուելու ամէնէն յուսալի ճեւը կը սեպէ դայն:

Այստեղ դէմ յանդիման կուգանք վերջին տարիներուն չատ չարչրկուած հարցի մը. մամուլի պատկանելիութեան խնդիրը: Միամտութիւն է կարծել, որ աշխարհի կարեւոր թերթերէն որեւէ մէկը ամբողջովին անկախ է, ճիշդ ինչպէս որ չկան ամբողջովին անկախ երկիրներ: Ընդհանրապէս թերթ մը կը հպատակի չահի մը (պետական, կուսակցական, խըմբական, անհատական) եւ ըստ այնմ կը դործէ: Բայց որքան ատեն որ այդ չահը նուազագոյն կերպով դրական կը դառնայ, այնքան աւելի կը բարձրանայ այդ թերթին վարկը: Որքան ատեն որ այդ թերթը կը պահէ ուղիղ վարքագիծ մը, տեղի տալով պատասխանատու, լուրջ եւ խղճամիտ մօտեցումի մը, այնքան աւելի փնտռուած կը դառնայ:

Մամուլը կրնայ պաշտօնական ըլլալ թէ անպաշտօն, կուսակցական թէ անկուսակցական, կախեալ թէ անկախ, բայց չի կրնար ազատ կամ անազատ ըլլալ: Եթէ իսկապէս «չորրորդ իշխանութիւն» կ'ուզէ ներկայացնել, մինչեւ իսկ ամէնէն կատաղի «պաշտօնական»ը պէտք է դերիվեր նկատէ ազատութիւնը: Այլապէս, ո՛չ մէկ դիտակից ընթերցող կրնայ լուրջ առնել ինքզինքը մեքենայի պարզ պտուտակ համարող թերթը:

Իսկ անաչառ դիտողը թերեւս համաձայնի տողերս դրողին հետ, թէ մեր խարտակցութեան: Եկեղեցւոյ եւ դպրոցի կողքին՝ հայ մամուլը նուիրականացած մէկ մասնիկն է սրբացուած երրորդութեան մը: Անիկա հայելին է գաղութին, մենատրը անոր, խրատատուն, ուղեվարը: Աւելի սեղմ չրջանակի վրայ տարածուած՝ «Հայ թերթը ընկերն է հայ տան», ինչպէս առոյրութիւն է ըսել յաճախ:

«Յառաջ»ի պարադային, այս դերակատարութիւնը կրկնակի եղած է իր ծննդեան չէն ի վեր: Առ ի չգոյէ Ֆրանսահայ վարժարաններու հիմնաւորուած ցանցի մը, «Յառաջ» իսկական դպրոց մը եղած է չատ - չատերու համար, մասնաւորաբար իր առաջին երեք տասնամեակներուն: Ֆրանսահայ երէց սերունդի ապրող վերջին վկաները կրնան լաւագոյնս վկայել այդ մասին: Անկախ ատկէ, «Յառաջ» տիպար հայ թերթ մը եղած է միշտ, իր էջերուն մէջ ծաղկեցնելով հայ մչակոյթը, թէ տալով նոր գրողներուն ու հայ խօսքը առկայծ պահելով Եւրոպայի սրտին վրայ: Գաղտնիք չէ, թէ այն դաղութները որոնք պայմաններու բերումով զրկուած են հայերէն թերթ մը ունենալու սփոփանքէն, աւելի արագ դունատած են ու դիւրաւ մեկուսացած:

Բ) - Օրաթերթ մը. - «Յառաջ» մէկն է Սփիւռքի տարածքին հրատարակուող հայերէն 12 օրաթերթերէն: Բոլոր անոնք, որոնք յոռետեսութիւնն ունեցած են «Յառաջ»ը դադրած տեսնելու իր հիմնադրին մահէն ետք (1957), այսօր ապշած են թերեւս (ոմանք՝ «էնդի դէմէն»), տեսնելով թէ նոյն թերթը կը չարունակէ ամէն առաւօտ լոյսին դալ որոշեալ ժամու մը, անխախտ պահելով իր օրաթերթային պարբերականութիւնը: Շատ քիչերն են խուլ իրականութեան մէջ, ուր բոլորը զիրար կը ճանչնան եւ աւելի դիւրին է «ճըշմարտանման բայց ո՛չ ճշմարիտ» բաներ ըսել, «Յառաջ»ը այն թերթն է, որ իւրայատուկ պայմաններու մէջ ամէնէն աւելի կը մօտենայ հայկական չորրորդ իշխանութեան տեսլականին: Եւ ասիկա, ինչպէս հաստատած են անոր պատմութիւնը մեզմէ աւելի լաւ իմացողները՝ առաջին օրէն:

Վեց տասնամեակ առաջ, «Նահանջը առանց երգի»ն միայն կրնար լոյս տեսնել ու իր աւարտին հասնիլ ազատութիւնը որպէս սկզբունք դաւանող թերթի մը մէջ: Եւ պէտք չէ մոռնալ, որ «Մենք» յօդուածաչարքը հիւրընկալող այս թերթին հիմնադիրը իր կուսակցութեան դերադոյն մարմնին անդամ էր այդ օրերուն:

Ազատութեան ըմբռնումն է, անկասկած, որ այս օրաթերթը կը դարձնէ միաժամանակ թէ՛ աւանդութեան ու անցեալի նախանձախնդիրը պահապան մը եւ թէ յառաջդիմութեան ու արդիականութեան լայնօրէն հաղորդ հրատարակութիւն մը, առօրեայ թիւերէն մինչեւ «Միութ եւ Ազատութիւն»ի զրեթէ քսանամեայ գոյութիւնը:

Մեր ժամանակներուն, երբ վերջապէս կը համարձակինք հարցադրել չատ մը բաներ եւ կը մերժենք ամենակալ կուռքերու հետ գործ ունենալ, մտածելու ազատութիւնն է այն գերագոյն արժէքը որուն վրայ կրնայ հիմնուիլ ինքզինքը իրապէս ժողովրդավար համարող ընկերութիւն մը: Հայաստանէն մինչեւ Սփիւռք, այդ ընկերութեան նախաչեմին կը գտնուինք ներկայիս:

«Յառաջ»ը՝ 70-ամեայ իր ներքին ճառագայթումով, անոր կազմաւորումին սատարող կենսական աղբակ մը կը մնայ այսօր:

Կրնա՞յ մնալ վաղը: Պատասխանը կախում ունի ո՛չ միայն «Յառաջ»էն, այլ՝ նաեւ մեզմէ:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԻՈՍԵԱՆ

Պուէնոս - Այրէս

ծանօթ՝ օրաթերթի հրատարակելու վիթխարի ղժուարութեանց, այն ալ փարիզի նման «ապերախտ» հայրաղաքի մը մէջ: Տոկալու չ՝ ապրելի՛ տոկալու, առաւե՛լ տոկալու կամք է հարկաւոր՝ հայատառ օրաթերթի մը ոտքի պահելու համար: «Յառաջ»ի պարագան զարմանք կ'առթէ մանաւանդ՝ երբ նկատի ունենանք հայ մամուլի կարգ մը երեւելի անուններն, որոնք կուսակցութիւններու նիւթապաշտական նեցուկը վայելելով հանդերձ վերածուեցան չաբաթաթերթի (կ'ակնարկենք Պոսթընի «Հայրենիք» եւ Ազժանթինի «Արմենիա» օրաթերթերուն) ու նոյնիսկ՝ ամսաթերթի (Պոսթընի «Պայքար»ը):

Գ) - Պատկառելի տարիք մը. - Թերթ մը, ծառի մը պէս է: Որքան հին, արմատները այնքան խորունկ: Բայց եւ ծառին պէս, ամէն տարի տերեւ կը թափէ եւ նոր ընձիւղ կ'արձակէ: «Յառաջ» ծնաւ ֆրանսահայ գաղութին հետ զրեթէ միաժամանակ: Հասակ առաւ անոր հետ, սերնդափոխութեան հովերուն ենթարկուելով՝ բնութեան անյեղլի օրէնքով: «Յառաջ»ի անունը այլեւս նոյնացած է ֆրանսահայ գաղութին պատմութեան հետ: Ցեղասպանութենէն ճողոպրած ու Ֆրանսա հաստատած գաղթական հայորդիներու առաջին սերունդը հայերէն այս թերթին էջերուն մէջ փնտռեց ու գտաւ իր կորսուած հողը, այլին, մխացող օճախը: Գորովագութ մօր մը ու միանգամայն աւանգարդ-ի դեր կատարեց «Յառաջ», մանաւանդ իր գոյութեան առաջին 20 տարիներուն: Արդար է իր հրճուանքը այսօր, երբ կը սոնախմբէ 70-րդ տարեդարձը իր ծնունդին: Պէտք չէ մոռնալ, թէ անցեալ դարու կէսերէն սկսեալ Ֆրանսայի տարածքին հրատարակուած հայերէն 250 թերթերուն մէջ միակն է «Յառաջ», որ յաջողած է հասնիլ պատկառելի այս տարիքին:

Դ) - Անկախ բեմ մը. - Սփիւռքահայ մամուլի անուններուն չախչախիչ տոկոսը կուսակցութեանց օրկաններ են, հիմնուած՝ գաղափարական դպրոցի մը ծառայելու առաքելութեամբ: «Յառաջ» անկախ այն հազուագիւտ թերթերէն է, որոնք համարատու չեն քաղաքական որեւէ առանձնի...: Այս պատճառով ալ, եզակի դիրքառարութեան կոչուած թերթ մըն է Սփիւռքի մէջ: Ան է, որ պարտի հատուկ յատարարի բերել հայ քաղաքական տարբեր մտածողութեանց կարծիքները, անջատել հականը երկրորդականէն, ճըշդրիտ արեւելում ցոյց տալ: Ու ինչ որ այդ քան բազմալի է՝ ըլլալ ազատ բեմ մը:

Ե) - Սկզբունք. - Այս մէկը՝ ողնասիւնն է «Յառաջ»ին, իր տիրական մէկ գիծը: Շատերչ Միութենականէն մինչեւ ներկայ պատասխանատուները, հայ մամուլի անգիր օրէնքները ենթակայ են վերին աստիճանի չարդանքի: Շատերչի օրով, «Յառաջ»ի սկզբունքներէն մին եղաւ ոչ միայն արեւմըտահայերէնի անխաթար պահպանումը, այլեւ՝ ճոխացումն ու զարգացումը անոր: Հիմնադիրին մահէն ետք, թերթին պատասխանատուներուն հիմնական ակըռնքը մնաց՝ Շ.-էն ժառանգուած դիմադիծութեան պահպանումը կարելի չափով: Այսօր, օրինակ, հակառակ պայմաններու իսկ թելադրանքին, «Յառաջ» կը մերժէ երկլեզուեան դրութիւնը ու կը մնայ ամբողջովին հայատառ միակ օրաթերթը Արեւմտեան Եւրոպայի:

Զ) - Ողջմտութիւն եւ լրատուական պարկեշտութիւն. - Հայաչխարհի մեր մամուլը, այ թէ ճախ հաւասարապէս, ներառեալ անկախացեալ Հայաստանի թերթերը, մեծաւ մասամբ խրած են ապատեղեկատուական խրամի մէջ: «Յառաջ» կը գատորոշուի բոլորէն իր տեղեկատուական անսայթաք կողմնացոյցով, գերազանցպէս հիմնուած՝ ճշմարտութեան բացայայտման ու անկողմնակալութեան վրայ: Օրինակ մը, բոլորովին պատահական, պարզապէս միտք բացատրելու համար. Հայաստանի խորհրդարանական վերջին ընտրութիւններուն առթիւ (Յուլիս 5), Երեւան ժամանած եւրոպացի դեսպեր որոշ վերապահութիւններ արտայայտեցին: Եւրոպայի Ապահովութեան եւ Գործակցութեան կազմակերպութիւնը (ՕՍԿԷ - ՍԻ - Ը) հաղորդագրութիւն մը հրապարակելով քննադատեց ընտրութեանց ընթացքին նշմարուած որոշ ապօրինութիւններ, «ազատ բայց ոչ արդար» որակումով:

"ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 1995

«Յառաջ»ի վերչին թիւը լոյս տեսաւ 1940 Յունիս 9-ին, Կիրակի: Կառավարութիւնը փարիզէն հեռացած ըլլալով յաջորդ համարը, թէեւ շարուած, տպագրութեան չյանձնուեցաւ, ֆանի որ կարելի չէր գրաճնուրթեան ենթարկել:

Ուրեմն թերթը ինքնին դադրեցաւ Յունիս 10-ին: Եւ լաւ եղաւ, որովհետեւ բշնամին արդէն մտած էր փարիզի շրջանը, իսկ Յունիս 12-ին Իտալիան դաւադրաբար կռնակէն կը գարնէր մեր երկրորդ հայրենիքը:

Այնուհետեւ լռութիւն, մօտ 5 տարի:

Այդ կամաւոր լռութիւնը գրկա՞նք մը եղաւ հազարաւոր ընթերցողներու համար, որոնք «Յառաջ»ով կը սնանէին 15 տարիէ ի վեր:

Թերեւս: Բայց ի՞նչ կ'արժէ այդ բռնադատեալ զրկանքը այն խոր գոհունակութեան եւ սփոփանքին դիմաց, զոր կը վայելենք այսօր:

Այո, այս թերթը -- ինչպէս ուրիշ որեէ փարիզահայ թերթ -- չարատաւորուեցաւ թշնամի տիրապետութեան ծառայած ըլլալու մեղքով: Եւ այս՝ լման չորս տարի, երբ Ֆրանսան պատահական պարտութեան մը լեղին կը ֆամէր, իսկ վարձու գրիչները ազատրէն աճուրդ կը կատարէին իր գլխուն վրայ:

Շ.

Ապրիլ 8, 1945

■

կը ջանաք բան մը փրկել այս ծովուն մէջ, որ առած տարած է մտաւորականութեան կէսը եւ երիտասարդութեան երեք չորրորդը ... Նարինջ կը բուսնի՞ բարձր Հայքի մէջ:

Շ.

Յուլիս 25, 1956

կելով զանոնք (իմա՝ ընտրութիւնները): Այս լուրը 3 տարբեր արժեւորումներ գտաւ հայ մամուլին մէջ: Հ. Ց. Դաշնակցութեան լիբանանեան բանբերը՝ «Ազդակ», հետեւեալ խորագիրը վառած էր իր առաջին էջին ճակատը. - «Օտար ղէտեր ԱՆԱՐԴԱՐ կը հռչակեն ընտրութիւնները» (առ՛ս՝ Յուլիս 7); Նոյն օրը, թէ՛ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթը եւ թէ՛ Երեւանի ռատիօկայանը (երկուքն ալ իշխանութեան ենթակայ) չրջանցելով իշխանութիւնները կը յիշեցնէին, թէ Ֆրոպացի դիտորդներ ԱԶԱՏ են որակել ընտրութիւնները»...: Մինչ «Յառաջ», Յուլիս 8 / 9-ի իր թիւով կը խորհրդէր, այնքան յստակօրէն՝ . - «Ազատ բայց ոչ անչառ ընտրութիւններ ըստ OSCE-ի»:

Մեկնաբանութիւնները կը թողունք ընթերցողին: Ցիշենք միայն, թէ իր որդեգրած այս սկզբունքին համար «Յառաջ» պարբերաբար ենթակայ է կուսակցական իր պաշտօնակիցներուն պարսաւանքին ու քննադատութեանց:

*
**

«Յառաջ» իր 70-ամեակը կը բոլորէ Փըրանահայ դպրութին վերապրեցնքի ճիւղերուն համընթաց: Ստուարաթիւ դպրոց մը, արդարեւ, որ անսահման կարելիութիւններ ունի գործի վերածելու հայրենասէրն ու հայանպաստ բարեմտութիւն ծրագիրները: Կը մնայ եռանդ եւ ոգեւորութիւն սերմանել անոր, որպէսզի ան ալ իր կարգին չարունակէ տէր կանգնիլ այն աւանդներուն, որոնք հիմնական գանձերն են իր ազգային ժառանգութեան: Անկասկած, «Յառաջ» դպիրներէն մին է այդ աւանդներուն: Հետեւաբար, այս թերթին պահպանման ու անխափան գոյատեւման կենսական պարտաւորութիւնն ալ բացառաբար կ'իյնայ Փրանսահայ դպրութին ուսերուն - իր մտաւորականութեամբ, հաստատութիւններով, ընթերցողներով: Անոնք են որ դիեցուցած են պայն հօթը տասնամեակ չարունակ ու անմար պահած՝ լոյսը ճրագին: Ու անոնց ձեռին պարտքն է միշտ առկայծ պահել այս «հայկական փարոս»ը Լոյս Քաղաքի կապոյտին տակ:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՒՈՑԵԱՆ

Հալէպ

ՀՐԱՇՔԸ ԵՒ ԻՐ ԳԻՆԸ

«Յառաջ»ի 70-ամեայ գոյութեան իրականութիւնը իմ մէջ կ'արթնցնէ իմացական թէ զգացական, ընդհանրական թէ անհատական մակարդակներու վրայ զիրար հրմշակող ու ամբողջացնող բազմապիսի խոհումներ:

Առաջին հերթին կը մտածեմ, թէ որեւէ միջավայրի մէջ որեւէ օրաթերթի 70-ամեակը նշանակալի երեւոյթ մըն է ինքնին: Հայերէն թերթի մը պարագային որ լոյս կը տեսնէ սփիւռքեան հայախօս միջավայրի մը մէջ, երեւոյթը կը դառնայ բացառիկ: Ֆրանսայի պէս ոչ - հայախօս միջավայրի մը մէջ հօթը տասնամեակ չարունակ հայերէն օրաթերթի մը հրատարակելու յարատեւութիւնը կըրնանք յորջորջել աննախընթաց: Իսկ երբ, ի դէն անչափելի նուիրումի եւ միշտ նեղ պայմաններու մէջ հրատարակուելով հանդերձ, այս թերթը 70 տարի կանգուն կը մնայ զուտ անհատական միջոցներով, այսինքն առանց խմբակցական -- կուսակցական նիւթական կռուաններու, քայլեւայնպէս անսահմանջ կամքով, անշեղօրէն հաւատարիմ մնալով իր հիմնադիր Շաւարշ Միսաքեանի օրէն դիմք յատկանշող խէալին, այսօր անոր գոյութիւնն իսկ կը նկատեմ հրաշքի համազօր երեւոյթ: Հրաշք, որ սակայն ինք իր մէջ կը պարփակէ իր բացատրութիւնը եւ որուն բաղկացուցիչ տարրերէն զլխաւորները կը հանդիսանան՝

Ազգային ամուր գաղափարականը, հայ լեզուի սէրն ու անոր հանդէպ բծախնդրութիւնը. ճշդրիտ տեղեկատուութիւնը. բարձրորակ բովանդակութիւնը. թէ՛ տեղական թէ համահայկական մտահոգութիւններու հաւասարակչռուած պատկերացումը. Ֆրանսայի եւ ամբողջ Եւրոպայի հայութեան լրագրական բեմը ըլլալու իրողութիւնը. ամբողջ Սփիւռքի կարեւոր իրադարձութիւններուն արձագանգելու պատրաստակամութիւնը. նախապէս՝ Մ. Հայաստանի, այժմ՝ անկախ Հայրենիքի ու Արցախի լուրերու անկողմնակալ հայթայթիչը եւ մեկնաբանողը դարձած ըլլալու փաստը. մեր հին արժէքներու հանդէպ դուրդուրանքը. նոր արժէքները քաջալերելու խմաստութիւնը. թերթին չուրջ մտաւորական մթնոլորտ մը պահելու փափաքը: Այս ամէնը եւ դեռ աւելին՝ ընթերցողներուն intelligence-ը յարգելու ակներեւ մտահոգութեամբ:

Բնաւ զարմանալի չէ հետեւաբար, որ «Յառաջ»ի ընթերցողները վստահութիւն ունենան իրենց օրաթերթին վրայ, իսկ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի բաժանորդներէն չատեր՝ իրենց հոգեզատկը նկատեն զայն: Անոր տուած լուրը վաւերական կը նկատեն: Անոր հասցուած հարուածէն կը վրդովուին: Անոր կոչին ընթացք կուտան: Ուրախ կամ տխուր առիթներով՝ անոր ֆոնտին նուիրատուութիւն կ'ընեն:

Քանիցս ըրուած է «Յառաջ»ի ստեղծումով՝ նաեւ Ֆրանսահայ կեանքէն ներս Շաւարշ Միսաքեանի խաղացած կարեւոր դերին, վայելած յարգանքին, ունեցած վարկին մասին: Ինքս այլ տեղ արտայայտուած եմ, թէ անձնապէս որքա՜ն երախտապարտ եմ իրեն՝ նիւթ մը խմբագրելու կամ հանրային կեանքի մէջ բազմակողմանի աշխուժութեան մասին իրմէ ստացած ցուցմունքներուս համար:

Իր մեծ վաստակին հանդէպ ամբողջական յարգանքս յայտնելով հանդերձ, չեմ կրնար չմատածել նաեւ, որ Շաւարշ Միսաքեան իր աչքերը փակեց «Յառաջ»ի հիմնադրութենէն 32 տարի յետոյ, մինչ այսօր կը նչուի թերթին 70-ամեակը:

Վերջին 38 տարիներուն՝ «Յառաջ» լոյս տեսաւ Արփիկ Միսաքեանի պատասխանատուութեան տակ: Ձիշդ է, թէ իր հօր մահէն եռք իրեն նեցուկ կանգնեցան Հրանտ Սամուէլը (խմբագրականներով), Շաւարշ Նարդունին (ներքին էջերու խմբագրութեամբ) եւ կամաւորապէս օժանդակողներու խումբ մը: Բայց մէկը միւսին եռեւէն մահացան նաեւ ասոնք: Ամբողջ բեռը մնաց Արփիկ Միսաքեանի ուսերուն վրայ, եւ մասամբ՝ օրուան օգնական խմբագրին վրայ, որուն ինքնութիւնը կը փոխուէր առեն առ առեն, մինչեւ որ Արփի Թոթոյեանը ստանձնեց խմբագրի պաշտօնը: (Ինչպէս առածը կ'ըսէ՝ «Պտուկը գլորեցաւ եւ իր կափարիչը գտաւ»):

Այսօրուան «Յառաջ»ը հօր ձգած աւանդին հաւատարիմ եւ իր հերթին խմբագրական մեծ փորձառութեան տիրացած Արփիկ Միսաքեանն է. իսկ իր աջ բազուկը՝ «աշխատանքի հերոս» Արփի Թոթոյեանը:

Ամբողջ աշխարհի վրայ ո՞ւր տեսնուած է այս դարաւերջին, որ օրաթերթ մը լոյս տեսնէ ԵՐԿՈՒ հոգիով: Այս երկու կիները, առանձինն, ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ լոյս կ'ընծայեն Ֆրանսայի միակ օտարալեզու օրաթերթը, Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի հայութիւնը Սփիւռքի ու հայրենի հայութեան զօդող, տեսակէտ ու ղնիաչար ունեցող, վերը իմ թուած բոլոր բարեմասնութիւնները պահած բարձրորակ «Յառաջ» թերթը:

Այո, երեւոյթը հրաշքի համազօր է: Սակայն հրաշքը ունի իր բացատրութիւնը. եւ մանաւանդ՝ հերոսութեան համազօր նուիրում իր դինը:

ՇԱՒՔ ՏԻՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ոգի՛ն: Եւ գի՛ծը: Երկուքն ալ աւանդը սերունդի մը որ սերմ ու արիւն թափեց: Որ արհամարհեց պողոտաները, ճառագայթներ արձակելու համար դաշտերուն վրայ: Որ զարհուրելի, շնչակտուր երկունքի բռնուեցաւ, երիտասարդացնելու համար այս պետը եւ բրտնաթաթախ ժողովուրդը: Որ երգեց, թնդաց, զարկաւ ու զարնուեցաւ, վերջապէս, ճամբայ բանալու համար դէպի Ազատութիւն եւ Հայրենիք:

«Յառաջ»ը իրաւունք ունի, ուրեմն, ապրելու, որքան ատեն որ կը պահէ այս ոգին ու գիծը:

Որքան ատեն որ կրնայ ձայնակցիլ բանաստեղծին.

Եղեգնեայ դրշով երգեցի փառքեր.
- Քեզի ընծայ, իմ հայրենիք.
... Ու պայքար, պայքար, պայքա՛ր երգեցի,
- Ձեզի ընծայ, հայ մարտիկներ:

Եւ այստեղ է, ընկերներ եւ բաղաքացիներ, ձեր ալ ներշնչման աղբիւրը: Ամբողջ պատմութիւն մը, եւ մեր նշանախօսքը. - Ազատութիւն եւ Հայրենիք: Եւ անոնց վերեւ ու անոնց շնորհիւ. - Աշխատանք: Ահա մենք ալ, ձեզի հետ, օտար սալայատակներու վրայ է որ կը թափենք մեր էրտինքը: Կը գրենք ու կ'երգենք պայքարներն ու պարտութիւնները այս խալածական եւ հերոսական ժողովուրդին, որ կը տճնի ու կը տճնի դարերէ ի վեր: Երէկ՝ մանը ձեռքին եւ եզներն առջեւը. այսօր ածուխ տալով երկնակարկառ ծխնելոյզներու, կամ հրաշէկ երկաթ ծեծելով: Կամ կեանքի եւ մահուան կռիւը մղելով անդնդախոր հանքի մը ստորոտը:

Եւ այսօր, պահ մը աչքէ անցընելով հազար օրուան տագնապ ու նիզ, «Յառաջ»ը կ'ուզէ ունենալ գոնէ մէկ մխիթարութիւն, - որ կրցաւ հարազատօրէն հետեւիլ այս արմատախիլ բազմութիւններու զարկերակին եւ ձայնին: Ըմբռնել եւ թարգմանել անոր տառապանքն ու կարօտները: Արծարծել ու քիւրեղացնել այն առաքինութիւնները որ սերունդ սերունդի կը կապեն:

Կռո՛ւնկը «Յառաջ»ն ալ ծառայ է ձայնիդ...

Շ.

Յուլիս 5, 1929

■

... Ասպաբէզ տուաւ նոր, երիտասարդ գրողներուն, որոնցմէ ոմանք յայտնի անուններ դարձան, ետքէն: Բացատրեց գրելու ընդունակ համեստ տղաքն ու աղջիկները, որոնք կազմեցին «Յառաջի սաները»:

Արթուն պահակը դարձաւ մեր *ոսկեդինիկ լեզուին ու դասական ուղղագրութեան*, ծառանգելով Սփիւռքի եւ Հայրենիքի մէջ կատարուած ամէն կարգի աղճատումներու եւ խեղաթիւրումներու դէմ:

Իր ընթերցողներուն սիրցուց *հայ մշակոյթն* ու հայ քաղաքակրթական արժէքները:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Օգոստոս 5, 1975

ՅՕԱՄԵԱԿԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ

ԽՄԲ. - Յուլիս 21-ի առաւօտուն էր որ պահարան մը կը ստանայինք Երեւանէն, թղթատարի միջոցաւ եւ անհամար դրոշմաթուղթերով զարդարուած: Մէջը՝ նամակ մը եւ փոքրիկ տետրակ մը: Անակընկալը մեծ էր եւ անսպասելի: Էմանուէլ Մարգարեան կը շնորհաւորէր «Յառաջ»ի 70-ամեակը ու նամակին կը կցէր դասաբանային այն աշխատանքը զոր կատարած էր անցեալ աշնան, նուիրուած «Յառաջ»ի: Ստորեւ՝ նամակը: Ցետագային ալ կը հրատարակենք աշխատութիւնը: Ի սրտէ՝ շնորհակալութիւն:

*
**

Սիրելի Արփիկ,

Կան իրազարձութիւններ, որոնք ըստ էութեան նուիրական են, անմոռանալի, եթէ դրանք կապուում են որեւէ տարեդարձի հետ: Այսօր Ձեր տօնն է: Ձեր, ինչպէս նաեւ բոլոր այն մարդկանց, ովքեր մօտ են կանգնած հայատառ ու հայաչունչ «Յառաջ»ին: Օրաթերթին այսօր եօթանասուն տարեկան է:

Ասես երէկ լինէր, երբ հայ լրագրութեան մի խումբ ռահվիրաներ Շաւարշ Միսաքեանի գլխաւորութեամբ հիմնադրեցին Ֆրանսայի հայկական համայնքին աւիւն տուող պարբերականը: Ասես երէկ լինէր, երբ նորաստեղծ թերթը յամառօրէն փորձում էր իր կայուն տեղը գտնել ու հաստատել համաշխարհային քաղաքակրթութեան ովկիանի մէջ՝ հետապնդելով միայն իրեն բնորոշ նուիրական նպատակները: Ասես երէկ լինէր: Մինչդեռ գոյութեան մէջ ծորող ժամանակին զուգահեռ անցնում են տարիներն ու համատարածում երկարակեցութեան խորհուրդը: «Տարիների կերպարանքից է կազմըւում դարերի դէմքը», - գրել է Հիւկոն: Ուստի այս թեւաւոր արտայայտութիւնը համահունչ՝ կարելի է ասել՝ որ եօթը տասնամեակների ներդաշնակ ամբողջութիւնից է կերտուել «Յառաջ»ի դէմքը:

Թոյլ տուէք բարեմաղթանքներս յղել Ձեզ եւ Ձեր բոլոր գործընկերներին թերթի եօթանասունամեայ յոբելեանի առիթով: Թող ուժն ու ոգին չարունակ առաջնորդեն «Յառաջ»ին իր ազգանուէր գործունէութեան մէջ:

Սիրելի Արփիկ, սովորաբար ընդունուած է նուէր մատուցանել նշանակալից տարեդարձի կապակցութեամբ: Չխախտելով հաճելի աւանդոյթը՝ մեծ ուրախութեամբ Ձեզ եմ ուղարկում «Յառաջ»ին նուիրուած իմ կուրսային աշխատանքը, որը բարձր է դնահատուել դասախօսական անձնակազմի կողմից: Սա էլ թող լինի իմ փոքրիկ ընծան, իմ յարգանքի առհաւատչեան ընդ Ձեզ: Կը ցանկանայի, որ ներողամիտ լինէք հնարաւոր բացթողումների համար: Իմ միակ նպատակն է եղել աւելի մօտիկից չփուել «Յառաջ»ին, զգալ սփիւռքահայ յառաջդէմ պարբերականներից մէկի էութիւնը: Թէ որքանով է դա ինձ յաջողուել, յուսով եմ պարզ կը դառնայ Ձեր արձագանգից:

Եւս մէկ անգամ ընդունէք սրտաբուխ շնորհաւորանքներս: Եւ Հայոց լեռնաշխարհից յղուած այս նամակը թող դայ եւ փարիզի Ձեր համբագրատան կամարների ներքոյ Ձեզ աւետի իմ սրտագին ու ջերմ ողջոյնը:

Յարին յարգանքներով՝

ԷՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Երեւան, 1995 թ.

Օրէ օր կը յուսահատիմ, շատ մը պատճառներով: Այլեւս տաժանակիր եւ մանաւանդ ամուլ աշխատանք է ինչ որ կ'ընեմ: Ի՞նչ է ըրածս. - Հեւ ի հեւ սպառում, հետք պիտի չմնայ, երեսուն տարի տեւէ թէ յիսուն:

Շ.

Յուլիս 24, 1956

(Շար. Ա. Էջէն)

Ազգ. ժողովը կ'ուսարաէ իր առաջին նըստաշրջանը եւ հերթական յաջորդ նիստը կը գումարէ Սեպտեմբերի երկրորդ շաբթուան ընթացքին:

***

Հայաստանի Ապահովութեան նախարարութիւնը նոր և երկար յայտարարութիւն մը հրապարակեց Յուլիս 31-ին, յայտնաբերուած «դաւ»ին առընչութեամբ:

Ինչպէս պիտի տեսնուի նորութիւն մը չկայ ոչ ալ յատակ մեղադրանք որպէսզի մտքերը լուսաբանուին: Այս պարագան կրնայ բացատրուիլ անշուշտ նման լուրջ եւ մտահոգիչ բնոյթ ունեցող հարցի մը առթիւ: Առ այժմ կարելի չէ որեւէ մեկնաբանութիւն ընել: Ստորեւ նոր յայտարարութիւնը. -

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան Անվտանգութեան Խորհուրդը, քննարկելով Յուլիսի 28-ի գիշերուայ ընթացքում վրնասաղերծուած ահաբեկչական խմբի գործունէութեան ու նպատակների վերաբերեալ Ազգային Անվտանգութեան նախարարութեան եւ Ներքին Գործերի նախարարութեան ներկայացրած հանգամանալի հաղորդումներն ու փաստերը, յանգեց հետեւեալ եզրակացութեան.

1. - *Համապատասխան ծառայութիւնների բծախնդրօրէն ու մեծ պրոֆէսիոնալիզմով իրականացած աշխատանքի շնորհիւ կանխուել է ահաբեկչական խմբի ծրագրած գործողութիւնների հետեւանքով մի չարք մարդկանց կեանքին սպառնացող անմիջական վտանգը:*

2. - *Այնուհանդերձ, խմբի գործունէութիւնն ու նպատակները լուրջ վտանգ էին ներկայացնում մի չարք առումներով: Եթէ խմբին յաջողուէր իրականացնել իր ծրագրած ակտերը, կը լինէին ոչ միայն մարդկային կորուստներ, այլ նաեւ այդ գործողութիւնները կ'ապակայունացնէին հանրապետութիւնը, կը վարկաբեկէին ընտրութիւնների արդիւնքները եւ Հայաստանի ժողովրդավարական գործընթացը, որն ամրակայուելու է Սահմանադրութեան ընդունումից յետոյ դրա գործադրման ընթացքում: Հէնց դա էր խմբի հետապնդած նպատակը:*

Ահաբեկչական խմբի գործողութիւնները բացայայտօրէն հիմնուած էին չարամիտ քաղաքական հաշուարկների վրայ:

3. - *Խմբի մէջ ընդգրկուած անձինք, նրանց քաղաքական կապերը եւ որոշ անդամների ինքնութիւնը յատակօրէն ցուցադրում են խմբի կապը Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան կազմում գործող Դրօ ռազմականացած հետախուզական դաղտնի կազմակերպութեան հետ՝ դառնալով այդ կազմակերպութեան ապօրինի ու դաւադիր վարքագծի մի նոր ապացոյց:*

Յատկանշական է, որ ահաբեկչական ծրագիրը նախատեսուած էր սկսել Յուլիսի 29-ին, այսինքն՝

ա) - խորհրդարանական ընտրութիւնների երկրորդ փուլի օրը (առաջին փուլում նրանց թեկնածուները ջախջախիչ պարտութիւն կրեցին),

բ) - մի քանի օր առաջ «Դրօ»ի դատավարութեան վերսկսումից, որի ընթացքում մինչ այդ կատարուած յանցագործութիւնների եւ ապօրինի այլ գործողութիւնների ապացոյցներն էին ներկայացուելու,

գ) - մի քանի օր առաջ այն բանից, երբ ապաւում էր, որ Գերագոյն Դատարանը կը վերահաստատի Կուսակցութեան գործունէութեան ժամանակաւոր կասեցման որոշումը, քանի որ վեցամսեայ ժամկէտն աւարտուել է, իսկ կուսակցութիւնը չի ապացուցել եւ ոչ մի երաշխիք չի ներկայացրել, որ ենթարկուելու է ՀՀ հասարակական - քաղաքական կազմակերպութիւնների մասին օրէնքին:

Ակնյայտ է, որ Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը նպատակ չունի իր գործունէութեամբ մաս կազմելու երկրի նորմալ քաղաքական գործընթացներին եւ իրեն իրաւունք է վերապահում ամէն միջոց գործադրելու, այդ թւում եւ ապառնութիւններ՝ ապակայունացնող եւ երկրի նորմալ գործառութիւնը խոչընդոտող իր նպատակներու հասնելու համար:

Բոլոր փաստերը վկայում են այն մասին, որ, անկախ արտաքսահմանում իր գործունէութիւնից կամ ունեցած վարկից, Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը դաղաբել է Հայաստանում քաղաքական կուսակցութիւն լինելուց՝ բառին բուն իմաստով:

Այդ կազմակերպութիւնը թաքնուել է քաղաքական կուսակցութեան չղարչի տակ, որը պաշտօնականացրել է նրան Հայաստանում եւ օժանդակել արտաքսահմանում: Այդ կուսակցութեան եւ դրա դաղտնի Դրօ կառոյցի դեկավարութիւնը, չարաշահելով տարբեր երկրների կառավարութիւնների բարի կամքը եւ սիփուքահայութեան աղնիւ զգացմունքները, օրինական ցանկութիւններն ու մտահոգութիւնները, ընդդրկուել է այնպիսի գործունէութեան մէջ եւ հետապնդել այնպիսի նպատակներ, որոնք քիչ կապ ունեն քաղաքական գործունէութեան կամ քաղաքական նպատակների հետ:

4. - *Հայաստանի իշխանութիւնների համար յատակ է, որ տարբեր երկրների կառավարութիւնների պաշտօնեաների կողմից Դաշնակցութիւն կուսակցութեանը տատարելու բարի նպատակով արուած յայտարարութիւնները նպաստել են կուսակցութեան ու Դրօ կառոյցի դեկավարների վտահութեանը սեփական անձեռնմխելիութեան ու անպատժելիութեան նկատմամբ: Կուսակցութեան քօղի ներքոյ ապօրինի գործունէութեամբ զբաղուելը, ի թիւս այլ հաշուարկների, հիմնուած էր նաեւ այն ակնկալութեան վրայ, որ ապօրինի գործունէութեան իրաքանչիւր փաստի բացայայտումից յետոյ Հայաստանի կառավարութեան վրայ ճնշում կը գործադրուի մարդու եւ քաղաքական իրաւունքների անունով, որը հնարաւորութիւն կը տայ խուսափել իրաւական պատասխանատուութիւնից այնպիսի գործողութիւնների համար, որոնք վատահարար չէին հանդուրժուի որեւէ կառավարութեան կողմից:*

Հայաստանն այս կապակցութեամբ ակընկալում է այն երկրների կառավարութիւնների համագործակցութիւնը, որոնք իրենց պարտքն են համարում պայքարել միջազգային ահաբեկչութեան դէմ, որի իրագործուկ արտայայտութիւնն է ՀՅԴ - Դրօ երեւոյթը:

Յուլիսի 28-ին վնասազերծուած խմբի ծրագրած եւ մինչ այժմ իրականացրած քաղաքական սպանութիւններն ու ահաբեկչական միւս ակտերը պակաս սարսափազդու չեն, քան Ճափոնիայի այսպէս կոչուած կրօնական խմբաւորման, Օքլահոմա քաղաքում ռազմականացած տարրերի կամ Փարիզի երկաթուղային կայարանում ֆանատիկոսների խմբի գործադրութիւնները:

Հայաստանի իշխանութիւնները վստահ են, որ այն երկիրների կառավարութիւնները, որոնք մտահոգուած են Հայաստանում ժողովրդավարութեան, կայունութեան ու օրէնքի իշխանութեան ամրապընդմամբ, դերծ կը մնան բարոյական կամ այլ տեսակի օժանդակութիւնից այդ կազմակերպութեան նկատմամբ:

Հայաստանի իշխանութիւնները ակընկալում են, որ բարեկամական երկրների կառավարութիւնները կ'օգնեն Հայաստանի իշխանութիւններին բացայայտելու այդ ահաբեկչական խմբի լայնատարած ցանցը եւ կ'օգնեն դատական պատասխանատուութեան ենթարկելու նաեւ Հայաստանից դուրս գտնուող բոլոր մեղսակիցներին:

5. - *Հայաստանի Հանրապետութեան Անվտանգութեան Խորհուրդն ակնկալում է, որ համապատասխան մարմիններն ու դատախազութիւնը ամենայն խըստութեամբ կը կիրառեն ահաբեկչութեան ու բանդիտիզմի դէմ օրէնքների պահանջները՝ անյապաղ ու անաչառ վարելով այս գործը, արժանի պատժի ենթարկելով յանցագործներին:*

6. - *Անվտանգութեան Խորհուրդը գնահատում է Ազգային Անվտանգութեան նախարարութեան եւ Ներքին Գործերի նախարարութեան ջանքերը՝ ցուցաբերած աշխըջութեան ու արիութեան համար, իր համակրանքը ու նաեւ ափսոսանքն է յայտնում պարտականութիւնները կատարելիս վիրաւորուածներին:*

7. - *Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւնները վերստին հաւաստում են լիակատար նուիրուածութիւնը մարդու իրաւունքներին ու քաղաքացիների ազատութիւններին՝ ամրագրուած երկրի Սահմանադրութեան մէջ: Հայաստանի իշխանութիւնները ապաւել են դատավարութիւնների աւարտին՝ մինչեւ ճըշդրտուեն անհատական պատասխանատուութիւնների սահմանները: Հայաստանի իշխանութիւնները միեւնոյն ժամանակ ամենայն վճռականութեամբ կիրառելու են Սահմանադրութեամբ իրենց տրուած ողջ իրաւասութիւնները ու Հայաստանի օրէնքները՝ բոլոր քաղաքացիների իրաւունքները պաշտպանելու, երկրում կայունութիւն ու օրէնքի դերակայութիւնն ապահովելու համար:*

Յուլիսի 31, 1995 թ.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Կիրակոսեան իրենց քոյրերուն եւ եղբօրը փերուզ Կիրակոսեանի մահուան տարելիցին, Արաքսի եւ Յարութիւն Կիրակոսեանի մահուան երկուքուկէս եւ չորրորդ տարելիցին առթիւ իրենց անմահ յիշատակին համար 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչէ Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մանուճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է իր դպրոցի տարեվերջի հանդէսին (Յունիս 18) առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Աբոյեան 200 Ֆր., Կապոյտ Խաչի Անիէռի մանուճիւղ 1.000 Ֆր.:

Lors de vos vacances sur la Côte d'Azur cet été, le HOME ARMENIEN serait ravi de vous recevoir
le **Mardi 15 Août**
pour sa

FETE CHAMPETRE

A cette occasion, vous passerez une journée très conviviale en assistant à la Messe et la Bénédiction du Raisin, puis vous pourrez déjeûner en famille, entre amis en écoutant notre musique folklorique et en admirant les jeunes danseurs du groupe PAREGAMOUTIOUN d'Erevan, en tournée dans notre région.

L'établissement est entièrement rénové et le cadre vous surprendra agréablement.

RESERVATION:

HOME ARMENIEN
107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël
Tél. : (16) 94. 95. 00. 30.

LE FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

RECHERCHE

pour mi-septembre

Un Informaticien
AVEC NOTIONS DE COMPTABILITE
POUR RENFORCER SON EQUIPE
A EREVAN
Contrat CDD 6 mois, renouvelable

Cette personne qui devra parler l'arménien, secondera le coordinateur général des programmes du Forum en Arménie (chauffage des écoles de Erevan et Gumri et distribution alimentaire aux élèves).

pour début septembre

Une Secrétaire
A PLEIN TEMPS
arménien-français
anglais et notions de comptabilité appréciés
poste basé à Paris

Merci d'envoyer, pour les deux postes, un Curriculum vitæ et une lettre de motivation manuscrite à :

Zabel Chéghikian,
4, avenue de la Marne,
92600 ASNIERES.

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միութեայ վարժարանի վերամուտն է՝

Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13, առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՈՎ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԷՆ TVA-Ն 18,60%-ԷՆ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ 20,60%-Ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանուխ	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Ա.Ա. (տե՛ս. վաճառքի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 3
JEUDI
3 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) -- Հատը ։ 5,00 Ֆ·

ՀԱՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 18·648 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.648

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓԱՐԻԶ

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ կը կրկնէ որ հիւլէական փորձերու իր որոշումը անդառնալի է, ինչ որ առթի կուտայ ոչ միայն բուռն բողոքներու այլեւ՝ «պատժական» միջոցներու կիրարկման Ֆրանսայի դէմ: Աւստրալիա խօսքէն գործի անցնելով, յայտնեց թէ կը բացառէ Տասը աւիասխոն հաստատութեան հետ զինուորական պայմանագրի մը վերաբերող իր ծրագիրը: Պայմանագիրը երկու միլիառ Ֆրանքի հարց էր: Ֆրանսա կանչեց իր դեսպանը «խորհրդակցութեան» համար եւ բողոքելու այս խորհրդանշական միջոցներուն համար: Ասիա - Խաղաղեան ամբողջ շրջանն է որ իրարանցումի մէջ է, նորընտիր նախագահին ճախաւեր երեւոյթ որոշումին առթիւ: Միւս կողմէ Ֆրանսական կառավարութիւնը հրապարակեց 1960-էն ի վեր իր բոլոր (204) փորձերուն ցանկը:

ՍԵՐԳԻՈՑ նախագահը՝ Միլոսեւիչ պաշտօնապէս հրաւիրած է Պոսնիոյ նախագահ՝ Իզէթպեկովիչը որ բանակցի: Նոյն հրաւէրը կատարած է տեղւոյն սերպ զօրավարին: Պելկրատի այս միջամտութիւնը ոչ մէկ ազդեցութիւն գործած է Օգոստոս 1-ին:

ՊՐԻՆԻՆ մէջ, շուրջ 10 հազար Քիւրտեր հետեւած են Կելնազ Պաղիսթանիի զաղտին, Օգոստոս 1-ին: Քիւրտ ղինուրեալ կինը, 41 տարեկան, մեռած էր նպաստուլի հետեւանքով, բողոքելու համար Անգարայի քաղաքականութեան դէմ: Պէտղէպ չէ պատահած: 3000 ոստիկաններ համախմբուած էին ապահովութեան համար: Հակադերման լրագրներ ալ եղած են «ոճրագործ» որակելով Գերմանիոյ Ներքին նախարարը:

ՋԻՋԻՆՈՑ պատուիրակութեան պարագլուխը՝ Ուսման Իմայեւ որ, նաեւ Արդարադատութեան նախարար էր, յայտարարած է թէ Դուդայեւ զինք պաշտօնանկ ըրած է, ստորագրած ըլլալով համաձայնագիրը Ռուսերուն հետ:

ՓԱՐԻԶի կիպրոսի դեսպանատունը եւ հիւպատոսարանը որոնք նոյն չէնքին մէջն են կողոպտուի ենթարկուած են չարաթաւերջին: Ըստ ոստիկանութեան, գողերը կեղծ բանալիներով մտած են եւ քանի մը հազար Ֆրանք առած:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ բնակչութեան 76%-ը որեւէ վստահութիւն չունի իր կառավարութեան հանդէպ, ըստ հարցախոյզի մը, զոր կատարած են միաժամանակ երկու հաստատութիւններ՝ հանրապետական եւ դեմոկրատ: Առաջին անգամն է որ նման համեմատութիւն մը կ'արձանագրուի:

ՍԻՆ - ՄԻՇԵԼի ոճրափորձին քննութիւնը կը շարունակուի, բայց, նորութիւն չկայ: Ութ ծանր վիրաւորներ կան տակաւին հիւանդանոցները:

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՑ մէջ վեց Նիժերիացիներ թուրով զինուած են զինեալ կողոպուտ մը կատարած ըլլալով Մեքքէի առեւտրական դրամատան մը վրայ:

LE PROVENÇAL (28 juillet)

Les Arméniens fêtent les 70 ans d'Haratch

Մարսէյլի ծանօթ օրաթերթը կ'արձագանգէ «Յառաջ»ի 70-ամեակին, յիշելով թէ Փարիզ լոյս տեսնող հայերէն այս օրաթերթը կը դիմէ ամբողջ Սփիւռքին: Մէջազգային լուրերու կողքին ուր, անշուշտ, Հայաստանի կացութիւնը առիւծի բաժին ունի, կ'ամփոփէ բոլոր լուրերը որոնք կը շահագրգռեն զաղութը: 1970-էն ի վեր Մարսէյլի իր աշխատակիցն է Կարօ Յովսէփեան (որու նկարը, «Յառաջ» մը ձեռքին, կ'ընկերանայ այս գրու -- թիւն): Կը յիշուի Շաւարշ Միսաքեանը որ Թուրքիայէն խոյս տուած է եւ 1925 Օգոստոս 1ին հիմնած «Յառաջ»ը:

Մնար ամէն կարգի ահաբեկչութեան հանդէպ: Ան ներկաներուն յանձնած է Հայաստանի Ապահովութեան խորհուրդին յայտարարութիւնը, խնդրելով որ իւրաքանչիւրը իր երկրին տեղեկացնէ այդ մասին:

***

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

Վրաստանի հայկական օրերուն առթիւ, Արտաքին նախարար՝ Վահան Փափազեան, Յուլիս 29-ին, Թիֆլիսի մէջ հանդիպում մը ունեցած է Վրաստանի վարչապետ՝ Օթար Պատցիայի հետ: Քննուած են ուժանիւթի բնագաւառի համագործակցութեան Իրան - Հայաստան - Վրաստան Եւրոպա եւ Եւրասիական միջանցք ստեղծելու հնարաւորութիւն, հայ - վրացական համատեղ ձեռնարկութիւններու ստեղծման եւ այլ հարցեր: Երկուստեք ընդգծուած է երկու երկիրներու արտադրութեան մասնաւոր հատուածներու միջեւ չփումներու աշխուժութիւն դնելու կարեւորութիւնը: Վրաստանի վարչապետը խոստովանած է որ իր երկրի տարածքին վրայ, առ այժմ, ամբողջովին չէ լուծուած Հայաստանի անխափան կապի մատակարարումի հարցը:

***

ՕԹԱՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Յուլիս 29-ին, եռօրեայ աշխատանքի այցով Երեւան ժամանած է ՕԹԱՆ-ի պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ Եւրոպայի միացեալ ուժերու գլխաւոր հրամանատարի տեղակալ՝ Ժերեմի Մաքինղին: Օգոստոս 1-ին զինք ընդունած է հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան, յոյս յայտնելով որ այցը կը նպաստէ Հայաստանի եւ ՕԹԱՆ-ի միջեւ համագործակցութեան զարգացումին: Ժ. Մաքինղի հանդիպում ունեցած է նաեւ վարչապետ Հ. Բագրատեանի, Պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեանի, Արտաքին նախարար Վահան Փափազեանի հետ: Այցին աւարտին մամուլի ասուլիս մը տեղի ունեցած է որուն ընթացքին տեղակալը ըսած է թէ Հայաստանի զինեալ ուժերը վերթափանց կատարած են եւ թէ «հայկական բանակը լաւ պատրաստուած է»: Նոյն օրը ՕԹԱՆ-ի պատուիրակութիւնը վերադարձած է Պելժիա:

***

ԳԱՐՈՂԱՑՆ ԳՈԳՍ -- ՌՈՊԵՐ ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մեծն - Բրիտանիոյ լրատուներու ժողովի փոխ - նախագահ՝ Գարոլային Գոգս անդամ մը եւս Ղարաբաղ զացած է եւ Յուլիս 29-ին ընդունուած նախագահ Ռոպեր Քոչարեանի կողմէ:

Խօսակցութեան ընթացքին քննուած են Միջազգային Քրիստոնէական Համերաշխութեան կազմակերպութեան ընկերային գետնի վրայ ցոյց տալիք յետագայ աջակցութեան հարցերը:

ՕՐԱԿԱՐԳ

ՀԵՌԱՏԻՊ

«ԵՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 1 / 2)

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազգ· Ապահովութեան նախարարութիւնը տեղեկացուցած է որ Յուլիս 28 - 29-ի գիշերը յայտնաբերուած ահաբեկչական խումբի անդամներէն երկուքը եւս ձերբակալուած են: Կը շարունակուի մնացեալներուն հետախուզութիւնը: Ձերբակալուածները կը հարցաքննուին:

***

ԴԱՏԱԽԱԶԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԻՄ

Հանրապետութեան նախագահին հրամանագրով Արտաւազդ Գէորգեան նշանակուած է Հայաստանի գլխաւոր դատախազ:

***

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՄԵԼՐԻՒ ՈՒ ԿԱՊԱՆԻ

«Առաքելութիւն - Արեւելք» դանիական բարեսիրական ընկերութեան օգնութիւնը 24 մեծ բեռնատարներով հասած է Կապան ու Մեղրի: Առաջ աւարտած է յիշեալ ընկերութեան կողմէ Զանգեզուրի մէջ աննդեղէն բաշխելու ծրագիրը: Անոր նիւթականը հայթայթած է Եւրոպայի Միութեան մարդասիրական օգնութեան գրասենեակը:

***

Հայաստանի մէջ կը բացուի երթեւեկի միջազգային կազմակերպութեան ներկայացուցչութիւն: Այդ մասին Արտաքին նախարարութեան հետ համաձայնութիւն ստորագրելու համար Երեւան զացած է կազմակերպութեան գլխաւոր քարտուղարը: Կազմակերպութեան կեդրոնը կը գտնուի Ժուիցերիա ու մասնաճիւղեր ունի ՀԱՊ-ի 11 երկիրներուն մէջ: Մշակուած է համաձայնութիւն, զոյգուած եւ առեւանգուած ինքնաչարժները վերադարձնելու միջոցներու մասին:

***

ՀԱՒԱՔ

ՕՏԱՐ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Յուլիս 31-ին օտար երկիրներու Հայաստանի ներկայացուցիչներուն հետ հանդիպումի մը ընթացքին փոխ - նախագահ Գագիկ Ցարուքեանեան տեղեկացուցած է յայտնաբերուած ահաբեկչական խումբին մասին. ան ըսած է թէ մտահոգութեան պատճառներ կան քանի որ ծրագրուած ահաբեկչութիւնը ընդհանուր ապակայունութեան կրնար զան, ըստ նախնական տուեալներու, կը հետապնդէր յանգաւոր այլ նպատակներ ալ:

Փոխ - նախագահը համոզում յայտնած է որ ներկայ դիւանագէտներուն ներկայացուցած երկիրները մտատրեր չեն

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ

Կասպից ծովու ադրբեջանական քարիւղը փոխադրելու առաջարկ ներկայացուցած է նաեւ Ճափոն: Ներկայացուած ծրագիրը կը կայանայ քարիւղը արեւմուտք հասցնելու համար քարիւղատար մը կառուցանելուն մէջ, Կասպից ծովէն դէպի Միջերկական ովկիանոս: Ճափոն յանձն կ'առնէ այդ քարիւղատարին չինութիւնը որ պիտի անցնի Ղազախստանէն. կ'ընդունի նաեւ զարան մը հիմնել Ղազախստանի մայրաքաղաք Ալմաթիի մէջ: Քարիւղատարին անցնելիք ճամբուն ընտրութեան վէճերուն մէջ, ամէնէն լուրջ մրցակիցը սկսած է նկատուիլ Ճափոն իր այս առաջարկով:

1925 "ՅԱՌԱՋ" 70" ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70

«ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՅԵԼՈՂ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ Է» (*)

«Բարձրորակ թերթ մը ազգի մը խօսակցավայրն է, ուր ան ինքզինքին հետ կը խօսի»:

Արչիպալտ Մըքլիչ (1958), *ամերիկացի գրագէտ*

Յեղ-Եղեռնեան Սփիւռքը ծնաւ 1923-ին ի հետեւանք Լօզանի դաշնագրին։ Զարդէն ճողոպրած մանուկներու, պատանիներու, այրիներու, հազուագիւտ հասուն մարդոց հաւաքականութիւնն մըն էր ան։

«Յառաջ» ծնաւ 1925-ին, սակայն ոչ՝ իբրեւ խանճարուրի կարօտ մանուկ։ Շաւարշ Մխսքեան փորձառու, թրծուած խմբագիր էր։ Իր հոգածութեան տակ, օրաթերթը եղաւ նախ՝ դպրոց, ապա նաեւ հանդիպման վայր, այն սերունդին համար՝ որ տակաւ կը վերածուէր Ֆրանսահայ գաղութի։

«Յառաջ»ի մէջ ի յայտ եկաւ նաեւ ըմփիւռքի լուրջ վէպը, Շահան Շահնուրի դրչէն։ Հոն ծաղկեցաւ արեւմտահայ արձակը, իր սեղմ եւ հառաւ, խոժոռ եւ ժպտուն, պիրկ եւ փարթամ տարբերակներով՝ Շաւարշի, Պէչիկթաշլեանի, Նարդունիի, Չրանդ Սամուէլի եւ ուրիշներու դրիչներէն։

1957-ին, Շ.ի մահը Արփիկ Մխսքեանի փոխանցեց «Յառաջ»ի պատասխանատուութիւնն ու լուծը։ Ան տեսաւ որ օրաթերթ մը, իբրեւ անտեսապէս կաղացող գործ, թերեւս կարելի էր վաճառել, սակայն սփիւռքահայ գաղութի մը հանդիպման վայրը փակել՝ բարոյապէս արտօնելի եւ կարելի չէր։

Հակնայով որ հայ օրաթերթ վարելը գործ է, խմբագրելը՝ կ'ըսէր, Արփիկ Մխսքեան տասնմէկ այս 2 չափազանց տարբեր մօտեցումներ եւ ձիրքեր պահանջող պաշտօնները՝ եւ կիրարկեց զանոնք, մոգական հաւասարակշռութեամբ։ Ոչ միայն պահեց «Յառաջ»ը, այլ զայն վերածեց համայն հայ սփիւռքագրի խօսակցավայրին, ուր ան ինքզինք կը պեղէ, ինքզինք կը ճանչնայ։

Անձնական փորձառութեան վրայ հիմնուելով, կրնամ վկայել որ «Յառաջ» Սփիւռքի ամէնէն բարձրորակ այցետոմսն է նաեւ Հայաստանի մէջ, որուն ամէնէն պիտակից ղեկավարներու սեղաններուն վրայ տեսած եմ զայն։ Հոն կը նկատուի Սփիւռքի ամէնէն լուրջ, անաչառ եւ անկողմնակալ տեղեկատուն։

Զեմ վարանիր դրելու, - Սփիւռքի մէջ միայն երկու թերթ կրցան Սփիւռքահայութեան խօսակցավայր ըլլալ, բառին բարձր իմաստով։ Մէկը՝ չաթաթաթերթ մըն էր որ երեք տասնամեակ դիմացաւ իբրեւ բարձրորակ գրական թերթ, - Անդրանիկ Ծառուկեանի «Նայիրի»ն։ Միւսը՝ հանապազօրեայ օրաթերթին էր եւ է՛, «Յառաջ»ը, որ այսօր կը տօնէ իր եօթանասունամեակը։

Ճիշդ է, պատշաճ է, բարոյական պարտադրութիւն մըն է «Յառաջ»ի եօթանասուներորդ տարեդարձը գործածել իբր առիթ մը, յիշելու համար սփիւռքահայ մամուլը։ Իրրեւ հայ խմբագրի զաւակ, որուն տունը այսօր ալ ինը սփիւռքահայ օրաթերթ եւ չաթաթաթերթ կը մանէ, աչքէ կ'անցուի եւ յաճախ կը կարդացուի, պիտի ուզէի ոգեկոչել այդ մամուլը, իր ծանօթ թէ անծանօթ խմբագիրներով եւ աշխատակիցներով, ու երբեմն հաւատարիմ ընթերցողներով, - կուսակցական՝ն մամուլը, «Հայրենիք» եւ «Ցուսաբեր», «Պայքար» եւ «Զարթօնք», «Ազդակ» եւ «Ասպարէզ», «Հորիզոն» եւ «Կամք», «Ալիք» եւ «Ազատ Օր» եւ ուրիշներ, անկուսակցական այլ հայոգի, Սիմոնեանի «Սփիւռք»էն մինչեւ Մաճառեանի «Նոր Հայ»ը։ Սրտանց կը հաւատամ որ առանց անոնց, անկարելի պիտի ըլլար պահել հայերէնը՝ Հայաստանէն դուրս, եւ կերտել Սփիւռքը։

Զեմ կարծեր որ կը չափազանցեմ, իմ այս վերջին նախադասութեամբ։ Հայ եւ օտար պատմագէտներ փաստած են այն վարկածը թէ 18-րդ եւ 19-րդ դարերուն, ազգերու կազմաւորումը սերտօրէն կապուած էր մամլոյ զուգահեռ զարգացումին հետ։ Այդ օրերու ղեկավարները կը գիտակցէին որ անժխտելի էր այս վարկածը։ Թովմաս Ճէֆըրսընն, Ամերիկայի երրորդ նախագահը եւ ամերիկեան անկախութիւնը կերտողներու փաղանգին ամէնէն պայծառ միտքը (որուն մասին նախագահ Քէնըտի 200 տարի եառ ըսաւ, «երբ առանձին կը ճաշէր, կաճառի մը հետ կը ճաշէր»), ահա այդ ճէֆըրսընը, որ դառն ու անդուլ պայքարի մէջ էր մամլոյ հետ, իր բարեկամ Ֆարրինկթընին կը գրէր, - «եթէ ինծի մնար որոշել թէ ո՞րը նախընտրելի է, կառավարութիւն մը՝ առանց մամուլի՞, թէ մամուլը՝ առանց պետութեան, երկրորդը կ'ընտրէի»։

Հայ մը այդ պիտի չընտրէր թերեւս։ Պատմութեան անողոք որոշումով վերածուած ենք Սփիւռքի, մնացած ենք առանց պետութեան, եւ պէտք է հրճուինք որ դարձեալ ունեցանք եւ ունինք մամուլ, ունեցանք եւ ունինք «Յառաջ», եթէ ոչ իբր պետութիւն, այլ գոնէ իբրեւ խօսակցավայր, ուր մենք զմեզ կը ճանչնանք իբրեւ արժանաւոր հաւաքականութիւն։

- Կը մնայ աւելցնել որ մեր միայն մե՛նք, իբրեւ խմբագիր, իբրեւ դրող, եւ մանաւանդ իբրեւ ընթերցող - կրնանք իրականացնել այդ ինքնաճանաչումը, զոր պետութեան չափ կարեւոր նկատած էր Ճէֆըրսընի լուսաւոր միտքը։ Եւ որուն յարատեւող կարելիութեան երաշխաւո՛րն է յարատեւող «Յառաջ»ը։

(*) Արփիկ Մխսքեանի պատասխանը, անգլիախօս Ուիլիըմ Սարոյեանին, երբ ան հարց կուտայ թէ ի՞նչ է «Յառաջ» բառը։ Սարոյեանի թատերախաղը, որ «Յառաջ» կը կոչուի, խմբագրուած է յետմահու, փրոֆ. Տիգրան Գույումճեանի կողմէ։ Բնագիրը Սարոյեան գրի առած է Բիւ Թէքսաս, 1979-ին։

ՅԱՋԻԿ ԹԼՕԼԼՕԼԵԱՆ

ՈՂՋՈՒՅՆ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՇՏՊԱՆ՝ «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ

1915-ի Եղեռնէն վերապրած սերունդը, գաղթականութեան ցուպը ի ձեռին, հոգմայրիւ կը դառնար աշխարհի չորս ծագերուն։

1920-ական թուականներու սկիզբը թափ կ'առնէր հայ գաղթականներու հոսանք մը դէպի Ֆրանսա։ Հայ զանգուածները, լքուած իրենց ճակատագրին, հետամուտ էին իրենց առօրեայ ապրուստը հոգալու, իրենց ծննդավայրէն եւ հոգէն կտրուած, օտար երկնքի տակ երդիք մը ունենալու։ Տակաւին թարմ էին վէրքերը եւ անհրաժեշտ էր ամուր կայք հաստատել տեղւոյն վրայ, համարկուիլ երկրի պայմաններուն եւ ջանալ պահել ինքնութիւնը մինչեւ որ բացուէին դռներն յուսոյ եւ երջանիկ օր մը վերադառնային իրենց պապենական օճախները։

Դիւրին չէր այդ օրերուն, անապատներէն, որբանոցներէն եւ այլ վայրերէ եկած անուս կամ թերուս սերունդին համար յարմարիլ տեղական պայմաններուն։ Ստիպողական անհրաժեշտութիւն էր ըստեղծել միջոց մը, որ առաջնորդի դեր կատարէր եւ ճամբայ ցոյց տար տեղական լեզուին, օրէնքներուն, աշխատանքի պայմաններուն, բարքերուն ու սովորութեանց անծանօթ մեր գաղթական հայրենակիցներուն։

Եւ ահա, հրամայական այս պահանջքին ընդառաջելու միտումով է, որ հայ հրապարակագրութեան ասպարէզի տիրական դէմքերէն Շաւարշ Մխսքեան, 1925 Օգոստոս 1-ին, կը հիմնէր «Յառաջ» թերթը, նոյն առեն տէր կենալով գաղթական հայ զանգուածներուն եւ պաշտպանելով այն բոլոր արդարութիւնները, որոնք չունէր կուտան ժողովուրդի մը եւ վաւ կը պահեն անոր մէջ հաւատքը՝ դէպի լաւագոյն օրերը։

Այսօր, եօթանասուն տարիներ անցած են այդ արկածախնդրութենէն։ Արկածախնդրութիւն մը կարելի էր նկատել այդ օրերուն, եւրոպական ոստանի մը մէջ հայերէն թերթ հրատարակելը։ Եւ այ՝ անհատական նախաձեռնութեամբ մը, առանց կազմակերպութեան կամ հաւաքականութեան մը նիւթական նեցուկին։

Եթէ սկզբնական տարիներուն «Յառաջ» դարձաւ գաղթական հայ զանգուածները առաջնորդող, դանոնք հայրենի թէ ըսփիւռքի անցուդարձերէն իրազեկ պահող փարոս մը եւ գաղութահայ կեանքի հայելին, ապա քիչ անց, ան հանդիսացաւ նոր ու այլապէս օգտակար առաքելութիւններ մարմնաւորող հրատարակութիւն մը։ Ա-ւելի՛ն, հիմնարկութիւն մը։

Այսպէս, ո՛րանք «Յառաջ»ը նկատեցին դպրոց մը, ուրկէ իրենց մայրենին սորվեցան Թրքահօս բազմաթիւ Հայեր։ Ուրիշներ իրենց ազգային դաստիարակութիւնը ստացան «Յառաջ»ի էջերէն։ Եղան դրողներ, որոնք խոստովանեցան որ «Յառաջ»ը եղած է իրենց մէջ գրելու ընդունակութիւններ յայտնաբերողը եւ պիրենք քաջալերողը։ Ուրեմն, «Յառաջ» եղաւ նաեւ գրական դպրոց մը, որուն շրջանաւարտները դարձան «Յառաջի սաներ»ը։

Սփիւռքի հայ մամուլի կեանքին մէջ իր եղակի նկարագրին չնորհիւ «Յառաջ» նկատուեցաւ նաեւ ո՛չ թէ միայն իր հիմնադրին՝ Շաւարշ Մխսքեանի պատկանած կուսակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարախօսութեան արձագանգող թերթ մը, այլեւ՝ գաղութին թերթը։ Թերթ մը՝ որ հաւասարապէս մուտք գործեց եւ նոյնքան ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ քաղաքական տարբեր հոսանքներու պատկանող հայ մարդոց տուներուն մէջ։ Մարդիկ՝ որոնք յարդանք ու հիացում կը տածէին խմբագրապետին՝ Մեծ Շ.ի մտքերուն, ազգային, գաղափարական եւ ընկերային հարցերու կապակցութեամբ կատարած վերլուծումներուն եւ հայ մարդը ազգային ընդհանուր չահերու ճամբուն վրայ առաջնորդող գրուածքներուն նկատմամբ։ «Յառաջ» մինչեւ այսօր ալ իր խիզախ կեցուածքով, քաղաքական առողջ դատումներով եւ ճշմարիտին ու արդարին հետամուտ իր աշխատակցութեամբ կը մնայ հայ ժողովուրդի ազգային հաւաքական ձգտումներուն իրաւ արտայայտիչը։

Սակայն, այս բոլորին հետ եւ այս բոլորէն անդին «Յառաջ» եղաւ ու կը մնայ արեւմտահայ մշակոյթի անխոնջ պաշտպանը, հաւատարիմ մնալով արեւմտահայ լեզուի անաղարտ պահպանման ու անոր զարգացման գործին։ Ոչ մէկ դիմում ու չեղում կատարելով իր սկզբունքներէն, ան ցայժմ կը մնայ ամէնէն բծախնդիր բեմերէն եւ ամէնէն ամուր բերդերէն մին Սփիւռքի հայ մամուլի ընտանիքին մէջ։ Քիչ չէ թիւը հայ գրականութեան եւ լրագրութեան ասպարէզներու մէջ տիրական դէմքերու, որոնք «Յառաջ»ը կը նկատեն ամէնէն լուրջ, ամէնէն չրջահայեաց ու ամէնէն բովանդակալից թերթը։ Անոր չորս էջերուն մէջ յաճախ աւելի չատ կարդալիք նիւթ կը գտնենք, քան 20, 30, 40 էջերով հրատարակուող հայկական այլ թերթերու մէջ։

Եօթանասուն տարի, ամէն օր կանոնաւոր ճշդապահութեամբ, Փարիզի մէջ հայերէն լեզուով թերթ հրատարակել, այն ալ անհատական ջանքերով, իսկապէս հերոսութիւն է։ Երջանի մը մէջ՝ ուր, տարիներու հետ, հասնող սերունդներու չրթներուն վրայ կը մաշի ու հետզհետէ մոռացումի կը մատնուի մայրենի լեզուն. ուր՝ մինչ հայերէն այլ թերթեր, կոթնած ըլլալով հանդերձ կազմակերպութիւններու նեցուկին, պարզապէս բաժանորդներու քանակը աւելցնելու կամ Ֆրանսախօս հայ ընթերցողը իր արմատներուն եւ մշակոյթին կապելու մտահոգութեամբ կը դիմէին արձանագրուող նահանջին, իրենց էջերուն մէջ Ֆրանսերէն յօդուածներու տեղ տալով, «Յառաջ» անդրդուելի մնաց ու մերժեց նահանջի ճամբան, յաւելեալ զոհողութեամբ չարունակելով իր առաքելութիւնը, որ այսօր, եօթանասուն տարի ետք, կը բնութագրուի իբրեւ արեւմտահայ լեզուի ու մշակոյթի պաշտպանութեան ամրակուռ բերդ մը Արեւմուտքի լայծուն պողոտաներուն վրայ։

Ողջո՛յն՝ «Յառաջ»ի եօթանասունամեակին եւ բարի երթ։

ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 70-ԱՄԵԱՅ ՎԱՍՏԱԿԸ

1925 Օգոստոս 1-ին սկսաւ հրատարակուիլ «Յառաջ» որպէս երկօրեայ թերթ, եւ ապա 1927 Յունուար 1-ին վերածուեցաւ օրաթերթի։

70 տարի· երկար ժամանակաշրջան մըն է, ամբողջ կեանք մը, պատկառելի եւ մեծարելի տարիք մը։ Գաղութին տարիքն է, եւ անոր դէպքերուն, դէմքերուն եւ անցքերուն վկայարանը։ Գաղութին պատմութիւնն է եւ անոր վէրքերուն ու երգերուն յիշատակարանը։ Գաղութին հայելին է, եւ անոր ձայնը, սիրտն ու պատիւը։

70 տարի· երկար ճամբայ մըն է, կէսչուէլին առանց իր հիմնադիր խմբագրապետին՝ Շաւարշ Մխսքեանին որ իր մտմտուքով ջարդէն վերապրած Հայերու չրթունները իրարու միացուց, գաղութի վերածեց ըլլալով անոնց համար օճախ, դպրոց եւ ուղեցոյց։ Շաւարշ Մխսքեան սերունդներ կազմեց իր առաջնորդող «Սիւնակ»ով ուր խօսքը մնաց միշտ թարմ, կենդանի եւ մանաւանդ իրապաշտ։ Սերունդներ ներչնչեց ու դաստիարակեց իր աշխարհաքաղաքական ըմբռնումով։ Մխքեր եւ դրիչներ յայտնաբերեց եւ ծաղկեցուց։ Նոր արժէքներ հետապնդեց։ Երիտասարդներ քաջալերեց որպէսզի արծարծուի անչէջ բոցը, որպէսզի նոր ուժեր դրաւեն պարպուած դիրքերը եւ որոնեն նոր հորիզոններ։

Այսօր, 70-ամեայ այս հանդրուանին «Յառաջ»ի պայքարը գոյամարտ մըն է։ Օտար աստղերու տակ ծնած, անծանօթ ու հասակ նետած սերունդներուն համար հայապահպանութեան պայքարն է, պաշտպանութիւնը եւ պաշտպանութիւնը հայ լեզուին որպէս միակ յարմեռնական կամուրջը հոգիի հոգի։ Հայոց պատմութիւնը միայն երկրի հողին պատմութիւնը չէ, նոյնիսկ եթէ չորս տարիէ ի վեր այդ հողին մէկ մասը դարձած է անկախ։ Այլ եւ ունի արտասահմանեան պատմութիւն, մշակոյթ, ուրոյն ազգային հարստութիւններ ժառանգուած անցեալէն կամ կերտուած ապրնդական հողերու վրայ որոնց պահպանումը հրամայական է, եթէ կ'ուզենք որ հաւասարապէս զարգանան երկու բեւեռները մեր ժողովուրդին, մէկը միւսով հզօր եւ ոչ թէ մէկը միւսին զոհուած։ Այսպէս, «Յառաջ» կը պահէ իր հիմնադրին դիծը տեղի չտալով լեզուի տեսակէտէն, ինչպէս նաեւ կը պահէ իր մտածումի ինքնուրոյնութիւնն ու անկախութիւնը։ Ունի քաջութիւնը միշտ հաստատակամ մնալու բարոյական հակակշռութիւններու հանդէպ եւ ի հարկին հարուածելու մութ եւ ազդեցիկ ուժեր, իր խրոխտուն հայրենասիրական ոգիմտութեամբ։ Տեսնելով հեռուն, զգալով միշտ բազկերակը ժողովուրդին իր չինարար բազուկներու ընդմէջէն, «Յառաջ» անցեալի փորձառութեամբը միացուցած ներկային կը ջանայ թիավարել, երբեմն հոսանքի վեր, դաղութին նկարագիրը, ձեւն ու կազապարը անաղարտ պահելու։ «Յառաջ» ծառան է մէկ գերագոյն արժէքի՝ ճշմարտութեան։

Մեր օրերուն Սփիւռքի պայմաններուն մէջ, երբ բոլոր ճակատներուն վրայ տեղատուութիւններ կ'արձանագրուին, «Յառաջ»ի ցոյց տուած չարունակականութիւնը հաւատարմութեան մէջ յատուկ յիշատակութեան մը արժանի է։ Այդ պատակութեան մը արժանի է որ պէտք է տայ ընդունելը գաղութն է որ պէտք է տայ գնահատելով հաստատութիւն մը որ նուիրումով, կամքով, հաւատքով, տոկունարիներով եւ գործարութիւններով, բայց նաեւ տաղանդով եւ ճեմնհատութեամբ կարեց 70 տարիներու ճանապարհ մը ի սպաս Սփիւռքին, Հայրենիքին, Հայ ժողովուրդին։

«Յառաջ» 70 տարիներու հունձք մը ունի, առատ բերք մը։ Կրնայ հպարտ ըլլալ իր վաստակով եւ գաղութը իրմով։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

"ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 "ՅԱՌԱՋ" 70 **1995**

ԱՆՑԵԱԼԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթը այս օրերուն տօնեց իր հիմնադրութեան չիսնամեակը: «Յառաջ»ը թերթ մը չէ միայն, այլ նիւարդիր մը: Ու զարմանալի ոչինչ կայ, որովհետեւ եթէ ոճը մարդն է, թերթն ալ պիտի ունենար խմբագրին նկարագիրը:

Եւ նկարագրի տէր մարդ էր Շաւարշ Միսաքեան: Թերեւս աւելի փայլուն խմբագիրներ ունեցանք, «սաւառնածաւալ» էջերով ու «սաւառնաթռիւ» գրիչով հրապարակագիրներ, ազգային եւ քաղաքական հարցերը անվերապահելի վճիռներով - հաստատող եւ իրենց չափած - ներքոզ - հաստատող, նեղուցներէն մինչեւ աշխարհի բաժանումներուն խելք հասցնող ամենագէտներ, բայց, հեռք չմնաց անոնցմէ: Հով էին, ու գացին հովին հետ: Շաւարշը ոչ փայլուն էր, ոչ փայլատակող: Պարզ էր, յստակ էր եւ ազդու:

Իր «խօսքը» աւելի քան երեք տասնամեակներ, կամաւոր կաչկանդումի մէջ սեղմուած նեղ սիւնակի մը սահմաններէն՝ դաղրած էր այլեւս խօսք ըլլալէ ու դարձած Հայ ժողովուրդին ապրումներուն եւ հոգերուն, առօրեային ու ապագային, երազներուն ու տենչերուն վճիռ հայելին: Հանդիսաւոր կեցուածքներ ընդունող եւ ապաւորութիւն գործելու հետամուտ մարդը չէր: Բոլոր հարցերուն վերէն կը նայէր, ոչ թէ մտաւորական բարձրութիւն ստացով իր անձին, այլ հորիզոնի լայնութեամբ, մանրուքներն ու երկրորդականը անտեսելով եւ էականին վրայ դնելով ձեռը:

Գաղափարի մարդ, հաւատաւոր կուսակցական՝ բայց կուսակցութիւնը ինքնանպատակ հասկացողութիւն մը չէր իր աչքին, այլ ժողովուրդին ծառայելու կոչուած մասնաւոր կազմակերպութիւն մը, որ ուրիշներէն տարբեր ուղիով մը կը ձգտի դէպի ազգային նպատակին, կոչումը ունի տարածելու իր գաղափարները, բայց, երբե՛ք ընդհանրական շահերուն վնասելու գնով, տարբեր ճամբաներէ միեւնոյն նպատակին ձգտող հերթական «հակառակորդը» մնայուն թշնամիին հետ վիճելու աստիճան...

Որքան ամուր իր սկզբունքներուն մէջ, նոյնքան չափաւոր ու լայնախոհ՝ պայքարի պատնէշին վրայ: Յարդանք կը պարտադրէր, որովհետեւ նախ ինք կը յարգէր իր գրիչը: Գրիչ մը, որ երբեք հաթարակ տեղիքին գործիքը չդարձաւ ու չդիմեցաւ ամբոխավարութեան ժամանոց գոփինիներուն, որոնցմով պատկեալ «գափնիկները» այնքան շատ եղան իր սերունդին մէջ, եւ աւաղ, իրմէ ետքն ալ:

Շաւարշ Միսաքեանի կազապարով մարդիկը անկրկնելի են եւ անփոխարինելի: Ու եթէ փոխարինողը չեղաւ, ուրախալի է հաստատել, որ արժանաւորապէս գինք փոխանորդողը չպակսեցաւ: «Յառաջ», նման էր մեծ դերդաստանի մը, ուր յայտնուեցան եւ մկրտուեցան մեծ եղեռնին անմիջականօրէն յաջորդող գրական սերունդին լաւագոյն դէմքերը, Վազգէն Շուշանեանէն մինչեւ Շահան Շահնուր, վաղամեռիկ Փայլակ Միքայէլեանէն Շաւարշ Նարդունի եւ այնքան ուրիշներ: Ժամանակը խլեց տարաւ մեծ ընտանիքէն շատեր - շա՛տ շատեր - բայց տունին մթնոլորտը մնաց նոյնը, մնաց անխախտ՝ աւանդութիւնը:

«Յառաջ»ի չիսնամեակին առթիւ չնորհաւորական հեռագիրներու եւ նամակներու տարափ մը կայ թերթին մէջ: Նկատեցինք տարբեր համոզումով տարբեր դաղափարներու ծառայող անձերու եւ կազմակերպութիւններու չնորհաւորութիւնները եւս:

Յարգով նոյնիսկ հակառակորդէն - մեծագոյն նուէրը, որ կրնայ ստանալ թերթ մը իր յոբելեանին առիթով:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

«Նայիրի», Պէյրութ,
Սեպտեմբեր 7, 1975

ԶԻ ՏՔՆԵՑԱՑ ԶՕՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ԵՒ ԶԳԻՇԵՐՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿ

... Երբ այսօր կը դրեմ այս յօդուածը օգտագործելով թերթին քառասնամեակը, չեմ կրնար յուզումով չմտաբերել անցեալ Փարիզը, որ կենսալից էր եւ խանդոտ, որքան ալ որ անոր վերապահուած ապագային վրայ տարակուսէր ամէնէն լաւատեսն իսկ: Պոլսահայ երիտասարդութիւնը, որ տակաւին իր թափին մէջն էր, կը ճառէր, կը կարդար եւ կը գրէր: Աւելի կը ճառէր, քան թէ կը գրէր: Խըմորումի շրջան մըն էր, ֆրանսական մըշակոյթին անմիջական դրացնութեան տակ, շրջան մը՝ նորօրինակ խմբաւորումի: Երէց թէ կրտսեր, թրքահայ թէ ռուսահայ (Դաշնակցութեան պարագլուխները) բերին իրենց աշխատակցութիւնը Շ. Մ.ի ձեռնարկին, յարաճուն խանդավառութեամբ, եւ «Յառաջ»ը դարձաւ Սփիւռքի լաւագոյն գրական եւ մշակութային թերթը, մասնաւորաբար իր կիրակնօրեայ թիւերով: Միսաքեան իրաւունք ունէր զոհ ըլլալու:

Ան սպէս կ'ըսէր, այն հեռաւո՛ր օրը, երբ գինեվաճառ մը կազմակերպուած էր «Յառաջ»ի հազարթուեակին առթիւ «Շատ փքանալու տեղը չկայ: Վերջ ի վերջոյ լրագիր մը հանելը դրամի, դրամպղուխի խնդիր է: Ցարեւորը ոգին է»: Ոգի բառը, որ իմաստ չունի, բայց որ այնքան դիւրութեամբ կ'ըմբռնուի, այս պարագային կը նշանակէր նուազագոյն ներդաշնակութիւն ընդմէջ գրչի մարդոց, որոնք բերքը չեն նոյն երկրամասին, որոնք չեն չնչած գրական նոյն մթնոլորտը, ինչպէս եղած էր Պոլսոյ մէջ: Կազմուած էր նո՛ր մթնոլորտ մը մեծ մասամբ չնորհիւ Շ. Մ.ի հիւրընկալութեան: Այս բոլորը այնքան ճիշդ է որ մինչեւ այսօր ոմանք կը զործածեն սա ասութիւնը - «Փարիզի տղաքը», իբ չգոյէ լաւագոյն տարազի մը:

... Քանի տարուան բաժանումէ վերջ դասնք զիրար, բոլորովին անյուսալի կերպով: Շ. Մ. վեր առաւ իր տպաւորիչ գլուխը, եւ ժպիտով մը՝ որ անպատում էր, ըսաւ ինծի.

- Կը տեսնե՞ս ինչ եղայ ... Ռըճոյի բանուոր ... հասարակ մաճէօվռ - սփէսիալիզէ...

Գլխուն շատ ձիւն իջած էր: Մահերն ու բաժանումները պարպած էին խմբագրատունը, եւ ինք կը մնար առանձինն չղթայուած՝ իր ապերախտ գրասեղանին: Յոգնած էր: Ան իրաւունք ունէր կրկնելու սա տողը, որ Ժ.Ֆ. դարու բանաստեղծ Յովհաննէս Սարկաւագինն է - «Զի աքնեցայ զօր ամենայն եւ զիչերն բովանդակ»:

Օրը կը տարաժամէր: Սառւերները որ կ'երկարէին ամայի բակին մէջ, խմբագրատուն կը մտնէին բայ դռնէն, հոն բազմապատկելով սեւ չրարչները, եղեբամայրերուն: Չզգացի թէ մահը այնքա՜ն մօտ է: Սխա՞լ բան է ըսել, թէ մարդ իր կեանքի վերջալոյսին կը կատարէ վերադարձ մը դէպի իր օրրանը: Ես այն ապաւորութիւնը ունեցայ թէ Շ. ... վերադարձած է Պոլիս, եւ պահպանողական խմբագրի մը տեղն անցած, գլխիկոր եւ անաղմուկ կերպով: Մ՛յն պահպանողականին՝ որուն դէմ ծառացած էր իր երազահս եւ հրայրքոտ երիտասարդութիւնը, եւ չա՛տ իրաւամբ, որուան ըլլալով որ «յառաջադէմ քան զնախինիք պարտ է դի որդիք լինին»: Կուսակցութիւնը ուրանալու հարց չկար անշուշտ: Բայց ոեւէ մէկէն աւելի քաջատեղեակ՝ Ֆրանսահայուն ողբալի կացութեան, Շաւարշ վերադարձած էր Մանգումէի էֆէքթարին, եւ կը պաշտպանէր այն՝ ինչ որ մնացած էր պաշտպանելի, այսինքն՝ եկեղեցի եւ բանկալ, դիւերային դասընթացք եւ մանկապարտէզ: Եւ ժամանակ առ ժամանակ կ'երթար երդելու ինծի հետ, քեզի հետ, այո՛ քեզի հետ -- «Տէր, կեցո զու զՀայս...»:

Գլխիվայր անկո՞ւմ: Եթէ անկում կայ, ան սոսկ անհատի մը անկումը չէ, այլ ամբողջ ժողովուրդի մը: Անկումն է ան ազգի մը՝ որ կրեց ամէնէն հրէշայինը կատորածներուն, եւ որ եղաւ ցանուցիր: Ազգի մը՝ որ տեսաւ իր բոլոր զոհաբերութիւններուն ապարդիւն մնալը: Ազգի մը՝ որ կորնցուց նոյնիսկ իր նոր սերունդը: Հարց վաստամ - ո՞վ կրնայ ըսել որ ներկայի Խորհրդային Հայաստանը մեր Հայաստանն է: Ո՛չ օք: Վահան Թէքեան կը գրէր -- «Դուն ան չե՛ս ինչ որ մինք կ'երազէինք...»: Բայց անմիջապէս վերջը կ'աւելցնէր -- «Աւելի՛ լաւ»:

Այս աւելի լաւը ունի մէկ իմաստ: Կը բաւէ ճանչցած ըլլալ բանաստեղծը, գիտնալու համար իր հաւատքին մեծութիւնը՝ հանդէպ Խորհրդային Հայաստանի: Անզուգական Թէքէեանը կը հաւատար թէ պիտի գան լաւագոյն օրեր: Թէ՝ պիտի տագալին պատուարները: Թէ՝ երեւանը ձայն պիտի տայ տարագիր Հայուն, յուսաբեկ Հայուն, յոզնատանջ Հայուն: Թէ ի՛նչ պիտի ըսէ ան, երեւանը, չատ որոշ չէ: Թերեւս սա տեսակ խօսք մը.

Ի՞նչ անձկութեամբ, ինչ անձկութեամբ
կը սպասեմ ձեզ...

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

1965, Օգոստոս 1

ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԻ ՄԸ ՓԻԼԻՍՕՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

... Նոյն պարագան՝ հիմա, թէեւ չըրջուած: Օտար ցանկապատներէ ներս ինկած ենք, ու կը չանանք ազիլ սա մեր ցեղային յատկութեանց խորթ բուսակատնութեանց մէջ:

Չի կրնար երկար տեւել այս պարագան, ամէն ոք նոյն կարծիքն ունի:

Ի՞նչ հարկ այլեւս եղրակացնելու:

Քառասնամեակները եւ ժամանակի այլ հանդրուանները մէկ իմաստ ունին միայն - երկարաձգել արեւին մահը, քիչ մը աւելի երկար դիտել վերջալոյսին զեղեցկութիւնը: Պարծենա՞նք թէ ողբանք՝ հանդիսատես մնալով անձնական գոյներու հեղեղին, որ վար կը թափի լեռներու կատարէն, կենդանութեան վերջին վէտվէտումով մը՝ արիւնի, գինիի, բոցի ջրվէժին մէջ:

Ա.Ն. - կը ճանչնամ քեզ, անհուն խանդավառութեանց խառնած քու յոռետեսութիւններուդ ու մելամաղձոտութեանդ մէջ: Մտիկ ըրի՝ ականջ տալով առուակի նման հոսող խօսքիդ, լեռներն ի վար երգելով իջնող գրոյցիդ, - լեզուիդ մէջ արցունք կայ եւ ժպիտ, դառն համ մը եւ քաղցրութիւն: Կը ճանչնամ քեզ, ու չեմ հաւատար յուսահատութեանդ:

Վերջալոյս չի նշանակեր eschatologie: կը հաւատամ թէ արշալոյսներ կան հոդուոյդ մէջ, մանաւանդ մեր ժողովուրդին ապագային մէջ:

Չեմ ուզեր կրկնել ժողովուրդին խօսքը, թէ դիւութիւնը վիշտը կ'աւելցնէ: Բայց կ'ուզեմ թելադրել քեզի, որ չափ մը դնես մտածմանդ ուժին՝ զոհելով զգացումներու թաքուն զօրութիւնը: Վախճանին պատրաստուիլը իմաստութիւն չէ, - եթէ թիթեռնիկները հրաժարին թռչկոտելէ, ծառերը՝ ծաղկելէ, այն մտածումով թէ կուգայ ձմեռը եւ վերջ կը դանէ այն զեղեցկութիւնը զոր կը ստեղծեն զարնան մէջ, կեանքը կը դառնայ բոլորովին անհրապոյր:

Աչխատէ՛, աչխատէ՛, թիթեռնիկ եղիր եւ օրօրուէ ծաղիկներուն վրայ, պտղատու ծառ եղիր եւ հարստութիւնդ ցուցաբերէ սաղարթախիտ ճիւղերու մէջ, եւ երբեք մի՛ մտածեր վախճանին մասին:

Հաւատքիւն կը նշանակէ հաւատք: Հաւատքիւն կը նշանակէ յաւիտենականութիւն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Օգոստոս 1965

ԽՕՍՔ Կ'ՈՒԶԵՄ

... Երեսուն տարի տարագրութեան մէջ, ըստ իր սովորական պզկանին՝ «այս լպրծուն պղտոտներուն վրայ» հիմնաւորուիլ, արմատանալ աչխարհի ամէնէն լպրծուն գետնին վրայ որ հայ մամուլն է, հեւ ի հեւ աչխատանքով, չամառօրեն, տոկունութեամբ եւ անճնական նախաձեռնութեամբ, կղզիին ունենալով թարմ ու վառվռուն ուժեր, իրաւամբ արժանի է փառապսակի մը: Փառապսակ՝ զոր մենք չատախ կը կազմենք փչախառն ծաղիկներով, որպէսզի պտակաւորը ամէն անգամ որ չօչափէ խայթուի միանդամայն:

Միսաքեան Շաւարշ մեր դասին՝ 1900-ական սերունդին ամէնէն երկրաչունչ դէմքն եղաւ: Սկիզբը լռակեաց էր եւ կը կարծէինք թէ պիտի մնար այդպէս թարգմանութեանց ծիրին մէջ: Սակայն ան լռութիւնն ու անընտել ընկերականութիւնը կ'օգտագործէր մշտական աչխատանքով, եւ օր մը երբ իր հատու, ամփոփ ու կարճառօտ արձակը հրապարակ դրաւ, չայտնութիւն մը եղաւ իր զրական լարերով:

Մեծ պատերազմը աւարտելուն երբ «Ա-զատամարտ»ի խմբագրական համաստեղութիւնը - Ակնունի, Զարդարեան, Վրոյամեան, Շահրիկեան եւ ընկերները-, սպանդի մէջ խաւարեցաւ, ինք՝ անոնց կրտսերը, մահապարտի չափիկը հրաչքով թօթափած, վերցուց ասպարը եւ կանդնեցաւ պատնէշին վրայ, ժառանգը չբունակելու համար: Եւ չոչոզեցաւ պահպանել աւանդութիւնը կարճ ատեն մը, երբ նոր մըրիկը մղեղի պէս զայն ալ փչեց արտասահմանէն մինչեւ Փարիզ: Հոս ան վերահաստատացուց «Յառաջ»ը ուր իր լրբագրողի նախափորձը կատարած էր էրզրումի մէջ, անոր խմբագրին՝ Եղիչէ Թօփչեանի սպանութենէն ետք:

Բայց Փարիզը ոչ էրզրում էր ոչ Պոլիս: Միջավայրն ու մտայնութիւնները տարբեր էին, ազատութեան եւ կեանքի պայմանները՝ տարբեր: Ժողովուրդը իր հոգին վրայ չէր: Բազմութիւնները ցան ու ցրիւ: Եւ այսպէս սաղմնուեցաւ ու մարմնացաւ «Յառաջ»ը որ դարձաւ ինքնուրոյն հայ թերթ մը:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Օգոստոս 1955

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՇԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՎԻԼՖՐԱՆՇ - ՍԻՒՐ - ՍՈՆ· - Պ· Սեդրակ Սահճեան 5000 ֆր·:

***

ԼԻՈՆ · -Վաղինակ Մխիթճեան 1000 ֆր·:

***

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան եւ զաւակները 500 ֆր·:

***

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչիճեան 200 ֆր·:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՈՎ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԷՆ TVA-Ն 18,60%-ԷՆ ԲԱՐՁՐԱՑԱՒ 20,60%-Ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի

ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաչինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ·Վ·Ի·Ա· (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհ· գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

PELERINAGE ANNUEL

1954 — 1995
41ème ANNIVERSAIRE
1954 — 1995

SAINT GREGOIRE
A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ Ս· ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du
Conseil Diocèsain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN*
célébrera la messe à 10 heures 30

en présence du
Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille :* Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine :* Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont :* Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :
Aller-retour et repas compris.. 200 F.
Aller-retour seul ..... 100 F.
Repas seul ..... 100 F.

— ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ —

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ 80 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկախաղ 50-ամեայ հաւաքածոյին) 120 ՖՐ.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 ֆր·, հատոր ղլուխ:

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝

Ձորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վ·ան· Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին մասնակցութեամբ Ծանօթ երգիչ՝

Փօլ Պաղտատլեանի

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Lors de vos vacances sur la Côte d'Azur cet été, le HOME ARMENIEN serait ravi de vous recevoir
le **Mardi 15 Août**
pour sa

FETE CHAMPETRE

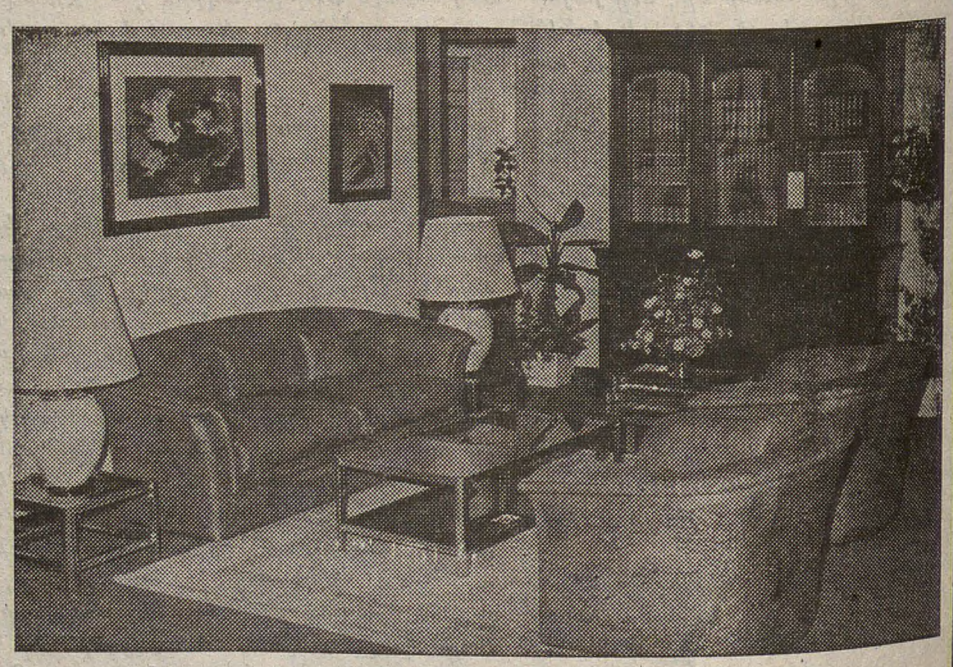
A cette occasion, vous passerez une journée très conviviale en assistant à la Messe et la Bénédiction du Raisin, puis vous pourrez déjeûner en famille, entre amis en écoutant notre musique folklorique et en admirant les jeunes danseurs du groupe PAREGAMOUTIOUN d'Erevan, en tournée dans notre région.

L'établissement est entièrement rénové et le cadre vous surprendra agréablement.

RESERVATION :

HOME ARMENIEN
107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël
Tél. : (16) 94. 95. 00. 30.

Meubles **Ghazarian**
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «ՅԱՌԱՋ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 4
VENDREDI
4 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71e ANNEE — N° 18.649
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·649

ՊՈՍՆԻԱ

ՄԱԿ-Ի ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ՓԱՇՈՒԻՆ ՋԵՓԱՅԷՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱԽԱՏՈՑ
ՀԱՆԳԱՆԱԿԸ՝ ԶՄԻՋԱՄՏԵԼ

Մերակոյէն եաք, Մլադեալ - Նահանջներու Ներկայացուցչական Տունն ալ որոշում մը քուէարկեց ջնջելու համար զէնքերու անպարկոյն Պոսնիոյ կառավարութեան համար, թէեւ այս ամբողջը ենթակայ է Գլինթընի վէթոյին: Ամերիկացիներու հատատոյ հանգանակն է՝ չմիջամտել Պոսնիա, գոնէ երեւութապէս, քանի պարզ է որ ուր որ «բան մը» կը պատահի, Ամերիկան ձեռնածալ չի նստիր:

ՄԱԿ-ի Պաշտպանութեան ուժերը (ՖՈՐՓՐՈՆԻՒ) որոշեց քաշել իր ուժերը Զեփայի հողաշերտէն, մինչ, Օգոստոս 3-ին, փրնեւի մէջ հանդիպում մը կ'ունենային սերպ անջատողականները եւ խրուսթէ իշխանութիւնները: Գալով Պելկրատի ղեկավարին՝ Ս. Մելոսեւիչի, բոլորովին կը մերժէ օգնել Պոսնիոյ Սերպերուն «ապրնալի եւ անհեթեթ» բախտին մէջ որ ղրկենք զէմ առ դէմ կը հանէ մահմետական ուժերուն եւ խրուսթ բանակին: Պոսնիոյ այս կնճիռին զանազան կողմերը հետեւեալ պատկերը կը պարզեն. -

ՊՈՍՆԻԱ - ՀԵՐՑԵԿՈՎԻՆԻ ԽՐՈՒԱԹՆԵՐԸ. -- Բնակչութեան 18%-ը կը ներկայացնեն եւ մեծ մասը արեւմտեան Հերցեկովինն կ'ապրի: Կռիւներու սկիզբին, ներկայացուցիչները ըստորպրած են խաղաղութեան բոլոր ծրագրերը այն յոյսով որ խրուսթ պետութիւն մը կը հիմնեն Պոսնիա: 1993-ի գարնան չանցին զրաւել իրենց չնորհուած հողերը եւ Ուաշինկթընի ճնշումին տակ 1994 Ապրիլին համաձայնագիր մը ստորագրին որ խրուսթ - մահմետական դաշնակցութիւն մը կը ստեղծէր:

ԽՐՈՒԱԹԻՈՑ ԽՐՈՒԱԹՆԵՐԸ. -- Նախագահ Թուճմանի մղձաւանջն է վերատիրապետել Գրաժինայի այն հողերուն որոնք սերպ անջատողականներու ձեռքն են: Իրեն զօրավիգ են Գերմանիա եւ Ամերիկա:

ԳՐԱԺԻՆԱՑԻ ՍԵՐՊԵՐԸ. -- Պատերազմէն առաջ Խրուսթիոյ Սերպերը բնակչութեան 11%-ը կը ներկայացնէին, զբաղաւոր մէկ մասը այսօր կ'ապրի «Գրաժինայի սերպ Հանրապետութեան» մէջ որ ինքնակոչ «պետութիւն» մըն է: Կը պահանջեն որ այս հանրապետութիւնը ճանչցուի: Միլոսեւիչ կողմնակից է որ բանակցին, ծայրայեղ հոսանքը աւելի մօտ է Գարածիչի:

ՊՈՍՆԻՈՑ ՊՈՍՆԻԱՑԻՆԵՐԸ. - Մայրաքաղաքն է՝ Սարայեւօ: Շրջապատուած են եւ իրենց երկիրը գօտի մը կը կազմէ որ կ'երկարի նախկին Պոսնիա -- Հերցեկովինի հողամասին 30%-ին վրայ: Սկիզբէն իզէթպեկովիչի օրինաւոր իշխանութիւնը կը դիմադրէ բոլոր միջոցներով: Զէնքի հարցին վերաբերեալ, իրենց դիրքը երկդիմի է: Թէ' կ'ուզեն որ ամպարկոն վերնայ եւ թէ չեն ուզեր անոր հետեւանքները կրել:

ՊՈՍՆԻՈՑ ՍԵՐՊԵՐԸ. -- Իրենց պարագլուխներն են՝ Գարածիչ - Մլատիչ զոյգը: Կ'ուզեն տէր դառնալ Պիհաչի եւ Կորածէի: Լաւ զինուած են եւ ի վիճակի են իրենց ճնշումին տակ պահել Պոսնիացի եւ ՄԱԿ-ի ուժերը: Իրենց բերդն է՝ Փալէ:

ՍԵՐՊԻՈՑ ՍԵՐՊԵՐԸ. - Մլատեւիչի քաղաքականութիւնը բաւական «ճարպիկ» է: Տարբեր լեզու կը գործածէ միջազգային հաւաքականութեան հետ եւ տարբեր՝ Սերպերու: Բայց, խորքին մէջ, կը թուի թէ այնքան ազդեցութիւն բանեցնելու ի վիճակի չէ:

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ ՊՈՍԹՐՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵՑԱՆ
ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՊԵՌՆԸՐՏ Լ.Օ
ԵՒ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՊԻՍԿ. ԴԵՐՁԱԿԵԱՆ

Պոսթընի եւ շրջակայքի հայ կաթողիկէ համայնքին համար պատմական թուական մը եղաւ Կիրակի, Յուլիս 30-ի օրը: Տարիներու լռէ մըն է որ կ'իրականանար նոր եկեղեցիին հիմնարկէքով:

Գէմպրիճի Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագը մատուցանեց Միացեալ - Նահանգներու եւ Գանատայի Հայ կաթողիկէներու նորընտիր Առաջնորդ եւ Ս. Զաքարի նախկին Աբբահայր Յովհաննէս Եպիսկոպոս Դերձակեան: Համայնքին հովիւ՝ Հայր Ռափայէլ ողջունեց Ներկայութիւնը Պոսթընի Հռոմէական կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Ծիրանաւոր Պետրոս Լոյի, որ տուաւ օրուան քարոզը: Կարդինալը մկրտեց Պապին վերջին պատգամը ի նպաստ Եկեղեցւոյ միութեան. «Նոյն Հոգի զանազանութիւն չի դներ անոնց միջեւ» ըսաւ ան: Գնահատեց հայ կաթողիկէ «փոքր սակայն ընտիր համայնքը»: Բարի գալուստ մաղթեց նորընտիր Առաջնորդին եւ ոգեկոչեց յիշատակը Ս. Խաչի 39 տարիներու վաստակաւոր հովիւ Հայր Ղուկաս Առաքելեանին, որուն վախճանման 5-րդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն մը կատարուեցաւ:

Ցետ պատարագի, Պէլմոնթ աւանին մէջ վերջերս գնուած հողամասին վրայ տեղի ունեցաւ Նոր Եկեղեցւոյ հիմնարկէքի արարողութիւն եւ հոգի օրհնութիւն: Օրուան նշանակութեան մասին անգլերէն ուղերձ մը արտասանեց Հայր Ռափայէլ Անտոնեան: Ան չնորհակալութիւն յայտնեց Ծիրանաւոր Լոյի, որ ամէն առթիւ ցուցաբերած է իր բարեացակամութիւնը եւ աջակցութիւնը, իր հաւատքը յայտնեց տիեզերական եկեղեցւոյ միութեան, տեղեկութիւններ տուաւ կառուցուելիք եկեղեցիին մասին, որուն մանրակերտը ցուցադրուած էր· Եկեղեցին պիտի պահէ իր անունը, կառոյցը պիտի բարձրանայ «մեր նախահայրերուն՝ հայկական ոճով»: Ճարտարապետն է նախկին լիբանանահայ Երուանդ Նահիկեան: Համալիրը պիտի պարփակէ եկեղեցի, հովուատուն, սրահ-հաւաքավայր, դրատուն - ընթերցասրահ: Գերապայծառ Դերձակեանի համար «երազի մը իրականացումն» է որ տեղի կ'ունենայ, իսկ կարդինալ Լօ ի միջի այլոց իր գնայլանքը յայտնեց հիմնաքարի օրհնութեան հայկական արարողութեան, զոր որակեց «պերճ եւ խորհրդաւոր»:

Ցետ արարողութեան տեղի ունեցաւ ճաշ՝ հայ կաթողիկէ քոյրերու Միծեռնակարոյն դպրոցին մէջ: Ցայտարերին հանդիսավարն էր Ս. Խաչի հոգաբարձութեան առենապետ՝ Մարսէլ Քարեան: Խօսք առին Կարդինալ Լօ (որուն նուիրուեցաւ հայկական ասեղնագործութեամբ պատրաստուած չապիկ մը եւ սկիհի սրբիչներ՝ նոյնպէս ասեղնագործ), Յովհ. Եպիսկ. Դերձակեան, Հայր Ռափայէլ Անտոնեան: Շնորհաւորական խօսքերով Եկեղեցւոյ եւ մեր մշակոյթի միացնող դերին մասին անդրադարձան Գրիգոր Քէօսէեան (յանուն «Պայքար» ամսագրի եւ Թէքէեան Մշակութային Միութեան), Ուաթրթաունի Սուրբ Ստեփանոս Եկեղեցւոյ հովիւ՝ Տէր Անդրանիկ Պալճեան եւ Ա. Սարկաւագ Արմէն Տիլանեան: Իսկ ներկաներուն հայկական ժողովրդական երգերու փունջ մը ներկայացուց դաշտլթին ծանօթ երգչուհի՝ Ձուլիա Ծերունեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ իր ամուսնոյն(Սարգիս Ծերունեանի:

*
**

Պոսթընի Հայ կաթողիկէ Ս. Խաչ Եկեղեցին հիմնուած է Սահակ Եպիսկոպոս Կոզեանի կողմէ, որ Միացեալ - Նահանգները եկած է 1939-ին: 1952-ին Եկեղեցին հովիւ կը նշանակուի Վիէննայի Մխիթարեաններէն Հայր Ղուկաս Առաքելեան - Հայ թէ օտար չրջանակներու հանրածանօթ իբր Father Luke - որ 1954ին կը գնէ Հարվըրտ հրապարակի վրայ «Պարղէյ Գլապ»ը ու երկու տարի ետք զայն կը վերափոխէ եկեղեցիի, որուն օծումը կը կատարէ այդ չրջանի Պոսթընի Ծիրանաւոր Ռիչըրտ Քուշինկ: Մինչեւ 1990 իր մահը, Հայր Ղուկաս կը ծառայէ կողը արեւմտահայ լատազոյն աւանդոյթները:

Միեւնոյն ժամանակ այն օրինակ է հաստատակամութեան եւ հաւատի առ իւ գործ, որի արժէքը կարեւոր էր եւ է այսօր, երբ կերտուում է մեր պատմութեան նոր էջը:

Մաղթում ենք «ՅԱՌԱՋ» թերթին, նրա աշխատակազմին ու հեղինակներին առաւել կորով, եռանդ եւ ամենայն յաջողութիւններ:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐ - ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ
Ֆրանսիայում ՀՀ գործերի
ժամանակաւոր հաւատարմատար

Օգոստոս 1, 1995
Փ ա ր ի զ

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»-Ի 70 ԱՄԵԱԿԻՆ

«ՅԱՌԱՋ» օրաթերթ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻՆ

Մեծարգոյ Արփիկ Միսաքեան

Ֆրանսիայում Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանութիւնը չնորհաւորում է «ՅԱՌԱՋ» օրաթերթի 70-ամեակը:

Թերթը, որ հիմնադրուել է Ձեր հօր վաստակաշատ մտաւորական եւ ազգային գործիչ Շաւարշ Միսաքեանի կողմից եւ դրեթէ հատակից է Ֆրանսահայ գաղութի, եօթը տասնամեակ չարունակ եւ այսօր եւս չահակիրն է սփիւռքահայ մամուլի եւ հարազատ ու արժանի չարունակողը արեւմտահայ լատազոյն աւանդոյթների:

Մեծապէս ժամանակ այն օրինակ է հաստատակամութեան եւ հաւատի առ իւ գործ, որի արժէքը կարեւոր էր եւ է այսօր, երբ կերտուում է մեր պատմութեան նոր էջը:

Մաղթում ենք «ՅԱՌԱՋ» թերթին, նրա աշխատակազմին ու հեղինակներին առաւել կորով, եռանդ եւ ամենայն յաջողութիւններ:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐ - ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ
Ֆրանսիայում ՀՀ գործերի
ժամանակաւոր հաւատարմատար

Օգոստոս 1, 1995
Փ ա ր ի զ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԴԱՐԱՁԻ Ապահովութեան Ատեանի դատախազը 16 հոգի ամբաստանած է, մէկը՝ քիւրտ նախկին երեսփոխան մը ռոմնք, հրապարակաւ, «ծափահարած էին, յաղթանակի նշան մը ցոյց տուած եւ քաղաքական ձեւով պոռացած էին»: Ըստ դատախազին այս երեք արարքները կը ձգտին վնասել հողամասին ամբողջականութեան եւ ազգին ու հայրենիքին միասնականութեան:

ԳԱԼԿԻՄ ՎԱԼԱՆՏԻՆ, ընկերաբան եւ Դուրհամի (Ռուսաստանի երեսփոխանական ժողով) մէջ ալքոլամոլութեան դէմ յանձնախումբին անդամ, չատ յոռետես է եւ յայտարարած է. - «Երբ պատմաբանները զրեն այս ժամանակաշրջանին մասին, ամբողջ ժողովուրդի մը զինովութեան մասին պիտի խօսին»: 1994-ին, Ռուսաստան աչխարհի առաւելագոյն ալքոլ սպառող երկիրը զարձած է: Գինովներու զործած ոճիրները 316 հազարէն 1985-ին 600 հազարի բարձրացած է 1994-ին եւ վոտկայի թունաւորումէ մեռնողներու թիւն ալ 29·600-էն 1993-ին հասած է 53 հազարի 1994-ին, ըստ Ներքին Նախարարութեան: Չէչէնիոյ մէջ, Ռուսերը կը գինեն մահմետական իրենց թշնամիները մէկ չիշի փոխարէն: Չէչէն հրամանատար մը կը խոստովանէր վերջերս՝ «զրահապատ մեքենայ մը գնեցի վոտկայի երկու անուտկի փոխարէն, այն խոստումով որ իրենց վրայ պիտի չկրակեմ»:

ՓԱՐԻԶԻ 20-րդ թաղամասին մէջ, հակաթուրք ոճրափորձ մը գործուած է Օգոստոս 2-ին: Քոքթէյլ Մոլոտով մը նետուած է չէնքի մը վրայ ուր կը գտնուի մարզական եւ մչակութային թուրք միութիւն մը: Երկու վարձակալ վիրաւորուած են, կասկածելիները կրցած են խոյս տալ:

ԵՐԵՒԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 2 / 3)

ՀԵՏԱԽՈՒԶՈՒԹԻՒՆ

Ազգային Ապահովութեան նախարարութեան կողմէ հետախուզութեան ձեռնարկուած է Մասիսի բնակիչ Գառնիկ Իսկուզեանի եւ երեւանաբնակ Աչոտ Ափեսեանի դէմ: Նոյն նախարարութեան կողմէ անոնք կ'ամբաստանուին «պետական եւ հասարակական կարգը փոխելու, բռնութեամբ տապալելու եւ դաւադրութեամբ Հայաստանի իշխանութիւնը գրաւելու նպատակով գործունէութիւն ունենալու» յանցանքով:

*
**

ՋԻՆԵԱԼ ՄԻՋԱԴԷՊ

Օգոստոս 1-ին, կէս գիշերուան մօտ, Մաչտոցի չրջանին մէջ երեք ոստիկաններ երբ ստուգման նպատակով ուզած են կանգնեցնել անճնական ինքնաչարժ մը, ուղեւորներէն մէկը կրակ բացած է: Ոստիկաններէն Արթիւր Խաչատրեան անմիջապէս մահացած է, երկրորդը՝ Գրիգոր Յունանեան հիւանդանոց փոխադրուելէ ետք, իսկ երրորդը՝ Արսէն Պետրոսեան

(Շար.ը Դ· էջ)

ԿԱԼԿԱԹԱՅՈՎ ԾԱԳԱԾ ՀԱՐՑԱԿԱՆՆԵՐ

Ուսանելու պատրուակով Հայաստանէն Կալկաթայի Մարդասիրաց հայկական վարժարանը ղրկուած պատանիներուն վիճակարոյց, չատ բաներով անհասկնալի մնացած թղթածրարը փակուած ըլլալ կը թուի. տղաքը բոլորն ալ վերադարձած են Հայաստան, իրենց ծնողքին կամ կարմիր խաչին տրամադրած միջոցներով: Ճիշդ է որ հարցը տակաւին արձագանգներ կ'ունենայ Հայաստանեան մամուլին էջերուն մէջ, սակայն անոնք «ինչո՞ւ»ներու, «ի՞նչպէս»ներու պատասխան կը փնտռեն լրագրական մօտեցումով: Իսկ այդ նոյն գործը օրէնքի մակարդակին վրայ, անշուշտ պէտք է կատարուի պատկան իշխանութեան կողմէ:

Հայաստանեան թերթերու մէջ նիւթին դառն նորադրոյն արձագանգներէն է Յուլիս 20-ի «Հայք» օրաթերթին (Հ.Հ.Շ.Ը պաշտօնաթերթ) մէջ Լարիսա Յովհաննիսեանի կողմէ ստորագրուած զրուցիւնը որ անուղղակիօրէն սփիւռքեան հարցականներ ալ կ'արծարծէ:

90 երախաներու կալկաթա ղրկուած ըլլալու պարագան զրել կուտայ յօդուածագիրին. «Սիրուց գլուխը կորցրած մարդու թեթեւամտութեամբ մեր երեխաները ուղարկեցինք աշխարհի ծայրը, առանց հաշուի առնելու բազմաթիւ հանգամանքներ»: «Աշխարհի ծայր» որպէս, Հնդկաստանէն զատ կը նշուին Իտալիան, Երուսաղէմը եւ Միացեալ - Նահանգները: Այս նոր հոլովոյթը - զոնէ Հնդկաստանի պարագային - հայաստանեան կողմին համար կ'ամփոփուի ծնողքի մը հետեւեալ խօսքերով. «մեզ խոստանում էին եդեմական աշխարհ, հրաշալի պայմաններ, գունաւոր խոստումներ տուեցին. եթէ մենք իմանայինք թէ ինչ պայմաններ ունի վարժարանը, ինչ գիտելիքներ է տալու, երբեք չէինք ուղարկի մեր տղային»: Պատկան իշխանութիւններուն պարտքն է այլեւս պրպտել թէ ո՛վ, կամ ովքեր եղած են այդ փայլուն խոստումներուն տէրերը, թէ ինչպիսի աղդակներէ մեկնած են անոնց խոստումները: Կը կատարուի՞ նման պըրպտում. առանց այլեւայլի կը բացուի՞ օր մը, խնդրին մինչեւ այսօր փակ մնացած ծալքերը: Հարցականներ որոնք կախում ունին պատկան իշխանութիւններու պարտականութեան դիտակցութեան առաջնէն ու որոշ չափով ծնողներու կեցուածքէն:

Հարցին Սփիւռքին առընչուած մասը խտացած է այն նշումին մէջ թէ «վերջին տասնամեակում սփիւռհայ որոշ կրթօճախներ համարեա դատարկ էին եւ ներքանց խնդրանքը հայրենիքից աշակերտներ ուղարկել իրենց վարժարաններում ուսանելու համար, ընդունուեց ըմբռնումով»:

Այս նշումը ընել կուտայ առաջին ծանօթ հասպառում մը թէ հայաստանցի երախաներու արտասահման ուղարկումին առաջին աղդակը անոնց ուսումին մատուցումը չէ: Այդ ծառայութիւնը ըստեղծելու միտող պայմաններու մէջ արդէն ղրկուած են պարապցիկներ լեցնելու: Հոն Կալկաթայի վարժարանն է, հոս Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեանը, կամ Երուսաղէմի Ժառանգաւորացը: Պարապը լեցնելու իրենց դլխաւոր պարտականութեան հետ եթէ այդ տղաքը յաջողին ուսում ալ առնել, ատիկա պիտի ըլլայ իրենց չափը:

Այս պարագաները որոնք կը յայտնուին բաւական անակնկալ կերպով, անդամ մը եւս խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն ըմբռնումի կրթական համակարդը: Նշուած ուսումնարաններէն Վենետիկինն ու Երուսաղէմինը դարաւոր աւանդութեան ու լուրջ համբաւի տէր հաստատութիւններ են, կամ էին: Ամէն առիթով, քիչ մը բոլորս այնքան հպարտութեամբ կ'արտայայտուինք անոնց անցեալին, տուած հունձքին մասին, կը յիշենք անուանները: Ի՞նչ է, ի՞նչեր են պատճառները որոնք հայաստանցի պատանիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ ըրած են այդ ղըպրոցներուն դոյատեւումին համար: Անշուշտ, կարելի է առանց պաշտօնական տեղեկատուութեան, կամ հրապարակումներու ենթադրել կարդ մը պատճառներ: Բայց արդեօք չէ՞ն ենթադրելիները դուրս մնացած պարագաներ որոնց լրջօրէն նկատառումը պիտի օդնէ Սփիւռքի թերեւս ամէնէն կենսական մէկ հարցին օրակարդի գալուն: Որովհետեւ, առանց առար, Հայաստանէն երախաներու օժանդակութեամբ ղպրոց պահելու արարքը միայն կրնայ քիչ մը երկարել խնդրոյ առարկայ հաստատութիւններուն ճգնաժամը:

Անկախ այն հարցէն թէ ի՛նչ չափանիշերով կ'ընտրուին հայաստանցի այդ «փրկարար» աշակերտները - նիւթական վիճակ, ուսումի մակարդակ, եւայլն-, երեւոյթը հետաքրքրութեան առարկայ կը դարձնէ սփիւռքեան այլ պարագաներ ալ: Մուրատ - Ռափայէլեանի, կամ Երուսաղէմի վարժարանին մէջ Սփիւռք - հայաստանեան այս նորովի համակեցութեան համար հարկաւոր փոփոխութիւններ, պատշաճեցումներ կատարուա՞ծ են, օրինակ, ուսումնական ծրագիրներու մէջ: Այդ համակեցութիւնը ներքին կոնդրուածքի հարցեր չի՞ ստեղծեր հաստատութիւններուն համար: Ի՞նչ հեռանկարներով հայաստանցի պատանիները կ'ընդդրկուին սկզբունքով Սփիւռքի պայմաններէն մեկնած ու անոր պահանջները դոհացնելու կոչուած հաստատութիւններու մէջ. կը նախատեսուի այդ տղոց եւս սփիւռքացո՞ւմը, թէ ի յառաջադունէ վերադարձը Հայաստան: Առաջինը դժուար որ ղրական բան մը աւելցնէ հայ իրականութեան. իսկ երկրորդը վարեւոր ներդրում մը կրնայ ապահովել հայաստանեան մօտիկ ապագային ուր արեւմտահայ մտայնութեան տէր տարրեր - եւ ոչ թէ այդպէս կարծուածները - անհրաժեշտ առաքելութիւն ունին կատարելիք:

Ամբողջ հարցը հոն է որ այս ու յարակից բազմաթիւ կէտեր նկատի առնուա՞ծ են դիմելէ առաջ հայաստանցի պատանիներու փրկարար ներկայութեան: Կալկաթայի օրինակը ղրական յոյսեր չի ներշնչեր այդ ուղղութեամբ: Գոնէ մղիչ ազդակ մը ըլլար ան այս կարդի հարցադրումներու, անոնց լուծումներու վինտրտուքին. որպէսզի պարագայական կամ վայրկեանական կարդադրութիւններու ուրիչ հետեւանքներ ալ ղարմանելու հարկը ծագի վաղը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՍՏԱՑՈՂ

ՅՈՒՇԵՐ

ՅՈՎՍԷՓ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Հրատարակչութիւն «Ապոլոն»

Երեւան, 1995

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱԻԱՔՈՑԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Լ.Ր.

Պոլսահայ նոր ղրականութիւն մը որոնելու ու գտնելու մեր առաջադրութիւնները, Արամեանցիներու «Համայնապատկեր»ին հրատարակութենէն վերջ այլեւս մեզ դարձուցած էր որոշ ըրջանակներու թիրախը: 1958-ի Օգոստոսէն վերջ չատ սիրուն սաստկանան մեր վրայ ղործուած յարձակումները եւ որոշ անձեր պիտի ջանան կատեդծել աչխատանքի մեր թափին ու կորովը: Այսօրուան ընթերցողին համար անտարակոյս դիւրին պիտի չըլլալ հասկնալ թէ խումբ մը մարդիկ ի՞նչպէս այնքան անխղճօրէն ու սպանիչ հեդնանքով կամ ծաղրանքով կրնան յարձակիլ կարդ մը երիտասարդներու վրայ, որոնք հրապարակ իջած են նոր ղրականութիւն մը հաստատելու համար եւ որոնք արդէն իսկ ներկայանալի գործեր տուած են: Այսօրուան ընթերցողին համար դիւրին չէ հասկնալ ատիկա, որովհետեւ մենք այսօր Հայ ղրականութեան պարտէզին ներս մտնել ուղղ ամէնէն համեստ ու տկար երիտասարդին առջեւ իսկ դլխարկ կը հանենք, գինքը կը քաջալերենք, գինքը կ'ուղենք զօրացնել մայրենիին մէջ, կ'օդնենք, կը սրբագրենք, եւ անկէ եկած ամէն գործ սիրով կը հրատարակենք: Որովհետեւ ամենափոքր անտեսումը, ամենափոքր քննադատութիւնը կամ հեդնանքը կրնայ միանդամընդմիշտ բեմէն հեռացնել այն նորեկը, որ արդէն ինքնավստահ չէ իր քայլերուն մէջ: Մինչդեռ մօտաւորապէս քառասուն տարի առաջ խումբ մը մարդիկ սկսան անխնայ հարուածել մեր նոր ղրականութիւնը, հակառակ որ այդ ղրականութիւնը, այլեւս սկսնակներու գործ չէր, հասած էր որոշ հասունութեան մը եւ յայտնապէս ճամբայ կը բանար նոր նուաճումներու: «Ժամանակ» թերթին մէջ յաճախ կը հրատարակուէին մեր նոր ղրականութիւնը ձաղկող ու ծաղրող ղրուածներ կամ ակնարկներ: Անոնց պարբերաբար կը միանար նաեւ «Գուլիս»ը:

Մխիթարեան Սանուց Միութեան «Սան» ամսագրի այդ տարուան Փետրուարի թիւին մէջ հրատարակուած էր Վարդերես Գարակէօզեանի սիրուն մէկ բանաստեղծութիւնը. «Եղանակները Ոտքիս Տակ»: Վարդերես Գարակէօզեան այն պատանին էր որ յիշատակութեան արժանի նկատուած էր Մխիթարեան Սանուց Միութեան վերջին չարադրութեան մրցումին մէջ: Ո՛վ գիտէ ինչպիսի հրաշքով, այդ բանաստեղծութիւնը, «Սան»ին մէջ հրատարակուելէ վերջ անցած էր ովկիանոսներուն վրայէն եւ հասած էր Աւստրալիոյ Սիանի քաղաքը: «Զայն» անուն պարբերաթերթ մը սիրեր էր այդ բանաստեղծութիւնը եւ արտատպեր էր: Միայն թէ արտատպումի ընթացքին չէր արձանագրուած որ այդ բանաստեղծութիւնը ղրուած էր Պոլիսի մէջ եւ հեդինակն ալ պոլսահայ պատանի մըն էր:

Օգոստոս 3-ի «Ժամանակ» թերթին մէջ Ասպիկ, որ, եթէ չեմ սխալիր, Ծածկանունն էր բարի ու աշխոյժ Գրիգոր Խուտվէրտեանին, առորագրեց քրոնիկ մը, ուր Սիանի «Զայն» պարբերաթերթին կ'արտատպէր Վարդերես Գարակէօզեանի բանաստեղծութիւնը եւ իրրեւ «սիրուն ու ինքնատիպ բանաստեղծութիւն», կէս հեդնանքով զայն կը ձօնէր մեզի, նոր ղրողներուս: Ասպիկ, որ կը պնդէր թէ մենք բանաստեղծութեան դիմակին տակ հանելուկներ կը հրամցնէինք ժողովուրդին, կը յանձնարարէր որ ականջ տայինք հեռուէր Աւստրալիայէն մեզի հասնող այս ձայնին եւ սորվէինք թէ բանաստեղծութիւն ըսուածը ինչպէս կը ղրուի:

Երիտասարդական մեր խանդին մէջ անչուչտ չատ գուարճացանք «Ասպիկ»ին այդ սխալին դիմաց: Մեզի որպէս դուրսէն դաս հրամցուածը արդէն մեր կողմէ հիւրասիրուած եւ մեր ճաշակով մեր մէջէն գրուած բանաստեղծութիւն մըն էր:

ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԷՊ ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻՆ

Վենետիկ. - («Յառաջ»). -

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան կազմակերպած Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի հայերէն լեզուի 1995 տարուան ամառնային դասընթացքը Շաբաթ, Յուլիս 22-ին փոքրիկ հանդիսով մը պաշտօնապէս ուարտեցաւ:

Տեսուչ վարդապետը՝ Հ. Վահան Օհանեան, խօսք առնելով նախ եւ առաջ ընդհակալութիւն յայտնեց ուսուցչական կազմին: Ներկայ էին բարձրագոյն դասարանի դասախօսներէն՝ Հ. Վահան Օհանեան (հայերէն լեզու), Հ. Սամուէլ Պաղտասարեան (Հայոց Պատմութիւն), Հ. Գրիգորիս Սերէնեան (Հայ մշակոյթի պատմութիւն), Հ. Սերոբ Զամուրլեան (Հայ Եկեղեցւոյ պատմութիւն), եւ սկզբնահիներու ուսուցչուհի՝ Տիկին Մելինէ Զաքրգեան: Բարձրագոյն դասարանի դասախօսներէն Հ. Վրթանէս Վրդ. Ուլուհոճեան (Հայ եկեղեցական երաժշտութիւն) եւ Պ. Զուլալ Գալանճեան (Հայ Գրականութիւն) անակնկալ պատճառով չէին յաջողած ժամանել վարժարան, ինչպէս նաեւ Միջնակ դասարանի հայերէն լեզուի ուսուցչուհի Օր. Գայեանէ Թօփալեանը:

Բացման խօսքէն ետք, խանդավառ ծափահարութիւններու տարափին տակ սոյն դասընթացքի կազմակերպիչ Հ. Գրիգորիս Սերէնեան ամէնուն յանձնեց մասնակցութեան վկայագիր մը, իւրաքանչիւրին ձեռք բերած արդիւնքներով:

Առանձնայատուկ գնահատանքի արժանացան բարձրագոյն դասարանէն Օր. Քրիստին Մարգարեան, Օր. Լիա Խրամճեան եւ Պ. Հայկ Նար, երեքն ալ Գանատայէն, հայ լեզուի եւ մշակոյթի

կը զուարճանայինք մտածելով որ մեր դիմացինները մեր թերթերուն մէջ հրատարակուածները չէին տեսներ եւ Ափրոպրալիոյ մէջ հրատարակուած քանասեղծութեան մը կը փաթթուէին մեզ խրատներելու համար: Մարմարայի Գրական էջին մէջ յօդուածով մը ձաղկեցի Ասպիկ-ին այդ «ինքնատիպ հեռատեսութիւնը» եւ յանձնարարեցի մեր ընդդիմադիրներուն, որ փոխանակ այնքան հեռուները նայելու, հաճին տեսնել այն ինչ որ կայ իրենց մօտերը:

Մեր ընդդիմադիրներուն դլխաւոր թիրախներէն մէկն էր Զահրատը, որ այդ ըրջանին իսկ արդէն չատ դեղեցիկ ղրծեր կուտար իրերայաջորդ կերպով, Զահրատ նորեկ մը չէր այլեւս, ոչ ալ ես, կամ Խրախունին: Երեքս ալ մօտաւորապէս տասը տարիէ ի վեր կը գրէինք: Եթէ սկսնակ մը ըլլայինք, թերեւս մեր դիմացինները այդ օրուան չափանիշերով, նեղելի պիտի նկատուէին մեզի դէմ չղթայադերծուած արշաւին մէջ: Բայց սկսնակ չէինք: Կը վայելէինք Մարթա-եանի, Մնձուրիի, Թրենցի, Ծովակի, Զոհրապեանի, Տօքթոր Զաքար Դարվերի (չղանելարի նշանաւոր մասնագէտն ու մտաւորականը) եւ այլ արժէքաւոր երեսներու վստահութիւնն ու քաջալերութիւնը: Ճիշդ է որ Զահրատ, առաջին օրէն արդէն խմորուած ըլլալով ինքնատպութեան աննմանն չնորհով մը, երբեմն ցնծիչ նոր կաղապարներու մէջ կը պոռթկացընէր իր մտածումներն ու պատկերները, սակայն մենք իրաւ բանաստեղծութիւն մը կը տեսնէինք անոր բոլոր տողերուն մէջ: Ժամանակը դոյդ պիտի տար որ մենք չէինք սխալած: Բայց 1958-ի այդ ամիսներուն մենք ի՞նչպէս կրնայինք վերկայութեան կանչել ապագան, որ դոյութիւն չունէր տակաւին:

Այդ չրջանին է որ Զահրատ գրեց «Ինչերապահը» անուն բանաստեղծութիւն մը եւ անկէ վերջ պայթեցաւ փոթորիկներուն ամէնէն սաստիկը:

Ռ. Ս.

հանդէպ իրենց ցուցաբերած հետաքրքրութեան եւ նուիրումին համար:

Մխիթարեան դասարանէն Պր. Քրիստոփոր Փիլիկեան, Գանատայէն, արժանացաւ յատուկ պնահատանքի իր աշխատանքին եւ յատկապէս ընկերական ու չինիչ ջերին համար:

Սկանակներու դասարանէն յատուկ քաջալերանք ստացան Օր. Եակամոշ Իզապել (Հունգարիայէն), Օր. Նատիա եւ Օր. Դանիա Հարոյեան (Զուիցերիայէն), եւ Պ. Տիպուա Ժիւլիէն (Ֆրանսայէն) իրենց ժրաջանութեան, ջանասիրութեան եւ հայերէն լեզուն սորվելու անհուն փափաքին համար:

Պարզեւաբաշխութիւն մըն ալ տեղի ունեցաւ. բարձրագոյն դասարանի աշակերտներէն իւրաքանչիւրին տրուեցաւ բանաստեղծ Զուլալ Գազանճեանի «Շառնակելի» հատորը, իսկ Մխիթարեան եւ Սկանակներուն տրուեցան Հ. Գէորգ Վրդ. Պալեանի պատրաստած «Իմ առաջին Բաղիրքս» պատկերազարդ ու չատ գործնական հատորիկը:

Հանդէսի աւարտին մեծ խանդավառութեամբ բոլոր ներկաներու մասնակցութեամբ երգուեցաւ Հայաստանի քայլերգը:

Հակիրճ ասուլիսի մը ընթացքին դպրոցի ընթացքներու վարիչ մարմինը յայտնեց իր գոհունակութիւնը այս տարուան աշակերտութեան նկատմամբ, ընդունելով միաժամանակ որ սոյն դասընթացքներու երկամեայ դադարը բաւականաչափ ազդած էր աշակերտութեան թիւին: «Սակայն լիայոյս ենք թէ յաջորդաբար, ընթացքներու բնականոն յարատեւութեամբ, մասնակցողներու թիւը բազմանայ: Առաքելութիւն մըն է որ յանձն կ'առնենք կատարել մեծ սիրով, նկատի առած նաեւ այս երիտասարդներուն խանդն ու անյագ ծարաւը գիտնալու այն ամէն բան որ կը պատկանի հայ մշակոյթի եւ հայ իրականութեան»:

Աշակերտներն ալ մեծ հաճոյքով արտայայտեցին իրենց անձնական տպաւորութիւնները. չատ դոհ մնացած էին կազմակերպուած ընթացքներէն. համոզուած էին Ս. Ղազարի մայրավանքէն, տպաւորիչ էր տոճական պալատը, Աքատէմիայի ցուցասրահը, Վենետիկի կղզիները: Դասաւանդուած նիւթերու նկատմամբ, մեծապէս խանդավառուած էին կազմակերպուած կլոր սեղաններէն, որոնց ընթացքին միասնաբար քննարկած էին հետաքրքրաշարժ հարցեր ինչպէս՝ Գիրքը գիւտը եւ հայ ինքնութիւնը, Զարդը, Հայ եկեղեցին, Կոմիտաս Վարդապետ եւ հայ երաժշտութիւնը, Մխիթարեան Միաբանութիւնը եւ իր պատմական առաքելութիւնը, եւայլն:

Ամէնէն աւելի չինիչ պահը այն եղաւ որ աշակերտներէն չատեր յայտնեցին իրենց անկեղծ փափաքը յաջորդաբար վերադառնալու Վենետիկ, մասնակցելու համար ամառնային ընթացքին, թէ՛ հայերէն լեզուն զօրացնելու թէ՛ Վենետիկի տեսարժան վայրերը կրկին այցելելու եւ թէ՛ հայկական միջավայրի մէջ, Մխիթարեան վարդապետներու հաճելի ընկերակցութեամբ, դիտութեան եւ սթափումի չահաւէտ ամիս մը անցընելու համար:

Անկարելի կը դտնեմ զսպել հիացմունքի եւ անկեղծ գնահատանքի զգացումներս հանդէպ Մխիթարեան հայրերու անխոնջ եւ անդադրուն աշխատանքին եւ հայ ազգի ամբողջական նուիրումին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՍԸՆԻՍԱՑՏԻ (Միացեալ - Նահանգներ) մէջ, Յունիս 3-ին, նախաձեռնութեամբ Ռումանահայերու Մշակութային Միութեան ոգեկոչուած է Յակոբ Ճ. Սիրունիի ծննդեան 105-ամեակը: Օրուան յայտադիրը վարած է եղուարդ Ժամկոչեան, որ խօսքը տուած է գլխաւոր բանախօսին՝ Դաւիթ Ղժիրիկեանի: Ան տուած է Սիրունիի կեանքին գլխաւոր հանգրուանները եւ ծանրացած անոր բերած նպաստին վրայ ռումանահայ գաղութին ինչպէս նաեւ հայ գրականութեան: Յայտագրին Բ. բաժնին մէջ տեսերիզով ցուցադրուած է Սիրունիի կեանքն ու գործունէութիւնը, զոր պատրաստած էր Տիգրան Դաւիթեան: Ջեռնարկին վերջաւորութեան, Ռումանահայ Միութեան նախագահը՝ Սարգիս Սարատարեան յայտարարած է որ այսուհետեւ Միութիւնը պիտի կոչուի «Սիրունի Մշակութային Միութիւն»:

*
**

ԱՊՈՒ ՏԱՊԻի (արաբական թերակղզի) մէջ, Յունիս 2-ին, տեղի ունեցած է Մխօրեայ Ազգային Վարժարանին ամավերջի հանդէսը, քաղաքին անգլիական Ակումբին սրահին մէջ: Հանդէսին նախագահած է Քուէյթի եւ արաբական Ծոցի երկիրներու թեմական առաջնորդ՝ Օշական Եպիսկոպոս Զոլոյեան: Վարժարանը գործել սկսած է 1981-ին 12 աշակերտներով, այժմ կը հաշուէ 90 աշակերտ, 3-էն 14 տարեկան: Փառերդներու ունկնդրութենէն ետք, դպրոցին տեսչուհին՝ Տիկին Թամար Տէր - Յովհաննէսեան խօսք առնելով չէշտը դրած է մեր լեզուին եւ մշակոյթին պահպանման անհրաժեշտութեան վրայ: Հանդէսին բնարանը եղած է՝ «Լոյսի տաճար»ի չինութիւնը: Յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերած են դպրոցին բոլոր աշակերտները: Ազգային վարչութեան կողմէ խօսած է Ժան Թութիկեան: Վերջին խօսքը արտասանած է Օշական Եպիսկոպոս:

*
**

ԱՅՆՃԱՐ պատմական օր մը ապրած է, Յունիս 30ին, պատուելով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Թեմերու պատգամաւորները: Հակառակ հեղձուցիչ տաքին, Այնճարի հայութիւնը հաւաքուած է դիւղին կեդրոնական հրապարակին վրայ իր բոլոր միութիւններով, սկաուտական եւ պատանեկան չարքերով ողջունելու համար կիլիկեան թեմերու պատգամաւորները: Ս. Պօղոս Եկեղեցւոյ մէջ, Գոհաբանական աղօթք կատարուած է որմէ ետք, յանուն Այնճարի հայութեան Եսայի Հաւաթեան խօսք առած է, ուրախութիւն յայտնելով որ աշխարհի բոլոր կողմերէն հայութեան ներկայացուցիչներ կ'այցելեն Այնճար: Ապա, պատգամաւորները ուղուած են Յառաջ - Գ. Կիւլպէնկեան Քոլէճ, ուր դիմաւորուած են խնամակալութեան եւ տնօրէնութեան կողմէ: Տնօրէնը՝ Գասպար Թաշճեան անդրադարձած է վարժարանի հիմնադրութեան եւ վերջին 25 տարիներու կեանքին: Տեղի ունեցած է փոքր հիւրասիրութիւն մը, ապա՝ այցելութիւնը փակուած է ճաշ - իրախճանքով մը, որու ընթացքին խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծուած է:

*
**

ՍԿԻԻՏԱՐԻ Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ, ապա՝ պարտէզին մէջ, տեղի ունեցած են Վարդավառի կրօնական ու աշխարհական հանդիսութիւնները, Կիրակի, Յուլիս 23-ին: Պատարագը մատուցանած եւ քարոզած է պատրիարքական փոխանորդ՝ Շահան Արք. Սվաճեան: Կարգացուած է Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին անդրանիկ կոնդակը: Պատարագի աւարտին կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն, մասնաւորաբար Մաթէոս Արք. Իզմիրլեանի (ապա՝ Կաթողիկոս), եղիչէ Արք. Դուրեանի յիշատակին: Կրօնական արարողութեան յաջորդած է սիրոյ սեղան մը: Հանդիսութիւնը վարած է Յարութիւն Չիլինկիրեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, հուսկ բանքը արտասանած է Շահան Արք.: Գնալըի մէջ ալ, Վարդավառը ոգեկոչուած է հոծ բազմութեան մը մասնակցութեամբ: Արարողութեան նախագահած է Իշխանաց Կղզիներու տեսուչ՝ Մեսրոպ Արք.: Կէսօրէ ետք, Ներսէսեան գպրաց դասն ու եկեղեցւոյ տիկինները ընդունելութիւն մը կազմակերպած են:

Ասկէ անկէ

450 ՀԱԶԱՐՆՈՑ ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՆՈՒԻՐԸ

Գեղեցիկ, մարմարեայ արձան մըն էր այդ նուէրը. մէկ կրկնօրինակը Միքէլ Անճելոյի նշանաւոր Դաւիթին որ պարծանքն է Ֆլորանսի: Այդ քաղաքին կողմէ նուիրուած էր Երուսաղէմի, Դաւիթ արքային կողմէ այդ քաղաքին գրաւուելուն երեք հազարամեակին առթիւ: Նախ երախտագիտութեամբ ընդունուած նուէրը աւելի վերջ մերժուած է: Պատճառը: Հրեայ ծայրայեղական կրօնաւորները չեն ուզած զայն որովհետեւ ամբողջովին մերկ էր: Տարբեր չէ եղած մահմետական կրօնաւորներու ալ պարագան: Եւ ըսել որ տիրող համաձայնութիւնը այն է թէ երկու համայնքները չեն համաձայնիր իրարու հետ:

*
**

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻՆ ՄԻԱՑՆ ՁԵՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Իրաք ներխուժած է Քուէյթ: Հիւանդապահուհի մը որ հոնկէ խոյս տուած է, հեռատեսիլի տեսագրիչներուն դիմաց հեծկլտալով որպէս ականատես կը պատմէ թէ ի՛նչ բարբարոսութիւններ գործած են իրաքցի զինուորները: Հիւանդանոցին ծնդատան մէջ, անոնք կեցուցած են fուվէօզներու աշխատանքը ու անոնց պարունակած նորածինները դուրս չպրտած: Ցետոյ, երբ պատերազմը աւարտած է ու իրաքցիները ետ մղուած են, նոյն երիտասարդուհին ամենայն հանդստութեամբ խոստովանած է թէ ոչ հիւանդապահուհի է, ոչ ալ Քուէյթէն խոյս տուած. պատերազմի օրերուն կը դտնուէր Հիւսիսային Ամերիկա ուր հայրը Քուէյթի դեսպանն էր...:

*
**

ԱՆԶՐԵԻԷՆ ՓԱԽՉՈՂ ՈՒԿՐԱՆԱՑԻՆ

Ուկրանացի երիտասարդ մը խուսափելու համար պինուորական պարտադիր ծառայութենէն, կտրած է իր առնանդամը: Ատիկա չէ փրկած զինքը զինուորական տաեան ներկայանալէ: Եւ հոն, հաւանական է որ խարդախի պիտակէն զատ, արժանանայ ծաղր ու ծանակի. դատաւորները պիտի չըսե՞ն իրեն որ առնանդամը չէ որ պէտք էր կտրել, քանի որ գլխի բլթակը կը քաչեն ցուցամատով...:

ԼՕՐԸՆՍ ՏՐՈՒԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՑԻ ԿՂԶԻՆ

ներածական՝ Գործու կոգիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝ ՇԱՒԷՆ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Թէտորի չրթներէն ակամայ կանչ մը կը պոռթկայ. յանուն արդարութեան պէտք է յայտնել թէ աւելի չուտ ուղեղով մտահոգուած էր, քան՝ հիւրեով: «Ձիովաննիդէսի ուղե՛ղը», կը գոչէ ան եւ խոհանոց կը վազէ, սառնարանը կը բանայ: Ուղեղը հոն չէ: Զգացած յուզումէն լեզուն բռնուած՝ մեր տոքթորը ճաշասրահ կը վերադառնայ հաստատելու համար թէ բոլոր հիւրերը կա՛մ անհանդիստ կը զգային, կա՛մ պարզապէս՝ հիւանդ: Նոյն կացութեան մէջ գտնուող տէրէ ցածրաձայն անձ՝ առանց որեւէ յստակ բացատրութիւն տալու հիւրասիրութիւնը պիտի չարունակէր. աւելի բարձրակ մէկը՝ գիտութեան սիրոյն իր ձեռքերը պիտի կորէր: Թէտորը պարզապէս կանգնած կը մնայ, գլուխէն մինչեւ ոտքին ծայրը դողալով եւ մատը ուղեղի ամանին ուղղած կը կրկնէ -- «Ես ուղեղ մը ձեռք ձգեմ, որ դուք այս վիճակի՛ն հասցընէք: Ես ուղեղ մը ձեռք ձգեմ, որ դուք այս վիճակի՛ն հասցնէք» ... Մինչ այդ՝ Իոնական Ընկերակցութիւնը լիովին լուսաբանուած կ'ըլլայ: Զարմանալի նկատելու չափ յանկարծակի փոփոխով կը ցրուին: Սպասուհին գլուխը դոզնոցին մէջ պահած կը հեծկլտայ: Հիմնադրման ճաշկերոյթը կատարեալ ձախողութեան կը մատնուի: Բայց աւելի եւս ցաւալին այն է, որ վերոյիշեալ դէպքերու մէջտեղ՝ խենթին ուղեղը ապահով վիճակի մէջ Թէտորի գրասեղանին վրայ կը դտնուէր: Թէտորի նուիրեալ խոհարարը ժամեր չարունակ ուղեղ փնտռելէ ետք, վերջին պահուն յաջողած էր մի քանի հատ գտնել: Այն ինչ որ հրամցուցած էր Ընկերակցութեան անդամներուն, առանց այլեւայլն իսկական ուղեղ էր: Բայց կը կարծէ՞ք որ Թէտոր յաջողեցաւ ոեւէ մէկը համոզելու, թէ այս է ճշմարտութիւնը: Ո՛չ: Այժմ՝ Ընկերակցութեան մասին երբ խօսին, կ'ըսեն՝ Ուղեղատապի Ընկերակցութիւն. եւ կ'ենթադրեն որ անոր բոլոր անդամները կը տառապին նշանաւոր ճաշկերոյթին հետեւանքով յառաջացած խանդարումներէ:

Այս պատմութիւնը որ առնուազն երկվեցեակ մը անգամ լսած ենք, միշտ ալ խոր տխրութեան մէջ կը մխրճէ Թէտորը, քանզի Զարեան այնքան անզուսպ խնդուքէ կը բռնուի, որ գինիի բաժակը կը չրջէ, սեղանին տակ գլորուելու առիթ ան հազի նոպայ մը կ'ունենայ: Ասոր ի պատասխան՝ խնդուքի մեղմանալէն ետք, կոմսը Զարեանին դառնալով կ'ըսէ.

- Իսկ Զարեանը թող ներէ ինծի, որ յանկարծ գինիներու մարզէն ներս իր հետաքրքրութեան պատմութիւնը պատմեմ:

Նեղուած արտայայտութիւն առնելու հերթը Զարեանինն է այժմ, մինչ Թէտորի դէմքը ամչկոտ ժպիտով մը կը լուսաւորուի: Կոմսը կը յարէ.

- Նշմարած ըլլալու էք որ Զարեան չերմ հայրենասէր մըն է յունական ամէն բանի, բացի գինիներէն: Ձիւղ է թէ այս վերջինները բարձրորակ չեն, բայց եւ այնպէս կրնայի ակընկալել որ առեն առ առեն իր փողէն բանաստեղծական մի քանի խաղ հնչէր այս մասին: Ոչ: Մինչեւ իսկ կըրնամ ըսել թէ ան վերջնականապէս դէմ է յունական գինիին: Եւ չաճախ ես ինծի հարց կուտամ որ արդեօք 1936 տարուան Մանտինէա գինիի միջադէպը որեւէ դեր խաղցա՞ծ է այս առընչութեամբ: Կրնա՞մ պատմութիւնը իմ ձեւով ներկայացնել, - ներքադրն կենցաղագիտութեամբ մը կոմսը կը հարցնէ ենթակային:

Զարեան մատները կը մխրճէ իր արծաթագոյն մազերու դէզին մէջ, ուսերը կը պրկէ ծանր բեռ մը վերցնելու պատրաստուողի ձեւով եւ գլխու խոնարհ չարժումով մը հաւանութիւն կը յայտնէ: Գրաւիչ բան է գինք տեսնել այսպէս պրկուած վիճակի մէջ, սեղանի ծածկոցին հարուածներ տալով, բաճկոնի գրպանին մէջ անգոյ լուցկիներ փնտռելով կամ մատը ականջին մէջ դրած՝ ցաւ կեղծող դէմքի արտայայտութեամբ: Կոմսը երկու ումպ եաք, կոմսը Զարեանին դառնալով կ'ըսէ.

- Իսկ Զարեանը թող ներէ ինծի, որ յունական գինիներու մարզէն ներս իր հետաքրքրութեան պատմութիւնը պատմեմ:

Նեղուած արտայայտութիւն առնելու հերթը Զարեանինն է այժմ, մինչ Թէտորի դէմքը ամչկոտ ժպիտով մը կը լուսաւորուի: Կոմսը կը յարէ.

- Նշմարած ըլլալու էք որ Զարեան ջերմ հայրենասէր մըն է յունական ամէն բանի, բացի գինիներէն: Ձիւղ է թէ այս վերջինները բարձրորակ չեն, բայց եւ այնպէս կրնայի ակընկալել որ առեն առ առեն իր փողէն բանաստեղծական մի քանի խաղ հնչէր այս մասին: Ոչ: Մինչեւ իսկ կըրնամ ըսել թէ ան վերջնականապէս դէմ է յունական գինիին: Եւ չաճախ ես ինծի հարց կուտամ որ արդեօք 1936 տարուան Մանտինէա գինիի միջադէպը որեւէ դեր խաղցա՞ծ է այս առընչութեամբ: Կրնա՞մ պատմութիւնը իմ ձեւով ներկայացնել, - ներքադրն կենցաղագիտութեամբ մը կոմսը կը հարցնէ ենթակային:

Զարեան մատները կը մխրճէ իր արծաթագոյն մազերու դէզին մէջ, ուսերը կը պրկէ ծանր բեռ մը վերցնելու պատրաստուողի ձեւով եւ գլխու խոնարհ չարժումով մը հաւանութիւն կը յայտնէ: Գրաւիչ բան է գինք տեսնել այսպէս պրկուած վիճակի մէջ, սեղանի ծածկոցին հարուածներ տալով, բաճկոնի գրպանին մէջ անգոյ լուցկիներ փնտռելով կամ մատը ականջին մէջ դրած՝ ցաւ կեղծող դէմքի արտայայտութեամբ: Կոմսը երկու ումպ գինի կը խմէ, իմ բաժակս կը լեցնէ եւ կը չարունակէ.

- Անցեալ տարի իրիկուն մը հեռաձայնս հնչեց ուչ ժամու: Ցօսակիմիս ձայնը այնպիսի խուլ ոգեւորութիւն մը կ'արտայայտէր, որ հազիւ ճանչցայ: Զարեանն էր: Զափազանց վարեւոր ըսելիք մը ունէր. այնքան գաղտնի, որ չէր կրնար հեռաձայնով յայտնել: Սաչափը կրցայ հասկընալ թէ կա՛մ չատ ահաւոր կա՛մ չատ հոյակապ բան մը պատահած էր իրեն: Այդ օրերուն քաղաքի տունս կ'ապրէի, հետեւաբար համաձայնեցայ հրապարակը կտրելով բարեկամիս տեսութեան երթալու: Անկեղծ ըլլալու համար յայտնեմ, որ կը մտածէի թէ ոտանաւոր մը գրած է: Ինչպէս գիտէք, երբ Զարեան իր հաղուագիւտ քերթուածներէն մին աւարտէ, բոլոր բարեկամներուն կը հեռաձայնէ որ գայն ունկնդրելու համար իր մօտ հաւաքուին: Այս պարագային՝ ո՛չ բանաստեղծութեան հարց էր, ո՛չ ալ՝ արկածի: Մր. Ճորճ պանդոկի երերուն աստիճաններէն բարձրանալով վերի յարկը երբ հասայ, բարեկամս գտայ սենեակի մը մէջ սեղանի մը առջեւ նստած, անչարժ նայուածքը գինիի բաց չիշի մը սեւեռած վիճակի մէջ: Շիշին քով, սեղանին վրայ միակ մոմ մը կը հալէր: Զիս նկատելով՝ առանց բառ մը արտասանելու՝ Զարեան նշան ըրաւ որ ներս մտնեմ եւ իր դիմացը աթոռին վրայ նստիմ: Աստեն մը լուռ մնաց, միշտ չարունակելով շիշին նայիլ: Ապա ի վերջոյ խօսեցաւ, յուզումէն իրապէս խեղդուած ձայնով.

(Շար. 57)

Պ. Զաւէն Ալբա Գեղեցիկ Մանուկեան,
Պ. Ժորժ Օշին Մանուկեան,
Պ. Էտուար Վարդան Մանուկեան
զաւակները,
Տիկին Ալիս Մանուկեան
Տիկին Մոնիք Մանուկեան
հարսները,
Տիկին Խավիժ Մեսրոպեան եւ
ամուսինը
Թոռը,
Տիկին Ժիւլիէթ Սրապեան,
Տէր եւ Տիկին Անրի Թոնոլի եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Փասքալ Կիւլ եւ աղջիկը՝ Գարուն,
Տիկին Ժապլին Մենեան եւ զաւակը,
Օր. Սօնա Ֆերմանճեան,
Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ֆերմանճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Սուրէն Մուրատեան եւ զաւակները
յաւուվ կը ծանուցանեն
ԳԱԼՈՒՍՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 1-ին, 87 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Օգոստոս 4, ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուա - Գոլոմպի գերեզմանատունը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Փոխան ծաղիկի նուէրներ հայ մամուլին:

Մահազդ հասարակաց կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». -- Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանիքին:

(Շար. Ա. էջէն)

վիրաւորուած է: Հետաքննութիւն կը կատարուի պատահարին հանգամանքները պարզելու եւ յանցաւորները ձերբակալելու համար:

***

ՀՌԱԿ-Ի ՄԷՋ
ՆՈՐ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ

Հայաստանի Համկավար Ազատական կուսակցութեան հանրապետական վարչութեան անդամներ Լեւոն Պապեան, Ռաֆիկ Պետրոսեան եւ Մելս - Սամուէլ Սահակեան հրապարակուած յայտարարութեամբ մը կ'ըսեն.

«ՌԱԿ-ը հայրենիքում վերահաստատուելու հետ միաժամանակ Հայաստանում նոր զարկ տուեց այդ բարերար գաղափարախօսութեանը, գտնուեց մեր պետութեան եւ պետականութեան ստեղծման ու ամրապնդման ակունքներում: Սակայն, վերջին մէկ - մէկուկէս տարում իր ղեկավարի՝ կուսակցութեան հանրապետական վարչութեան ատենապետ Ռուբէն Միրզախանեանի անհեռատես, անհաւասարակշիռ քաղաքականութեան, խաբէր եւ պատուամոլ վարքագծի, հանրապետութիւնում տեղի ունեցող իրողութիւններն անտեսելու եւ քաղաքական կեանքում կուսակցութիւնն իսկապէս "չորեքթաթ" վիճակի մէջ դնելու հետեւանքով, ոչ միայն հեռացել է իր բուն գաղափարախօսական կանխադրոյթներից, ընդհուպ ձեռնամուխ չի եղել դրանց գործնական իրացմանը, այլեւ զանազան մտացածին պատճառաբանութիւններով անհարկի անհաշտութիւնների մէջ է մտել իշխանութեան գրեթէ բոլոր թեւերի, հանրապետութիւնում գործող գրեթէ բոլոր կուսակցութիւնների հետ, դարձել է երկրում հաստատուող Սահմանադրութեան հակառակորդ, հետեւաբար եւ իր իսկ գաղափարախօսութեան գերեզմանափոր: Հէնց Ռ. Միրզախանեանի մեծաշքեղորէն վարքագիծն էր պատճառը որ կուսակցութիւնը Ազգ. ժողովի ընտրութիւններում կրեց խոշոր պարտութիւն, քէկուզ եւ ընտրութիւններն անցան ոչ արդարացի ձեւով:

Նկատի ունենալով վերոշարադրեալը, մենք ներբոստորագրողներս յայտարարում ենք.

Կասեցնում ենք Հայաստանի Համկավար Ազատական կուսակցութեան հանրապետական վարչութեան անդամի մեր գործունէութիւնը այնքան ժամանակ, քանի դեռ այն ղեկավարում է Ռուբէն Միրզախանեանի կողմից:

Մենք, հաւատարիմ կուսակցութեան գաղափարախօսութեանը, դիմում ենք կուսակցական բոլոր կառոյցներին եւ բոլոր կուսակցականներին, սատար կանգնելու մեր այս նախաձեռնութեանը եւ արտահերթ համագումարի հրաւիրմանը»:

***

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ
ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐԸ

Նախարար Վազգէն Սարգսեան Յուլիս 31-ին ստորագրուած հրամանագրով որոշած է որ ամէն ամսուան վերջին Շաբաթ օրը «բաց դուռներու օր» սահմանուի, ընդունելու համար զիմումները զինուորներու, անոնց ընտանիքներուն եւ քաղաքացիներու: Դիմում ունեցողները պիտի ընդունուին զօրամասերու հրամանատարներուն կողմէ:

***

Գահիրէի Ոսոիկանական ակադեմիային մէջ Յուլիս 30-ին տեղի ունեցած է վկայականներու բաշխումի արարողութիւն, ներկայութեամբ՝ Եգիպտոսի նախագահ Հ. Մուպարաքի: Շրջանաւարտներուն հետ վկայուած են նաեւ Հայաստանէն ուղարկուած որոնք իրենց մասնագիտութիւններուն համաձայն, երկամսեայ վերապատրաստութիւն անցուցած են:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ
ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՄԱՐՍԻԼ. -

Հայ Մշակոյթի Տուն 1000 Ֆր.
Սէն - Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցի 1000 Ֆր.
Սէն Լու Ս. Գէորգ Եկեղեցի 1000 Ֆր.
Մարի Պէրպէրեան 200 Ֆր.
Կորիւն Յովսէփեան 250 Ֆր.
Սօսէ Յովսէփեան 250 Ֆր.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ի յիշատակ, Շահան Վահանեանին մահուան 8-րդ տարելիցին Տիկին Վահանեան 3000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, (Օգոստոս 4, 1987):

ՎՐԻՊԱԿ

«Սարաֆեան անմատչելի» յօդուածին (Յուլիս 27) Բ. սիւնակին նախավերջին պարբերութեան մէջ, 13-րդ տող՝ «Շահան Միսաճեանի ուղղուած նամակ» պէտք է ըլլայ ԺԻՐԱՅՐ Մխաքեանին:

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է մինչեւ Սեպտեմբեր 1:

LE FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE
RECHERCHE
pour mi-septembre
Un Informaticien
AVEC NOTIONS DE COMPTABILITE
POUR RENFORCER SON EQUIPE
A EREVAN
Contrat CDD 6 mois, renouvelable
Cette personne qui devra parler l'arménien, secondera le coordinateur général des programmes du Forum en Arménie (chauffage des écoles de Erevan et Gumri et distribution alimentaire aux élèves).
pour début septembre
Une Secrétaire
A PLEIN TEMPS
arménien-français
anglais et notions de comptabilité appréciés
poste basé à Paris
Merci d'envoyer, pour les deux postes, un Curriculum vitæ et une lettre de motivation manuscrite à :
Zabel Chéghikian,
4, avenue de la Marne,
92600 ASNIERES.

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
FETE CHAMPETRE
LE DIMANCHE 13 AOUT à partir de 11 h
à la COLONIE DE BELLEFONTAINE (Jura)
Bar - Buffet - Animations par les colons
Inauguration du terrain omnisports — Aire de jeux
Venez nombreux passer une agréable journée
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԱՊՈՑՏ ԽՄԱՅԻ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 13, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Lors de vos vacances sur la Côte d'Azur cet été, le HOME ARMENIEN serait ravi de vous recevoir
le Mardi 15 Août
pour sa
FETE CHAMPETRE
A cette occasion, vous passerez une journée très conviviale en assistant à la Messe et la Bénédiction du Raisin, puis vous pourrez déjeûner en famille, entre amis en écoutant notre musique folklorique et en admirant les jeunes danseurs du groupe PAREGAMOUTIOUN d'Erevan, en tournée dans notre région.
L'établissement est entièrement rénové et le cadre vous surprendra agréablement.
RESERVATION:
HOME ARMENIEN
107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël
Tél. : (16) 94. 95. 00. 30.

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
■ ASSISTANCE A L'AÉROPORT
■ ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
■ RÉSERVATION D'HÔTEL
■ LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
■ EXCURSIONS GUIDÉES
■ VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE
PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL
PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL
SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48
EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES
STUDIO VICKEN PARIS 1995

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՈՎ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԷՆ TVA-Ն 18,60%-ԷՆ ԲԱՐՁՐԱՑԱՒ 20,60%-Ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ապրուստ սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Յոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% թէ·վէ·Ա· (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գինները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 5-6
SAMEDI - DIMANCHE
5-6 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

ՀԱՐԴ ՏԱՐԻ . Թիւ 18·650 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.650

ԱԼԻԵԻԻ ԴԷՄ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻ ՄԸ ԱՌԱՋՔԸ Կ'ԱՌՆՈՒԻ

Ազրբէյճանի ոստիկանութիւնը քանի մը տող ձերբակալած է, Ալիեւի դէմ ծրագրուած մահափորձի մը յայտնաբերման շրջագծին մէջ: Ըստ Ներքին նախարարին, կիրակի օր, Յուլիս 30-ին, Բաքուէն օդակայան գացող ճամբուն կամուրջի մը տակ դնուած են մեծաղէշ երկու տուփեր, ուր պայթուցիկներ կային: Ըստ նոյն աղբիւրին, Ալիեւ այդ ճամբէն պիտի անցնէր դիւղի իր ապարանքը երթալու համար: Ազրբէյճանի նախագահը հրաժարած է այդ պատրւակէն: Կ'ըսուի թէ պայթումի պարագային զոհերու թիւը չատ մեծ կրնար ըլլալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՐՈՒԱԹՆԵՐԸ լայնածաւալ յարձակման անցած են, Օգոստոս 4-ի վաղ առաւտեան, վերագրաւելու համար Գրայիւնան որ Սերպերու ձեռքն անցած էր: Զէնքի չդնելու բոլոր կոչերը ապարդիւն մնացած էին:

ՖՐԱՆՍԱ. որոշած է հակազդել Աւստրալիոյ հակաֆրանսական կարգադրութիւններուն (Տասը - Ալիսոնի հետ պայմանագրի եւ այլ ապրանքներու ներածման չեղումի) եւ նոյնանման որոշումներ տալ: Ֆրանսա կրնայ դիմել առեւտուրի Համաշխարհային Կազմակերպութեան խախտում նկատելով միջազգային առեւտուրի կանոններուն: Պիտի վերաքննուին ածուխի եւ իւրանիումի ներածումները ըստ Ֆանպերրայի դիրքերուն:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ դիմում ընողներու թիւը 0,8% նուազում կրած է Յունիսին, չնորհիւ հաշուարկութեան նոր դրութեան մը եւ վիճակագրութեան նոր ներկայացուկ կը յանգի գործազուրկերու թիւը 3 միլիոնին վար անցընելու: Առաջին անգամ ըլլով այդ թիւը 2 միլիոն 936 հազար է:

ՓԱՐԻԶի 20-րդ թաղամասի չէնքի մը դէմ գործուած ռճրափորձին վիրաւորներու թիւը 6-ի բարձրացած է: Օգոստոս 2-ին, ժամը 22-ին չուրջ 20 հոգի կը հետեւէին Գերմանիա - Թուրքիա Ֆութպոլի մրցումի մը որ կը սփռուէր արբանեակի միջոցաւ, երբ երկու քոթէյլ մոլոտով ինկած են սենեակը եւ հրդեհ ծագած է: Այդ պահուն երրորդ մըն ալ նետուած է անոնց վրայ որոնք կը փորձէին խոյս տալ: Արաբքին ոչ եղող չէ եղած, բայց Թուրքերը Քիւրտերը կը մեղադրեն, Թէեւ Քիւրտիստանի Ազատագրական Ազգային ճակատ նախագահն ալ՝ Ալի Սափան անկարելի չի նկատեր որ «Թրքական ըզրդուիչներ մը» ըլլայ:

ՏԱՂԸՍՏԱՆի մէջ, երեսփոխան մը ընտրուած է առջի օր: Երեք չաբթուան մէջ, երկրորդ քաղաքական դէմքն է որ կը սպաննուի Ռուսաստանի այս կովկասեան Հանրապետութեան մէջ:

ԲՈՐԻՍ ԵԼՑԻՆ լաւատես կը մնայ Չէչէնիոյ խաղաղութեան կապակցութեամբ: Ապաքինման բուժարանէն, ան յայտարարած է թէ խաղաղութեան իսկական կարելիութիւն մը կայ Չէչէնիա: Կողմնակից է ընտրութիւններու, բայց կը յիշեցնէ թէ կովկասեան Հանրապետութիւնը Ռուսաստանի մաս կը կազմէ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի մէջ կատարուած հարցախոյզի մը համաձայն, նախագահական ընտրութիւններու համար լաւագոյն դիրքի վրայ է զօրավար Լեբեդ որ հեռացաւ բանակէն քաղաքականութեամբ զբաղելու համար: Երկրորդ չրջանին, Ելցինի կամ Ժիրինովսկիի դիմաց, գլուխը կը հասնի:

ՕՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70 ԱՄԵԱԿԻՆ

Սիրելի «Յառաջ»,

Իրրեւ պաշտօնակից՝ թերեւս մենք ուրիշ մէկէն աւելի դիտենք թէ ի՛նչ կը նշանակէ օրաթերթ հրատարակել: Այն ալ հայ օրաթերթ: Այն ալ Սփիւռքի մէջ:

Անոահման եւ անճնուրաց նուիրումի, կամք եւ քրտինք՝ օրական երկվայրկեանի մը այնքան սովորական բայց միշտ թարմ ու կազդուրիչ զոհունակութեան մը համար - թիւ մը եւս հանած ըլլալու անխոնջ զոհունակութիւնը:

Մինչ «Կամֆ» դեռ նոր բոլորեց իր 10-րդ տարին, «Յառաջ» արդէն 70-ը անցաւ: Պատկառելի տարիք մը որուն օրաթերթի համար: Հրաշքի համազօր՝ հայ օրաթերթի համար: Ինչ որ կը նշանակէ նաեւ պատկառելի վաստակ մը՝ հայ մամուլին, հայ լեզուին ու գրականութեան ի սպաս:

Ուստի, մեր անկեղծ չնորհաւորութիւնները կը ներկայացնենք «Յառաջ»ին ու անոր անօրէնուհի Արփիկ Մխիթարեանին, եւ կը մաղթենք, որ թերթը չարունակէ Շաւարշ Մխիթարեանի երբեմնի ոգին եւ ուղին:

«ԿԱՄՔ»

Փարիզ, Օգոստոս 4

***

ՍԻՐԵԼԻ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՆԵՐ

«Յառաջ»ի 70-ամեակը ամէնքիս ուրախ է, եւ ափսոս, որ մեր դժուար ժամանակը հնարաւորութիւն չի տալիս այն համահայկական տօնի վերածելու: Բայց ինչպիսին էլ լինի՝ ժամանակն անցնելու է, մնայունը նուիրեալներիդ վաստակն ու ամէնօրեայ ջանքն է եւ հայ մաքի ու մամուլի երախտաւոր Շաւարշ Մխիթարեանի գործն ու պայծառ յիշատակը: Շնորհակալութիւն, որ արժանի եղաք նրա անունը, չնորհակալութիւն, որ հայկական մամուլի բազմազանութեան մէջ հաստատապէս պահում էք միայն «Յառաջ»ին վերապահուած բացառիկ տեղը:

ԱՂՈՒԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
«Դրօշակ»ի խմբագիր

Ադէնի, Օգոստոս 2

***

Յառնելով իր անխոնջ համակրանքը խմբագրութեան եւ աշխատակիցներուն, որոնց կը մաղթէ անոնց՝ քաջառողջութիւն եւ կամք, որպէսզի օրաթերթը չարունակէ լոյս տեսնել՝ սիրուքեան անդաստանին մէջ, մեսրոպեան հայաշունչ տառերով եւ ազգօգուտ հայրենասէր ըմբուանգակութեամբ:

ՊԱՏՐԻԿ ԿԵՆՃԵԱՆ

Օգոստոս 2

Սիրելի Տիկին Արփիկ,

Կը չնորհաւորեմ Ձեզ «Յառաջ»ի 70-ամեակին առթիւ:

Կրկնութիւններէ խուսափելու համար, ես ալ պիտի ուզէի ստորագրութիւնս դնել եօթանասունամեակի առթիւ գրուած խմբագրականին տակ:

Կայ դեղ մը որ կ'օգտագործուի արիւնը նօսր պահելու եւ դիւրացնելու այդ կենսահեղուկին չրջագայութիւնը մարմնի երակներուն մէջ: Եօթանասուն տարի, ֆրանսահայ գաղութին համար նա՛ւ այդ դեղը եղաւ «Յառաջ»:

Նոր տարիներ Ձեզի, Ձեր վարած թերթին եւ ուրախարան մտածում մը մեր բոլորին ուսուցիչ, մեծատաղանդ՝ Շաւարշ Մխիթարեանին:

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆ

Փարիզ, Օգոստոս 2

***

Սիրելի «Յառաջ»

Տասնըչորս տարեկան էի, կը բնակէի Անկէն երբ ֆրանսացի գաղութական մը, որու տունը կը բնակէինք, ինծի ցոյց տուաւ առաջին «Յառաջ»ը եւ ըսաւ «En avant»» ըսել է ձեր հայերէն լեզուով ... վերջերս տեսայ սոյն գաղութական ընկերս, որ իմ տարիքս ունէր, ծերացած, յոգնած, բայց լինձի հասած «Յառաջ»ը միշտ երիտասարդ մնաց եւ պիտի մնայ: Joyeux anniversaire cher «Haratch», l'un de vos lecteurs, en vous souhaitant encore longue vie.

Nourhan MARCARIAN

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MERIDIONAL» (2 août)

HARATCH,
JEUNE SEPTUAGENAIRE

Մարսէյլի օրաթերթը հակիրճ պատմականը կը ներկայացնէ «Յառաջ»ին, կ'անդրադառնայ հիմնադրին, ծանօթ լրագրող: Կը յիշէ նաեւ նորընտիր թաղապետական խորհրդական՝ Կարօ Յովսէփեանը որ թերթին Մարսէյլի աշխատակիցն է 25 տարիէ ի վեր:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՀԻՐՈՇԻՄԱՑԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Աթոռական առաջին ռումբին չրնամեակի նչումները տեղի կ'ունենան ամբողջ աշխարհի մէջ: Անոնց գլխաւոր նպատակն է 50 տարի առաջ ոչ միայն Հիրոշիմայի ու Նակազաքիի, կամ ամբողջ Ճափոնի, այլ ամբողջ երկրագունտին ապրած սարսափը վոխանցել ներկայ սերունդներուն որպէսզի ոչ մէկ դինով կրկնուի ան: Այս յիսնամեակը առիթ մըն է նաեւ արծարծելու պատմական անցքեր, դէմքեր. վերանայելու անոնց վարմունքին ուղղութիւն, տուող պարագաները, հետանկարները: Յատկապէս կանգ կ'առնուի, օրինակ, այն հարցումին վրայ թէ որպէսզի Բ. աշխարհամարտին Ամերիկա չաղթական ելլէր, անհրաժե՞շտ էր աթոռական ռումբին գործածութիւնը: Ու նորանոր հարցումներ կը ծագին մխիթարու մէջ երբ չրջանի պատասխանատու անուններու ժխտական արտայայտութիւնները կը հրապարակուին, պատահարէն 50 տարի ետք:

Կան անչուչտ, այսօր ալ, ռումբը անհրաժեշտ նկատողներ: Այդ ճակատին կը պատկանին յատկապէս Ամերիկեան կառավարութեան բարձր պաշտօնատարները. իրենց կեցուածքը պէտք չէ զարմանալի նկատել, քանի որ Ամերիկեան պաշտօնական տեսակէտը ոչ մէկ փոփոխութիւն արձանագրած է կէս դարու ընթացքին: Ճափոնի իշխանութեան պատասխանատուները դրեթէ զարհուրած էին անցեալ Ապրիլին լսելով նախագահ Գլինթընի արտայայտութիւնները: Ան կը յայտնէր թէ ոչ մէկ պատճառ կը տեսնէր որ Միացեալ - Նահանգները ներողութիւն խնդրէին Ճափոն ժողովուրդէն: Որպէս թէ բաւարար չըլլար ատիկա, Գլինթըն կ'աւելցնէր. «Կեցուածքս պարզապէս այն է որ որեւէ ալ ցաւալի ըլլայ, նոյնիսկ 50 տարի ետք, նախագահ Թրումըն ըրաւ ինչ որ պէտք էր ընել»:

Այս խօսքերը աւելի եւս կը չեչտեն Ամերիկեաւհափոն պատմական հակադրութիւնը: 1994 Դեկտեմբերին Թոքիոյի բողոքին վրայ Սպիտակ Տունը անյարմար նկատած էր ղրոչմաթուղթի մը պատրաստութիւնը որ պիտի նուիրուէր աթոմական ռումբին: Ամերիկեան այդ ղրոչմաթուղթին վրայ ծրագրուած էր պատկերել աթոմական ռումբին պայթումէն գոյացած սունկի ձեւով ամպը ու անոր ընկերացնել հետեւեալ մակագրութիւնը. «Աթոմական ռումբերը արագացուցին պատերազմին աւարտը, Օգոստոս 1945-ին»: Սակայն, Մարտին, նախագահը մերժեց «Ցաղթանակի օր» որակումէն հրաժարիլ, Ճափոնի դէմ տարուած չաղթանակին յիշատակումին համար:

Ճափոնցի համալսարանական պատասխանատուներու եւ Հիրոշիմայի յիշատակին թանգարանին կողմէ Ուաչինկթընի Ամերիկեան համալսարանին մէջ ցուցահանդէս մը կազմակերպուած էր որպէսզի ամերիկացի ժողովուրդը համոզուի աթոմական դէնքերու գոյութեան վերջ տալու անհրաժեշտութեան: Հոն ներկայացուած լուսանկարներն ու առարկաները վերապրողներու տառապանքը կը մատնանչէին. մեծապէս յուզիչ էր ցուցահանդէսը, բայց զետեղուած չէր պատմական չրջարկի մը մէջ, յուսալի թելադրականութիւնը ունենալու համար:

Պատմական ու նաեւ ներկային առընչուած բազմաթիւ պարագաներ կան որոնք կը յուչեն թէ Հիրոշիման ու Նակազաքին կատարելապէս չեն արժեւորուած տակաւին. ասիկա, սարսափին յիսնամեայ նըշումներու այս օրերուն, երբ որպէս գլխաւոր նպատակ կը ներկայանայ է դին ամէն բանէ, մարդկութեան անոր կրկնութիւնը խնայելու մտահոգութիւնը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 3 / 4)

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏԵՐԸ

Օգոստոս 1 - 2 էջմիածնի մէջ դումարած է Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդի նոր կազմին առաջին նստաչրջանը, բաղկացած՝ չորս նիստերէ: Նկատի ունենալով որ խորհուրդը որպէս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի խորհրդական մարմին, պիտի պաշտօնավարէ մինչեւ յառաջիկայ ազգային եկեղեցական ժողովը որ նախատեսուած է երկու տարի ետք, նկատի առնելով նաեւ որ նախորդ չրջանէն բազմաթիւ հարցեր տակաւին անլոյծ կը մնան, Գարեգին Ա. վերանչանակած է Խորհուրդին նախկին կազմը,ատենապետութեամբ՝ Թորգոմ պատրիարք Մանուկեանի եւ Գարեգին պատրիարք Գազանճեանի:

***

ԼՂՀ-Ի ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԷՆՔԸ

ԼՂՀ-ի խորհրդարանը նախագահ Կարէն Բարսեղեանի նախագահութեամբ, Օգոստոս 2-ին չարունակած է «Ռազմական վիճակի մասին» օրէնքին նախագիծը քննարկել: Օրէնքը երկրորդ ընթերցումով քուէարկուած է: Ասիկա նոր Խորհրդարանին ընդունած առաջին օրէնքն է: Այդ առթիւ փոխ - նախագահ Լաւրենտի Գարբիէլեան ըսած է թէ երկար ատենէ ի վեր Ղարաբաղի մէջ կը ձեռնարկուէր ռազմական ժամանակներու յատուկ միջոցներու: Հանրապետութեան մէջ վաստօրէն ռազմական դրութիւն կար, բայց այդ չարաբերութիւնները կազմաւորող օրէնքները կը բացակայէին:

ԲԱՐԵՊԱՇՏ ՎԱՆԱԿԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՄԵԿՆԱԲԱՆԸ

Բողոքական շարժումին երեւումը ԺԶ. դարուն ճակատագրական նշանակութիւն ունեցաւ Եկեղեցւոյ համար ընդհանրապէս եւ Արեւմտեան Եւրոպայի քաղաքական հոլովոյթի ձեւաւորումին համար մասնաւորապէս: Ցայտնի է, միւս կողմէ, որ դարասկիզբին, զերմանացի նշանաւոր ընկերաբան Մաքս Վեպէրը մանրակրկիտ ուսումնասիրութեամբ մը փորձեց ցոյց տալ, որ դրամատիրական դարաշրջանի գլխաւոր ազդակներէն եղած էր բողոքական բարոյականութիւնը: Որքան ալ Վեպէրի դրոյթները իրենց խոցելի բաժինը ունին, օրինակը կը ծառայէ շարժումին բացառիկ նշանակութիւնը մատնանշելու համար:

Բողոքականութեան ծագումը առընչուած է զերմանացի աստուածաբան Մարթին Լուտերի (1483 -- 1546) անունին եւ կեանքին հետ: Թէեւ մեր մատենադրութեան մէջ ծաւալուն բաժին մը կը կազմեն հայ բողոքականութեան նուիրուած գործերը, որոնք անխուսափելիօրէն պէտք է անդրադառնային անոր մայր ճիւղի ծագումին, բայց եւ այնպէս զեռ չունէինք հարցին ըստ էութեան դիտական ուսումնասիրութիւնը: Տրամադրելի միակ գործը, իր դարու ոգիով չարադրուած, Վիեննայի Մխիթարեաններէն Հ. Ղեւոնդ Ցովնանեանի «Մարտինոս Լուտերի վարուց եւ Նորոգութեան պատմութիւն» աշխատանքն է (Վիեննա, 1850): Անոր կողքին, Մատենադարանի ձեռագիրներուն մէջ պահպանուած է նոյնպէս անցեալ դարուն Աղթամարի միաբաններէն՝ Ղազար Վրդ. Մարտիրոսեանի «Ընդդէմ լիւթերականաց» գործը, դարձեալ բանավիճային:

Այս բացը զոցելու նպատակով, անցեալ տարի հրապարակ եկաւ Ուրուկուայի Հայոց թեմի առաջնորդ Յակոբ Եպիսկոպոս Գլընճեանի ծաւալուն դիրքը՝ «Մարթին Լուտեր. մի պարեպաշտ վանականի ըմբոստութիւնը» (*) -- ի դէպ, աւելի քան քառասուն տարի է որ Մոնթեվիտէոյի մէջ հայերէն դիրք չէր տպուեր: Կրտսեր եղբայրը՝ Վենետիկի Մխիթարեաններէն վաղամեռիկ Համազասպ Վրդ. Գլընճեանի, հեղինակը ծնած է Քեսապ 1955-ին: 1974-ին մտած է էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանը, զոր աւարտելէ ետք բարձրագոյն ուսումը չարունակած է Գերմանիա, ուր եւ ստացած է աստուածաբանութեան doktorի աստիճանը: 1984-էն ի վեր պաշտօնի կոչուած է Հարաւային Ամերիկայի այս հեռաւոր ափերը, ուր փոքրաթիւ եւ խնդրայարոյց դաշտի մը կը ծառայէ:

1987-ին սպաներէն լեզուով (Թարգմ.՝ Վարդանոյշ Հանտալեանի եւ Անահ Մարիա Սրապիոնեանի) Մոնթեվիտէոյի մէջ լոյս տեսած է Յակոբ Եպիսկոպոս Գլընճեանի բնդարձակ եւ հանրամատչելի գործ մը՝ «Հայց. Եկեղեցին՝ հաւատքի եւ հայրենասիրութեան աղբիւր», որ օգտակար յաւելում մըն է մեր Եկեղեցւոյ վերաբերող սպանալեզու գրականութեան աղքատիկ ցանկին վրայ:

Իր նոր երկին համար, հեղինակը օգտուած է բազմալեզու եւ մեծարժէք մատենագիտութենէ մը, թէ՛ սկզբնաղբիւրներ եւ թէ երկրորդական գրականութիւն: Ասոր կողքին, պէտք է աւելցնել, որ, համալսարանական իր կրթութիւնը ստացած ըլլալով Լուտերի հայրենիքին մէջ, պատեհութիւնը ունեցած է երկար տարիներ լուտերական մթնոլորտը չնչելու եւ անոր մօտէն ծանօթանալու:

Երբ առաջին անգամ 1988-ին լսեցինք այս դիրքին ծրագրին մասին, խոստովանինք որ այդ պահուն մեր մտքէն անցաւ այն դաշտարը, թէ ինչո՞ւ Լուտերի մասին գրել: Նախապատիւն կ'իմանանք, որ մեզմէ առաջ, 1980-ական թուականներու սկիզբը, ուրիշներ նոյնը մտածած են. -

«Միւս կողմից էլ Լուտերի մասին հարիւր թէ մէկ - երկու յօդուածներ էի հրատարակել «Էջմիածին» ամսագրում, երբ չատերը վայնասուն բարձրացրին, թէ ինչ կարիք կայ գրելու դրա մասին, եւ որ դա աւելորդ աշխատանք է մեզ համար, ժամանակի կորուստ»:

Այն ատեն, եօթը տարի առաջ, յանդգնէինք այն մտքին թէ, վերջապէս, աշխարհի՛ եւ ոչ թէ ընկոյզի կեղեւի մը բնական է: Ու այդպէս ալ կը շարունակէ նախապատրաստութիւնը. -

«Մինչեռ որեւէ զարգացած մարդ պարտաւոր է իմանալ իր հաւատի ու դաւանած վարդապետութեան ընդդիմադիրների կարծիքը: Անտեսելը կամ դրանք աքօղելը ցոյց կը տայ միայն մեր տկարութիւնը: Ինչ խօսք, որ մենք երբեմն չատ բան կարող ենք սովորել նաե՛ւ մեզ նման չմտածողների տեսակէտներից եւ վարք ու բարքից»:

Ասկէ զատ, սպասելի էր որ հեղինակը այս ու այն կողմէն քաղուած բառերու չարան մը պիտի չհրամցնէր, այլ՝ սեփական, հայկական բովէն անցած գործ մը: Բարեբախտաբար, չենք սխալած: Գիրքին աւարտէն ետք, կարելի է ըսել թէ այս գործը աչքի կը զարնէ իր անաչառ քննութեամբ: Եկեղեցականի մը համար դիւրին բան չէ այլ դաւանութեան ուսումնասիրութիւնը առանց էնթուզիազմի դատումներու կամ կանխակալ բանաձեւերու մէջ իյնալու:

Պէտք չէ մոռնալ երբեք ,որ հայկական երեք յարանուանութիւններուն գոյակցութիւնը միշտ դժուար եղած է: Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ իբրեւ թէ «հերձուածող»ի, «նեղմիտ»ի կամ «մոլեռանդ»ի պիտակումները իրենց հերթին փոխադարձուած են «օտարամուտ»ի կամ «դրսեկ»ի վերադրումներով: Նշելի է, հետեւաբար, որ փոխադարձ կասկածներու եւ վէճերու մթնոլորտին մէջ չատ դժուար է առարկայական խօսք յայտնել:

Հեղինակը յաղթահարած է այդ արգելքը: Ընթերցողը պիտի հանդիպի Մարթին Լուտերի՝ «բարեպաշտ վանականի ըմբոստութեան» քննական ներկայացումին, անոր տեսակէտներուն պարկեշտ չարադրանքին, քննարկումին, եւ ի հարկին հակասութեան, ինչպէս նաեւ՝ որոշ դիտողութիւններու լուտերականութեան ու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աղերսներուն մասին: Այս բոլորը՝ պարզ ու հասկնալի ոճով, առանց իյնալու ակադեմական նեղ սահմաններու կամ հռետորական զարձուածքներու հոսանքին մէջ: Հետեւաբար, դիրքը մատչելի է բոլորին, քանի որ հեղինակը մանրամասն բացատրութիւններով կը դիւրացնէ ընթերցողին գործը:

Ընդունելով, որ ասկէ առաջ Լուտերի անձին ու շրջանին այսքան խոր քննութեան մէջ չէինք մխրճուած, անժխտելի կը դառնանք, որ երեւումը ԺԶ. դարու ընկերը բնական եղրայրանդումն էր միջնադարեան կաթոլիկ Եկեղեցւոյ ապրած ճգնաժամին, ինչպէս եւ եւրոպական վերածնունդին յառաջացուցած նոր քամիներուն: Ցեղափոխութիւնները պարապին մէջ տեղի չեն ունենար: Քրիստոնեայ հաւատքն ու բարոյականէն այն չեղումները զորս պատմութիւնը արձանագրած է Հոմի օրուան պապերու հաչուոյն, պէտք է ուշ կամ կանուխ վճռական հակահարուած մը ստանային: Այսինքն, ներքին փոփոխութիւն մը յառաջ բերէին: Հաւատաքննութեան կրակին զոհ գացած բարեկարգիչներու ժառանգորդն էր Լուտեր, որ բախտը ունեցաւ 1520-ին Գարլոս Ե. կայսեր կողմէ խարոյկի չդատապարտուելու: Սակայն, եթէ Լուտերը չըլլար, ուրիշ մէկը պիտի վերջացնէր անոր գործը: Ճգնաժամը արմատական լուծում մը կը պահանջէր:

Լուծումը, ըստ Լուտերի եւ իր համախոհներուն, վերադարձ մըն էր դէպի Ս. Գիրք: Եթէ մէկ կողմէն այդ վերադարձը արդարօրէն կը ճգտէր քրիստոնէական կրօնքը գանազան աղաւաղումներու եւ սխալ ըմբռնումներու ծանրութենէն թեթեւցնելու, միւս կողմէ ալ որեւէ անկողմնակալ դիտող պիտի հաստատէ, որ լուտերական չարժումը հիմնապաշտ (fondamentaliste) դիծեր ունէր, որ կը հերթին քրիստոնէութիւնը երբեմն կը տանի վանդալաւոր մոլեռանդութեան մը եւ չեղումներու, որոնց օրինակները այսօր կը տեսնենք այսպէս կոչուած «աւետարանական» կարգ մը խմբաւորումներու դրեթէ աղանդաւորական գործունէութեան մէջ:

Այս երեւոյթը մերթ կը նկատուի մահմեդական եւ հրէական կրօնքներուն մէջ, նաեւ՝ կաթոլիկ եկեղեցւոյ որոշ չրջանակներու մէջ: Տառացի ընթերցումի մը պարտադրանքն է, երբ կը մոռցուի որ ամէն ինչ կախում ունի գործածուած ակնոցներէն. ամէն դար կարդալու իր ձեւը ունի, ամէն սրբազան գրութիւն իր տարբեր մեկնաբանութիւնը ունի:

Ամէն պարագայի, պէտք չէ մոռնալ, որովհետեւ այս կէտին անտեսումը միակողմանի եղրակացութիւններու կրնայ տանիլ, որ լուտերական չարժման մէջ նոյնպէս քաղաքական գործօնը կարեւոր դեր խաղացած է, այսինքն, զերմանական իրայատուկ տեղայնական դիտակցութեան մը -- ԺԸ. դարու ազգայնական զարթօնքին մէջ չենք զեռ -- արտայայտութիւնը ընդդէմ Հռոմի մեծապետական ախորժակներուն, նաեւ՝ Գերմանիոյ իշխաններու միջեւ ներքին մրցակցութիւնը: Մինչ սկզբնապէս հարցը զուտ աստուածաբանական -- կրօնական չրջագիծի մէջ կը զառնար, ընթերցողը պիտի տեսնէ որ 1520-ական թուականներէն արդէն կը սկսին եղրայրասպան կռիւները եւ, աւելի ուշ, միջազգային բախումները: Հեղինակը չատ ճիշդ կ'ըսէ, որ Լուտեր անճնապէս դէմ էր նոր չարժումի մը ստեղծուին. խորքին մէջ երկու կողմերու իրենց ժամերը կեցուածքն էր որ Ջուր լեցուց բաժանումի պաղպաղարիւրին:

Այդ իսկ պատճառով, մանաւանդ՝ ներկայ ժամանակներուն, երբ մեր չուրջը անտեսի չափ մը կը սիրէ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ իսկական բովանդակութեան ու նշանակութեան մասին, երբ մանաւանդ Հայաստանի մէջ մարդորսութեան որոշ աշխատանք մը նկատելի է, այս հրատարակութիւնը չատ տեղին է, լուտերականութիւնը ճանչնալու համար մեր Եկեղեցւոյ մէկ սպասաւորին տեսանկիւնէն: Հաւանաբար դիրքին արեւելահայերէնն չարադրանքը -- ի դէպ, արեւմտահայերէնի նպաստով ու պատուաստով հաճելիօրէն բարեխառնուած -- Հայաստանը որպէս գլխաւոր թիրախ ի մտի ունի:

Հեղինակին եղրակացութիւնները ամփոփ են -- յաւելեալ խորացում մը փափաքելի պիտի ըլլար--, սակայն կասկածի տեղ չեն ձգեր՝ դնահատելու համար լուտերականութեան քնոյթը: Ան կը ներկայացնէ Լուտերի դիրքը տասը հիմնական հարցերու չուրջ, ապա կ'անցնի քննադատութեան մը, որ չափաւոր է միշտ ու այդ իսկ պատճառով՝ համոզիչ:

Վերջին, յաւելուածական գլուխին մէջ՝ «Լուտերականութիւնը եւ մենք», Յակոբ Եպիսկոպոս Գլընճեան հարեւանցի կերպով կ'անդրադառնայ հայ առաքելական եւ հայ բողոքական համագործակցութեան յարաբերութիւններուն -- իր բուն նիւթը այդ չէ, անչուչտ--, չնչաւելով, որ հակառակ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ պնդումներուն՝ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին ծոցէն բաժնուած ըլլալու, այդ հաստատումը ճշմարտութեան չի համապատասխաներ, այլ՝ աւետարանական չարժումը օտարամուտ է իր ծնունդով ու բնոյթով: Թէեւ պէտք է յիշենք, որ աւետարանական որոշ չերտեր կը չարունակեն Հայաստանեայց Եկեղեցին «մայր» նկատել:

Նորութեան տեսակէտէն, այդ յաւելուածին ամէնէն չահեկանը, գոնէ մեզի համար, անդրադարձն է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բարեկարգչական տարբեր փորձերու, երբ դարասկիզբին, Գերմանիա ուսում առացած մեր բարձրաստիճան ու նշանաւոր հոգեւորականներէն մէկ քանին առաջարկած են ինչ -- ինչ քայլեր, որոնք սակայն ի նկատի չունէին մեր Եկեղեցւոյ իւրայատուկ դաշտափարականը, այլ՝ մեքենական հայացումն էին դուրսէն եկած հասկացողութիւններու: Մենք լիովին կը բաժնենք հեղինակին այն հաստատումը, թէ՝

«Մենք չենք խուսափում յայտարարելու, որ ինչպէս անցեալում, այնպէս էլ այսօր Հայաստանեայց Եկեղեցին կարիք ունի բարեկարգութեան: Սա, անչուչտ, մի հին յանկերգ է: Սակայն այդ բարեկարգութիւնը պէտք է սկիզբ առնի եւ հաստնանայ Հայաստանեայց Եկեղեցու ծոցում եւ ոչ թէ դրսից պարտադրուի այն: Պատասխանների կարիք չունի մեր Եկեղեցին, քանի որ այն իր մէջ ունի թարմանալու եւ վերածագղելու ուժը: Հարկ է պեղել եւ գտնել այդ ուժը եւ կատարի դրան»:

Այդ բարեկարգումը անհրաժեշտ է մանաւանդ այս օրերուն, երբ Հայաստանի ու Սփիւռքի մէջ տիրող պայմաններն ու մտածողութիւնը ազգային մեր հնագոյն հաստատութեան՝ Եկեղեցիին կը պարտադրեն լրջօրէն մտածել իր յեռապայ ընելիքներուն մասին, նորոգուելու, զօրանալու եւ թոյլ չտալու որ քրիստոնեայ հաւատքի ծարաւ մարդիկ - հոգ չէ որ մեր ժողովուրդին մեծ մասը լիովին աչխարհականացած է այսօր - անոր դռները փակ գտնեն իրենց կարիքին առջեւ եւ երթան ուրիչ պատուհաններ ծեծեն:

Լուտերականութիւնը խորթ է մեր կրօնական ու ազգային նկարագիրին, - այս է հեղինակին եղրակացութիւնը: Բայց պէտք չէ մոռնալ, որ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ զաւակներուն կէսը Արեւելքի մէջ չապրիր այլեւս, ու արեւմտականացման հոլովոյթը ուժգնօրէն կը ճնշէ անոր վրայ, որ նաեւ անընդհատ սփիւռքացումի գործընթաց մը պէտք է դիմագրաւէ: Այսօր, աւելի քան երբեք, ան ընելիք ունի այս աչխարհի մէջ. անհրաժեշտ է միայն որ իր իսկ մէջէն բխած արդիական մտածողութիւն մը գործի դրուի:

Յակոբ Եպիսկոպոս Գլընճեան այս հատորը այդ անհրաժեշտութեան անուղղակի արտայայտութիւնն է: Աւելորդ չէր ըլլար անկէ բխած օտարալեզու հրատարակութիւն մը, ուր տրուի լուտերական դաւանանքի քննութիւնն ու առաքելական - լուտերական յարաբերութիւններու աւելի լայն պատմութիւնը: Վստահաբար չատ օգտակար պիտի ըլլար, օտարախօս մեր հայրենակիցներուն ու նաեւ օտար հասարակութեան մէջ որոշ չփոթ կեցուածք ներ փարատելու համար:

Մաղթելի է, որ Ուրուկուայի հայ գաղութի մտաւորական անապատին մէջ, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ երիտասարդ սերունդին այս անդամը չկորնչնայ իր ուժն ու կորովը՝ հովուական իր առաքելութեան կողքին գրական աչխարհին հետ ժամադրուելու:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԻՈՍԵԱՆ

Պուէնոս - Այրէս

(*) Յակոբ Եպիսկ. Գլընճեան, Մարթին Լուտեր. մի բարեպաշտ վանականի ըմբոստութիւնը, հրատ. Ալեֆ Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի, Մոնթեվիտէո, 1994, 448 էջ:

Հասցէ. --
Iglesia Armenia San Nersés Shnorhali,
Av. Agraciada 2850, Montevideo,
Uruguay.

Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳ ՄՐՑԱԿԻՑ Է ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

Ռուսական հեռատեսիլի կայան մը սովրուելիեն դարձուցած է լուրերու աւարտին հաղորդել օդերեւութաբանական տեղեկադիրը «երկու մայրաքաղաքներուն», ակնարկելով Մոսկուայի ու Ս. Պետերբուրգի: Այս տարադը պատմական արդարութիւն մը կը պարունակէ, կերպով մը մխիթարելով Նեվայի ափերուն բնակիչները որոնք երբեք չեն հաչտուած որ 1918-ին իրենց քաղաքը Մոսկուայի ի նպաստ կորսնցնելէ ետք մայրաքաղաքի օրինակավիճակը, վերածուի զաւառական հասարակ մայրաքաղաքի մը:

Ս. Պետերբուրգ որ օրինակավիճակը կորսընցնելէ ետք, կորսնցուցած էր նաեւ անունը ու դարձած Լենինգրատ, վախի կեդրոնի մը վերածուած էր: 40-ական թուականներու կէսերուն Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական Կոմիտէն փակած էր դրական երկու թերթերը ու 1946 Օգոստոսին ծայր առած էր մտաւորականներու կիրարկուած ճնշումը: Կուսակցութեան տեղական ընտրանին մամբաստանուած էր մայրաքաղաքին դէմ բ. կեդրոն մը ստեղծելու փորձով ու 1941 - 1945-ի չրջափակումին քաղաքը Գերմանացիներուն յանձնելու մտադրութեամբ: Այս զոյգ ամբաստանութեամբ դրեթէ ամբողջ ընտրանին դնդակահարուած էր: Ասիկա դրեթէ ժառանգական վախ մը

ղեկին, քանի որ այն իր մէջ ունի թարմանալու եւ վերածագղելու ուժը: Հարկ է պեղել եւ գտնել այդ ուժը եւ կատարի դրան»:

Այդ բարեկարգումը անհրաժեշտ է մանաւանդ այս օրերուն, երբ Հայաստանի ու Սփիւռքի մէջ տիրող պայմաններն ու մտածողութիւնը ազգային մեր հնագոյն հաստատութեան՝ Եկեղեցիին կը պարտադրեն լրջօրէն մտածել իր յեռապայ ընելիքներուն մասին, նորոգուելու, զօրանալու եւ թոյլ չտալու որ քրիստոնեայ հաւատքի ծարաւ մարդիկ - հոգ չէ որ մեր ժողովուրդին մեծ մասը լիովին աչխարհականացած է այսօր - անոր դռները փակ գտնեն իրենց կարիքին առջեւ եւ երթան ուրիչ պատուհաններ ծեծեն:

Լուտերականութիւնը խորթ է մեր կրօնական ու ազգային նկարագիրին, - այս է հեղինակին եղրակացութիւնը: Բայց պէտք չէ մոռնալ, որ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ զաւակներուն կէսը Արեւելքի մէջ չապրիր այլեւս, ու արեւմտականացման հոլովոյթը ուժգնօրէն կը ճնշէ անոր վրայ, որ նաեւ անընդհատ սփիւռքացումի գործընթաց մը պէտք է դիմագրաւէ: Այսօր, աւելի քան երբեք, ան ընելիք ունի այս աչխարհի մէջ. անհրաժեշտ է միայն որ իր իսկ մէջէն բխած արդիական մտածողութիւն մը գործի դրուի:

Յակոբ Եպիսկոպոս Գլընճեան այս հատորը այդ անհրաժեշտութեան անուղղակի արտայայտութիւնն է: Աւելորդ չէր ըլլար անկէ բխած օտարալեզու հրատարակութիւն մը, ուր տրուի լուտերական դաւանանքի քննութիւնն ու առաքելական - լուտերական յարաբերութիւններու աւելի լայն պատմութիւնը: Վստահաբար չատ օգտակար պիտի ըլլար, օտարախօս մեր հայրենակիցներուն ու նաեւ օտար հասարակութեան մէջ որոշ չփոթ կեցուածք ներ փարատելու համար:

Մաղթելի է, որ Ուրուկուայի հայ գաղութի մտաւորական անապատին մէջ, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ երիտասարդ սերունդին այս անդամը չկորնչնայ իր ուժն ու կորովը՝ հովուական իր առաքելութեան կողքին գրական աչխարհին հետ ժամադրուելու:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԻՈՍԵԱՆ

Պուէնոս - Այրէս

(*) Յակոբ Եպիսկ. Գլընճեան, Մարթին Լուտեր. մի բարեպաշտ վանականի ըմբոստութիւնը, հրատ. Ալեֆ Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի, Մոնթեվիտէո, 1994, 448 էջ:

Հասցէ. --
Iglesia Armenia San Nersés Shnorhali,
Av. Agraciada 2850, Montevideo,
Uruguay.

տեղծած էր քաղաքին պատասխանատուներու յաջորդական սերունդներուն մօտ: Եւ նոյնիսկ Խրուշչեւի իշխանութեան մեղմացումի տարիներուն քաղաքին իշխանութիւնները նախընտրած էին լռել ու ամէնէն աւելի բարձրաձայն դուվերդել Խորհրդային Մլուէնան ղեկավարները:

Ասոր հետ, նաեւ քաղաքը բաղդարկու մասնաւորականութեան մը համախմբումի վայրը ըլլալով, որոշ վախ մը կը պատճառէր: Այդ պատճառով, համեմատաբար դիւրութեամբ կ'ունենար անհրաժեշտ յատկացումները: Յաւելեալ, պաշտօնական առասպելաբանութեան մէջ քաղաքը երեք յեղափոխութիւններու (1905 եւ փետրուար, Հոկտեմբեր 1917) օրրանն էր ու բանուորական հերոս դասակարգին ոտանը: Այդպէս ալ կրնար մնալ, առանց վերակառուցումին: Այդ շրջանին սկիզբն ալ, չարժման անցնելու Գորբաչովի կոչը դրեթէ սարսափ պատճառեց տեղական պատասխանատուներու որոնք մինչեւ 1991 պահպանեցին ճնշումի քաղաքականութիւն մը:

Մոսկուայէն աւելի արեւմտականացած ըլլալով հանդերձ, քաղաքը աւելի խիստ պրաքնութիւն կը կիրարկէր. այդ պատճառով, չատ մը գրողներու հատորներ կարելի չէ եղած հոն հրատարակել, նոյնիսկ մինչեւ 1990 թուականը: Այսուհանդերձ, 1980-ական թուականներու վերջերուն չատ յատակ եղած է բնակչութեան մտաւորականներու հանդէպ: Եւ 1989-ին, առաջին ազատ ընտրութիւններուն այս վերջինները կրած են Մոսկուայէն չատ աւելի ծանր պարտութիւններ:

Շատ մը բաներով իրարու նմանելով հանդերձ, Ս.Պետերսբուրգ Մոսկուայէն աւելի մօտ է արեւմտեան քաղաքի տիպարին, մշակոյթի իր աւելի բարձր մակարդակով, օտարականներու անթաղդատելիին նուազ թիւով: Կրցած է «կրպակներու դրամատիրութենէն» եւ աշխարհի ամէնէն սուղ քաղաքի համբաւէն զերծ մնալ, ինչ որ չէ Մոսկուայի պարագան: Տեսերիզներէ եւ ձայներիզներէ, գատ ամէն բան նուազ սուղ է հոն. բնակարան, ուտելիք, սպառման ապրանքներ: Աւելի քեթեւ է փոխադրութեան հարցը, յանցագործութիւնը նուազ, եւայլն:

Դժուար է խօսիլ երկու քաղաքներուն ապագային մասին: Անհեթեթ է մտածել 700 քիլոմեթրնոց կառուցիով մը երկու քաղաքները միացնելու եւ Ս. Պետերսպուրգի կրկինմայրաքաղաքի վերածուելու պատրանքը տալու ծրագրին մասին: Աւելի տրամաբանական կը թուի քաղաքապետ Սոբչաքի ծրագիրը. ան քաղաքին համար կը նախատեսէ ֆինանսական մայրաքաղաքի մը հեռանկարը: Ճիշդ է որ ներկայիս երկրին դրամական զօրութիւնը 80%-ի համեմատութեամբ Մոսկուայի ձեռքը կը գտնուի, բայց ոչ ոք կրնայ երաշխաւորել ներկայի կացութեան տեւականացումը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԷԼԷՆ ՍԱՆՏՐԻՔԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆ

Օգոստոս 1-ի «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած մահազդ մը կը հաղորդէր որ, Յուլիս 10-ին, Երեւանի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Էլէն Սանտրիք, արկածի հետեւանքով: Այս առընչութեամբ ընտանիքը կուտայ կարգ մը մանրամասնութիւններ: Երկուշաբթի, Յուլիս 10-ին, Էլէն Սանտրիք ինկած է Երեւանի մէկ պանդոկի պատշգամին: Պարագաները չատ յատակ չեն եւ հետաքննութիւն մը բացուած է:

Էլէն Սանտրիք զաւակը Անդրանիկ եւ Լօժէնի Սանտրիքի Հայաստան կ'ապրէր 1991-էն ի վեր, մինչեւ վերջերս կ'աշխատէր Դաւիթ Վարդանեանի (ընդդիմադիր Հայաստանի իշխանութեանց) վարիչ անձնակազմին մէջ: Գիրք մը կը գրէր Միջին -Արեւելքի քաղաքական եւ ընկերային զարգացման չուրջ: Ծնած է Պէյրութ, 1951-ին, յաճախած Ձեմարան եւ Ֆրանսական Աւետարանական վարժարանը: Պէյրութի դրականութեան դպրոցէն պատմութեան Պի -- Էճ ստացած է, նաեւ Սորպոնի համալսարանէն տոքթորայի մրցացած իր ատենախօսութեան համար՝ «Հայերը իրենց անցեալին դիմաց»: Ցեղասպանութեան թղթակից եղած է Ռատիօ -- Ֆրանս -- Էնթէրնասիոնալի եւ կանոնաւոր կերպով յօդուածներ գրած Միջին -- Արեւելքի հարցերուն վերաբերեալ Ֆրանսական զանազան թերթերու մէջ: Փոխադրուած էր Նիւ -- Եորք, միշտ աշխատակցելով ձայնասփիւռին եւ «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի:

Հայաստանի անկախացումէն ետք Երեւան գացած է կառավարութեան հրաւէրով: Ներկայիս թաղուած է Սուրբ Գայեանէ:

***

Այս մահուան առընչութեամբ, Երեւանի «Ազգ» օրաթերթը, Յուլիս 21-ի իր թիւին մէջ «դժբախտ պատահար "Արմենիա" հիւրանոցում» խորագրով կուտայ կարգ մը մանրամասնութիւններ: Հոն, կ'ըսուի թէ Էլէն Սանտրիք, Յուլիս 10-ին, ժամը 9·30-ի չուրջ, Արմենիա պանդոկի երկրորդ մասնաշէնքի 6-րդ յարկէն ինկած է 2-րդ յարկի ճաշարանի տանիքին վրայ: Սպանդիարեանի շրջանային դատախազութեան քննիչ Գրիգոր Նաւասարդեանի համաձայն, իյնալէն ետք, Էլէն Սանտրիք դեռ ողջ էր եւ բաւած է. - Ցաւօնեց թէ ոտքերը կը ցաւին: Կէսօրէ ետք ժամը չորսէն ի վեր քաղաքը տակնուվրայ ըրած էր, որպէսզի այդ ցուցանիչով եւ այդ տարուան գինի հնարաւորի չափ գնէ: Ամիլչական մղում մը ունեցայ գինը տեղնուտեղը զգուշացնելու որ այդքան ալ լաւատես չըլլայ. բայց իրմէ ճառագայթող երջանկութիւնը այնքան չերմացնող էր, որ չուզեցի զառանցանքը ընդհատել: Ի վերջոյ, մոմը վեր բռնած՝ գիս իր կնոջ ննջասենեակը առաջնորդեց, որպէսզի ցոյց տայ անկողնին վրայ քովէ քով հորիզոնական չարուած եօթանասուն -- ութսունի չափ գինիի շիշ: Կը յիշեմ որ մատը շրթունքներուն դրած՝ չշնչելով կը խօսէր, շիշերը արթնցնելու վտանգէն զգուշացնելու պէս: Հետզհետէ աւելի ոգեւորուած խօսակցելով՝ առաջին շիշը պարպելու համար ժամ մը դրինք: Զարեան այնպէս կը զգար, որ գինք Գորսիրայի կապող վերջին կապը ազատուած էր: Գինիի հարցին մէջ միշտ բծախնդիր ըլլալով, ցարդ չէր կրցած վարժուիլ յունական չաքարահամ արտադրութեան: Առաջին շիշէն ետք, ոտքի մատներուն վրայ դէպի ննջասենեակ ուղղուեցայ եւ իրեն յատուկ առատաձեռնութեամբ՝ երկրորդ շիշ մը բերաւ: Ցուցական ձեւով զայն բացաւ, բաժակին մէջ լեցուց եւ ումպ մը համտեսեց: Դէմքը զգուանքի արտայայտութեամբ պատեցաւ: Գինին բերնին մէջ հազիւ առած՝ դէպի պատուհանը վազեց եւ թքնեց: Ակներեւ կերպով՝ փճացած գինի էր: Դէմքին վրայ ծագած ահազանգային արտայայտութեամբ գնաց, երկու ուրիշ շիշ եւս բերաւ: Բարձրորակ քացախ կը պարունակէին: Երկոտասնեակ մը բացաւ: Նոյն բանն էր: Այդ գիշեր իրմէ քաժնուած պատուհաս՝ խոհանոցի լուացարանին մէջ պարպուած Մանհինէյմի չիշերով շրջապատուած էր: Աստուածային գինիի խօսքը անգամ մըն ալ չկրկնուեցաւ այնուհետեւ: Իսկ այժմ, երբ Մանհինէյմ կը հրամցնեմ իրեն -- որ եղած գինիներուն բաղդատմամբ այնքան ալ վատորակ չէ - դէմքի արտայայտութեան նայեցէք:

Զարեանի համար գինին սրբազան նիւթ մըն է: Պարզ կը տեսնուի թէ պատմութիւնը չի դնահատեր, բայցեւայնպէս վեհութեամբ կը հանդուրժէ: Աւելի ուշ՝ լուսնի լոյսով ողողուած զարատափին վրայ իր կոնեակը ըմպելով կը խոստովանի որ սկսած է ռեցիպեան գնահատել.

- Մինակը չի խմուիր, այլ՝ զառնուկի միսի եւ գիւղացիներու պատրաստած ձեւով բանջարեղէններու հետ -- սոխ, սըմբուկ, գետնախնձոր եւ ձեղի ծանօթ այդ կարմիր համեմանքը: Ատոնց հետ եթէ խմուի, աստուածայի՜ն տէրէպաճտիճի համ կը տառնայ:

- Քանի որ խօսք բացուեցաւ գինովութիւն առթող խմիչքի մասին, - կ'ըսէ Թէոտոր, - արդեօք նչմարա՞ծ էք, կո՛մս, թէ մաթուզենիի հատիկն ալ կրնայ գինովցնել: Վերջին պատերազմին՝ Մակեդոնիոյ կռիւներուն ընթացքին բազմաթիւ անգամներ նչմարեցի, թէ ի՞նչպէս մեր բանակի զինուորներէն չատեր կը գինովնային այդ հատիկը ուտելէ ետք. զայն չաճախ ուտողներու մօտ՝ խմացականութիւն կորանցնելու պարագաներ իսկ եղան: Ճաճախ կը մտածեմ, որ արդեօք այս չէ՞ պատճառը Քսենոփոնի յիշատակած յունկարծական խենթութեան այն խորհրդաւոր նոպային, որ բանակին մէջ ծայր տըւած էր:

Ժամը տասն է, իսկ լուսնի լոյսը՝ չաչընդող: Կը տեսնեմ հովիտին միւս ծայրէն մօտեցող աղօտ լոյսը Սպիրոյի ինքնաշարժին, որուն մէջ Ն. գիս առնելու կուգայ: Պալէոկաստրիցցայի քարայրները հետախուզելու պիտի երթանք եւ հոն փոքր պանդոկի մը մէջ պիտի գիշերենք: Խենթեցնող աղմուկը որ միչտ կ'ընկերանայ Սպիրոյի ժամանումին, արձաթադոյն ծառերուն եռեւէն հաճելի ու մեղմաձայն կը հնչէ:

Յաւօք սրտի կ'ընդհատեմ իմ երեք փիլիսոփաներուս հայեցողական անչարժութիւնը, ոտքի կը կանգնիմ եւ հրաժեշտ կ'առնեմ: Կոմսը կ'ուզէ մինչեւ դարատափին սահմանը ընկերանալ ինծի, որպէսզի ողջոյնները փոխանցէ Ն.-ին: Իր հանդարտ արտայայտութեան եռին՝ ներքին նուրբ մտածումներ կը յուզեն զինք.

- Եւ չմոռնանք, այդեկութքի եղանակին դարձեալ պիտի գաք: Տիկինը միասին բերեք: Կիներու չարմար ժամանակ է: - Ապա, դրեթէ ներողամտութիւն խնդրող չեչտով կ'աւելցնէ. - Գուցէ հարկ եղած չափով չենք զբաղիր անոնցմով:

(Շար. 58)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԻԻՐՏԵՐՈՒՆ ԴԻԴՈՀՈՒԹԻՒՆԸ

Յուլիս 24-ին քրտական «Ռոտաւն» թերթի խմբագրութեան մէջ տեղի ունեցած է մամուլի ասուլիս մը, ի պաշտպանութիւն Թուրքիոյ մէջ հալածանքի ենթակայ իրենց գեղակիցներուն որպէս զօրակցութիւն, Հայաստանի բնակիչ 18 Քիւրտերու յայտարարած հացադուլին: Ասոնք առաջ են Հայաստանի մէջ չորս տարի առաջ ստեղծուած «Քուրտխատան» կոմիտէի նախագահը կարլանէ Զաչանէ եւ Քրտական ազգային ազատագրական ճակատի ներկայացուցիչ Խալիլ Շահինը: Այս վերջին ճակատը մօտ կը նկատուի Քրտական Բանուորական Կուսակցութեան (ՓՔՔ): Ասոնք առնդնները դատապարտած են Թուրքիոյ հակաքիւրտ գործողութիւնները, նչելով որ հոն բանտարկեալ 10 հազար Քիւրտ հացադուլի դիմած են որպէս բողոքի ցոյց:

Ա. Շահին իր վրդովմունքը յայտնած է նաեւ Հայաստանի ներկայ իշխանութիւններու քրտական քաղաքականութեան նկատմամբ. ան ըսած է թէ այդ քաղաքականութեամբ քիւրտ ժողովուրդը արհեստականօրէն մասնատելու նպատակ կը հետապնդուի: Գանգատած է որ դաւանանքի հիման վրայ, եզդի համայնք մը ստեղծելու ջանք կը թափուի, պառակտելու համար քիւրտ ժողովուրդը: Եզդիներուն տրամադրուած է հաղորդամիջոց, սեփական թերթ եւ անոնց ներկայացուցիչները կ'ընդունուին Գերագոյն Խորհուրդ, մինչ Քիւրտերը չունին այդ իրաւունքները: Խալիլ Շահին յիշած է հայ եւ քիւրտ ժողովուրդներու դարաւոր բարեկամութիւնը, յոյս յայտնելով որ Հայաստանի իշխանութիւնները կ'աշխատին անաղարտ պահել այ դրարեկամութիւնը:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՆԱԽԹ ՈՒ ԿԱՋ ՈՒՆԻ՞

«Լրագիր»ի Յուլիս 25-ի թիւը կը տեղեկացնէ թէ Վառելանիւթի եւ Ուժանիւթի

«Գլուխս պտըտուեց, վար ինկայ», բայց, հիւանդանոց փոխադրուելէն ետք, նոյն օրը մեռած է: Նոյն ազբիւրին համաձայն, Էլէն Սանտրիք Հայաստան կը գըտնուէր կառավարութեան հրաւէրով եւ չորս տարի է կը բնակէր Արմենիա պանդոկի երկու սենեակները, 5-րդ եւ 6-րդ յարկը:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-99-

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՈՍՏՈՒՄ

Ամառը եկաւ, սաստիկ տօթի հետ,
որ գիս կը մղէ տարբեր արահետ
հետապնդելու անդուսպ փափաքին:

Մտորումներս արձակուրդային՝
յանգստաւոր ոճէն աւելի դիւրին
արձակի անցքին կը վերաբերին:

Լողալու կ'երթան ուրիշները՝ ծով,
կամ դուցէ նաեւ դէպի լեռները գով:
Ինչո՞ւ միայն ես, յանուն յանգերուն,
թաղուիմ մէկը իմ բառարաններուն...

Օդափոխութեան կարիքը ունիմ,
որ համազօր է, իմ պարագային,
արձակով դրել այս եղանակին:
Պատրաստուեցէ՛ք իմ մեծ ոստումին:
Կը վերապահեմ գայն թիւ հարիւրին:

Բարի արձակուրդ մեծին - պզտիկին:
Լուրջ խնդիրները ձգենք յաջորդին...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

ԼՕՐԸՆՆ ՏԸՌԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՑԻ
ԿԱԶԻՆ

Ներածական՝ գործու կզզիի
բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՒՐՏ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

- Սիրելի Կոմս, վերջապէս գտայ յուսնական գինի մը որ կը բաղդատուի Ֆըրանսա հանուած որեւէ գինիի հետ:

Ոտքի մատներուն ծայրին վրայ յառաջանալով պահարանի մը մօտեցաւ, ինծի համար բաժակ մը բերաւ եւ հունչը բըռնած՝ չատ նրբօրէն լեցուց: Ումպիկ մը համտեսեցի: Շատ ազնիւ գինի էր, քիմքիդ վրայ երաժշտական խազի պէս կը թրթռար: Շիշին վրայ նչուած էր ՄԱՆՏԻՆԷԱ 1936, մինչդեռ գիտէի որ Մանտինէան սեղանի հասարակ գինի մըն է: Ինդակցութիւնս յայտնեցի եւ քիչ մը եւս խմեցի: Մինչ այդ՝ զգացած յուզումէն եփուն վիճակով՝ Զարեան վեր -- վար կը քալէր սենեակին մէջ եւ անընդհատ կը կրկնէր.

- Աստուածային գինի է:

Նչմարեցի որ կօշիկները հանած է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԽԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՓԱՐԻԶ. - Սերգօ Պէրպէրեան 2000 Ֆր.:

***

ՓԱՐԻԶ. - Պաարիկ Կենճեան 1000 Ֆր.:

***

ՏԷՕՁԼ - ԼԱ. - ՊԱՌ.- Նուրհան Մարգարեան 1000 Ֆր.:

***

ՓԱՐԻԶ. - Մովսէս Պէաքճեան 500 Ֆր.:

***

ԳԱՇԱՆ. - Խաչատուր Խանթեմուրեան 300 Ֆր.:

***

ՎԻԼԸՄՈՄՊԼԸ. - Տիկին Պերճուհի Մազլումեան 200 Ֆր.:

LE FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

RECHERCHE

pour mi-septembre

Un Informaticien

AVEC NOTIONS DE COMPTABILITE POUR RENFORCER SON EQUIPE A EREVAN

Contrat CDD 6 mois, renouvelable

Cette personne qui devra parler l'arménien, secondera le coordinateur général des programmes du Forum en Arménie (chauffage des écoles de Erevan et Gumri et distribution alimentaire aux élèves).

pour début septembre

Une Secrétaire

A PLEIN TEMPS
arménien-français
anglais et notions de comptabilité appréciés
poste basé à Paris

Merci d'envoyer, pour les deux postes, un Curriculum vitæ et une lettre de motivation manuscrite à :

Zabel Chéghikian,
4, avenue de la Marne,
92600 ASNIERES.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՄԷԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Մարմինը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութիւններուն, իր եռամեայ անդամական ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ՝

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 15-ին *Մայր եկեղեցւոյ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Ջրբաչեան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով.*

1. - *Բացման աղօթք.*
2. - *Բացման խօսք.*
3. - *Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի.*
4. - *Վարչական Մարմնոյ բարոյական գործունէութեան զեկուցում.*
5. - *Վարչական Մարմնոյ նիւթական հաշուետուութիւն.*
- *Մի քանի փոխանակումներ եւ առաջարկներ.*
6. - *Մայր եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը բանաձեւերու ուսումնասիրութիւնը եւ ընդունելութիւնը:*
7. - *Վարչական Մարմնոյ անդամներու մէկ - երրորդի պաշտօնավարութեան չրջանը լրացած ըլլալով, նորերու ընտրութեան համար ընտրական յանձնախումբի կազմութիւնը.*
8. - *Զանազանք:*

Ի դիտութիւն բոլոր անդամներու կը տեղեկացնենք թէ՝

ա. - *Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար պէտք է վճարած ըլլալ անդամակցութիւնը:*

բ. - *Եթէ ժամը 15-ին ընդհանուր ժողովի ներկաները մեծամասնութիւն չդոյանայ՝ ժամը 16-ին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաները թիւը:*

գ. - *Ընդհանուր ժողովի իրենց հրաւէրը չստացող անդամները թող հաճին կապ հաստատել Մայր Եկեղեցւոյ վարիչ - քարտուղար՝ Պր. Սահակ Պօղոսեանի հետ.*

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

անհրաժեշտ կարգադրութիւնները դիւրացնելու համար:

- *Ընդհանուր ժողովի վերջաւորութեան ներկաները ախորժաբերով մը պիտի հիւրասիրուին:*

Ատենապետ՝
ԴԱՒԻԹ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Ատենադպիր՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՀԱԿԱԼԵԱՆ

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է մինչեւ Սեպտեմբեր 1:

— ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 13, տօն է վերափոխման Սրբուհւոյ Աստուածածնին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց ՓԱՐԻԶԻ

Սկիզբը ժամերգութեան՝ ժամը 8·45-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին:

Պատարագի աւարտին Խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի:

Ծանօթ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14, Յիշատակ է Մեռելոց, Բ. օր վերափոխման:

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԺԻՒԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹՈՇԱԿԵԱՆ
Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն համօրէն ննջեցելոց»:

Ս. ՁԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔՄԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

ՄԱՐՍԷՑԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն՝ ժամը 11·45-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԼՐՃՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ

Պատարագի քառաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբը:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14
Յիշատակ Մեռելոց

Առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Ծանօթութիւն. - Հոգեհանգստեան արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր եկեղեցւոյ Դիւանատան.
Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Սկիզբը ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10·15-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի՝ խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԷՏԷԵԱՆԻ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի խաղողօրհնութիւն:

Սկիզբը պատարագի՝ ժամը 10-ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

FETE CHAMPETRE

LE DIMANCHE 13 AOUT à partir de 11 h
à la COLONIE DE BELLEFONTAINE (Jura)
Bar - Buffet - Animations par les colons

Inauguration du terrain omnisports — Aire de jeux

Venez nombreux passer une agréable journée

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՑՏ ՀԱՅԻ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՕԳԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 13, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille **tél. : 42. 89. 27. 47**

«Բացառիկ գներ «Ծառաց»ի բաժանորդներուն»

Lors de vos vacances sur la Côte d'Azur cet été, le HOME ARMENIEN serait ravi de vous recevoir

le **Mardi 15 Août**

pour sa

FETE CHAMPETRE

A cette occasion, vous passerez une journée très conviviale en assistant à la Messe et la Bénédiction du Raisin, puis vous pourrez déjeûner en famille, entre amis en écoutant notre musique folklorique et en admirant les jeunes danseurs du groupe PAREGAMOUTIOUN d'Erevan, en tournée dans notre région.

L'établissement est entièrement rénové et le cadre vous surprendra agréablement.

RESERVATION :

HOME ARMENIEN
107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël
Tél. : (16) 94. 95. 00. 30.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 8
MARDI
8 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·651 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.651

ՓԱՐԻԶ

ՄԱՐԴԿԱՅԻ ԻՐԱՒԱՆՑ ԼԻԿԱՅԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Համակերպութեան Փարիզի կեդրոնատեղիին մէջ Օգոստոս 4-ին տեղի ունեցաւ մամուլի ասուլիս մը, նուիրուած՝ Հայաստանի մէջ մարդկային իրաւանց կացութեան: Նախագահ Փաթրիք Պօուէնի ողջոյնի արտայայտութենէն եւք խօսքը արուեցաւ իրաւաբան Միշէլ Զաւրեանի որ որպէս նոյն դաշնակցութեան ներկայացուցիչ, յատուկ առաքելութեամբ մեկնած էր Երեւան, ներկայ գտնուելու «Դրօ»ի դատավարութեան:

Ան ներկայացնելէ եւք Հ. Ց. Դ.-ի դէմ քաղաքական ու դատական իշխանութիւններու ամբաստանութիւնները, նկատառման յանձնեց Սահմանադրութեան կարգ մը տուեալներն ու դրծնականին հետ անոնց անյարիր բնոյթը: Բաւ թէ երկրին մէջ տակաւին կը շարունակուի դործադրութիւնը խորհրդային շրջանի որոշ օրէնքներու: Շարքաուն մը իր քննութիւններուն եւ ստացած տպաւորութիւններուն արդիւնքը այն էր որ Հայաստանի մէջ վտանգուած, կամ կաշկանդուած էր ընկերակցութիւններու, կազմակերպութիւններու ազատութիւնը:

Իրմէ եւք խօսք առաւ Մարդկային իրաւանց դաշնակցութեան ընդհ. փոխ-քարտուղարը Հ. Տիւփոն-Մոնօ, ըսելու համար որ որոշ ատենէ մը ի վեր իրենց ուշադրութեան յանձնուած էր Հայաստանի պարագան, իսկ ներկայիս մը-ատնոդութիւն կը պատճառէր «Դրօ»ի դատավարութեան ու կազմակերպութիւններու, մամուլի ազատութեան կաշկանդումին միջեւ յայտնուղ առընչութիւնը: Ան ըսաւ նաեւ թէ միշտ պիտի չարունակէին ուշադրութեամբ հետեւիլ դատին յառաջայ փուլերուն, նոր ներկայացուցիչներ դրկելով:

Իրմէ եւք նիւթին մասին համառօտ արտայայտութիւն մըն ալ ունեցաւ Բաֆֆիի Գալֆայեան որ որպէս թարգման ընկերացած էր Մ. Զաւրեանի:

Տեղեկատուութեան աւարտին հայ մամուլի ներկայ անուններէն ոմանք յիշեցուցին թէ ազատութիւններու կաշկանդում կը դործադրուէր նաեւ Սփիւռքի մէջ ուր հայ լրագրողներու որոնք ուզած էին ներկայ գտնուիլ «Դրօ»ի դատին, մերժուած էր Հայաստան մուտքի արտօնութիւնը: Նոյնպէս ըսուեցաւ թէ գործունէութիւնը կասեցնելու որոշումին թիրախը միայն Հ.Ց.Դ.-ն չէր, այլ նաեւ բարեսիրական ու մարդական կազմակերպութիւններ որոնք չէին պատկաներ ուզղակի նոյն կուսակցութեան:

Այս առիթով «Մարդկային իրաւանց Ֆրանքեւհայկ. Կոմիտէ»ն պատրաստած էր «Դրօ»ի դատավարութեան ժամանակագրական տուեալները ամփոփած մամուլի թղթածրար մը:

Օգոստոս 4-ի ասուլիսը որուն ներկայ էին միայն 5 - 6 հայ լրագրողներ, Ֆրանսական լրատուիւններէ ոչ մէկուն ուշադրութեան արժանացած էր: Նկատի ունենալով որ ներկաներուն համար գրեթէ նորութիւն չէր կատարուած տեղեկատուութեան մէջ, ինչպէս յաճախակի այլ պարագաներու, անդամ մը եւս ինքզինք կը թելադրէ հարցումը թէ ինչի՞ կը ծառայէ մեզի խօսիլ մեր դիտացածին մասին, երբ նոյնիսկ ծանրագոյն խնդիր մը կայ օրակարդին վրայ:

Ա. ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ԽՐՈՒԱԹՆԵՐԸ ՏԷՐ ԴԱՐՁԱՆ ԱՄԲՈՂՋ ԽՐՈՒԱԹԻՈՅ ՏԱՍՆԵԱԿ ՀԱՋԱՐԱԻՈՐ ՍԵՐՊ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ

Եօթերեայ կայծակ - պատերազմով մը Խրուաթները վերադրաւեցին Դրայինայի իրենց հողերը, զոր 1991-էն ի վեր Սերպերը հռչակած էին «Դրայինայի անկախ հանրապետութիւն»: Շաբաթ, Օգոստոս 4-ին, Խրուաթները դրաւած էին մայրաքաղաքը՝ Քնին, ապա կիրակի ալ Փեթրինիա որ Պլհաչի ճամբան կը բանայ, նաեւ՝ Ուսպինայի: Խրուաթիոյ նախագահը՝ Թուճման հերոսի նման կ'ողջունուի իր ժողովուրդին կողմէ, մինչ ինչպէս միշտ բնակչութիւնները տեղահան կ'ըլլան: Այս անդամ, տասնեակ հազարաւոր Սերպեր են որոնք դաղթի ճամբան բռնած են, ասոնց թիւը 45 հազարի չուրջ է ըստ կարմիր Խաչին: Խրուաթները համաձայնագիր մը ստորագրած են ՄԱԿ-ի հետ բնակչութեան պարպումին համար: Կ'ըսուի թէ խրուաթ բանակը թալանի տուած է զրաւած քաղաքները: Պելկրատ կ'ամբաստանէ նոյնիսկ որ «ցեղային մաքրագործում» կատարած են:

Խրուաթներու այս յաղթանակը կը տրկարացնէ Պոսնիոյ Սերպերը որոնց քաղաքական եւ զինուորական տարրերն ալ արդէն իսր տարակարծութիւններու մէջ են:

Խրուաթներու այս դործողութեան համաձայն էին Միացեալ -- Նահանգները, վերապահ էր Ֆրանսա, բայց, կասկած չկայ որ այսօր, կացութիւնը բոլորովին տարբեր պատկեր մը կը պարզէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՐՈՇԻՄԱՅի մէջ, ոդեկոչուեցաւ հիւլէական ռումբի պայթումին 50-ամեակը: Առաջին օրէն մինչեւ 50 տարի մեռեալներու թիւը հասած է 246·726-ի եւ այսօր ոչ մէկ ողջամիտ անձ կրնայ համոզուիլ որ այս ահաւոր արարքը անհրաժեշտ էր յաղթանակ մը ապահովելու համար: Օգոստոս 6-էն երեք օր եաք, երկրորդ հիւլէական ռումբը կ'իյնար Նակազաքիի վրայ: Այս տարեդարձը առիթ էր նաեւ որ հիւլէական ռումբին եւ Շիրաքի յայտարարած փորձերուն դէմ ցոյցեր ըլլան հոս ու հոն: Օգոստոս 6-ին, 2000 հոգի հաւաքուած էին Թրոքատերոյի հրապարակը:

ՓՔՔ քրտական կազմակերպութեան համակիր 60 հոգինոց խումբ մը Պոլսոյ լատին կաթողիկէ Սէնթ Խաչի եկեղեցւոյ բակին մէջ ցոյց մը ըրած ու Պապին ուղղուած նամակ մը յանձնած է: Նամակը ստորագրուած է Բանտարկեալներու զօրակից միութեան անդամներուն կողմէ որոնք կը պահանջեն որ քրտական շրջանններու ժողովուրդին հալածանքին վերջ տրուի ու քիւրտ բանտարկեալները ունենան պատերազմական դերիի օրինավիճակ: Մեծ մասով կիներէ բաղկացած խումբին ցոյցը երեք ժամ տեւած է· ոստիկանութիւնը դէպքին վայրը հասած է ցոյցին աւարտէն եաք:

ԻՎԱՆ ԿԻՎԵԼԴԻ, մեծահարուստ ռուս դրամատէր մը մեռած է Օգոստոս 4-ին Մոսկուա, կասկածելի պարադաներու մէջ: Ելոյին յայտարարած է թէ չատ յուզուած է այս մահէն: Յանկարծ անհանդիստ զգացած է եւ իր քարտուղարուհիին հետ մեռած, հաւանաբար՝ թունաւորուած:

ՓՈՒԹՊՈԼ

Վալանսի Հայ Մարզականը 1 - 1 հաւասար արդիւնք մը արձանագրեց Լը Մանի հետ, այս վերջնոյն դաշտին վրայ: Այժմ, դասաւորման 7-րդ տեղը կը գրաւէ 6 կէտով: Գլուխն է՝ Փերփինեան 10 կէտով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՐ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԲԵՐԵՐ

Օգոստոս 4 Թուականի նոր հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է Ազգ. Ապահովութեան նախարարութիւնը զոր կուտանք ստորեւ: Ինչպէս, պիտի տեսնուի մասնաւոր նորութիւն չկայ:

***

ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգային Անվտանգութեան նախարարութիւնը տեղեկացրել էր, որ Յուլիսի 29-ի դիշերը Ազգային անվտանգութեան եւ Ներքին գործերի նախարարութիւնների համատեղ ջանքերով վնասազերծուել է ահաբեկչական յանցաւոր մի ծրագիր: Ձնայած զինուած դիմադրութեանը, կարճ ժամանակում յաջողուեց մեկուսացնել ահաբեկչական խմբի 9 անդամների, յետագայ օրերին՝ եւս 5-ին: Լուրջ յանցանշաններով հետախուզման մէջ են դանուում մի չարք անձինք: Հէնց այս նպատակով Օգոստոս 1-ի դիշերը Մաշտոցի շրջանի ՆԳ բաժնին կից պահպանութեան բաժնի երեք ոստիկան փորձել են ստուգման համար կանգնեցնել ՎԱԶ 21 - 21 մակնիշի մը անտոմոբիլը, որի ուղեւորները, ինչպէս պարզուում է նախաքննութեան տուեալներից, ուղղակի կապուած լինելով ահաբեկչական ընդհանուր ծրագրի հետ, աւտոմատից դիմահար կրակ են բացել ոստիկանների վրայ: Իր ծառայական պարտականութիւնը կատարելիս տեղում մահացել է Արթուր Խաչատրեանը: Հիւանդանոցում մահացել է Գրիգոր Ցունանեանը: Արսէն Պետրոսեանը մարմնական վնասուածքներով տեղափոխուել է հիւանդանոց:

Նախաքննութեան արդիւնքները, օպերատիւ նիւթերը, իրեղէն ապացոյցները վկայում են ,որ գործ ունենք ամխաներով մշակուած, լուրջ նախապատրաստուած, ինչ որ չափով նաեւ դրսի պրոֆէսիոնալ «խորհրդատուութիւն» ստացած մի ծրագրի հետ, որի գլխաւոր նպատակը քաոսի ու անիշխանութեան հաստատման ճանապարհով Հայաստանում իշխանութեան բռնազաւթումն էր:

Ահաբեկիչների կողմից մշակուել էր առաջին հայեացքից պարզունակ թուացող, սակայն հեռահար գործողութեան ծրագիրը, ըստ որի Յուլիսի 29-ին, Ազգային ժողովի կրկնակի ընտրութիւնների օրը, ահաբեկչութեան թիրախ պէտք է դառնար Պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեանը: Նկատի ունենալով Վազգէն Սարգսեանի մեծ հեղինակութիւնը բանակի, աշխարհազօրայինների մօտ, ամբողջ զինուած ուժերում, ծրագրուել էր ահաբեկչութիւնից յետոյ, արդէն իսկ հրահանգաւորուած քարոզչութեան միջոցով, նրան հերոսացնել, մեղաւոր ու կասկածեալ հռչակել Ներքին Գործերի նախարար Վանո Սիրադեղեանին, փորձել այդ ճանապարհով միմիանց դէմ հանել բանակն ու Ներքին Գործերի նախարարութեան համակարգը: Այդ նպատակով նախապատրաստուել էր ահաբեկչութիւն նաեւ երկու ճանաչուած զինուորական հրամանատարների դէմ, որը պէտք է խորացնէր հակադրութիւնը եւ առճակատումը:

Ընդհանուր իրարանցման մէջ ծրագրուում էր ահաբեկչական քայլեր հանրապետութեան ղեկավարութեան, յայտնի քաղաքական գործիչների դէմ, ինչպէս նաեւ նախատեսուել էր քննչական մեկուսարան ներթափանցելով սպաննել «Դրօ» կառոյցի երկու ձերբակալուած անձանց՝ հաշուի առնելով չատ հարցերում նրանց իրազեկուածութիւնը:

Ենթադրուել է, որ այս բոլորի արդիւնքում կը ստեղծուի քաոսի ու անիշխանութեան այնպիսի մի մթնոլորտ, որի պայմաններում դրանում չահագրգռուած իրաքանչիւրը իր չահախնդիրը կը հանի կրակից:

Այս գնորամիտ ծրագիրն իրականացնելու համար տեւականօրէն մարդիկ են հաւաքագրուել՝ յատկապէս կռուի փորձ ունեցող մարդկանց, պետական ծառայութեան մէջ գտնուողների (ՀՀ Նախագահին առընթեր պահպանութեան ծառայութեան զինուորական ոստիկանութիւն) շրջանում, ինչպէս նաեւ յանցագործ աշխարհից: Զարմանալի չէ նաեւ, որ այս օրերին Հայաստանում կրկին յայտնուեցին երկար ժամանակ բացակայող եւ որոշ շրջանակներում յայտնի մի չարք «հեղինակութիւններ» ու դրանց գործակիցներ:

Աւելին, ահաբեկչական ամբողջ ծրագրի մշակմանը եւ գործողութիւնների իրականացմանը մասնակցել են նաեւ մի քանի արտասահմանցիներ:

Նախաքննութեան նախնական արդիւնքները, ինչպէս նաեւ յայտնաբերուած զինապահեստները վկայում են, որ յանցաւոր խումբը, որի ակտիւ կողդինատորի ու կազմակերպչի դերում են հանդէս եկել Վահան Յովհաննիսեանը, Գառնիկ Իսագուլեանը, Մանուէլ Եղիազարեանը, Աչոտ Աւետիսեանը եւ ուրիշներ, լրջօրէն նախապատրաստուել է զինուած դիմակայութեան:

Այսօր կարելի է վստահութեամբ ասել, որ յաջողուեց կանխել Հայաստանի Հանրապետութեանը, մեր ժողովրդի անվտանգութեանն ու արժանապատուութեանը սպառնացող լուրջ վտանգ:

Այսուհանդերձ, ատելութեան ու իշխանատենչութեան մոլուցքով տարուած այդ մարդիկ, նրանց յետեւում կանդնած քաղաքական ուժերը, կարողացել են մոլորեցնել առանձին երիտասարդների, գործել են դաւադիր կարդով՝ քօղարկուելով ազգասիրութեան, հայրենասիրութեան, ժողովրդավարութեան կարգախօսների տակ, ակամայից դառնալով նաեւ կոյր գործիք ուրիշի ձեռքին:

Ազգային Անվտանգութեան Նախարարութիւնը տեղեկացնում է, որ լիովին վնասազերծուած է ահաբեկիչների կողմից մշակուած բազմաքայլ յանցաւոր ծրագիրը եւ մեղաւորները ամենայն խստութեամբ պատասխան կրեան օրէնքի առջեւ:

***

Փարիզեան մեր տեսած օրաթերթերը, ընդհանրապէս, չանդրադարձան Հայաստանի այս վերջին դէպքերուն, հազիւ կարճ արձագանգ մը վահան Յովհաննիսեանի ձերբակալման առեն: Օգոստոս 4-ին, Պրիւեյլի «Լիպր Պելժիք» յօդուած մը ունի, Բորիս Թումանովի ստորագրութեամբ, ուր ան կացութիւնը կը վերլուծէ: Նախ կ'անդրադառնայ Հ. Ց. Դ.-ի զոր, ուրիշներու նման հնադոյն Ազգային կուսակցութիւնը կը նկատէ ինչ որ սխալ է եւ անոր կուտայ նաեւ «քաղաքական հսկայ ազդեցութիւն մը ի Հայաստան եւ մանաւանդ ի Սփիւռս աշխարհի»: Ըստ, Հ. Ց. Դ.-ի, կ'ըսէ, այս միջոցները ձեռք առնուած են հրապարակէն հեռացնելու

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՐԹԻԼ ԿՈՐՔԻ
ԳԼԱՆՑՄԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԷՐԻՃԻԲԼԵԱՆ

Ընթացիկ ՀԶԼուն ցուցահանդէսը, (1), Արշիլ Կորքիի (1904 - 1948) նուիրուած, կը ներկայացնէ իր կեանքի վերջին եօթը տարիներու ընթացքին իրագործուած նկարներէն յատկանշական մաս մը, որ կը բնորոշէ թէ՛ իր աշխատանքին արմատական ծաղկումը եւ թէ՛ կը վերարծարծէ իր առաջնակարգ դերը 20-րդ դարու ամերիկեան արուեստի ձեւաւորման մէջ։ Անցեալ տարի 90-ամեակն էր Կորքիի ծնընդեան։ Սակայն տարի մը յետոյ է որ այս կարեւոր ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ, որ կը զուգադիպի արուեստագէտին Ամերիկա հաստնելու 75-ամեակին, կամ կը վերակոչէ զայն։

Կորքիի արուեստին 1981 - 1982-ի յետնահայեացքը (Նիւ - Եորք եւ Լոս - Անճըլըս), ժամանակի ընթացքին, կը ներկայանայ որպէս սկիզբը իր վարքին եւ դերին վերարժեւորման ոչ միայն ամերիկեան այլ նաեւ՝ միջազգային եւ, հետեւաբար, հայկական մասշտաբով։ Այս ուղղութեամբ, Կորքիի քեռորդիին, կարէկն Մուրատեանի տարած աշխատանքը (հակառակ անոր խնդրականութեան եւ վիճելի մօտեցումին), իր կարեւոր դերը ունեցաւ, որու բերմամբ հետզհետէ կատարուեցան լայն վերագրումներ, արձարձումներ եւ առընչուածութիւններ Կորքիի հայկական արմատներուն հետ։ Հայ հասարակութիւնը չէր կրնար անտարբեր մնալ այս զգայուն թեմերուն, որոնք կը զպչէին եւ կը զպչէին իր ինքնութեան, իր պատմութեան, իր ներկային, որովհետեւ ան դեռ կ'ապրի եւ, թերեւս, միշտ պիտի ապրի ինքնութեան հարցը՝ Սփիւռքի տարածքին։ Կորքի, անկէ յառաջացած երկուութիւնը ամէնէն ցայտուն կերպով մարմնաւորողներէն է։ Իսկ, տակաւ առ տակաւ, Կորքիի ձեռք բերած միջազգային համբաւը չէր կրնար չգթերել անոր ծարաւ հայ հոգիները։ Արդար ձգտում։ Ի վերջոյ, բոլոր ժողովուրդները նոյնանման հոսանքով չէ՞ն տարուիր։ Այս պատճառով է որ Կորքիէն զործեր ունեցող հաստատուն հաւաքորդներու թիւը հետզհետէ կը բազմանայ թէկուզ համեստօրէն։

***

Կորքի մաս կը կազմէ արմատախիլ կամ դաղթական արուեստագէտներու այն հոյլին, որոնք գլխաւոր կերտողները եղան մեր դարու արուեստին։ Իր Ամերիկա հաստնիլը կը համընկնի ժամանակաշրջանի մը՝ երբ ամենուրեք ազգայնականութիւնն ու ցեղային խտրականութիւնը նոր թափ կը ստանան եւ ալ աւելի կը զժուարացնեն դաղթականին կացութիւնը որ, յատկապէս արուեստի մարզէն ներս, կամովին կամ պարտադրաբար, իր անունը փոխելով կ'որդեգրէ ծածկանուն մը որ ,թէ՛ քօղարկէ իր ինքնութիւնը եւ թէ՛ ընդունելի ըլլայ տեղացիին կամ արեւմուտքցիին կողմէ։

Սկիզբը, 1924-ի շուրջ հաւանաբար, Կորքի կը մտածէ ամերիկեան ընոյթով Առէի Կանն կեղծանունի մասին։ Սակայն, թերեւս անդրադառնալով որ անիկա չի յարմարիր իր արեւելքցիի արտաքինին եւ անդլերէնի չհեշտին, կ'ընտրէ Արշիլ Կորքին, որ 1930-ական թուականներու սկիզբներուն կը դտնէ իր աւարտական ձեւը։ Աւիկա ունի վրացական եւ ռուսական յղումներ (Արշիլը կը համապատասխանէ վրացական Արչիլին, իսկ Կորքի ուղղակիօրէն կ'ակնարկէ նոյնանուն ռուս համբաւաւոր գրողին)։ Կորքիի այս ընտրութիւնը պատահական ըլլալէ հեռու կը թուի որովհետեւ, իր մօտիկ բարեկամուհիներէն մին, այս տողերը գրողին յայտնած է թէ, այդ չրջանին, Ամերիկայի մէջ Ռուսերը և Վրացիները նկատուած էին որպէս ազնուական և իշխանական հաւաքականութեանէ սերողներ։ Այս հարցին առընչուող այլազան բացատրութիւնները և ծալքերը ցոյց կուտան թէ Կորքիի քննութիւնը ինչպիսի՞ վերիվայրումներու հանդոյց մը կրնար ըլլալ՝ երբ նկատի առնենք, միւս կողմէ, իր անբակտելի փարումը իր հայկական արմատներուն՝ հետզհետէ սաստկացող։

Գեղարուեստական ազդեցութիւններու, համարկումներու եւ խզբացումներու հոծութիւնը Կորքիի մօտ, սորվելու եւ կազմաւորուելու իր տենչին առընթեր, այդ վերիվայրումներուն առաջնակարգ արտայայտութիւնը կրնայ ըլլալ։ Այդ հակասութիւններու որոշակի եւ ժամանակաւոր «խամրում»ով է միայն (1940-ի շուրջ սկիզբ առած, ի հետեւանք իր անձնական կեանքի բարեչրջումին եւ բարգաւաճումին), որ Կորքիի կարելի պիտի ըլլայ կարել այդ ծանր չղթան, թօթափել զայն եւ իր երջանկութիւնը պոռթկալ գեղարուեստական ազատագրութեամբ եւ բարձր յղացողականութեամբ։

Այս գծով, առանց Կորքիի ճակատագրական հանդիպումին Ռոպէրթօ Մաթթայի հետ, թերեւս տեղի չունենար ժայթքումը՝ որ դինք դարձուց այն նորարարը եւ վարպետը զոր կը ճանչնանք։ Առանց մեկնակէտի չկայ ընդլայնում։ Մաթթայի արուեստը, որպէս հիմնական մեկնակէտ, Կորքիի պարագային նոյնքան կարեւոր է որքան, օրինակի համար, Գլօտ Մօնէինը եւ Ժորժ Սէօրայինը՝ Վէնեան վան Կոկի համար, առանց որուն այս վերջինը, անկասկած, չիրագործէր այն ինչ որ իրագործեց։

Կորքի - Մաթթա հանդիպումը տեղի ունեցաւ 1940-ական տարիներու սկիզբներուն։ Անկէ քիչ ետք, Կորքիի նկարած «Ծովահէն 1»ը եւ «Զրվէժ»ը, իրենց նկարչական խոր եղափոխումով (երբ ատոնք բաղդատենք զիրենք նախորդող գործերուն հետ, նոյնիսկ անմիջական), ցոյց կուտան թէ ինչ տարողութիւն ունէր այս հանդիպումը, քանի արուեստի, ինչպէս իմացական այլ մարզերու մէջ, արմատական եւ աւարտական արագ փոփոխութիւնները պատահականութենէ հեռու են, ուր անհրաժեշտ իմացականութիւնը առանձին անբաւարար է այդ յանկարծակի ոստումը կատարելու։ Միշտ մեկնակէտ մը կայ, ինչպէս, խորանարդապաշտութենէն կ'ուղղուի դէպի տեսակ մը վերացական դերիրապաշտութիւն։ Այս երկու չարքերը, մին «կերպար Խորհրդի մէջ» ենթանիւթին լծորդուած, իսկ միւսը՝ «Առեղծուածային կոխ»ով ծնունդ առնող (ներառնելով «Արեւամուտին մարտ՝ կորեկի աստուածին հետ»ը եւ «Եարկուլէ»ն), իրարու ձուլուելով կը յանդին «Պարտէզ Սոչիի մէջ» յօրինուածին, վերջին հանդրուանը՝ դէպի ըստեղծագործական, նորարարական ցայտում։ Կորքի երբ մօտէն կը չփուի դերիրապաշտներուն, արդէն իսկ կազմած է պատկերագիտական, կերպարային եւ ձեւային որոշ պաչար մը, գլխաւորաբար Միրոյի ազդեցութեամբ, ուր կենսաձեւային կազմեր, իրենց երկիմաստութեամբ կամ բազմիմաստութեամբ, կը թուին հարազատ պատկերը ըլլալ իր զոյավիճակին, որպէս ծածկագրութիւն (ինչպէս Անտրէ Պրըթօն պիտի բնութագրէ), ինչ որ աւելի պիտի հաստատուի յաջորդող աւարտական չրջանով։

Այս ձեւային եւ կերպարային մթերքը, յաւելեալ կառոյց եւ այլազանութիւն կը ստանայ, երբ Կորքի ի մաի կ'ունենայ, Միրոյի կողքին, Անտրէ Մասոնի, Իվ Թանկիի եւ Մաթթայի կերպարային չափարանը, մարմինները կառուցանելու իրենց վոխաբերական ձեւակերտումով։ Իսկ երբ, քիչ ետք, Նիւ - Եորքէն հեռու, բնութիւնը կը վերայայտնաբերէ, իր արուեստը կը դտնէ այն հիմնական տարրերը, որոնք պիտի ծառայեն իր աշխարհը կազմելու եւ ինքզինք լիօրէն արտայայտելու, մարդկայինին, բնութենականին եւ տիեզերական համատեղումով։ Մաթթայի կարգ մը գործերը (ինչպէս «Հոդերանական ուղղախօսութիւն» (1938), «Հողը մարդ մըն է» (1942) եւ նոյն ծիրին մէջ ինկող այլ երկեր), իրենց միջոցային ներքնահայեաց տեսիլքով, տեսադաշտերու ներթափանցումով, ձեւերու «անդիկային» կազմով եւ սահումով, եթերայնութեամբ, գոյներու նօսրութեամբ եւ տեղ տեղ հոսումով, Կորքիի կարելիութիւնը կ'ընձեռեն այս ընդհանուր չափախէն զատում մը կատարելու եւ մուտք գործելու ստեղծագործական հարուստ եւ նոր բնադաւառ մը։ Բայց, ի տարբերութիւն Մաթթայի, Կորքի կ'ընդլայնէ հեղուկայնութեան նկարչական կիրարկումը եւ գայն, օժանդակ կամ կողմնակի տարր մը ըլլալու փոխարէն, կը վերածէ նպատակակէտի, նկարչական ինքնուրոյն եւ ինքնաբաւ լեզուի։ Եթէ նախորդող չրջաններուն այլ վարպետներու լեզուներուն համարկումը եւ անձնականացումը Կորքիի համար կը դառնայ անոնց հետ նոյնանալու միջոց, այժմ անոր տեղը կը գրաւէ յղացողական, նորարար եզրայանգում մը, դէպի ապագայ բացուող։

(Մնացեալը յաջորդիվ)

(1) ARSHILE GORKY : The breakthrough years.
National Gallery of Art, Washington D.C., (May 7 - September 17, 1995).
Albright-Knox Art Gallery, Buffalo, New York, (October 13 - December 31, 1995).
Modern Art Museum of Forth Worth, Forth Worth, Texas, (January 13 - March 17, 1996).

(2) . - Տէյվիտ Պըրլիուքի (1882 - 1967) 49-րդ տարեդարձին ձօնուած կարճիկ գրծանկար մը՝ Պասմաճեան հաւաքածոյին (թուղթի մը վրայ՝ որ հաւանաբար առաջին էջն է այդ առթիւ իր նուիրած գրքին), ցոյց կուտայ թէ Կորքիի հետաքրքրութիւնը, Միրոյի նկատմամբ, աւելի կանուխէն սկսած է։ Այս գծանկարին մէջ, սպիտակ յետնամասին վրայ գոյները (սեւ, կանաչ, կարմիր) եւ սեւ ու լայն գիծերը, կ'երկրորդեն Միրոյի ոճը։ Մինչ վերի կանացի մարմինը, իր ոլորապտոյտ շրջագիծով եւ, անկէ բիչ մը անդին, կիսալուսինը, ուղղակի ակնարկութիւններ են մերոյական պատկերային տարրերուն։ Յատկանշականօրէն, մարդադէմ կիսալուսինը, իր նոյն դիրքով եւ բարեփոխուած՝ որպէս կանացի գլուխ, նոյն կէտին կ'երեւի Կորքիի նոյն շրջանին նկարած «Վերացականացում» երանգապնակով» եւ, ասոր առընչուող, 1931-ի վիմատիպին եւ «Աքոռին նստած կապոյտ կերպար» իւղանկարին մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

(Ը.)

Հայկական ղրոշմաթուղթ սիրողներուն հաւաքածոն վերջերս կրկին հարստացաւ եօթը նոր նամականիշերով։ Ասոնցմէ 6-ը կը կրեն 1994 թուականը, մէկ հատն ալ 1995։

Սովորական դարճած են արդէն մեզի համար, ազգային գանձերու թեմայով հրատարակուած նամականիշերը. այս չարքին այս անգամ կ'աւելնան երեք նորերը։ Առաջինը, արժէքով 30 դրամ, կը ներկայացնէ Լճաշէնի պեղումներուն ընթացքին յայտնաբերուած խեցեղէն երեք ամաններ (Ք.ա. ԺԴ. -- ԺԳ. դար)։

Երկրորդը՝ 60 դրամի արժողութեամբ, կը կրէ ուրարտական եղջերափողի մը լուսանկարը։ Վերջինը, արժէքը 130 դրամ, 1700 թուականին Արցախի մէջ հիւսուած դեղեցիկ զորգ մը կը ներկայացնէ։

Այս վերջին թողարկումին մէջ մեծ նորութիւն մը կայ. առաջին անգամ ըլլալով Հայաստանի կապի նախարարութիւնը կը հրատարակէ բնական աչխարհին պատկանող անասուններու եւ բոյսերու նկարներով պատրաստուած դրոշմաթուղթեր։ Առաջինը 40 դրամ կ'արժէ եւ նկարն է յափչտակիչ թռչուններու ընտանիքէն «milvus - milvus» կոչուած արծուատեսակը բազմած «Արագքի կաղնիի» մը (Querqus araxina) ճիւղին վրայ։

Երկրորդը որուն արժէքն է 60 դրամ նոյնպէս նուիրուած է թռչունի մը՝ aquila chrysactos եւ բոյսի մը՝ juniperus polycarpos. միւս երկու նամականիշերը նուիրուած են Հայաստան համահայկական հիմնադրամին - (արժէքը 90 դրամ) եւ ՄԱԿ-ին հիմնադրութեան 50-ամեակին, արժէքը նոյնպէս 90 դրամ։

Հայաստան հիմնադրամին յատկացուած դրոշմաթուղթը թաւական ինքնատիպ է. անոր վրայ քով քովի կ'երեւին Հայաստանի եւ Արցախի զոյգ քարտէսները կազմուած՝ մեղրախորիսխներէ։ Ձեւով մը «Մխոցեալ Հայաստան»ը խորհրդանշող այս փեթակին չուրջ հաւաքուած են ու կ'աչխատին բազմաթիւ անձեր աչխատասիրութեամբ։ Հինգ հազար տպաքանակով հրատարակուած այս բոլոր նամականիշերն ալ ունին նաեւ առաջին օրուան կնիքներ։

ՆՈՐ ԲԱՑԻԿՆԵՐ

Ուշացումով, գոնէ մեզի, հասած են երեք նոր բացիկներ՝ Entiers postaux.

Առաջինը, հաւանաբար հրատարակուած է Փարիզի մէջ կազմակերպուած «Կիլիկիայի հայկական թագաւորութիւնը» ցուցահանդէսին առթիւ։ Բացիկին ձախ կողմը զարդարուած է Սիսի մէջ 1272 թուականին պատկերազարդուած «Կեռան թագուհիին Աւետարան»ին մէկ էջով։ Դրոշմանիշը որ նոյնինքն բացիկին վրայ տպուած է (արժէքը 80 դրամ) կը ներկայացնէ նոյն մանրանկարչին առնուած հատուած մը՝ Լեւոն Բ. թագաւորին դիմանկարը։ Բացիկին եւ դրոշմաթուղթին արձանագրութիւնները եղած են հայերէն եւ ֆրանսերէն (առաջին անգամ ըլլալով)։ Տպաքանակն է 100 հազար օրինակ։ Տըպագրութեան թուականը՝ 1993։

Պոխում (Գերմանիա) «Հայերի Մշակոյթն ու Արուեստը» ցուցահանդէսը նոյնպէս առիթ տուած է յատուկ բացիկի մը հրատարակութեան (տպաքանակը՝ հինգ հազար օրինակ)։ Այս անգամ եւս նիւթը ուղղակի առնուած է «Էջմիածնի Աւետարան» կոչուած հանրածանօթ հատորէն։ Օգտագործուած է «Մոզերու երկրպագութեան» նշանաւոր մանրանկարը (Զ. դար)։ Նկարին կեդրոնական մասը՝ Աստուածամօր եւ Յիսուս Մանուկին պատկերը, կը կազմեն դրոշմաթուղթին նիւթը։ Նամականիշին արժէքն է 90 դրամ։ Մակագրութիւնը այս անգամ կատարուած է հայերէն եւ գերմաներէն։ Տպագրութեան թուականն է 1995։

Երկրորդ անդամն ըլլալով 1994-ին կազմակերպուած է Հայաստան -- Արժանթինի «Երկաղդային Ֆիլատելիստական» ցուցահանդէս մը։ Առաջինը տեղի ունեցած էր Պուէնոս - Այրէսի մէջ 1992-ին։ Այս անգամ եւս Հայաստանի կապի նախարարութիւնը որոշած էր բացիկ մը հրատարակել այս նիւթին չուրջ։ Հինգ հազար տպաքանակով հրատարակուած այս բացիկներն ալ ունին նաեւ առաջին օրուան կնիքներ։

Ուշացումով, գոնէ մեզի, հասած են երեք նոր բացիկներ՝ Entiers postaux.

Առաջինը, հաւանաբար հրատարակուած է Փարիզի մէջ կազմակերպուած «Կիլիկիայի հայկական թագաւորութիւնը» ցուցահանդէսին առթիւ։ Բացիկին ձախ կողմը զարդարուած է Սիսի մէջ 1272 թուականին պատկերազարդուած «Կեռան թագուհիին Աւետարան»ին մէկ էջով։ Դրոշմանիշը որ նոյնինքն բացիկին վրայ տպուած է (արժէքը 80 դրամ) կը ներկայացնէ նոյն մանրանկարչին առնուած հատուած մը՝ Լեւոն Բ. թագաւորին դիմանկարը։ Բացիկին եւ դրոշմաթուղթին արձանագրութիւնները եղած են հայերէն եւ ֆրանսերէն (առաջին անգամ ըլլալով)։ Տպաքանակն է 100 հազար օրինակ։ Տըպագրութեան թուականը՝ 1993։

Պոխում (Գերմանիա) «Հայերի Մշակոյթն ու Արուեստը» ցուցահանդէսը նոյնպէս առիթ տուած է յատուկ բացիկի մը հրատարակութեան (տպաքանակը՝ հինգ հազար օրինակ)։ Այս անգամ եւս նիւթը ուղղակի առնուած է «Էջմիածնի Աւետարան» կոչուած հանրածանօթ հատորէն։ Օգտագործուած է «Մոզերու երկրպագութեան» նշանաւոր մանրանկարը (Զ. դար)։ Նկարին կեդրոնական մասը՝ Աստուածամօր եւ Յիսուս Մանուկին պատկերը, կը կազմեն դրոշմաթուղթին նիւթը։ Նամականիշին արժէքն է 90 դրամ։ Մակագրութիւնը այս անգամ կատարուած է հայերէն եւ գերմաներէն։ Տպագրութեան թուականն է 1995։

Երկրորդ անդամն ըլլալով 1994-ին կազմակերպուած է Հայաստան -- Արժանթինի «Երկաղդային Ֆիլատելիստական» ցուցահանդէս մը։ Առաջինը տեղի ունեցած էր Պուէնոս - Այրէսի մէջ 1992-ին։ Այս անգամ եւս Հայաստանի կապի նախարարութիւնը որոշած էր բացիկ մը հրատարակել այս նիւթին չուրջ։ Հինգ հազար տպաքանակով հրատարակուած այս բացիկներն ալ ունին նաեւ առաջին օրուան կնիքներ։

տիկը իր ձախակողմեան մասին վրայ կը պարունակէ Հայաստանի եւ Արժանթինի պետական դրօշակները եւ Երեւանն ու Ղուկոս - Այրէսը խորհրդանշող երկու արձաններ (Երեւանի պարապային Ցաղկաձոր զբօսայգիին «Մայր Հայաստան»ը)։ Մակագրութիւնները հայերէն եւ սպաներէն եղած են։ Դրոշմանիշը, արժողութեամբ 30 դրամ, նոյնպէս կը ներկայացնէ երկու երկիրներուն դրօշակները իսկ ձեւով ընդհանրացուած։

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ 01» ԱԿՈՒՄԲԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆը

Հայաստանին քրիստոնէացման 1700-ամեակը որ պետական մակարդակով պիտի տօնակատարուի 2001 թուականին, արդէն ուշադրութեան կեդրոնը դարձած է ոչ միայն եկեղեցական շրջանակներուն, այլեւ պետական գանազան վարչութիւններու։ Կապի նախարարութիւնը արդէն հրապարակ հանած է դրոշմանիշերու առոյգ շարք մը հինգ արժէքներէ կազմուած ինչպէս նաեւ պեղեցիկ յուշաթերթ մը - Bloc - souvenir - (այս մասին տես՝ «Յառաջ»ի 1995 Յունիս 17 / 18-ի թիւը)։ Այս յատկանիշ ծիրէն ներս նախատեսած է միջազգային «Փիլատելիստական» ցուցահանդէս մը կազմակերպել Երեւանի մարզահամերգային համալիրին մէջ։ Այս ձեռնարկին իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն «Միջազգային Փիլատելիստական Դաշնակցութեան» բոլոր անդամ երկիրները, «Համաշխարհային Թղթատարական Միութեան» անդամ երկիրներուն ազգային տեսչութիւնները ու վարչութիւնները, նկարիչներ։ Ցուցահանդէսին առթիւ պիտի ներկայացուին մօտ հազար ցուցանմոյշներ տեղաշրջուած 3500-էն մինչեւ 4000 ցուցահանդէսական վահանակներու վրայ։

Ցուցահանդէսին կազմակերպութեան համար ստեղծուած է յատուկ յանձնախումբ մը։ Անոր առընթեր հիմնուած է նաեւ «Հայաստան՝ 01 ակումբը» որուն նպատակն է անդամ - բարեկամներու ցանց մը ստեղծել։ Ակումբին անդամակցութիւնը որոշ առաւելութիւններ կուտայ՝ դրոշմաթուղթերու եւ մեդալներու առաջմ, յուշամատեաններու (catalogue) եւ գանազան տեղեկատուական գրքոյկներու ապահովում, եւայլն...

Ակումբին նախագահն է Լ. Ռուխկեան, վարչութեան անդամներուն մէջ կը գտնուի ցուցահանդէսին կազմակերպիչ յանձնախումբին նախագահ՝ Մ. Առաքելով։ Անդամակցելու համար պէտք է ուղղակի դիմել Միութեան վարչութեան՝

«ARMENIA 01»,
P.O. Box 50, Yerevan 375010, Armenia.

Հայաստանի բոլոր դրոշմաթուղթերը եւ «առաջին օրուան» պահարանները

(Enveloppes Premier Jour)) կարելի է ստանալ դիմելով International Stamp Corporation ընկերութեան, որուն տնօրէնն է Պր. Յակոբ Պարսումեան։

Հասցէ՝ -
P.O. Box 159, Montvale - New Jersey 07645 USA.

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Լիոն

ՀՆԱԽՈՒԶՈՒԹԻՒՆը ԵՒ ԱՐԲԱՆԵԱԿՆԵՐը

Մինչեւ այսօր հնախուզութիւնը կ'առընչուէր հողին ու անոր ընդերքին։ Պատմական անցեալի ափր չրջաններու մէջ կատարուած պեղումներն ու անոնցմէ ձեռք ձգուած տուեալները կը ծառայէին վերակազմելու անյայտ մնացած բնակավայրեր, բնակչութիւններ, բարքեր, եւայլն։ Հողին մակերեսէն վեր, որոշ բարձրութենէ մը դիտուած համապատասխանը անչուշտ աւելի ամբողջական գաղափար կուտար չրջանին մասին, բարձրութեան առաւելապոյնը ձեռք կը ձգուէր մինչեւ վերջերս օդէն առնուած լուսանկարներով։

Վերջերս, դիմաւորութեամբ ճափոնացի պրպտողներու, կարգ մը հնախոյզներ փորձած են նոր թէքնիք մը գործածել, օգտուելով արբանեակներու փոխանցած լուսանկարներէն։ Այս խումբէն մէկը որ սուրիական հին ոստան Պալմիրայի վրայ կ'աշխատի (Ք. ա. Ա. - Ք.-ե Գ. դար), նշմարած էր որ այդ աւերակներուն չուրջ չորս քաղաքներ գոյութիւն ունէին։ Սակայն անոնց վայրերը բոլորովին անտրամաբանական կը թուէին իրեն, մինչեւ այն օրը երբ արբանեակէ մը առնուած լուսանկարներ օգնութեան հասան։ Անոնք սուրիական անապատին մէջ հսկայական լիճի մը հետքերը ցոյց կուտային. իսկ Պալմիրա եւ միւս ոստանները կառուցուած էին այդ լիճին հարաւային եւ հիւսիսային եզերքներուն վրայ։ Ճափոնացի դիտնականը հաշուեց որ չորս ոստանները 35-ական քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունէին Պալմիրայէն ինչ որ հաւասար էր ուղտի մը մէկ օրուան մէջ կտրելիք ճամբուն. առիթ հետեւցուց որ այդ կեդրոնները հանդոյցի կէտեր կը հանդիսանային զանազան երկիրներէ Պալմիրա հասնող կարաւաններու համար։ Ստիպելով որ հոն կանգ առնեն անոնք, քաղաքը կըբարգաւանար։ Ներկայիս ամայի աւերակներու մէջ կը գտնուին հազարաւոր քարէ սիւներ, որոնք կը պատկանին ոստանի մեծ սիւնազարդ պողոտային։ Ասոնց մէջ կան նաեւ տաճարներ, որոնցմէ ամենէն մեծը կը նուիրուի Պէլ աստուածութեան։ Ուրիշ մը կը նուիրուի Նաբու աստուածին։ Ասոնց մէջ կան նաեւ գերեզմանատուներ, որոնցմէ մէկուն մէջ գտնուած է Զենոբիա թագուհիին գերեզմանը։

Պալմիրա հռոմէական կայսրութեան մէջ կարեւոր դեր մը կատարած է։ Ան կը գտնուէր Եփրատ գետի արեւելեան ափին, Հռոմի եւ Պարսկաստանի միջեւ։ Ան կը կոչուէր նաեւ «Անապատի Հարսնացու»։ Ան կը գտնուէր Դամասկոսէն 200 քիլոմեթր հիւսիս-արեւելք։ Ան կը գտնուէր Պարսկաստանի սահմանէն 500 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ։ Ան կը գտնուէր Միջերկրական ծովեզերքէն 300 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ։ Ան կը գտնուէր Եփրատ գետի արեւելեան ափին, Հռոմի եւ Պարսկաստանի միջեւ։ Ան կը կոչուէր նաեւ «Անապատի Հարսնացու»։ Ան կը գտնուէր Դամասկոսէն 200 քիլոմեթր հիւսիս-արեւելք։ Ան կը գտնուէր Պարսկաստանի սահմանէն 500 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ։ Ան կը գտնուէր Միջերկրական ծովեզերքէն 300 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ։

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԻ ՆԻԺԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Երեք հազար հոգիի ներկայութեան, Նիժերիոյ մէջ 44 մահապարտի մահապատիժը գործադրուած է մկկուկէս ժամուան ընթացքին։ Զանոնք 12-ական հոգինոց խմբակներով կապած են երեք սիւներու, եօթըն ալ ուրիշ սիւնի մը։ Միակ կինը կապուած է անջատ սիւնի մը։ Այդ բոլորին մէջ ուշադրութիւն գրաւած է միակ մահապարտ մը. մինչ միւսները անդադար պոռչտացած են թէ անմեղ են, մինչեւ որ զնդակները լռեցուցած են զիրենք, այդ մէկը քրքիջներ արձակած է ալ ու ձախ ճօճելով. այնքան որ կրակոցները տասն անգամ նորոգուած են մինչեւ որ մահացած է։ Վերջնական յաղթանակը արժանացած է ներկայ բազմութեան հիացումի ճիչերուն։

Նոյն օրը Սաուտի Արաբիոյ մէջ ալ հինգ մահապարտներ խաչուած են, ըստ երկրին օրէնքին։ Նոյն օրէնքին պահանջով, անոնք նախապէս ղխոտուած են։

նար իր տարածքը մուտք գործողները հակակշռել։

Լուսանկարիչ արբանեակները օժտուած են սարքերով որոնք կրնան արձանագրել ելեկտրամագնիսական այն չողարձակումները որոնք արդիւնք են արեւու լոյսին երկրի մակերեսին վրայ ցոլացումին։ Այդ տուեալները արբանեակը թուական եղրերու վերածելով երկիր կը ղրկէ։ Շողարձակումներու ուժգնութիւնն ու երկարութիւնը կը փոխուին խոնաւութեան ու բուսականութեան խտութեան նման ազդակներու համաձայն։

Նոյն թէքնիքը կը գործածուի նաեւ Զինաստանի արեւմտեան անապատային չրջանին Ռաւաք բնակավայրին (Գ. - Դ. դար) աւերակները պրպտելու գործին մէջ։ Հոն յայտնաբերուած են պուտտայական զանազան տաճարներ, խորաններ, բայց ըմպելի չուրի ոչ մէկ ցանց տեսնուած է։ Այսուհանդերձ, ճափոնցի գիտնականները քննելով արբանեակներու լուսանկարները, այն եզրակացութեան յանգած են որ տաճարին հոն դեռ մը կը հոսէր։ Նշմարուած են նաեւ բուսականութեան մը հետքերը. այդ բուսականութիւնը, կ'ըսուի թէ գոյութիւն ունէր այդ չրջանին բարգաւաճ օրերուն։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Շարժանկարի Մոսկուայի փառատօնին կազմակերպիչներէն է Ալեքսանդր Աֆանասեանը որ տնօրէնն է միջազգային փառատօններու կազմակերպիչ «Ինտերֆեստ» միաւորումին։ Գլխաւոր ժիւռիին զուգահեռ գործող «Քրիստոնէական ժիւռի»ին անդամ է ծանօթ հայ վաւերագրող Ռուբէն Գէորգեանց որուն «Փարաճանով -- քոլաժներ» ֆիլմը կը ցուցադրուի փառատօնին մրցումէ դուրս գործերու բաժինին մէջ։ Որպէս չարժանկարի տեղեկութիւն ցոյց արուածներու բաժնին մէջ կայ Միքայէլ Դովլաթեանի «Լաբիւրինթոս»ը որ հիմնուած է անհեթեթի թատրոնին վրայ։ Այս ֆիլմին գլխաւոր դերակատարն է Սերժ Ասեմիքեան։

Փառատօնին Արեւմուտքէն մասնակից հայ արուեստագէտ մըն է Ատոմ Եղոյեան իր «Էքզոթիքա» եւ «Ընտանեկան ծրագրեր» գործերով։ Մրցումէն դուրս դործերու ծրագրին մէջ է նաեւ Ռոման Բալայեանի «Առաջին սէր»ը որ պատրաստուած է Տուրպենեւի ստեղծագործութիւններու հիման վրայ։

*
**

ԱՌԱՋԻՆ ՄԵՍՐՈՊԱՏԱՌ ԱՐՏՕՆԱԳՐԵՐը

Հայաստանի Արտօնագրային վարչութիւնը եռամեայ գործունէութիւնը ամփոփած է առաջին արտօնագրերը յանձնելով։ 1992 Օգոստոսէն ի վեր վարչութիւնը Հայաստանի գիտնականներէն 408 դիւտի դիմում ստացած է։ 207-ին դրական պատասխան արուած է, 89-ը մերժուած են, 147-ը կ'ուսումնասիրուին։ Ընդունուածներէն ամէնէն համառօտ ձեւով նկարագրուած 9 հատին հեղինակներուն Յունիս 25-ին արուած են առաջին արտօնագրերը։ Անոնք հայերէն են, ձեւաւորուած՝ հայկական դրամանիշի ձեւաւորման հեղինակ Աչոտ Մանուկեանի կողմէ։ Արտօնագիրը ստացած գիւտերու մէջ է կազով յաղեցած ոչ ոդելից ըմպելի մը որ իր գիւտարար Աչիկ Գարրիէլեանի համաձայն, կը զերազանցէ հանրայայտ քոքա քոլան ու փէփսի քոլան։ Ուշադրութեան առարկայ եղած է յատկապէս Ս. Սարգսեանի պատրաստած չեռուցիչը որ ելեկտրական հոսանքին խզումէն ետք երեք ժամ կը չարունակէ տաքցնել եւ 40 տարուան անխափան աշխատանքի երաշխիք ունի։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԵՍՐՈՊԱՏԱՌ ԱՐՏՕՆԱԳՐԵՐը

Հայաստանի Արտօնագրային վարչութիւնը եռամեայ գործունէութիւնը ամփոփած է առաջին արտօնագրերը յանձնելով։ 1992 Օգոստոսէն ի վեր վարչութիւնը Հայաստանի գիտնականներէն 408 դիւտի դիմում ստացած է։ 207-ին դրական պատասխան արուած է, 89-ը մերժուած են, 147-ը կ'ուսումնասիրուին։ Ընդունուածներէն ամէնէն համառօտ ձեւով նկարագրուած 9 հատին հեղինակներուն Յունիս 25-ին արուած են առաջին արտօնագրերը։ Անոնք հայերէն են, ձեւաւորուած՝ հայկական դրամանիշի ձեւաւորման հեղինակ Աչոտ Մանուկեանի կողմէ։ Արտօնագիրը ստացած գիւտերու մէջ է կազով յաղեցած ոչ ոդելից ըմպելի մը որ իր գիւտարար Աչիկ Գարրիէլեանի համաձայն, կը զերազանցէ հանրայայտ քոքա քոլան ու փէփսի քոլան։ Ուշադրութեան առարկայ եղած է յատկապէս Ս. Սարգսեանի պատրաստած չեռուցիչը որ ելեկտրական հոսանքին խզումէն ետք երեք ժամ կը չարունակէ տաքցնել եւ 40 տարուան անխափան աշխատանքի երաշխիք ունի։

ԼՕՐԸՆՆ ՏՐՈՒԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

ներածական՝ գործու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՒՐ ՏԷՐ - ՄԵԼԻՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Գրեթէ վստահ եմ որ ան այս պահուս կը մտածէ պարտէզին մէջ կանգնած յաւերժահարսին մասին, որու ոտքին չուրջ տերեւներ կը գառնան։ Պիտի ուզէի բան մը ըսել որ հասարակ տեղիք մնար անոնցմէ չըլլար, բայց բառեր չեմ գտներ։ Անհնար ու դեղեցիկ տեսարանին էութիւնն իսկ չարտօներ այդ։ Զեռքը կը սեղմեմ ու երկար ծառուղիէն ընթանալով կը հասնիմ մինչեւ երկաթաձաղ դուռը, ուր զուարթաբար Սպիրօն կը սպասէ իր հետացող նշանաւոր ինքնաչարժի դեկին առեւ նըստած։

Այս դիշեր Պալէոկասարիցցայի արեւմըտեան կողմի չուրը սառի պէս պաղ պիտի ըլլայ. իսկ Սբ. Անճէլոյի ամրոցին սարսռուն երկար ծովեզերքը պիտի ակօսուռտի արծաթագոյն չուրերէն։ Շուտով պատերազմ պիտի ծագի։

7 - 4 - 38

Կատելլանիէն անդին գտնուած բլուրի գագաթէն միւս կողմ անցնելէ ետք, կը տեսնենք որ վարի կանաչ բացատներուն մէջ մարդիկ կը պարեն։ Զիթենիներու չուքը ընդհատուած է փոչիի ամպերով, իսկ յետմիջօրէի լուսինը՝ հչերու չգայի հռնչիւններով - մնջկատակ դերասանները կը յիշեցնեն։ Խարոյկներէն դուրս - դուրս բարձրացող ծուխին մէջ չամփուրուած ուլիկները կը խորովեն։ Մարդկային ձայներու աղմուկին ընդմէջէն կը լսուին չուէյտակի ու կիթառի սուր ճղղոցները եւ թմբուկներու խուլ դրմբոցը՝ ձեռքիդ ափով լեցուն ստամոքսիդ զարկած պահուն եւած ձայնին պէս տափակ ու զռեհիկ։

- Ա՛ տե՛ս, պարողներո՛ւն նայէ, - կ'ըսէ Ն.։

Գլխակապերու եւ փէչերու խայտաբղէտ չրջանակի մը հոսքը նուագածուներուն չուրջ եռ ու առաջ կը չարժի դանդաղ կշռոյթով։ Շրջանակէն ներս՝ հոսանքին հետ համաչափ բայց առանձինն՝ երիտասարդներ կը պարեն, իւրաքանչիւրը ըստ իր ուրոյն փոփոխակին, ձեռքը կոնքին վրայ, գլուխը դէպի եռ նետած, ջերմեռանդ ու վերացած արտայայտութեամբ։ Ծառերուն միջեւ լինած լուսաւոր չուքերուն վրայ հաւաքուած բազմութիւնը կը խնդայ ու կը չաղակրատէ։ Իկոն, համայիլ, հայ ու անուչեղէն ծախողները պահ մը կը հանդչին, արտայայտիչ ձեւերով կոթնած՝ ձիթենիներուն։ Խորոված եւ գինիի բոյրը մէկ ընդ մէկ կը հասնի այն բացատէն, ուր տարեց այրեր ու կիներ՝ թռչուններու պէս խումբ - խումբ խոտին վրայ նստած կ'ուտեն ու կը խմեն։ Հայր Նիկոլաս հոն է իր կապոյտ տափատով եւ կը դիտէ իր կրտսեր որդին, որ վերէն վար սպիտակ հագած ու քառակուսի գլխուն յարդէ նոփզնոր գըլխարկ մը անցուցած կը պարէ։ Սանդոս եւ իր աղջիկը ձիթենիի մը տակ նստած են։ Սոկրատէս եւ Դեմոսթենէս խենթի պէս կ'ուտեն խորոված դարճող չամփուրին քով։ Մեր գիւղէն բազմաթիւ աղջիկներ մեծ չուրջպարին մաս կը կազմեն. զգեստներու լրջութենէն կրնանք զանազանել զանոնք - սեւ հագուստ եւ սպիտակ գլխակապ։ Այստեղ՝ գեռ կը պահեն իւրաքանչիւր չրջանի յատուկ գլխակապերը։ Ամբողջ Գորֆուի մէջ Գաստուրիի կիները արդարօրէն համբաւ հանած են թէ ամէնէն գեղեցիկներն ու գունագեղներն են. անոնցմէ չուրջպար քոնածներուն վրայ կը տեսնէք զուտ մետաքսեայ ծալքաւոր նշանաւոր փէչերը եւ ոսկեթել քանուած ծանր պոլէրօներուն տակէն հագնուած հին ձեւի պլուզները. ոսկի օղերը կը ճօճուին ականջներու ծայրին, իսկ մազերու յարդարանքը հրաշալի ցոյուածք մը կը կազմէ - գլխու եռին դէպի վեր մազին խառնուած բարակ լաթով հիւսքեր, որոնք կարմիր ժապաւէնով կապուած են իրարու. ժանեակով եզերուած թաչկինակ մը, որ գագաթէն դէպի վար կը չրջանակէ ձիթադոյն սիրուն դէմքը։

- Ա՛, - կ'ըսէ Թէոտոր զոհունակութեամբ, - Գորտիրական Պար կոչուած մենապարն է։ Գիտէի՞ք որ այս պարերու ծագումին չուրջ տեսութիւններ ունիմ։ Որոշ պարեր չատ հին ժամանակներէ ի վեր կը գոյատեւեն։

Գայտաբղէտ անիւը եռ ու առաջ օրօրուելով կը դառնայ, կը դառնայ, մինչ անչատ մոլորակները իրենց ուրոյն կշռոյթը կը ստեղծեն։ Ջութակ նուագողներու դէմքերը իրարու եկած են կշռոյթներու դաւադրութեան մը մէջ։ Երկու չութակները առանց դադարի կը հեւան։ Հայր Նիկոլայ որդին առեն առ առեն դէպի խարկ մը անցուցած կը պարէ։ Սանդոս եւ իր աղջիկը ձիթենիի մը տակ նստած են։ Սոկրատէս եւ Դեմոսթենէս խենթի պէս կ'ուտեն խորոված դարճող չամփուրին քով։ Մեր գիւղէն բազմաթիւ աղջիկներ մեծ չուրջպարին մաս կը կազմեն. զգեստներու լրջութենէն կրնանք զանազանել զանոնք - սեւ հագուստ եւ սպիտակ գլխակապ։ Այստեղ՝ գեռ կը պահեն իւրաքանչիւր չրջանի յատուկ գլխակապերը։ Ամբողջ Գորֆուի մէջ Գաստուրիի կիները արդարօրէն համբաւ հանած են թէ ամէնէն գեղեցիկներն ու գունագեղներն են. անոնցմէ չուրջպար քոնածներուն վրայ կը տեսնէք զուտ մետաքսեայ ծալքաւոր նշանաւոր փէչերը եւ ոսկեթել քանուած ծանր պոլէրօներուն տակէն հագնուած հին ձեւի պլուզները. ոսկի օղերը կը ճօճուին ականջներու ծայրին, իսկ մազերու յարդարանքը հրաշալի ցոյուածք մը կը կազմէ - գլխու եռին դէպի վեր մազին խառնուած բարակ լաթով հիւսքեր, որոնք կարմիր ժապաւէնով կապուած են իրարու. ժանեակով եզերուած թաչկինակ մը, որ գագաթէն դէպի վար կը չրջանակէ ձիթադոյն սիրուն դէմքը։

- Ա՛, - կ'ըսէ Թէոտոր զոհունակութեամբ, - Գորտիրական Պար կոչուած մենապարն է։ Գիտէի՞ք որ այս պարերու ծագումին չուրջ տեսութիւններ ունիմ։ Որոշ պարեր չատ հին ժամանակներէ ի վեր կը գոյատեւեն։

Գայտաբղէտ անիւը եռ ու առաջ օրօրուելով կը դառնայ, կը դառնայ, մինչ անչատ մոլորակները իրենց ուրոյն կշռոյթը կը ստեղծեն։ Ջութակ նուագողներու դէմքերը իրարու եկած են կշռոյթներու դաւադրութեան մը մէջ։ Երկու չութակները առանց դադարի կը հեւան։ Հայր Նիկոլայ որդին առեն առ առեն դէպի եռ կը նետէ իր գլուխը եւ հրճուալի ոգեւորութեան կարճ կանչ մը կ'արձակէ, մինչ ծանր կրկնակոչիկով պատուած իր ճկուն ոտքերը կը սահին ու կը գառնան կանաչ խոտին վրայ, որմէ այժմ փոչի կը բարձրանայ կիներու ոտքի չարժումներէն։ Տարօրինակ բաղդատականներ կ'ընես մտովի։ Երկնքի անիւը։ Կշռոյթի լաբիւրինթոսի մը մէջ լինկածի պէս՝ կիներու չարատեւ քայլերը։ Ինքզինք կրկնող եղանակը, որ մարդոց ազատ յօրինուածքներով միայն կ'ընդլայնի։ Թրչուններու զուգաւորման պարը։

- Բոլոր չուրջպարները աստղի - պար կը կոչեմ, - կ'ըսէ Թէոտոր։ - Տեղ մը կարդացած եմ որ պարին ծագումը կ'առընչուի երկնային մարմիններու չարժումը - որպէս սկզբնական ժամացոյց - կապկըպելու փափաքին հետ։

Սպիտակ զգեստով աղջն այժմ կը պարէ այնպիսի անսխալական նուիրումով, որ կարծէք իրեն համար ուրիչ որեւէ բան գոյութիւն չունենար։ Գլուխը դէպի եռ նետած, սրածայր ռունգերը ուռած։ Շրջանակէն դէպի դուրս կը նետէ իր գլխարկը, որ անչեղօրէն կը գլորի մինչեւ ձիթենիին տակ կանգնած հայր Նիկոլայի ոտքերուն առջեւ։ Իր սեւ մազերը գլխուն վրայ կ'ելլեն, կ'իջնեն։ Մէկ ձեռքը հանդչեցուցած է մէջքին կապած կարմիր վզակապին վրայ. միւսը՝ իւրաքանչիւր չարժման ու կշռոյթի մանրամասնութիւնը արտայայտող նուագախումբի դեկավարի պէս լայն պարզած կը պարէ դեղին - կապոյտ հագուստով աղջկան դիմաց - խանձուած դէմքով Գաստուրիցի գեղուհի մը. հաստամարմին։

(Շար. 59)

(Շար. Ա. Էջէն)

համար «քաղաքական վտանգաւոր մրցակից մը» ինչ որ բաւական չափազանցուած է: Արձագանգելով Գագիկ Ցարուխիւնեանի հանդիպումին (տե՛ս՝ «Յառաջ», Օգոստոս 3) օտար դիւանագէտներու հետ, կ'ըսէ թէ փոխ - նախագահին քօղարկուած ակնարկութիւնները կացութիւնը ապակայունացնելու, ըստ Երեւան դանուող դէմերուն, չի կրնար նշանակել այլ բան քան ակնարկութիւն մը պետական հարուածի մը:

«ԸՐՄՊԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 4 / 7)

ՆՈՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ

Յուլիս 29-ի կրկնակի ընտրութեան արդիւնքներով Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովը որոշած է մեծամասնութեան ընտրակարգով Ազգ. Ժողովի երեսփոխան արձանագրել Ռուբէն Յակոբեանը, Գեղամ Ղարիբջանեանը, Նուէր Զախոյեանը, Րաֆիկ Դանիէլեանը, Յովհաննէս Ահարոնեանը, Յովհաննէս Թոքմաջեանը, Զաւէն Ցարուխիւնեանը, Իչխան Զաքարեանը, Հերմինէ Նաղդալեանը, Հայկարամ Մխիթարեանը, Արամ Մանուկեանը, Յովհաննէս Գաբրիէլեանը, Լեւոն Թովմասեանը եւ Վահէ Շահվէրդեանը:

***

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻԻՆ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ

Երթեւեկի եւ Հաղորդակցութեան նախարար Հենրիկ Քոչինեանի առած տեղեկութեան համաձայն, Թիֆլիսի հետ համաձայնութիւն կնքուած է Երեւան - Բաթում կառուցի մը բանալու մասին: Առաջին հանրակառքը Երեւանէն կը մեկնի Օգոստոս 11-ին: Անկէ կ'օգտուին Սեւ Ծովու ափը եւ Թուրքիա գացողները: Համաձայնութիւն զօրացած է նաեւ Մրամ գետի կամուրջին վերանորոգման մասին, որ վնասուած էր ահաբեկչական արարքի մը հետեւանքով:

***

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Ա. ՆԻՍՏԸ

Օգոստոս 3-ին առաջին նիստը գումարած է նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի Յուլիս 26-ի հրամանագրով կազմուած նոր կառավարութիւնը, վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի նախագահութեամբ: Քննարկուած են երկու հարցեր. կառավարութեան յառաջիկայ տարուան ընկերա - տնտեսական զարգացման ծրագիրն ու պիւտճէի մշակման աշխատանքները եւ նոր կառավարութեան կազմէն դուրս ձգուած պետական կառավարման մարմիններուն լուծարումն ու վերակազմութիւնը:

***

Վայքի շրջխորհուրդի երեսփոխաններու նատաշրջանը Օգոստոս 2-ին ընտրած է իր նախագահը, յանձին Ժորա Աւետիսեանի: Նախորդը՝ Աշոտ Թովմասեան հրաժարած էր: Ընտրուած են նաեւ շրջխորհուրդի գործադիրը կոմիտէի երկու փոխ - նախագահները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ԳՈԼՈՄՊ. - Արտաւազդ Էթեմեզեան 500 ֆրանք.

***

Շէվ. - Աչոտ Սերճանեան 500 ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլէն, Տիկին Սաթենիկ Թիւթիւնեան իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տօնապետեան եւ Քեփէնկեան ընտանիքներուն Տօնապետեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 200 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Լու, Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները Համբարձում Միհրասեանի մահուան առթիւ. -

Ժան Ֆրանսուա եւ Անի Մինասեան 500 ֆր., Գէորգ Մինասեան եւ կարպիս Մինասեան 300-ական ֆր., Ռոպէր Ժամկոչեան, Ժեռար Կոժքովիկ 200-ական ֆրանք, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբ, Իվան Մինասեան, Գարամէլլօ, Ռոզէթ Տէր - Զաքարեան, Մարի Մինասեան, Կիրակոսեան, Ցարուխիւն Ցարուխիւնեան, Մարինէթի Տոմինիք, Տէր - Զաքարեան ընտանիք, Կիւմիւշեան, Գալուճեան եւ Քէնթելա 100-ական ֆր.:

Carzou

ŒUVRES SCENIQUES, PEINTURES, DESSINS ET LITHOGRAPHIES

Du 1er Juillet
au 1er Octobre

Ancien Evêché, rue Tourny
SARLAT

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE

12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է մինչեւ Սեպտեմբեր 1:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Lors de vos vacances sur la Côte d'Azur cet été, le HOME ARMENIEN serait ravi de vous recevoir

le **Mardi 15 Août**

pour sa

FETE CHAMPETRE

A cette occasion, vous passerez une journée très conviviale en assistant à la Messe et la Bénédiction du Raisin, puis vous pourrez déjeûner en famille, entre amis en écoutant notre musique folklorique et en admirant les jeunes danseurs du groupe PAREGAMOUTIOUN d'Erevan, en tournée dans notre région.

L'établissement est entièrement rénové et le cadre vous surprendra agréablement.

RESERVATION:

HOME ARMENIEN
107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël
Tél. : (16) 94. 95. 00. 30.

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 13, տօն է Վերափոխման Սրբուհւոյ Աստուածածնին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց ՓԱՐԻԶԻ

Սկիզբը Ժամերգութեան՝ ժամը 8·45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին:

Պատարագի աւարտին Խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի:

Ծանօթ. - Այսօր Հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14, Յիշատակ է Մեռելոց, Բ. օր վերափոխման:

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՅԻՒՍԻՓ Ծ. ՎՐԴ. ԹՈՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց»:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի Օգոստոս 13

Սկիզբը Ժամերգութեան ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին:

Ցաւարտ պատարագի Խաղողի Օրհնութիւն:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՓՋԱԲԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

COMMEMORATION

DU 85ème ANNIVERSAIRE
DES CROIX DE SECOURS
DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par

LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN

RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées

le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Օգոստոս 13, կիրակի օր, Ս. Եկեղեցւոյս մէջ տեղի կ'ունենայ պատարագ եւ Խաղողօրհնէք:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՎՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները տեղի կ'ունենան հրաւիրեալ դպիր եւ դպրուհիներու կողմէ:

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէք:

Օգոստոս 14, Երկուշաբթի, Մեռելոց է, կը կատարուի Ժամերգութիւն եւ Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, առաւօտեան Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն՝ ժամը 11·45-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԻՐԻՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ

Պատարագի քառաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբը:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14
Յիշատակ Մեռելոց

Առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հոգեւոր Հովիւ՝

ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

Ծանօթութիւն. - Հոգեհանգստեան արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատան.
Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄԻ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Սկիզբը Ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·15-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՉԻ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ Հոգեւոր Հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԻՏԻԵԱՆԻ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Խաղողօրհնութիւն:

Սկիզբը պատարագի՝ ժամը 10-ին:

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

FETE CHAMPETRE

LE DIMANCHE 13 AOUT à partir de 11 h
à la COLONIE DE BELLEFONTAINE (Jura)
Bar - Buffet - Animations par les colons

Inauguration du terrain omnisports — Aire de jeux

Venez nombreux passer une agréable journée

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՊԵԼՃՈՒՄԻՆ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 13, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 9
MERCREDI
9 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթաթերթ առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻԻ 18.652 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.652

ՋԱԻԱԽՔԸ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Յուլիս 29 - Օգոստոս 5-ի «Իրաւունք»ի պաշտօնաթերթը («Սահմանադրական Իրաւունք»ի պաշտօնաթերթը) կը տեղեկացնէ թէ Հայաստանի սահմանակից վրացական հայաբնակ Ջաւախքի նոյնանուն նահանգին յուլիսեան թիւին մէջ հրատարակուած է երկրին նախագահ Է. Շեվարնատզէի եւ Խորհրդարանին ուղղուած նամակ մը որուն հեղինակն է «Ջաւախք ժողովրդական չարժումի» խորհուրդը։ Նամակին մէջ ըսուած է.

«Մեր սկզբունքներէն ամենակարեւորներէն մէկը եղած է ու կը շարունակէ ըլլալ մեր հանրապետութեան ամբողջականութեան համոզումը որուն հիմը կը կազմէ հայ եւ վրացի ժողովուրդներուն դարաւոր բարեկամութիւնը։

Գիտակցելով որ վրաստանի ամբողջ ժողովուրդը պիտի ճնշարկէ եւ ընդունի հանրապետութեան սահմանադրութիւնը, կը փափաքինք նշել որ մեր շրջանը կը հանդիսանայ հայաբնակ եւ մեզի համար օտար չէ ապագայի մտահոգութիւնը։ Մենք կը փափաքինք ազատօրէն զարգացնել մեր ազգային աւանդոյթները, մշակոյթը, ուսումնասիրել Հայոց լեզուն, Հայոց պատմութիւնը։ Այսինքն, կը փափաքինք շրջանին մէջ ստեղծել բաղաքական ինքնավարութեան համապատասխան ձեւ որ արձանագրուի սահմանադրութեան մէջ։

Ինքնավարութեան անհրաժեշտ ձեւ ըստեղծելու անհրաժեշտութիւնը պայմանաւորուած է հայ բնակչութեան պատմաաշխարհէն ստեղծած պայմաններով։ Նախ եւ առաջ շրջանի ցեղային, տնտեսական, բաղաքական, մշակութային մակարդակով։ Այս առթիւ մենք ունինք համապատասխան տեսակէտ, կը նախապատրաստուի օրէնքներու շարք, այսինքն իրաւական։ Մեր պահանջի առարկայութեան համար կը խնդրենք շրջան ուղարկել փորձագիտական յանձնաժողով, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար մեր առաջարկները։

Համոզուած ենք որ ստեղծելով շրջանին մէջ ինքնավարութեան համապատասխան ձեւ, առաւել կ'ամրապնդուի հայ եւ վրացի ժողովուրդներուն բարեկամութիւնը, եւ աւելին, կարելի կ'ըլլայ աւելցնել հանրապետութեան տնտեսական կարողականութիւնը»։

Թերթը կը հաղորդէ որ նամակը քննարկուած է շրջանի հանրային կազմակերպութիւններուն կողմէ եւ արժանացած անոնց հաւանութեան։

Այս առընչութեամբ, «Վրաստանի Ազգ. Ազատարարութիւն» կուսակցութեան պաշտօնաթերթը Յուլիս 5 - 18-ի թիւին Ա. էջին վրայ գետեղած է վրաստանի քարտէսը, որմէ անջատուած են Սոչին, Աբխազիան եւ Օսէթիան։ Ատոր քով գրուած է որ վրաստանին կը մօտենայ նոր թշնամի մը եւս։ «Ատենէ օձ Հայերն են, կամ Հայաստանը որոնէ ալ իրենց կարգին կ'ուզեն վրաստանէն անջատել Ջաւախքն ու Ախալցխան» կ'ըսէ չաբաթաթերթը։ Օգոստոս 1-ի «Վրացիր» օրաթերթը լուրին կ'աւելցնէ թէ ցաւալի է որ նման արտայայտութիւններ վերջերս յաճախակի գործածուած են վրացական մամուլին մէջ։

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7-ԻՆ ՍԿՍԱԻ «ԴՐՕ»Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս յայտարարուած էր, երկուշաբթի, Օգոստոս 7-ին կը սկսէ Հ. Յ. Դ. «Դրօ» կառոյցի դատավարութիւնը։ Նոյն օրը, հետաձգումով մեր առած տեղեկութեանց համաձայն ան մէկ ժամ տեւած էր ու յետաձգուած յաջորդ օրուան։ Հասկնալի կը նկատուէր որ պաշտպան փաստաբանները հրաժարէին այն առարկութեամբ որ դատախազը անկողմնակալ անձ մը չէ։ Այս մասին, «Արմէնփրէս» ալ, Օգոստոս 8-ին կը հաղորդէ որ 11 ամբաստանեալներն ու իրենց փաստաբանները մերժած են դատաւորը պատճառաբանելով որ պաշտօնական մամուլի մէջ, իր անունով անճիշդ յայտարարութիւն կատարուած է։ Փաստաբան Մ. Հալաբեանը բողոք բարձրացուցած է նաեւ ամբաստանող կողմին դէմ։ Յայտարարուած է թէ բանտարկեալներէն Ա. Արծրունի երեք օր է հացադուլի դիմած էր։

Ինչ կը վերաբերի Գառնիկ Իսպտուլեանի, կը հասասատուի որ հետապնդուած է, բայց, ցարդ չէ ձերբակալուած։ Այս մասին հակասական լուրեր շրջան կ'ընդհին վերջերս։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 7 / 8)

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԵՒ Ս. ՏԷՄԻՐԵԼԻ ՄԻԶԵՒ

Օգոստոս 4-ին նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան հեռաձայնի խօսակցութիւն մը ունեցած է Թուրքիոյ նախագահ Ս. Տէմիրէլի հետ։ Շօշափուած են կովկասեան կնճիռներու կարգաւորման առընչուող հարցեր եւ հայ-թրքական յարաբերութիւններու զարգացման կարելիութիւնները։

*
**

ՍԵՒԱՆԻ ՇՈՒՐՋ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐ

Սեւանի չուրջ գետեղուած են 12 երկրաչարժային կայաններ որոնք պիտի կրնան տակաւ ցնցումները արձանագրել։ Ամիկա կարելի եղած է շնորհիւ Սթրազպուրկի երկրաֆիզիքական հիմնարկին եւ Հայաստանի երկրաչարժային պաշտպանութեան ազգային ծառայութեան միջեւ համագործակցութեան ծրագրին։

*
**

ԹԻՒՐՔՄԷՆԱԿԱՆ ԿԱԶԻ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐ

Բնական կազի մատակարարման կարգաւորման նպատակով Թիւրքմէնիստան մեկնած է պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Ուժանութիւի նախարար Գագիկ Մարտիրոսեանի։ Աշխատակից մէջ բանակցութիւններ տեղի ունեցած են թիւրքմէն կազի, նաւթի եւ Առեւտուրի նախարարութիւններու ղեկավարներուն հետ։ Ապա ստորագրուած է երկու համաձայնագիր. առաջինը Հայաստանի եւ Թիւրքմէնիստանի միջեւ եւ երկրորդը՝ եռակողմ. հայ - վրացական եւ Թիւրքմէնական։ Առաջինին համաձայն, երբ վճարումներու պայմանները յարդուին, Թիւրքմէնական կողմը պարտաւոր է տարուան մնացեալ ամիսներուն Հայաստան ուղարկել օրական 6,5 միլիոն խորանարդ մեթր կազ։ Համաձայնագրերը ստորագրուելէ եւթ Թիւրքմէնիստանէն հասնող կազը սկսած է աւելնալ։ Ատոր շնորհիւ, Օգոստոս 5-էն երեւանի օրական 2 ժամ էլեկտրականութիւն տալու որոշում տրուած է։

*
**

ՋՕՐԱՄԱՍԵՐՈՒ ԲԱՑ ԴՈՒՌՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Պաշտպանութեան նախարարին սահմանած բաց դուռներու օրը որ տեղի պիտի ունենայ ամէն ամսուան վերջին Շաբաթը, փոփոխած է Օգոստոս 6-ին։ Զօրամասերուն այցելած են տասնեակ ծնողքներ, երկրին զանազան շրջաններէն։ Գունդի հրամանատարութիւնը զանոնք դիմաւորած ու առաջնորդած է։ Ծնողքները այցելած են ննջարանները, ճաշարանները, հանդստավայրերը ու ճաշակած պինուորական խոհանոցին պատրաստուած ուտելիքներ։

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Ազնիւ Տիկին Արփիկ Մխիթարեան,

«Յառաջ» օրաթերթի 70-ամեակին առթիւ, մեր բարեմաղթութիւններուն հետ կը յղենք Ձեզի մեր գնահատանքը՝ թերթի չարունակականութեան պահպանման համար Ձեր յանձն առած համբերատար, հետեւողական եւ նախանձախնդիր ղեկավարութիւններուն։

70 տարիքը չափահասութեան տարիք է։ Այս հանգրուանին, մեր ժողովուրդը՝ կապուած «Յառաջ»ին՝ կը մաղթէ որ ան մնայ հետամուտ՝ իրատեսութեամբ ներկայացնելու գրական պատկերը Հայաստանին, ընդհանրապէս Հայաստան Աշխարհին ու անոնց հոգեւոր կեանքին։

Խնդակցաբար՝ բարի չարունակութիւն։

Յարգանօք՝
ՀԱՄԱԶԱՍՊ ՄՈՒՄՃԵԱՆ
Առաջնորդ
Հայաստանեայց
Առաքելական Եկեղեցւոյ
Փարիզի եւ Շրջակայից
Կրօնական Ընկերակցութեան
վարչական Խորհուրդի

Օգոստոս 4, 1995
Փ ա ր ի զ

Ազնուափայլ
Տիկին Արփիկ Մխիթարեան,

Կ'օգտուինք յոբելենական ուրախ առիթէն՝ Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ վարչական Խորհուրդի եւ բոլոր գործակիցներուս անունով շնորհաւորելու համար «Յառաջ»ի 70-ամեակը։

Իսկապէս բացառիկ երեւոյթ է եւ աղգային գոհունակութիւն, ամէն օր «Յառաջ»ը կարդալ եւ ապրիլ ՀԱՅ ըլլալու հպարտութիւնը։

Որուն համար կը շնորհաւորենք «Յառաջ» օրաթերթի ամբողջ խմբագրութեան կազմը։

Ձեզի ողջութեան լաւագոյն մաղթանքներով։

Ի դիմաց Վարչական Խորհուրդի
Ատենադպիր — Ատենապետ
Կ. ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ — Դ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Օգոստոս 7, 1995
Մ ա ր ս է յ լ

Ազնիւ Տիկին

...Եօթանասո՛ւն տարի ... եւ՛ Փարիզի մէջ ... 65 տարի առաջ, հաւանաբար, ոչ ոք կը հաւատար որ՝ «Յառաջ»ը, մինչեւ 1995 դիմանար եւ լոյս տեսնէր...

Սփիւռքի առեղծուածային մեր իրականութեան մէջ, «Յառաջ»ի 70-ամեակը, պատմական իրողութիւն է, հայ մամուլին տրուած լաւագոյն գանձերէն մէկն է...

«Յառաջ»ի իւրաքանչիւր թիւին, ընդհանրապէս հաւատարակչռուած, իրատես եւ բեղուն բովանդակութիւնը գնահատելը, երկար եւ դժուար գործ է։

Հաւատացէք, ուրախութիւն է «Յառաջ»ի ընթերցող ըլլալը եւ այդ ուրախութիւնը, կը մաղթենք որ՝ երկար - երկար ըլլայ։ Կորով եւ յաջողութիւն։

Յարգանօք՝
Ա. ՔԻՇԻՇԵԱՆ
Հ. Բ. Ը. Միութեան
Պատուիրակ Գործիչ

Օգոստոս 6, 1995
վ. ա լ ա ճ ս

ԹՐՔԱԿԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

«Հարաւ - արեւելքի հարցը՝ ախտաճանաչումներ եւ նկատողութիւններ» խորագրին տակ է որ, Օգոստոս 3-ին, հրապարակ ելած է նոր տեղեկագիր մը որու նախաձեռնողն է Առեւտուրի Սենեակներու միութիւն մը որ 700 հազար անդամ կը հաշուէ։

Տեղեկագիրը խստօրէն կը քննադատէ իշխանութեանց ներկայ քաղաքականութիւնը եւ կը յանգի այն եզրակացութեան որ մշակութային եւ քաղաքական իրաւունքներու չնորհումը թոյլ պիտի տար որ մեծ չափերով նուազէր այն օժանդակութիւնը զոր բնակչութիւնը կուտայ ՓՔՔ-ին, 11 տարիէ ի վեր, շրջանին մէջ

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՐԹԻԼ ԿՈՐՔԻ ԳԼԱՆՑՄԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԷՐԻՃԻՒԼԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս ընթացքին մէջ, ի՞նչ դեր կ'ունենայ Վասիլի Քանտինսկիի օրինակը:

Եթէ Մաթթա Կորքիի կը ծառայէ որպէս մեկնակէտ, հեղուկային գոյներու կիրարկումով՝ փոխանակ այն թանձրաներկ մակերեսներուն զոր ցարդ իրագործած էր, միւս կողմէ, Կորքիի նկարչական նոր լեզուին յատկանիշները դուրս (ներթափանցում եւ արտայայտչականութիւն), մօտէն կ'առընչուին Քանտինսկիի իրագործումներուն եւ զազափարին, յատկապէս 1910-ական թուականներու երևոյթին մշակուող: Նորութիւն մը պիտի չըլլայ նշելը թէ Քանտինսկիի «Տպաւորութիւն չորս (Կիրակի)» եւ Կորքիի «Ջրվէժ»ին միջեւ ակներեւ զուգահեռը ասոր հարազատ առաջին արտայայտութիւնը կը թուի ըլլալ: Երկուքին նկարչական յղացքին նոյնութիւնը ոչ միայն ակընյայտ է այլ, աւելին, Կորքիի նկարչական կիրարկումը աւելի ճշդութեան կը համապատասխանէ Քանտինսկիի զազափարին, քան նոյնինքն ռուս վարպետինը: Իր նշանաւոր դրքին մէջ, Քանտինսկի հետեւեալը կը գրէ արդի ժամանակներու ներշնչականութեան եւ անոր նկարչական արտայայտութեան գծով.

«Համադրումը որ կը հիմնուի այս ներդաշնակութեան վրայ, յարակցութիւն մըն է գունաւորուած եւ գծուած ձեւերու, որոնք որպէս այդ, ունին անկախ գոյութիւն մը՝ յառաջ եկած Ներքին Պահանջէն ու, անկէ ծնած համակեցութեամբ, կը կազմեն ամբողջութիւն մը՝ որ կը կոչուի նկար»:

Այս «ներդաշնակութիւնը հիմնուած է ամէնէն առաջ հակադրումներու օրէնքին վրայ» ու «Արտօնուած կամ արդիլուած բաղակցութիւններ, գոյներու պատնաուած ցնցում, երանգի մը հնչականութեան ծածկուիլը ուրիշ երանգով մը, հակադրում մը՝ որու բերմամբ գոյն մը, աւելի ուշադրութիւն կը գրաւէ քան ուրիշ մը, գունային բիծին շեշտաւորումը, գոյնի մը տարրալուծուիլը այլ գոյներու եւ այլոց լուծուիլը մէկ գոյնի մէջ, գծային սահմանին ի գործ դրուիլը՝ պարփակելու համար գունային բիծը որ կը տարածուի, այս բիծին գեղումը այդ սահմանէն դուրս, միջթափանցումներ, հատու բեկումներ. ահա այնքան կարելիութիւններ, ամբողջովին նկարչական, որոնք կ'անհետանան անհուն մանրամասնութիւններու ցանցի մը մէջ»:

Այս տեսարանը կը կազմակերպուի «շօշափելի մակերես»ին վրայ տեղադրելով այլ «մտային մակերես մը, օգտագործելով ոչ միայն որպէս հարթ մակերես մը, այլ որպէս եռատարածական միջոց մը: Գիծին հաստութիւնը կամ բարակութիւնը, ձեւին դիրքը՝ նայած մակերեսին, ձեւի մը մասնահատումը ուրիշով մը, ահա այնքան օրինակներ որոնք ցոյց կուտան ընդլայնումը՝ որուն կրնանք ենթարկել միջոց մը՝ գծայղացքին ընդմէջէն: Գոյնը կ'ընձեռէ նոյն արդիւնքները: Զայն կիրարկելով ըստ յարմարութեան, ան առաջ կամ ետ կ'երթայ եւ պատկերը կը դարձնէ օդին մէջ ծփացող էութիւն մը -- ինչ որ համազօր է միջոցին ընդլայնումին՝ նկարչութեան միջոցով» (3):

Ասիկա չի նշանակեր, անշուշտ, թէ Կորքի բառացի վերարտադրումը կատարած է Քանտինսկիի նկարչական յղացքին: Սակայն բաղդատականը ցոյց կուտայ թէ ի՞նչ ասփճանի է Կորքիի ընկալումը Քանտինսկիի նկարչութեան, որպէս երկրորդ մեկնակէտ: Արուեստի մէջ նոյնութիւնները պատահական չեն, նոյնիսկ եթէ անոնք անուղղակիօրէն տեղի ունենան, մանաւանդ այս պարագային նկատի առած Կորքիի լայն ծանօթութիւնը Քանտինսկիի արուեստին: Բայց, ասկէ մեկնելով, աւելի յստակ կը դառնայ Կորքիի երկին զօրութիւնը պատկերացնելը որ, ըստ Քանտինսկիի վերոյիշեալ յղացքին, նկարչական առաջնակարգ արտայայտութիւններէն մին կը դառնայ արդի ժամանակներուն:

*
**

Կորքիի մօտ, նկարչական ձեռք բերուած նուաճումին կ'ընկերանայ գծանկարչականը: Այսպէս, կրկին բաղդատական մը Մաթթայի այդ տարիներու գծանկարներուն հետ, ցոյց կուտայ թէ երկու արուեստագէտներուն բարեկամութիւնը, ըստ կիզքի չըլլալին, ինչպիսի ուժգնութիւն ունեցած է: Սակայն Կորքիի նկարչական եւ դեղագիտական բարձր զգացողութիւնը, զիծի զգայական, վայելուչ եւ նուրբ կիրարկումը կը ստեղծեն դիմանք մը որ եզակի կը մնայ իր տեսակին մէջ, ինչպէս էնկրի գծանկարչութիւնը: Ներկայ ցուցահանդէսին անոնցմէ լաւագոյն նմոյշներ ցուցադրուած են: Զեռնարկը կազմակերպողները, նկարչական եւ գծանկարչական աշխատանքներու համատեղ ցուցադրութեամբ, յոյս յայտնած են ներկայացնել «զմայլելի այն երկխօսութիւնը որ Կորքին կը ստեղծէ երկու կերպերուն միջեւ» (4): Արդարեւ, կարելի չէ Կորքին պատկերացնել առանց արտայայտութեան այս երկու միջոցներու զուգորդման, մանաւանդ որ չատ մը գծանկարներ իրագործուած են որպէս գունաւոր պատառներ, անկախ գոյացութեամբ, մինչ այլազան իւղանկարներ կը նմանին մեծածաւալ գծանկարներու եւ այս՝ դեռ նկատի չառած այն բազմաթիւ գծանկարներու պարագան, որոնք պատրաստուած են նախքան տուեալ իւղանկարներու իրագործումը:

Ցուցադրուած գործերը կ'ընդգրկեն տարբերակներ այն բոլոր չարքերէն զոր Կորքի նկարեց 1943-էն 1947 երկարող տարիներուն: «Ջրվէժ», «Գուլթանը եւ երգը», «Օրացոյցները», «Նշանաուքը», «Հոգեվարք» եւ «Սահմանը» այն ենթանիւթերն են, որոնք անմիջականօրէն կապուած են Կորքիի ընտանեկան կեանքի պատկերման, որ երջանկութենէն կը յանգի ողբերգութեան եւ որ իր գագաթին կը հասնի իր անձնասպանութեամբ: Կորքի, երբեք չկարենալով լիովին ձերբազատուիլ երկուութեան զգացումէն կամ կապանքէն, ասոնց մէջ, տարբերակէ տարբերակ, կը կիրարկէ հեղուկային գոյներու եւ անթափանց գունաւորման անջատ նկարելակերպերը: Արդիւնքը այն է որ ինք յեռոյ կը հասնի անելի մը, անյաղթահարելի թուացող:

Անտարակոյս հեղուկ գոյներով նկարուած պատառներն են որոնք լրիւ արտայայտութիւնը կը կազմեն Կորքիի նորարարութեան: 1944-ին նկարուած չարք մը գլուխ գործոցներ, յատկապէս «Թէ ինչպէս մօրս ասեղնագործ գոգնոցը կը բացուի կեանքիս մէջ»ը, ցոյց կուտան թէ քանի մը տարի յետոյ, Սէմ Ֆրէնսիս, Ժօն Միչըլլ, Հէլըն Ֆրէնքընթահլըը, Փոլ Ճէնքինզ եւ ուրիշներ, իրենց կարգին, Կորքին է որ պիտի ունենան որպէս օրինակ, որպէս մեկնակէտ: «Գոյնի դաշտ»ի նկարիչներէն ոմանք, Ամերիկա կամ այլուր, նոյնը պիտի ընեն ինչպէս, օրինակ Ֆրանսայի մէջ, Օլիվիէ Տըպրէ, որուն դուռնային «վարագոյր»ները կ'արձագանգեն Կորքիի երանգային «չղարչ»ներուն:

*
**

Կորքիի արուեստը, յատկապէս իր վերջին չրջանը նկատի առած, նիւթ դարձաւ այլազան մեկնաբանութիւններու՝ մասնաւորաբար անոր պարփակած խորհրդանշանները եւ կեանքի երեւոյթներուն վերաբերող անոր պատկերումներուն գծով: Սակայն Կորքիի արուեստին գնահատման հարցով առաջնակարգ կարեւորութիւն տալ նկարագրական, պատմողական, խորհրդանշական եւ հոգեբանական կողմին, քան թէ այնտեղ գործող նկարչական ա-

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱԻԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱԻԱԿՆՈՒԹԻՒՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Լ.Գ.

Զահրատ այդ չրջանին կը գրէր բանաստեղծութիւններ, որոնք քառասուն տարի վերջ իսկ պիտի չմոռցուէին իր ժամանակակիցներուն կողմէ: Պիտի չմոռցուէին ո՛չ թէ անոր համար որ անոնք բանաստեղծական չլացուցիչ ու չոզչոզուն կառոյց ունէին, այլ անոր համար որ անոնք յղացուած եւ գրի առնուած էին ինքնատիպ գիւտերով ու պատկերներով: Այս բանաստեղծութիւններէն մէկն էր «Գիշերապահը» խորագրեալ բանաստեղծութիւնը, որուն մէջ Զահրատ ուղած էր նկարագրել մարդուս հոգեկան ներաշխարհին տարբազադրութիւնն ու անջատումը, մարդուն ներքին պառակտումը, մարդուս մէջ բնակող երկու հակադիր էակներու միաձուլութիւնն ու ճակատումը: Ուշադրաւ փորձ մըն էր եւ ան թերեւս այնքան խոշոր ազմուկ բարձրացուցած պիտի չըլլար, եթէ «Ժամանակ» թերթի այդ չրջանի գրողներէն Վահրամ Բարունեան յանկարծ չատ ազնիւ ու սպանիչ յօդուածով մը չյարձակէր Զահրատին այս բանաստեղծութեան վրայ: Այդ յարձակումը ճամբայ պիտի բանար գրական փոթորկալից պայքարի մը, որուն դղումը պիտի պայթէր ո՛չ թէ Զահրատին, այլ ի՛մ գլխուս վրայ:

Վահրամ Բարունեան լինքնավստահ, անճնապատան եւ յախուռն պնդումներու տէր մէկն էր: Այդ օրերուն ան արդէն մեր գրական կեանքը փոթորկած էր լեզու երկարելով Յակոբ Մնձուրիին: Մնձուրի «Մարմարա»ի Գրական Էջերուն մէջ «Փշատիին Ծաղիկը» խորագրեալ պատմուածք մը հրատարակած էր: Պարզուկ նիւթ մըն էր: Գիւղացի աղջիկ մը համարձակութիւն ունեցած էր գաշտին մէջ պահ մը առանձնանալու իր սիրած տղուն հետ, բայց իր վէյէին վրայ մնացած փշատիի ծաղիկ մը մատնած էր զինքը: Բարունեան այս պատմուածքը չատ «վրան բաց» գտած էր եւ «պոռնկագիր» յորջորջած էր խեղճ Մնձուրին: Այդ նախատինքը այնքան յուզած էր մեզ, որ Վարդան Կոմիկեանի գլխաւորութեամբ, խումբ մը գրողներ հաւաքական բողոքագիր մը հրատարակած էինք Բարունեանին դէմ:

Այդ Բարունեանն էր որ կը յարձակէր Զահրատին բանաստեղծութեան վրայ:

Ի՞նչպիսի գիւտ մը յղացած էր Զահրատ իր այդ բանաստեղծութեան մէջ: Ան ձեռք առած էր «նիհարակազմ գիշերապահ» մը եւ գիշերային հսկումի ժամուն այդ գիշերապահը դէմ յանդիման հանած էր իր երկրորդ եսին հետ: Բանաստեղծը «նիհարակազմ գիշերապահ»ին այդ երկրորդ եսը ներկայացնելու համար բանաս-

բարումին, կը նշանակէ խաթարել նկարիչին երկին գերազոյն յատկութիւնը: Հեղուկային գոյներով նկարուած իր պատառներուն մէջ, ենթանիւթը յաճախ կը հալի ու անկէ կը մնան միայն քանի մը գծային հատուածներ, երբեմն անճշդորոշելի, ինչ որ կը նշանակէ թէ Կորքի անհրաժեշտ չէ դատ ենթանիւթին որպէս այդ ներկայացումը: Ասոր համար իր արուեստը, աւելի, նկարչական ըմբռնումն մըն է: Ենթանիւթին, բովանդակութեան մանրամասն վերլուծումը, անոր խորհրդանշաններով եւ ձեւակերտումներով, անխուսափելիօրէն պակասաւոր կամ հարցական իրողութիւններ կը յայտնէ՝ նկատի առած Կորքիի կիրարկած ծայրագոյն ծածկագրութիւնը: Ասիկա չատ յաճախ կը տանի թիւրիմացութիւններու, ենթադրութիւններու եւ չափազանցութիւններու: Ոմանք Կորքիի արուեստին մէջ երբեմն տեսած են անդոյ, երեւակայածին կերպառնումներ. ուրիշներ ձեռնարկած են գինք հոգեբանօրէն մանրազննելու, ինչ որ թերեւս իր կեանքին վերաբերեալ որոշ տուեալներ լուսաբանէ: Սակայն ասիկա ի՞նչ կ'աւելցնէ Կորքիի արուեստին ընկալման վրայ որ գլխաւորաբար առինքնող մեղեդի մըն է, կիսահունչ բառերով երգ մը:

Կորքիի համար, ենթանիւթի մը պատկերումը նպատակակէտ մը չէ ինքնին, որպէս պատգամ մը փոխանցելու միջոց այլ՝ առարկայական աշխարհ մը, ապրուած եւ զգացուած, որուն վրայ ինք պարտ կը զգայ իր նկարը հիմնել: Ասով Կորքի կը յայտնէ իր էութեան դասական կողմը, իրական կեանքէն, բնութեան եւ կենդանական տարերքէն կազմելով իր ենթանիւթերը: Նկարչական արարումով եւ յղացքով է որ ինք կ'երթայ դէպի վերացականութիւն: Այս մարդին մէջ է որ ինք իր մեծ նպատակը կը բերէ նկարչութեան յառաջիաղացքին, ստեղծելով նկարելու եւ նկարը կերտելու նոր հոլովոյթ մը ուր, նկարչական դաշտին վրայ, վրձնահարուածը լոկ կրաւորական գունային տեղադրում մը չըլլար այլ՝ կը թելադրէ իմացական եւ զգայական վիճակ, քնարական եւ դեղուն:

Բնութեան վերայայտնաբերումը կ'ընդլայնէ Կորքիի միջոցային տեսլեքը, ուր նկարչական արարքը իրարու կը ճուլէ ներքին եւ արտաքին աշխարհները: Բնութիւնը, մարդը եւ արարածները կը նոյնանան, իրարու միջեւ կը կազմեն անթիւ յարակցութիւններ, առանց անպայմանօրէն յարատեւ առարկայական խմաստաւորումի մը: Արուեստագէտին բնազդը, երեւակայութիւնը եւ ապրումները, իրենց ոստոստումներով, բնութիւնը, արարածները եւ տարրերը կ'ենթարկեն յարատեւ այլափոխումներու որոնք, հակառակ Կորքիի կարգ մը հիմնական խորհրդանշաններուն մեկնաբանման, յատկապէս Հերբի Ռէնտի կողմէ (5), անրացատրելի կը թուին, անհունօրէն առեղծուածային:

Այսպէս, ընթացիկ ցուցահանդէսով անդամ մը եւս կը պարզուի իրողութիւնը թէ Կորքի թերեւս միակն է 20-րդ դարու ականաւոր վարպետներուն մէջ, որ միաժամանակ կ'ընձեռէ թէ՛ նկարչական բարձր վայելք մը եւ թէ՛ կը մարմնաւորէ առեղծուածային անսովոր ղրոյթ մը: Մեզի կը մնայ զայն ընկալել որպէս գեղարուեստական արտայայտութիւնը արուեստագէտի մը որ կ'ըսէ.

«Ո՞ր մարդը մայրամուտին չէ կանգնած եւ դիտելով իր երկարած ստուերի այլակերպած ձեւը՝ անկէ չէ կազմած տարօրինակ եւ շարժող ու յաճախ երեւակայական մտապատկերներ: Վստահաբար մեծ բողոքս կ'երազենք եւ իւրաքանչիւրի փորձառութեան այս հասարակաց յայտարարին մէջ ես կարողացած եմ գտնել ամէնուն հասկնալի լեզու մը»: (6)

Հակառակ որ այս յատարարութիւնը մէկ - երկու տարիով կը կանխէ «գլանման տարիները», սակայն անիկա կը բնորոշէ նաեւ զանոնք: Ասիկա մուտք մըն է դէպի դիմաքան տարածք, որուն կը բացուինք, առարկայական աշխարհէն անջատուելով եւ դէպի երազային վիճակ ուղղուելով: Այնտեղ միայն գոյնի շղարշներ, թովչանք եւ խոր ապրումներ կան եւ ընտանի էակներ, դիւրաբեկ, նուրբ, նազելի, բայց նաեւ յարձակումնակ եւ նենգ, որոնք բնակիչներն են բարդ աշխարհի մը, մերինին նման:

---

(3) Wassily KANDINSKY : «*Du spirituel dans l'art et dans la peinture en particulier*», traduit de l'allemand par Pierre Volboudt, *Denoël/Gonthier*, Paris 1969, pp. 141 - 144.

(4) Michael AUPING in «*ARSHILE GORKY : The breakthrough years*», Catalog of the exhibition, *Rizzoli International Publications, Inc.*, New York, 1995, p. 10.

(5) Harry RAND : «*ARSHILE GORKY: The Implications of Symbols*», *Allenheld and Schram* (*Montclair*) and *George Prior*, (London), 1980.

(6) Կորֆիէն յայտարարութիւն Մալքըմ Ճաւսընի :
Malcolm JOHNSON : *Cafe Life in New York*, New Sun, August 22, 1941.
Արտատպուած հետեւեալ հատորին մէջ.
Ethel K. SCHWABACHER : «*ARSHILE GORKY*», The Macmillan Company, New York, 1957, p. 79.

տեղը այս երկու բարդ բառերը կիսած էր ու մէկ բառին կէսը անկապակից կերպով միւսին կէսին կապած էր: Նիհարակազմ դիւերապահ ու դիւերակազմ նիհարապահ: Ցեղոյ նոյնը ըրած էր բանաստեղծութեան մէջ յաջորդող միւս բազմաթիւ-բառերուն պարագային:

Ջահրատ սապէս կը սկսէր.

Գիշերակազմ ևիհարապահն ու ևիհարակազմ գիշերապահը կը հանդիպին իրարու,

Մին կը լարէ իր հօրեղբայրական ժամացոյցը - միւսն իր հօրեղբացոյց ժամականը

Ցեղոյ երկուքը մէկ երկինք կը նային

Մին կը տեսնէ հրաշազան լիալուսինն մը - միւսը հրաշալուսին մը լիազան

Ու բանաստեղծութիւնը այսպէս կը շարունակուէր մինչեւ որ դիւերապահին երկու եսերը «պաղնեղի տրամադրութեամբ ու տրամեղի պաղադրութեամբ» ժըպտէին իրարու ու առտուան դէմ վերջին անգամ մըն ալ սուլէին իրենց սուլիչները: Այնուհետեւ նիհարակազմ դիւերապահը առանձին կը մնար:

Բանաստեղծութիւնը չահեկան էր ո՛չ միայն իր ինքնատիպ դիւտով եւ արտայայտած հոգեբանական ներանձնատումներով, այլ նաեւ այդ դիւտին չնորհիւ ըստեղծուած նոր ու երբեմն չատ երաժըշտական բարդ բառերով:

Եթէ այսօր մեր չուրջ նոր բանաստեղծ մը յայտնուէր ու այսպիսի բանաստեղծութիւն մը գրէր, արդեօք անէծքներ կը տեղացնէի՞նք անոր վրայ, «քու անարւեստ արհեստդ թող սատկի՛, հոգին տակ անցնի՛ եւ մենք ալ ուրախանանք անոր սատկիլը տեսնելով» կ'ըսէի՞նք արդեօք: Ա՛յդ էր որ պիտի ընէր Վահրամ Բարունեան, որ այդ չրջանին առաւօտ մը յանկարծ ինքզինք գրական ոստիկան մը կարծած էր եւ հրապարակ իջած էր Վ. Թորգոմ ծածկանունին տակ ծպտուելով:

Վահրամ Բարունեան, կամ Վ. Թորգոմ, Օգոստոս 28-ին «Ժամանակ»ի մէջ ստորագրեց «Սրտագին մաղթանքներ» խորագրեալ յօդուած մը: Ի՞նչ էր այդ սրտագին մաղթանքը: Շատ տգեղ մաղթանք մը:

Բարունեան նախ կը ծաղրէր (առանց Զահրատին անունը տալու) Զահրատին «Դիւերապահը» բանաստեղծութիւնը, կը ձախէր նոր կոչուած բանաստեղծութիւնը, հարց կուտար թէ ի՞նչ կը նշանակէին Զահրատին այդ տարբաղադրուած բառերը: Սապէս կը չարունակէր. «հիւանդկախ աներմայրն ու հիւանդմայր աներկախը նո՞յն բառերն են: Ի՞նչ կը նշանակեն ատոնք: Բայց կարեւորութիւն չունի, քանի որ դրիչը ձեռքդ է ու ազատ ես ուզածիդ պէս դրելու, կրնաս ի պահանջել հարկին դրել նաեւ «կախուածական»:

Բարունեան նախատինքներով եւ ծաղրանքով լեցուն այս յօդուածը կը վերջացնէր, երբեւ թէ մեր լեզուին դեղեցկութիւնը պաշտպանող, բայց տգեղ հայերէնով մը գրուած սա տողերով.

«Դարերէ ի վեր բարձրագլուխ յառաջացող այս հրաշալի լեզուն անարգելու իրաւունքը ո՞վ տուաւ ձեզի: Այդ ձեր ճըղճիմ զալարումները աւետարբեր են մօտալուտ սատակումին ձեր անարուեստ արհեստին: Գոնէ չուտով փչէ հոգին ու մենք որ կը յարգենք ամէն տեսակ մեռեալ, փութանք ներկայ ըլլալ անոր յուղարկաւորութեան տխուր հանդէսին»:

Վահրամ Բարունեան ահաւասիկ կը մաղթէր եւ արդէն մօտալուտ կը տեսնէր Զահրատին արուեստին «սատակումը» եւ կը պատրաստուէր յուղարկաւորութեան գալու: Ան որ իր իսկ խոստովանութեամբ «ամէն տեսակ մեռել կը յարգէր», չէր կրցած յարգել ապրող նոր բանաստեղծը, մանաւանդ չէր կրցած տեսնել Զահրատին մէջ այն իրաւ անզուգական բանաստեղծը, որ արդէն այդ չրջանին իսկ ինքզինքը փաստած էր եւ որ անկէ վերջ ալ դերազանցապէս պիտի չարունակէր ինքզինքը փաստել յառաջիկայ տասնամեակներու ընթացքին:

Հարցն այն է որ Զահրատին վրայ գործուած այդ տգեղ յարձակումը ղիս չատ աւելի զայթակղեցուց, քան Զահրատը: Այդ օրուընէ արդէն ես վարակուած էի մարդկային ուժեղ ու դովելի, բայց «անմիտ» սա հիւանդութենէն. պաշտպանե՛լ ուրիչները, պաշտպանե՛լ հանրային դատերը, պաշտպանե՛լ մեր մշակոյթն ու արւեստը, ուրիշը պաշտպանելու համար ասոր կամ անոր հետ գէշ մարդ ըլլալ ու ի վերջոյ իր վրայ հրաւիրել անմխիթարու դայրոյթն ու թշնամութիւնը: Ուստի երբ կարդացի Բարունեանին յօդուածը, պարտականութիւն նկատեցի պաշտպանել Զահրատը ու գրեցի յօդուած մը:

Օ՛, ե՞ս էի այդ յօդուածը գրողը: Բարունեան կատղեցաւ կարմիր տեսած ցուլի մը նման:

Ռ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵՐԲ Կ'ԱՐԳԻԼԵՆ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մուրացկանութիւնը արդիլող հրամանագիրները որոնք ստորագրուեցան Ֆերմանայի քանի մը քաղաքապետներուն կողմէ, թէ՛ անմիջապէս յայտնուեցան ապարդիւն, եւ թէ վէճերու տեղի տուին հանրային կարծիքին մէջ: Առաջին այդ քայլը առնողը 1993-ին եղած էր Փէրփինեանի քաղաքապետարանը: Անցեալ տարի Ավինյոն ու Թուլուզ հետեւեցան անոր: Այս ամառ նման հրամանագիրներ տրուեցան Լա Ռոշէլի, Լակորի, Փօի, Թարպի, Վալանսի, Մանտի քաղաքապետներուն կողմէ: Բոլորն ալ թիւրախ ունին այն դատարկապորտները որոնք մուրացկանութեամբ կ'ապրին, կ'արբենան հրապարակաւ, փողոցները կը պատկին, եւայլն: Հրամանագիրները դրեթէ բոլորն ալ կը հիմնուին այն պարագային վրայ որ այդ մուրացկանները բրտօրէն կը հակազդեն ճիմ գալարումները աւետարբեր են մօտալուտ սատակումին ձեր անարուեստ արհեստին: Գոնէ չուտով փչէ հոգին ու մենք որ կը յարգենք ամէն տեսակ մեռեալ, փութանք ներկայ ըլլալ անոր յուղարկաւորութեան տխուր հանդէսին»:

Վահրամ Բարունեան ահաւասիկ կը մաղթէր եւ արդէն մօտալուտ կը տեսնէր Զահրատին արուեստին «սատակումը» եւ կը պատրաստուէր յուղարկաւորութեան գալու: Ան որ իր իսկ խոստովանութեամբ «ամէն տեսակ մեռել կը յարգէր», չէր կրցած յարգել ապրող նոր բանաստեղծը, մանաւանդ չէր կրցած տեսնել Զահրատին մէջ այն իրաւ անզուգական բանաստեղծը, որ արդէն այդ չրջանին իսկ ինքզինքը փաստած էր եւ որ անկէ վերջ ալ դերազանցապէս պիտի չարունակէր ինքզինքը փաստել յառաջիկայ տասնամեակներու ընթացքին:

Հարցն այն է որ Զահրատին վրայ գործուած այդ տգեղ յարձակումը ղիս չատ աւելի զայթակղեցուց, քան Զահրատը: Այդ օրուընէ արդէն ես վարակուած էի մարդկային ուժեղ ու դովելի, բայց «անմիտ» սա հիւանդութենէն. պաշտպանե՛լ ուրիչները, պաշտպանե՛լ հանրային դատերը, պաշտպանե՛լ մեր մշակոյթն ու արւեստը, ուրիշը պաշտպանելու համար ասոր կամ անոր հետ գէշ մարդ ըլլալ ու ի վերջոյ իր վրայ հրաւիրել անմխիթարու դայրոյթն ու թշնամութիւնը: Ուստի երբ կարդացի Բարունեանին յօդուածը, պարտականութիւն նկատեցի պաշտպանել Զահրատը ու գրեցի յօդուած մը:

Օ՛, ե՞ս էի այդ յօդուածը գրողը: Բարունեան կատղեցաւ կարմիր տեսած ցուլի մը նման:

Ռ. Հ.

Երբ մարդիկ մեծին իրենց ողորմութիւն տալ: Առով ալ կը խանգարեն հանդարտութիւնն ու կարգ - կանոնը:

Թարպի համաձայնաւար քաղաքապետը այս մասին արտայայտուելով կ'ըսէ թէ իրենք ամէն օժանդակութիւն ցոյց կուտան իրենց զիմողներուն. անտուներ կը պատսպարեն, անօթիները կը կշտացնեն. բոլոր կառոյցները ունին կարօտեալներուն օգնելու համար: Սակայն չեն կրնար արտօնել որ մարդիկ արբենան քաղաքին զեղեցկատեսիլ վայրերուն մէջ, յարձակողական վերաբերում ցոյց տան, սպառնան մարդոց: Թարպցիները, կ'ըսէ ան, տուրք կը վճարեն իրենց քաղաքին զարգացումներուն համար: Ահիկա չեն ըներ անոնց վրայ պառկած, գինով, աղտոտ դատարկապորտներ տեսնելու համար ու անոնց նոյնքան աղտոտ շուները որոնք անարգել կը չրջին ամէն տեղ: Քաղաքապետը արդիլած է նաեւ փողոցներու եւ պարտէզներու մէջ միզելը: Կ'աւելցնէ թէ անոնք որոնք կը փափաքին աշխատիլ, կրնան նուազագոյն եկամուտ մը ապահովել. իսկ միւսները որոնք ամբողջ օրը խմելով կը սպասեն Էմ - Ի-ին, ոչինչ պիտի ստանան:

Քաղաքապետներու այս կեցուածքին չատեր կ'առարկեն, պատճառաբանելով որ կարելի չէ հրամանագրեր ստորագրելով առաջքը առնել ընկերային խնդիրի մը որ մուրացկանութիւնն է: Նոյնիսկ կան պաշտպանողներ այն թէզը թէ «քաղաքապետական նման եսասիրութիւն» աւելի անտանելի կը դարձնէ կեանքը այն մարդոց որոնք արդէն բազմաթիւ դժուարութիւններ ունին:

Ինչ կը վերաբերի ենթականերուն, կարելի չէ ըսել որ լրջօրէն ազդուած են քաղաքապետներու հեղինակութեան այս ցոյցերէն: Անոնցմէ մէկը կ'ըսէ. «կ'ապրիմ, իմ ձեւովս: Իրե՞նք կ'որոշեն որ մուրալու, գեհինը երկարելու եւ գաւաթ մը ճնկելու իրաւունք չունիմ այլեւս: կը խնդամ միայն: Որովհետեւ, բան մը ըսեմ. այն որ ինծի պիտի արգիլէ ճնկել ու սպա պառկիլ, տակաւին ծնած չէ»:

Մուրացկանները հետապնդելու անհաճոյ պարտականութիւնը յանձնուած է ոստիկանութեան, բայց այդ ոլորտին պատկանողները համոզուած ըլլալ չեն թուիր առնուած քայլին օգուտին: Թշուառութեան դէմ պայքարի ազդեցիկ միջոց չեն նկատեր ստորագրուած հրամանագրերը:

Մուրացկանութիւնը արդիլելու արարքին մէջ տեսնողներ ալ կան ընկերային բարեկանութիւնները քօղարկելու միտում: Կան նաեւ պատասխանատուներ որոնք իրենց չրջանին կարգ - կանոնը ապահովելու մտահոգութեան հետ կը յայտնեն քաղաքական նպատակներ, օրինակ բացատրելով որ նման կեցուածք կը ծառայէ խոչընդոտելու Ազգային ճակատին յաջողութիւնը:

Մէկ բան յստակ է որ հրամանագիրները չեն գօրեր փափաքելի արդիւնք մը ձեռք ձգելու, այլ չատ չատ, թեր ու դէմ կարծիքներու, վէճերու արծարծումով նոր նիւթ կը հայթայթեն արճակուրդի օրակարգերուն:

ՓԱՂՀԱՆ

«ՄՆԱՑ ԲԱՐՈՎ ԻՄ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐ ԵՐԿԻՐ» ԹՐՔԱԿԱՆ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Մարմարա»ի Յուլիս 21-ի թիւէն կ'արտատպենք հետեւեալ տեղեկատուութիւնը.

*
**

Ա֊թաթիւրք Մշակոյթի կեդրոնին մէջ բացուած էր «Մնաց Բարով Իմ Ծննդավայր Երկիր» մայր գաղափարին նուիրուած լուսանկարչական ցուցահանդէս մը, ուր կը ցուցադրուէին Անատոլուէ դէպի դուրս, կամ դուրսէն դէպի Անատոլու կատարուած գաղթեր, Օսմանեան պատմութեան չրջանին: Ցուցահանդէսը բացուած էր Յուլիս 4-ին եւ Յուլիս 20-ին փակուեցաւ: Ցուցահանդէսի առթիւ հրատարակուած է գեղատիպ եւ չահեկան գրքոյկ մը, որու մէջ հատուած մը կայ «Հայկական Տեղահանութիւնը» խորագրին ներքեւ: Այս հատուածին մէկ կը կարդանք հետեւեալը:

Հայեր որոնք առաւելաբար բնակութիւն հաստատած էին Արեւելեան եւ Հարաւ - Արեւելեան Անատոլուի մէջ, ԺԹ. դարէն սկսեալ, իրենց ազգային առաջարկները օրակարգի բերել սկսան: Բազմաթիւ ապըստամբութիւններ տեղի ունեցան, բոլորն ալ զսպուեցան:

1914 Փետրուար 8-ին, Ռուսաստանի եւ Օսմանեան Պետութեան միջեւ համաձայնութիւն մը ստորագրուեցաւ: Ըստ այս համաձայնագրին, արեւելեան նահանգներու մէջ ինքնիշխան երկու ինքնավար մարդեր պիտի հիմնուէին եւ անոնք պիտի յանձնուէին օտար ընդհանուր քննիչներու պատասխանատուութեան: Միայն թէ Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կուսակցութիւնը, որ իշխանութեան ղլուխ կը գտնուէր, Գերմանիոյ հետ համաձայնեցաւ: Ռուսաստանի դէմ դիրք դրաւեց եւ համաձայնութիւնը դարակ դրուեցաւ:

Օգոստոս 1914-ին, Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կուսակցութիւնը հայկական Դաշնակցութիւն կուսակցութենէն պահանջեց որ Ռուսաստանի Հայերը քաջալերէ, որպէսզի ապստամբին: Պահանջեց նաեւ որ Դաշնակցութեան անդամները Ռուսաստան երթան եւ կամաւոր կերպով կռուին Ռուսերու դէմ: Դաշնակցութիւնը մերժեց այս առաջարկը: Առար փոխարէն, Ռուսաստանի Հայերը ռուսական բանակին մէջ պատերազմի մասնակցեցան: Անատոլուի Հայերէն ալ կամաւորներ մասնակցեցան: Իսկ Օսմանեան պետութիւնը Հայերը գործածեց երկրորդական գծի վրայ եւ զանոնք աշխատցուց աշխատաւորական խմբակներու մէջ:

Պատերազմին մէջտեղը, 1915-ի գարնան, Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կուսակցութիւնը տեղահանութեան որոշում կայացուց եւ առաջիկայ օրէնք մը հրատարակեց: Դէպի Միջագետք աքսորուեցան նախ արեւելեան չրջաններու, յետոյ արեւմտեան նահանգներու Հայերը:

Ամիկա լաւ կազմակերպուած գաղթ մը չէր: Կառավարիչները ձգուած էին իրենց ընկերացող ոստիկան զինուորներու խղճմտանքին: Անոնք ճամբաներու վրայ հետեւակուեցան հրոսախումբերու յարձակումներուն: Իսկ վերապրողները Միջագետքի մէջ նոր կորուստներ տուին համաճարակներու եւ սովի պատճառաւ:

Կային քանի մը հոգաչրջաններ, որոնք տեղահանութեան զօտիէն դուրս մնացին: Զօտիէն դուրս մնացած այդ հոգաչրջաններն էին՝ Զոլիա, Իզմիր եւ չնորհիւ Մութասարրըֆ Ֆայք Ալի Պէյի կողմէ տեղահանութեան դէմ կատարուած բողոքին՝ Քիւթահիա (Կուտինա): Անատոլուի մէկուկէս միլիոնոց Հայ բնակչութիւնը այս կերպով կորսնցուց իր ծննդավայրը:

Հանրապետութեան հիմնումէն վերջ ալ Հայերու արտապաղթը չարունակուեցաւ: Հայերու թիւը այսօր 70 հազարէ աւելի չէ:

ԼՕՐԸՆՆ ՏՂՈՒ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝ ՇԱՒՂ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Աղջիկը կը չիկնի, մինչ տղան իրեն կ'երկարէ թաչկինակը, որ բռնէ: Իրարու չղթայած կինները տարմօրօր թռչուններու պէս կը թռչին ու կը ճչան: Տղան աւելի ու աւելի կը մօտենայ աղջկան. անոր չի նայիր, բայց անմիջապէս կը զգաք երկուքին միջեւ ստեղծուած համախոհութիւն մը, անսեասնելի զօրութիւն մը: Պահ մը՝ աղջկան դէմքը խուճապ, ապշանք կ'արտայայտէ. ապա իր ուժեղ, խանձած ձեռքը կ'երկարէ, մատներով թաչկինակին ծայրը կը բռնէ: Երաժշտութիւնը կը կլանէ դիրքնք: Անոնք կը պարեն կշռոյթին տարուած, այս ճակատագրական հպումով իրարու ազուցուած, երաժշտութեան չարժումի հաղորդութեամբ միասնաբար դառնալով:

Հայր Նիկոլան՝ հպարտութեան եւ ոխակալութեան տարօրինակ խառնուրդ մը եղող արտայայտութեամբ կը դիտէ զանոնք: Որպէս հիւսիսային չրջանի մարդ պարզ է, պէտք չէր ընդառաջած ըլլար Գաստուրիից աղջկայ մը: Սակայն մեզ տեսնելով ժպտագին արտայայտութիւնը կը վերստանայ եւ յօդացաւին թոյլատրած արագութեամբ մեզ ողջունելու կուգայ կաղնիկաղ: Ծռած պահուն կը նշմարեմ, որ իր չունչը գինի կը հոտի:

- Մարդ միայն մէկ անգամ երիտասարդ կ'ըլլայ, - գինիի ազդեցութեան տակ իր բնական ձայնէն ութեակ մը աւելի թաւ ձայնով կ'ըսէ ու կը կրկնէ թաղմաթիւ անդամներ: Գաստելլանիի գինին է իր նախընտրածը: - Երբ կը պարեն, աչխարհի բոլոր մեղքերը իրենց հետ կը պարեն: Իմ երիտասարդ եղած աեն...

Շուրջի մեծ աղմուկը կ'ընդմիջէ իր յիշողութեան թելը: Արագ յաջորդականութեամբ մեզ կը ծանօթացնեն քաղաքապետին, երկու ոստիկաններու եւ երեք վանականներու (որոնք նախքան մեր ձեռքը սեղմելու համար մօտենալը, իրենց գինիի բաժակները ծառի մը հետին կը պահեն ամօթխածութեամբ): Ն. իր յետագայ իւղաներկ պատառաներուն համար դանդաղ ու դժուարին նօթագրումներու կը սկսի - կողովներով էշ մը, պառաւ կին մը, կոճակները քակուած բաճկոնով քընացող ոստիկան մը ծառին տակ, քաղաքական ճառ արտասանող գինով մարդ մը որուն ըսածները ամբողջութեամբ կը կորսուին նուագի ձայնին մէջ:

Զարեան՝ տնակի մը առջեւի հողէ մուտքին նստած՝ իր արծաթ գլխուն քրտինքը կը սրբէ: Բաց դռնէն ներս կարելի է տեսնել ներքին տարօրինակ սարքաւորումով այդ սենեակէն մին. - փորագիր գարդարանքներով հսկայական անկողին մը, որ դրեթէ ամբողջ սենեակը կը լեցնէ, գլխու կողմը զետեղուած սրբանկարներով եւ դամէն կախուած ամուսնական պսակով:

- Գորֆուցիք ներքին յարդարման իրենց ամբողջ տաղանդը անկողնին վրայ կը կեդրոնացնեն, - կ'ըսէ Զարեան կծու սառնասրտութեամբ: - Ըսե՞մ ինչու: Ո՛չ թէ որովհետեւ անկողնի մէջ կը գտնեն կեանքի հաճոյքին մեծագոյն մասը, այլ որովհետեւ անկողինը տնային միակ կարասին է, որ ըստ օրէնքի սահմանման՝ պարտքի փոխարէն դրաւելի չէ:

Այժմ պարը աւելի դանդաղ ու հանդիսաւոր կշռոյթ մը ստացած է: Շուրջպարը անիւի պէս կը դառնայ: Բախտի անիւը: Ճակատագրի անիւը: Սպիտակ դգեստով տղան դեռ միշտ կը պարէ Գաստուրիցի աղջկան դէմ յանդիման: Աղջիկը՝ հմայուած թռչունի պէս՝ տխմար յափշտակութեամբ մը կը ժպտի թաչկինակին ծայրէն բռնած:

(Շար. 60)

(Շար. Ա. էջէն)

ուր կառավարական ուժերը եւ քիւրտ ղինուորեալները կը բախին եւ որու արդիւնքը, ցարդ, 17·500 զոհ է։

Փաստաթուղթին մէջ, զոր պատրաստած է Անգարայի համալսարանի փրոֆէսէօր՝ Տողու Էրկիլ, առաջին հարցախոյզ մը կայ կատարուած Անատոլուի քիւրտերուն մօտ։

Դիպուածով ընտրուած 1267 հոգի, վեց գիւղերու մէջ (Պաթման, Մարտին, Տիյարպէքիր, Մերսին, Ատանա եւ Անթալիա) պատասխանած են հարցումներուն։ Կը պարզուի որ 85%-ը անկախ պետութիւն չեն ուզեր, 42,5%-ը կը խորհի սակայն որ դաշնակցութիւն մը լաւ լուծում մը կ'ըլլար, 89,8%-ին համար մայրենի լեզուն քրտերէնն է, 34,8% կ'ընդունի որ ՓՔՔ-ի անդամները ունի իր մերձաւորներուն մէջ եւ 46,7% կը խոստովանի թէ զօրավիզ է կազմակերպութեան։ Տարբեր է իրենց կարծիքը ՓՔՔ-ի նպատակներուն մասին։ 30,6%-ը կ'ըսէ թէ ան կը պայքարի ոչ թէ քիւրտ պետութեան մը համար այլ 10 - 12 միլիոն քիւրտերու մշակութային եւ քաղաքական իրաւունքներուն։ Եզրակացութիւնները կը նմանցնեն ՓՔՔ-ն ճեպընթացի մը որ ամբոյ ելած է դէպի վերջակայան մը որ անկախ պետութեան մը գալուստն է, բայց որու ճամբորդները տրամադիր են իջնելու միջանկեալ կայարանները ուր աւելի լայն անկախութիւն մը, ապրուստի լաւագոյն մակարդակ մը մատչելի կ'ըլլան։

Այս փաստաթուղթը կարեւոր կը նկատուի զանազան պատճառներով։ Նախ, որովհետեւ, ծանօթ միւթիւն մըն է պատրաստողը (նախագահը՝ եալըմ Էրէզ ծագումով Քիւրտ է եւ մօտ է Ջիլլէրի)։ Յետոյ, հարցախոյզը կը ջանայ հասկցնել քաղաքագէտներուն որ մինչեւ ճամբայ մը քիւրտ մշակութային ինքնութեան շուրջ երկիրը պատակոտմի չի տանիր, այլ ընդհակառակն, իշխանութեանց ռազմապաշտ քաղաքականութիւնը կը նպաստէ միայն ՓՔՔ-ի ազդեցութեան ամրապընդման։

Տեղեկագիրը կը չեշտէ որ քաղաքական դաշտին ընդլայնումը, չբնանի տնտեսական զարգացում եւ ընկերային ու մշակութային բարեկորոգումները անհրաժեշտ են վերջ դնելու համար կռիւներուն, այլապէս՝ «Արեւելքը պիտի չարունակէ իր արիւնալի պայքարը իր աւանդական թերաճ կառոյցին չրջագծին մէջ»։

*
**

Այս տեղեկագրին հրապարակումը երկու ճակատի բաժնած է թուրք հանրային կարծիքը. իշխանութեան գլխաւոր դէմքերը, ինչպէս վարչապետ Ջիլլէր, կ'ըսեն թէ տեղեակ չէին անոր պատրաստութեան եւ թէ իրենց հետ որեւէ կապ չունի ան։ Դէմ արտայայտուողները մինչեւ իսկ երկրին ամբողջականութեան ուղղուած արտաքին ուժերու ազդեցութիւնը կը նշմարեն անոր մէջ։ Մեծ մասով «Սապահ» թերթի խմբագրութեան պատկանող լրագրողներու խումբ մըն ալ մեծ գնահատանքով կը խօսի տեղեկագրին մասին, չնորհաւորելով նախաձեռնարկ կազմակերպութիւնը ու Տ. Էրկիլը։

*
**

Քրտամէտ ՀԱՏԷՓ կուսակցութիւնն ալ ճշդած է թէ տեղեկագիրը ապսպրած է պետութիւնը եւ Առեւտուրի սենեակներու միութիւնը միայն նիւթականը ապահոված է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

80-ին 150 ՀԱՅԱՐ կը գնահատուի սերպ զաղթականներու թիւը Խրուաթներու յաղթանակէն ետք։ Զանազան չշուկներ ալ կան այս առընչութեամբ։ Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Խրուաթիոյ նախագահը Պոսնիոյ բաժանում մը կը նախատեսէ Սերպերու եւ Խրուաթներու միջեւ։ Ելլին ալ, արդէն հանդիպում մը կ'առաջարկէ Միլոսեւիչի եւ Թուճմանի միջեւ։

Ալժիէն 30 քիլոմեթր հեռու, Պուֆարիքի մօտ կառուղիի մը վրայ ահաբեկչական անձնասպանական արարքի մը հետեւանքով 11 հոգի մեռած է, 15 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են։

ՏՐԻԼԻՆի մէջ միջքրտական հանդիպում մը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 9-ին եւ 10-ին բանակցութիւններ վարելու համար Միացեալ - Նահանգներու հովանիին ներքեւ։ 1994-էն ի վեր, հիւսիսային Իրաքի այս երկու հոսանքները՝ Քիւրտիստանի Դեմոկրատ Կուսակցութիւն եւ Քիւրտիստանի Հայրենասիրական Միութիւնը կռուի մէջ են։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարիամ Պօղոսեան (Էքս - Ան - Փրովանս) եւ զաւակները կը նուիրեն 1000 Ֆր. «Յառաջ»ին իրենց հարսին եւ քեռկինին Տիգրանուհի Սարգսեանի (ծնեալ՝ Քիւրքճեան) մահուան քառասունքին առթիւ (Լիոն, 1995, Յունիս 22-ին)։

*
**

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էնէկեան 800 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց մօրեղբօր՝ Տօնապետ Տօնապետեանի (մահացած Լիոն) յիշատակին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրին Փլօրանս Պետրոսեանի եւ Ստեփան Էսէնճէի մահուան առիթով փոխան ծաղիկի 250 Ֆր. կը նուիրեն Իսիի Եկեղեցիին, 250 Ֆր. Միօրեայ Դպրոցին եւ 250 Ֆր. «Յառաջ»ին։

Պալ ընտանիք 500 Ֆր. կը նուիրէ Միօրեայ Դպրոցին փոխան ծաղիկի Ստեփան Էսէնճէի մահուան առիթով։

ԱԴԱՄԱՆԴԵԱՑ ՅՈՐԵԼԵԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան հոգաբարձութիւնը եւ տնօրէնութիւնը մեծ հաճոյքով կը հաղորդեն թէ չատ մօտ ապագային, 1996-ին, փառահեղ չուքով պիտի տօնեն բարեգործականի անդրանիկ այս կրթօճախին ապամանդեայ 70-ամեակը, պանծացնելու համար հայակերտումի անոր բազմաբեղուն վաստակը եւ վերանորոգ հաւատքով ու զարգացման նոր հեռանկարներով կենսաւորելու անոր յաղթական երթը՝ քառասնչերորդ դարու լուսաւոր սեմէն ներս։

Յորելենական հանդիսութիւններն ու տօնակատարութիւնները տեղի պիտի ունենան Կիպրոսի մէջ, Ապրիլ 17-էն մինչեւ Ապրիլ 21, 1996-ին։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 3, 1995
Նիկոսիա

RENTRÉE 95

Où inscrire votre enfant ? Pensez à :

L'ECOLE HAMASKAINE

Etablissement sous contrat
Enseignement bilingue
arménien - français

- Classes à petits effectifs
- Suivi des études personnalisé pour chaque élève
- Avantage de présenter l'arménien en LV1 et en spécialité (coefficient 7 ou 8)

Inscriptions ouvertes depuis le 9 mai sur rendez-vous.

Adresse 185, chemin des sables jaunes
13012 Marseille

tél : 91 93 75 25

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Վօ - ան - Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին

մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝

Փօլ Պաղտատլեանի

— ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 13, տօն է վերափոխման Սրբուհւոյ Աստուածածնին։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԴԱՇԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց ՓԱՐԻԶԻ

Սկիզբ Ժամերգութեան՝ ժամը 8·45-ին։
Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին։
Պատարագի աւարտին Խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի։

Ծանօթ. - Այսօր հոգեհանդիստ չի կատարուիր։

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14, Յիշատակ է Մեռելոց, Բ. օր վերափոխման։

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վառն Համօրէն Ննջեցելոց»։

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի Օգոստոս 13
Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 9-ին։
Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին։
Յաւարտ պատարագի Խաղողի Օրհնութիւն։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Լուսարարապետ Երուսաղէմի պատրիարքական Աթոռին։
Սկիզբ պատարագի ժամը 9·30-ին։

Յաւարտ պատարագի Խաղողի եւ Մատաղի օրհնութիւն։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Օգոստոս 13, Կիրակի օր, Ս. Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ պատարագ եւ Խաղողօրհնէք։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՎՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները տեղի կ'ունենան հրաւիրեալ դպիր եւ դպրուհիներու կողմէ։

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէք։

Օգոստոս 14, Երկուշաբթի, Մեռելոց է, կը կատարուի Ժամերգութիւն եւ Հոգեհանգիստ Վառն Համօրէն Ննջեցելոց։

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, առաւօտեան Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30-ին։

Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն՝ ժամը 11·45-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ

Պատարագի քառաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ -- Մեսրոպ Երգչախումբը։

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14
Յիշատակ Մեռելոց

Առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վառն Համօրէն Ննջեցելոց։

Ծանօթութիւն. - Հոգեհանգստեան արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատան.
Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Սկիզբ Ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին։
Պատարագ՝ ժամը 10·15-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԷՏԷԵԱՆԻ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Խաղողօրհնութիւն։

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10-ին։

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

FETE CHAMPETRE

LE DIMANCHE 13 AOUT à partir de 11 h
à la COLONIE DE BELLEFONTAINE (Jura)
Bar - Buffet - Animations par les colons

Inauguration du terrain omnisports — Aire de jeux

Venez nombreux passer une agréable journée

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ՊԵԼՃՈՆԹԵՆԻ ՕԳԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 13, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 10
JEUDI
10 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.653 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.653

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԳՐՈՂՆԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

Յուլիս 30-ին երկու կողմերու միջեւ Գրողին տարաձայնուած համաձայնութեամբ նոր փուլի մը մէջ մտաւ Չէչէնիոյ հարցը: Դժուար է խաղաղութեան համաձայնագիր մը կոչել տարաձայնածը, որովհետեւ կարելի չէր ամառուան մը բանակցութիւններով լուծում մը գտնել չէչէն հանրապետութեան օրինավիճակի հարցին:

Անոնք սկսան Յունիս 20-ին, Բուդեննովսկի գործողութեան յաջորդ օրը երբ վարչապետ Չերնոմիրդին անցքի արտօնութիւն մը տուաւ Բասայեւի եւ իր ջոկատին ու հրաժարաբար հռչակեց Չէչէնիոյ մէջ: Անոր այս քայլերը յայտարար նշան մը եղան թէ Կրեմլինի մէջ ձեւարը հակած էր չէչէնական արկածախնդրութեան հակառակորդներուն կողմը: Զորս նախարարներու փոխտխութիւնը հաստատեց այս վարկածը: Աւտոր հետեւեցաւ Վոլսկիի որպէս բանագնաց Գրոզնի մեկնումը, բանակցելու համար Չէչէններու հետ: Բարդ կացութիւններու մասնագէտ այս դէմքը, յատկանշական է որ երբեք ելլինեան չէ եղած եւ նոյնիսկ քննադատած է Չէչէնիոյ ներխուժումը:

Անակնկալ այս զարգացումներէն ետք Չէչէնները խաղաղութիւնը դիմաւորելին խանդավառ ցոյցերով ու նախագահ Դուդայեւի պատառոնները ճօճելով: Եւ ռուսական հեռատեսիլը տիրեց այդ տեսարանները:

Յուլիսի սկիզբը, երկու կողմի ռազմիկները դիրք կը խաչաձեւէին Գրոզնիի ելւաներուն մէջ, իրենց զէնքերը կը պաղպաջէին ու բաց ականատեսիս սրճարաններուն մէջ գնդամուղ կը խաղային: Չէչէնիան Աֆղանիստան չէր: Հոն բոլորը ռուսախօս էին ու չէին մերժեր գաւաթ մը վոտկան: Գրաւեալ ու դուդայեւականներու հակակշիռին ենթակայ չրջաններուն մէջեւ սահմանագիծը սկսած էր անորոշ դառնալ: Գրոզնիի մէջ յաճախ կրակոցներ կը լսուէին որոնք կարելի չէր ճշդել թէ իսկական յարձակումներէ՞ կուդային, թէ թղթախաղէ մը կամ գնդամուղի խաղէ մը եւք կողմերու միջեւ հաշւեյարդարի հետեւանք էին:

Յուլիս 7-ին չէչէն ընտանիքի մը սպանութիւնը վերստին բորբոքեց կիրքերը. ամբոխը մեծ ցոյցով մը պահանջեց որ ռուս ջոկատները անմիջապէս մեկնին եւ պատերազմի ոճրագործները պատժուին: Նոյն պահանջը ներկայացուց Մոսկուայի կողմէ նշանակուած առժամեայ կառավարիչն ալ, պնդելով որ 2000 մտազարներ ու քրէական յանցագործներ առնուած էին ջոկատներու կազմութեան մէջ:

Վոլսկիի համար որուն նպատակն է դեկտեմբերին ռուս ընտրողներու քուէներու առաւելագոյնը ստանալ, ամբողջ հարցը կը կայանայ երեւոյթը փրկելով քաշուելուն մէջ: Բոլոր հարցախոյզերը ցոյց կուտան որ Ռուսները մասնաւոր սէր մը չունին Չէչէններու հանդէպ, բայց չեն ալ փափաքիր կովկասեան անվերջանալի պատերազմի մը միջամուխ ըլլալ: Թէեւ, չէչէն բնակչութեան չուրջ 25 հազար զոհ պատճառելէ ու մայրաքաղաքը աւերակի վերածելէ ետքն ալ ռուս զօրքերը տեսան որ չեն յաջողած բեկանել Չէչէններու ընդդիմութեան կիրքը:

Վոլսկի Դուդայեւի առաջարկած է քուէարկութեամբ մը հարթել անհամաձայնութիւնները. «նախ ճանչցէք Չէչէնիոյ գերիշխանութիւնը եւ անկախութիւնը» պատասխանած է ան: Քաղաքական մարզէն զատ տարակարծութեան նիւթ մըն է Բասայեւի պարագան: Չերնոմիրդին անցքի արտօնութիւն մը տալով անոր, իր ժողովուրդին առջեւ յանձնառու եղաւ որ պատանդ վերցնողները պիտի ձերբակալուին ու պատժուին: Որոշ ժողովրդականութիւն մը չհեցաւ, փրկելով մարդկային կեանքեր, բայց կրնայ նոյն ճակատին վրայ ծանր կորուստ արձանագրել եթէ Բասայեւ որ ազատութեան մէջ կը դանուի, չարունակէ խանդավառ ցոյցերու արժանանալ որպէս ազգային հերոս:

Քաղաքական դէտերու համաձայն, չէչէն իշխանութիւններու մէջեւ պարտականութեան բաժանում մը խնդրոյ առարկայ է: Զինուորականները ձեռք ձգելէն ռուս զօրքերուն քաշուելու խոստումը. տեղւոյն վրայ երեք հազար հոգինոց երկու ջոկատներ միայն պիտի մնան, ան ալ Գրոզնիէն հեռու, զօրանոցներու մէջ: Չէչէն սպայակոյտին նախազահը եւ ուրիշներ առաջարկեցին բանակցութիւններու ընթացքին իրարմէ անջատել զինուորական եւ քաղաքական մարզերը: Նոյնիսկ խոստացան մասնակցիլ Բասայեւի որոնումին: Իսկ Դուդայեւ այս բոլորը բաւարար չի նկատեր ու կը սպառնայ չճանչնալ Գրոզնիի համաձայնութիւնը: Ամէնէն ալ իրեն վերապահուած դերն է հաւանաբար. իրեններուն կարելի չափով զօրաւոր դիրք մը ապահովել ընտրութեան բանակցութիւններուն: Ռուսաստան ամէն բան պիտի ընէ որպէսզի Նոյեմբերի ընտրութեան անկախականները մեծ յաջողութիւն մը չարձանագրեն: Բայց ոչ ոք պիտի թէ ինչպէս պիտի հասնի այդ նպատակին; Բացառելով անշուշտ հրաժայլերու եւ հրացաններու ներկայութեան տեղի ունենալիք քուէարկութիւն մը...:

Haratch 70 : hommage

La Motte, le 3 août 1995

Chère Arpik,

Avec trois jours de décalage (car mon courrier — et à sa suite, les informations — m'arrive en Bretagne avec un certain retard), je viens vous présenter à vous-même et à vos collaborateurs, mes vœux les plus sincères et les plus fervents pour le soixante-dixième anniversaire de «Haratch».

Je vais vous répéter ce que l'on vous a sans doute dit mille fois, mais c'est ma conviction profonde.

«Haratch» est un pilier fondamental de l'arménité au XXe siècle, particulièrement — mais pas exclusivement — en diaspora.

Chaque jour, vous nous donnez des informations recueillies à la meilleure source et présentées avec une totale liberté d'esprit. Respectant le lecteur, vous l'aidez, même quand il prend ses distances, à se forger, sur des questions essentielles, une opinion saine et raisonnée. De plus, «Haratch» se fait l'écho fidèle de la vie communautaire non seulement en France, mais dans tous les centres de diaspora : ainsi, à Paris, à Venise, à Los Angeles, à Alexandrie, à Alep, à Beyrouth — pour faire bref, sur les cinq continents ou presque —, l'arménité bat d'un seul cœur, passionnément attentive — et grâce à vous admirablement informée — sur des événements décisifs pour tous qui se déroulent dans la mère-patrie.

Sans être spécialiste, je mesure bien également la dette des lecteurs de «Haratch» dans le domaine de la langue, puisque l'arménien occidental usité dans le journal (avec une persévérence exemplaire) tout en «collant» à une réalité par définition mouvante, à une actualité — s'agissant des Arméniens— plus que multiforme, a toujours su éviter l'écueil du néologisme imprudent ou de l'emprunt grossier.

Je voudrais vous exprimer aussi, de façon plus personnelle, l'impression que peuvent avoir vos interlocuteurs, quand, ayant besoin de vous joindre par téléphone, ils vous trouvent toujours «fidèle au poste», avec une ponctualité proprement stupéfiante et que n'explique pas seulement la modicité de vos effectifs. A la suite de votre père, Schavarch Missakian, vous êtes la sentinelle chaque jour en éveil, le guetteur infatigable — ou, du moins, qui ne veut pas montrer sa fatigue.

Yves Ternon, à l'occasion du soixantième anniversaire de «Haratch» et à propos de sa longévité, — en dépit d'un contexte alors peu porteur — parlait d'une «leçon de maintien» ; je dirais volontiers, à présent, que le miracle quotidien de sa publication est une école de vie : car, chaque jour, depuis soixante-dix ans, il motive et apprend à faire les gestes de la vie arménienne, une vie arménienne par ailleurs puissamment stimulée par la résurréction de l'Arménie indépendante, quelles que soit les carences ou les contradictions que l'on puisse imputer à celle-ci. Ce qui m'émeut également, c'est que, malgré le caractère unique du «phénomène Haratch» et toute entière à votre mission,vous n'avez eu, pour vous-même, aucun souci de cultiver les média ou d'attirer sur votre personne les feux de la rampe. Ne lit-on pas, quelque part : «*Si le grain ne meurt...*»?

La moisson est belle, qui s'est levée à la suite des quatre feuilles d'arménité écloses au fil des jours depuis 1925. Vous êtes ainsi devenue le lien vivant — aussi discret qu'irremplaçable — d'une grande famille portant un même attachement à la qualité de l'information, à la liberté de l'expression, à la vitalité de la réflexion, mises au service de l'arménité.

Si je puis, si modestement que celà soit, et en particulier pour les questions culturelles, contribuer à ce que vive «Haratch», sachez que je saurais en trouver le temps.

Je vous prie de croire, chère Arpik, en mon respect et en mon amitié.

Gérard DEDEYAN(*)

(*) *Professeur d'Histoire du Moyen-Age*
Université Paul-Valéry, Montpellier

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԴՐՕ»Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, Օգոստոս 7-ին Գերագոյն դատարանին առջեւ վերսկսած էր դատը որուն ներկայ եղած էին 11 ամբաստանեալները եւ տուժողներու պարագաները: Առաջին-ներէն Ազգն Արծրունի յայտնած էր թէ Օգոստոս 4-էն հայցադիմի դիմած է. իր պաշտպան փաստաբանն ալ աւելցուցած է թէ ընդարձակ յայտարարութիւն մը հրապարակած է ուր կ'ըսէ կատարուած ամբաստանութիւններուն մասին. «Այս ծրագրի իրագործման նպատակը հայութեան պատկառումն է որ Հայաստանի նախագահի օգնականներէ միջոցով իրականացուում է նաեւ Սփիւռքում: Չնայած որ Հ. Յ. Դ.-ի կասեցման ժամանակաշրջանն ատարտուած է, փոխանակ նախորդ ծայրայեղութիւնը դարմանելու, միջին եզր գտնելով թոյլ տալ Հ. Յ. Դ. գործունէութիւնը, պետութիւնը ծայրայեղ կեցուածք է ընդունում: Արդեօք սա քրէական հայաջինջ ծրագիրը չէ՞ որ շարունակում է Հայոց ձեռով»: Ան. քննադատած է հետաքննութեան ընթացքին բիրտ միջոցներով անճիշդ վկայութիւններու կորզումը, աւելցնելով որ նկատի առնուած չէ անոնց յետագայ հերքումը ու կարգ մը յայտարարութիւններու տեղ չէ արուած թղթածրարին մէջ:

Այնուհետեւ պաշտպան փաստաբաններէն Մարլինէ Հալաբեան յայտարարած է որ չի վստահիր դատաւոր Եդուարդ Մանուկեանի անաչառութեան, նշելով «Արմէնիբրէս»ին կատարուած անոր հետեւեալ արտայայտութիւնը. «Հ.Յ.Դ.-ի կազմում գործող «Դրօ» կառոյց», ինչ որ հակասական էր անմեղութեան կանխավարկածին: Դատաւորը հերքած է ըսուածը, մերժելով նման յայտարարութիւն: Դատաւորին անվստահութիւն յայտնած է նաեւ պաշտպան փաստաբան Ռուբէն Սահակեան, այն առարկութեամբ որ թէ ամբաստանեալները, թէ փաստաբանները ծանօթ չեն մեղադրանքներու ամբողջութեան: Իսկ երեք օտար քաղաքացիներու համար չեն թարգմանուած ռուսերէն ամբաստանագիրները: Փաստաբանները միաձայնաբար բողոքած են նաեւ Ե. Մանուկեանի «Հայկական խախտումներ չկան» արձանագրութեան դէմ եւ միաձայնաբար անվստահութիւն յայտնած անոր:

Երբ յայտնուած անվստահութեան մասին դատաւորը դիմած է ամբաստանեալներուն, անոնցմէ առաջինը Հրանտ Մարգարեան յայտարարած է. «Հօթ-ութեայ մի թերաճ, տեսիլ պատճառ է դառնում որ 105-ամեայ մի «զառամեալ ծերունու» գործունէութիւնն կասեցուի»: Ապա աւելցուցած է. «մտավախութիւն ունեմ թէ դուք կը գնաք, մեզնից անաչառը կը գայ»: Միւս ամբաստանեալներն ալ միացած են Հ. Մարգարեանի կարծիքին: Դատը յետաձգուած է յաջորդ օրուան որպէսզի «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթին մէջ հրատարակուի դատաւոր Մանուկեանի հերքումը: Այս մանրամասնութիւնները կուտաք «Ազգ», Օգոստոս 8-ի իր թիւով:

Օգոստոս 8-ին, դատավարութիւնը չա-

(Շար.ք Դ. էջ)

ԼՈՒՐԵՐ ՂՐԻՄԻ ՀԱՅԵՐԷՆ

Յուլիս 22 եւ 26-ի հայաստանեան երկու թերթի մէջ հակասական լուրեր կը տըրուին Ղրիմի հայութեան մասին: Առաջինը «Լրագիր»ն է, երկրորդը՝ «Առաւօտ»ը: Երկու տեղեկատուութիւններն ալ կատարուած են Մանուկ Մանուկեանի կողմէ: «Լրագիր»ի էջը ունի «Ղրիմի Հայերին սպառնում են Թաթարները» խորագիրը, միւսը կ'ըսէ. «Ղրիմը կ'ընդունի եւս քանի հազար Հայ»:

Մ. Մանուկեան առաջին դրութեան նիւթ կ'ընէ Թաթարներու պատճառած բախտումները որոնք սկսած են Յունիսին ու հետզհետէ ծաւալած: Յատկապէս Թէոդոսիոյ, Սուդակի եւ Սիմֆերոպոլի մէջ տեղի ունեցած են ահաբեկչական արարքներ. ինքնաշարժերու վրայ կրակ բացուած է, կրակի տրուած են սրճարաններ ու ճաշարաններ: Այս մէկ շաբաթուան ընթացքին եղած են վիրաւորներ, նոյնիսկ մահացողներ: Մ. Մանուկեան այս բոլորը կը նկարագրէ որպէս ազդեցութեան գօտի ձեռք բերելու պայքար: Յունիսին բախտմի մը ընթացքին սպանուած երկու Թաթարի պարագան պատճառ կ'ըլլայ յոյցերու. բողոքարկու Թաթարներու շուրջ հազար հոգինոց բազմութիւն մը ճամբայ կ'ելլէ դէպի մայրաքաղաք Սիմֆերոպոլ ուր Ղրիմի իշխանութիւնները չեն յաջողիր հանդարտեցնել զանոնք: Միլիամուխ կ'ըլլան նաեւ Թաթարական Ազգային Ժողովին պինուած Ջոկատները: Ջանոնք «Թաթարական ազգային բանակի հիմքը» կ'որակէ Մ. Մանուկեան, աւելցնելով որ առ այժմ միայն ինքնաշխատ զէնքեր ունին: Թաթարներու ժողովը այդ Ջոկատներուն կազմութիւնը կը բացատրէ ինքնապաշտպանութեան անհրաժեշտութեամբ, բայց ակներեւ են անոնց չարաշրջութիւնները:

Ղրիմի իշխանութիւնը կը ստիպուի Ուկրանիայէն ոստիկանութեան եւ յատուկ ուժեր բերել: Տեղի կ'ունենան բանակցութիւններ: Միւս կողմէ, Թաթարական ժողովը միշտ զրկուած վիճակի մէջ կը պահէ իր մարդիկը, ինչ որ զէշ ազդեցութիւն կը գործէ այլ ազգերու պատկանողներու վրայ: «Շատ յաճախ լուրեր են տարածւում թէ թաթար ասկյարները գալիս են եւ շուկաներում առեւտուր անողները անմիջապէս փախչում են» կ'ըսէ յօդուածագիրը:

Տեղւոյն վրայ պայքար կայ նաեւ յանցագործ խումբերու միջեւ որոնց ամէնէն զօրաւորներէն է Թաթարականը: Ան պայքար կը մղէ ոստեւյունական խումբերուն դէմ ու անկարելի չի նկատուիր որ կացութիւնը վերածուի ազգամիջեան բախումի: Բնակչութիւնը այս պատճառով վախի մէջ է. տարօրինակ օրեր կ'ապրի յատկապէս 22 հազար հոգինոց հայ գաղութը որ կը զգայ թէ Թաթարները օր մը զիրենք կը վտարեն:

Թուրքիա ուզելով օգտուիլ ստեղծուած կացութենէն, զանազան ձեւերով կը ջանայ կիրքեր բորբոքել: Ցաճախ Թուրք պատասխանատուներ Ղրիմ կ'այցելեն, Թաթարներուն համար բնակարան չինելու, նպաստաւոր պայմաններ ստեղծելու համար, որպէսզի Թաթարները տիրեն ամբողջ Ղրիմին, զինուին եւ դառնան Թուրքիոյ յենարանը Ուկրանիոյ եւ Ռուսաստանի դէմ: Այս տեղեկութիւններուն հետ Մ. Մանուկեան կը մէջբերէ Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահին 1994 Մայիսին ունեցած արտայայտութենէն հետեւեալ խօսքերը. «Անհնար է իրարմէ առանձնացնել Թուրքիայի եւ Ղրիմի թաթարները: Մենք բոլորս ալ Թուրք ենք եւ անբաժան»:

Թաթարական տիրակալութեան այս ձգտումներուն դէմ, միւս փոքրամասնութիւնները զօրացնելու եւ որպէս կարելի հաւասարակշռութիւն մը ստեղծելու միտում կրնայ մեկնաբանուիլ «Առաւօտ»ի տեղեկատուութիւնը: Հոն կ'ըսուի որ Ուկրանիան Արմեանսկի շրջանին մէջ հնարաւոր զարձուցած է անհրաժեշտ պայմաններու ստեղծումը որպէսզի Հայերը հոն համախմբուին: 1988-էն այսօր Ղրիմ վերադարձած է հինգ հազար Հայ: 22 հազարնոց գաղութը կիրակնօրեայ դպրոցներ, մշակոյթի կեդրոններ ունի արդէն Սիմֆերոպոլի, Թէոդոսիայի, Եալթայի, Սեւաստոպոլի, Եւպատորիայի մէջ: Ղրիմի կառավարութիւնը Հայերու վերաբնակեցման ամբողջական ծրագիր մը հաստատած է ու ներկայիս աշխատանքներ կը կատարուին հայկական յուշարձաններ նորոգելու համար:

Եթէ ստեղծուի ծրագրուած ինտեսական զօտին, վերադարձող Հայերը աշխատանք կ'ունենան: Արդէն գաղութը ունի հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի հայկական հաղորդումներու ժամեր. կը գործեն երեք եկեղեցիներ. լոյս կը տեսնէ «Մասեաց աղաւնի» չաբաթաթերթը: Սկսած է տարածուած Հայերու աւանդութեան կառուցումը: Այս բոլորին մէջ մեծ դեր ունի, անկասկած, Ամուշեան Դաշնիկեան որ Ղրիմի Գերագոյն ժողովին փոխ-նախագահն է: Անոր ջանքերով կառավարութիւնը ծրագրած է 20 միլիոն ռուբլի յատկացնել, Թերակղզիին վրայ հայկական կեանքը վերստին կազմակերպելու նպատակին: Մինչեւ 2000 թուականը կը սպասուի որ եւս 20 հազար Հայեր վերադառնան Ղրիմ, շատ հաւանօրէն անհանդարտ շրջաններէ, ինչպէս են Աբխազիան, Ջէչէնիստանը, Տաճիկիստանը, եւայլն:

Նախկին Խորհրդային հանրապետութիւններու հայ գաղութներուն մասին շատ բան չենք գիտեր երկ, չենք գիտեր այսօր: Ի՞նչ է անոնց թիւը, ընկերային, տնտեսական կացութիւնը: Որպէս գաղութ, կազմակերպութեան ի՞նչ աստիճանի վրայ կը գտնուին: Կա՞յ տեղափոխութեան, օրինակ դէպի Հայաստան վերադարձի երեւոյթ մը: Կա՞ն, ստեղծուա՞ծ են երեւանի հետ երկկուանդն աւելի գործնական, աւելի աշխոյժ յարաբերութիւններ որոնք վերջ պիտի տան կեդրոնախոյս ցրուումին ու ապահովեն որպէս հայկական գաղութ վերակարգաւորումի նիւթական ու բարոյական միջոցները:

Այս ու նման բազմաթիւ այլ հարցականներու պատասխանելու ամէնէն հանդամանաւոր հասցէն, անշուշտ, Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան Սփիւռքի բաժինը պէտք է ըլլար: Սակայն քանի որ հեռուէն բաւական անտեսանելի է այդ բաժինին գործունէութիւնը - որ գոյութիւն ունի՛ հաւանաբար-, մամուլի նման հրապարակումներ միշտ ուշադրութեան պիտի արժանանան, հայութեան ներկայով հետաքրքրուած անձերու կողմէ:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱԻԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱԻԱԿՆՈՒԹԻՒՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԼԴ.

Վահրամ Բարունեանի կողմի Ջահրատի հասցէին դրուած տղեղ յօդուածին «Մարմարա»ի 1958 Սեպտեմբեր 4-ի գրական թիւին մէջ պատասխանեցի «Անոնք որոնք կը հասկնան եւ անոնք որոնք չեն հասկնար» խորագրեալ յօդուածով մը: Յօդուածիս մէջ կը բացատրէի Ջահրատի «Գիշերապահը» կոչուած բանաստեղծութեան առաջադրութիւնները եւ կ'ըսէի որ Ջահրատ առաջին բանաստեղծը չէ որ կը դիմէ այսպիսի նոր դրութեան մը: Տատափմը, դերիրապաշտութիւնը եւ այդպիսի այլ հոսանքներ քանիցս նմանօրինակ փորձեր կատարած էին ու ճամբայ բացած էին նոր ուղիներու: Անոնք ալ իրենց առջեւ հարիւրաւոր վ. Թորգոմներու անհասկացողութիւնն ու պոռչտուքները դատած էին, սակայն իրենց գործը չարունակած էին առանց կարեւորութիւն տալու:

Ա՛յս էր ահաւասիկ յօդուածիս միտք բանին: Պաշտպանել Ջահրատին արուեստը, պաշտպանել նոր բանաստեղծութիւնը: Բարունեան նոր բանաստեղծութիւնը հասկնալու ճաշակ չունէր: Ան ճիշդ այդ օրերուն արդէն դարձեալ նոր բանաստեղծութեան մասին բանավէճի մը մէջ մտած էր Զաւէն Պիպէոեանին հետ: Հիմա Ջահրատին «Գիշերապահը» բանաստեղծութիւնը իր փաստ ցոյց տալով կը գրէր. «Կը տեսնէք թէ մեզի համար ի՛նչ սոսկալի բան է ֆրանսական նոր դրականութեան ազդեցութեան տակ մընալը»: Բարունեան արդէն չարունակ կը վարկաբեկէր Ֆրանսական դրականութիւնը: Ըստ իրեն, Ֆրանսական դրականութիւնը անկումային էր: Սարթր եւ Սէլին այսօր ստիպուած էին «կղկղանք»ի մասին խօսելու, որովհետեւ չէին կրնար ֆրանսական լեզուն Լամարթինի մը ճարտարութեամբ գործածել: Ես, ակնարկելով անոր այս շատ վիճելի տեսակէտն, կը պնդէի որ ան Սարթրի մասին դաղափար իսկ չունէր եւ Սարթրը կը ճանչնար միայն Գոյապաշտութիւն կոչուած չարժումին մասին կարդ մը լրագրողներու կողմէ գրուած չոշորթաբանութիւններէ:

Բարունեան սակայն, որուն լեզուին վրայէն պակաս չէին «կախուածական»ի կամ «կղկղանք»ի նման գռեհիկ բառեր, նոյնքան ծանր ծաղրանքով ու նախատինքներով պատասխանեց իմ այդ յօդուածիս: «Ուրեմն սկսինք» խորագրած էր իր յօդուածը: Այսինքն կը սկսէր հարթելու գործողութեան մը: Եւ բնականաբար կը սկսէր ինձմով, քանի որ ես յանդգնութիւնը ունեցած էի «արեւստագէտը», այսինքն Ջահրատը պաշտպանելու: Իր տրամաբանութեամբ, այլեւս ե՛ս էի թիրախը, քանի որ ես դիս նոյնացուցած էի «արուեստագէտ»ին հետ: Եւ Բարունեան, ինչպէս աշխարհի բոլոր ամբոխավարները, փոխանակ իմ դաղափարներուս պատասխանելու, կը ծաղրէր դիս, «տասնըհինգօրեայ նոր-րածին», «սիրունիկ, խաւսուտիկ երախայ» կամ «ճլոտրած երախայ» եւայլն կոչելով: Հակառակ որ բնաւ չէինք ճանչնար դիրար, ինծի հետ կը խօսէր «դուն» բառը գործածելով, եզակի եղանակով ու շատ անպարեկիրթ ոճով:

«Ուրեմն սկսինք» խորագրեալ իր այս չատ տղեղ յօդուածին «Մարմարա»ի 1958 Սեպտեմբեր 4-ի գրական թիւին մէջ պատասխանեցի «...Մենք ալ վերջացընենք» խորագրեալ յօդուածով մը: Անտարակոյս դառնութիւնս կ'արտայայտէի Բարունեանի տղեղ ու ծաղրական ամբոխավար ոճին նկատմամբ, կը պաշտպանէի իմ տեսակէտներս. կը համակերպէի դիս անպայման փոքրիկ, ճըլտրած երախայ, խաւսուտիկ երախայ տեսնելու իր յամառութեան, եւ իրեն կը ձգէի ամէն տեսակ մեծութիւնը, բացի մէկ մեծութենէ, որ էր իր անկիրթ յօդուածին նոյնքան անկիրթ ոճով չպատասխանելու մեծութիւնը: Եւ այս մեծութիւնը ինծի համար ամենակարեւորն է, կ'ըսէի յօդուածիս վերջին տողին մէջ:

Էհ, այս յօդուածս անչուշտ յորդեցուց Բարունեանի համբերութիւնն ու դայրոյթը: Ան այլեւս «ժամանակ»ին մէջ երկու օրը անդամ մը կը գրէր ծաղրական մեծամիտ յօդուածներ, մերթ կը յարձակէր իմ վրայ, մերթ կը յարձակէր Զաւէն Պիպէոեանին վրայ, քանի որ այս վերջինն ալ ինքնաբերաբար ստանձնած էր նոր բանաստեղծութիւնը պաշտպանելու պարտականութիւնը: Բարունեանի ամբոխավարական եւ անլուրջ ոճին մասին արդէն գաղափար մը կուտային այն խորագիրները զոր ան կը գործածէր. «կեցիր, մի աճապարեր», «Լա քոմէտիա է ֆինիթա», եւայլն: Քանի մը ամիս վերջ, երբ ինծի հետ ունեցած բանավէճին պիտի յաջորդէր ուրիշ բանավէճ մը, այս անգամ երիտասարդներու կողմէ հրապարակուած «Թ» ամսագրի վիպակութեամբ, պիտի չարունակէր նոյն ոճով պիտի ստորագրէր «Ճառ-դ», «պար-դ» խորագրեալ յօդուածներ, որոնք քաղաքակեալ կերպով ճառա, պարթ, ճուրթ փողոցային ասութիւնները կը թելադրէին:

Բարունեան առանձին չէր բնականաբար: Ան իր չուրջ դտած էր քանի մը իրեն նմաններ, որոնք մեզի արդէն թշնամացած էին Արամեանցներու «Համայնապատկեր»ին պատճառաւ: Ես սակայն ծայր աստիճան դառնացած էի Բարունեանի կողմէ ինծի դէմ դրուած այդ տղեղ յօդուածներէն: Կեանքիս մէջ առաջին անգամ էր որ այսքան ուժեղ եւ անիրաւ ապտակ մը կը ստանայի հրապարակէ: Եւ ես որ ուրիշը պաշտպանելու ազնիւ նպատակով հրապարակ իջած էի, կը տեսնէի որ իմ կողմէ պաշտպանուած ընկերներս իսկ ոչինչ կ'ընէին իրենց կարդին դիս պաշտպանելու համար: Եւ տառապանքս կրկնապատկուեցաւ երբ կարճ ժամանակ վերջ Բարունեան յանկարծ սկսաւ Ջահրատը դովաբանել անոր «երկու հատ մոմ» խորագրեալ չատ սիրուն բանաստեղծութեան առիթով: Բարունեան այս կերպով Ջահրատին դէմ դրծած իր անիրաւութիւնը զարմանեց, Ջահրատին հետ ստեղծեց լաւ յարաբերութիւններ, բայց չարունակեց յարձակիլ իմ վրայ: Ջահրատ իսկոյն պիտի մոռնար իրեն դէմ գործուած յարձակումը, իսկ իմ վրայ գործուած յարձակումները պիտի չարունակուէին տակաւին բաւական երկար ժամանակ, մինչեւ որ Մը-խիթարեան Սանուց Միութեան մէջ պիտի ներկայացուէր «Կեանքի մը երեք կիրակիները» թատերախաղս: Այս թատերախաղին գտած անսահմանութեամբ յաջողութենէն վերջ վահրամ Բարունեան ինծի նկատմամբ ալ պիտի փոխէր իր դիրքը, քանի մը դրուատալից տողեր ալ իմ մասիս պիտի գրէր, առանց սակայն ձեռք ձգելու իր մեծամիտ ու բանգէտ մարդու ոճը:

Ռ. Հ.

ՊԱՊԸ ԿՈՂՄՆԱԿԻՑ Է «ԱՐԴԱՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ»

Շատերու համար զարմանալի էր տեսնել որ Յովհաննէս Պօղոս Բ. քահանայապետը մէկդի դրած իր աւանդական չգրքութիւնը, ի նպաստ կ'արտայայտէր պատերազմի. պատերազմը որ միայն բռնադոյն լուծում մը կրնար ըլլալ, բայց կար նաեւ ինքնապաշտպանութեան համար մղուածը: Այս վերջին պարագային մասին օրինակ կուտար Պոսնիան, ըսելով, «գոյութիւն ունի արդար պատերազմի սկզբունք մը որ պաշտպանողական պատերազմին կը վերաբերի»:

Պապը խոհեմ եւ զգոյշ է. իր արտայայտութիւնները կը տարբերին արբայ փիլոն խօսքերէն որ կ'ըսէ. «պէտք է պատիժը շանթի մը նման իյնայ սերպ դեկավարներուն գլխուն»: Ծոցի պատերազմին Յովհաննէս Պօղոս Բ. խառնւ ընդդիմացած էր, ըսելով որ պատերազմը անվերադարձ արկածախնդրութիւն մըն է: Սակայն այսօր տարբեր են պայմանները. հարցը չէ վերաբերիր քարիւղի կռիւ մը որ կրնար խախտել այմողջ աշխարհին հաւասարակշռութիւնը: Խնդրոյ առարկայ է ժողովուրդի մը վերապրումը: Եւ նոյնիսկ երբ Վատիկանի մէջ ամէն մարդ գիտէ թէ ոչ ոք անմեղ է, գիտէ նաեւ թէ Սերպերն են ցեղային մաքրագործումին հեղինակները. գիտէ թէ անոնք են պատասխանատուները բնակչութիւններու տեղահանութեան, ընտանիքներու քայքայումին ու իսկական ջարդերու:

Պապին յանձնառու կեցուածքը իմաստլից է նաեւ կրօնական յարաբերութիւններու տեսակէտէն: Սերպերու մեծամասնութիւնը օրթոտոքս է, բայց անոնք չեն ընդունիր Հռոմի եպիսկոպոսին գերակայութիւնը: Եւ Արեւելեան Եւրոպայի անդամ երիտասարդներու կողմէ հրապարակուած «Թ» ամսագրի վիպակութեամբ, պիտի չարունակէր նոյն ոճով պիտի ստորագրէր «Ճառ-դ», «պար-դ» խորագրեալ յօդուածներ, որոնք քաղաքակեալ կերպով ճառա, պարթ, ճուրթ փողոցային ասութիւնները կը թելադրէին:

Բարունեան առանձին չէր բնականաբար: Ան իր չուրջ դտած էր քանի մը իրեն նմաններ, որոնք մեզի արդէն թշնամացած էին Արամեանցներու «Համայնապատկեր»ին պատճառաւ: Ես սակայն ծայր աստիճան դառնացած էի Բարունեանի կողմէ ինծի դէմ դրուած այդ տղեղ յօդուածներէն: Կեանքիս մէջ առաջին անգամ էր որ այսքան ուժեղ եւ անիրաւ ապտակ մը կը ստանայի հրապարակէ: Եւ ես որ ուրիշը պաշտպանելու ազնիւ նպատակով հրապարակ իջած էի, կը տեսնէի որ իմ կողմէ պաշտպանուած ընկերներս իսկ ոչինչ կ'ընէին իրենց կարդին դիս պաշտպանելու համար: Եւ տառապանքս կրկնապատկուեցաւ երբ կարճ ժամանակ վերջ Բարունեան յանկարծ սկսաւ Ջահրատը դովաբանել անոր «երկու հատ մոմ» խորագրեալ չատ սիրուն բանաստեղծութեան առիթով: Բարունեան այս կերպով Ջահրատին դէմ դրծած իր անիրաւութիւնը զարմանեց, Ջահրատին հետ ստեղծեց լաւ յարաբերութիւններ, բայց չարունակեց յարձակիլ իմ վրայ: Ջահրատ իսկոյն պիտի մոռնար իրեն դէմ գործուած յարձակումը, իսկ իմ վրայ գործուած յարձակումները պիտի չարունակուէին տակաւին բաւական երկար ժամանակ, մինչեւ որ Մխիթարեան Սանուց Միութեան մէջ պիտի ներկայացուէր «Կեանքի մը երեք կիրակիները» թատերախաղս: Այս թատերախաղին գտած անսահմանութեամբ յաջողութենէն վերջ վահրամ Բարունեան ինծի նկատմամբ ալ պիտի փոխէր իր դիրքը, քանի մը դրուատալից տողեր ալ իմ մասիս պիտի գրէր, առանց սակայն ձեռք ձգելու իր մեծամիտ ու բանգէտ մարդու ոճը:

Ռ. Հ.

ՄԻՋՈՑՔԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՎ ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԵՎՈՆ ՏԵՐ-ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻ ՀԱՐՑԵՐԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒՄ Է ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԸ

- Միջազգային, առաջնավոր, - ասվածի եւ անելիքի մասին չեմ կարող որեւէ բան ասել, - պատասխանեց նա: - Մեկ բան կարող եմ ասել միայն՝ մենք չենք կարող մեր ազգային շահերը ենթարկել որեւէ միջազգային կազմակերպության: Մենք վճռել ենք մեր ճակատագիրը տնօրինել ինքներս: Ուրիշ ոչ ոք չի կարող մեզ փոխարեն որոշել, թե ինչ է մեզ համար լավ կամ վատ: Մենք ունենք մեր ազգային շահերը, որոնք պետք է պաշտպանվեն: Մենք ունենք մեր ազգային ինքնությունը, որը պետք է պահպանվի: Մենք ունենք մեր ազգային ապագան, որը մենք ենք ստեղծելու: Մենք ունենք մեր ազգային ճակատագիրը, որը մենք ենք որոշելու: Եվ մենք չենք ուզում, որ որեւէ մեկը մեզ փոխարեն որոշի այդ ամենը:

Ինչ վերաբերում է Ղարաբաղի հիմնախնդրի կարգավորման գործընթացին, ապա այդ հարցում մենք ունենք մեր հստակ դիրքորոշումը: Մենք ունենք մեր հստակ ռազմավարությունը: Մենք ունենք մեր հստակ մարտավարությունը: Մենք ունենք մեր հստակ ծրագիրը: Մենք ունենք մեր հստակ նպատակները: Մենք ունենք մեր հստակ ցանկությունը: Մենք ունենք մեր հստակ կամքը: Մենք ունենք մեր հստակ վճռականությունը: Մենք ունենք մեր հստակ հավատը: Մենք ունենք մեր հստակ հույսը: Մենք ունենք մեր հստակ սերը: Մենք ունենք մեր հստակ ատելությունը: Մենք ունենք մեր հստակ վախը: Մենք ունենք մեր հստակ ակնկալիքները: Մենք ունենք մեր հստակ հիասթափությունը: Մենք ունենք մեր հստակ հուսահատությունը: Մենք ունենք մեր հստակ հուսալքությունը: Մենք ունենք մեր հստակ հոռետեսությունը: Մենք ունենք մեր հստակ լավատեսությունը: Մենք ունենք մեր հստակ իրատեսությունը: Մենք ունենք մեր հստակ երազանքները: Մենք ունենք մեր հստակ իրականությունը: Մենք ունենք մեր հստակ ճշմարտությունը: Մենք ունենք մեր հստակ սուտը: Մենք ունենք մեր հստակ կեղծիքը: Մենք ունենք մեր հստակ խաբեությունը: Մենք ունենք մեր հստակ դավաճանությունը: Մենք ունենք մեր հստակ ստորությունը: Մենք ունենք մեր հստակ նենգությունը: Մենք ունենք մեր հստակ չարությունը: Մենք ունենք մեր հստակ բարությունը: Մենք ունենք մեր հստակ գթասրտությունը: Մենք ունենք մեր հստակ ողորմածությունը: Մենք ունենք մեր հստակ ներողամտությունը: Մենք ունենք մեր հստակ համբերությունը: Մենք ունենք մեր հստակ հանդուրժողականությունը: Մենք ունենք մեր հստակ անհանդուրժողականությունը: Մենք ունենք մեր հստակ ագրեսիան: Մենք ունենք մեր հստակ խաղաղասիրությունը: Մենք ունենք մեր հստակ պատերազմը: Մենք ունենք մեր հստակ խաղաղություն

(Շար. Ա. էջէն)

րունակուած է, դատարանը մերժած ըլլալով նախորդ օրուան բոլոր առարկութիւնները: Նիստը զբաղած է առաւելաբար իրաւական ճեւակերպութիւններով:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 8 / 9)

ՈՒԹ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԵՒՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ

Ընտրական կեդրոնական յանձնաժողովը քննելէ ետք Յուլիս 29-ի կրկնակի ընտրութեան վերաբերեալ դիմում - դանգատները, Օգոստոս 7-ին որոշած է մեծամասնութեան ընտրակարգով ընտրուած ութ երեսփոխան եւս արձանագրել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

150·000 *ԳԱՂԹԱԿԱՆ ապաստան կը վնտռեն Խբուաթներու յաղթանակէն ետք, ըստ ՄԱԿ-ի տուած թիւերուն, զորս Խբուաթիա չընդունիր: Կ'ուրանայ նաեւ որ «ցեղային մաքրազործումի» դիմած ըլլայ: Իգեթպեկովիչ ալ չատ մտահոգ է եւ Զաղրէպ գացած է տեսնուելու համար Թուճմանի հետ: Այս վերջինը կ'ուզէ վստահեցնել Պոսնիոյ մահմետականներուն պարագլուխը որ Միլոսեւիչին հետ տարուելիք բանակցութիւններէն պէտք չէ վախնայ: Վերջին դէպքերուն առընչութեամբ, «Ռանար - Անշենէ» ալ (Օգոստոս 9) կը յայտնէր թէ Թուրքիոյ նախագահը՝ Ս. Տէմիրէլ իր օրհնութիւնը տուած էր խբուաթ յարձակման երբ, Յուլիս 22-ին, Սփլիթ կը գտնուէր եւ Թուճման ու Իզէթպեկովիչ վիճուորական համաձայնագիր կը կնքէին: Թերթը կ'աւելցնէ որ զարմանալու բան ալ չկայ, քանի 4 միլիոն Թուրքը պոսնիացի նախնիք ունին եւ պատասխանատու պաշտօններ կը վարեն Անգարա, ինչպէս Արտաքին Նախարարութեան ընդհանուր քարտուղարը:*

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ, շուրջ 600 հազար աշխատաւորներ որոնք կը պատկանին փոխադրամիջոցներու եւ թաղապետական սպասարկութեանց գործադուլի դիմած են Օգոստոս 8-ին, 24 ժամուան համար, աշխատավարձի յաւելում պահանջելով: Կառավարութիւնը «ապօրինի» նկատեց իրենց չարժումը:

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ, աւելի մեղմ դիրք կը բռնէ Ֆրանսայի նկատմամբ եւ դէմ է տնտեսական պատժամիջոցներու որոնք իրեն ալ կը վնասեն: Փարիզի դեսպանն ալ, նամակով մը «Ֆիկարօ»ին (Օգոստոս 9) կ'ըսէ թէ Աւստրալիա կ'ուզէ գործակցիլ Ֆրանսայի հետ: Միւս կողմէ, սակայն, Նոր Զելանտա կա հէյի միջազգային Ատեանին կը դիմէ որպէսզի Ֆրանսա հրաժարի հիւլէական իր փորձերէն:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ «Հեպտօ - Լիպերթէ» թերթին աշխատակից՝ Այչա Պենամարի դիակը գտնուած է Օգոստոս 1-ին, Ալժէի մօտ: Իր մահով 37-ի կը հասնի սպաննուած լրագրողներու թիւը 1993 Մայիսէն ի վեր:

Մայրի Տիկին Լուիզ Բապուճեան,
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սարգիսեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Բապուճեան եւ զաւակները
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
յաւուղ կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր եւ աղգականին՝

ԿԱՐՊԻՍ ԲԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 7-ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Օգոստոս 11, ժամը 15·30-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին
4, rue Komitas
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՄԱՐՍԷԼ. - Սոնիա Յովսէփեան 500 ֆրանք:

***

ՆԷՕՑԻ. - Տիկին Սիլվա Գուլումճեան 300 ֆրանք:

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»

ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միջնակարգ վարժարանի վերամուտն է՝

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

Carzou

ŒUVRES SCENIQUES, PEINTURES, DESSINS ET LITHOGRAPHIES

Du 1er Juillet
au 1er Octobre

Ancien Evêché, rue Tourny
SARLAT

— ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ —

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 13, տօն է վերափոխման Սրբուհւոյ Աստուածածնին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց ՓԱՐԻԶԻ

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին:
Պատարագի աւարտին Խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի:
Ծանօթ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14, Յիշատակ է Մեռելոց, Բ. օր վերափոխման:
Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹՈՇԱԼԵԱՆ

Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն համօրէն ննջեցելոց»:

Ս· ՓՕԼՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի Օգոստոս 13
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին:
Ցաւարտ պատարագի Խաղողի Օրհնութիւն:

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Կիրակի, Օգոստոս 13
ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30-ին:
Պատարագ ժամը 10·15-ին:
Ցաւարտ պատարագի Խաղողօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն:
ԾԱՆՕԹ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՓԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՏԷՍԻՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Լուսարարապետ Երուսաղէմի պատրիարքական Աթոռին:
Սկիզբ պատարագի ժամը 9·30-ին:
Ցաւարտ պատարագի Խաղողի եւ Մատաղի օրհնութիւն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Օգոստոս 13, Կիրակի օր, Ս. Եկեղեցւոյս մէջ տեղի կ'ունենայ պատարագ եւ Խաղողօրհնէք:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՎՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆԳ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները տեղի կ'ունենան հրաւիրեալ դպիր եւ դպրուհիներու կողմէ:

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէք:

Օգոստոս 14, Երկուշաբթի, Մեռելոց է, կը կատարուի ժամերգութիւն եւ Հոգեհանգիստ Վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՄԱՐՍԷՑԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն՝ ժամը 11·45-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃԷԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ

Պատարագի քառաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբը:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14
Յիշատակ Մեռելոց
Առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:
Ծանօթութիւն. - Հոգեհանգստեան արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատան.
Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

ՊՕՄՈՆԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Ցետ ժամերգութեան ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ՝

ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆԳ. ԴԱԼԼԷՆՏԷՐԵԱՆԻ

որ եւ կը քարոզէ:

Երգեցողութիւնք՝ երգչախումբիս կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Ր. Արթինեանի, եւ երգեհոնահարութեամբ՝ Տիկին Ս. Արթինեանի:

Պատարագի աւարտին խաղողօրհնութիւն:

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·15-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի՝ Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս· ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 13
Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԳ. ՏԻՏԷԼԵԱՆԻ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Խաղողօրհնութիւն:
Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10-ին:

Lors de vos vacances sur la Côte d'Azur cet été, le HOME ARMENIEN serait ravi de vous recevoir
le **Mardi 15 Août**
pour sa

FETE CHAMPETRE

A cette occasion, vous passerez une journée très conviviale en assistant à la Messe et la Bénédiction du Raisin, puis vous pourrez déjeûner en famille, entre amis en écoutant notre musique folklorique et en admirant les jeunes danseurs du groupe PAREGAMOUTIOUN d'Erevan, en tournée dans notre région.

L'établissement est entièrement rénové et le cadre vous surprendra agréablement.

RESERVATION:

HOME ARMENIEN

107, avenue Maréchal Lyautey, 83700 Saint-Raphaël
Tél. : (16) 94. 95. 00. 30.

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

FETE CHAMPETRE

LE DIMANCHE 13 AOUT à partir de 11 h
à la COLONIE DE BELLEFONTAINE (Jura)
Bar - Buffet - Animations par les colons

Inauguration du terrain omnisports — Aire de jeux

Venez nombreux passer une agréable journée

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՊԵԼՃՈՆԹԷՆԻ ՕԳԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 13, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 11
VENDREDI
11 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտաքսմամբ : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.654 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.654

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԱՏ

ՊՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ
Haratch 70 : hommage

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՇՆԱՄԻՆԵՐՈՒ ԱՄԷՆԷՆ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻՆ

Սկզբնական - Միշելի կայսրանին պայթումէն երկու շաբաթ եռք լրատուիւնները դրեթէ ամէն օր տեղ կուտան հետաքննութեան փուլերուն, զանազան վարկածներու որոնք կը չնայեն լոյս սփռել պատահարին վրայ:

Պայթումը որ պատճառ եղաւ եօթը հոգիի մահուան եւ 84 վիրաւորներու, մասնագէտներու կարծիքով չատ աւելի ծանր հետեւանք պիտի ունենար եթէ պատահէր ժապաւէնին մէկ, կառախումբին կայսրան հասնելէն առաջ: Մայրաքաղաքին սրտին վրայ գործուած այս ահաբեկչութիւնը պատերազմական արարք մը կը նկատուի բոլորին կողմէ:

Կասկածելիներու առաջին դիրքերուն վրայ անմիջապէս դեռեղուեցան Ալժերիոյ իսլամական մոլեռանդները եւ սերպական ճակատը: Թէեւ վերջինը չատ լուրջ նկատուեցաւ: Հետաքննութիւնը դեկավարող երկու դատաւորները՝ Պրիւկիէր եւ Ռիքար արդէն քանի մը ամիս առաջ ներքին գործերու նախարարութեան ուշադրութեան յանձնած էին Ֆրանսական տարածքին վրայ իսլամական վանդակաղ

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆԻ «ԼՈՒՍԱԻՈՐ ԱՉՔԵՐՈՎ ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ»

Գրեց՝
ՇԱՒԻՂ ՏԻՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ -- ՄԻՆԱՍԵԱՆ

1993-ին Երեւանի «Սբ» հրատարակչականէն լոյս տեսած 414 էջնոց այս հատորը՝ «Լուսաւոր աչքերով օտարականը», Մովսէս Պզաքճեանի վեցերորդ ինքնագիր երկն է, որ նախաւերջինին նման («Մի-ծեռնահները պիտի չսարսափին խրտուիլակներէն», 1990) «վէպ» մակագրութիւնը կը կրէ:

Իր առեղին՝ «Մի-ծեռնահներ»ու ընթերցումը չատ տպաւորած էր զիս: Մինչեւ իսկ կ'ուզէի զրական - վերլուծական յօդուած մը նուիրել անոր: Բայց մտաղրութենէն զործադրութեան միջեւ՝ ինծի համար մէջ - մէջի բացուած պարապանութեանց վակատիճները դեռ մինչեւ օրս կը չարաչարեն: Հետեւաբար՝ «Մի-ծեռնահներ»ու նկատմամբ անմիջական խանդավառութիւնս կրցայ միայն դրսեւորել հեղինակին ուղղուած նամակով մը:

Իսկ այժմ՝ բարեբաստիկ դասաւորութեամբ մը՝ ինծի համար վերջերս բացուած նոր վակատիճներէն մին կը հանդիսանայ Մովսէս Պզաքճեանի այս վերջին վէպը ներկայացնելու պատեհութիւնը:

Զեմ վարանիր «վակատիճ բանալ»ու պատկերը օգտագործելու, որովհետեւ անոր միջոցաւ ոչ միայն անմիջապէս կը հանդիպիմ Մովսէս Պզաքճեանի վէպին, այլ նաեւ կը մխրճուինք խիտ բովանդակութեամբ այս կարեւոր առեղծագործութեան բուն էութեան մէջ:

Արդարեւ, «Լուսաւոր աչքերով օտարականը» բազմայարկ վէպ մըն է, իւրաքանչիւր յարկին վրայ՝ խուցերով, խուցերուն մէջ՝ պահարաններով, պահարաններուն մէջ՝ դարակներով ... Այսինքն՝ վակատիճ որուն մէջ կը բացուի վակատիճ, եւ այսպէս՝ չարունակաբար:

Յարկերը, խուցերը, պահարանները, դարակները կը բնութագրուին առաջին հերթին հակասական թուացող պիտակներով -- ինչպէս՝ Իրական, Անիրական, Շօշափելի, Երազային, Տրամաբանական, Երեւակայական, Իմացական, Խորհրդանշական, Հասկնալի, Անբացատրելի, Փորձառական, Զգացական, եւ այսպէս՝ չարունակաբար...

Հակասութիւնները սակայն երեւութական են, որովհետեւ միասնաբար կը կազմեն ամբողջ հոսքը անհատի մը ծնունդէն մինչեւ մահը իր առջեւ բացուած վակատիճներուն, որոնք զինք կը հրմշտկեն եւ ի վերջոյ կը կլանեն, մանաւանդ երբ կատարելութիւն կամ երջանկութիւն կոչուած անդոյ բաներուն կը ձգտի ան՝ ի զուր: Կրկնապէս ի զուր, երբ լիացում դտնելու իր յոյսը կը կապէ ուրիշ անհատներու, որոնցմէ իւրաքանչիւրը - որպէս ուրոյն մոլորակ մը - միւրճուած եւ կորսուած է իր ուրո՛յն փնտռտուքին մէջ:

Անկասկած, կը պատահի որ երկու պատահական անհատներ, իրենց այս տեսական փնտռտուքի միջոցին, պահ մը հանդիպին իրարու, մինչեւ անդամ կարծեն թէ ահա՛ միասնաբար պիտի չարունակեն ու հասնին կատարեալին: Բայց այդ պահերը ժամանակաւոր են, կարճատեւ: Ցամենայն դէպս՝ կարելի չէ նոյնիսկ վստահօրէն դիտնալ որ իրակա՞ն էին, թէ երեւակայական: Ամբողջ կեանք մը պէտք է ապրիլ՝ հասկնալու համար ասիկա, եւ մանաւանդ հասկնալու համար, թէ այն ինչ որ դուրսը կը փնտռտինք, մեր ներսիդին կը գտնուի: Մեզմէ իւրաքանչիւրը իւ՛ր ներքին «Լուսաւոր աչքերով օտարական»ն է: Շատերու համար մէկ կեանքը բաւարար չէ հասնելու համար հասկացողութեան այս մակարդակին: Շատեր դուցէ եւ ապրին բազմապիսի կեանքեր, բայց բնաւ չգտնեն կեանքի իմաստութեան այս պաղտնիքը:

Այս բոլորը եւ դեռ աւելին՝ Մովսէս Պզաքճեան կը ներկայացնէ վէպի մը ձեւին տակ:

Վէպը ունի գործողութեան վայր մը, Փարիզը, որ նաեւ իր պարունակած բազմապիսի բաղադրեալներով, դիմագիծ կը փոխէ ըստ զինք դիտող անհատին: Ան քեզի ցոյց կուտայ այն ինչ որ դուն կը փնտռես իր մէջ: «Կայ երազներու եւ տագնապանքներու Փարիզը: Կայ սեռի եւ սիրոյ Փարիզը: Արհեստի եւ արուեստի Փարիզը»: Այնպէս ինչպէս «անհատ մը ըմբռնելու համար պէտք է հաւաքել բոլոր տպաւորութիւնները, դնել քով քովի, սերտել, ուսումնասիրել, խորանալ՝ այդ անհատին մասին հաղի՛ւ կարծիք մը կազմելու համար», նոյնպէս՝ «բոլոր Փարիզներն են որ քով -քովի դալով, ազուցելով, կը կազմեն ամէն պահ այլափոխութեան ենթակայ սա քաղաքամայրը»:

Վէպին մէջ Փարիզը դերակատար է նաեւ, որպէս տեսակ մը միջնորդ Արեւելքէն եկած գլխաւոր հերոսին՝ Շաւարշի եւ Արեւմտեան կենցաղի մակերեսային երեւոյթներուն միջեւ:

Փարիզի փապուղին եւս կարեւոր դեր կը խաղայ որպէս Շաւարշի տեղափոխութեանց միջոց եւ խոհումներու վայր, նաեւ՝ կայաններու անուններուն առընչուղղ դէմքերն ու դէպքերը վերյիշելու առիթ, բայց մանաւանդ՝ Նասիոն կեդրոնական կայանէն ճամբայ ելլող զոյգ մը կառաչարներուն դրեթէ մարդկային ըզգացումներ վերագրելու ինքնատիպ գիւտով: Մէկ կառաչարը (զոր Շաւարշ «այրաչար» կը կոչէ) հարաւէն, միւսը՝ (զոր «կնաչար» կը կոչէ) հիւսիսէն, կ'ուղղուին դէպի Շատլ մը Կօլ - Էթուալ կայանը, հոն զիրար կը դանեն պահ մը, ապա իւրաքանչիւրը իր ուրոյն ուղղութեան հեռանալով՝ կը բաժնուին իրարմէ: Ճիշդ սա երիտասարդ այր եւ կնոջ պէս, որոնք վէպին առաջին էջին վրայ զիրար գտած էին պարտէզի մը մէջ, թեւանցուկ հեռացած՝ զոյգ մը երկաթուղագծերու պէս: 13 վայրկեան յետոյ, իրենց բաշխուած կեանքը ապրելէ ետք (քանզի կեանքը այդքան կը տեւէ միայն), անոնք վերադարձած էին ծերունի զոյգի մը երեւոյթով, ապա համբուրուելով բաժնուած էին իրարմէ - մէկը զացած էր դէպի աջ, միւսը՝ դէպի միւս կողմ: Անոնք, այնպէս ինչպէս եկած էին տարբեր ուղղութիւններէ, այժմ, կրկին անջատաբար մ'երթային դէպի մահ:

Ճիշդ այս նոյն ձեւով ալ կ'ընթանայ վէպի հերոսին՝ Շաւարշի կեանքը: «Հերոս», այսինքն՝ այն գլխաւոր մոլորակը, որուն շուրջ ալ կը դառնայ պատմութիւնը, որուն ակնոցով կը դիտուին պատահարները, որուն մտածումներն ու զգացումները կը տիրապետեն: Այս այսպէս է, որովհետեւ հեղինակը այսպէս որոշած է: Շաւարշին տեղ՝ ան կրնար ուրի՛շ հերոս - մոլորակ մը ընտրած ըլլալ: Այդ պարագային՝ կենսագրական մանրամասնութիւնները կրնային տարբեր ըլլալ ի հարկէ, բայց հիմնական հարցադրումները նոյնը կը մնային, որովհետեւ անոնք կը պատշաճին մարդ արարած կոչուող որեւէ մոլորակի:

Շաւարշը Լիբանանէն եկած երիտասարդ մըն է: Պէյրութի մէջ ան եղած էր խմբագիր· բայց որովհետեւ յաւակնած էր ազատօրէն արտայայտուիլ, պաշտօնէն արձակուած էր: Ան ունեցած էր նաեւ սիրային փորձառութիւններ Արտեմիսի եւ Մելինէի հետ: Սակայն, Նասիոն կայանէն ճամբայ ելած այդ երկու կառաչարներուն պէս՝ իրենց ուղիները բաժնուած էին: Արտեմիս մերժած էր վերսկսիլ յարաբերութիւնները երբ, հիւանդանոցէն ելլելով, Շաւարշ ներկայացած էր աղջկան: Շաւարշ կը յիշեցնէր անցեալի խոստումները: Արտեմիս կը պատասխանէր. - «Ինչ որ անցեալին կը պատկանի, անպարկեշտութիւն է չհաղորդել»: Հապա փոխանակուած նամակնե՞րը: Աղջիկը կ'ըսէր. - «Դուն կը զրկիր դուն քեզի, ես կը զրկի ես ինծի: Դուն եւ ես չհանդիպեցանք» ... Արտեմիս կը պաշտպաներ անցեալին վրայ չլալու, ոչ ոքի վրայ չլալու իրաւունքը: Այս ի՞նչ խօսքեր են հայ աղջկայ մը բերնին մէջ: Եթէ օտար աղջիկ մը այսպէս արտայայտուէր, Շաւարշ թերեւս չառարկեր: Ուրեմն իր դատումով՝ «Արտեմիսը վհուկ մըն էր»:

Պոանիոյ Սերպերուն յաղթութիւնը կը մեկնի Միլոսեւիչի մտային կարողութենէն. քաղաքական մարտավարութեան ախոյեանը որ Արեւմուտքցիները կը խաղցընէ իր մատին վրայ, կը կոչուի Գարածիք: Իսկ այն որ կռիւներու դաշտին վրայ կ'ապահովէ յաղթանակը ու պինուրական զործողութիւններու եւ ահաբեկչութեան չնորհիւ Պոսնիոյ 70%-ը ձեռք անցուցած է արդէն, հրամանատար Ռատքօ Մլատիչն է. ան զոր Միլոզեւիչ պատժական առեանը մարդկութեան դէմ ոճրագործութեան յանցանքով:

Ռ. Մլատիչ արեւմտեան Պոսնիա ծընած, նախկին եուկոսլաւ սպայ մըն է: Նախկին անդամ մը նաեւ Համայնավար կուսակցութեան որուն հետ կը չարունակէ սերտ կապ պահել:

Իրեն համար բոլոր մահմետականները կը կոչուին «թուրք»: Գիտէ թէ չատ կռիւներ պէտք է մղէ արդիլելու համար որ անոնք (թուրքերը) Պոսնիոյ Սերպերուն վրայ իշխանութեան ամենափոքր լծակ մը իսկ ունենան: Գիտէ նաեւ թէ յաղթելու համար ամենակարճ ժամանակի մէջ պէտք է իսկական բանակի մը վերածէ հակակշիռ զերծ մնացած զինեալ խումբեր. բանակ որ անմիջական հպատակութիւն ցոյց տայ իր մէկ նայուածքին կամ ձեռքի մէկ չարժումին: Ինք պէտք է միակ հեղինակութեան վերածուի այդ զինուորներուն համար որոնք մեծ մասով, ամէն բանէ առաջ, զերազրզռուած զիւղացիներ են: Ան զիտէ թէ բլուրներուն վրայ բանակած իր մարդոց երբ կը հրահանգէ «կրակել անդադար, բոլորը խնդեցնել, մեծ տրամաչափի զընդակներ գործածել», անոնք կրակ պիտի տեղացնեն Սարայեւոյի կամ տակաւին թշնամիին ձեռքը դտնուող որեւէ չէջանի վրայ: Եւ ինք որ Սարայեւոյի չարդարարն է ամբողջ աշխարհին համար, կը դառնայ նաեւ պատերազմական զեկավար մը որ այնքան սիրուած է իրեններուն կողմէ, որքան ատելի՝ իր թշնամիներուն:

Երեք տարուան կռիւներով ու հազարաւորներու մահուան գնով արդէն 70%-ին տիրացած է Պոսնիոյ որուն համար ուխատած է որ զոյութիւն պիտի չունենայ: Հակառակ բոլոր սպառնալիքներուն, ըզգուշացումներուն, կը չարունակէ ասպարէզ կարդալ, զրգռել բոլորը: Ոչ մէկ հաւատք կ'ընծայէ միջազգային սպառնալիքներուն որոնք մինչեւ հիմա արեւմուտքին անկարողութեան ապացոյցը մի-այն տալու ծառայեցին: Վստահ է որ անպատիժ պիտի մնայ ինչ որ ալ ընէ:

Անտարբեր է նոյնպէս Արեւմուտքին կողմէ իրեն ուղղուած զատապարտումներուն. վերջերս, օրինակ, Լա Հէյ տեանը պահանջ ներկայացուց որ զատուի մարզկութեան դէմ ոճրագործութեան ամբաստանութեամբ: Ոչ մէկ արժէք կ'ընծայէ ատոնց: Եթէ պէտք ըլլայ կ'ուրանայ ամէն բան, հերքելով իր զոհերուն բոլոր բողոքները ու քարոզչութիւնը: Այդպէս ըրած էր բոնաբարումներու ամբաստանութիւններուն առիթիւ, ըսելով. «Ի'նչ-սեն թէ երեք ամսուան մէջ 80 հազար բռնաբարութի՞ւն կատարուած է: Իմ մարդիկս քալ պատերազմիկներ են, այո, բայց, ի վերջոյ, զերմարզեր չեն»:

Ռ. Մլատիչը մօտէն ճանչնալու առիթ ունեցողներ կ'ըսեն թէ զօրաւոր է իր մէջ զերասանական ջիղը: Զայն կը նմանցնեն նաեւ լաւ ճատրակ խաղացողի մը որ ամէն անդամուն ճչզրտօրէն կրնայ որոշել թէ մինչեւ ուր կրնայ երթալ:

Շատեր հարց կուտան թէ Մլատիչ խենթացա՞ծ է ֆիզիքական այն կորովին որով ապահոված է իր մարդոց անսահմանի հնացումը ու մեծ ժողովրդականութիւնը զոր կը վայելէ: Իսկապէ՞ս մեծ ուժամատարն է զոր չուրջինները ու երբեմն ինք եւս, կը բաղդատեն Պոնապարթի հետ: Ճիշդ է որ Պոսնիացիները դիտեն թէ ան անդադար կը չրջի ճակատի գիծին վրայ, ու յաճախ կը զտնուի ամէնէն յառաջապահ դիրքերուն վրայ, մինչ նախագահ Գարածիք տէր է այն համարին որ բացայայտօրէն կը նախընտրէ զինուորական համազդային կանաչէնն, խաղաբաններու սեղաններու ծածկոցի կանաչը:

Ռազմավարական զետնի վրայ իր մեծագոյն յաղթանակը կը նկատուի պատերազմին սկիզբէն պոսնիական ընդդիմութեան ուշադրութիւնը պահել Սարայեւոյի վրայ, միւս կողմէ միջանցք մը բանալով Պոսնիոյ սերպական չրջաններուն եւ Քրայնայի միջեւ: Սերպական յարձակողականին ամէնէն տկար կէտն ալ, կ'ըսուի թէ այդ միջանցքը լայնցնելու անկարողութիւնն է: Ատոր քով, պնդողներ ալ կան թէ Մլատիչի յաղթանակներուն գլխաւոր պատճառը այն է որ իր ունեցած հզօրագոյն զինամթերքին պատճառով, երբեք իրմէ զօրաւոր կամ նոյնիսկ հաւասար զօրութեամբ ուժի մը դէմ յանդիման գտնուած չէ:

Մարտավարի իր գլխաւոր վարպետութիւնը կը նկատուի ՄԱԿ-ի, ՕԹԱՆ-ի եւ քաղաքակիրթ արեւմուտքի բոլոր միւս հիմնարկներուն, կազմակերպութիւններուն հետ մուկ -- կատու խաղալու

Ինչպէս ըսի, անցեալին վերաբերող բոլոր տեղեկութիւնները կը փոխանցուին զրքի ամբողջ երկայնքին ցանուած պատառիկներով, յետադարձ յիշողութեան կամ մտածումներու չարակցութեան (association d'idées) առիթներով:

Այժմ, Փարիզի մէջ Շաւարշ անգործ է: «Աչխատանքի փնտռտուքը վերածած է դործի»:

Գրքին առաջին էջերուն մէջ՝ բարեկամի մը հետ ան կ'այցելէ Փէր Լաչէզի նշանաւոր գերեզմանատունը ուր թաղուած են այնքա՜ն հռչակաւոր անձնաւորութիւններ: Շաւարշ հոն պատահմամբ կը հանդիպի Ժրանսուէի Մակալիին, որ այնքա՜ն նման է դամբարաններէն մէկուն վրայի արձանին: Մակալին իրական մո՞ւմ մըն է, արձանին երեւոյթով երեւակայածին հա՞կ մըն է: Այս չփոթութիւնը չատ ընդունելի ձեւով վառ կը պահուի հեղինակին կողմէ զրքի ամբողջ տեւողութեան: Շփոթութիւնը զրեթէ կը դառնայ բնական, ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով Մակալիի հանդէպ Շաւարշի զդացումներուն վրայ:

Երկին մէջուկը՝ Շաւարշի վէպն է Մակալիի հետ, որ, իբրեւ ուրոյն մոլորակ մը, ունի իր ուրոյն անցեալը, ուրոյն կապերը, վախերը ... Ան չանկարծ կ'անհետանայ, յետոյ կը վերայայտնուի, դարձեալ կ'անհետանայ...

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎՃՌՈՒՄՈՎ ՄԻ ՄԱՍ ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՎԱՃԱՌՔԻ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

Ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով հողամասերի վաճառքի իրավունքի աճուրդների անցկացման կանոնակարգով՝ Ձորաղբյուր գյուղական համայնքի ավագանին որոշում է կայացրել հողամասերի վաճառքի աճուրդներ անցկացնել հետևյալ հասցեներում գտնվող հողամասերի համար.

1. Ձորաղբյուր գյուղ, Ա. Ավետիսյան փողոց, թիվ 12 հասցեում գտնվող 0,15 հա մակերեսով հողամասի վաճառքի աճուրդ՝ մեկնարկային գինը 1 քառակուսի մետրի համար 5000 դրամ, ընդհանուր գինը՝ 7500 դրամ, աճուրդի քայլը՝ 1 քառակուսի մետրի համար 500 դրամ, ընդհանուր գինը՝ 25000 դրամ, աճուրդի մասնակցության գրավը՝ 10000 դրամ:

2. Ձորաղբյուր գյուղ, Ա. Ավետիսյան փողոց, թիվ 14 հասցեում գտնվող 0,12 հա մակերեսով հողամասի վաճառքի աճուրդ՝ մեկնարկային գինը 1 քառակուսի մետրի համար 5000 դրամ, ընդհանուր գինը՝ 6000 դրամ, աճուրդի քայլը՝ 1 քառակուսի մետրի համար 500 դրամ, ընդհանուր գինը՝ 60000 դրամ, աճուրդի մասնակցության գրավը՝ 20000 դրամ:

3. Ձորաղբյուր գյուղ, Ա. Ավետիսյան փողոց, թիվ 16 հասցեում գտնվող 0,18 հա մակերեսով հողամասի վաճառքի աճուրդ՝ մեկնարկային գինը 1 քառակուսի մետրի համար 5000 դրամ, ընդհանուր գինը՝ 9000 դրամ, աճուրդի քայլը՝ 1 քառակուսի մետրի համար 500 դրամ, ընդհանուր գինը՝ 90000 դրամ, աճուրդի մասնակցության գրավը՝ 30000 դրամ:

4. Ձորաղբյուր գյուղ, Ա. Ավետիսյան փողոց, թիվ 18 հասցեում գտնվող 0,20 հա մակերեսով հողամասի վաճառքի աճուրդ՝ մեկնարկային գինը 1 քառակուսի մետրի համար 5000 դրամ, ընդհանուր գինը՝ 10000 դրամ, աճուրդի քայլը՝ 1 քառակուսի մետրի համար 500 դրամ, ընդհանուր գինը՝ 100000 դրամ, աճուրդի մասնակցության գրավը՝ 40000 դրամ:

Աճուրդները կանցկացվեն 1998 թ. հունվարի 24-ին, ժամը 10:00-ին, Ձորաղբյուր գյուղի մշակույթի տան դահլիճում:

Աճուրդին կարող են մասնակցել ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք, ովքեր մինչև աճուրդի անցկացման օրվան նախորդող օրվա ժամը 17:00-ն ներկայացնեն հետևյալ փաստաթղթերը.

- դիմում՝ ստորագրված անձի կամ նրա լիազորված ներկայացուցչի կողմից.
- անձնագրի կամ անձը հաստատող այլ փաստաթղթի պատճենը.
- լիազորագրի պատճենը՝ եթե դիմումը ստորագրում է լիազորված ներկայացուցիչը.
- գրավի վճարման անդորրագիրը.
- իրավաբանական անձանց համար՝ պետական գրանցման վկայության պատճենը և կանոնադրությունը:

Աճուրդի արդյունքները կհաստատվեն համայնքի ավագանու հերթական նիստում՝ աճուրդի օրվանից հետո ոչ ուշ, քան 5 աշխատանքային օր հետո: Հաստատումից հետո 10 օրվա ընթացքում հաղթող ճանաչված անձը պետք է վճարի գնման գումարի 50 տոկոսը, իսկ մնացած գումարը՝ 30 օրվա ընթացքում: Վճարումը չկատարելու դեպքում գրավը չի վերադարձվում, և հողամասը կարող է նորից դրվել աճուրդի:

Հավելյալ տեղեկությունների համար կարելի է դիմել համայնքապետարան՝ հեռ. 24-200, կամ էլ. փոստով՝ zorakn@mail.am:

Համայնքապետ՝ Ա. Մելքոնյան

ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՎԱՃԱՌՔԻ ԱՃՈՒՐԴ

Ձորաղբյուր գյուղական համայնքի ավագանու 1997 թ. դեկտեմբերի 22-ի թիվ 14-Ա որոշմամբ հայտարարվում է հողամասի վաճառքի աճուրդ՝ հետևյալ հասցեներում.

1. Ձորաղբյուր գյուղ, Ա. Ավետիսյան փողոց, թիվ 12 - 0,15 հա մակերեսով հողամաս, մեկնարկային գին՝ 7500 դրամ:
2. Ձորաղբյուր գյուղ, Ա. Ավետիսյան փողոց, թիվ 14 - 0,12 հա մակերեսով հողամաս, մեկնարկային գին՝ 6000 դրամ:
3. Ձորաղբյուր գյուղ, Ա. Ավետիսյան փողոց, թիվ 16 - 0,18 հա մակերեսով հողամաս, մեկնարկային գին՝ 9000 դրամ:
4. Ձորաղբյուր գյուղ, Ա. Ավետիսյան փողոց, թիվ 18 - 0,20 հա մակերեսով հողամաս, մեկնարկային գին՝ 10000 դրամ:

Աճուրդը կանցկացվի 1998 թ. հունվարի 24-ին, ժամը 10:00-ին, համայնքապետարանի դահլիճում: Մասնակցության գրավը՝ մեկնարկային գնի 20 տոկոսը: Հաղթողը պարտավոր է 10 օրվա ընթացքում վճարել ամբողջ գումարը: Հավելյալ տեղեկությունների համար՝ հեռ. 24-200, համայնքապետարան:

ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՎԱՃԱՌՔԻ ԱՃՈՒՐԴ

«Լոռի» ՓԲԸ-ն 27-ի թիվ հրատարակությամբ հայտարարում է, որ 14 ապրիլի ժամը 11:00-ին կայանալիք աճուրդում վաճառվելու է ընկերության 0,25 հա մակերեսով հողամասը՝ մեկնարկային գինը՝ 1 քառ. մ-ի համար 3000 դրամ: Աճուրդին կարող են մասնակցել միայն նախապես գրավի գումարը վճարած անձինք: Հողամասը գտնվում է Ձորաղբյուր գյուղի հարավային մասում, ճանապարհի եզրին: Տեղամասի վարչությունը հիշեցնում է, որ հողի նպատակային նշանակությունը փոխելու համար անհրաժեշտ է առանձին որոշում:

ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՎԱՃԱՌՔԻ ԱՃՈՒՐԴ

«Լոռի» ՓԲԸ-ն հայտնում է, որ 14 ապրիլի ժամը 11:00-ին կայանալիք աճուրդում վաճառվելու է ընկերության 0,25 հա մակերեսով հողամասը՝ մեկնարկային գինը՝ 1 քառ. մ-ի համար 3000 դրամ: Աճուրդին կարող են մասնակցել միայն նախապես գրավի գումարը վճարած անձինք: Հողամասը գտնվում է Ձորաղբյուր գյուղի հարավային մասում, ճանապարհի եզրին: Տեղամասի վարչությունը հիշեցնում է, որ հողի նպատակային նշանակությունը փոխելու համար անհրաժեշտ է առանձին որոշում:

ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՎԱՃԱՌՔԻ ԱՃՈՒՐԴ

«Լոռի» ՓԲԸ-ն 27-ի թիվ հրատարակությամբ հայտարար

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՇԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՆԻՄ. - Ընթերցող մը 1·000 Ֆր. թերթին տեւականացման համար:

***

ՄԱՐՍԷՑԼ.- Ադամ Շեխիկեան 500 Ֆր.: Սոնիա եւ Րաֆֆի Փիլիկեան 500 Ֆրանք:

***

ՎԻԼՆԷՕվ. - Սամուէլ Ներկարարեան 500 Ֆր.:

***

ՔԱԼԻՒՒՕ. - Մամաս Քիթապճեան 200 Ֆրանք:

PELERINAGE ANNUEL

1954 — 1995
41ème ANNIVERSAIRE
1954 — 1995

SAINT GREGOIRE
A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du
Conseil Diocèsain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN* célébrera la messe à 10 heures 30

en présence du
Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille :* Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine :* Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont :* Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :
Aller-retour et repas compris.. 200 F.
Aller-retour seul ..... 100 F.
Repas seul ..... 100 F.

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑ
ՎԱՋԳԷՆ Ա.
ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՈՒՐԲԱԹ, Օգոստոս 18, առաւօտեան ժամը 9·30-ին, փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
կը կատարուի՝
Ծայրագոյն Պատրիարք
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝
Երջանկայիշատակ
Տ. Տ. ՎԱՋԳԷՆ Ա.ի
Վախճանմամբ Առաջին տարելիցին առթիւ:

ԱԴԱՄԱՆԴԵԱՑ ՅՈՐԵԼԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մելգոնեան կրթական Հաստատութեան հոգաբարձութիւնը եւ անօբէնութիւնը մեծ հաճոյքով կը հաղորդեն թէ չաո մօտ ապագային, 1996-ին, վառահեղ չուքով պիտի տօնեն Բարեգործականի անդրանիկ այս կրթօճախին ազամանդեայ 70-ամեակը, պանծացնելու համար հայակերտումէ անոր բազմաբեղուն վաստակը եւ վերանորոգ հաւատքով ու զարդացման նոր հեռանկարներով կենսաւորելու անոր յաղթական երթը՝ քսանմէկերորդ դարու լուսաւոր սեմին ներս:

Յոբելենական հանդիսութիւնները ու տօնակատարութիւնները տեղի պիտի ունենան Կիպրոսի մէջ, Ապրիլ 17-էն մինչեւ Ապրիլ 21, 1996-ին:

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 3, 1995
Նիկոսիա

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ —

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 13, տօն է վերափոխման Սրբուհւոյ Աստուածածնին:

Այս առթիւ, փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց ՓԱՐԻԶԻ

Սկիզբ Ժամերգութեան՝ ժամը 8·45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին:
Պատարագի աւարտին խաղողի Օրհնութիւն կը կատարուի:
Ծանօթ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14, Յիշատակ է Մեռելոց, Բ. օր վերափոխման:

Ժամը 10-ին, փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Պատարագի աւարտին, Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց»:

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի Օգոստոս 13

Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին:
Յաւարտ պատարագի Խաղողի Օրհնութիւն:

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30-ին:
Պատարագ ժամը 10·15-ին:
Յաւարտ պատարագի Խաղողօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն:
ԾԱՆՕԹ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Լուսարարապետ Երուսաղէմի պատրիարքական Աթոռին:
Սկիզբ պատարագի ժամը 9·30-ին:
Յաւարտ պատարագի Խաղողի եւ Մատղի օրհնութիւն:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Օգոստոս 13, կիրակի օր, Ս. Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ պատարագ եւ Խաղողօրհնէք:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆԱ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները տեղի կ'ունենան հրաւիրեալ դպիր եւ դպրուհիներու կողմէ:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէք:

Օգոստոս 14, երկուշաբթի, Մեռելոց է, կը կատարուի Ժամերգութիւն եւ Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, առաւօտեան Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն՝ ժամը 11·45-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԻՒՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ

Պատարագի քառաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբը:

Երկուշաբթի, Օգոստոս 14
Յիշատակ Մեռելոց

Առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հոգեւոր Հովիւ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

Ծանօթութիւն. - Հոգեհանգստեան արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատան.
Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

ՊՕՄՈՆԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Ցեղ ժամերգութեան ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆԱ. ԴԱԼԼԵՆՏԷՐԵԱՆԻ
որ եւ կը քարոզէ:

Երգեցողութիւնք՝ երգչախումբիս կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Ր. Արթինեանի, եւ երգեոնահարութեամբ՝ Տիկին Մ. Արթինեանի:

Պատարագի աւարտին կը կատարուի խաղողօրհնութիւն:

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·15-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի՝ Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս· ԳԷՈՐԳ

Կիրակի, Օգոստոս 13

Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ձեռամբ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԱ. ՏԷՏԷՄԵԱՆԻ
Պատարագի աւարտին կը կատարուի խաղողօրհնութիւն:
Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 10-ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

FETE CHAMPETRE

LE DIMANCHE 13 AOUT à partir de 11 h
à la COLONIE DE BELLEFONTAINE (Jura)
Bar - Buffet - Animations par les colons

Inauguration du terrain omnisports — Aire de jeux

Venez nombreux passer une agréable journée

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՊԵԼՃՈՆԹԷՆԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆՔ
ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 13, ԺԱՄԸ 11-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 12-13
SAMEDI - DIMANCHE
12-13 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 18.655 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.655

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (Littéraire) 10 août

René GROUSSET

Aux origines de l'Arménie

par Eric ROUSSEL

Վերոյիշեալ վերնագրով, էրիք Ռուսէլ ղեկավարական մը ամփոփած է Ռընէ Կրուսէի «Հայաստանի պատմութեան» 3-րդ վերհրատարակութեան առթիւ։

Գրութեան սկիզբը, Ռուսէլ կը յիշէ Ռընանի սա խօսքը՝ «ապագայի նկատմամբ իրաւունք ունենալու միջոցը, որոշ առնուներ, կը նշանակէ համակերպիլ ժամանակավրէպ ըլլալու» ու կը դառնէ որ նշումը չատ կը յարմարի Կրուսէի, որու գիրքերը տասնեակ մը տարիներէ ի վեր մշտապէս վերհրատարակուած հետաքրքրութեան վերանորոգում մը կը ստեղծեն։ Իր մահէն ետք, 1952-ին, անդասանելի այս մեծ մտաքը քաւարանէ մը անցաւ։ Պատմաբաններու աչքին՝ փիլիսոփայ, փիլիսոփաներու աչքին՝ պատմաբան, չատ ազատական մարքսիստներուն համար, ոչ հարկ եղածին չափ վարդապետական սխեմեմաթիք ուղեղներու համար, չատ յատակ, մանաւանդ երբ աղաւաղուած եւ մուխ լեզուն նորաձեւութիւն է, Կրուսէ սիրողի տպաւորութիւն կը թողու։

Ցօդուածագիրը յիշելէ ետք անոր հակիրճ կենսագրականը, վերադայ Հայաստանի պատմութեան, ծագումէն 1071 ու կը նկարագրէ երկիրը՝ քիչ մը առասպելական որու անցեալը կ'անհետի ժամանակներու դիւերին մէջ։ Ու Կրուսէի արուեստը, կը գրէ կը կայտնայ Հայաստանը հասկնալի եւ մերձաւոր դարձնելուն մէջ եւ մանաւանդ ցոյց տալ թէ ինչ աստիճանի երկրին պաշտօնական քրիստոնէացումը, 301-ին, հիմնական կէտն է արտակարզօրէն քառսական, բարդ, արիւնալի պատմութեան մը։

(*) Histoire de l'Arménie
René Grousset
PAYOT.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՆՆեԻի ապագինման ժողովին, Ֆրանսայի դեսպանը յայտարարած է որ իր հրկիզը պիտի հրաժարի հիւլէական բոլոր տեսակի փորձերէն, երբ իր ծրագրած փորձերը վերջ գտնեն, այսինքն 1996-ի աշնան։ Նախագահ Գլինթըն գնահատած է Ֆրանսայի այս որոշումը։

ԻՐԱՔԻ դեկավարին՝ Սատտամ Հիւսէյնի երկու փեսաները յաջողած են ընտանեօք Յորդանան անցնիլ, ուր քաղաքական ապաստան տուած են։ Երկուքն ալ կարեւոր պաշտօններ կը վարէին, մէկը ճարտարուեստի նախարար էր եւ պատասխանատուն հիւլէական ծրագրին, մինչ միւսը նախագահական պահակազօրքին պետերէն մէկն էր։ Երկուքն ալ խստօրէն կը դատապարտեն Իրաքի վարչակարգը։ Ս. Հիւսէյն բոլորովին առանձին մը մնայ։

ՍՊԱՆԻՈՑ թագաւորին՝ Խուան Գարլոսի դէմ մահափորձի մը առաջքն առնուած է փարմա տէ Մայորք ուր թագաւորը իր արձակուրդը կ'անցընէր ընտանիքին հետ։ Երեք անձեր ձերբակալուած են որոնք պասք անջատողական կազմակերպութեան կը պատկանէին։

Վէ-էմ-Տէ (Ուրբաթ, Շաբաթ, Կիրակի) չարաթաթերթը իր հաշուեկշիռը յանձնած է առեւտրական սենեակին, այլ խոսքով անհակացած է։ Կացութիւնը այնքան ծանր է որ պաշտօնէութեան մէկ կարեւոր մասը չէ ստացած իսկ Յուլիսի իր աշխատավարձը։ Ամրողջ խումբը - որ այլ տիպողաներն ալ ունի (Թեո - սօվաժ, Պ Պ Մակազին եւ Փարի պուամ - պուամ) 250 միլիոն Ֆրանքի պարտք ունի։

«ԴՐՕ»Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉԻ ՎԱՃԱՌՔ, ԱՊՕՐԻՆԻ ՋԷՆՔ ՊԱՀԵԼ ԵՒ ԱՅԼՆ, ԵՒ ԱՅԼՆ

«Արմէնփրէս» կը հաղորդէ (Օգոստոս 10) որ չորս յաջորդական նիստերու երկայնքին, առաւելաբար տեղ գտած են դատական ձեւակերպութիւնները։ Ատարին, Օգոստոս 10-ին, դատախազ՝ Մ. Գրիգորեան ներկայացուցած է տասնեակ էջերէ բաղկացած մեղադրական եզրակացութիւնը որ տեւած է աւելի քան երկու ժամ։ Այդ միջոցին չատ լարուած մթնոլորտ մը տիրած է, որովհետեւ, կ'ըսէ «Արմէնփրէս»։ -- «զգացուում էր որ տասնեակ ամբաստանեալների մեղադրանքի շատ մանրամասներ յայտնի չէին ոչ միայն նրանց հարազատներին եւ մերձաւորներին, այլեւ հասարակութեանը, մամուլի ներկայացուցիչներին»։

Ամբաստանեալները կը մեղադրուին ծանր յանցագործութիւններով, ինչպէս՝ Ներսիսեան ամուսիններու եւ Սահակեանի սպանութիւն, թմրեցուցիչի ձեռքբերում եւ վաճառք, ապօրինի զէնք պահել եւ քրէական այլ յանցանքներ։

***

Օգոստոս 10-ի հրամանագրով, նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան զօր. Քրիստափոր Իվանեանը նշանակած է Պաշտպանութեան նախարարի Ա. տեղակալ, իսկ Վահան Շիրխանեանը Պաշտպանութեան նախարարի տեղակալ։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 10 / 11)

ԼՂՀ-Ի ՀԱՐՑԻՆ
ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան Օգոստոս 9-ին ընդունած է Լեռնային Ղարաբաղի հարցին Թուրքիոյ ներկայացուցիչը Այհան Քամկըը որ քաղաքական խորհրդակցութիւններ կատարելու նպատակով այցելած է Հայաստան ու Ադրբեջան։ Քննարկուած են երկկողմ յարաբերութիւններուն եւ չրջանի քաղաքականութեան վտանգած հարցեր։

Ա. Քամկը Հայաստանի նախագահին յանձնած է Թուրքիոյ նախագահ Ս. Տէմիրէլի ուղերձը ուր չեչուած է զարաբաղեան խնդրին կարգաւորման կարեւորութիւնը Կովկասի կայունութեան եւ անուեասկան գործակցութեան համար։ Նախագահին ու Թուրք ներկայացուցիչին հանդիպումին ներկայ եղած է նաեւ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի գլխաւոր խորհրդական Ժիրայր Լիպարիտեան։

***

ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՈՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ
ԱՅՑԸ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԼՂՀ-ի նախագահը Ռոպէր Քոչարեան եւ վարչապետը Լեռնարտ Պետրոսեան Օգոստոս 8-ին այցելած են Ակնարերդ գիւղը ուր երկու տարի առաջ խմբովին ապաստանած էին Շահումեանի տարբեր բնակավայրերէն եւ Մարտակերտի Թալիշ, Զայլու եւ այլ գիւղերէն աքսորուած աւելի քան 100 ընտանիքներ։ Երկու գերկավարներուն այցը նպատակ ունեցած է տեսնել թէ այդ գաղթականներուն խընդիրները լուծելու համար հանրապետական եւ չրջանային իրաւասու մարմիններու տրուած յանձնարարականները ի՛նչպէս կ'իրագործուին։

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԱԾ
ՄՈՒՏՔԻ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

Վարչապետ Հ. Բագրատեան, Կրթութեան ու Գիտութեան նոր նախարար Արմենակ Ղազարեանի, այլ պատասխանատուներու հետ Օգոստոս 9-ին այցելած է Երեւանի պետական եւ ճարտարապետական համալսարանները, Խաչատուր Աբովեան մանկավարժական եւ Վ. Բրիւսով օտար լեզուներու հիմնարկները, տեսնելու համար թէ ի՛նչպէս կ'ընթանան մուտքի քննութիւնները։ Անոնք պրոյց ունեցած են ուսանողներու եւ ծնողքներու, քննիչ յանձնաժողովներու նախագահներուն եւ կրթական հաստատութիւններու ղեկավարներուն հետ։

***

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ՑԱՆՑ
ՍՏԵՓԱՆԱԻԱՆԻՆ

Հաղորդակցութեան միջոցներու, հեռաձայնի կապի տեսակէտէն երկրաչարժէն մեծապէս տուժած էր Ստեփանաւանի չրջանը։ Կառավարութիւնը ներկայիս կը ջանայ զարմանել չրջանին վնասները։ Հաղորդակցութեան նախարար Գրիգորի Պողպատեան ըսած է թէ այդ նպատակով պայմանագիր ստորագրուած է Ֆրանսական «Ալքաթէլ» հաստատութեան հետ որ հեռաձայնի ինքնաչխատկան ու ցանց պիտի ղեկեղէ Սեւփանաւան։ Շէնքը արդէն յատկացուած է ու մօտ ատենէն կը սկսին կայանը գետեղելու աչխատանքները։ Յաջորդ տարի Սեւփանաւանին պիտի տրուի հեռաձայնի 8 հազար թիւ, իսկ մօտակայ գիւղերուն 5 հազար։

***

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՖՐԱՆՍԱ»ՅԻ
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Արտասահմանեան երկիրներու հետ մչակութային կապերու եւ գործակցութեան ընկերութեան տընկերութիւնը «Հայաստան - Ֆրանսա» ընկերութեան նախաձեռնութեամբ ճարտարապետի տան սրահին մէջ ներկայացուած է Ֆրանսիս Փուլենկի «Մարդկային ձայն» օփերան։ Ելեկտրական հոսանքի բացակայութեան, ներկայացումը տեղի ունեցած է մոմի լոյսով։

***

«ԱՐԱՔՍ» ՕԴԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Օդային հայկական երկրորդ, «Արաքս» ընկերութիւնը Օգոստոս 7-ին անդրանիկ ճամրորդութիւնը կատարած է սեփական նոր օդանաւով, Երեւանէն Կիեւ եւ վերադարձած։ Օդային այս ընկերութիւնը առայժմ չարաթական հինգ թռիչք կը կատարէ դէպի Սամարա, Ս. Պետերբուրգ, Հալէպ, Ամմանի եւ Կիեւ։

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱ՛Ր

«...Ահա կաթիլ մը կաթին քումդ կուսութեան
յանձն իմ անձրեւեալ...»
ՆԱՐԵԿԱՑԻ

կաթնածաղիկ ու կապտերակ գիշերին մէջ,
մեղեսիկի փոշի մըշուշն ըլլամ ըսփիւռ,
եւ առիգածն արծաթ՝ ջուրին վրայ հոլանի.
ու ձա՛յն ըլլամ, ըլլամ ծաղիկ, ըլլամ գեփի՛ւռ՝
ամէն իրի հրպիմ փափուկ թեւերով գէջ։
Ըլլամ ջրվէժ, ըլլամ գետափ մը գեղանի,
ըստուե՛րն ըլլամ խնկագունած այգիներուն,
կամ գետերու հողմիկ աւաչն, ու գետաձայն
հովին անցքը՝ երկնասլացիկ կատարներէն։
Կաթնածաղիկ ու կապտերակ գիշերին մէջ
պատկե՛րն ըլլամ սրբազնացած ես համայնին.
օղամանեա՛կ մ'ըլլամ ես թանկ եւ անմարմին,
ու շուշփայ մը՝ հաղորդութեանըդ կաթնաձիր։
Գետէն անդին կանչե՛ս ինծի. Անցի՛ր, անցի՛ր.
մեծ դիւթութեան կայծակ մը տաս մըթար հոգւոյս,
ա՛հ, չըգայթի՛մ կոհակն ի վար ցընորքներուս.
թող համբուրէ՛ աչերս ջահումն աչերուդ կոյս,
ու չըգայթի՛մ կոհակն ի վար ցընորքներուս։
Ահա՛ մագիմ պիտի ցաւիս սարակն ի վեր.
երազներու սատափ նամբէն ցրուէ ամպեր.
եւ իղձերուս կապոյտին վրայ, վարդ ամպը դուն,
վարդ ամպն եղիր՝ մերթ լուսինկան պատմուճանող.
դո՛ւն, աստուածեան գեղեցկութեան արփաւո՛ր հարս,
սրբութեան կո՛յսը ձիւնածիր ու հըրավարս։
Գիշերին մէջ կ'իջնէ դեռ ուղիղ լուսեղէն,
կաթիլ մը կաթ՝ ծովացած բու սրբութենէն.
ու տե՛ս, ահա՛, կը մանկանամ, Աստուածամայր,
ու տե՛ս, ահա կը մանկանա՛մ գիշերին մէջ՝
ուր լըսեցի ես աստուածեան ձայնին վայրէջ՝
որ կը շաչէր աստուածարեալ հոգւոյս համար։

ՄԻՍԱԿ ՄԵՍԱՐԵՆՑ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆԱՑ Տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ երկուշաբթի եւ երեքշաբթի (Օգոստոս 15-ի եւ 16-ի թիւեր) եւ խմբագրատունը փակ է (Օգոստոս 12 / 15)։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգշաբթի, Օգոստոս 17։

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆԻ «ԼՈՒՍԱՒՈՐ ԱՉՔԵՐՈՎ ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ»

Գրեց՝
ՇԱՒԻՒ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ -- ՄԻՆԱՍԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այստեղ՝ երկու վկայագիծ կ'ուզեմ բանալ: Առաջինը կը վերաբերի այն անսահմանի հանդուրժողութեան զոր Լիբանանահայ Շանարշը կը ցուցաբերէ Ֆրանսուհի Մակալիի հանդէպ: Շաւարշը իր հայ բարեկամուհիներուն մօտ երբեք պիտի չընդունէր նոյն ճեւի ազատութիւններ: Երկրորդ վկայագիծս կը վերաբերի այս երկին պէս խիտ բովանդակութիւն ունեցող վէպերու ընթերցողներու մեծամասնութեան: Անոնք ընդհանրապէս կը կառչին վէպի սիրային պատմութեան բաժնին. - Մակալին պիտի գա՞յ, եկա՞ւ, յետոյ ի՞նչ ըրին միասին, եւայլն: Բայց այս պիրքը, սիրային պատմութեան չուրջ հիւսուած ըլլալով հանդերձ, կը պարունակէ հոգեբանական ու կեանքի փիլիսոփայութեան բազմաթիւ այլ տուեալներ, որոնք ինծի համար գոնէ աւելի հետաքրքրական են, որովհետեւ իմ կարծիքով՝ ա՛յս մասերը մանաւանդ կ'իմ մը կուտան գրքին:

Վերադառնանք Մակալիին: Ո՞վ է ան: Կի՞նն է, արձա՞նն է, Փարի՞զն է, նոր կեա՞նքն է...

«Ամբողջ անցեալ մըն է որ Թողուցի, - կ'ըսէ Շաւարշ անոր, - Թողուցի օգնական, ծով, աւազներ, եկայ քե՛զ գտնելու: Այստեղ ես, բայց գտած չեմ քեզ: Ջկաս»:

Մակալին ցնո՞րք է, խարկա՞նք է: Վէպի վերջաւորութեան՝ Շաւարշ հարց կուտայ. - «Եղա՞ծ էր Մակալի անունով կինը»:

Մինչ կը ծաւալի Շաւարշ - Մակալի պատմութիւնը, հետզհետէ կը բացուին Շաւարշի կեանքին յարկերը, խուցերը, պահարաններն ու դարակները: Իւրաքանչիւրը նոր լոյս կը սփռէ միւսներուն վրայ, երբ իւրաքանչիւր հանդրուանին՝ իրարու կը բախին Շաւարշի հին յիշատակները, մտածումները, ներկայ իրավիճակը, անպատասխան մնացած հարցումները, որոնց ամբողջութիւնը կը կոչենք «կեանքի փիլիսոփայութեան բազմաթիւ այլ տուեալներ, որոնք ինծի համար գոնէ աւելի հետաքրքրական են, որովհետեւ իմ կարծիքով՝ ա՛յս մասերը մանաւանդ կ'իմ մը կուտան գրքին:

Վերադառնանք Մակալիին: Ո՞վ է ան: Կի՞նն է, արձա՞նն է, Փարի՞զն է, նոր կեա՞նքն է...

«Ամբողջ անցեալ մըն է որ Թողուցի, - կ'ըսէ Շաւարշ անոր, - Թողուցի օգնական, ծով, աւազներ, եկայ քե՛զ գտնելու: Այստեղ ես, բայց գտած չեմ քեզ: Ջկաս»:

Մակալին ցնո՞րք է, խարկա՞նք է: Վէպի վերջաւորութեան՝ Շաւարշ հարց կուտայ. - «Եղա՞ծ էր Մակալի անունով կինը»:

Մինչ կը ծաւալի Շաւարշ - Մակալի պատմութիւնը, հետզհետէ կը բացուին Շաւարշի կեանքին յարկերը, խուցերը, պահարաններն ու դարակները: Իւրաքանչիւրը նոր լոյս կը սփռէ միւսներուն վրայ, երբ իւրաքանչիւր հանդրուանին՝ իրարու կը բախին Շաւարշի հին յիշատակները, մտածումները, ներկայ իրավիճակը, անպատասխան մնացած հարցումները, որոնց ամբողջութիւնը կը կոչենք «կեանքի փիլիսոփայութեան բազմաթիւ այլ տուեալներ, որոնք ինծի համար գոնէ աւելի հետաքրքրական են, որովհետեւ իմ կարծիքով՝ ա՛յս մասերը մանաւանդ կ'իմ մը կուտան գրքին:

Վերադառնանք Մակալիին: Ո՞վ է ան: Կի՞նն է, արձա՞նն է, Փարի՞զն է, նոր կեա՞նքն է...

«Ամբողջ անցեալ մըն է որ Թողուցի, - կ'ըսէ Շաւարշ անոր, - Թողուցի օգնական, ծով, աւազներ, եկայ քե՛զ գտնելու: Այստեղ ես, բայց գտած չեմ քեզ: Ջկաս»:

Մակալին ցնո՞րք է, խարկա՞նք է: Վէպի վերջաւորութեան՝ Շաւարշ հարց կուտայ. - «Եղա՞ծ էր Մակալի անունով կինը»:

Մինչ կը ծաւալի Շաւարշ - Մակալի պատմութիւնը, հետզհետէ կը բացուին Շաւարշի կեանքին յարկերը, խուցերը, պահարաններն ու դարակները: Իւրաքանչիւրը նոր լոյս կը սփռէ միւսներուն վրայ, երբ իւրաքանչիւր հանդրուանին՝ իրարու կը բախին Շաւարշի հին յիշատակները, մտածումները, ներկայ իրավիճակը, անպատասխան մնացած հարցումները, որոնց ամբողջութիւնը կը կոչենք «կեանքի փիլիսոփայութեան բազմաթիւ այլ տուեալներ, որոնք ինծի համար գոնէ աւելի հետաքրքրական են, որովհետեւ իմ կարծիքով՝ ա՛յս մասերը մանաւանդ կ'իմ մը կուտան գրքին:

Վերադառնանք Մակալիին: Ո՞վ է ան:

Կի՞նն է, արձա՞նն է, Փարի՞զն է, նոր կեա՞նքն է...

«Ամբողջ անցեալ մըն է որ Թողուցի, - կ'ըսէ Շաւարշ անոր, - Թողուցի օգնական, ծով, աւազներ, եկայ քե՛զ գտնելու: Այստեղ ես, բայց գտած չեմ քեզ: Ջկաս»:

Մակալին ցնո՞րք է, խարկա՞նք է: Վէպի վերջաւորութեան՝ Շաւարշ հարց կուտայ. - «Եղա՞ծ էր Մակալի անունով կինը»:

Մինչ կը ծաւալի Շաւարշ - Մակալի պատմութիւնը, հետզհետէ կը բացուին Շաւարշի կեանքին յարկերը, խուցերը, պահարաններն ու դարակները: Իւրաքանչիւրը նոր լոյս կը սփռէ միւսներուն վրայ, երբ իւրաքանչիւր հանդրուանին՝ իրարու կը բախին Շաւարշի հին յիշատակները, մտածումները, ներկայ իրավիճակը, անպատասխան մնացած հարցումները, որոնց ամբողջութիւնը կը կոչենք «կեանքի փիլիսոփայութեան բազմաթիւ այլ տուեալներ, որոնք ինծի համար գոնէ աւելի հետաքրքրական են, որովհետեւ իմ կարծիքով՝ ա՛յս մասերը մանաւանդ կ'իմ մը կուտան գրքին:

Վերադառնանք Մակալիին: Ո՞վ է ան: Կի՞նն է, արձա՞նն է, Փարի՞զն է, նոր կեա՞նքն է...

«Ամբողջ անցեալ մըն է որ Թողուցի, - կ'ըսէ Շաւարշ անոր, - Թողուցի օգնական, ծով, աւազներ, եկայ քե՛զ գտնելու: Այստեղ ես, բայց գտած չեմ քեզ: Ջկաս»:

Մակալին ցնո՞րք է, խարկա՞նք է: Վէպի վերջաւորութեան՝ Շաւարշ հարց կուտայ. - «Եղա՞ծ էր Մակալի անունով կինը»:

Մինչ կը ծաւալի Շաւարշ - Մակալի պատմութիւնը, հետզհետէ կը բացուին Շաւարշի կեանքին յարկերը, խուցերը, պահարաններն ու դարակները: Իւրաքանչիւրը նոր լոյս կը սփռէ միւսներուն վրայ, երբ իւրաքանչիւր հանդրուանին՝ իրարու կը բախին Շաւարշի հին յիշատակները, մտածումները, ներկայ իրավիճակը, անպատասխան մնացած հարցումները, որոնց ամբողջութիւնը կը կոչենք «կեանքի փիլիսոփայութեան բազմաթիւ այլ տուեալներ, որոնք ինծի համար գոնէ աւելի հետաքրքրական են, որովհետեւ իմ կարծիքով՝ ա՛յս մասերը մանաւանդ կ'իմ մը կուտան գրքին:

Վերադառնանք Մակալիին: Ո՞վ է ան: Կի՞նն է, արձա՞նն է, Փարի՞զն է, նոր կեա՞նքն է...

«Ամբողջ անցեալ մըն է որ Թողուցի, - կ'ըսէ Շաւարշ անոր, - Թողուցի օգնական, ծով, աւազներ, եկայ քե՛զ գտնելու: Այստեղ ես, բայց գտած չեմ քեզ: Ջկաս»:

Մակալին ցնո՞րք է, խարկա՞նք է: Վէպի վերջաւորութեան՝ Շաւարշ հարց կուտայ. - «Եղա՞ծ էր Մակալի անունով կինը»:

Մինչ կը ծաւալի Շաւարշ - Մակալի պատմութիւնը, հետզհետէ կը բացուին Շաւարշի կեանքին յարկերը, խուցերը, պահարաններն ու դարակները: Իւրաքանչիւրը նոր լոյս կը սփռէ միւսներուն վրայ, երբ իւրաքանչիւր հանդրուանին՝ իրարու կը բախին Շաւարշի հին յիշատակները, մտածումները, ներկայ իրավիճակը, անպատասխան մնացած հարցումները, որոնց ամբողջութիւնը կը կոչենք «կեանքի փիլիսոփայութեան բազմաթիւ այլ տուեալներ, որոնք ինծի համար գոնէ աւելի հետաքրքրական են, որովհետեւ իմ կարծիքով՝ ա՛յս մասերը մանաւանդ կ'իմ մը կուտան գրքին:

- «Մենք կամաւոր բանտարկեալները (ենք): Սահմանեցինք զԱստուած, Անոր յանձնեցինք բոլոր իրաւունքները: Անոր պիտի յանձնեցինք մեր բոլոր մենաշնորհները» (էջ՝ 95). որու հետեւանքով Ան զարճաւ ուժեղ, մենատէր, անմերձենալի, անհանդուրժելի: Ցետոյ ստեղծեցինք մրցակից Աստուած մը զոր կոչեցինք «սատանայ»: Ասոնք միասնաբար ստեղծեցին ժամանակը, որ կը սահմանափակէ մարդ արարածին ամբողջ ինեւելութիւնը: Արդ, «ստուտ էր ամէն ինչ, երբ ժամանակաւոր էր ամէն ինչ» (էջ՝ 346): «Ամէն բան ձեւ է»: Կը ձեւացնես խօսիլ, վիճիլ: Կը ձեւացնես չձեւացնել: Մինչ խարկա՞նք է իրականութիւնը:

- Երկու անձերու փոխ - յարաբերութեանդ մէջ՝ անխուսափ է կատարելութիւն փնտռելը, քանի որ ոչ մէկ բանի մէջ կատարելութիւն կայ: Հետեւաբար՝ «ի՞նչ իրաւունք ունի անհատ մը՝ դատելու ուրիշ անհատ մը: Աչխարհի վրայ չկայ մէկը որ արժանի ըլլայ դատաւոր ըլլալու» (էջ՝ 329):

- կամ՝ «Հին կեանքերու խառնուրդով կարելի՞ է նոր կեանք սկսիլ» (էջ՝ 25): «Հիմնական ի՞նչ կը փոխուի աչխարհի վրայ» (էջ՝ 156), հինէն ի վեր՝ ի՞նչ կայ փոխուած: «Ի՞նչ է վերջը. ի՞նչ է վերջինը ... Սկիզբ կա՞յ միթէ, որ վերջ ըլլայ» (էջ՝ 299):

- Ի՞նչ կը նչանակէ «ազատ»: Կարելի՞ է հաւատալ սիրոյ, երբ կան միայն՝ պահեր (էջ՝ 105): Ամէն արարք ղրզապատճա՞ռ պէտք է ունենայ: Ամէն ածող բան կանգ կ'առնէ տեղ մը, ինչպէս ափոռները, մազերը, հասակը, սէրը մանաւանդ (էջ՝ 354):

- կամ՝ «Մարդ արարածին տրուած մեծագոյն պատիժը մինակութիւնն է, մեծագոյն չնորհը՝ առանձնութիւնը»: (էջ՝ 398): «Մարդուն ճակատագիրը իր նախապատիժն է» (էջ՝ 165): «Նատիլ ու ամփոփուիլ: Կոչ ընել սեփական դիտութեան, ուշիմութեան (...) Մտնել ինքն իր մէջ, մտնել սեփական ներաչխարհին մէջ, խոնարհիլ, պըպտել» (էջ՝ 320), հոն փընտռել բոլոր հարցումներուն պատասխանը: Այլապէս՝ անհատը կը վերածուի մարդամեքենայի, եւ օր մըն ալ սարսափով կը տեսնէ, թէ մեքենաներու յատուկ սեւ իւղը կը հոսի նաեւ իր սրունքներուն երկայնքին:

Անհատը պէտք է ճանչնայ ինքզինք, որպէսզի դառնէ իր էութեան մաս կազմող «Լուսաւոր աչքերով օտարականը»:

Ընդհանրական բնոյթ ունեցող բազմաթիւ այլ մտածումներ կը պարունակէ այս հատորը: Իմ ներկայացուցածս ծաղկաքաղ մըն էր միայն:

Հոն կան նաեւ ուղղակի կամ անուղղակի արձագանգները՝ հեղինակին արեւելքցի սփիւռքահայ մը ըլլալու իրողութեան: Արեւելքցին՝ արեւմտեան մտայնութեան դէմ յանդիման: Լիբանանահայ մտայնութիւնը՝ նամանաւանդ հայ կիներու ազատ խօսքի ու կեցուածքի կապակցութեամբ: Անհայրենիք Հայու կրկնակի բարդոյթները՝ երկրորդ - երրորդ գաղթականութեան մէջ (Լիբանանէն՝ Փարիզ): Մտաւորական Սփիւռքահայուն դատումը պետականութեան գաղափարին նկատմամբ (էջ՝ 220): Մինչ ուրիշ ժողովուրդներ ամէն օր իրենց պատմութեան մէկ նո՛ր օրը կ'ապրին, «Հայը, ամէն առաւօտ, վերստին կը սկսի պատմութիւնը, կը սկսի իր նախահայրէն, իր առաջին՝ օրէն» (...) (էջ՝ 265):

Գրքին մէջ զետակչիռ եզող գաղափարները սակայն համամարդկային են. - կատարեալին հասնելու ձգտումը որ պատրանք մըն է: Ամէն ինչի յարաբերական ըլլալու համոզումը: Ժամանակի անվերադարձ ըլլալու հանդամանքը: Ամէն առաւելութիւն իր սուղ գինը ունի-ի գաղափարը որ հատորին մէջ ընդլայնուած է Պարոն Լամպէրի պատմութեամբ (սըրճարանի մը տէրը գառնալու համար ան կը զոհէ ձեռքի մատներէն մէկը: Կողքի լրագրավաճառատան մը տիրանալու համար՝ կը զոհէ երկրորդ մատ մը: Այսպէս՝ նորանոր հաստատութիւններ ձեռք ձգելու ճամբուն վրայ հետզհետէ կը զիջի իր 10 մատները: Այժմ՝ թէեւ հարուստ ու կարեւոր մարդ դարձած՝ չի կրնար իսկ գգուել իր սիրուն կինը, որ զինք կը լքէ): Մարդ էակին անյագութիւնը ներկայացնող այս առակին հոգեբանական տարբերակն ալ Էլիզապէթի պատմութիւնն է: Այս աղջիկը Շաւարշի բարեկամ հայ նկարիչի մը կենակիցն է: Նկարիչը կը յաւակնի թէ ինք այնպէս պատմանաւորած է Էլիզապէթը, որ ըստ պահանջի մարմնացնէ եօթը տարբեր անձնաւորութիւններ -- սիրուհի, լուացարարուհի, պէրուհի, իշխանուհի, դերասանուհի, խոհարարուհի, եւայլն: Ի վերջոյ սակայն՝ Էլիզապէթ կը փախչի այդ մարդէն:

***

Այս նիւթերը, ինչպէս ըսի, կ'ընդելուզուին Շաւարշի ու Մակալիի կեդրոնական պատմութեան: Ամբողջութիւնը՝ ճոխ բառամթերքով, բնական հոսք ունեցող մաքուր հայերէնով: Ինչ կը վերաբերի նիւթի ներկայացման մէջ բայերու եղանակին, Սահմանականի Անցեալ Անկատար Ժամանակի տեւական գործածութիւնը՝ սկիզբը կրնայ անբացատրելի մըննալ ընթերցողին համար, սակայն հետզհետէ կը յստականայ որ ասիկա մաս կը կազմէ գրքին էութեան իսկ:

Մովսէս Պէչաքճեանի ոճը կը պարունակէ նաեւ հետաքրքրական պատկերացումներ: - «Դադրած էր անձրեւը, անոր յիչատակը կը մնար ասֆալթին վրայ՝ հինցած արդուզարդի մը նման» (էջ՝ 29): կամ՝ «Գլուխը սեւ էր, գլուխը աղպղպեղ էր, գլուխը սպիտակ էր: Ժամացոյց էր գլուխն ալ» (էջ՝ 287): կամ՝ տղուն եւ աղջկան «փարումը եղած էր աքցանային» (էջ՝ 159):

Ուրիշ առիթներով՝ Մովսէս Պէչաքճեան մատիաղեր կը կատարէ կարդ մը հայերէն բառերու ներքին բաղադրութենէն մեկնելով. - «Իրենց համբոյրներէն արդէն կորսուած է բոյրը. կը դիմանա՞ր գոնէ համբը», (էջ՝ 210): կամ՝ «Կողք, կողակից ... Կիպդ եմ, կողդդ ստեղծուած», (էջ՝ 219): կամ՝ «Անտարակոյսին մէջ ամտան կը տեսնէր, կոյս կը տեսնէր, կը տեսնէր ան. կը կարդար՝ ան անտառ տարաւ կոյսը անտարակոյս» ... (էջ՝ 374):

***

Հատորին սկիզբը՝ Մովսէս Պէչաքճեան երկու տողնոց մարտահրաւէր մը առաջարկած էր որպէս բնաբան. -

«Կը թողում բաւարար պարապութիւն, եկուր, երկու տող ալ աւելցուր դուն»:

Գրքին հերոսը՝ իր պատմութիւնը ապրելէ եւ անցեալ անկատար ժամանակի երրորդ դէմքով, գրքի վերջաւորութեան կ'որոչէ նստիլ եւ գրել: Երջանկութիւնը փնտռել ստեղծագործութեան մէջ: Կասկած չունենալ ուրիչներէ: Գրել՝ առաջին դէմքով: Անցեալը վերստեղծել՝ ընտրովի: Ձղտել իր օրէնքները: Հերոսները ենթարկել իր օրէնքներուն: Մտածումները առնել սեփակա՛ն մթերքէն, բառերը՝ սեփակա՛ն բառարանէն: Սեփական ներաշխարհէն:

Նատիլ, գրել: Սին պատրանքներէն, յուսահատեցնող սպասումներէն վերջապէս ձերբազատած, իր ներքին Լուսաւոր աչքերով Օտարականին հանդիպելէ եւ ներքին հաւասարակչռութիւնը գտած՝ այժմ կրնայ երկու տող ալ ի՛նք աւելցընել, ի՛ր ուզած ձեւով: Գանզի, այդ մակարդակի իմաստութեան (կամ կեանքի անիմաստութեան հետ համակերպելու խոհեմութեան) հասնելէ եւ, ան հիմա հասկցած է, թէ «ամէն ինչ գրողէն կախեալ է»:

***

Ոչ միայն սփիւռքեան, այլ նաեւ համահայկական առումով արժէքաւոր վէպ մըն է ասիկա, որ հայ արդի վիպագրութեան պատմութեան մէջ անպայման պիտի պահէ իր արժանի տեղը: Անոր ընթերցումը իսկական վայելք մը կ'ընծայէ գրական -- հոգեբանական -- իմացական -- լեզուական առումներով: Իսկ Մ. Պէչաքճեանի ընդհանուր ստեղծագործութեան մէջ՝ այս հատորը կը հանդիսանայ մինչեւ հիմա իր ամբարած ու ապրած գրական -- իմացական փորձառութիւններու գումարը (la somme):

Այս մակարդակի վէպ մը, եթէ անգլերէն կամ ֆրանսերէն գրուած ըլլար, բնագիր լեզուով յաջողութեան արժանանալէ զատ՝ անմիջապէս թարգմանուած կ'ըլլար այլ լեզուներու: Բայց ան գրուած է, աւաղ, արեւմտահայերէնի եւ դասական ուղղագրութեամբ: Հետեւաբար՝ Հայաստանի մէջ լոյս տեսած ըլլալով հանդերձ, անհազորդ պիտի մնայ մինչեւ իսկ հայրենաբնակ մեր ժողովուրդի մեծամասնութեան: Ինչ կը վերաբերի Սփիւռքի մէջ անոր տարածման, ինչ ալ ըսենք համազօր պիտի ըլլայ դանակը վէրքին մէջ դարձնելու չարչարանքին...

Ահա կացութիւն մը, որ դժբախտաբար գրողէն կախեալ չէ...

Ամբողջ սրտով կը մաղթեմ որ այս վերջին դատումներուս մէջ սխալած ըլլամ:

Մոնթրէալ, Յուլիս 1995

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Լ.Ե.

«Կեանքի մը երեք կիրակիները» խորագրեալ թատերախաղս իմ առաջին թատերախաղս չէր: Թատերգութեան կալուածէն ներս ուրիշ փորձեր ալ ըրած էի ա-

ւելի առաջ: Բայց երբեմն քանի մը թատերախաղերէ, զորս գրած էի հայերէն գրել սկսելէ առաջ, այսինքն նախքան 1946-ը, գրած էի երեք վարպետներով թատերախաղ մը զոր կոչած էի «Սատանան ու բարի մարդը»: Ֆրանսացի ականատես հեղինակ ու փիլիսոփայ Ժան Փոլ Սարթրի ազդեցութեան տակ գրուած գործ մըն էր, որ իր խորագիրն իսկ իր ներքին չումը կը գտնէր Սարթրի մէկ թատերախաղին խորագրէն. «Սատանան եւ բարի Աստուածը»: Սարթր այս թատերախաղը գրած էր 1951-ին: Ես կարդացած էի զայն, ինչպէս հեղինակին գրեթէ բոլոր միւս ստեղծագործութիւնները ու խմաստասիրական գիրքերը: Բայց Սարթրին թատերախաղին նիւթը չէր որ զիս գրգռած էր գրելու, այլ խորագիրը: Իմ թատերախաղս հեռուէն մօտէն կապ չունէր Սարթրի թատերախաղին հետ: Միայն խորագիրներու միջեւ զուգահեռութիւն մը կար: Ան Սատանային դիմաց կը հանէր Բարի Աստուածը, իսկ ես Սատանային դիմաց կը հանէի Բարի մարդը: Մայրապետներու ու քոյրերու կեանքէն ընտրուած նիւթ մըն էր, որ կը ցոլացնէր գոյապաշտ փիլիսոփայութեան գուգահեռ իմ տեսակէտները: Միայն թէ խորքով մեր Հայաստան. եայց եկեղեցիին հետ կապ չունէր, նիւթը կրնար անցած ըլլալ հայ կամ օտար կաթոլիկ եկեղեցւոյ չրջանակէն ներս: Խաղին հերոսուհին կ'ապրէր մէկ կողմէ Աստուծոյ հաւատարիմ մնալու եւ միւս կողմէ մարդկային ազատ իր կեանքը վարելու երկու հակասութիւններու ողբերգութիւնը: Մեծ խանդավառութեամբ գրած էի այդ թատերախաղը, բայց աւելի վերջ ան չնորհազրկուեցաւ աչքերուս առջեւ: Իրականութեան մէջ ուրիշ հեղինակ մը անմիջապէս հանրութեան պիտի հրամցընէր զայն, պիտի բատարարուէր անով, բայց ես չհաճայարեցի, զայն սկսնակի գործ նկատեցի միշտ, ձգեցի դզրոցիս մէջ, վերջն ալ մոռցայ: Այդ գործը երբեք պիտի չհրատարակուէր ու այդպէս պիտի մնար դզրոցին մէջ:

Անկէ վերջ գրած էի «Վաստակ»ը, որ նմանապէս այնքան ալ բախտաւոր ճակատագիր չէր ունեցած: Այդ խաղը, որ երկար տարիներ անտիպ մնացած էր, թէեւ միջոց մը պատիւ բերաւ ինծի եւ արժանացաւ Ազէք Մանուկեան Գրական Մրցանքի մէկ պարգեւին, սակայն չվերցաւ բեմադրուիլ: Նիւթը ծանր էր, ժողովուրդը թերեւս աւելի զուարթ թատերախաղեր կը պահանջէր մեր բեմերէն:

«Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» ահաւասիկ այդ պահանջքին է որ գոհացում պիտի տար: Ես, որ մինչեւ այդ թատերականը խմաստասիրական մտածումներով ծանրաբեռնուած պատմուածքներ, յօդուածներ ու թատերախաղեր գրած էի, այս անգամ մտածումը որոշ չափով կ'արտաքսէի գրականութենէն եւ կը գրէի առօրեայ կեանքի սովորական ու զուարթ խօսակցութիւններով: Լաւատես էի, վստահ էի որ այս անգամ պիտի կարենայի բանել ժողովուրդին բազկերակը: Միայն թէ խակապէս չէի պիտեր թէ «Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» նոր կիրակի մը պիտի բանար կեանքիս մէջ, թէեւ գրական կեանքիս մէջ առաջին վայրկեան կիրակի մը:

Նոր տարին արդէն անցած էր երբ թատերախաղը մեքենագրուած էր ու բեմադրուելու պատրաստ վիճակ ունէր: Սակայն Ցունուարի ու Փետրուարի օրերն ալ անցան եւ մենք Մարտէն ներս մուտք գործելնիք առանց որ կարենանք լրջօրէն գործի լծուիլ: Եղանակը խոյս տալու վրայ էր: Եթէ կ'ուզէինք գործը նոյն եղանակին հասցնել, մարաթոնի վազքի մը սկսելու էինք: Թատերախաղին երկու գլխաւոր դերերը յանձնեցինք Միխթարեան Սանուց Միութեան թատերախումբին այդ չրջանի երկու ուժեղագոյն դերասաններուն՝ Սիրարփի Ադէմեանին ու Արթօ Պէրպէրեանին: Միայն անոնք էին որ կրնային այսքան կարճ ժամանակի մէջ գլուխ հանել այսքան դժուար խաղ մը: Երկուքն ալ տաղանդաւոր էին, երկուքն ալ ինձի համար սիրելի դէմքեր: Երկուքն ալ պատեհութեան սաստիկ կը սիրէին թատրոնը, թատրոնի լուրջ եւ չարքաշ աչխատաւորները էին: Միայն անոնք էին որ ամբողջովին երկու դերասաններու այժ երկխօսութեան վրայ հիմնուած թատերական պատճէն մը անդիր կրնային սորվիլ այսքան չուտ եւ այսքան հարազատ կերպով: Ես թատերախաղին մէկ մէկ բառին իսկ սխալ արտասանութենէն, կամ փոխութենէն կոզմնակից չէի: Սիրարփի Ադէմեանն ու Արթօ Պէրպէրեանն ալ արդէն երկու դերասաններ էին որոնց սկզբունքն էր հիւանդագին կերպով հաս-

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-100-

ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

(Վ.Ա.Կ)

Նոյ Նահապետի կազմակերպած հանդաման նաւապետչէն ի վեր, զոյգ - զոյգ ցամաք իջած անասունները անչեզօքչէն հետեւած են իրենց տրուած կարգադրութեան. - «Ա՛ճեցէ՛ք եւ բազմացէ՛ք»:

Ծնունդ, կեանքի պայքար, բնութեան օրէնք, տակաւ զօրաւորին անունդ, ցեղային զգաս, հանապազօրեայ սպանդներ, անհաչուելի ոճիր - արկածներ, բայց եւ այնպէս՝ ընդհանուր հաւասարակշռութեան պահպանում: Արդարեւ, բնութիւնը հաստատած ըլլալով համեմատականի դրութիւնը, անասնական ցեղերը կը սերնդագործեն ըստ ճշգիմութեան մակարդակի: Որքան խեղճ՝ այնքան աւելի բազմածին կ'ըլլան, որպէսզի լեցնեն միջանասնական հերթական կերուխումներու բաժակին առյաւէտ կորսուած իրենց հարազատներուն ձգած պարապը:

Այժմ, սակայն, հաւասարակշռութիւնը խախտելու վրայ է: Օրէ օր կ'ուժգնի վերնական բնաջնջումի ենթակայ ցեղերու թիւը: Աննախընթաց երեւոյթը այն է, որ առաջին հերթին վտանգուածները ամէնէն հզօրներն են, որոնցմէ ոմանց մուրտակն ու կաշին, այլոց ժանիքն ու եղջիւրը ձեռք ձգելու համար, չհամոզուած մարդիկ չեն վարանիր ամբողջ ցեղին դատապարտումը հարցականի տակ դնելու: Մինչ կողմէ՝ մթնոլորտի, ջուրի, հողի ապականութեան բազմապիսի օրինազանցութիւնները խարխլիչ չեն դներ մեծի կամ պզտիկի մէջեւ: Ապականիչ ցեղասպանութիւնը ծանօթ է բոլորին, բայց «քաղաքակիրթ» աշխարհը իր մեղսակից լուռեամբ կը քաջալերէ զանոնք:

Այս բոլորին ի տես՝ կարգ մը բնաջնջուելիներ յղացան Վտանգուած Անասուններու Կազմակերպութիւնը (ՎԱԿ) ստեղծելու գաղափարը, որպէսզի միասնաբար խորհրդակցին եւ լուծումներ վնտռեն:

Նպատակը ազնիւ էր: Բայց առաջին իսկ պահէն ծագեցան կարգ մը հարցեր: Ո՞վ պիտի նախաձեռնէր: Ո՞վ պիտի նախագահէր: Ո՞ւր պիտի հաւաքուէին: Մասնակցութիւնը ազա՞տ պիտի ըլլար, թէ՝ ընտրովի: Նախագահականո՞ն համակարգ պիտի որդեգրէին, թէ՝ երեսփոխանական: Մայր օրէնքները հանրաքուէի՞ պիտի վաւերացըներ, թէ՝ երեսփոխանական ժողովի քուէարկութեամբ, եւայլն, եւայլն:

Նախընթաց չկար որ անոր հետեւէին: Ի վերջոյ, մի քանի վտանգուած մեծերը (փիղ, ռնգեղջիւր, վագր, կոկորդիլոս, եւայլն) քով քով եկան, վարչական պաշտօնները իրարու միջեւ բաժնեցին: Իրենք իրենց վեցդմլի իրաւունք չնորհեցին: Իրենց անմիջական ազգական - խնամիները քուէի իրաւունքով հրաւիրեցին: Ապա, որպէս ժողովրդավար կազմակերպութիւն, չրջարերական նամակով լուր տարածեցին, թէ ո՛վ որ վտանգուած կը զգայ, կրնայ մասնակցիլ խորհրդակցական ձայնով:

Հասկցողը հասկցաւ, չհասկցողը չհասկըցաւ «քուէի իրաւունքով» եւ «խորհրդակցական ձայնով» մասնակցութեան տարբերութիւնը: Բայցեւայնպէս՝ ամէն կողմէ խուռներամ եկան ՎԱԿ-ի առաջին ձեռնարկին, որ կը կոչուէր «Համաշխարհային Սեմինար - Մենք եւ մեր գլխաւոր թշնամին՝ Մարդը»:

Սեմինարի բացման հանդիսութեան՝ ծանր հրեաններ ներկայացուցիչները արտասանեցին բարձրաթռիչ ճառեր: Անոնք չեշտեցին մեծ եւ փոքր անասուններու յարաբերութեանց մէջ բնական զսպումի առանցքական օրէնքները անխախտ պահելու հրամայականը: Այս մարզէն ներս՝ անոնք ծանրագոյն բառերով դատապարտեցին մարդոց կատարած ոտնձգութիւնները:

Նուաղ յոյզով էր ակարներուն վերապահուած դեղարուեստական բաժինը: Այսպէս՝ կարապէն խղրած էին իր վերջին երգը երգել. իսկ ան մերժեց երգելով մեռնիլ, ոչ իսկ՝ պարելով: Մատաղօրհնութեան թեմայով կենդանի պատկերը եւս տեղի չունեցաւ, մատաղու ներկայացուցիչներու անպատասխանատու վախուտին հետեւանքով:

Այնպէս ինչպէս քաղաքական որեւէ ցոյցի մէջ խանդարիչներու խմբակ մը կը սպրդի, հոս եւս յանկարծ լսուեցան անիշխանական կանչեր. -

- Փոքրերուն բա՛ւն թշնամիները մեծերն են...

Արտասանուած ճառերու եւ դեղարուեստական բաժնի բնաբաններէն արդէն իսկ անհանգստացած համեստ ներկաներ համարձակութիւն ստացան եւ ճչգրիտ ամբաստանութիւններ բանաձեւեցին: Զոր օրինակ՝ որդերը յայտնեցին, թէ իրենց ցեղին գլխաւոր չարդարարները թռչնազդինե՛րն են, ո՛չ թէ մարդիկ: Այս խօսքերէն վիրաւորուած հաւ մը ճչաց. -

- Ես ալ սա պիտեմ, որ բորենիները հաւերուն մսովը կը մարեն: Ի սրտէ կ'աղօթեմ, որ բորենիները ամբողջ ցեղով բնաջնջուին:

Աւոր վրայ՝ բորենիները միաձայն բողոքեցին, թէ հաւը ցեղային առելութիւն կը սերմանէ, հետեւաբար իր կեանքի՛ն գնով պէտք է դարմանէ միջազգային առեւանգներու կողմէ դատապարտուած այս ոճիրը:

Բոլոր գիշատիչ անասունները ծափահարեցին բորենիներու վարկածը:

Մի քանի գազաններ, ստեղծուած չեզոքախական մթնոլորտը օգտագործելով, պահանջեցին որ առիւծը վար առնուի անասուններու թագաւորի իր զահէն:

Առիւծը դոռալով պատասխանեց, թէ այս եղկելի խուլիկան - մաֆիոզները պարզապէս կ'անպատուեն սոյն պատկառելի ժողովը:

Մէկ խօսքով՝ սեմինարը չեղեցաւ իր սկզբնական նպատակէն: Նախագահին եղբայրական բանաձեւը մասամբ փրկեց կացութիւնը. -

«ՎԱԿ-ի սոյն սեմինարին մասնակիցներս՝ մեզմէ իւրաքանչիւրին դէմ դրծուած չարիքը համազօր կը նկատենք մեր բոլորին դէմ ուղղուած չարիքի: Առ այդ՝ պարտականութիւն կը յանձնենք մեր վարիչ մարմնին, որ մինչեւ իշազատիկ խմբագրէ կազմակերպութեանս Ծրագիրը - Կանոնագիրը, ապա հրաւիրէ ՎԱԿ-ի Առաջին Համակենդանական Համաշխարհային Պատգամաւորական Ժողովը: Մինչ այդ՝ կ'ուխտենք հաւատարիմ մնալ դարերէ ի վեր մեր կիրարկած սըրբազան աւանդութեանց»:

Ներկաները ցրուեցան խառն զգացումներով: Փոքրերը զոհ էին բանաձեւի առաջին նախադասութենէն: Հուժկուները՝ վերջին նախադասութենէն: «Սէր, միութիւն, համագործակցութիւն» լոզունգին հաւատացող միամիտները որոնք եկած էին ընդհանրական թշնամիին դէմ միջոցառումներու յոյսով, դրսեւորուած ներքին անհամաձայնութիւններուն ի տես՝ ծանր տպաւորութիւններով կը մեկնէին:

Միակ լաւատեսները՝ վերապրթօնքի դարաշրջան մը թեւակոխած մանրէներն ու վիրիւսներն էին, որոնք մարդոցմէ վատ անասուններէն առնելիք չունին, այլ միայն՝ փոխանցելիք...

ՇԻՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԻՏ

ԼՈՒԻԲԵՐ ՀԱՐԱՒԱԾԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՑԷՆ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ
ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԻԾ՝
Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Արժանթինի դաշնակցային երեսփոխանական ժողովը հրապարակած է որոշումնագրի նախագիծ մը, որուն համաձայն կը դիմէ կառավարութեան, որպէսզի մարդասիրական օգնութեան ծրագիր մը համաձայնեցնէ Հայաստանի հետ, Տնտեսութեան նախարարութեան խողովակով:

Նախագիծը, զոր ստորագրած են արմատական երեսփոխանները՝ Էլսա Քելլի, Մարթա Մերքատէը եւ Լինրիք Օլիվերա կը նշէ, թէ անհրաժեշտ է յատուկ պայմաններ եւ վարկեր տրամադրել Հայաստանին, նկատի ունենալով անոր ղժուարին վիճակը: Հիմնաւորումին մէջ, յիշատակելով Արժանթինի մէջ հոծ հայ գաղութի մը գոյութիւնը, երեսփոխանները դիտել կուտան, թէ նման բնոյթի յայտարարագիրներ արդէն վաւերացուած են Խորհրդարանի երկու ճիւղերուն կողմէ, բայց Արժանթինի կառավարութեան տրամադրելի վարկը չատ բարձր տոկոսներ կը նախատեսէր, որով Հայաստան չէ կարողացած ընդառաջել այդ առաջարկին: «Նչուածին համաձայն -- կ'ըսէ հիմնաւորումը--, Գործադիր Ժողովէն կը խընդրենք, որ վերատեսութեան ենթարկէ մարդասիրական այս չարժուձեւին հիմքերը, մղելով իր պաշտօնատարները որ հասկնան, թէ առեւտրական պարզ համագործակցութիւն մը չէ ասիկա, այլ՝ իր գոյութեան դժուարին հանգրուանէ մը անցնող քաջարի ժողովուրդի մը մեկնուղղ ձեռք մը»:

*
**

ԱՆԶՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՅԱՆԶՆՈՒՄ

Յուլիս 27-ին, «Հայ Կեդրոն» սրահին մէջ, մօտ 200 հոգիի ներկայութեան տեղի ունեցաւ հանդիսութիւն մը, որուն ընթացքին Հայաստանի Հանրապետութեան անձնագիրներ յանձնուեցան Մեծ Եղեռնէն առաջին՝ վեց վերապրողներու: Հետզհետէ, երբ ամբողջանան ձեւակերպութիւնները, ուրիշներու եւս պիտի յանձնուին անոնք:

Ձեռնարկին ներկայ էին Տնտեսութեան նախարար՝ Տոմինկո Գաւալլոյի կինը՝ Սոնիա Ապրագեան - Գաւալլօ (որուն հայրը ստացողներէն մէկին էր), Բանտային Գաղաքականութեան պետական քարտուղար Անտրէս Մարութեան, Անօթութեան եւ Աղքատութեան դէմ Պայքարի Ազգ. Յանձնախումբի (այսպէս կոչուած «ճերմակ սաղաւարտաւորներ»), նախագահ Օքթավիօ Ֆրիխերիօ, եւ այլ հրաւիրեալներ:

Հայ Կեդրոնի փոխ - տեղապետ՝ Ալպէրթօ Ճէրէճեանի բացման խօսքէն ետք, ելոյթ ունեցան Նոտկար Փիրանեան եւ Գլաուտիօ Փոչաթ, որ Գլաուտիօ Զոլաքեանի հետ միասին «ճերմակ սաղաւարտաւորներ»ու կողմէ որպէս դիտորդ մասնակցած էին Յուլիս 5-ի Հայաստանի ընտրութիւններուն: Այնուհետեւ խօսք առաւ Օ. Ֆրիխերիօ, որ անցեալ Յունիսին ճամբորդած էր Հայաստան, հիմը դնելու համար իր գլխաւորած կազմակերպութեան գործունէութեան Արցախի հետ սահմանին վրայ: Ֆրիխերիօ բացատրեց «ճերմակ սաղաւարտաւորներ»ու էութիւնը (արժանթինեան նախաձեռնութիւն մը՝ ՄԱԿ-ի հովանաւորութեամբ եւ ոչ - պետական ֆինանսաւորումով) եւ յայտնեց, թէ ծրագրուած է անոնց գործունէութիւնը սկսիլ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 24-էն առաջ: Թեմիս առաջնորդ Գիւսակ Եպիսկոպոս Մուրատեանի խօսքէն ետք, տեղի ունեցաւ անձնագիրներու յանձնումը ձեռամբ Հայաստանի հաւատարմատար Արա Յակոբեանի:

*
**

ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Մոնթէվիտէոյի մէջ, 1935-էն ի վեր կը գործեն «Արմենիա» (անհատական, ոչ - դաշնակցական) եւ «Կոմիտաս» (Հ.Յ.Դ.) ատլետիկ մարմինները, որոնք կը սփռուին ամէն օր, 1 -- 2 ժամուան յայտագիրներով: Անցեալ Յունիսին, անոնց գումարուած է «Բարեգործականի Ձայն» մէկժամեայ յայտագիրը, որ կը սփռուի Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը եւ Հ. Բ. Ը. Բ--ի տեղւոյն մասնաճիւղին կողմէ:

Սան - Փաւլոյի մէջ, անցեալ տարիէն վերհրատարակուած է «Սիփան» պարբերականը որպէս Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ պաշտօնաթերթ: Այս տարուան Յունիսին, Հ. Բ. Ը. Մ--ի տեղւոյն մասնաճիւղը սկսած է վերհրատարակել «Մխածան» պարբերաթերթը՝ երկամեայ դրութեամբ:

*
**

ՋԱՆԱՋԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Յունիս 25-ին, Վիսենթէ Լոփէսի մէջ տեղի ունեցած է աւանդական մատաղը՝ Ս. Գէորգ Եկեղեցիի օծման 27-ամեակի առիթով: Պատարագը մատուցած է Գիսակ Եպիսկոպոս Մուրատեան, «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» Դպրաց Դասի երգեցողութեամբ: Այնուհետեւ տեղի ունեցած է մատաղը Վ. Լոփէսի Ազգային Վարժարանի «Գարլոս Կարապետեան» սրահին մէջ: Ելոյթ ունեցած է նախակրթարանի «Զուարթնոց» երգչախումբը: Հոգաբարձութեան անունով, խօսք առած է Արամ Գալփակեան: Դիտել տուած է որ դպրոցը 100 աշակերտ եւս պէտք է ունենայ առայժմ, հինգ ընտանիքներ ամսական 14·000 տոլար կը նուիրեն, ինչ որ անբաւարար է պիւտճէի բացը ծածկելու համար: Հայաստանէն արտագաղթած 15 ընտանիքներու աշակերտները ձրի ուսում կը ստանան դպրոցին մէջ:

Յուլիս 1-ին, Հ. Ց. Դ. Արմենիա երիտասարդական Միութեան Պուէնոս - Այրէսի «Մեհրան Մաղիկեան» մասնաճիւղը կազմակերպած է երիտասարդական ճեռնարկ մը Արմենիա Մշակութային Ընկերակցութեան «Թիւթիւնճեան» սրահին մէջ, 320 հոգիի ներկայութեամբ եւ հայկական միջնակարգերու աւարտական դասարաններու գործակցութեամբ: Հաւաքած է 1000 տոլարի գումար մը, որ պիտի տրամադրուի «Հայկական փոքրիկ գիւղի մը, որ օժանդակութեան հսկայական կարիքներ ունի»:

Յուլիս 7-ին, «Հայ Կեդրոն» սրահին մէջ տեղի ունեցած է չարժանկարի ցուցադրութիւն եւ ասուլիս, կազմակերպութեամբ՝ Հայ Կեդրոնի Մշակութային Յանձնախումբին: Ներկայ էին 60 հոգի: Սարգիս Թիւֆէնքճեանի բացման խօսքէն ետք, ցուցադրուած է Ամերիկայի Հայկական Միացեալ Ֆոնտի վաստակաբերական ժապաւէնը՝ «Դառնանոյշ ազատութիւն», Հայաստանի մասին: Ասուլիսին, Կուսթաւօ Էնկիւլեանի համակարգումով, մասնակցած են Մարիա Ռոսա Սարաֆեան -- Բարսեղեան, Նելլուտա Պուլղուրճեան -- Թիւֆէնքճեան, Խուան Ելանկէղեան, Աւետիս Համեան, Նարսիս Պինայեան, Մարթին Քէչիչեան եւ Ստեփան Հասըրճեան, անդրադառնալով ինքնութեան եւ ժապաւէնին յարուցած հարցերուն:

Յուլիս 9-ին, Գորտոպայի «Սահակ - Մեսրոպ» վարժարանի Ծնողաց Յանձնախումբը դպրոցին ի նպաստ ճաշ մը կազմակերպած է Հ. Բ. Ը. Մ--ի մէջ, 250 հոգիի մասնակցութեամբ: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը, աչակերտներու մասնակցութեամբ:

Յուլիս 13-ին, Հ. Բ. Ը. Մ--ի Գորտոպայի մասնաճիւղի 60 երիտասարդներու պատուիրակութիւն մը ճամբորդած է Մոնթէվիտէօ, ներկայ ըլլալու Մարաչի Հայրենակցական Միութեան նոր կեդրոնի բացումին: Տեղի ունեցած են մարզական հանդիպումներ եւ մշակութային ձեռնարկներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ (Գահիրէ) Կոպտեան սրահին մէջ, Յուլիս 8-ին, տօնուած է ՌԱԿ-ի պաշտօնաթերթ՝ «Արեւ» օրաթերթի 80-ամեակը, նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Հիմնադրամի կեդրոնական վարիչ մարմնին: Հանդիսութիւնը կը հովանաւորէր թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Զինչինեան: Ճաշի աւարտին (պարտէզին մէջ) խօսք առած է նախաձեռնող մարմնին վարչութեան ատենապետը՝ Կարպիս Եաղճեան որ այս առթիւ ուրախութիւնն ալ յայտնած է որ սոյն հանդիսութեան կը նախագահէ՝ Հայկազեն Ուզունեան: Իրենց կարգին խօսք առած են Հ. Ուզունեան, առաջնորդ՝ Զաւէն Արքեպիսկոպոս:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Հրայր Հրաչեան իրենց մօր Ալահիտ Հրաչեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ կը նուիրեն 1000 Ֆր. իրենց սիրելի «Ցառաջ»ին 70-ամեակին առթիւ։

***

Տիկին Հերմինէ Գուլումճեան իր սիրելի ամուսնոյն՝ Յակոբ Գուլումճեանի մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ 250 Ֆրանք կը նուիրէ «Ցառաջ»ին (70-ամեակին առթիւ)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷյԼ - Սէն - Լու Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ միջոցաւ եղած են փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ Անոյշ Գոգոյեանի մահուան առթիւ՝

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Զոլաքեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թասլաքեան, Սոնիա եւ Րաֆֆի Փիլիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Հրայր Փիլիկեան 200-ական Ֆր.։

«Ցառաջ»ի բարգաւաճման՝

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամները 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Պօղոսեան 200 Ֆր.։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Մարմինը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութիւններուն, իր եռամեայ անդամական ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ՝

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 15-ին *Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով.*

1. - *Բացման աղօթք.*
2. - *Բացման խօսք.*
3. - *Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի.*
4. - *Վարչական Մարմնի բարոյական գործունէութեան զեկուցում.*
5. - *Վարչական Մարմնի նիւթական հաշուետուութիւն.*
- *Միութիւններու փոխանակումներ եւ առաջարկներ.*
6. - *Մայր Եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը բանաձեւերու ուսումնասիրութիւնը եւ ընդունելութիւնը։*
7. - *Վարչական Մարմնի անդամներու մէկ - երրորդի պաշտօնավարութեան չրջանը լրացած ըլլալով, նորերու ընտրութեան համար ընտրական յանձնախումբի կազմութիւնը.*
8. - *Զանազան։*

Ի դիտութիւն բոլոր անդամներու կը տեղեկացնենք թէ՝

ա. - *Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար պէտք է վճարած ըլլալ անդամակցութիւնը։*

բ. - *Եթէ ժամը 15-ին ընդհանուր ժողովի ներկաներու մեծամասնութիւն չգոյանայ՝ ժամը 16-ին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը։*

գ. - *Ընդհանուր ժողովի իրենց հրաւէրը չստացող անդամները թող համին կապ հաստատել Մայր Եկեղեցւոյ վարիչ - քարտուղար՝ Պր. Սահակ Պօղոսեանի հետ.*

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

անհրաժեշտ կարգադրութիւնները դիւրացընելու համար։

- *Ընդհանուր ժողովի վերջաւորութեան ներկաները ախորժաբերով մը պիտի հրաւիրուին։*

Ատենապետ՝
ԴԱՒԻԹ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Ատենադպիր՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՋԱՊԱԼԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

— ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ —

ՎԱՀԱՆՆ Ա. ՍԱՀԱԿ

կիրակի, Օգոստոս 13, ժամը 10-ին պատարագ Աստուածածնայ տօնին առթիւ, յաւարտ պատարագի Խաղողօրհնէք։

ՎԱՀԱՆՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

երեքշաբթի, Օգոստոս 15-ին, պատարագ ժամը 10-ին, յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ պատերազմի եւ իւ մասնաւորի ամբակոծութեան զոհերու յիշատակին։

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑ
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՈՒՐԲԱԹ, Օգոստոս 18, առաւօտեան ժամը 9·30-ին, փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
կը կատարուի՝
Ծայրագոյն Պատրիարք
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝
Երջանկայիշատակ
Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի
Վախճանման Առաջին տարելիցին առթիւ։

COMMEMORATION
DU 85ème ANNIVERSAIRE
DES CROIX DE SECOURS
DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par
LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS
DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

— ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ —
«Ց Ա Ռ Ա Զ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ 80 ՖՐ.

ԹԱՋԻԿ ԹԷՕԼՅՕԼԵԱՆ

ՍՓԻԹՈՒՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

եւ

«ՑԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկախաղ 50-ամեայ հաւաքածոյին) 120 ՖՐ.

Դիմել «Ց Ա Ռ Ա Զ»ի։

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր գլուխ։

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միջոցայ վարժարանի վերամուտն է՝

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին։

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Վօ - ան - Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝

Փօլ Պաղտատլեանի

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՈՎ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԷՆ TVA-Ն 18,60%-ԷՆ ԲԱՐՁՐԱՑԱՒ 20,60%-Ի

«Ց Ա Ռ Ա Զ»Ի
ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

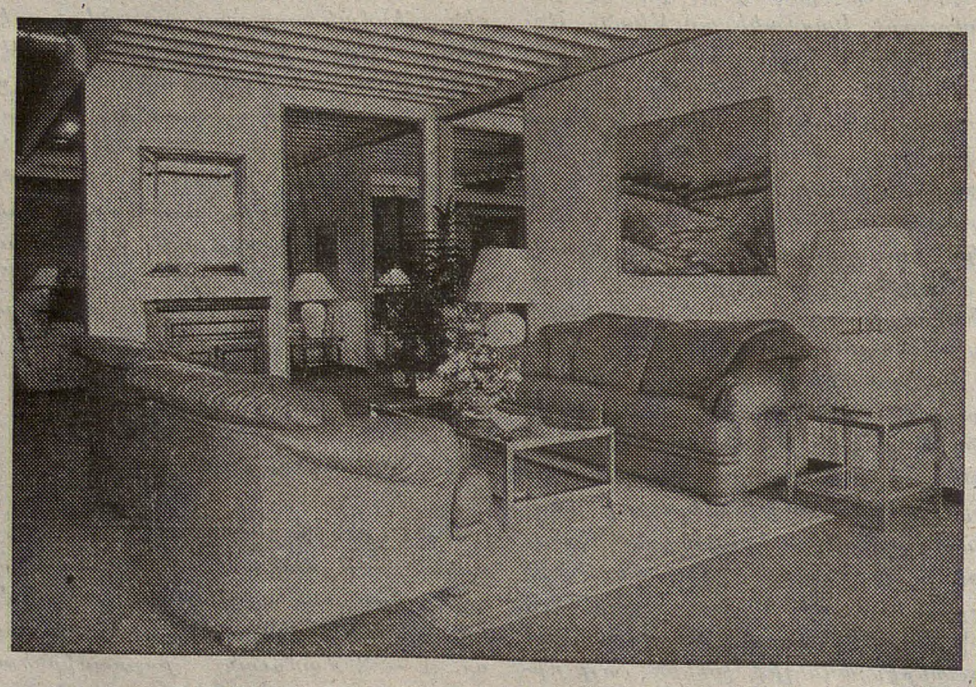
Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը։

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

«Բացառիկ զեղչ «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն»

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 17
JEUDI
17 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը ։ 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 18·656 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.656

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 11 / 16)

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Օգոստոս 10-ին, վարչապետ Հրանտ Բագրատեան ընդունած է ՀԱՊ-ի հակօդային պաշտպանութեան միացեալ համակարգի դիմաւոր վոխ - հրամանատար զօրավար Սափիկինը: Քննարկուած են հակօդային պաշտպանութեան միասնական համակարգ ստեղծելու համաձայնագրին գործադրութեան կապուած հարցեր:

*
**

ԼՂՀ-Ի ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԷՆ

ԼՂՀ-ի Խորհրդարանը Օգոստոս 10-ին սկսած է քննարկել փոքր կառոյցներու սեփականաշնորհումի ու ապապետականացումի 1995 - 96 տարիներու ծրագրին նախագիծը: Պատրաստուած նախագիծը ներխորհարանէն ներկայացուցած է նախագահ Ռոպէրտ Քոչարեան: Նախատեսուած է մասնաւոր սեփականութիւն դարձնել առեւտուրի, սննդեղէնի, անասարտ ինարարութեան մարզերը: Ցատուկ կարեւորութիւն կը տրուի օտար դրամագլուխին որ պիտի նպաստէ պատերազմի հետեւանքով աւերուած տնտեսութեան վերականգնումին, քանի որ հանրապետութիւնը այսօր միջոցներ չունի նման ծաւալի աշխատանք կատարելու:

*
**

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆԸ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Օգոստոս 11-ին, Նախագահի գլխաւոր խորհրդական Ժ. Լիպարիտեան ընդունած է Հայաստանի բնակիչ ազգ. փոքրամասնութիւններու խորհուրդին ռուս, եզդի, քիւրտ, ասորի, յոյն, ուկրանացի, գերմանացի եւ հրեայ ներկայացուցիչները: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը խօսած է իր համայնքին խնդիրներուն մասին ու ըրած առաջարկներ: Ժ. Լիպարիտեան խոստացած է նշուած հարցերը փոխանցել պատկան մարմիններուն ու նման հանդիպումներուն տալ պարբերական բնոյթ:

*
**

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Օգոստոս 15-ին Հ. Բագրատեան մամուլի ասուլիսով մը չօչափած է կառավարութեան գործունէութեան 1995 - 1999 շրջանի ծրագրին առընչուած հարցեր: Վարչապետը կսած է թէ նոր ծրագիրը ունի երեք հիմնական առանձնայատկութիւններ. առաջինը կը վերաբերի կառուցուածքի փոփոխութիւններու, երկրորդը՝ ընկերային քաղաքականութեան հզօրացման, երրորդը՝ իրաւական համակարգի փոփոխութիւններու:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԼՂՀ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Օգոստոս 12-ին Ստեփանակերտէն Երեւան վերադարձած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան պատուիրակութիւնը: Եօրեայ այցելութեամբ մը, պատուիրակութեան անդամները հանդիպումներ ունեցած են արցախցի գրողներու եւ ԼՂՀ պաշտպանութեան բանակի զինուորներուն հետ: Հայաստանցի գրողները առաջին օրն իսկ ընդունած է ԼՂՀ վարչապետ Լէոնարտ Պետրոսեան: Հայաստանի Գրողները Ստեփանակերտէն զատ գտնուած են Շուշի, այցելած են Ղազանչեցոց Եկեղեցին եւ հանդիպում ունեցած Արցախի թեմի առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանի հետ:

*
**

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Միացեալ - Նահանգներու եւ Հայաստանի բժիշկները ստեղծած են տեղեկատուական զննող համակարգ մը որ պիտի ստուգէ Հայաստանի բնակչութեան առողջութեան վիճակը: Ստուգումներուն հիմ պիտի ծառայէ երկրին ժողովրդագրական վիճակը, երախաներու աննդառութեան բնոյթը, առողջութեան վրայ տնտեսական ցուցանիշերու ազդեցութիւնը:

Այս հետազօտութիւնները կը կատարեն Միացեալ - Նահանգներու հիւանդութիւններու հսկողութեան ու վնասակարգելման կեդրոնը եւ Հայաստանի առողջապահութեան ազգային հիմնարկը:

*
**

ՍԱՀՄԱՆԱՑԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

Օգոստոս 14-ի գիշերը, միջադէպ պատահած է հայ - ադրբեջանական սահմանի հիւսիս - արեւելեան շրջանը: Ադրբեջանական զինուած ուժեր գնդակոծած են Նոյեմբերեանի շրջանի, Բերդաւան գիւղի պաշտպանական դիրքերը: Վնաս չկայ:

*
**

ԼՂՀ-Ի ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բաւական դժուարութեամբ կը վերականգնին Քարաբաղի աւերուած բնակարանները: Օգոստոս 11-ի դրութեամբ արդէն բնակիչներուն յանձնուած է 507 առանձնատուն, որոնց 190-ը Մարտակերտի եւ 140-ը Մարտունիի շրջանները: Միեւնոյն ատեն կը բազմանան շինարարական կազմակերպութիւնները: Ներկայիս անոնց թիւը 65 է:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՎՐԱՍՏԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Օգոստոս 14-ին Ստեփանակերտի մէջ տեղի ունեցած է հայ եւ վրացական կառավարական պատուիրակութիւններու հանդիպումը: Աւարտին երկու երկիրներու վարչապետներուն կողմէ ստորագրուած է տնտեսական փոխ - յարաբերութիւններու, թիւրքմէնական կազը Վրաստանի տարածքով վոխադրելու եւ երկու երկիրներու միջեւ ազատ առեւտուրի կազմակերպութեան մասին համաձայնագիրներ: Հ. Բագրատեան եւ Օթարի Պացացիա գոհունակութիւն յայտնած են բանակցութիւններուն եւ ստորագրուած համաձայնագիրներուն համար, քանի որ անոնք զարկ կուտան երկու երկիրներուն քաղաքական եւ տնտեսական գործակցութեան յետագայ զարգացումին:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԱՐՑԱԽ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼՂՀ-ի համալսարանին տեսչութեան խնդրանքով, Հայաստանի դասախօսները օգնութիւն ցոյց կուտան Ստեփանակերտի իրենց գործակիցներուն, համալսարան մուտքի քննութիւններուն ընթացքին: Տեսչութիւնը օգնութեան դիմում ըրած է, դիմողներու մեծ թիւին ու կարգ մը նիւթերու համար որակեալ մասնագէտներու բացակայութեան պատճառով: Երեւանէն դասախօսներու Ստեփանակերտ փոխադրութիւնը կազմակերպուած է Հայաստանի Ցատուկ ծրագրերու վարչութեան կողմէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԱՓՈՆԻ վարչապետը ներողութիւն խնդրեց իր երկրին դործած յարձակման համար դրացիներուն վրայ, Ձափոնի անձնատուութեան յիսնամեակի արարողութեան առեն (Օգոստոս 15): «Ձափոնը, ըսաւ, սխալ քաղաքականութիւն մը վարեց: Գաղթատիրական իր տիրապետութեամբ եւ իր յարձակումով, Ձափոն կրուտաներ եւ տառապանք պատճառեց բազմաթիւ երկիրներու, մանաւանդ Ասիոյ մէջ», աւելցնելով յատակցութիւններ դոհերուն: Այս յայտարարութիւնը յառաջդիմութիւն մը կը նկատուի, քանի Ձափոն, ցարդ, ոչ մէկ զղջում յայտնած էր անցեալի իր յանցանքներուն համար:

ԵԼՑԻՆ նոր վերջնագիր մը տուաւ Չէչէններուն (Օգոստոս 15) հրաւիրելով վիրենք որ յարգեն զինուորական այն համաձայնագրերը որոնք ստորագրուած են Ցուլիսի վերջ, այլապէս, կը սպառնայ Ռուսաստանի նախագահը, կրնան դէմ յանդիման գտնուիլ «արտակարգ միջոցներու»: Զինուորական համաձայնագրին դործադրութիւնը դժուարութեան կը բախի, որովհետեւ քաղաքական լուծում չէ նախատեսուած: Կացութիւնը ծանր է եւ խզումն ալ՝ հաւանական: «Լիպերասիոն»ի մէջ (Օգոստոս 16) հարցազրոյց մը լոյս տեսած է Բասայեւի հետ, որ պատանդներու կազմակերպիչն էր (Բուդեննովսկի հիւանդանոցը, Ցունիսի վերջ): Ան կ'ըսէ թէ անկախութեան հարցը որեւէ ձեւով բանակցելի չէ: Լաւատես չէ, քանի որ, կ'ըսէ Ռուսաստան չի հրաժարիր ազդայնամոլ եւ աշխարհակալ իր նախապատրաստութիւններէն եւ կը մերժէ հաւասարէ հաւասար խօսիլ երենց հետ:

ԳԼԻՆԹՐԸՆ նոր ծրագիր մը ներկայացուցած է Պոսնիոյ համար որ չատ դրական ընդունելութիւն չդտաւ: Ամերիկա կ'առաջարկէ Սերպերու թողուլ Կորածէլի մահմետական հողաշերտը եւ ատոր փոխարէն Խրուաթներուն եւ մահմետականներուն տալ Սարայեւոյի շրջակայքը: Եթէ Սերպերը մերժեն, կը գրէ Նիւ - Եորք Թայմզ, ՄԱԿ-ը կը քաշէ իր ուժերը:

ՑՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը յայտնած է, իսրայէլեան օրաթերթի մը տուած իր հարցազրոյցին մէջ, որ ի մօտոյ պիտի բացատրէ թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ ընդունած է Սատամ Հիւսէյնի երկու փեսաները: Ինք «նոր ժամանակաշրջան մը» կը նախատեսէ Իրաքի համար: Միւս կողմէ, Պաղտատի մէջ մեռած է Սատամ Հիւսէյնի մէկ խորթ եղբայրը, վիրաւորուելէ ետք Հիւսէյնի զաւակին կրակոցէն: Ըստ Պապէլ օրաթերթին ուրախութեան կրակոցներու ընթացքին է որ սպաննուած են ոչ միայն խորթ եղբայրը, այլեւ անոր կինը, մէկ տղան եւ երեք թեկնածուհիներ:

ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ 200-ի չափ Պերկամացիներ Պեռլինի «Փէրկամոն» թանգարանին առջեւ ցոյց մը կազմակերպելով պահանջած են որ վերադարձուի Զեւսի ճօնուած մեհեանը որ Ասպիւլհամիա Բ-ի շրջանին մաս առ մաս փոխադրուած է Գերմանիա: Մեհեանին մասին ներկայացուած պահանջքը 1989-էն ի վեր կը հակադրէ Թուրք եւ գերման պատասխանատուներ: Գերմանիա կը պնդէ որ մեհեանը նուիրուած է Ասպիւլհամիի կողմէ: Կառուսխնճոր յուշարձանը կը պատկանի Ք. ա. Բ դարուն, ունի 120 մեթր բարձրութիւն:

ՊԱԼԱՏԻՒՄ, նախագահական ընտրութիւնէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, յայտարարութիւն մը ըրաւ Շամոնիէն եւ այդ առթիւ յայտնեց թէ քաղաքական բեմ կը վերադառնայ վերամուտին: Կը խորհի որ Ժիւփէ պէտք է աւելի հեռու երթայ աչխատանքի մարզին մէջ:

ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ 10 ՀԱԶԱՐ բանտարկեալներ, գլխաւորաբար՝ քիւրտ կը չարունակեն հացադուլը չուրջ երեսուն բանտերու մէջ: Նպատակն է խաղաղ լուծումի մը յանգիլ քրտական հարցին համար: Գերմանիոյ մէջ, վերջ գտած է 140 Քիւրտերու հացադուլը:

ՄԻՋԻՐՏԱԿԱՆ համաձայնութիւն մը գոյացած է Տըպլին, ուր հիւսիսային Իրաքի քրտական երկու հաւուածները բանակցութիւն կը վարէին: Թալապանի եւ Պարզանի յանձն առած են մշտական բնոյթ տալ հրադադարին:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐԱՓԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Թուրք մամուլը լայն տեղ կուտայ Իրաքի ղեկավար Ս. Հիւսէյնի աղջիկներուն ու փեսաներուն փախուստով ծայր առած զարգացումներուն: Թրքական չրջանակներու մօտ այն կարծիքը կը տիրէ որ պատահածին մէջ կարեւոր դեր ունի ամերիկեան ՍԻ - Ի - Ա-ն, որ կը հետապնդէ Իրաքի հիւսիսային չրջանին մէջ ուր քրտական ինքնավարութիւն կը տիրէ, քրտական պետութեան մը հիմը դնելու նպատակը: Այս եղրակացութիւնը արդիւնք է վերջին չրջանի կարդ մը անցքերու, ինչպէս ՍԻ - Ի - Ա-յի նախագահին Թուրքիոյ վարչապետին հետ տեսակցութիւնը, Իզմիրի մէջ քիւրտ երկու ղեկավարներու - Թալապանիի ու Պարզանիի - միջեւ կազմակերպուած հանդիպումը եւ հաշտութիւնը, Ս. Հիւսէյնի փեսաներուն փախուստը եւ Ցորդանանի կողմէ անոնց ընծայուած պաչտպանութիւնը:

Թուրքիա մեծապէս վրդովելով հիւսիսային Իրաքի մէջ քրտական պետութեան մը հեռանկարէն, ամէն ատիթով կը չեշտէ թէ ինք ամէն բանէ առաջ կը պաչտպանէ Իրաքի հողային ամբողջականութեան սկզբունքը: Այս տեսակէտը պաչտպանած է նաեւ Իզմիրի հանդիպումին, որուն մասնակցած է որպէս դէտ:

ԱՐՏԵՄ ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 90-ԱՄԵԱԿԸ

Ա. Միկոյեանի անունը ծանօթ դարձած է ամբողջ աշխարհի, որպէս «Միկ» կոչուած օդանաւերու կերտիչը: Մնած է Հայաստանի Լոռի շրջանին Սանահին գիւղը: Գիւղական դպրոցն ու երկրորդական ուսումը, նաեւ զինուորական ծառայութիւնը աւարտելէ ետք ընդունուած է Մոսկուայի ռազմաօդային ճարտարագիտութեան ակադեմիան: Հոն արդէն իր դասընկերներուն հետ կառուցած է առաջին թեթեւ օդանաւերը:

1939-ին կը բանայ օդանաւերու կառուցման իր անունով կոչուած գրասենեակը: Յաջորդ տարին իր տեղակալին հետ կը ստեղծէ Միկ - 1 կործանիչը որուն առաւելագոյն արագութիւնը կը հասնէր ժամական 628 քիլոմեթրի: Ան կ'ըլլայ Խորհրդային Միութեան ամէնէն արագընթաց օդանաւը որ նախատեսուած էր մեծ բարձրութիւններու վրայ պատերազմելու համար:

Կատարելագործելով օդանաւերուն թէքնիք կարողութիւնները, Ա. Միկոյեանի գլխաւորած խումբը կը նախագծէ Միկ-3-ը որ նոյնպէս կործանիչ սաւառնակ մըն էր, զինուած՝ երեք գնդացիրներով: Ան կրնար 7 քիլոմեթր բարձրութեան վրայ հասնիլ ժամական 640 քիլոմեթր արագութեան:

Այս օդանաւերը յաջողութեամբ դործածուեցան Բ. Աշխարհամարտի տարիներուն, թէ՛ մարտերու թէ հակօդային պաշտպանութեան նպատակով:

Ցետպատերազմեան տարիներուն բացուեցաւ ռէակտիւ շարժիչներով օժտուած օդանաւերու շրջանը: 1946-ին Ա. Միկոյեանի գրասենեակը ստեղծեց Միկ - 9-ը որուն յաջորդեց աւելի արագաթռիչք օդանաւ մը, Միկ - 15-ը· ան նեռաձեւ թեւեր ունէր եւ արագութիւնը գրեթէ կը հասաւարէր ձայնի արագութեան: Իսկ անոր բարելաւուած տարբերակը՝ Միկ - 17-ը, եղաւ առաջին սաւառնակը որ կը գերազանցէր ձայնի արագութիւնը:

50-ական թուականներու կէսերուն պատրաստուեցաւ գերձայնային առաջին մարտական օդանաւը՝ Միկ - 19-ը որ երկու չարժիչով կործանիչ մըն էր «օդ - օդ» տեսակի հրթիռով զինուած:

1955-ին Ա. Միկոյեանի գլխաւորութեամբ ստեղծուեցաւ բազմակիրառական հզօր կործանիչ Միկ - 21-ը· ան կրկնակի կը գերազանցէր ձայնի արագութիւնը: Երկարակեաց օդանաւ մը կը նկատուի Միկ - 21-ը որ մասնագէտներու կարծիքով, կրնայ գործածուիլ մինչեւ 2005 - 15 թուականները:

Տարիներու ընթացքին հետզհետէ խորացաւ Ա. Տուպոլեւի եւ Ա. Միկոյեանի գործակցութիւնը ու ստեղծուեցաւ ՏՈՒ - 144-ը: Անոր գլխաւոր կառուցողը Ա. Տուպոլեւն էր, սակայն մոտէլին պատրաստութիւնը յանձնուած էր Միկոյեանի գրասենեակին: Այդ օդանաւով կատարուած փորձարկումի թռիչքները մեծապէս օգնեցին գերձայնային օդանաւեր ստեղծողներուն: Միկոյեան համոզուած էր որ տիեզերական թռիչքներուն վերաբերող կարգ մը հիմնական հարցեր հասարակաց են նաեւ ընդհանուր օդագնացութեան: Ցետագայ տարիներու աշխատանքներուն արդիւնքները իրաւունք տուին Ա. Միկոյեանի արտայայտիչ բացատրութեան թէ «հրթիռը ծնաւ օդանաւին թեւին տակ»:

Օդանաւաշինութեան մարզին մէջ արձանագրած ակնառու նուաճումներուն համար Արեմ Միկոյեանի տրուած է ակադեմիկոսի, պետական մրցանակներու դափնեկիրի կոչում. արժանացած է կառավարական բարձրագոյն պարգեւներու, իրեն չնորհուած է ճարտարագիտական -- թէքնիք ծառայութեան դօրավար -- գնդապետի կոչում:

Անոր մահէն ետք, 1971-էն ի վեր, գրասենեակը կը գլխաւորէ աշակերտներէն Ռ. Բէլեակով որուն գեկավարութեամբ կառուցուած են երրորդ եւ չորրորդ սերունդի ռէակտիւ օդանաւերու բազմաթիւ տեսակներ:

Միկ-երու նոր չարքերուն կը պատկանի Միկ - 29-ը որ կը նկատուի աշխարհի լաւագոյն կործանիչներէն մէկը: Կրնայ 17 քիլոմեթր բարձրութեան հասնիլ, ժամական 2800 քիլոմեթր առաւելագոյն արագութեամբ: Օժտուած է «օդ - օդ» տեսակի վեց հրթիռով, 30 մմ. տրամաչափի գնդացիրով եւ «օդ - ցամաք» տեսակի եւս վեց հրթիռով:

Նոյն գրասենեակին արտադրութիւնն է ժամանակակից կործանիչներէն Միկ - 31-ը որ նախատեսուած է փոքր եւ մեծ բարձրութիւններու համար եւ իր տեսակին մէջ կը նկատուի ամէնէն մարտական օդանաւը: Անոր իւրայատկութիւններէն մէկը այն է որ կրնայ օդ բարձրանալ, անկախ օդերեւութաբանական պայմաններէն: Կրնայ օդէն հակակշռել տանեակ մը կէտեր ու կրակել անոնցմէ չորսին վրայ: Ունի «օդ - օդ» տեսակի հրթիռներ:

Վերջերս Մոսկուայի մէջ ցուցադրուած է Ա. Միկոյեանի անունը կրող գրասենեակին վերջին նուաճումը. Միկ - 36 բազմաբնոյթ կործանիչը: Սկսած է անոնց մեծ քանակութեամբ արտադրութիւնը:

1940-էն ի վեր Միկոյեանի հիմնած գրասենեակը մշակած է աւելի քան 200 նախագիծ, պատրաստած է օդագնացութեան թէքնիքի աւելի քան 120 նմոյշ: Կառուցուած է Միկ ընտանիքի 55 հազար օդանաւ: Անոնցմով, արագութեան, բարձրութեան եւ արագութեան բարձրացման համաշխարհային 55 մրցանիշ հաստատուած է որոնց 21 հատը մինչեւ այսօր անպարագանցելի կը մնան:

Աբեմուտքի մէջ ոչ մէկ այլ օդանաւ չէ արժանացած Միկ մակնիշը կրողներու համբաւին: Ներկայիս նախկին խորհրդային սահմաններէն դուրս աւելի քան 40 երկիրներու մէջ կը գործածուին Միկ ընտանիքի չուրջ 6 հազար կործանիչներ:

Այսօր Ա. Միկոյեանի գրասենեակը ունի ռազմական ու քաղաքացիական օդանաւերու տասնեակ ծրագիրներ: Կը մշակուին նաեւ նախագիծերը այն օդանաւերուն որոնք պիտի կրնան երկինք բարձրանալ նաեւ երրորդ հազարամեակին:

Քաղուած՝
«Հայ գիւուռ» շաբաթաթերթէն
(Ծուլիս 31 - Օգոստոս 6)

ՀՊԱՐՏ ՀԱՅԸ

Կ'ապրէր Ծովեզերեայ հնագոյն քաղաքի մը մէջ: Հին օրերուն, ծովահէններու կայքն էր այդ նաւահանգիստը. զարեր յետոյ, հանգստավայր նաեւ այն հայորդիներու համար, որոնք երկիրէն երուսաղէմ կ'երթային ուխտ մը կատարելու:

Մէջերկրականէն առած էր աչքերուն գոյնը: Երբ բանար բերանը, կարծէք ինք չըլլար խօսողը, երկիրը կը խօսէր, հողը կը խօսէր իր բերնով, իր դարաւոր պատմութիւններուն հանրագիտարանին էջերը լայն բանալով:

Բժիշկ էր: Որպէս բժիշկ ծանօթացայ իրեն ուղիղ քառորդ դար առաջ: Մեր բարեկամութիւնը տեւեց ուղիղ քառորդ դար. կրնար աւելի երկարիլ եթէ ինք մնար:

Երաշխերու անվերջանալի չտեմարանի մը տէրն էր: Իր բոլոր խոհերը կապուած էին Հայաստանին, հին ու նորածիլ երկրին:

Մեր ծանօթացման առաջին օրը երբ իրարու ձեռք կը սեղմէինք, այնպէս սեղմեց ձեռքս, կարծէք Հայաստանը դնել ուզէր ափիս:

Հարցուց· - Քանի՞ զաւակ ունիք, բժի՛շկ:

Պատասխանեցի ·-Երկու, աղջիկ մը ու մանչ մը - Անին ու Արան:

Անմիջապէս ըսաւ. - Բայց դուք, ազգին դաւաճաններէն էք: Մեր ազգը թիւի ալ պէտք ունի, քիչ է, չատ քիչ երկու զաւակ տալ ազգին: Այդ տեղքայլ է բժիշկ, տեղքայլ, իսկ տեղքայլը լճացում է, լճացում, ու լճացման արդիւնքը դուք լաւ դիտէք· օ՛, ոչ, ձեր ըրածը դաւաճանութիւն է:

Ես չչմաշ մտիկ կ'ընէի պատգամի մը պէս հնչող իր բառերը: Ինք, իր ըսածներով խանդավառ, կարծէք ծովածաւալ բազմութեան մը ներկայութեան ճառ կը խօսէր: Ցաջորդող վայրկեաններուն պիտի յայտնէր թէ ինք հինգ զաւակ ունէր, չորս մանչ եւ մէկ աղջիկ: Մանչերէն երկուքը բժշկական ուսանող էին արդէն, Ֆրանսայի Լիոն քաղաքին մէջ, միւսները՝ փոքր էին տակաւին:

Ծանօթացայ անոնց եւս: Կրնամ ըսել այս երեքը հասակ առին աչքերուս առջեւ: Աւարտեցին հայկական դպրոց: Կ'արտասանէին Վարուժան ու Պարոյր Սեւակ: Համակ եռանդ էին: Տունին, նաեւ գաղութին ուրախութիւնը: Եւ քանի որ այդ տարիներուն ես յաճախ կը գտնուէի այլեւս բարեկամս դարձած բժիշկին ապրած քաղաքին մէջ, ուրեմն այս հայաշունչ մեծցող երեխաները իմ ալ ուրախութիւնս էին:

Բժիշկը, թող ներուի ըսել, մոլի ընթերցող մըն էր: Հասկցող ընթերցող մը, որ բացի հայերէնէ, կը կարդար նաեւ ֆրանսերէն, քանի սահուն գիտէր այդ լեզուն:

Միայն քարին փոքրը չի մեծնար կ'ըսէր Գոհար մեծ մայրիկս. ուրեմն, բնութեան օրէնքով մեծցան նաեւ բժիշկին ճուտիկները: Փոքրերը մեծցան, իսկ Ֆրանսա ուսանող մեծերէն յաջորդաբար լուրեր եկան թէ արդէն ամուսնացած են Ֆրանսուհիներու հետ:

Ամպոռեցաւ բժիշկը ոչ թէ անձրեւաբեր ամպով, այլ՝ կարկտաբեր: Իր երազներուն գարնանային նչենիներուն վրայ կարկուտ տեղաց...

Բայց, իր տան մէջ կային երեք կորիւններ: Անոնցմէ աղջիկը գարձաւ ինժեներ, ամուսնացաւ Հայաստանէն չրջանաւարտ հայ բժիշկի մը հետ:

Տեսնելու բան էր բժիշկին ուրախութիւնը: Թաշկինակ վերցնելով պարելը կը պակսէր: Մէջերկրականի իններորդ ալիքն էր:

Տարի մը, երկու, սահեցան: Հայաստանէն չրջանաւարտ բժիշկը իր կինն ու առջինեկը վերցնելով կոմմնացոյց կորսընցուցած մարդու պէս, Ամերիկան իր հայրենիքը կարծելով մեկնեցաւ Լոս - Անճըլըս ... հրեշ-տաճներու քաղաք...

Բարեկամիս՝ բժիշկին լացը պակաս էր...

Մնացող երկու տղաքը աւարտեցին աբբաական համալսարանը ու գարձան բըժիշկներ: Ցոյժ գովելի վարք ու բարքով եւ գերազանցիկ ուսանողներ էին: Այս տղաքը իրաւունք չունէի՞ն մասնագիտանալու: Ունէին: Ուստի մեկնեցան Ֆրանսա:

Բժիշկին տունը պարպուեցաւ: Մեկնողները մեկնակէտի առաջին աստիճանի վրայ Թողուցին զինք: Պարպուած տունը սկսաւ լեցուիլ նամակներու ուրախ լուրերով: Բայց ուրախ չէր բժիշկը: Ազգին հինգ զաւակ տուած էր: Անոնք իր հպարտութիւնն էին: Բայց ահա, հպարտութիւնը կը վերածուէր պարտութեան:

Նոր լուր մըն ալ եկաւ: Հայ բանաստեղծութեամբ խանդավառ վերջին երկու տըղաքը առագաստ բացին դէպի ովկիանոսը, Ֆրանսան քիչ էր իրենց համար. այն Ֆրանսան, որ իր մշակոյթով կրնայ կըշտացնել աշխարհը: Քամիները կը փչէին դէպի Ամերիկա, որով, բացուած առաջատները այս տղաքը տարին Նիւ - Եորք:

Հիմա, բժիշկը նստած կը մտածէր: Զորս մանչերս բժիշկ դարձուցի: Երկուքը Ֆրանսուհիներու կապուեցան: Միւս երկուքը որո՞նց բաժին պիտի ըլլան ...

Երկար մտածեց: Մտածումները անհանգստութեան վերածուեցան: Ցաւ մը, ներսէն խարտոցեց բժիշկին աղիքները, ցաւ մը դուրսէն չամփուրեց անոր ուղեղը:

Գնաց Ֆրանսա, բուժուելու: Ցաւակները բարի տղաք էին: Գուրգուրանքով չրջապատեցին իրենց հայրը եւ ըրին իրենց ոչ միայն կարելին, այլ նաեւ անկարելին, որպէսզի կեանքը փախուստ չտար իրենց հօր մէջէն, փախուստ չտար:

Միւս զաւակներն ալ բարի էին: Ամերիկայէն եկողները պէտք էր վերադառնային, գործ ու դասեր ունէին:

Մեկնողները գիտէին, որ իրենց հայրիկը կը տեսնէին վերջին անգամ ըլլալով: Հայրիկը գիտէր իր այս զաւակները կը տեսնէր վերջին անգամ... Մինչ կարելի՞ է վերլուծել այս կացութիւնը, հոգեկան այս ողբերգութիւնը...

Բժիշկին վերջին պատուէրը. - Հայ մըներացէք զաւակներս, ես ձեզ Հայաստանի համար բերած էի, մի՛ մոռնաք Հայաստանը, ուրիշ ըսելիք չունիմ:

Մնացող տղաքը իրենց հայրը տեսան մի քանի օր ետք:

Հայր բժիշկը իր տղոց ու կնոջը գառնալով· - Ես չուտով կ'երթամ: Ձիս այս հողին մէջ մի թաղէք: Տարէք Սուրիա, Մէջերկրականի միւս ափը: Եւ, տունէս հայ թերթը մի պակսեցնէք, միս հայ թերթի բաժանորդ պահեցէք...

Գնաց հպարտ Հայը, պիտի ըսէի եւ կաւ Սուրիա, անչուշտ: Համաղգային թաղում մը եղաւ իրը: Քիչ չէր թիւը լացող Արաբներուն նաեւ:

Տեղատարափ անձրեւի մը տակ հոծ բազմութիւն մը կը յամառէր լսել հայ քահանային թաղմանական խօսքերը...

Ես գլխահակ, մազերէս ուլունք ուլունք թափուող անձրեւի կաթիլները սրբելով կը մտածէի, արդեօք թաղուողը միայն ի՞նքն էր...

ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

Հալէպ, 1995

200 ՀԱՅԵՐ Կ'ԱՊՐԻՆ ՀԱՐԱՒԻ ԱՓՐԻԿԷ

Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ալիք», Յուլիս 20-ի իր թիւով կը հաղորդէր որ Իսլամական Խորհրդարանի հիւսիսային իրանահայութեան երեսփոխան՝ վարդան Վարդանեան վերադարձած է հարաւի - Ափրիկէ կատարած իր ճամբորդութենէն: Թերթը, Յուլիս 22-ի թիւով կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները. -

*
**

Հարաւային Ափրիկէ մեկնած իրանական պատուիրակութեան համար ծրագրուած այցելութիւնների չարանին մաս են կազմել Եոհաննէսպուրկի չրջանում գտնուող ոսկու եւ մարգարտի հանքերը, որոնց մասին Պր. Վարդանեանը յայտնեց թէ՝ ոսկու հանքերից մէկը գտնուում է երկրի 4000 մեթր խորութիւնում: Հանքն ուղղահայեաց է եւ իր 3770 մեթր խորքային երկարութեան չարունակութեամբ՝ ունի տարբերկրեայ փապուղիների 26 քիլոմեթր տարածուն ցանց: Այս հանքից տարեկան արտահանւում է 40 թոն ոսկի, իսկ երկրի ոսկու ընդհանուր արտադրանքը տարեկան 600 թոն է:

Նշելի է, որ հակառակ թեհրանի սաստիկ չոդին, Հարաւային Ափրիկէում այժմ ձմեռ է եւ ըստ Պր. Վարդանեանի՝ հակառակ ձմրան սաստիկ ցուրտին՝ ոսկու քարածխահանքում 4 քիլոմեթր խորութեան վրայ քարերը մարդու ձեռքերը այրելու չափ տաք են:

Այցելութեան ընթացքում պատուիրակութեան անդամները եղել են 700 մեթր խորութեամբ մարգարտի մի հանքում, ապա քարածուխի եւ տարբեր մետաղների հանքերում: Նրանք այցելել են մետաղչինութեան մի չարք գործարաններ, որոնցից յայտնի է տարեկան չուրջ կէս միլիոն թոն չժանգոտող թերթամետաղ եւ մետաղեայ սալատախտակ արտադրող աշխարհի ամենաարդիական գործարանը:

Իրանական պատուիրակութեանը ընդունել է Հարաւային Ափրիկէի Արտաքին կայէն հասան Ֆրանսա քոյր ու երկու եղբայր, նոյնպէս փեսան իր զաւակներով: Ֆրանսական տունը մէկ քանի օր փոքր Հայաստան դարձաւ: Գերդաստանը հոն էր: Վեց բժիշկ: Ֆրանսուհի հարսերէն մէկն ալ հայերէն կը խօսէր: Հիւանդ բըժիշկը երանութեան մէջ էր: Ընտանիքը, այդ կազմով կը մեկտեղուէր առաջին ու վերջին անգամ:

Ամերիկայէն եկողները պէտք էր վերադառնային, գործ ու դասեր ունէին:

Մեկնողները գիտէին, որ իրենց հայրիկը կը տեսնէին վերջին անգամ ըլլալով: Հայրիկը գիտէր իր այս զաւակները կը տեսնէր վերջին անգամ... Մինչ կարելի՞ է վերլուծել այս կացութիւնը, հոգեկան այս ողբերգութիւնը...

Բժիշկին վերջին պատուէրը. - Հայ մըներացէք զաւակներս, ես ձեզ Հայաստանի համար բերած էի, մի՛ մոռնաք Հայաստանը, ուրիշ ըսելիք չունիմ:

Մնացող տղաքը իրենց հայրը տեսան մի քանի օր ետք:

Հայր բժիշկը իր տղոց ու կնոջը գառնալով· - Ես չուտով կ'երթամ: Ձիս այս հողին մէջ մի թաղէք: Տարէք Սուրիա, Մէջերկրականի միւս ափը: Եւ, տունէս հայ թերթը մի պակսեցնէք, միս հայ թերթի բաժանորդ պահեցէք...

Գնաց հպարտ Հայը, պիտի ըսէի եւ կաւ Սուրիա, անչուշտ: Համաղգային թաղում մը եղաւ իրը: Քիչ չէր թիւը լացող Արաբներուն նաեւ:

Տեղատարափ անձրեւի մը տակ հոծ բազմութիւն մը կը յամառէր լսել հայ քահանային թաղմանական խօսքերը...

Ես գլխահակ, մազերէս ուլունք ուլունք թափուող անձրեւի կաթիլները սրբելով կը մտածէի, արդեօք թաղուողը միայն ի՞նքն էր...

ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

Հալէպ, 1995

նախարարի տեղակալ Պր. Ազիզ Ֆահադը, որի հետ տեղի ունեցած խօսակցութեան ընթացքում առանցքային իմաստով նիւթ է դարձել երկու երկրների բազմակողմանի յարաբերութիւնների աշխուժացման պարագան, մասնաւորաբար քարիւղի հարցում: Նշելի է, թէ Հարաւային - Ափրիկէն տարեկան անհրաժեշտ իր քարիւղի ամենախոշոր տոկոսն Իրանից է ձեռնում:

Պէտք է յիշել, որ Իրանի Իսլամական Հանրապետութիւնը Հարաւ - Ափրիկէի ցեղապաշտ համակարգին պօյքոթի էր ենթարկել եւ յարաբերական իմաստով որեւէ կապ չէր պահում նրա հետ, մինչեւ Նելսոն Մանտելայի յաղթանակը եւ ժողովրդական ընտրութեամբ պետական ղեկավարման առաջացումը:

Փրեթորիայում (Հարաւ - Ափրիկէ) ՀԸԸ-ի ղեկավար Պր. Վարդանեանի ուշադրութիւնն է գրաւել մի հանգամանք, որի մասին անդրադարձ է եղել «Արարատ» անունը, որով եւ հետաքրքրուել է հայկական կեանքի մասին:

Ըստ Պր. Վարդանեանի ձեռք բերած տեղեկութիւնների, անկախ այն բանից, թէ Հարաւ - Ափրիկէում ե՞րբ եւ ի՞նչ պայմաններում են Հայերը ապրել, սակայն յայտնի է, որ այդ երկրի հայ համայնքը կազմաւորուել է վերջին քսան տարիների ընթացքում, Եթովպիայից գաղթած հայ ընտանիքների միջոցով: Հայութեան թիւը 200 է: Հայկական համայնքի կեանքը զեկավարում է հոգաբարձական կազմի միջոցով, որի առենապետը ծագումով պոլսեցի Հայ է՝ Պր. Արիս Պատմաճեանը, որ փրեթորիա է փոխադրուել սրանից 20 տարի առաջ՝ Եթովպիայից:

Հարաւ - Ափրիկէի Հանրապետութեան նախագահ Պր. Նելսոն Մանտելան յատուկ յարգանք եւ համակրանք ունի հայութեան հանդէպ եւ նշելի է, որ իր նախագահութեան երդման արարողութեան պատուոյ հիւրերի շարքում է գտնուել Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդ, այժմ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Աբգ. Քէշիշեան, որի ներկայութիւնը յատուկ ուշադրութեան է արժանացել Պր. Մանտելայի կողմից:

Պր. Վարդանեանը առիթ է ունեցել հանդիպելու Պր. Պատմաճեանին եւ հայկական այդ գաղութի պատասխանատուներից Պր. Ովհաննին, որոնք խօսելով Հարաւ - Ափրիկէի հայ համայնքի մասին՝ նշել են, թէ եկեղեցի կամ սեփական հաւաքավայր առայժմ չունեն, սակայն Եոհաննէսպուրգ քաղաքի բարեկարգ ու բարձր դիրքի վրայ գտնուող չորս հարկ ունեցող շէնքում գտնուող հանգուցեալ բարերար Պր. Մխաքի կտակած ընդարձակ տարածք ունեցող այդու կապակցութեամբ նախատեսուած է տարուում իրաւական ի-մաստով այն պետական արտօնութեամբ դրանցել հայ համայնքի անունով, յետոյ ծառայելու է որպէս «Հայ Տուն» եւ որի վրայ կառուցուելու է նաեւ եկեղեցի:

Պր. Ովհաննն այս բոլորի մասին պատմել է սահուն արեւմտահայերէնով եւ ջերմ ցանկութիւն է յայտնել առաւել չափում ունենալու տարբեր գաղթօջախներում հաստատուած հայկական համայնքների կեանքին: Նրա փափաքն է այցելել Հայաստան, լինել Էջմիածնում, մօտկից ծանօթանալ հայկական աւանդութիւններին եւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու ղրուածքին:

Խօսակցութեան ընթացքում Պր. Պատմաճեանը հիացմունքով եւ յուզումով է խօսել այն մասին, թէ ինչպէս Հայոց Մեծ Եղեռնից վերապրող իր մեծ մայրիկը Եթովպիայում եղած ժամանակ՝ ամէն երեկոյ իր չուրջն էր հաւաքում ընտանիքի փոքրիկներին եւ ազգային ղրուագների պատմութիւններով ու հայերէն գրքերի ընթերցանութեամբ նրանց տոգորում էր հայկականութեամբ եւ ղրօշմում նրանց հոգում հայեցիութիւն:

Զրոյցի ընթացքում Պր. Վարդանեանը նաեւ առիթ է ունեցել խօսելու Իրանահայութեան մասին եւ Հարաւ - Ափրիկէի հայ համայնքի պատասխանատուներին է փոխանցել իրանահայ համայնքի կրօնական ու ազգային կառոյցների, համայնքային ղրուածքի պետականօրէն ճանաչում գտած լինելու, Իրանի հիմնական օրէնքով հաստատուած իրաւունքների եւ առհասարակ ազգային կեանքի վերաբերեալ տեղեկութիւններ:

Նշելի է, որ նշուած խնդիրների մասին Պր. Վարդանեանը, որպէս Իսլամական Խորհրդարանի հայ երեսփոխան, անկախ պատուիրակութեանը մաս կազմող իր հանդամանքից (հանքերի եւ ճարտարարուեստի խորհրդարանական յանձնաժողովի նախագահութեան որպէս անդամ) Հարաւ - Ափրիկէի պետական պաշտօնական շրջանակներում եւս ներկայացրել է իրանահայ համայնքը, ըստ վերը նշուածի, իսկ առաւել յատկանշականն այն է, որ Իսլամական Խորհրդարանի հիւսիսային Իրանահայութեան յարգելի երեսփոխանը Եոհաննէսպուրգի մէջ Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան դեսպանատունը, տարբեր թերթերի թղթակիցների հետ ունեցած հանդիպման ընթացքում, խօսելով Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան այլազան հարցերի մասին, պատասխանել է նաեւ թղթակիցների այն հարցումներին, որոնք առընչուել են Իրանահայութեանը եւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու ղրուածքին, բացատրելով Հայութեան վայելած յարգանքի եւ բոլոր այն իրաւունքների մասին, որ վայելում են Իրանահայերը Համաձայն Իսլամական Հանրապետութեան օրէնքների եւ մասնաւորաբար հիմնական օրէնքով ճանաչում գտած օրէնքների:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր - Մելքոնեան սրահին մէջ, Յուլիս 20-ին տեղի ունեցած է Համազգայինի Հայագիտական բարձրագոյն հիմնարկի ներկայացուցած 1994 - 1995 կրթական տարեշրջանի ակադեմական հանդիսութիւնը, հովանաւորու -- թեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսին: Հանդիսութեան ընթացքին 17 շրջանաւարտներ վկայական ստացած են, որոնք միանալով նախորդ տարիներուն 95 վկայեալ շրջանաւարտ կը կազմեն: Բացման խօսքը արտասանած է նախկին շրջանաւարտներէն՝ Վիդէն Աւագեան, ուսանողութեան խօսքը՝ Յովիկ Մկրտիչեան: Տնօրէնութեան խօսքը բերած է Երուանդ Փամպուքեան որ պարզած է Հայագիտական բարձրագոյն հիմնարկի ներկայի վիճակը եւ ուրախութեամբ յայտնած որ պէյրօթիկի բաժինը դիւրութիւններ ստեղծած է արտասահմանէն եւս ուսանողներ ընդունելու համար (Իրան, Պուլկարիա, Սուրիա): Ապա, անօրէնը անդրադարձած է տնտեսական դժուարութիւններուն եւ չնորհակալութիւն յայտնած բարերար կազմակերպութիւններուն թէ անհատներուն: Ե. Փամպուքեան յայտնած է նաեւ թէ ի մօտոյ կեանքի պիտի կոչուի Յազկաճորի (Մըզհէր) «Ալանեան ճեմարան»ի շրջափակին մէջ ծրագրուած հայագիտական բարձրագոյն հիմնարկի առանձին շէնքը իրրեւ մնայուն կեդրոն հայագիտութեան: Ծրագիրը կ'իրականանայ չնորհիւ Համազգայինի կեդր. Վարչութեան փոխ - առենապետ՝ Կարպիս Հարպոյեանի: Եւս հրաւիրուած է որպէս գլխաւոր բանախօս Հայաստանի Գրողներու Միութեան եւ Հայաստանի Համազգայինի վարչութեան նախագահ՝ Ռազմիկ Դաւոյեան: Ան ըսած է թէ իր խօսքերը չարունակութիւնը պիտի ըլլան Ե. Փամպուքեանի ըսածին ու աւելի հարազատութեամբ արտայայտելու համար իր զգացումները, կարդացած է վերջերս գրած իր մէկ բանաստեղծութիւնը՝ «Ազգ»: Հուսկ խօսած է Արամ Ա. Կաթողիկոսը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր - Մելքոնեան սրահին մէջ, Յուլիս 28-ին ուշագրաւ դասախօսութիւն մը տուած է պատմաբան՝ փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան, նախաձեռնութեամբ 80-ամեակի ոգեկոչման Լիբանանի Միացեալ Ցանճնախումբին: Ներկայ եղած են պետական եւ կրօնական դէմքեր եւ մամուլի ներկայացուցիչներ: Ձեռնարկին բացումը կատարած է Շահէ Ա.Հարոնեան ու ներկայացուցած օրուան դասախօսը: Փրոֆէսէօր Ռ. Յովհաննէսեան իր ուրախութիւնը յայտնած է որ իր առաջին այցելութենէն 40 տարի ետք, կրկին պատեհութիւնը կ'ունենայ դանուելու «այս փոքրիկ Հայաստանին» մէջ: Հակիրճ կերպով եւ հայերէն, ներկայացնելէ ետք իր դասախօսութեան դլխաւոր դիծերը, փրոֆ. Յովհաննէսեան խօսած է անդլերէն: Իր բուն նիւթը եղած է՝ Թուրքիոյ եւ իր գործակիցներուն ուրացումի 80 տարիները զրս բաժնած է տարբեր փուլերու: Առաջինը՝ նոյնինքն Ջարդերու տարիները, երբ Թուրքիա փորձեց ոճիրը գործել լուռ-թեամբ: Ա. Աշխարհամարտէն ետք, 1919-ին, պահ մը ընդունեցաւ ոճիրը, բայց, չնայած զայն անհատներու ուսին բեռցնել: Յաջորդ փուլին, քեմալական Թուրքիոյ առաջին տասնամեակներուն, Թուրքիա բացարձակ լռութիւն պարտադրած է ներքին եւ արտաքին բեմերուն վրայ ու այդ չրջանին, Սեւրէն Լոզան «անցում»ին, դաշնակիցները կռնակ դարձուցին հայութեան ու անոր իրաւունքներուն: Ապա, դասախօսը չեչտած է այն հոդեփոխումը որ տեղի ունեցած է հայութեան մօտ եղեռնի յիսնամեակին առեն ու այդ 30-ամեակին յաջորդող տարիները բաժնած է երկու մասի. առաջինին՝ Թուրքիա փորձած է նախնական ձեւով ուրանալ ցեղասպանութիւնը, սակայն վերջին տասնամեակներուն օտար պատմագէտներ վարձելով, կը փորձէ դիտական հրատարակութիւններով ապացուցանել թէ Հայերու ամբաստանութիւնները չափազանցուած են: Դասախօսութեան աւարտին, փակման խօսքը արտասանած է Արամ Արքեպիսկոպոս:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Լոնկ Սոլ լճափի զբօսայդիին մէջ, չուրջ 3000 հոդիի մասնակցութեամբ, Յուլիս 30-ին տօնուած է Խաչասարի արշաւանքին 98-րդ տարեդարձը նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Միհրան Փափազեան Կոմիտէին եւ Հ. Ց. Դ. Գանատայի երիտասարդական Լեւոն Շանթ մասնաճիւղին:

***

ԱՑԻԱ ՄԱՐԻՆԱՑԻ (Յունաստան) հելլէն արեւոյներու բանակավայրին մէջ, Յուլիս 21 - 31 տեղի ունեցած է Յունաստանի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Շրջանային սկաուտական խմբապետութեան կազմակերպած 5-րդ միջ - մասնաճիւղային բանակումը, որու մասնակցած են 64 արեւոյներ: Ընդհանուր պատասխանատուն եղած է Նազարէթ Աւագեան: Բանակումին տասնօրեայ յայտագրէն ներս տեղ գտած են. - Վարդավառի Տօնը, Լիզպոնի 5-երու յիշատակումը, դասախօսութիւններ եւայլն, եւայլն:

***

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Օգոստոս 1-ին իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Ալիս Ֆարաճեան, կրթական մշակ, մշակոյթի սպասարկու եւ գաղութին հին սերունդի զբնահատուած ու սիրուած անդամներէն: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոստոս 2-ին Ֆիքսի Ս. Կարապետ Եկեղեցին: Ցանուն Ազգային Վարչութեան, դամբանական խօսած է թեմին առաջնորդը եւ յանուն ուսումնական խորհուրդին, Հ. Կ. Խաչի, «Ազատ Օր»ի եւ Համազգայինի՝ Կիրակոս Մկրտիչեան:

ԼՕՐԸՆՏ ՏԸՌԻԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՑԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝ ՇԱՒԻՂ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ծովը աշխուժացած է բազմե -- րանգ պսպղուն առագաստներով, իսկ մթնոլորտը այնքան ջինջ է, որ մշտնորոք հեռաւորութեան վրայ կրնաք յստակօրէն դանազանել առագաստները, նաեւ ղեկը դանած բարեկամներու ինքնութիւնը: Իմ եղբօրս նաւը՝ Դուգռնգը կը գտնուի ճիշդ Ագնիի բացը եւ դէպի տուն կ'ուղղուի: Ջայն կը տեսնեմ զինք յատկանշող դեր-- ձին մէջ -- սրուքները երկարած, գլուխը մէկ կողմ ծռած, գլանիկէն ելած ծուխին դէմ աչքերը գոցած: Իր հրացանները՝ պատեանների մէջ դեռեզուած՝ կը հանդչին կիսակամարձակին տակ, մինչ հաւատարիմ Սպիրոն նստած կը գննէ հորիզոնը, հաւանական որսի մը ակնկալութեամբ: «Դուգռնգ»ը Բուտրինտի դետաբերանէն դէպի ետ մղուող դեղնագոյն եւ փրփրուն ջուրի հոսքին կը զարնուի ու ցռուկը վեր կը հանէ: Շատ պիտի ցաւի, որ լորամարդի եւ կռացար որսալու համար դէպի հիւսիս Անտինիոտիա («Երիտասարդներու Թշնամի») լիճը երթալու իր ճամբուն վրայ մեզ տեսնելու առիթը փախցուց:

Դանդաղ ընթացքով որքան վար իջնենք ամայի վայրերէն, ուղին այնքան աւելի զառիվայր կը դառնայ, մինչ տերեւներու եւ ճիւղերու դողդոջուն ալիքներով կանաչ հովիտը կը բարձրանայ դէպի մեզ: Ծուխ տարածելով, չորսդին քարեր արձակելով, որոտաձայն աղմուկով կ'անցնինք բազմաթիւ փոքրիկ չէներէ: Դրան սեմին կանգնած խոժոռադէմ կին մը իր սուրճին թանձրուքը քարերուն վրայ կը պարպէ: Երկու երեխաներ՝ նստարանի մը տակ կկզած՝ կրիայի մը հետ կը խաղան: Ոտիկան մը անհասկնալի բաներ մը կը պոռայ: Օթոպուսը բերնէ բերան լեցուած է գնումի գացող դիւղացիներով, իսկ ներսի օդը գրեթէ պայթուցիկ ըլլալու չափ սխտոր եւ ծուխ կը հոտի: Հայր Նիկոլա եւ իր որդին ճիշդ մեր եռեւը նստած են: Ծերունին ի վերջոյ յաղթահարած է հարաւի կիներու հանդէպ ունեցած վերապահութիւնը: Երկուքով ճամբայ ելած են, որպէսզի Կաստելլանիի դաշտահանդէսին օրը մեր տեսած Դաստուրիցի աղջկան հետ ամուսնութեան հարցը կարգադրել փորձեն: Հայր Նիկոլայի տրամադրութիւնը տեղն է. ամբողջ օթոպուսը քահքահ կը խնդացնէ: Մեր ոտքերը կը հանդչին փունջ - փունջ բանջարեղէնի պէս ոտքերէն իրարու կապուած դպրոցական հասերու յատակի մը վրայ: Հայր Նիկոլայի որդին ինքնիրմէ ամչնալու երեւոյթ մը ունի: Ճամբորդութիւնը բոլորովին զուրկ է հանգստացուցիչ հանդամանք ունենալէ: Հայր Նիկոլայի իւրաքանչիւր կատակին՝ օթոպուսի վարորդը բարձր լարի վրայ հընչեղ խնդուքի հոսք մը կ'արտաբերէ եւ ղեկին անիւը ձգած՝ անհուն զուարթութեամբ ինքզինք կը դրկէ: Նման պահերուն՝ օթոպուսը ճամբան եղերող քարէ գցած պատին վրայ ելլելով դէպի ձորը գլորելու նշաններ ցոյց կուտայ: Ուղղութիւնը մեռասաններորդ պահուն կը բարեփոխուի, մինչ ամէնէն արիասիրտներէն դատ միւս բոլոր ճամբորդները՝ իրենց կեանքը Սբ. Սպիրիտիոնի գթասրտութեան յանձնած՝ մէկ թեւով ծածկած կ'ըլլան իրենց աչքերը: Մեքենայի աննըկարագրելի մռնչիւնի ու արգելակներու ճզղոցներու ընկերակցութեամբ՝ մետաղեայ պոլոճի մը պէս լերան գառիվայրը կ'իջնենք եւ վազիլի ամպերու մէջ վերջապէս կանգ կ'առնենք խաչմերուկի մը անկիւնի փոքրիկ գինետան առջեւ: Սպիրօ մեզմէ առաջ հասած է արդէն, իր նշանաւոր Դոճը ձիթենիներուն տակ տեղաւորած՝ այժմ զբաղած է գինետան տիրոջ հետ խմիչքներուն գինը սակարկելով:

Իրեն հետ պահ մը կը նստինք բաժակ մը գինիի չուրջ: Տեղւոյն լուրերը կը փոխանցէ Բրուկլինեան իր սքանչելի խօսելակերպով -- բառերու արտասովոր պատահիկներ, որոնցմէ կը դեղչէ իրեն համար հնչելու դժուարութիւն ներկայացնող վանկը: Սպիրոյի փարթամ առոմոքը փառաւոր կերպով կը հանդչի իր ծունկերուն վրայ: Բաղուկները ծածկուած են սեւ մազերու առատ խաւով մը:

(Շար. 63)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

Անիլի. - Տիկին Արփինէ Աւետիսեան 1000 Ֆր.:

***

Մարսէյլ. - Տիկին Սաթենիկ Թուխէլեան 300 Ֆր.:

***

Օշ. - Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Համբարձումեան 100 Ֆր.:

***

Ալֆորվիլ. - Տիկին Արեգնազ Քէպէլեան 200 Ֆր.:

***

Վիէն. - Սահակ Սուքիասեան 500 Ֆր.:

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միջեալ վարժարանի վերամուտն է՝

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է իւղաներկի հետեւեալ նուէրները. - Պր. Յովհաննէս Պայրամեան 500 Ֆր., Պր. Յարութ Հէօճէթեան 200 Ֆր., Տիկին Անթուան Պրիտի 500 Ֆր., Պր. Սերժ Տոնէն 350 Ֆր., Տիկին Սեդա Պահարեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Քէչիչեան 500 Ֆր., Պր. Քերովբէ Գուլումճեան 500 Ֆր., Տիկին Պէաթրիս Մավեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վ. Օհաննէսեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Դաւիթեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հ. Մարգարեան 3500 Ֆր., Տիկին Վերգին Պօղոսեան 1000 Ֆր., Պր. Քէչեան 500 Ֆրանք, Տիկին Զարեհ Եագուպեան 300, Պր. Ժիրայր Կիւրճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Դ. Գավէդեան 500 Ֆր., Տիկին Ալիս Մուրատեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գասպարեան 150 Ֆր., Պր. Ապրահամ Մելիտոնեան 200 Ֆր., Տիկին Փարիս Գիւրիւեան 200 Ֆր., Պր. Ժագ Տէյիրմէնճեան 200 Ֆր., Պր. Հրաչեայ Զուլհակեան 1000 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ապրամ Ճրէնկեան 400 Ֆր.:

***

Սէն Լու Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները Անոյշ Գոգոյեանի մահուան առթիւ՝

Գոգոյեան, Մխրաքեան, Մխլը, Պոմբաս ընտանիքները 3000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Մխրաքեան եւ զաւակները 2000 Ֆր., Պր. Ժագ Կարապետեան 1000 Ֆր., Ամպոյեան ընտանիք (Ամերիկա) 500 Ֆր., Անդրէ Տավիտեան, Գրիգոր Ելքոմանեան, Խօժէնի Յովսէփեան եւ զաւակները, Մեծրոպ Մարգարեան, Ժիրայր Պետրոսեան, Անդրանիկ Փամպուքեան 200-ական Ֆր., Հայկազ Զուքուրեան, Ժանօ Քէօսէեան, Վարդուհի Փիլիկեան, Սարգիսեան ընտանիք, Յակոբիկ Գալուստեան, Յարութիւն Շվոտեան, Ժան - Գլօտ Ճերահեան, Պօղոս Պէրպէրեան 100-ական Ֆր., Հայկանոյշ Դանիէլեան, Թագուհի Մուրատեան, Տիրան Եղնոյեան, Տիկին Կոստանտին, Ալպէռ Պէքլեան, Ժանօ Յովհաննէսեան, Վարսենիկ Պապուչեան 50-ական Ֆրանք, Տիկին Վոլիւ 20 Ֆր.:

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑ ՎԱՂԳԷՆ Ա. ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՈՒՐԲԱԹ, Օգոստոս 18, առաւօտեան ժամը 9·30-ին, փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
կը կատարուի՝
Ծայրագոյն Պատրիարք
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝
Երջանկայիշատակ
Տ. Տ. ՎԱՂԳԷՆ Ա.ի
վախճանման Առաջին տարելիցին առթիւ:

●

Սէն - Ժերմէն Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր Թաղի եւ Շրջակայից բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ Ուրբաթ, Օգոստոս 18, ժամը 11·30-ին իր եկեղեցւոյ մէջ յատուկ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Երանաչնորհ՝

Տ. Տ. ՎԱՂԳԷՆ Ա.ի
վախճանման Առաջին տարելիցին առթիւ:

Արարողութեան կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՃԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Հայաստան հեռաճայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (fnտ)՝ 374 (փոխանակ 7-885-ի) յաւելեալ՝ 2 Երեւանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝ 19 (Ֆրանսայի պարագային անշուշտ) ապա՝ 374-2 եւ թիւը:

COMMEMORATION
DU 85ème ANNIVERSAIRE
DES CROIX DE SECOURS
DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par

LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS
DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

ԿՈՉ

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք բոլոր Հայերուն, որոնք իրենց ընտանեկան յարկէն ներս ունին Մեծ Եղեռնէն վերապրողներ, եւ կամ իրենց ղրացիներուն կամ բարեկամներուն չրջանակէն ներս կը ճանչնան այդպիսիները, որ հաճին անմիջապէս կապ հաստատել Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ դիւանատան հետ,

հեռաճայն. - 91 - 77 - 84 - 70

տալով վերապրողին անունը, մականունը, հասցէն եւ հեռաճայնի թիւը:

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

1995 -- 1996

Մելգոնեան կրթական Հաստատութիւն կ'ընդունուին, մուտքի քննութենէ մը ետք, ուսման ընդունակութիւն ունեցող, ծագումով հայ եւ նը-ւազագոյն 11 - 12 տարեկան սան - սանուհիներ, որոնք նախընտրաբար չըրջանաւարտ եղած են հայկական նախակրթարանէ մը:

Աշակերտները պարտին Հաստատութիւն ժամանած ըլլալ 1995, Սեպտեմբեր 7-էն 10: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 13-ին:

Հիմնական հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու կողքին՝ կը դասաւանդուին նաեւ յունարէն, արաբերէն, ռուսերէն, պուլկարերէն եւ ֆրանսերէն որպէս ընտրովի դասանիւթեր:

Թեկնածուները իրենց դիմումը պէտք է կատարեն անմիջապէս Հաստատութեան անօրէնութեան գրասեր կերպով, ներփակելով հետեւեալ պաշտօնաթուղթերը. --

ա. - Ինքնութեան թուղթի կամ անցագրի պատճէն.

բ. - Բժշկական վկայագիր.

գ. - Վերջին երկու տարիներու վիճակացոյցները.

դ. - Բարի վարուց եւ ընդունակութեան յանձնարարագիր մը՝ տրուած վերջին վարժարանի անօրէնին կողմէ.

ե. - Յանձնարարագիր մը տրուած Հ. Բ. Ը. Մ.-ի տեղական Մասնաճիւղին կողմէ.

զ. - Ծնողքին, խնամակալին կամ պաշտպանին կողմէ տրուած երաշխաւորագիր մը, որով յանձն կ'առնուի վճարել անհրաժեշտ ծախքերը ու տէր կանգնիլ աշակերտին, երբ ան տարեվերջին, կամ այլ անհրաժեշտ պարագաներու, վերադառնայ իր բնակավայրը:

Հաստատութեան մասին յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար կարելի է դիմել հետեւեալ հասցէին.

The Registrar,
Melkonian Educational Institute,
P. O. Box 1907
Nicosia, Cyprus.
Tél. : 42 21 95, 42 22 04
Fax : 02 - 49 31 55.

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

- ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ - «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	100 Ֆր.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 Ֆր.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 Ֆր.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 Ֆր.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ	80 Ֆր.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕՂԷՕՂԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ	75 Ֆր.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկահաղ 50-ամեայ հաւաքածոյին) 120 Ֆր.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր գլուխ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանառութ	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Ա.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնայեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Վ.ան. Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝

Փօլ Պաղտատլեանի

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 18
VENDREDI
18 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.657 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.657

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՆԳՈՐՏ իր իսկ մրցանիշը կոտրեց ապահովի չրջանն ընելով 31 ժամ 27 վայրկեան 49 երկվայրկեանէն: Մեկնած էր 80 ճամբորդներով որոնց մեծ մասը մըրցումի մը յաղթած էին: Անոնք 108 չիլոմաները կամած են եւ 5 քիլօ ձկնկիթ կերած, նաեւ այլ ընաիր ուտելիքներ: Օդանաւը մեկնած էր Քենըտի օդակայանէն Օգոստոս 15-ին ժամը 11·49-ին արեւմուտք -- արեւելք ուղղութեամբ: Իր ծրնունդէն 25 տարի առաք Ֆրանքֆուրթ-ի վերջնային օդանաւը փաստը տուաւ թէ «ծերացած» չէ: Ճամբորդութեան ծախքը ստանձնած էր մեծահարուստ Ամերիկացի մը:

ՊՈՍՆԻՈՑ կեդրոնը Զենիքայի չուրջ է որ թուրք կապոյտ սաղաւարտաւորները հաստատած են իրենց ընդհ. կեդրոնավայրը: 1878-էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով է որ Թրքական դրօշակը կը ծածանի չրջանի մը մէջ որ անցեալին, հինգ դարերու ընթացքին, մաս կազմած է Օսմանեան կայսրութեան: Տեղւոյն իմամը կը մերժէ՝ «խօսիլ արեւմտեան այդ լրագրողներուն որոնք մշտական կերպով կը պղպարտեն Իսլամը»: Հաւատացեալներն ալ աղօթքի աւարտին, կը կրկնեն. «Արեւմուտքի հետեւողներն են»: Սպայ մը կը խոստովանի որ ասոնք սարսափ կը տարածեն քնակչութեան մօտ որ կը դատապարտեն որ չեն յարգեր Իսլամի կանոնները:

ԻՍՐԱՅԻԼԱՑԻ ՊԱՏՄԱԲԱՆ մը՝ Առիէհ Իցհաքի որ անցեալին (1967) պաշտօն ունեցած է ուսումնասիրելու գինուորներու վարուելակերպը պատերազմի առեն, կ'ամբաստանէ իսրայէլեան ուժերը որ հարիւրաւոր եգիպտացի գինուորներ մաքրած են 1967 Յունիսի պատերազմին առեն: Թէլ - Ավիվի կրօնական համալսարանի այս պատմաբանին համաձայն 900 եգիպտացիներ յարդուած են, մինչ իրենց գինքերը վար դրած էին: Կ'ըսէ թէ 1968-ին իր յանձնած տեղեկագիրը ոչ մէկ հետեւանք ունեցած էր եւ «Հարցը փակուած»:

ԽՐՈՒԱԹ ԲԱՆԱԿ կը յառաջանայ դէպի Տուպրովնիկ պաշտպանելու համար քաղաքը Սերպերու դէմ որոնք սկսած են ռմբակոծել:

ՍՊԱՆԻՈՑ վարչապետին դիրքը օրէ օր կը տկարանայ եւ անկարելի ալ չէ որ Ֆելիփէ Կոնսալէս դատական հետապնդումի ենթարկուի: Ծանօթ է որ վարչապետը կը մեղադրուի հակասական «մահուան դամբարանակներ»ու (Կ.Ա.Լ.) կազմակերպութեան համար:

ՏՈԼԱՐԻՆ բարձրանալը նոր զարկ տրուած է չուկաներուն եւ ընդհանուր ձեւով լաւատեսութիւն կը տիրէր Օգոստոս 17-ին: Իչնը եւ գերմանական մառքը տուժեցին, մինչ Ֆրանքը, ընդհակառակն ամրապնդեց իր դիրքը:

ՓՈՐԹՊՈԼ
ԵՒՐՕ 96

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԴԱՆԻԱ 0 - 2

Երեւանի մէջ, իր դաշտին վրայ Հայաստան 0 -- 2 պարտուեցաւ Դանիային: Երկու կէտերը նշանակութեան 34--րդ եւ 47--րդ վայրկեանին: Այս Բ. խումբին գլուխն է Սպանիա 19 կէտով, կը հետեւին. - Դանիա (14), Պելժիա (11), Մակեդոնիա (6), Կիպրոս (5), Հուսկ՝ Հայաստան 2:

Այս առընչութեամբ, «Էքիփ» կը գրէր Օգոստոս 17-ին. - «10 վայրկեան հարկ եղաւ Դանիացիներուն վճռելու համար ճակատագիրը Հայաստանի որ իր խումբին փըթի փուսէնն է»:

Հայաստանի յաջորդ խաղերն են Սեպտեմբեր 6-ին՝ Մակեդոնիա - Հայաստան, Հոկտեմբեր 7՝ Հայաստան - Պելժիա եւ Նոյեմբեր 15՝ Դանիա - Հայաստան:

Առաջին խումբին խաղերու կարգին Ֆրանսա Փարք ոչ Փրէնս-ի մէջ հապիւ կրցաւ (չնորհիւ Ճորքայէֆի) 1 - 1 հաւասար արդիւնքի մը յանգիլ, ինչ որ կը վտանգէ իր դիրքը վերջնական դատումին համար: Ութ խումբերու առաջինները որակուած են վերջին հանդրուանին համար ինչպէս նաեւ 6 լաւագոյն երկրորդները: Ներկայիս այս առաջին խումբին գլուխն է Ռումանիա 17 կէտով, երկրորդ է Ֆրանսա 11 կէտով, կը հետեւին Լեհաստան (11), Իսրայէլ (9), Սլովաքիա (8), Ադրբէջան (0):

Երրորդ խումբի գլուխն է Թուրքիա, 4-րդ խումբին՝ Խրուաթիա, 5-րդ խումբին՝ Նորվեկիա, 6-րդ խումբին՝ Փորթուկալ, 7-րդ խումբին՝ Պուլկարիա, 8-րդ խումբին՝ Ռուսաստան:

Առաջին խումբին յաջորդ հանդիպումները են՝ Ֆրանսա - Ադրբէջան, Սլովաքիա - Իսրայէլ եւ Լեհաստան - Ռումանիա Սեպտեմբեր 6-ին: Ֆրանսա դեռ պիտի խաղայ Ռումանիոյ դէմ (Հոկտեմբեր 11) եւ Իսրայէլի (Նոյեմբեր 15):

Օգոստոս 16-ին Ադրբէջան 0 - 1 պարտուեցաւ Սլովաքիայէն Տրապիզոնի մէջ, քանի իր երկիրը նախատեսուած խաղերը Թուրքիա տեղի կ'ունենան:

«ԱՐՄԱԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 16 / 17)

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ՀԻՒԲԵՐԸ

Օգոստոս 15-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. ընդունած է Բրիտանիոյ Երեւանի դեսպան Տէյվիտ Մըլէրը եւ անոր մէկտ զործակիցը: Կաթողիկոսը վրդովում յայտնած է տարբեր աղանդներու ծաւալած գործունէութեան մասին ու չեշտած անոնց դէմ պայքարելու կարեւորութիւնը, ըսելով որ անկախքան եկեղեցին մեծ փորձառութեան տէր է այդ ուղղութեամբ: Համաձայնութիւն գոյացած է երկու եկեղեցիներու ներկայացու-

(Շար.բ Դ. էջ)

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

«ՅԱՌԱՋ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ
ԽՄԲԱԳԻՐ
ՏԻԿԻՆ ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻՆ

Մեծարգոյ Տիկին Միսաքեան,

Սրտանց չնորհաւորում եմ «Յառաջ» օրաթերթը եւ անձամբ Ձեզ թերթի հիմնադրման 70-ամեակի առիթիւ: Ցեստդարձ հայեացք ձգելով օրաթերթի անցած ուղուն, յարդանքով արձանագրում ենք, որ Շաւարշ Միսաքեանի հիմնադրած պարբերականը երեւոյթ եղաւ ոչ միայն ֆրանսահայ, այլեւ ողջ հայ մըշակութային կեանքում: «Յառաջ»ը հաւատարիմ մնաց ճշմարտութեան, հրապարակախօսութեան եւ անաչառութեան սկզբունքներին՝ դրա չնորհիւ ամէնաբարդ իրավիճակներում անդամ ճանապարհ գտնելով դէպի ընթերցողը:

Սիրելի Արփիկ,

Յանկանում եմ քեզ քաջառողջութիւն, անվնասական երջանկութիւն եւ անհուն եռանդ:

Սիրով եւ յարգանքներով՝

ԲԱՐԳԷՆ ԱՐԱՐՔՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՐԿՈՒՄՆԵՐՈՒ ԳԼԱՒՑԱՒԸ

Ամերիկեան փորձարկումներու նախագահ Շիրաքի որոշումին դէմ դժգոհութիւնը, բողոքը կը ծաւալի օրէ օր, ամբողջ աշխարհին մէջ: Զանազան գոյգեր ի'ըլլան տարհամոզելու համար Ֆրանսայի նախագահը, բայց ան ամէն առիթով կը կրկնէ թէ կարծիք պիտի չփոխէ եւ թէ իր որոշումը անդառնալի է:

Բողոքողներու մաս կը կազմեն թէ' քաղաքական խմբաւորումները, ինչպէս՝ Ճափոնի Մօրուրդարանը, Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը, գերման քաղաքական դասուն մեծ մասը, Զիլիի ճախակողմեանները, եւ թէ ոչ - քաղաքական կազմակերպութիւններ, ինչպէս՝ Ֆրանսական Մարդկային իրաւանց լիկան, բնապահները, հակացեղապաչտ չարժումը, եւայլն: Այս բոլորն ալ կը դատապարտեն որոշումը որ տրուած է Ֆրանսայի «Հիրոշիմաք» մկրտուած նախագահին կողմէ:

Շատեր հարց կուտան թէ նախքան որոշումը մտածուա՞ծ էր կարելի բոլոր հետեւանքներուն մասին: Օրինակ, նկատի առնուա՞ծ էր որ Միւրիւրոայի մէջ փորձարկումներու վերսկսելու որոշումը կը դուգադիպէր Հիրոշիմայի ռմբակոծումին յիսնամեակին: Ճիշդ է որ ատիկա խորհրդանշական իմաստ աւելին չի ներկայացներ· բայց հաճելի ալ չէ Ֆրանսայի նախագահին անունը լսել, մարդկային պատմութեան ամէնէն ողբերգական մէկ էջին յիշատակութեան առիթով: Այդ յիշատակութեան ընթացքին Ճափոնի քաղաքապետը ոգեկոչելէ ետք իր քաղաքին մարտիրոսացումը, ներողութիւն խնդրեց Ճափոն բանակին կողմէ զործուած վայրագութիւններուն համար ու ելոյթը աւարտեց դատապարտութեան սիւնին դամելով Չինաստանի ու Ֆրանսայի նման երկիրներ որոնք ետ չեն կենար աթոմական արշաւէն:

Ֆրանսական կառավարութիւնը չի կըրնար, կամ չի փափաքիր հասկնալ ոչ -- աթոմական երկիրներու հոգեբանութիւնը· կը կրկնէ, թէ ի վերջոյ, այդքան ալ աղմուկի տեղի չկայ երբ հարցը կը վերաբերի ընդամէնը ութ փորձի: Ցեստյ կ'ըսուի նաեւ թէ բողոքողները այն երկիրներն են որոնք երբեք չեն ընդունած Ֆրանսայի անկախութեան քաղաքականութիւնը: Իսկ խաղաղապահ ուժերը չարժման անցընողը հակահիւլէական արմատական իրենց համոզումն է: Անոնք նոյն խստութեամբ չեն քննադատեր օրինակ Չինաստանը հակառակ որ անոր վարած քաղաքականութիւնը աւելի վտանգաւոր է Ֆրանսականէն: Կը նախընտրեն թիրախ առնել երեւակայական վտանգները, մինչ իրենց աչքին առջեւ ամէնօրեայ չարդեր տեղի կ'ունենան Պոսնիոյ մէջ, կամ այլուր: Անոնք նպատակ ունին Ֆրանսան զրկելու տարհամոզիչ իր ուժէն. մինչ ատիկա անհրաժեշտ է Ֆրանսայի: Ոչ ոք կրնայ երաչխաւորել այսօր որ վաղուան աչխարհին մէջ Ֆրանսայի կենսական չահերուն սպառնացող վտանգներ գոյութիւն պիտի չունենան: Բայց հարցը հոն է որ կարելի՞ է տարհամոզելու կարողութեան տէր մնալ, հրաժարելով հիւլէական փորձարկումներէն: Ժխտական է մասնագէտներու կարծիքը: Բայց անոնք էին նաեւ որ ամէն ապահովութիւն տուին Սիւփէրֆէնիքսի չահաւէտութեան մասին ու ան եղաւ Ֆրանսական ճարտարարուեստին մեծագոյն աղէտը: Նոյնպէս, մասնագէտները երաչխաւորեցին թէ Չեռնոբիլ ոչ մէկ վտանգ կը ներկայացնէր Ֆրանսայի համար, մինչ այսօր Ֆրանսական տարածքին վրայ կը նշմարուին անոր ազդեցութիւնները: Այս օրինակները մատնել կուտան թէ հիւլէական մասնագէտները սովորութեամբ, կամ իրենց ասպարէզին բերումով (տէր ըլլալով գինուորական գաղտնիքներու) հանրային վիճարկումներու մէջ կը յայտնուին որպէս մեծագոյն ստահօներ: Այս մօտեցումով, չատ մեծ կարեւորութեան արժանի չեն նկատուիր անոնց խօսքերը:

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի տարհամոզիչ ուժին, հիւլէական փորձերէն ստեղծի կարեւոր դեր կը կատարեն հիւլէական ընդծովեաները զրս «որսալ» անկարելի է ու առնուազն քսան տարի պիտի պահեն իրենց այդ իւրայատկութիւնը: Տակաւին երկու տասնամեակ, լուռ ու անտեսանելի, սարսափազդու այդ գինքը կրնայ ետ կեցնել Ֆրանսական հողային ամբողջականութեան ուղղուած ամէն յարձակում: Աթոմական փորձարկումներու դերը երկրորդական է անոնց քով: Անոնք օդտակար են անկասկած, բայց անոնց ընդումը մեծ բաց մը չի գոյացներ երկրին պաշտպանական համակարգին մէջ: Անոնցմով, կամ առանց անոնց, Ֆրանսա կրնայ որեւէ թշնամիի անհանդուրժելի վնասներ պատճառել: Այս կէտը տարհամոզիչ լաւագոյն պարագան է:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԾԵՐԱՆՈՑԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Հաւանաբար, թերթի մը նիւթ ըլլալու չափ սովորականէ դուրս յատկանիշ ունեցած պիտի չըլլար Երեւանի թիւ 1 ծերանոցը, եթէ թատերաբեմ չդառնար ընկերային նորօրեայ երեւոյթի մը. երեւոյթ որ ամփոփուած է գրութեան խորագիրով իսկ որ կ'ըսէ. «Հայրենիքից եւ մայրաքաղքից հեռացողները թողնում են հայրերին ու մայրերին»: Ասոնք կը վերաբերի «Շրջան» շաբաթաթերթին Յուլիս 14-ի թիւին մէջ Սաթիկ Սէյրանեան սոսկալի պատկերազարդ գրութեան որ գրուած է կէս էջ:

Այսքանէն թերեւս չատեր զարմանք ղգան, տեղեկանալով Երեւանի մէջ ծերանոցի գոյութեան: Չէ՞ որ ընդհանրացած համոզում է որ Հայաստանի մէջ աւելի անխթթար մնացած են տոհմիկ բարքերը ու արեւմուտքի այլասերումները չեն թափանցած հոն. ընտանեկան կեանքը, ընտանիքի ըմբռնումը, մեծին հանդէպ յարգանքը, եւայլն կը պահպանեն ազգային յատկանիշներ որոնց ներհակ բնոյթով կը յայտնուի ծերանոցի մը գոյութեան փրկանութիւնը: Բայց եւ այնպէս, գոյութիւն ունին ծերանոցները, ինչպէս անբաղձալի, լքուած երախաներու մանկատները: Այս վերջիններուն ներկայութեան եւս տեղեակ զարձուցած էր տեղւոյն մամուլը, հրատարակելով սրտաճմլիկ պատկերներ հոն ինկած անչափահասներու կեանքէն:

Ս. Սէյրանեանի այցելած ծերանոցը 166 բնակիչ ունի: Մեծ մասը կիներ են: Նախապէս Ղարաբաղէն գաղթողներ ապաստանած են հոն, բայց վերջին չրջանին մեծցած է տեղացիներու թիւը: Այդ տեղացիները հայրերն ու մայրերն են անոնց որոնք մշտապէս կը հեռանան երկրէն: Անոնք մեծ մասով երբ կը դիմեն դէպի անորոշութիւններով հարուստ վաղը-դայնները, կա՛մ այդ անորոշութիւնները անխուսափելի հետեւանքները կրելու պարտաւորութիւնը կ'ուզեն խնայել տարեց ծնողներու, կամ կը դիմեն իրենց բեռը թեթեւցնելու քայլին: Ինչ որ ալ ըլլայ պատճառը, բան չի փոխեր ծերանոցի բնակիչ զարձողներու վիճակած վիճակին:

Այդ կեանքին բաժնեհաւք ըլլալու պարագաներուն մասին խօսելէ, պատմելէ կը խուսափին ծերերը: Անկասկած, չեն փափաքիր պատմել զաւակներու, հարազատներու հետ իրենց ունեցած վէճերը, ընդհարումները, թերեւս, ո՛վ գիտէ նաեւ սակարկութիւնները:

Այդ մարդոց առօրեային մէջ կարեւոր տեղ ունի սպասումը: Ինչպէս այլուր, անոնք կը սպասեն անհատնում համբերութեամբ մը, առանց վհատելու: Կը սպասեն որ յայտնուի իրենց զաւակը, մէկ հարազատը ,բարեկամը: Բոլորն ալ դուրսի աշխարհին մէջ ապրողներ ունին. «Բայց նրանցից էլերն են այցելում»: Ու երբ մէկը այցելու մը կ'ունենայ, միւսները պատուհանէն կամ դուռէն, ա՛լ աւելի խեղճացած դէմքերով լուռ կը նային ու մտիկ կ'ընեն:

Սպասումի զգացումը արդեօք չէ որ կազմակերպուի ծերանոցային առօրեայ մը: Կիները կը ջրեն չրջապատի ծառերը: Կան աշխատանակ պապիկներ որոնք փափաք յայտնած են հողը մշակելու: Այդ աշխատանքով որուն փոխարէն փոքր վարձք մը կը սահանան, կ'ապահովուի խոհանոցին բանջարեղէնի պահանջքը: Օրը երեք ժամ ուտելիք կը տրուի բնակիչներուն:

Տնօրէնը նաեւ փոքր երգչախումբ մը ստեղծած է ու կը մարզէ զայն երգել սուրու համար իր ստեղծագործութիւնները: Այդ փորձերը ամէնէն կարեւոր զբաղումը զարձած են ծերուկներուն:

Կան նաեւ ընթերցասէրներ, անոնք կ'օգտուին հաստատութեան մեծ զրադարանէն: Բայց չատերը խաղի սենեակով հետաքրքրուած են, նարտի, տոմինօ, չափի կը խաղան: Այս բոլորին մէջ դիւրաւ կարելի է ճանչնալ զարարաղցի կիները որոնք զուլպայ կը զործեն: Մեծ հաճոյք կը պատճառէ իրենց ծերանոցի աշխատողներէն մէկուն խնդրանքը բան մը հիւսելու:

Ինչ որ այս բոլորէն աւելի հետաքրքրական է ծերանոցի կեանքէն, Ս. Սէյրանեանի գրութեան մէջ, նորապսակներու մասին ըսուածն է: Այսպէս, «1912 թ. ծնուած, Շահումեանի Ներքին Շէն գիւղի նախկին քնակչուհի Հայկուշ տատիկը եւ 1928 թ. ծնուած Հաջի պապիկը տաս օր առաջ ամուսնացել են»: Եւ ինչպէս կը պատմէ ծերանոցի աշխատողներէն մէկը, ամուսնութիւնները յանկարծակի չեն որոշուիր: «Սկզբում սիրահարւում են, սիրահետում, սիրախաղեր են տալիս, յետոյ ամուսնանում»: Այդպէս եղած է նաեւ Հայկուշ տատիկի եւ Հաջի պապիկի պարագան: «Ամբողջ օրը պապիկը գալիս էր Հայկուշ տատիկի այցելութեան ... շատ խնդրեցին որ ամուսնացնենք. ասացին որ առանց իրար չեն կարողանում ապրել եւ արդէն միասին են: Այսօր էլ միացրել են մահճակալները: «Առանց Հաջիիս չեմ կարող ապրել» ասում է Հայկուշ տատիկը» կը պատմէ աշխատողը:

Ու նման տպաւորիչներով կը քրքրուին կեանքի պատմութիւնները. անցեալներ յարութիւն կ'առնեն պահ մը, ոգեկոչելով առհասարակ ցաւերով հարուստ ճակատագիրներ որոնց վստահաբար իմաստութիւնից վերջին արարներն են նման ամուսնութիւնները: «Նորապսակ» պապիկը՝ Հաճի Շալվարճեան կը պատմէ թէ պէյրութահայ է. ներգաղթած է Հայաստան ու անկէ Նովոսիբիրսկ աքսորուած. «ոչխարների պէս էշում էին ո՛ւր պատահի»: 30 տարի մնացած է Ռուսաստան: 1994-ին հանդրստեան կը կոչուի, կուգայ ծերանոց: Քոյրերը արտասահմանի մէջ կը գտնուին:

Կան նաեւ տխուր դէպքեր: Ծերուկի մը մահուան լուրը հաղորդած են իր հարազատներէն մէկուն որ պատասխանած է. «Ջենք կարող զալ, հնարաւորութիւն չունենք թաղում անելու, դուք թաղէք»: Քանի մը ծերեր ու մաս մը աշխատողներ կը կատարեն հարազատի դեր ու պապիկը հողին կը յանձնեն:

Ուրիշ պատսպարեալի մը համար որուն որդին այցելութեան եկած է, կը պատւիրեն կօշիկ, ըսելով որ մայրը մեծ ոտքեր ունի ու ծերանոցը մեծ չափի կօշիկ չի ստանար: Հաւանութիւն յայտնելով հանդերձ, որդին յաջորդ այցելութեան օրն ալ չի բերեր կօշիկը: Եւ երբ աշխատողներէն մէկը այդ մասին հարցում կ'ուղղէ ծերունի կնոջ, ան խղճահարութեամբ կը չանայ որդին արդարացնել. «ախր, չունի, որտեղի՞ց բերի. չի կարողանում հասցնել, որ ունենայ՝ կը բերի»:

Յուսախաբութիւն պատճառող, զայրացնող, զարմացնող քաղաքական անցքերուն ու անձերուն յատկացուած լայն բաժիններուն քով, Հայաստանի թերթերը չատ անգամ «հետաքրքրական» որակումին արժանի կ'ըլլան ընկերային չերուերու նման պատկերներով. անոնք առիթ կուտան ճանչնալու նաեւ պատուանդաններու, բեմերու, խորանններու, բարձրախօսներու ետին մնացածը որ նոյնպէս բաղադրիչ մըն է երկրին առօրեային, իր տխուր կամ ուրախ կողմերով:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Ծ. ԽՄԲ. - «Յառաջ» ու «Աշխարհ» թերթերուն աշխատակից, Ֆրանսահայ Գըրողներու Ընկերակցութեան անդամ, պարսաւագիր Վ. Եղիշէեանի մահուան հարիւրամեակին առթիւ իր զաւկէն՝ Վահան Եղիշէեանէ ստացանք հետեւեալ գրութիւնը զոր կուտանք թարգմանաբար եւ որոշ յապաւումներով:

***

Վ. Եղիշէեան ծնած էր Ատափազար, յաճախած կեդրոնական ուր սորված էր Ֆրանսերէն ու ծանօթացած ֆրանսական գրականութեան ու մշակոյթին: Զգացականն վերաբերում կը ցուցաբերէր Ֆրանսացի գրողներէն ոմանց, ըստ անոնց կեցածքին Հայ դատին հանդէպ. այսպէս, կը սիրէր Ա. Ֆրանսը, իսկ կ'ատէր Փիէռ Լոթին: Աւարտելէ ետք լիսէն Վ. Եղիշէեան կ'արձանագրուի Պոլսոյ Գեղարուեստից վարժարանը, մտադրած ըլլալով ճարտարապետ դառնալ, երբ պատերազմը կը պայթի: Կը զօրակոչուի, չնորհիւ իր զօրամասին հրամանատարին բարեացակամութեան, Թրքական անուն մը դրած ձեղով կը մեկնի Տարտանէլի ճակատը: Ցետոյ Երուսաղէմի ճակատին վրայ կ'ապաստանի Անգլիացիներուն որոնք զինքը բանտարկեալներու ճամբար մը կը զըրկեն. հոնկէ մեծ մասով հայկական ծագումի ատր ընկերներու հետ մաս կը կազմէ Ֆրանսական լեգէոններուն ու չ'ներթայ կռուելու Թրքական ուժերու դէմ:

Պատերազմի աւարտին ենթասպայի աստիճանով ու պատերազմական խաչով կը պարգեւատրուի: Մանկութիւնս օրօրուած է իր մղած կռիւներուն պատմութիւններով:

Պատերազմէն ետք կը վերադառնայ Պոլիս ուր կը գտնէ ծնողքը, քոյրերն ու եղբայրը որոնք փրկուած են տարագրութենէն: 1926-ին ամբողջ ընտանիքը կը հեռանայ Թուրքիայէն. ոմանք կը մեկնին Միացեալ - Նահանգներ, ոմանք Յունաստան, ոմանք Ֆրանսա, ինչպէս՝ հայրս: Միջոց մը կ'աշխատի Լիոնի Պէուլէ ճուլարանին մէջ, յետոյ Փարիզ կուգայ միանալու քրոջը: Ատամնաբոյժ մէկ ընկերը կ'առաջարկէ միասին մեկնիլ Թունուզ ու հոն միասին աշխատիլ: 1928-ին կը մեկնին: Թունուզի մէջ կը հանդիպի Մօրս, նոյնպէս ատափազարցի:

Հայրս կողմնակից էր աքսորեալներու երկիր վերադարձին. այսպէս, 1947-ին ներգաղթողներու մաս կազմած պիտի ըլլայինք եթէ Ֆրանսական քաղաքացիութիւն չունենայինք եւ «անհայրենիք»ի կարգավիճակով մնացած ըլլայինք:

Հայրս կողմնակից էր Սփիւռքի Հայերուն համարկումին իրենց գտնուած երկիրներուն մէջ: Բայց կը խորհէր որ չէինք կրնար բարձրագոյն ատիճաններու հասնիլ. առաւելագոյնը իրեն համար Ֆրանսական բանակին մէջ սպայի աստիճանն էր: Ու երբ ես բժշկական ուսումիս չրջանին յաջողեցայ մուտք գործել պետրատական առողջապահութեան վարժարանը, ատիկա մեծ հպարտութիւն պատճառեց իրեն:

Միշտ աչքիս առջեւն է աշխատանքի իր սեղանը որուն վրայ չէր կը լեցնէր իր գեղեցիկ ձեռագիրով: Աւա՛ղ որ չեմ կրնար կարդալ զայն: Ինք ալ քիչ անգամ կը խօսէր մեղի իր գրութիւններուն մասին: Նոյնիսկ կեանքի վերջին երբ Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը կը նչէր իր 80-ամեակը, լիբանանցի մէկ բարեկամս կը թարգմանէր ինծի հօրս էջերը:

Ուղեղային արիւնախտումի մը հետեւանքով մահացաւ 88 տարեկանին, 1982-ի Հոգեգալուստի օրը, երբ բարեկամներէ չրջապատուած անոնք կը պատմէր Պեռնար Շոյի մէկ պատմուածքը:

Ան մէկն էր անոնցմէ որոնք ինչպէս կը դրէ Հ. Փիրալեան. «մեռած չեն. երբեմ չպրեցան»:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ԱՅՑԸ ԽՈՐ ՎԻՐԱՊ ԵՒ ԱՐԱՐԱՏԻ ՇՐՋԱՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. Հայրապետը Շիրակ եւ Արցախ աչխարհներին եւ Մոսկուայի հայ համայնքին տուած հովուապետական այցելութիւններից յետոյ սոյն թուականի Յուլիսի 25-ին առաջին անգամ իբրեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ուխտաւորաբար զըննուեց Խոր Վիրապի պատմական վանքում իբրեւ յաջորդը իր աղօթքը մխիթարելու Հայոց հաւատքի հայր՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի աղօթքին եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնից իր հայրական օրհնութիւնները տանելու. Աբարատի չրջանում բնակուղ իր սիրեցեալ հօտին: Այս առիթով Վեհափառ Հայրապետի չքախումբին ընկերակցում էին Արարատեան Հայրապետական Թեմի առաջնորդական փոխանորդ Գարեգին Արք. Ներսիսեանը, Գանատայի Հայոց Թեմի Առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեանը, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների Արեւմտեան Թեմից Ֆրէզնոյի Հոգեւոր Հովիւ Սաուն Վրդ. Զմրլեանը, Ս. Էջմիածնի միաբանից՝ Սեպուհ Վրդ. Զուլֆեանը, Մխքայէլ Ծ. Վրդ. Ասլանհանը, նաեւ վարուժան եւ Սարգիս սարկաւագները:

Առաւօտեան ժամը 10-ն է: Արարատի չրջանի մուտքի մօտ Հայրապետին դիմաւորելու եւ թարի գալուստ մաղթելու են եկել Արարատի չրջանային եւ քաղաքային իշխանութիւնները, բազմաթիւ հիւրեր: Ծափողջոյններով, ծաղիկներով եւ աւանդական աղ ու հացի հիւրասիրութեամբ են Հայրապետին ընդառաջ գալիս դպրոցահասակ երեխաները: Նրանք իրենց հայկաոգեներից ցոլացող խինդ ու բերկրանքով, ուրախութեամբ եւ մանկական անոյշ ժպիտով են դիմաւորում Հայրապետը: Պատմական է պահը եւ յիչարժան բերք ու բարիք արարող արարատցու համար, բարի գալստեան իր խօսքում նշում է Խոր Վիրապի վանահայր Մխիթար Քհնյ. Սարիբեկեանը:

Մինչ աւտոմեքենաների չարասիւնը ուղղուում էր դէպի Խոր Վիրապ, դաշտ ու այգի թողած դիւղացիները փոքր վեղի դիւղաքաղաքի կենտրոն էին փութացել տեսնելու Հայրապետին եւ ստանալու նրա չնորհաբաչխ օրհնութիւնները: Կրկին բարի գալստեան, կրկին երկարաձգութեան եւ արեւչատութեան մաղթանքներ: Խոր Վիրապի փոքրիկներից կազմուած երգչախումբի մանկական անոյշ ու զիլ ձայներով «Հրաչափառ»-ի երգեցողութեան հնչիւնների ներքոյ Հայրապետին առաջնորդում են Խոր Վիրապի Ս. Աստուածածին եկեղեցի, ուր հաւատացեալների խուռներամ բազմութիւնն ու տեղի հոգեւոր դասը սիրով սպասում էին Կաթողիկոսի գալստեանը: Եկեղեցում կարճատեւ աղօթքից յետոյ Գարեգին Ա. իր հայրական խօսքն ուղղելով հաւատացեալ ժողովրդին հաւատքով, սիրով եւ միաբանութեամբ մեր ազգի պատմութեան համար 1700 տարի չարունակ առաքելութիւն ունեցող Խոր Վիրապի վանքի արժէքը լաւագոյնս ապրելու կոչ է անում: Նա մաղթում է նաեւ պտղաբերութիւն եւ առատութիւն Հայոց դաշտերին ու այգիներին: Այնուհետեւ եկեղեցւոյ սեղանատունը Հայրապետի պատուին տեղի է ունենում ընդունելութիւն:

Այստեղից Հայրապետի չքախումբը ուղեւորւում է չրջանային կենտրոն Վեդի աւան: Ամէնուրեք, դիւղամիջեան ճանապարհներին, ճամբեզրերին ցնծութիւն եւ անսահման ուրախութիւն է տիրում վհափառ Հայրապետի դալստեան առիթով: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յարգանքի իր տուրքն է մատուցում Վեդի աւանի եղբայրական դերեզմանատունը հանդչող Հայաստանի սահմանամերձ չրջաններում եւ Արցախում զոհուած հայորդիների յիչատակին: Հոգեհանգստեան աղօթքից եւ ծաղկեպսակի զետեղումից յետոյ, գերեզմանատնի գետեղումից յետոյ, գերեզմանատնի գետնի Ս. վերադառնում է ամփիթատրոն, ուր չնայած այրող ու կիզիչ արեւին, հազարաւոր հայորդիներ երկար սպասումներից յետոյ յոտնկայս ծափահարութիւններով դիմաւորում են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին: Այստեղ մանկապարտէզի սաների կատարմամբ հնչած «Խորհուրդ Մեծ եւ Սքանչելի»-ն, ա-

ՀՈԳԵՎՐՏԻՔ

ՏՕՆԱՊԵՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ՝ ՆԱՀԱՊԵՏԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

«Իր կեանքին ընդմէջէն Արեւմտեան - Հայաստանի մէկ դարուան պատմութիւնը կարելի է չօշափել»· այս բառերով էր որ Նորվան Եպիսկոպոս Օգոստոս 2-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը սկսէր Տօնապետ Տօնապետեանին յուղարկաւորութեան առթիւ արտասանած դամբանականը:

Երկար եւ բեղուն կեանք մը, իսկապէս· քանի որ հանգուցեալը կը թեւակոխէր իր 100-րդ տարին:

Տօնապետ Տօնապետեան ծնած էր 1895-ին, Թարբեզդի Հիւսէյնիկ գիւղը: Բարձրադոյն վարժարանը աւարտելէն ամբիցապէս յետոյ այդ ժամանակուան չատ մը հայ երիտասարդներուն պէս, ծրնողքը պինքը կ'ուղարկէ Մխոցեալ -- Նահանգները: Սակայն «Նոր Աշխարհ» փոխադրուած Տօնապետը լսելով Մեծ Եղեռնի արհաւիրքները եւ անկէ յետոյ Կիլիկիոյ ազատագրական պայքարին լուրը, չի դիմանար եւ կը դինուորագրուի Ֆրանսական բանակին արեւելեան լեգէոնին մէջ: Կիլիկիոյ պարպումէն յետոյ կ'անցնի Պոլիս, հուսկ Ֆրանսա մէկ կողմ ձըդելով ամերիկեան իր երազները:

Հայրենի հողին վրայ հիմնուած իր ընտանիքը իր կեանքը կը չարունակէ այլեւս պանտխտութեան մէջ. ընտանիքը կը դառնայ իրեն համար փոքրիկ հայրենիք մը: Իր չորս զաւակները նոյն չունչով անուած ու տոգորուած իրենց հերթին կը հիմնեն իրենց օճախները եւ պինքը կը դարձնեն բազմանդամ տոհմի մը նահապետը:

Ընտանիքը սրբութիւն էր իրեն համար՝ Ազգը նոյնպէս: Ողջ կեանքին ընթացքին իր ջանքերը չխնայեց ու անխոնջ չարաշխատութեամբ մը ձեռքէն եկածը ըրաւ: Նորվան Եպիսկոպոս յիշեցուց չատկապէս անոր վճռական դերը Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ հոգին պնդան ժամանակ:

Այսօր Տօնապետին զաւակները, թոռներն ու ծոռները, ըլլայ Լիոն, ըլլայ Փարիզ եւ մինչեւ Հայաստան, նոյն նուիրումով կը ծառայեն հայկական բազմաթիւ կազմակերպութիւններու կամ հաստատութիւններու մէջ: Կասկած չկայ որ ներշնչող ու մղիչ ուժը բոլորին ինք էր: Այդ պատճառով ալ իր դագաղին չուրջը հաւաքուած Լիոնցիները տխուր չէին ուրովհետեւ գիտէին որ իր մահէն յետոյ ալ նահապետը պիտի մնայ իր բոլոր հարազատներուն ծարաւը յագեցնող մշտնջենաւոր աղբիւրը:

ԿՈՐԻԻՆ

Օգոստոս 4, 1995

զօքներն ու ազգային - հայրենասիրական երգերը յուզմունքով են լցնում բոլորի սրտերը:

Արարատեան թեմի Առաջնորդական փոխանորդ Գարեգին Արք. ողջոյնի խօսք է ասում եւ հրաւիրում Հայրապետին իր հայրական պատգամն ու յորդորները տալու ժողովրդին: Անդրադառնալով հաւատքի պահպանմանն ու զօրացմանը ան կոչ է ուղղում տարեցներին, մինչեւ տարիքի, երիտասարդ ու փոքր տարիքի սերընդի ներկայացուցիչներին աղօթք սովորելու եւ կառչած մնալու լուսաւորչահիմն հաւատքի աւանդներին եւ հայրենասիրութեան վեհ գործին:

Հաւատացեալ ժողովրդի ուղեկցութեամբ Գարեգին Ա. բարձրանում է բարձունքի վրայ գտնուող եղեռնի զոհերին նուիրուած յուշարձան, եւ քիչ այն կողմ գտնուող տարածքի վրայ հողեհանգստեան աղօթքից յետոյ զետեղում է զոհուած ազատամարտիկների յիշատակին նուիրուած եկեղեցու կառուցման աշխատանքը:

Վերջի աւտոմատ երկուժամեայ դադարից յետոյ չորրորդին եւ քաղաքային իշխանութիւնները իւ պատիւ Հայրապետի կազմակերպել էին հիւրասիրութիւն Ռոսրովի պատմական արգելանոցի զեղատեսիլ մէկ անկիւնում: Վերջում Հայրապետը իր գնահատանքը եւ հայրական օրհնութիւնները յայտնելով բոլոր կազմակերպիչներին, Ռոր Վիրապի վանահայր Մելխիթար Քհնյ. Սարիբեկեանին եւ ներկաներին կոչ արեց բոլորին միշտ նորոգուած արդար եւ ազնիւ աշխատանքով արժեւորելու անցեալից մեզ ժառանգութիւնը մնացածը, ճգտելու եւ ստեղծելու նորը՝ ինչը մեր ժողովրդին պատիւ եւ փառք պէտք է բերի: Նոյն օրը ուշ երեկոյեան Գարեգին Ա. վերադառնում է Ս. Էջմիածին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԿ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԾԱԽՍԵԼՈՒՆ ԵՒ ԽՆԱՅԵԼՈՒՆ ՄԻՋԵՒ

Հակառակ նոր կառավարութեան զործադուրկներու հարցին դարման բերելու վճռակամութեան, սպառումի թափը հեռու է զոհացուցիչ ըլլալէ: Մեծ հաստատութիւններու ղեկավարները կ'ըսեն թէ եթէ մինչեւ ամրան վերջը յուսատուեալները չըլլան, անտեսական աճը ծանր հարուածներ կրելու սպառնալիքին առջեւ պիտի գտնուի: Ուրիշներ նուազ լաւատես են, քան էին 1994-ին. գանգատի գլխաւոր մարզերն են շինարարութիւնը եւ նաեւ ինքնաշարժի արտադրութիւնը. ասիկա հակառակ Պալատիւրի նպաստաւոր կարգադրութեան:

Ճիշդ է որ Ֆրանսայի արտաքին առեւտուրը մրցանիշեր կը կոտրէ, բայց հոն ալ վախեր կան, որովհետեւ Գերմանիա որ այդ առեւտուրին գլխաւոր յաճախորդն է, ինք ալ ապահովութիւն չունի իր տնտեսութեան ճին մասին:

Ապրուստի պայմաններու հետազօտութեան կեդրոնի տնօրէնը կ'ըսէ թէ ընտրութեան չրջանները նպաստաւոր չեն գնումներու համար: Մարդիկ վստահ չեն որ նուազագոյն աշխատավարձի խոստացուած յաւելումը պիտի չփոչիանայ աննպաստ կարգադրութիւններով, ինչպէս օր. Թ֊Վ֊Ա-ի կամ այլ տուրքերու յաւելումը:

Հրապարակին աչխուժացումին համար կարեւոր կը նկատուի երկար ժամանակի վարկերուն համար տոկոսի սակերու նուազում մը. եթէ դրամատուները համաձայնին ատոր, չինութիւններու, կալուածային մարզերը կը սկսին վերելք արձանագրել ու կ'աւելնայ նաեւ սպառումը:

Սակայն, ներկայիս Ֆրանսացի ժողովուրդը աւելի չափաւ կը լսէ նոր տուրքերու եւ խստակեցութեան մասին, քան տնտեսական վերելքի: Թ֊Վ֊Ա-ի 18·60%-էն 20·60%-ի բարձրացումին հետեւեցաւ ալքոլի եւ ծխախոտի տուրքերուն յաւելումը: Ցատակ չէ նաեւ թէ երկու տարիէն աւելի ժամանակէ ի վեր դործադուրկ մնացածներ գործի առնելու համար որոշուած միլոցները խակապէս քաչալերական կը նկատուի՞ն գործատէրերու կողմէ:

Ամէն պարագայի մէջ, հակառակ վարչապետին հաւատտումներուն, Ֆրանսացիները կը վարանին ներկայի պայմանները գնումներու համար չատ յարմար նկատելու: Օրէ օր կ'աւելնան անոնք որոնք կը նախընտրեն խնայել, փոխանակ ծախսելու:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԱՆՆ-ՖՐԱՆՔ ԵՒ ՆԱՅԻՆԵՐՈՒ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պարչելոնայի «Եւրոպա» հրատարակչատունը ամբողջ Եւրոպայի մէջ նացիական դրականութիւն կը ամբարձէ: Թաղին բըռնակիչները չատ չնանցած են, բայց չեն յաջողած փակել տալ հրատարակչատունը: Այդ աւեն հանրագրութեան մը ձեռնարկած են փափաքելով որ Քաթալաններու մայրաքաղաքին այդ փողոցը կոչուի Անն - Ֆրանք: Այդ ձեւով, դրադարանը սոխպուած պիտի ըլլայ Անն - Ֆրանքի անունը տեսնելու, լսելու եւ նաեւ իր բոլոր հրատարակութիւններուն վրայ զետեղելու զայն:

***

ԹԵՐԵԻՍ ՕՐ ՄԸ

Քոսթա - Ռիքայի մէջ Յուլիսի սկիզբը տեղի ունեցած է այլամոլորակայիններու հետ չփումներու առաջին միջազգային հանդիպումը: Մասնակցած են 1550 հոգի, կեդրոնանալով երկու հիմնական հարցումի վրայ. «Ե՞րբ պիտի գան» ու «արդեօ՞ք մեր մէջ կը գտնուին արդէն»: Եռօրեայ հաւաքոյթները չանդած են այն եզրակացութեան թէ այլամոլորակայինները չեն ժամանած, բայց օր մը պիտի ժամանեն մեր երկրագունտը: Ե՞րբ: «Երբ մարդ արարածը փոխուի. երբ այլեւս դինուորականներ, կաչառակեր կառավարութիւններ, բռնակալներ, պատերազմներ, ռճիրներ ու դաղութիներ չմնան երկրագունտին վրայ»···

***

ՈՒԻՏՏԵՂԱՅԻ Է ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ

Դանիոյ մէջ Յուլիս 17-ին բացուած է Կաղանդ պապայի նուիրուած համաչխարհային 32-րդ ժողովը որուն մերժած է մասնակցիլ Ֆինլանտիա: Այդ երկիրը կը պահանջէ որ բոլորին կողմէ ինք ընդունուի որպէս Կաղանդ պապային հայրենիքը: Նոյն պահանջը կը ներկայացնեն նաեւ Դանիան, Շուէտը, Նորվեկիան, Իսլանտան: Դանիացիները սակայն քայլ մը աւելի առաջ կ'երթան, ուղղով որ ժողովին մասնակիցները ընտրեն թէ Կաղանդ պապան ծնած է Կրէօնլանտ որ դանիական հող է: Որպէս իրենց թեզը զօրացնող պարագայ, կը յիշեցնեն թէ Կրէօնլանտի մայրաքաղաքին թղթատարութեան դրասենեակը ամէն տարի կը պատասխանէ 125 հազար մանուկներու նամակներուն որոնք կը հասնին աչխարհի չորս ծագերէն:

ԼՕՐԸՆՏ ՏՐՈՒՔ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

ներածական՝ Գործու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝ ՇԱՒՐ ՏԷՐ - ՄԵԼԻՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Մոլթին իւրաքանչիւր ծակոիկէն առատ քրտինք կը ծորէ: Ծառերու մութ տուներին տակ իր թուխ, բարեմիտ ղէմքին վրայ սեղանի կարմիր ծածկոցին ցոլքով, որեւէ այլ բանէ աւելի՝ զայն կը նմանցնեմ ձկթի մեծ կաթիլի մը: Ամօթի որոշ ղգացումի մի խառնուած ինքնագոհութեամբ մը կը տեղեկացնէ, թէ ինչպէս երէկ յետմիջօրէին՝ կառատան մը մէջ հրդեհ ծայր տուաւ: Որպէս հըրշէջ՝ կրակ մարելու իր առաջին փորձառութիւնը պիտի հանդիսանար ասիկա: Բայց դէպքը դայթակղեցուցիչ հանգամանք առաւ ի վերջոյ: Փայլուն սաղարթներով հրշէջներու գունդը պատեհ տեղին հասաւ. Կառավարութեան տրամադրած հրշէջ կառքին կառչած: Սպիրօ եւս հասած էր իր սաղաւարտով, բայց ի՛ր ինքնաշարժին մէջ հպարտօրէն բազմած: Ստուգիւ, կառատան մէջ կրակ կար: Շրջակայ տուներու պատշգամները դիտողներով կը վխտային. ամէնքը անհամբեր կը սպասէին, որ նորակազմ հրշէջ գունդը իր վարպետութիւնը փառատէ կրակի այս առաջին մկրտութեամբ: Ամէն ինչ լաւ կ'ընթանար: Ջուրի խողովակը տարածած միլոցին՝ ոստիկանապետը կարճ բայց հատու ճառ մը խօսեցաւ, բոլորին կոչ ուղղելով որ հանդարտ մնան, պաղարիւնութիւնը չկորնչնեն: Հրդեհ չիջեցնող ցայտաղբիւրին կղպանքը քակեցին. բոցերը մարելու պատրաստ վիճակի մէջ էին: Բայց ճիշդ այդ պահուն վէճ մը ծագեցաւ, թէ ո՞վ պիտի բռնէ ջրացայտ խողովակին ծայրադոյն մասը: Բառերէն՝ չարժուձեւ, չարժուձեւերէն՝ իրական արարք, հոս՝ հրմըշտուք, հոն՝ բռունցքի հարուած եւ ահա կռիւ մըն է՝ սկսաւ: Չոյլ մը հրշէջներ սկսան կռուիլ խողովակին ծայրամասին տիրանալու համար: Այդ պահուն՝ խողովակը ցցուեցաւ ջուրի ուժգին ժայթք մը արձակելով: Այն ինչ որ հրշէջութեան մկրտութիւն մը պիտի ըլլար, դիտողներուն համար վերածուեցաւ ջուրով մկըրտութեան: Ցայտաղբիւրը՝ դանդաղօրէն լնքիրվրայ դառնալով՝ հրապարակին չուրջբոլորը կը հարուածէր ջուրով: Ներքին գործոց նախարարը որ արուեստածաղիկներով զիշերազգեստ մը հագին միամտօրէն կը դիտէր իր պատշգամին, քիչ մնաց որ փողոց իյնար ժայթքին ուժգնութենէն: Կիները կը ճչային: Իրարանցումը որմէ խուսափելու կոչ ուղած էր ոստիկանապետը, ծայր տուաւ: Հարցը կարգադրուեցաւ փայտիկներով զինուած

- Ա՛, սիրելի՛ս, ո՞ւր տեսած էք այսպիսի առատ բերք, - կ'ըսէ:

Արդարեւ, տեսակներու զարմանալի զանազանութիւն ալ կայ:

- Հասո մաչկով այս մեծ խաղողները ձգենք: Բայց սա մանիչակագոյնները փորձեցէք: Գուցէ չա՞տ անոյշ են: Երեք օր չարչարուեցանք, որպէսզի այդեկութքը պատրաստենք: Քանի՞ յաւելեալ բերան պէտք է կերակրենք: Գառ պատրաստողները, խաղող ճզմողները, զարան չինողները:

Պահեստանոցին մեծ դռները կիսաբաց են: Հակայական կարասներն ու տակառները դուրսը խոտին վրայ զրած են, որպէսզի ամրապնդեն ու նորոգեն: Ծառի մը տակ՝ մարդոց պզտիկ բանակ մը այս դործին լծուած է: Գերաններու վրայ զետեղուած կարզ մը տակառներու մէջ աւազ եւ ջուր կը լեցնեն նախքան գլորելը: Այլ տակառները կը նորոգուին կամ կը մաքրուին:

Անկիւնի այդ մեծ տակառը կը տեսնէ՞ք, - կ'ըսէ Կոմսը, - անոր կը պարունք ձեր այնքան գնահատած կարմիր ոսրոտա գինին զոր Զարեհան անգամ կը հանի:

Դարասոնեաններուն չուքը կարծէք ողողուած ըլլար ողկոյզներու բոյրով - անոյշ ճոխ միւսկատ եւ լիզաբետտա: Սեղանին համար՝ Ուրանիա դեռ իրենց թաւչային ճոխ չոգիով պատուաչ ծանր ողկոյզներ կը կտրէ, պանոնք իր թուխ բազուկներուն մէջ դրկած կը ժպտի:

(Շար. 64)

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑ
ՎԱՉԳԷՆ Ա.
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՈՒՐԲԱԹ, Օգոստոս 18, առաւօտեան ժամը 9·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ

ՅԱՏՈՒԿ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
կը կատարուի՝
Ծայրագոյն Պատրիարք
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝
Երջանկայիշատակ
Տ. Տ. ՎԱՉԳԷՆ Ա.-ի
Վախճանման Առաջին տարելիցին առթիւ։

●

Սկզն - Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր Թաղի եւ Շրջակայից բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ Ուրբաթ, Օգոստոս 18, ժամը 11·30-ին իր եկեղեցւոյ մէջ յատուկ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Երանաշնորհ՝

Տ. Տ. ՎԱՉԳԷՆ Ա.-ի
Վախճանման Առաջին տարելիցին առթիւ։

Աբարողութեան կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

(Շար. Ա. Էջէն)

ցիշեներու միջեւ յետագային նոր հանդիպումներ կազմակերպելու մասին։

***

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐ ԳՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

Ընկերային նեղդրումներու հիմնադրամը Գորիսի շրջանին մէջ ձեռնարկած է ծրագիրներու իրականացման. սկսած է վերաշինութիւնը Շուռնուխի դպրոց -- մանկապարտէզին որ քանդուած էր աղբրբէջանական հրահրումներէն, ինչպէս նաեւ Հալիճորի ճամբարին կառուցումը։ Ծրագիրը կը նախատեսէ վերականգնել Ներքին Խնճորեսկի հեռաճայնի կապը, կառուցել Շինուհայրի, Վերիչէնի, Որոտանի ջրային դիծերը, վերանորոգել Ակների միջնակարգ դպրոցը եւ Գորիսի մանկական ստեղծագործական կեդրոնը։

***

ԳԻՒՄՐԻԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Գիւմրիի ձեռնարկութիւնները տարւոյն առաջին վեցամսեային արտադրած են 1 միլիառ 530 միլիոն դրամի ապրանք, ինչ որ անցեալ տարուան համեմատութեամբ աւելի քան եռապատիկ ծաւալ կը ներկայացնէ։ Թէեւ իրենց կարողութենէն աւելի ցած աստիճանով, բայց քաղաքին բոլոր ձեռնարկութիւնները կ'աշխատին ներկայիս, բացի «Ելեկտրոն» գործատունէն։

***

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐԱԴՐԱՄԻ ՀԻՄՆԱՐԿԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Հ. Բագրատեան Օգոստոս 15-ին ընդունած է միջազգային տարադրամի հիմնարկին պատուիրակութիւնը որ աւելի քան երկու շաբաթ է վեր Երեւանի մէջ աշխատանք կը կատարէ։ Պատուիրակութիւնը յայտնած է թէ երկրին պիւտճէի բացը կրճատելու եւ մուտքերը աւելցնելու նպատակով յարմարագոյնը կը նկատէ տուրքերը բարձրացնել։ Հ. Բագրատեան ըսելով թէ ատիկա կը նշանակէ չեզոքել կառավարութեան հարկային քաղաքականութիւնէն, աւելի նպատակայարմար գտած է հարկատուներու թիւին եւ հարկատու մարզերու ընդլայնումը։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ
ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՊՈՒԼՈՆԵ. - Վահէ Չիլինկիրեան 1000 ֆրանք։

***

ՓԱՐԻԶ. - *Յարութիւն Միւթեվէլեան* 1000 *Ֆր.*։

***

ՊԱՆԵԼՕ. - Շիրինեան - Տակառեան ընտանիք 1000 *Ֆր.*։

***

ԱՆԻԻՒ. - *Տիկին Թագուհի Յարութիւնեան* 500 *Ֆր.*։

***

ՓԱՐԻԶ. - *Նուպար Դաւիթեան* 250 *Ֆր.*։

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝
Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին։

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.-

Լորիս եւ Արա Պապանեան՝ իրենց կնոջ եւ մօր՝ Զապէլ Պապանեանի յիշատակին 350 *Ֆր.*, *Տէր եւ Տիկին Հանրի Սարաֆեան* 150 *Ֆր.*, *Յարութիւն Տաւլամեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի՝ Պր. Ժան - Փօլ Սահակեան եւ Պր. Ժագ Պօյաճեան* 500-*ական Ֆր.*, *Պր. Վարազդատ Սամուէլեան (Մխայեալ - Նահանգներ)՝* 1000 *Ֆր.*, *Պր. Պերճ Մամիկոնեան* 300, *Վէնեան Աթիէի մկրտութեան առթիւ՝ Տիկին Ռոզի Վարդ* 500 *Ֆր.*, *Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Յակոբեան* 10·000 *Ֆր.*, *Օր. Տանիէլլ Սարաֆեան* 500 *Ֆր.*, *բժիշկ Նիքոլա Կերտանեան* 500 *Ֆր.*, *Պր. Լեւոն Մխիթարեան* 1000 *Ֆր.*, *Տէր եւ Տիկին Կարպիս Պէկեան* 1000 *Ֆր.*, *Տիկին Ալիս Խալիլ* 200 *Ֆր.*, *Պր. Խոսրով Տէր - Յարութիւնեան* 1000 *Ֆր.*, *Փիէռ եւ Սիլվի Լերեցի պսակադրութեան առթիւ՝ Կրացիա եւ Ժիրայր Յովսէփեան* 5000 *Ֆր.*, *Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Գարակիւլեան* 500, *Պր. Ժան - Ֆրանսուա Սարաճեան* 1000, *Պր. Արմենակ Տոնոյեան (Ռուսիայէն)՝* 100 *տոլար*, *Պր. Ժորժ Գոմպաճեան* 1000, *Զաւէն Սողոմոնեանի քառասունքին առթիւ՝ Ռաֆֆի Սողոմոնեան* 400 *Ֆր.*,, *Մարիամ Քանթարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի՝ Առլին Գանթարճեան* 300 *Ֆր.*։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՃԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Հայաստան հեռաճայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (Ֆոտ)՝ 374 (փոխանակ 7-885-ի) յաւելեալ՝ 2 Երեւանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝ 19 (Ֆրանսայի պարագային անջուշտ) ապա՝ 374-2 եւ թիւը։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արփինէ Աւետիսեան 1000 *Ֆր.* *կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ Գէորգ Փափազեանի մահուան 7-րդ տարելիցին։*

***

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Սահակ. - *Մեսրոպ երգչախումբի անդամներն ու դեկավարը* 200 *Ֆր.* *կը նուիրեն «Յառաջ»ի, ի յիշատակ խումբի անդամուհի՝ Սեդայի հօր՝ Թադէոս Սիմոնեանի, անոր մահուան առիթով։*

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
■ ASSISTANCE A L'AÉROPORT
■ ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
■ RÉSERVATION D'HÔTEL
■ LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
■ EXCURSIONS GUIDÉES
■ VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE
PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL
PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL
SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78. 60 92. 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48
EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES
STUDIO VICKEN PARIS 1995

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը։

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% *Թ.Վ.Հ.* (*տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. դումարը*)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անդամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 *տող*) *մահազդներու պարագային եւ* 1/8*րդ* (12-13 *տող*) *մնացեալին։*

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Քերքին վարչութեան։

COMMEMORATION
DU 85ème ANNIVERSAIRE
DES CROIX DE SECOURS
DIASPORIQUES ARMENIENNES
organisée par
LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS
DE FRANCE
Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO
Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30
Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

— ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ —
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ 75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ 150 ՖՐ.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ 80 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.
ԵՒ
«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկախաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 ՖՐ.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի։
Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր գլուխ։

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 19-20
SAMEDI - DIMANCHE
19-20 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- վեցամսեայ ։ 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթաթերթ առաքում) -- Հատը ։ 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.658 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.658

ՓԱՐԻԶ

ՈՃՐԱՓՈՐՁ ՄԸ ԵՒՍ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ՝ ԷԹՈՒԱԼ

17 ՎԻՐԱՒՈՐ ՈՐՈՆՑ ԵՐԵՔԸ՝ ԾԱՆՐ

Սէն - Միշէլի կայարանի ոճրափորձէն (Յուլիս 25) երեք շաբաթ առք, երկրորդ ոճրափորձ մը գործուեցաւ Փարիզի մէջ, այս անգամ չատ աւելի աչքի զարնող վայր մը՝ էթուալի հրապարակն ինկ, Ավընիւ որ Ֆրիէտլանտի անկիւնը։ Օգոստոս 17, Հինգշաբթի, ժամը 17·05-ին է որ զօրաւոր պայթում մը կը պատահի, թերթերու կրպակի մօտ գտնուղ աղբակողովի մը մէջ։ Այդ պահուն, առաւելաբար օտար զբօսաշրջիկներ հաւաքուած են հոն, ինչ որ կը հաստատուի արդէն վիրաւորներու ինքնութենէն, քանի որ 17 վիրաւորներէն 11-ը՝ օտար են, առաւելաբար իտալացի եւ անգլիացի։ Ասոնցմէ երեքը -- մէկ իտալացի մանուկ եւ մէկ Անգլուհի -- ծանր վիճակի մէջ են։ Նման պարագաներու, միակ դրական երեւոյթը զոր բոլոր ականատեսները կը չեշտեն, օգնութեան սպասարկութեանց արագընթաց ժամանումն է։ ՍԱՄԻՒ եւ հրշէջ հասած են հազիւ քանի մը վայրկեան յետոյ եւ այս անգամ ալ Շան - ղ'Էլիզէի «Դանիական Խանութ»ն է որ կը ծառայէ որպէս վայր, անմիջական խնամքներու համար։

Արարքէն քանի մը վայրկեան առք տեղւոյն վրայ կը հասնէին նախարարապետը՝ Ա. Ժիւպէ եւ Ներքին նախարարը՝ Ժ. Լ. Տըլըէ որ կէս ձգած էր իր արձակուրդը եւ կրնար միայն իր վրդովումը արտայայտել ու բաւական հասարակ տեղիք խօսքեր ընել ինչպէս՝ «անընդունելի, վատ, անորակելի, դայթակղեցուցիչ ապարք»։ Շերեք յարաբերութեան մէջ կը մնար հեռաձայնով Պրեկանսոնի ամրոցէն վառի նահանգ) ուր իր արձակուրդը կանցընէ։

Այս արարքներու հեղինակներուն մասին միայն վարկածներ կան, քանի որ ինչպէս Սէն - Միշէլի պարագային, այս անգամ ալ տէր. եղող չկայ։ Միշտ հաւանական կը նկատուի խալամական կազմակերպութիւն մը (օրինակ՝ Ժէ - Ի - Ա) թէեւ ան ալ սովորութիւն ունի ստանձնելու իր արարքները։ Ինչ որ յատկանշական կը նկատուի արարքին ձեւն է, այսինքն պայթող մեքենան արթիզանալի գործ է եւ ոչ կառոյց ունեցող ահաբեկչական խմբակի։ Այս անգամ մեծ չիչ մըն էր (պռնպոնն) կազմով եւ դամերով լեցուած որ կը պայթէր։ Անկարելի չի նկատուիր որ կողմնակի խմբակներու գործն ըլլայ։ Պէտք է նկատել նաեւ որ մետիաները այնքան փութկոտութիւն կ'ուզեն ցոյց տալ, բան մը աւելի ըսելու համար որ յաճախ անտեղի տեղեկութիւններ ալ կը պարզուին։ Օրինակ՝ «Լիպերասիոն» Օգոստոս 18-ին սա խորագիրը կը դնէր. - «ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐՈՒ ԲԱԶՄԱՅՈՒՄԸ ԿԸՐՆԱՑ ՕԳՆԵԼ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ»։ Ուրեմն, եթէ լաւ հասկցանք, կը մնայ մաղթել որ ամէն օր ոճրափորձ մը գործուի ոստիկանութեան գործը դիւրացնելու համար, հոգ չէ թէ նոր զոհեր ըլլան։ Պէտք է ըսել որ պետական դէմքերու ելոյթներն ալ չատ աւելի յաջող չեն, ոչ իսկ Ներքին նախարարի մը, նախարարապետի մը կամ փարիզի քաղաքապետին։

*
**

Փարիզի պարսկական դեսպանատունը բոլորովին հերքեց թէ որեւէ ձեւով Պարսիկներու գործ ըլլայ։ Այս հերքումը կը կատարուէր որովհետեւ դիւանագիտական միջոցներ մշակուած են. այսպէս ըլեռուցում պիտի ունենան միայն անոնք որոնք այդ ուղղութեամբ փաստեր կը յայտնեն։ Աւտր պատճառը այն է որ չատ անբաւարար է ըլեռուցումի վարձքերու հաւաքը։ Ընկերային Ապահովութեան նախարարութեան հետ ծրագիրը պատրաստուած է օգնելու համար կարօտ ընտանիքներու ըլեռուցումի խնդիրին։ Որոշուած է անոնց կտրօններ բաշխել որոնցմով անոնք ըլեռուցումի փոխարժէքը 50% զեղչով պիտի վճարեն։

*
**

ՀԻՒԾԱԽՏԻ ԲՈՒԾՄԱՆ ՈՒ ԿԱՆԽԱՐԳԻԼՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Երեւան դացած է Առողջապահութեան համաշխարհային կազմակերպութեան հիւծախտի մասնագէտներէն բժիշկ՝ Ռ. Զալէսքի։ Այցելութեան նպատակն է հիւծախտի բուժման ու կանխարգիլման հայաստանեան ծրագիրը չարունակել։ Անցած է թէ այս ուղղութեամբ հայ մասնագէտներ պատրաստուած են Վարշավայի ու Թիֆլիսի մէջ կազմակերպուած դասընթացքներով։ Բուժումի ու ախտաճանաչումի համար հարկաւոր դեղօրայքը եւ այլ նիւթեր յանձնուած են հիւանդանոցներուն եւ առողջական այլ հաստատութիւններու։

*
**

ԷՏ· ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ

Ըստ «Նոյեան տապան» գործակալութեան Օգոստոս 16-ի լրատուութեան, որ հրատարակուած է ոչ պաշտօնական մամուլի մէջ, անցեալ չաբաթ Ռուսաստանի իրաւասու մարմինները երկրէն վտարած են «Ռուս - հայկական համագործակցութեան ժողովրդավարութեան» հիմնադրամի նախագահ՝ Էտուարդ Յովհաննիսեանը։

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Ֆրանսիա Փարիզ

«Յառաջ» օրաթերթի խմբագրութիւն

Խմբագիր Տիկին Արփիկ Միսաքեանին

Մեծարգոյ Տիկին Միսաքեան

Շնորհաւորում ենք Զեզ եւ խմբագրութեան աշխատակիցներին «Յառաջ» օրաթերթի լոյս ընծայման 70-ամեակի կապակցութեամբ։

Հայ ժողովուրդը թէ Հայաստանում եւ թէ Սփիւռքում հարուստ չէ նման պատկառելի տարիք եւ աւանդոյթներ ունեցող պարբերականներով։ Ձեր օրաթերթը, որ սահզծուել է յիրաւի ազգային կերպար եւ մտածողութիւն ունեցող մի մարդու՝ Ձեր հօր՝ Շաւարշ Միսաքեանի յղացմամբ, անգնահատելի դեր է կատարել հայութեան ինքնապահպանման եւ ազգային գաղափարների արծարծման գործում։

Նոր ժամանակում եւ նոր իրավիճակում եւս «Յառաջ» օրաթերթը կարողանում է գնահատել ու գնահատել հայութեան զբլխաւոր արժէքները՝ Հայոց Պետութեան գօրացումն ունենալով իբրեւ գերխնդիր։

Յանկանում ենք Զեզ անձնական եւ ընտեղծագործական յաջողութիւններ։

Յարգանքով՝
ՄԱՆՈՒՇԱԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Հիմնադրամի Գործադիր
վարչութեան Տնօրէն

Օգոստոս 17, 1995
Երեւան

Ֆրանսիա Փարիզ

«Յառաջ» օրաթերթի խմբագրութիւն

Խմբագիր Տիկին Արփիկ Միսաքեանին

Մեծարգոյ Տիկին Միսաքեան

Շնորհաւորում ենք Զեզ եւ խմբագրութեան աշխատակիցներին «Յառաջ» օրաթերթի լոյս ընծայման 70-ամեակի կապակցութեամբ։

Հայ ժողովուրդը թէ Հայաստանում եւ թէ Սփիւռքում հարուստ չէ նման պատկառելի տարիք եւ աւանդոյթներ ունեցող պարբերականներով։ Ձեր օրաթերթը, որ սահզծուել է յիրաւի ազգային կերպար եւ մտածողութիւն ունեցող մի մարդու՝ Ձեր հօր՝ Շաւարշ Միսաքեանի յղացմամբ, անգնահատելի դեր է կատարել հայութեան ինքնապահպանման եւ ազգային գաղափարների արծարծման գործում։

Նոր ժամանակում եւ նոր իրավիճակում եւս «Յառաջ» օրաթերթը կարողանում է գնահատել ու գնահատել հայութեան գբլխաւոր արժէքները՝ Հայոց Պետութեան գօրացումն ունենալով իբրեւ գերխնդիր։

Յանկանում ենք Զեզ անձնական եւ ընտեղծագործական յաջողութիւններ։

Յարգանքով՝
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 14, 1995
Մարսէյլ

Ասնուագայլ Տիկին Միսաքեան

Եւ յարգելի գործակիցներ

«Յառաջ» օրաթերթի 70-ամեակի ուրախ առիթէն օգտուելով, Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին վարչութեան անդամները կուզան սրտանց չնորհաւորելու եւ մաղթելու երկար եւ բեղուն տարիներ։

Կեցցէ՛ եւ երկա՛ր ապրի «Յառաջ»ը որ հայ ազգին սիրտն ու ձայնն է։

Յարգանօք՝
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 14, 1995
Մարսէյլ

ԵՐԵՔԱԿԱՆ

ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 17 / 18)

Բ. ԱՐԱՐՔՅԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԸ

Ազգային Ժողովի նախագահ Բ. Արարքեան Օգոստոս 16-ին ընդունած է Բրիտանիոյ Երեւանի դեսպանը։ Տեսակցութեան նիւթ եղած է երկու երկիրներու միջեւ համագործակցութեան զարգացումը, միջխորհրդարանական կապերու ընդլայնումը եւ Հայաստանի մէջ ժողովրդավարական գործընթացներուն աջակցելու կարեւորութիւնը։ Բրիտանիոյ դեսպանը չեշտած է տնտեսական փոխադարձ կապերու ամրապնդումի աշխատանքը եւ բրիտանական գործի շրջանակներու կողմէ Հայաստանի մէջ ներդրումներ կատարելուն տրուած քաջալերութիւնը։

*
**

«ՁՄԵՌ 95 -- 96»

«Ձմեռ 95 -- 96» ծրագրով կը նախատեսուի անցեալ տարուան չափով ըլեռուցում ապահովել։ Ատիկա կը նշանակէ Երեւանի մէջ տաքցնել 2400 չէնք որոնց 2100-ը բնակարան են։ Քաղաքային խորհուրդին փոխ - նախագահը ըսած է թէ յառաջիկայ ձմրան համար նոր մօտեցումներ մշակուած են. այսպէս ըլեռուցում պիտի ունենան միայն անոնք որոնք այդ ուղղութեամբ փաստեր կը յայտնեն։ Աւտր պատճառը այն է որ չատ անբաւարար է ըլեռուցումի վարձքերու հաւաքը։ Ընկերային Ապահովութեան Նախարարութեան հետ ծրագիրը պատրաստուած է օգնելու համար կարօտ ընտանիքներու ըլեռուցումի խնդիրին։ Որոշուած է անոնց կտրօններ բաշխել որոնցմով անոնք ըլեռուցումի փոխարժէքը 50% զեղչով պիտի վճարեն։

*
**

ՀԻՒԾԱԽՏԻ ԲՈՒԾՄԱՆ ՈՒ ԿԱՆԽԱՐԳԻԼՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Երեւան դացած է Առողջապահութեան համաշխարհային կազմակերպութեան հիւծախտի մասնագէտներէն բժիշկ՝ Ռ. Զալէսքի։ Այցելութեան նպատակն է հիւծախտի բուժման ու կանխարգիլման հայաստանեան ծրագիրը չարունակել։ Անցած է թէ այս ուղղութեամբ հայ մասնագէտներ պատրաստուած են Վարշավայի ու Թիֆլիսի մէջ կազմակերպուած դասընթացքներով։ Բուժումի ու ախտաճանաչումի համար հարկաւոր դեղօրայքը եւ այլ նիւթեր յանձնուած են հիւանդանոցներուն եւ առողջական այլ հաստատութիւններու։

*
**

ԷՏ· ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ

Ըստ «Նոյեան տապան» գործակալութեան Օգոստոս 16-ի լրատուութեան, որ հրատարակուած է ոչ պաշտօնական մամուլի մէջ, անցեալ չաբաթ Ռուսաստանի իրաւասու մարմինները երկրէն վտարած են «Ռուս - հայկական համագործակցութեան ժողովրդավարութեան» հիմնադրամի նախագահ՝ Էտուարդ Յովհաննիսեանը։

ԱՊՐԻԼ 24

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Հարիւր տարիէ ի վեր թոյն մը աւերը կը գործէ մեր ազգին հոգեբանութեան ու ստեղծագործ երեւակայութեան մէջ: Այդ թոյնը՝ Թուրքն է, կամ աւելի ճիշդը՝ Թուրքին տեղութիւնը եւ անդրհը: Պատմաբաններու, քաղաքագէտներու, լրագրողներու եւ չատ չատերու համար այս իրողութիւնը մտահոգիչ չէ ու հայ կեանքի բնական մէկ երեւոյթը դարձած է: Մտաւորականներուն համար սակայն ասիկա չատ լուրջ հարց է, եւ ուշ կամ կանուխ պէտք է դիմակալուի ու լուծուի:

1894-էն 1896 Ապտիւլ Համիտի կազմակերպած համատարած ջարդերուն հարիւրամեակն է եւ պատեհ առիթն է մեր ուշադրութիւնը հայ -- Թուրք տառապատին տադնապին վրայ կեդրոնացնելու: Այս առիթիւ, անտեղի չըլլար եթէ այդ սպանդէն փշրանք մը եւս յիշողութեան բերենք:

«Տրապիզոնի ջարդը:

. . . . . .

Հեռուէն զննդակահար ըրին մսագործ Ադամը իր տղուն Գարեգինի հետ իրենց խանութին մէջ. յետոյ յարձակելով վիրաւորեալներու վրայ, սկսան անզամահատ ընել զանոնք զազանաբար. թեւ, զլուխ, սրունք, եւ այլ մասեր կախելով երկաթէ կեռերէ, իբրեւ մսի սկսան ծախել անցորդներուն պոռալով՝ «Ի՞նչ կ'ուզէք, թե՞ւ, սրո՞ւնք, ո՞տք, զլո՞ւխ, առէք ամէն ժամ»:

Կը յարձակին Յովհաննէս Աւագեանի տան վրայ, կը խորտակեն դուռը ու կը խուժեն ներս: Յովհաննէսը, երեք տարեկան տղեկը ձեռքը, անոր կինը, չրջապատուած իրենց որդոցմով, կ'էյնան գազաններու ոտքը, լալով, ողբալով կ'առաջարկեն անոնց տանիլ իրենց բոլոր հարստութիւնը, միայն խնայէին իրենց կեանքին: Անօգո՞ւտ. անողորմները կը սպանեն նախ տղեկը հօրը բազկացը մէջ, յետոյ ալ կը մորթեն զինքը կնոջը ոտքին տակ»:

(«Դրօշակ»,
Նոյեմբեր 15, 1895, էջ 9)

Փշրանք մը՝ այն ահաւոր յիշատակէն որ մեր ազգը պահած է Թուրք ժողովուրդին հետ իր վեց դար դրացնութեան փորձառութենէն: Անմարդկային պիտի ըլլար եթէ մոռնար մեր ժողովուրդը, ոչ այնքան Թուրքը՝ որքան «Թրքութիւն» կոչուած դազանային հոգեվիճակին սոսկումը որ չորս սերունդ եառ՝ տակաւին կը հալածէ մեզ, Աւստրալիայէն մինչեւ Գանատա: Անչուշտ Թուրքերը, իրենք, խնդիր չունին ու խղճահարութիւնը երբեք չէ այցելած իրենց երկիրը: Հաւանաբար դիտակից իսկ չեն իրենց հոգեկան աշխարհին մէջ ծածուկ ապրող այս վէրքին: Մենք ենք որ այդ ախտը կը քաշենք, մենք ենք որ կը չարունակենք հարիւր տարիէ ի վեր այդ սոսկումին, այդ բանդագուշանքին ազդեցութիւնը կրել: Եւ եթէ այսպէս չարունակուի՝ դեռ հարիւր տարի մը ե՞ւս պիտի տանինք այդ թոյնը մեր արեան մէջ: Ի՞նչ հեռանկար կը բացուի մեր ու մեր զաւակներուն առջեւ -- հարցը կը դնենք որովհետեւ սերունդներու յաջորդականութեան չղթան տակաւին ամուր է մեր ազգին մէջ: Ասկէ քանհինգ տարի ե՞րբ ո՞վ պիտի:

Ահա ուրեմն տարիէ ի վեր Թուրքին դիմագիծը չէ փոխուած մեր ներքին հայելիներուն մէջ ու ցեղասպանութիւնը կը չարունակէ իր աւերը: Այս աւերն է որ ձեւ փոխած է որովհետեւ «ձերմակ Ջարդը»ին հոմանիշը միայն Զուլումը չէ, այլ՝ Պատակառումն ալ է, հաւանաբար աւելի վնասակար քան մեր թիւին պակասը, լեզուին ժժդունիլը, խառն ամուսնութիւնը, դասալքութիւնը: Այս պատակառումը, մեր ուժերը իրար միացնելու անկարողութիւնը նոր երեւոյթ չէ հայութեան կեանքին մէջ, սակայն նոր է մեր ցրուածութիւնը, յարատեւ տեղափոխումը: Անկախ Հայաստանի մը գոյութիւնն իսկ անկարող եղաւ մեզ լրջացնելու պատմութեան դիմաց, տէր կանգնելու մեր հաւաքական ժառանգին: Ու ցեղասպանութեան օրակարգին վրայ մնացած ենք ահա կէս դարէ ի վեր, անսահման ուժ, սիրտ եւ միջոցներ կը թափենք զայն լուծելու՝ սակայն ուր որ էինք 1965-ին դեռ հոն ենք: Եթէ այդ օրակարգը լուծելու համար մեր սրբամաղրած մտաւորական ուժին մէկ մասը գործածէինք մեր մշակոյթի հետապընդումին համար՝ այսօր մեր վիճակը նախանձելի կ'ըլլար: Կուսակցութիւնները փորձեցին լուծել՝ ոչ մէկ արդիւնք տրուաւ: Ահաբեկիչները մէկտեղ ինկան՝ սակայն ղեռ հարցը անլուծելի կը մնայ: Դիւանագէտները ձեռք զարկին՝ նոյն ժըխտական հետեւանքին հասանք: Հայ եկեղեցին Թուրք կրօնականներու հետ երկխօսութեան դաղափարը չէ յայտնած: Իրականութեան մէջ, հայ կղերականները, նոյնիսկ Գալիֆորնիոյ Window պարբերականին չուրջ խմբուած պրպտող, նորութեան հակամէտ երիտասարդ կրօնականները ,այդ հարցը օրակարգի նիւթ չեն դարձուցած, որքան որ գիտեմ: Մէնց Հայաստանը, որմէ յոյսեր ունէինք՝ սակայն ան ալ իր վերապրումի հրատապ օրակարգը ունի լուծելիք էն առաջ, եւ geopolitic ու քաղաքական տրամաբանութիւն մը կայ որ բոլորովին տարբեր է, ըստ երեւոյթին՝ մեր բարոյական ու իրաւական տրամաբանութենէն: Դժբախտաբար, Հայաստանի մէջ մտածումի հոսանք մը կայ որ դէմ չէ ցեղասպանութեան դաղը սակարկութեան առարկայ դարձնելու: Այս մտայնութիւնը մասամբ արդիւնք է Սփիւռքահայութեան հանդէպ Հայաստանի կառավարութեան որդեդրած ժխտական վերաբերումին: Պէտք կ՚ո՞յ չեչտելու թէ ամերիկածին կէս միլիոնէ աւելի հայութիւնը իր ազդային ինքնութիւնը յաջողած է պահպանել մէյ մը եկեղեցիին չուրջ խմբուելով, մէյ մըն ալ ցեղասպանութեան դատին գինուորագրուելով: Հայաստանի ղեկավարներէն ոմանք տեղեակ չեն կամ ալ չեն ուզեր տեղեակ ըլլալ այս իրողութեան: Հաւանաբար չատերուն այնքան ալ հոգը չէ այդ հսկայ զանգուածին ղպացումները: Անտղնիւ այս վերաբերումը չատ ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ ազդային մխանութեան տեսակէտէն ճիշդ այդ տեսիլներուն երբ Հայաստան եւ Սփիւռք իրարու օգնութեան այնքան պէտք ունին:

Թուրքերը կը չարունակեն պաշտօնապէս ուրանալ ճշմարտութիւնը, հակառակ որ նշաններ կան թէ անպաշտօն ուժեր տրամադիր են հակառակ ուղղութեամբ չարժելու, դէպի պատմական իրողութեան ընդունումը: Ահա այս նոր ճամբան է որ պէտք է փորձուի՝ դուրս ելլելու համար փակուղիէն, մեր չահուն համար: Հայ եւ Թուրք դրագէտներու հանդիպում մը որուն միակ օրակարգը զիրար ճանչնալ ըլլայ, առանց նախապայմանի, եւ որ տեղի ունենայ չէզոք վայր մը՝ կը Թուի յաջորդ քայլը ըլլալ: Վստահ եմ Թուրք մտաւորականներ կան որոնք դժգոհ են ծածկումի քաղաքականութենէն որ կառավարութիւնը կը հետապնդէ եւ հանդիպում մը հայ մտաւորականներու հետ՝ մարտահրաւէրի մը նման փորձութեան ենթարկելու է իրենց արուեստագէտի խղճմտանքը: Նախընթացը՝ Օսլոյի մէջ հրեայ եւ պաղեստինցի մտաւորականներու երկարատեւ ու զաղտնի հանդիպումն էր, պարզապէս զիրար ճանչնալու եւ փոխադարձ վստահութիւն ներչնչելու մէկզմէկու, առջի տարի՝ որ ճամբան հարթեց ներկայ բանակցութիւններուն: Վերջին տարիները, հին թշնամիներու հաշտութեան պարադաներ եղան հրեայ - դերմանի, հրեայ - պաղեստինցի, ճափոն - Աւստրալիա, Հարաւային Աֆրիկէի սեւ ու ճերմակ համայնքները, Հիւսիսային Իրլանտայի Ազդայնական ու Թագաւորականները եւայլն: Կան սակայն անհաչտ թշնամիներ -- Կիպրոս, Թիմոր, նախկին Եուկոսլավիա, Թիպէթ, Ռուանտա եւայլն: Ցանկը, երկու խմաստով ալ, երկայն է:

Այս քանի մը մտածումները մեզմէ չատերուն զալու են սակայն երբ ազդովին միաճայլ կեցուածք որդեդրուած է ու դէպի լուծում ու լոյս ոչ մէկ ճեղք որեւէ տեղ կը տեսնուի՝ անհրաժեշտ կ'ըլլայ կասկածի տակ առնել այդ կեցուածքը: Ինչ որ չի փոխուիր կեանքի մէջ՝ դէպի մահ միայն կրնայ տանիլ: Պէտք է փորձել նոր միջոցներով դէպքերու ընթացքը փոխել: Թուրքերուն անդիջող ուրացումը ցեղասպանութեան՝ քարացած քաղաքականութեան, մեռած երեւակայութեան ու խղճմտանքի, տհասութեան մէջ բրածոյացած մտածողութեան եւ քաջութեան պակասի մը փաստն է: Դժբահտութիւնը այն է որ մեզ ալ վարակած է անոնց այդ հիւանդութիւնը: Մեր չահը կը պահանջէ տեղէ մը փշրել «ցեղասպանութիւն» կոչուած այս մարդապիղծ արարքին «անէծքը» որ կը Թուի հարուածել թէ՛ ոճրագործին թէ ալ զոհին, ու տեւել սերունդներով...: Պէտք է ցոյց տանք Թուրքերուն իրենց կեցուածքին անմարդկային եւ ապաբարոյական նկարագիրը: Եթէ կրնանք՝ պէտք է փորձենք քաղաքակրթել զիրենք, ցոյց տանք իրենց ո՞րն է հասուն, մշակուած ժողովուրդի մը վարմունքը: Կեանքի մէջ, միշտ ուժովն է որ առաջին ձեռք երկարողը կ'ըլլայ ու մենք ուժով ենք որովհետեւ մեզ հետ է ճըշմարտութիւնը: Եւ այս ընելու համար լաւագոյն տարրը մտաւորականութիւնն է: Անչուշտ բանիմաց քաղաքագէտներ «միամիտ, ցնորամիտ, անպատասխանատու» պիտի որակեն նման նախաձեռնութիւն մը: Խնդիրը չէ - կեանքի մէջ, ամէն մարդ իր պարտականութիւնը պիտի ընէ: Ու այսօր, ինձի կը Թուի Թէ այդ՝ մտաւորականութեան պարտականութիւնն է:

Յունիս 21, 1995
Սիտնի, Աւստրալիա

ՄԱՐՄԱՐԱ

ԳՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Լ.Զ.

«Կեանքի Մը Երէք Կիրակինները» Թատերախաղիս բեմադրութեան համար մեր ստանձնած աշխատանքով կը բացուէր կեանքիս ամէնէն համով ու անմոռանալի շրջաններէն մէկը: Գործը ճամբայ ելած էր այլեւս: Ամէն օր, իրիկուան դէմ, երեքս, Սիրարփի Ամէմեան, Արթօ Պէրպէրեան եւ ես՝ կը մէկտեղուինք Սիրարփի Ամէմեանին տան մէջ եւ առաջ կը տանէինք բեմադրութեան փորձերը: Աստուա՛ծ իմ, որքան հաճելի էր աշխատիլ այդպիսի երկու լուրջ արուեստագէտներու հետ: Ես կը յարգէի անոնց տաղանդը, անոնք ալ կը յարգէին հեղինակի իմ իրաւունքները: Շատ կարճ ժամանակի մէջ երկուքն ալ կատարելապէս անդիր սորված էին այդ երկար Թատերախաղին դժուար պատճէնը: Կ'արժեւորէին բոլոր սրամտութիւնները, դեղեցիկ հայերէնով մը կեանքի կը կոչէին «Նուարդ»ին եւ «Ա-բա»ին դեմ նման հոսող - գացող խօսակցութիւնները: Ես կը կատարէի ո՛չ միայն բեմադրիչի, այլ նաեւ յուշարարի պաշտօնը: Ամէնօրեայ այս չատ աշխատանքին չնորհիւ ես իսկ գրեթէ անդիր սորված էի Թատերախաղին բազմաթիւ մասերը եւ հետզհետէ աւելի չատ կը սիրէի այդ գործս:

Երէքս ալ այլեւս Թատերախաղով այնպէս մը լեցուած էինք, որ մեր բոլոր խօսակցութիւնները այդ Թատերախաղով կը սնանէին. Թատերախաղէն փոխառնուած սրամտութիւններով ու նախատակութիւններով կը խօսէինք երարու հետ: Այս մթնոլորտին մէջ է որ աշխատանքը հսկայաքայլ յառաջացաւ: Մէկ ամիս վերջ Թատերախաղը գրեթէ պատրաստ էր: Միութեան տեղեկապետ Ճարտարապետ Ցարութիւն Ֆաչասուրեանն ալ պատրաստած էր պատշաճ տէկօր մը: Որոչեցինք առաջին ներկայացումը սարքել 1959 Ապրիլ 30-ի գիշերը: Հիմա մեծ յուզում մը ու անհամբերութիւն մը լեցուցած էր մեր սիրտը:

Թատերախաղին ներկայացումը առաջին գիշերէն իսկ յաղթանակ մը դարձաւ: Սրահը ամբողջովին լեցուն էր հրաւիրեալներով, բայց ես ժողովուրդին դիմացը ելլելու համարձակութիւնը չունէի եւ նախընտրած էի մնալ քուլիսին մէջ: Արդէն պարտաւոր էի կատարել յուշարարի պաշտօն: Սիրտս ուժգին կը բաբախէր երբ զանգակները հնչեցին ու վարագոյրը բացուեցաւ: Կեանքիս մինչեւ վերջը պիտի չկարենայի մոռնալ այն անձկութիւնն ու սարսափը, որ հոգիս այդ գիշեր կրծեց մինչեւ որ սրահէն լսելի դարձաւ ժողովուրդին առաջին խնդուքն ու հակազդեցութիւնը: Անձկութեան մէջ էի, որովհետեւ խաղը սկսած էր եւ սրահէն չուկ չէր լսուեր: Ամէն հեղինակ ու ամէն դերասան սրահէն կը սպասէ այն առաջին չուկը, այն առաջին ապդանչանը, որ գոյց կուտայ Թէ ներկայացումը սկսած է կարթել հանդիսականը: Այդ գիշեր չատ անհամբեր էի սպասուած այդ չուկը լսելու: Որովհետեւ ժողովուրդը էյի տեսներ, ես ինձի կը հարցնէի Թէ սրահը էյ՞ը տաքցած տակաւին, ժողովուրդը էյ՞ը հաղորդուած Թատերախաղին հետ: Բնբերախտաբար չուտով եկաւ սպասուած ապդանչանը: Առաջին անդամ որ սրահին մէջ ալիքի մը նման տարածուեցաւ խնդուքն ու զոհունակութեան մրմունջ մը, ես լայն չունչ մը առի: Հիմա Թատերախաղին ու ժողովուրդին միջեւ կամուրջը նետուած էր: Այնուհետեւ մթնոլորտը ամէն վայրկեան քիչ մը եւս տաքցաւ եւ երբ վերջացաւ երրորդ վարագոյրն ալ, Թատերախաղը ողջունուեցաւ որոտընդոստ ծափահարութիւններով:

Ներկայացումէն վերջ երբ հանդիսականները մեզ չնորհաւորել սկսան, անոնք զիտէ կուտային որ արտակարգ ու բոլորովին տարբեր Թատերախաղ մը դիտած էին այդ գիշեր: Ես ինքնավստահ էի, գիտէի որ ի՞նչ բանի մէջ կը կայանար իմ Թատերախաղիս բազմաթիւ հայկական Թատերախաղերէ ունեցած տարբերութիւնը: Ես այն հաւատքն ունէի որ խաղին մէջ երկիւղածութիւնները, հաւատարիմ մնալով հանդերձ մաքուր հայերէնի կազապարներուն, չատ աչխոյժ էին, չատ ընթացիկ եւ առօրեայ, իրապաչտ: Հիմնակին համար ամէնէն պատուաբեր կէտն ալ այն էր որ ամբողջ խաղը հիմնուած էր երկու հոգիի վրայ: Հանդիսականները Թերեւս կը վարձէին որ տիկին դժուարութիւն կուտայ միայն դերակատարներուն, սակայն հեղինակին համար այնքան դիւրին չէր ամէն ինչ քալեցնել միայն երկու հոգիով: Այդ տեսակէտէն, Թատրոնէ հասկցող մարդիկ այս Թատերախաղը Թէքնիք կարեւոր յաղողութիւն մը նկատելու էին: Ուրիչ կարեւոր կէտ մըն ալ այն էր որ ընկերային քանի մը կարեւոր պատգամներ կային այդ խաղին մէջ: Կրնայի երկարել չարքը Թատերախաղիս բազմաթիւ այլ մանրամասնութիւններուն: Այս բոլորին վրայ պէտք էր աւելցնել երկու դերակատարներուն անվիճելի կարողութիւնն ու տաղանդն ալ: Անթերի խաղարկութիւն մը ցուցաբերած էին անոնք: Թէեւ մեր վախցածը մեր զըխուն եկած էր, մէջտեղ մը Սիրարփի Ամէմեան ցատքած էր չատ կարեւոր հատուածի մը վրայէն, զոր փորձերու ընթացքին ալ կը մոռնար յաճախ, եւ իմ յուշարարութիւնս ալ չէր բաւած կացութիւնը փրկելու, բայց բարեբախտաբար Արթօ Պէրպէրեան, որ կարդալու չափ կատարեալ կերպով անդիր էր գործը, անդրադարձաւ սխալին ու ցատքած մասը յիշեցնող ռեփլիք մը տուաւ իր խաղընկերուհիին եւ փրկեց կացութիւնը:

Ամէն ինչ չատ լաւ էր: Բայց արդեօք յաջորդ օր ի՞նչեր պիտի գրէին մեր Թերթերը:

Ռ. Հ.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՕՐՈՒՄՆԵՐ
-101-

ՄԵՆՔ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐԸ

Եթէ Հայաստանը բոլորովին առանձնացած կղզի մը ըլլար, պարզ է, արտաքին յարաբերութիւնները խնամելու կարիքը չինք ղգար: Հարցը այն է սակայն, որ ունինք մօտակայ ղրացիներ, հեռակայ «բարեկամ»ներ: Կարճ խօսքով՝ մեզի համար ուրիշները կան, պիտի մնան, ու դեռ չատանան:

Այս իրողութիւնը մեր հանապազօրեայ մտահոգութեան առարկան է: Հետեւաբար՝ Հ. Հ. Կառավարութեան արտաքին քաղաքականութենէն զատ՝ Սփիւռքի մէջ մենք եւս լծուած ենք Հայաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը վարելու ուրոյն գործունէութեան: Մեր նուրբ առաքելութեան առանցքը կը կազմէ Հ. Հ. Կառավարութեան ու նախագահին վարկաբեկումը՝ յաչս մեր բնակած երկիրներու իշխանութեանց: Հանրութեան ծանօթ է նաեւ, թէ օրակարգի վրայ դրնուած քաղաքական դրեթէ բոլոր հարցերու շուրջ -- ե՛ւ անմիջական դրացիներուն ե՛ւ աւանդական «բարեկամներուն» առընչուող -- մենք կը հակադրուինք Հ. Հ. Կառավարութեան ու նախագահին: Խօսքս այս մասին չէ:

Զիս հետաքրքրողը՝ նուազ աւանդական բայց ապագայ խոստացող յարաբերութիւններն են հետեւեալ երկիրներուն հետ.-

Ա) -- ՃԱՓՈՆ. -- Հայաստանի առաջին հանրապետութեան օրով Հայ սիկին մը ունեցած ենք հոն՝ իբրեւ հիւպատոս: Վորդրային վարչակարգի շրջանին կ'ըսէին թէ ճափոնցիք չատ կը դնահատեն մեր լեռներուն քարերը, մեծ քանակութեամբ կը գնեն: Այժմ՝ Հ. Հ. իշխանութիւնները կը փափաքին դեսպանատուն մը բանալ Թոքիոյի մէջ, այս անգամ երեւի գործ տալու համար դոնէ երկկողմանի փոխանակութիւններու: Կ'ենթադրեմ որ մենք պիտի չարունակենք ուշարկել քար, անոնք պիտի ուզեն ծախել ինքնաշարժ եւ կենտրոնիք սարքաւորումներ: Եթէ զիս լսող ըլլայ, պիտի թելադրեմ որ առ այժմ հոնկէ միայն ներածենք արտադրողական մեծ հաստատութիւնները եւ աշխատաւորներու կեանքի պայմանները ճաւոնական ոճակիով կազմակերպելու դաղտնիքը: Միայն այս ձեւով մեր վրայ վատահութիւն կ'ունենան եւ իրենց արտաքին առեւտուրէն գոյացած յաւելեալ դումարներուն մէկ մասով ներդրում կ'ընեն Հայաստանի մէջ:

Բ) -- ՀԻՒՍԻՍՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱ.. -- Այնտեղէն ներածելի գլխաւոր նիւթ՝ Քիմ Իլ Սունկի յիշատակը յաւերժացնող դիցաբանութիւնը: Մենք որ հակամէտ ենք երկկողմանի պաշտածը այսօր արհամարհելու, կամ լաւագոյն պարագային՝ մոռնալու, պէտք է որդեգրենք դերագոյն դեկավարը ցմահ ու մահէն ալ անդին պաշտելու սքանչելի սովորութիւնը. ասիկա նաեւ կը հեշտացնէ ժառանգական իշխանութեան վերարժեւորումը: Մերինին պէս մանուկ հանրապետութիւնները պէտք ունին երկարատեւ միատեսակ իշխանութեան ընձեռած հաւասարակշռութեան: Զորս -- հինգ տարին անգամ մը վերակոչ ընտրապայքարները մեծ ցնցում կը ստեղծեն ժողովրդավարութեան դարաւոր փորձառութիւնը ունեցող երկիրներու մէջ իսկ: Ամէնէն քաղաքավար թեկնածուներն անգամ կը ստիպուին դիրար բամբասել: Մեր ինչո՞ւ է պէտք: Արեւմտեան կարգ մը երկիրներու պահանջին գոհացում տալու համար ամբոխավար բամբասողներո՞ւ վերածուինք: Մեր ցեղին յատկանիշը եղող այլասիրութենէ՞ն հրաժարինք, իրարու դէմ պայքարինք: Ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ: Սատլինի, Մաոյի եւ Լենինէն չօգտուիլ անիրաւ վարկաբեկումներէն ի վեր՝ հնարաւոր լաւագոյն օրինակը Հիւսիսային Գորէան կուտայ մեզի, հանդուցեալ Քիմ Իլ Սունկով եւ դինք փոխարինող որդիով:

Գ) -- ՀԱՐԱԻՍՏԻՆ ԳՈՐԾԱ. -- Այստեղ՝ արդէն վրնանք օգտագործել ցեղային հարազատութեան պարագան: Ազգարեւ, մինչ մենք կը կարծենք թէ որպէս ազգ ոչ մէկ հարազատ ունինք աշխարհի երեսին, Հարաւային Գորէայի պատմութեան դասագրքերուն մէջ կը սորվեցնեն, թէ Հայերը զորէական ծագում ունին: Կ'երեւակայէ՞ք միջազգային չուկայի մէջ տարուէ տարի աւելի կշիռ ստացող երկրի մը հետ ազգականական այսպիսի կապի մը ընձայած հնարաւորութիւնները: Բաւ է որ մեզի սորվեցնեն իրենց աշխատասիրութեան եւ արդիւնաբերական յառաջդիմութեան դաղտնիքը, լիովին արդարացուցած կ'ըլլան ցեղակցական հարազատութեան պարագան: Զերմօրէն կը յանձնարարեմ ստեղծել, որ այս բոլորի կազմակերպական աշխատանքը մեծ դաղտնապահութեամբ վարենք, ոչ թէ՝ ըստ մեր սովորութեան՝ դեռ ճամբայ չելած իսկ չեփորելով:

Դ) -- ՉԻՆԱՍՏԱՆ. -- Առաջնահերթ կարեւորութեամբ մշակելի յարաբերութիւնները: Մեր Ցեղասպանութեան 50-ամեակին, երբ միւս բոլոր պետութիւնները (մանաւանդ մեր նախկին դաշնակիցները) մեզ իրենց գլխէն կը քշէին, միայն Չինաստանը հետաքրքրութեամբ. -- «Պատմեցէ՛ք, ի՞նչ կ'ուզէք»:

Իրենք՝ Միջին - Արեւելքի մէջ ոտք դնելիք վայր մը կ'ուզեն: Եթէ դոյդն չափով հետաքրքրենք ու քիչ մըն ալ երեւակայութեան տէր, այդ վայրը Հայաստանը կ'ըլլայ: Արեւմտեան բոլոր պետութիւնները այսօր պոչ կազմած են Չինաստանի պետական ղրասենեակներու մուտքին: Զէ՞ որ 21-րդ դարու միջազգային առեւտուրի բանալի երկիրը պիտի դառնայ ան: Միւսները կը փնտռեն զայն չհադորդելու ձեւերը: Մենք՝ Միջին - Արեւելքի մէջ յենակէտ կ'ընծայենք անոր: Փոխարէնը՝ ՄԱԿ-էն ներս վեթոյի իրաւունքը ունեցող պաշտպան մը կը չահինք: Միւս հորս իրաւասութիւններու փոփոխամիտ վարմունքին վաղո՛ւց ծանօթ ենք: Ասոնցմէ որո՞ւն չուանով կրնաս ջրհոր իջնել: Առաջին Աչխարհամարտէն ի վեր իօթա մը իսկ չեն փոխուած: Լաւագոյն փաստը՝ նախկին Եուկոսլավիոյ տագնապին առթիւ իրենց ցուցաբերած կեցուածքն է:

Չինաստան Թիպէ՞թը գրաւած է: Ճիշդ է: Տակաւ լաման ալ համակրելի անձ է: Բայց ի՞նչ ընենք: Մենք ալ գրաւուած հողեր ունինք: Տակաւ Լաման մատը մատին դպցո՞ւց մեզի համար: Իր երկրին հանդէպ ոչ մէկ նիւթա - բարոյական պարտաւորութիւն ունինք: Chacun son bifteck· Փէքինի մէջ պոչ կազմած մեծ պետութիւնները թող զբաղին Թիպէթի ճակատագրով: Մենք՝ մինչեւ իսկ եթէ լիաժամ զբաղինք մե՛ր ճակատագրով՝ դեռ բաւարար չէ:

Ե) -- ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ. -- Հայաստան լաւ յարաբերութիւններ ունի այս երկրին հետ: Բայց կալկաթայի «Մարդասիրական» «ձեմարան»ին մէջ Հայ որբերու հանդէպ հայանուն հրէշներու վերաբերմունքը միաքս պղտորեց:

Կրնաք առարկել թէ Հնդկաստանի հետ յարաբերութիւնները եւ կալկաթայի հայկական հաստատութենէն ներս պատահածները երկու տարբեր հարցեր են, իրարու հետ կապ չունին: Ճիշդ է: Սակայն Սփիւռքի մէջ մեզ այնքան վարժեցուցին բոլոր հարցերը իրար խառնելու գործելակերպին, որ պահ մը՝ ես իսկ տարուեցայ...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԻՏ

ՅԱՌԱՋԻ 70-ԱՄԵԱԿԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Ազնուափայլ
Տիկին Մխաքեան,

Եօթանասուն տարի...: Որքա՜ն հեշտ է դրել կամ արտասանել այս երկու բառերը: Սակայն, որքա՜ն դժուար է ըմբռնել անոնց մէջ թաքնուած մեծութիւնը՝ դաղափարապաշտութեան, խորութիւնը՝ հաւատքին եւ համոզումի, չափը՝ թափուած քրտինքի եւ յատկապէս պիտակցութիւնը՝ ժողովուրդի մը մնացորդաց ընկեր դառնալու եօթանասուն տարիներ չարունակ, իր իսկ հարազատ լեզուով:

Զերմագին կը շնորհաւորենք Ձեր տաբեդարձը եւ կը մաղթենք Ձեզի եւ բոլոր գործակիցներուն քաջառողջութիւն, պողպատեայ կամք, որպէսզի դեռ երկար տարիներ կարենաք կուրծք դնել բազմաթիւ եւ բազմատեսակ դժուարութեանց եւ չարունակէք Ձեր ազգաշէն եւ մշակութասէր ծառայութիւնները:

Ցարգանօք՝
ԽԱՉԻԿ ԵԼԻԱԶԵԱՆ
Մարսէյլ, Օգոստոս 12, 1995

Սիրելի Արփիկ Մխաքեան,

Նամակս ուղեմ - չուզեմ կարճ բարեւ մըն է «ՅԱՌԱՋ»ի եօթը երկար տասնամեակներուն: Սփիւռքի մէջ մեծ նշանակութիւն ունի թերթի մը երկարակեցութիւնը - ո՛չ միայն հիմնադիրին տեսիլքին հղօրութիւնը կը ցոլացնէ, այլ նաեւ զայն առանձնողներուն նուիրման ու խոստուեթեան վաւերաթուղթը:

Ձեր հայրը իր զրուխունեներուն ընդմէջէն ճանչցած եմ: Կը յիշեմ իր զորովալի սրամտութը (ասանկ բան կ'ըլլա՞յ) Շահան Շահնուրի հետ: Ինչե՜ր ունէին բացատրելիք իրարու: Շնորհակալութիւն «Սիրտ Սրտի»ին համար, Շահնուրի բոլոր գործերուն հրատարակութեան համար: Ընթերցումի ընթացքին չես կրնար չմտածել՝ կը գրուխի՞ն այս բոլորը եթէ կամուրջներ չհաստատուէին չատ բան քայքայող ժամանակի երկու թեւերուն:

Ցուպիչ է մտածել ձեր մասին, պատկէի վրայ կանդնած միակ հայ խմբագրապետուհին, ամենայն յանձնառութեամբ՝ տարօրինակ Սփիւռքի մը եւ աւելի տարօրինակ Հայաստանի մը իրողութեան դիմաց:

Ձեր անունին հետ միշտ ալ կը յայտնուի ձեր ժպիտը - կէս մը սինիք, կէս մը բարեացակամ, որ վստահաբար կը խորչի շնորհաւորանքներէ. «Ես ճամբան կը քանեմ կոր, - կը մտածէ, - դուք ի՛նչ կ'ուզէք խօսեցէք»:

Այս կարճ բարեւը անոր համար է որ «ՅԱՌԱՋ»ը անարգել չարունակէ բաշխել իր ամէնօրեայ բարեւը Ֆրանսայի, Հայաստանի ընթերցողներուն, եւ թող պայծառ մնայ անոր յարատեւ Արփիկը:

ՎԵՀԱՆՈՑԾ ԹԷՔԵԱՆ
Փարամըս, Օգոստոս 8

Սիրելի Արփիկ,

Երէկ դիշեր երբ կը թղթատէի նոր հասած «Յառաջ»ի թիւերը, անդրադարձայ թէ թերթին 70-րդ հանդրուանն էր՝ մեր պատմութեան քառուղիներուն մէջ: Իրաքանչիւր թերթ իր տեղը, իր համը ունի մեր կեանքին ներս եւ «Յառաջ»ը ունեցաւ իր բացառիկ տեղը ու պահեց ինչ որ փաստն է անոր առոյգ ու մշտանորոգ կորովին: Տոկալու իր աւիշը թերթը ստացած էր իր...ամէհի հիմնադրէն՝ Շ-էն, Սփիւռքի էն սիրական կարծիք կերտողներէն մին ու նոյնքան սիրական ներկայ տնօրէնէն, Ա.-էն, որոնք իրենց կարդին իրենց արմատները խրած են սրտին մէջը մեր մշակոյթին ուրկէ նաեւ թերթին ամրակուռ հիմքը: Եթէ թերթ մը, անհատ մը կը դաւաւի իր արդիւնքէն ապա «Յառաջ»ը իր դասականութիւնը ապահոված էր երբ ծնունդ առաւ ու երբ Շահնուր իր նահանջի երզը երգեց կամ երկինեց անոր էջերէն ... խմբագրութեամբ Շ-ի: Լաւ էր որ պրոտոպեր էիր Շահնուրի ապրող խօսքը թերթին քառանամեակին առթիւ: Ան կանխատեսած էր այսօրուան ներկան ու սխալած վերջին տողով խտացուած բազձանքին մէջ: Աւելի ճիշդ, ինք չէ սխալած այլ իր ակնկալած երեւանը ներկայ քաոսին մէջ: Թէքէեանը, Շահնուրը ու «անզուգական» միւսները բոլոր կ'երազէին այսօրը՝ ու տակաւին կը սպասեն այն օրուան երբ Երեւանը պիտի ըսէր.

- Ի՛նչ անձկութեամբ, ինչ անձկութեամբ, կը սպասեմ քեզ ... Փոխանակ յիշեցնելու «օտարերկրացի»ի օտարութիւնը:

Վստահաբար «Յառաջ»ի յիշեցում / պընդումները ի վերջոյ կը յանդին Շահնուրի երազի իրականացման ու օտարի հարազատ երկուութիւնը միանդամ ընդմիշտ կը վերնայ մեր առօրեային: Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ կարելի է ըսել այսպիսի առիթներով մէկու մը որուն կեանքը կը նոյնանակէտ կ'ընծայենք անոր: Փոխարէնը՝ ՄԱԿ-էն ներս վեթոյի իրաւունքը ունեցող պաշտպան մը կը չահինք: Միւս հորս իրաւասութիւններու փոփոխամիտ վարմունքին վաղո՛ւց ծանօթ ենք: Ասոնցմէ որո՞ւն չուանով կրնաս ջրհոր իջնել: Առաջին Աչխարհամարտէն ի վեր իօթա մը իսկ չեն փոխուած: Լաւագոյն փաստը՝ նախկին Եուկոսլավիոյ տագնապին առթիւ իրենց ցուցաբերած կեցուածքն է:

Չինաստան Թիպէ՞թը գրաւած է: Ճիշդ է: Տակաւ Լաման ալ համակրելի անձ է: Բայց ի՞նչ ընենք: Մենք ալ գրաւուած հողեր ունինք: Տակաւ Լաման մատը մատին դպցո՞ւց մեզի համար: Իր երկրին հանդէպ ոչ մէկ նիւթա - բարոյական պարտաւորութիւն ունինք: Chacun son bifteck· Փէքինի մէջ պոչ կազմած մեծ պետութիւնները թող զբաղին Թիպէթի ճակատագրով: Մենք՝ մինչեւ իսկ եթէ լիաժամ զբաղինք մե՛ր ճակատագրով՝ դեռ բաւարար չէ:

Ե) -- ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ. -- Հայաստան լաւ յարաբերութիւններ ունի այս երկրին հետ: Բայց կալկաթայի «Մարդասիրական» «ձեմարան»ին մէջ Հայ որբերու հանդէպ հայանուն հրէշներու վերաբերմունքը միաքս պղտորեց:

Կրնաք առարկել թէ Հնդկաստանի հետ յարաբերութիւնները եւ կալկաթայի հայկական հաստատութենէն ներս պատահածները երկու տարբեր հարցեր են, իրարու հետ կապ չունին: Ճիշդ է: Սակայն Սփիւռքի մէջ մեզ այնքան վարժեցուցին բոլոր հարցերը իրար խառնելու գործելակերպին, որ պահ մը՝ ես իսկ տարուեցայ...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԻՏ

Սիրելի «Յառաջ»,

Երբ ա՛յնքան մեծ թիւով ընտրհաւատրական նամակներ կ'ուղղուին 70-ամեակին առթիւ, թերացում պիտի ըլլար իմ ձայնս չմիացնել համակրանքի եւ բարեմաղթութեան այս համերգին: Նամանաւանդ որ կը կարծեմ ըլլալ մէկը հնադոյն եւ հաւատարմագոյն բաժանորդներէդ, եթէ նկատի առնուի մօրս՝ Աբուսեակ Դաւիթեանի բաժանորդութեան չբջանը:

Մեր արդի Սփիւռքի հայ իրականութեան մէջ չեմ տեսներ որեւէ դաղափարական որուն չուրջ նո՛յնքան միաձայնութիւն յայտնուած ըլլայ որքան ներկայ յորելեանին առթիւ տեսնուածը:

Կեցցե՛ս «Յառաջ». չարունակէ՛ քու առաքելութիւնդ - հոդ չէ թէ քիչ մը աւելի համեստ երեւոյթիդ տակ, բաղդատած՝ «մամլակից»ներուդ:

Ն. ԴԱԽԻԹԵԱՆ
Օգոստոս 12, 1995
Փ ա ր ի զ

Սիրելի Տիկին Արփիկ,

«Յառաջ»ի 70-ամեակին առթիւ կ'ուզեմ անգամ մը եւս հիացումս ու երախտագիտութիւնս յայտնել Ձեր կատարած աշխատանքին համար: «Յառաջ»ին նշանակութիւնը նախորդ սերունդներուն համար բոլորիս ծանօթ է: Մեծ հօրս նման որբացած ու հայրենիքէն զրկուած մարդոց համար ան ոչ միայն լրատուական միջոց մըն էր այլեւ իսկական դպրոց մը, իսկական ընկեր մը եւ չափազանցութիւն չհամարուի այս խօսքը՝ հայրենիք մը:

Ես նոյն յուզումով պիտի յիշեմ, մի՛ չմոռնար, «Յառաջ»-ին հանապազօրեայ արարողութիւնը» որուն յաճախ ականատես եղած եմ տարիներ շարունակ. բայց սրճադոյն թուղթէ պատրաստուած ծածկերիվը երկիւղով կը քակուէր, նախ թերթը չվնասելու համար եւ յետոյ որովհետեւ կապոյտ մելանով տպուած անունն ու հասցէն Ֆրանսերէն չգիտցող մարդուն համար կրնային ծառայել որպէս ... «carte de visite»: Հուսկ կը սկսէր «հանդիսաւոր» ընթերցումը, բարձրաձայն, չորրորդ էջէն սկսելով մինչեւ առաջինը: Ներսի թերթօնը իւրայատուկ ճակատագրի մը կ'արժանանար ... Շաբաթը անգամ մը, թերթին թիւերը կը մկրատուէին ու ստանալով ստուարաթղթէ կողք մը կը կապմէին, ձեւով մը, «Յառաջի Մատենաշարի» մը նախագաղափարը: Այո՛, «Յառաջ» ամէն օր հացի պէս կը սպասուէր հայ տուներուն մէջ:

Այսօր, աւելի քան երբեք «Յառաջ»ին ինքնուրոյն, ազատ ու համարձակ խօսքը անհրաժեշտ է մեզի:

Ան, զուցէ միակ վայրն է մեր ամբողջ մամուլին մէջ ուր ժողովրդավարութիւնն ու լրագրողներուն պատշաճ «պարտուց դիտակցութիւնը» (déontologie journalistique) իրարու կը հանդիպին: Մարդ թող չվիրաւորուի այս խօսքերէն անշուշտ:

Այս բոլորին համար, առանց աւելորդ ամօթխածութեան, պիտի համարձակիմ ըսել՝ կը սիրե՛նք քեզ, «Յառա՛ջ» եւ երկար կեանք:

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒԲԻԱՍԵԱՆ
Օգոստոս 5, 1995
Լ ի ո ն

«ՅԱՌԱՋ» օրաթերթ
Տիկին Արփիկ Մխաքեանին,
Ցարգարժան Տիկին,

Զերմօրէն կը շնորհաւորենք «Յառաջ»ի 70-ամեակը, խմբագրական կազմին եւ ձեզի անձամբ կը մաղթենք յաջողութիւն, քաջառողջութիւն:

«Հայֆոն»ը որուն համար դուք հայրենասիրութեան եւ հայապահպանումի լաւագոյն օրինակն էք, վստահ է որ թերթը կը յարատեւէ ի չահ մեր ժողովուրդին իղձերուն եւ երազանքներուն:

ՅԱԿՈԲ ՉՕՐԼՈՒ
Օգոստոս 9, 1995
Փ ա ր ի զ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷԼ. - Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւտոյեան իրենց ամուսնութեան 60-ամեակի ուրախ առիթով կը նուիրեն «Յառաջ»ին (70-ամեակի առթիւ) 1000 Ֆր., Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան 1000 Ֆր., Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան 500 Ֆր.:

RENTRÉE 95

Où inscrire votre enfant ? Pensez à :

L'ECOLE HAMASKAINE

Etablissement sous contrat

Enseignement bilingue arménien - français

- Classes à petits effectifs
- Suivi des études personnalisé pour chaque élève
- Avantage de présenter l'arménien en LV1 et en spécialité (coefficient 7 ou 8)

Inscriptions ouvertes depuis le 9 mai sur rendez-vous.

Adresse 185, chemin des sables jaunes
13012 Marseille

tél : 91 93 75 25

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԳԵՐՈՒ ԱԿԱԳԻՆԸ

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանուխ	500	(603,00)
Ծննդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաչինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագիծ մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Աւելորդական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

PELERINAGE ANNUEL

1954 ——— 1995
41ème ANNIVERSAIRE
1954 ——— 1995

SAINT GREGOIRE
A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՈԻԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du
Conseil Diocèsain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN*
célébrera la messe à 10 heures 30

en présence du
Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont
dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille* : Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine* : Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont* : Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :

Aller-retour et repas compris..	200 F.
Aller-retour seul	100 F.
Repas seul	100 F.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՒ ՄԱՐՍԷԼԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Մարմինը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութիւններուն, իր եռամեայ անդամական ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ՝

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 15-ին Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային կեդրոնի Աբգարեան Ջրբաշխան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով.

1. - *Բացման աղօթք.*
2. - *Բացման խօսք.*
3. - *Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի.*
4. - *Վարչական Մարմնոյ բարոյական գործունէութեան զեկուցում.*
5. - *Վարչական Մարմնոյ նիւթական հաշուետուութիւն.*
- *Միաքերու փոխանակումներ եւ առաջարկներ.*
6. - *Մայր Եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը բանաձեւերու ուսումնասիրութիւնը եւ ընդունելութիւնը:*
7. - *Վարչական Մարմնոյ անդամներու մէկ - երրորդի պաշտօնավարութեան ժամանակը լրացած ըլլալով, նորերու ընտրութեան համար ընտրական յանձնախումբի կազմութիւնը.*
8. - *Զանազանք:*

Ի դիտութիւն բոլոր անդամներու կը տեղեկացնենք թէ՝

ա. - Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար պէտք է վճարած ըլլայ անդամակցութիւնը:

բ. - Եթէ ժամը 15-ին ընդհանուր ժողովի ներկաները ժխտամասնութիւն չդոյանայ՝ ժամը 16-ին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաները թիւը:

գ. - Ընդհանուր ժողովի իրենց հրաւէրը չստացող անդամները թող հաճին կապ հաստատել Մայր Եկեղեցւոյ վարիչ-քարտուղար՝ Պր. Ստեփան Պօղոսեանի հետ.

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

անհրաժեշտ կարգադրութիւնները դիւրացնելու համար:

- Ընդհանուր ժողովի վերջաւորութեան ներկաները ախորժաբերով մը պիտի հիւրասիրուին:

Ատենապետ՝
ԴԱՒԻԹ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Ատենադպիր՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՍՆԱՊԱԼԵԱՆ

COMMEMORATION

DU 85ème ANNIVERSAIRE DES CROIX DE SECOURS DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par

LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées

le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի մխրճայ վարժարանի վերամուտն է՝

Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

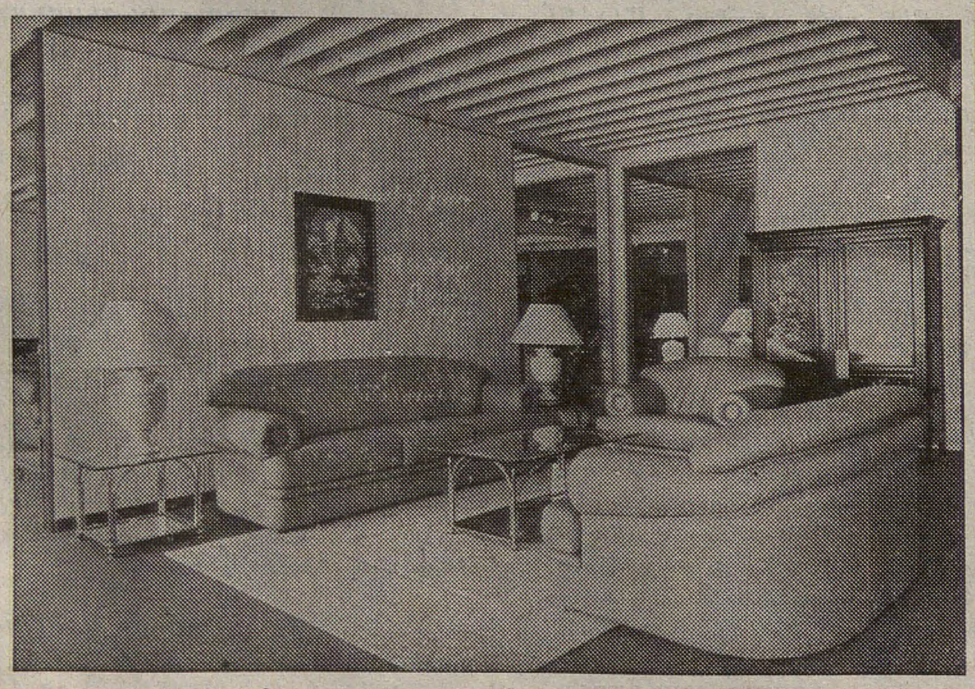
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻԻԸ

Հայաստան հեռաձայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (էոտ)՝ 374 (փոխանակ 7-885-ի) յաւելեալ՝ 2 երեւան համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝ 19 (Ֆրանսայի պարագային անչուշտ) ապա՝ 374-2 եւ թիւը:

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

- ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ -

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ 80 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Տարկախաղ 50-ամեայ հաւատարմագրեալ) 120 ՖՐ.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հասոյթ գլուխ:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 22
MARDI
22 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.659 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.659

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԴՐՕ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Գերագոյն դատարանին առջեւ կը շարունակուի «Դրօ» խումբին ձերբակալուած անդամներուն դատավարութիւնը: Կարղալով այդ մասին հայաստանեան թերթերու տեղեկատուութիւնը, ուշադրաւ կը դառնայ ձգձգումի երեւոյթ մը, տեսակ մը լրջութեան պակաս, համեմատած այն ծանրածանր մեղադրանքներուն, որոնք վերագրուած են ամբաստանեալներուն: Կարելի չէ ըսել որ դատը մտած է իր հունին մէջ, քանի որ մեծ մասով ատենը բեմ կ'ելլայ կանոնակարգին առընչուած առարկութիւններու, մերժումներու, քովընակ խնդիրներու յարուցման, եւայլն:

Այսպէս, Օգոստոս 9-ի դատավարութիւնը նախ զբաղած է ամբաստանեալ Ա.րա Ազդրունիի առողջական վիճակով. ան հաստատուլի դիմած ըլլալով յայտնած է թէ չի կրնար դատավարութեան մասնակցիլ, թէեւ բժիշկը նոյն կարծիքը չէ ունեցած: Վերջապէս դատաւորին հետ համաձայնութեան եկած են որ Ա. Ազդրունիի վիճակը վաթսարանալու պարագային դատը ընդհատուի:

Ապա անոր պաշտպան փաստաբանը Վ. Աւագեան կարդացած է Ա. Ազդրունիի նախորդ երեկոյեան զրի առած յայտարարութիւնը ուր ան կը մերժէ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» թերթով Օգոստոս 5-ին հրապարակուած Ազգային Ապահովութեան նախարարութեան յայտարարութիւնը. հոն ըսուած է որ Վահան Յովհաննիսեանի, Գառնիկ Խաչատրեանի եւ այլ դաշնակցականներու կողմէ պատրաստութիւն կը տեսնուէր «Դրօ»ի ամբաստանեալներուն բանտը թափանցելու եւ սպաննելու անոնցմէ երկուքը որոնք գաղտնիքներու տեղեակ էին: Ա. Ազդրունի յայտարարութեան մէջ ըսած է որ այդ հրապարակումը «Հանրային կարծիքը թունաւորելու փորձ» է եւ թէ Հ. Յ. Դ.ի կողմէ իրենց ոչինչ կը սպառնայ: Եւ թէ եթէ իրենցմէ մէկուն բան մը պատահի, «մեղաւորին պէտք է փնտռել յայտարարութեան հեղինակներուն մէջ»:

Աչուհետեւ ամբաստանեալ Գեղամ Մանուկեանի ծաւալուն պաշտպանողականով հանդէս եկած է փաստաբանը Ժ. Խաչատրեան: Ան մերժած է ամբաստանութիւնները, փափաքելով որ քրէական օրէնսդրքի տարբեր յօդուածներ հիմ առնուին ամբաստանութեան համար ու բանտարկութիւնը այլ միջոցով փոխանակուի, բայց առեանը մերժած է այդ բոլորը: Ատոր վրայ փաստաբանները անվստահութիւն յայտնած են դատախազին հանդէպ, ինչ որ քննութեան նիւթ չէ եղած:

Յաջորդ օրուան նիստը կրկին սկսած է Ա. Ազդրունիի առողջական վիճակին մասին վէճերով: Ապա ամբաստանեալներէն Հրանտ Մարգարեան վերջապէս յայտնած է որ պաշտպանները իրենց ամէն կարելին կ'ընեն ապացուցելու համար որեւէ բան, բայց դիմացի կողմը ոչինչ կ'ընէ մերժումը հիմնաւորելու, «դատավարութիւնը վերածելով թատրոնի»:

Նոյն օրը դատական կազմը մերժելէ ետք ամբաստանեալներուն ի նպաստ պաշտպան փաստաբաններու բոլոր առաջարկներն ու անվստահութեան արտայայտութիւնները, կարդացած է իւրաքանչիւրին մասին մեղադրական եզրակացութիւնը:

Դատարան ներկայացուած 11 ամբաստանեալները կը մեղադրուին դաղտնի հետախուզական կառոյց, կայուն պինդ խումբ կազմելու, սպանութեան, ահաբեկչութեան, վաճառելու յանցանքներով, ապացուցելով որ մեղադրեալները այդ բոլորը խոստովանած են նախաքննութեան ընթացքին: Երկուքկէս ժամ տեւած ընթերցումէն ետք փաստաբան Ռ. Ոչանեան յայտարարած է թէ այդ ամբաստանագիրը պատրաստուած է նախօրօք եւ ինք զայն նչմարած է դատախազութեան քննիչ մասի պետ Ս. Գէօզալեանի սեղանին վրայ, Մայիսի սկիզբի օրերուն:

Յայտարարութիւնը արձանագրելէ ետք դատաւորը հարցուցած է ամբաստանեալ Հ. Մարգարեանի թէ մեղաւոր կը նկատէ ինք զինք: Ան պատասխանած է թէ մեղադրական եզրակացութեան բովանդակութիւնը իրեն անհասկնալի է եւ ինք զինքը յանցաւոր չի նկատեր. աւելցուցած է նաեւ թէ չի հասկնար թէ ի՛նչ բանէ պէտք է պաշտպանուի, երբ «այդ տրամաբանութեամբ իրեն կարող են վերագրուել վերջին հինգ տարում Հայաստանում կատարուած բոլոր յանցագործները»: Ան իր ելոյթը աւարտած է ըսելով, որ բանտարկութենէ չի վախնար, այլ եղածը կը կործանէ իր անցեալը եւ ոչ թէ ապագան:

Նոյն օրը Հ. Յ. Դ. Բիւրօն հրապարակած է յայտարարութիւն մը որով կը յայտնէ թէ՝

«Հայաստանի օրէնսդիրներու համապատասխան Հ. Յ. Դ. հայաստանեաց գործունէութեան օրինական կարգաւորում ապահովելու իր փորձերը հարկադրաբար կ'առկախէ»:

Երօրեայ ընդմիջումէն ետք, Օգոստոս 15-ին վերսկսած դատաւարութեան նախ տրուր ամբաստանեալները պատասխանելով դատաւորին, ըսած են թէ յանցաւոր չեն ներկայ իրենք դիրենք: Կանոնակարգի նոր վէճերէ ետք, պաշտպան փաստաբան Ռուբէն Ոչանեան բողոք յայտնած է «Դրօ» կառոյցին «մեղադրական եզրակացութեան» Օգոստոս 12-ի «Հայաստանի Հանրապետութեան» մէջ մեծաղիր չորս էջով հրապարակման: Ըսած է թէ հիմնական գործէն անջատուած նիւթերուն ծանօթանալու իրենց դիմումը մերժուած էր, մինչդեռ պաշտօնաթերթը հրապարակած է զանոնք: Այդ իրողութեան մէջ, աւելցուցած է թէ կատարուած դատը անթոյլատրելի է: Իրեն հետ բոլոր պաշտպան փաստաբանները եւս փափաք յայտնած են գլխաւոր հարցէն անջատուած նիւթերուն մասին ծանօթանալու, չեչտելով որ հակառակ պարագային կը զրկուին դատին իրենց մասնակցութիւնը: Անոնք թերթին հրապարակումը համարած են «հասարակական կարծիքը խեղաթիւրելու միտուած բարոյական շարունակութիւն» եւ պահանջած որ դատաւորը յստակ վերաբերում ցոյց տայ: Դատաւորը յայտարարած է թէ ինք տեղեակ չէ թէ ով է հրապարակման հեղինակը եւ ամէն պարագայի դատական կազմը մասնակցութիւն չունի եղածին: Ապա յայտնած է թէ դատախազութենէն պիտի պահանջէ անջատուած դործերու փաստաթուղթերը:

Օգոստոս 16 եւ 17-ին վկաներու եւ տուժող կողմի ունկնդրութիւն կատարուած է: Կրկին նիւթ եղած է «Հայաստանի Հանրապետութեան» Օգոստոս 12-ի հրապարակումը զոր դատական կազմը մերժած է կցել թղթածրարին, այն առարկութեամբ որ թերթին այդ թիւը չի կրնար փաստաթուղթ նկատուիլ:

Այնուհետեւ դատարանը փորձած է հարցաքննել ամբաստանեալները, սակայն Գ. Ալավերդեան, Լ. Սիմոնեան եւ Թ. Գաբրիէլեան յայտարարած են որ իրենք կ'արտայայտուին Արսէն Ազդրունիէն եւ Հրանտ Մարգարեանէն ետք: Իսկ այս վերջինը յայտնած է թէ ինք կ'արտայայտուի երբ մէջտեղ հանուի իր օրագիրը:

Ամբաստանագրին ծանրագոյն պնդումներէն ետք, ընթացակարգի անվերջանալի վէճերով, առարկութիւններով, խուսափողական մերժումներով, երբեմն հռետորական յայտարարութիւն -- ելոյթներով ընդմիջուած այս դատավարութիւնը ամէն փուլին կը յուշէ ամբաստանեալ Հ. Մարգարեանի ապատրութիւնը՝ «դատավարութիւնը վերածելու թատրոնի»...:

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Haratch 70 : hommage

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Արփիկ Մխաքեան

ՅԱՌԱՋ

Օրաթերթի եօթանասունամեայ դործունէութիւնը կ'ողջունենք մեծ հաճոյքով: Այս առթիւ երաշխաւորելով կը յիշենք վաստակը անոր հիմնադիր - խմբագրապետին՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ-Ի

ու ի սէր Հայոց մտածումին ու գործունէութեան զօրաշարժի ենթարկուած իր աշխատակիցներուն:

Նաեւ՝ կը շնորհաւորենք Զեզ՝ Արփիկ Մխաքեան

ու Ձեր բոլոր գործակիցները, երբեմնի ու ներկայիս կատարուած յիշատակելի աշխատակցութեան համար, որուն շարժակն ու հաղորդիչն է «ՅԱՌԱՋ»:

Կը մաղթենք որ «ՅԱՌԱՋ»ը արիւնաբար շարունակէ լոյս տեսնել, ամէն օր, յարատեւօրէն անվեհեր, միշտ լեզուական բծախնդրութեամբ ի սէր արեւմտահայերէնին ու ի փառս Հայոց մշակոյթին եւ մարդոց քաղաքացիական արիութեան:

ՎԱՀԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
վարչութեան նախագահ
Ազգ. կեդրոնական վարժարանի Սանուց
Ֆրանսայի Միութեան

Փարիզ, Օգոստոս 15

Տիկին Արփիկ Մխաքեան

«Յառաջ»ի եօթանասունամեակը, ըմփիւռքի եւ Հայաստանի հայ մամուլին բացառիկ երեւոյթներէն մէկն է:

«Յառաջ»ի, ընդհանրապէս բեղուն բռնադատութիւնը եւ մանաւանդ, ըմփիւռքի եւ Հայաստանի հայկական «զարմանալի» երեւոյթներուն հանդէպ, Ձեր անաչառ եւ հաւասարակշռուած կեցուածքը եւ առաջնորդութիւնը, «Յառաջ»ի եօթանասուն տարիներուն «թագը» պիտի հանդիսանայ...

Ձեզի կը մաղթենք՝ առողջութիւն, կորով եւ յաջողութիւն:

Յարգանօք՝
ԼԵՒՈՆ ՔԻՊԱՊՃԵԱՆ
Նախագահ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի
Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի
Փարիզ, Օգոստոս 20

Bruxelles, le 15 août 1995

Chère Madame,

Au nom de la communauté arménienne de Belgique, qui compte en son sein de fidèles lecteurs de votre quotidien «Haratch», nous vous exprimons, à vous, la fille et la fdèile continuatrice de l'œuvre de Schavarch Missakian, et à vos collaborateurs, nos vœux les plus sincères à l'occasion du septantième anniversaire de «Haratch».

Editer quotidiennement un journal de langue arménienne depuis 1925 est un prodige qui force à l'admiration et au respect de votre personne.

Recueillir des informations de bonne source et de qualité, les traduire dans notre belle langue est une œuvre d'arménité profonde pour laquelle nous vous sommes reconnaissants.

Veuillez agréer, chère Madame, au nom de notre communauté, l'assurance de notre plus haute considération.

COMITE DES ARMENIENS
DE BELGIQUE
Noubar DEVLETIAN
Président

16/8/95

Très chère Arpik,

Je viens après tant d'autres te féliciter pour les 70 ans de «Haratch». Quel magnifique anniversaire et quelle merveilleuse vitalité pour un journal qui est devenu véritablement le phare de la communauté arménienne de France et de la diaspora. Je regrette que ton journal ne tire pas à plus de 10 000 exemplaires! un minimum pour une communauté de 400 000 âmes !! Je trouve que c'est une honte pour les Arméniens de France.

Je te félicite de tout cœur, pour la façon magistrale dont tu diriges ce quotidien, irremplaçable. Je te remercie d'autant plus, que c'est grâce à «Haratch» que je peux encore lire et écrire ma langue maternelle. Nous ne pouvons pas concevoir la France sans «Haratch». *Abrisse* chère Arpik, je te souhatie beaucoup de courage pour continuer cette noble tâche.

CARZOU

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ոճրափորձերուն տէր եղաւ ԺԻ - Ի - Ս. - ՍԻ - ԺԻ (Իսլամական դինեալ խումբ - ընդհ. հրամանատարութիւն) եւ կառավարութիւնը բաւական լուրջ կը դտնէ այս ստանձնումը: Կը կարծուի նաեւ թէ իմամ Սահրաուիի մահափորձը Յուլիս 11-ին, իր մզկիթին մէջ, Սէն - Մ'իչէլի եւ Լիթուալի ոճրափորձերը իրարու հետ կապ ունին:

ՄԱՐԱՔԷՇԻ (Մարոք) հարաւը տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով ծաղած

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐԾԱՆԱՀԱՒԱՏՈՒԹԻԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ(1)

Մասնայատուկ թէմա մը, որ Պր. Էտուարտ Սէլեան նիւթ դարձուցած է իր մէկ յօդուածին, պարտադիր կը դարձնէ զայն քննել պատմականութեան ու գիտական արժանահաւատութեան սահմաններուն մէջ, առանց ներքաշելու կողմնակի հարցեր ու երեւոյթներ, որոնք հիմնական խնդիրին հետ կապ չունին: Ներթափանցելով այդ դրութեան բովանդակութեան՝ դէմ յանդիման կը գտնուինք դէպքերու եւ տուեալներու, որոնք հեռու են ուսումնասիրութեան նպատակէն՝ ցոյց տալ Հայերու մասնակցութիւնը պուլկար ազգի գոյացման գործընթացին: Նկատելի է զարտուղութիւն մը, որ առընչուած է պուլկարական պատմական գիտութեան տարբեր բնագաւառներուն հետ. կը չօշափուին հայ - պուլկարական ու պուլկար - հայկական պատմական կապեր եւ մասնակիօրէն ... լեզուաբանութիւնը:

Այս վիճակին մէջ հեղինակին կողմէ արուած վերնագիրը ներդաշնակ չէ անոր առարկայ դարձուած յօդուածին բովանդակութեան քանի որ կամայ թէ ակամայ, ան չընդգծուիր կը կատարէ պատմական անցեալի խորքերը, կ'անցնի միջնադար, անդէպ 19-րդ ու 20-րդ դար, լեզուաբանութեան ոլորտին մէջ կը միխրճուի, կը քերքերէ անճանաչելիները: Այդ ճեւով խառնուրդ մը կը ստեղծուի հանրայայտ փաստերու եւ վիճելի հաստատումներու, ենթադրութիւններու եւ անտրամաբանական վարկածներու: Ճիշդ այս վերջին կէտին մէջ Պր. Է. Սէլեան ամենախոցելին է եւ անպաշտպանելի են անոր «յայտնաբերութիւնները», որոնք անհեթեթութեան աստիճանին կը հասնին:

Նախանձելի ջանասիրութեամբ Պր. Է. Սէլեան կը ձգտի ամէն գինով վեր հանել Հայերու դերը պուլկար ազգի գոյացման մէջ, ներկայացնելով իր բազմաբնոյթ յօդուածը որպէս գիտական հաղորդում «Սինէյտեթիքա» հետազօտական ընկերակի հանդիպման ժամանակ 1993-ին: Նոյն այդ նիւթը քիչ մը կրճատուած ճեւով հրապարակուած է պուլկարական պարբերականի մը մէջ (1994) (2), եւ որպէս զեկոյց ներկայացուցած է գիտաժողովի մը՝ տեղի ունեցած Մոնրէալ, 1994-ին: Այդ յօդուածին արձագանգ տալու նաեւ պուլկարերէն լեզուով, Պուրկասի մէջ լոյս տեսնող «Հայեր» երկշաբաթաթերթը (3):

Պր. Է. Սէլեան կը չօշափէ պուլկարական պատմութիւնն ու լեզուաբանութիւնը Հայերու ներկայութեան շրջագծին մէջ, պալքանեան եւ ի մասնաւորի պուլկարական հողատարածքին վրայ՝ 6-րդ դարէն մինչեւ 20-րդ դար ներառեալ, եւ կապել ուզելով պուլկար ազգութեան ծագման հետ, ուր իր կարծիքով դեր մը պէտք է ունեցած ըլլան եւ Հայերը, այդ բարդ ու բազմակողմանի երեւոյթին հետ: Ինչ կը վերաբերի պուլկար ազգութեան գոյացման, փրոֆէսէօր Տ. Անկելով իր յատուկ մենագրութեան մէջ (4) կը մատնանշէ հետեւեալը. «Պուլկար ազգութեան ստեղծումը երկարատեւ ու բարդ գործընթաց մըն է, ուր կը միահիւսուին բազում ազգութիւններ եւ ցեղախումբեր, սլաւ ցեղախումբեր ու նախապուլկարներ: Անոնք իրարու հետ չփման գալով եւ միատնարար ներթափանցելով 6-րդէն 9-րդ դարերու ընթացքին, արդէն 10-րդ դարի ընկերքին գոյացած է լրիւ ճեւաւորումը դասի պուլկար ազգութիւն մը, ընդհանուր սահմաններու շրջագծին մէջ, քրիստոնէական գաւանանքով ու պուլկարական դրչութեամբ:

Իր մենագրութեան մէջ փրոֆէսէօր Տ. Անկելով քննութեան առարկայ չի դարձներ կողմնակի էթնիկ ազդեցութիւններ պուլկար ազգութեան ճեւաւորման ընթացքին: Հիմք ունենալով պուլկար պատմաբանի դրոյթը, պայմանական կարելի է սեպել հայ պատմիչներու (պէտք չէ մոռնալ եւ սուրիական պատմիչներու) կարծեցեալ դերը պուլկարական ազգածագման գործընթացին մէջ: Պատմութենէն մեզի յայտնի են ոչ պարբերական բռնապաղթեր դէպի Թրակիա ու Մակեդոնիա բիւզանդական տիրապետութեան ժամանակ 8-րդ -- 11-րդ դարերու տեւողութեան, երբ յիշեալ հերետիկոսները բնակութիւն հաստատած են այդ հողերուն տարբեր բնակավայրերու մէջ, որոնք դուրս եղած են առաջին պուլկարական սահմաններէն եւ ապրած են բիւզանդական (յունական) ու սլաւական չրջապատի ազդեցութեան տակ: Պր. Է. Սէլեան կը յիշէ առանձին Հայաւհիններու ներկայութիւնը, որպէս պուլկար թագաւորներու կիներ, ինչ որ չէ կարելի վիճարկել, բայց անոնց միջոցով դժուար է փաստել հայկական ազդակը պուլկար ազգութեան ստեղծման ժամանակ:

Պր. Էտուարտ Սէլեանի յօդուածին հիմնական թէզը՝ Հայերու առկայութիւնը պուլկար ազգածագումին մէջ, հեռու կը մնայ նպատակադրուած նիւթէն եւ ան կը պարունակէ պուլկար պատմութեան էջերէն տարբեր տեղեկութիւններ: Այնտեղ նշուած են փաստեր տարբեր անցքերու ու անձերու չուրջ անցեալէն ու աւելի մօտ ժամանակներէ, Հայերու եւ Պուլկարներու կապերն ու փոխ - յարաբերութիւնները պատմական հոլովոյթին մէջ՝ 19-րդ դարու ընթացքին: Այդ բոլորը արդէն չատոնց չրջանառութեան մէջ են եւ հանրածանօթ իրողութիւններ մեր հասարակութեան համար, մէկէ աւելի անդամներ հրապարակուած հայ եւ պուլկար մամուլին մէջ տարբեր ժամանակներով եւ ամենեւին կապ չունին հիմնական թէզին հետ: Պուլկարահայ տարեգիրքերու եւ առանձին դիրքերու մէջ նոյնպէս կարելի է գտնել լուրջ ուսումնասիրութիւններ (5): Պէտք է յիշել թէ՝ նոյնիսկ Պր. Է. Սէլեանի կողմէ հաղորդուած տեղեկութիւններ անճշտութիւններ կը պարունակեն, իսկ վերջինս այն ճեռնածութիւններուն, մասին, որ կը կատարէ լեզուաբանութեան բնագաւառին մէջ, որոնցով այնտեղ հայերէն լեզուի ազդեցութիւնը պուլկարական լեզուական կալուածին մէջ, «պուպահեռներ» կատարելով եւ «օրինակներ» յառաջ քաշելով:

Նկատի առնելով հիմնական հարցին առկցուած երկու տարբեր նիւթերը, պատմական ու լեզուաբանական, հարկ կը տեսնեմ գանոնք առանձին - առանձին քննել աւելի յստակութեան համար:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՆՁՇՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեզի ծանօթ է, որ հայ պատմագրութեան հայրը՝ Մովսէս Խորենացի իր աշխատութեան մէջ «Հայ ժողովուրդի պատմութիւն»ը առաջինը ըլլալով հայ մատենագիրներէն կը հաղորդէ, թէ նախապուլկար ցեղ մը Կովկասեան լեռները անցնելով կը հաստատուի Հայաստանի Այրարատ ու Վերին Բասէն չրջաններուն մէջ: Այս իրողութենէն դուրս Պր. Է. Սէլեան կը յիշէ, որ Պուլկարները բնակութիւն հաստատած են վաղապուրկան, վան լճի չրջանը 11-րդ դարուն, հիմք առնելով «Պուլկարիոյ Պատմութիւն» ակադեմական աշխատանքը (6):

Պարզելու համար խնդիրը, յօդուածագրին մատնանշած յիշեալ երկի էջերը պըրպտեցինք եւ հաստատեցինք, որ այնտեղ տրուած տեղեկութիւնները տարբեր պատմական իրողութեանց կը վերաբերին, եւ ոչ թէ Պուլկարներու բնակութեան հաստատումին Հայաստանի մէջ. բան մը որ իրօք բռնապաղթով տեղի ունեցած է որոշ առարկայական պայմաններու տակ, ի-

ԱՐՄԻՆ ՎԵԿՆԵՐ՝ ՀԱՅԵՐԷՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑ

Մելանոյի մէջ վերջերս տեղի ունեցած ցուցահանդէսը թէ՛ այցելուին եւ թէ ընթերցողին յիշողութեան մէջ թարմացուց (ու նաեւ ծանօթացուց) գերմանացի զբաղէտ Արմին Թ. Վեկնէրի՝ Հայկական ցեղասպանութեան ականատես վկաներէն մէկուն անունը:

«Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած արձագանգներուն ու մանրամասն կենսագրութեան կարելի է աւելցնել, որպէս հետաքրքրական ու քիչերու յայտնի իրողութիւն, որ Արմին Վեկնէր նաեւ աշխատակցած է հայկական մամուլին: Պոլսոյ «Ճակատամարտ» օրաթերթի 1922-ի թիւերուն մէջ, ուր Շաւարչ Միսաքեան խմբագրական իր վերջին փորձառութիւնը ստանձնած է, նախ քան Փարիզի «Լուրճուն պողոտաներ»ն ու «Յառաջ»ը, ընթերցողը պիտի գտնէ Արմին Թ. Վեկնէրի տասնեակ յօդուածները, յատկապէս գրուած՝ Պեռլինէն:

Անոնց հետաքրքական թարգմանիչը եղած է պատմութեան ճիւղի ուսանող մը՝ արեւմտահայ Ցակոբ Ջօրեանը, որ 1925ին Պեռլինի համալսարանին մէջ իր տոքթորայի աւարտաճառը պաշտպանելէ էտք, նոյն տարին ներգաղթած է Հայաստան, հրաւիրուած՝ Երեւանի համալսարանին կողմէ որպէս հայ ժողովուրդի պատմութեան դասախօս: Եղած է այդ առարկայի ամպիոնի վարիչ, պատմութեան ճիւղի վերատեսուչ, Հանրային Գրադարանի, Մ'տաղոյթի Պատմութեան Հիմնարկի եւ Պետական Պատմական Թանգարանի տնօրէն: Այս վերջին պաշտօնին դլուխն էր 1937-ին, երբ ստալինեան մաքրագործումներու հովը գինքը եւս քշած է, ճամբարի մը մէջ իր օրերը աւարտելու համար 1942-ին:

Իր յօդուածներուն մէջ, Արմին Վեկնէր չօշափած է Գերմանիոյ մշակութային, դրական ու հանրային խնդիրներ, ներկայացուցած է օրուան խմացական չարժումներու հետ կապուած հարցեր: Զինք կազմած ցանկը իր յօդուածներուն, բայց կրնանք մատնանչել, որ իր առաջին աչխատակցութիւնը կ'անդրադառնար նոր լոյս տեսած գործի մը, որ մեծ ազմուկ պիտի բարձրացնէր Եւրոպայի մէջ այդ տարիներուն: Արդարեւ, 1922 Մարտ 7 եւ 22-ի համարներուն մէջ, «Աչեւմուտքի անկումը» խորագրուած երկու յօդուածներով, Վեկնէր կը ներկայացնէր Օսվալտ Շփենկլէրի համանուն երկասիրութիւնը: Հետաքրքրական է, որ Ցակոբ Ջօրեան արդէն ճիշդ ընկալած էր գերմաներէն untergang բառը, զայն թարգմանելով «անկում», ինչպէս պիտի ընէին Ֆրանսերէնը, անգլերէնը եւ սպաներէնը, եւ ո՛չ՝ արեւելահայերէնի որդեգրած «մայրամուտ» եզրը (համմա. Մարկ. Նչանեանի յօդուածը «Կայք» տարեգիրքի Ա. հատորին մէջ):

Հետաքրքական կը նկատենք, որ Վեկնէրի այդ յօդուածը հայ մամուլի առաջին արձագանգը եղած ըլլայ եւ, միաժամանակ, այդ թուականին Պոլիս նոր վերադարձած ու «Ճակատամարտ»ի աչխատակից Կոստան Զարեանի աղբիւրը, որով ան Շփենկլէրի հետ իր առաջին ծանօթութիւնը պիտի հաստատէր, յետագային «Անցորդը եւ իր ճամբան»ի ու «Բանկօօպր եւ մամուլի ոսկորները»ի պատմա - փիլիսոփայական միջուկը մշակելու համար:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԻՈՍԵԱՆ

Պուէնոս - Այրէս

բազմածուած բիւզանդական կայսրերու կողմէ: Մեր քննութեան արդիւնքը ցոյց տուաւ թէ էջ 370-ը նման խնդրի մը չի վերաբերիր. էջ 371-ը ուր ըսուած է որ պուլկար Սիմէոն թագաւորի որդին՝ Իվան, դերեվարուած Բիւզանդացիներու կողմէ եւ կ. Պոլիս քչուած, կալուածատեր է Փոքր Ասիոյ մէջ եւ իրեն կնութեան տուեր են աղնուատոհմ հայուհի մը: Էջ 411 -- այստեղ կը յիչուի պուլկար Սամուիլ թագաւորի աղջկան՝ Միրոսլավայի ու Աչոտի՝ Սեւանիկի Գրիգոր Տարօնեցիի որդիին ամուսնութեան մասին. էջ 416 -- կը պարունակէ նիւթեր Սամուիլ պուլկար թագաւորին եւ այլ պատմական անցքերու մասին, բայց ոչ թէ Պուլկարներու Հայաստան գաղթեցման մասին: Այս մեր ստուգումները ցոյց կուտան թէ բազմահատոր պուլկարական պատմութեան այն էջերը որոնց կ'ուզէ յենիլ Պր. Է. Սէլեան, չեն նպաստեր իր թէզին որպէս ապացոյց:

Պատմական իրողութիւններու հետ անճշտութիւն նկատելի է պուլկարական Արեւմտեան թագաւորութեան վերաբերեալ այն պնդումը Պր. Է. Սէլեանին թէ կոմսաճաղ Նիքոլա հայկական ծագում ունի, առանց մատնանչելու որեւէ աղբիւր այդ մասին: Հաստատուած փաստ է, որ այդ թագաւորութեան արքան՝ Սամուիլի մայրը հայկական ծագումով եղած է, որուն ապացոյցներէն մէկը Նէրա անունը կը համարուի՝ Հռիփսիմէ, որ այնքան տարածուած է Հայերու մօտ, մինչ պուլկարական միջավայրի մէջ ան անծանօթ ու անգործածական է:

Անվիճելի պատմական սկզբնաղբիւրներ կը հաստատեն թէ Բիւզանդիոյ կայսրեր հայ եւ սուրիացի պատիկեան հերետիկոսներու դէմ յաղթական արչաւանքէ վերջ գանոնք խումբ առ խումբ տեղափոխած կամ բռնապաղթեցուցած են բիւզանդական հողատարածքին վրայ, Սթարա Պլանինա լեռնէն հարաւային մասը՝ Թրակիա ու Մակեդոնիա: Պր. Է. Սէլեան կը նչէ թէ՝ բռնապաղթեցուած հայ ու սուրիացի պատիկեաններու հետ եղած են եւ Թոնդրակեցիներ, միտուչ նկատի ունենալով Ստ. Տ. Մելիք Բախչեանի (7) հաղորդումը, որուն ապացոյցը չի մատնանչեր: Թոնդրակեցիներու ազանդը սկիզբ կ'առնէ 9-րդ դարուն կը գոյատեւէ 10 դարու ընթացքին, որուն գլխաւոր քարոզիչ ու կազմակերպիչ ցոյց կը տրուի Սմբատ Զարեհաւանցին, Թոնդրակ բնակավայ-

րը այդ չարժման կեդրոնին վերածելով (8): Այս ազանդը չփման կէտեր ունի պատիկեան ազանդին հետ իր կրօնական ու ընկերային բնոյթով, բայց աւելի տարածուած է հայկական միջավայրին ու հողատարածքին վրայ, փոքր ոստում մը ընելով Ադուանք, բայց արդէն 11-րդ դարուն ան դադրած է նչանակութիւն մը ունենալէ, իրեն գէմ Հայ Եկեղեցւոյ ու տեղական իչխանութեան հալածանքներու ու պայքարի հետեւանքով: Ուսած Թոնդրակեցիներու դոյութիւնը պալքաններու վրայ, ապացոյցներու կը կարօտի, մանաւանդ որ պուլկարական պատմագրութեան մէջ անոնց մասին յիչատակում չկայ:

ՑԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

(Շար. 1)

Ծանօթագրութիւններ. --

(1) - Էտուարտ Սէլեան, «Հայերը պուլկարական ազգածնութեան մէջ» (էքսկենեգիս):

(2) - Նոյնը՝ «Մշակոյթի փրոպլեմներ» պարբերագիր թիւ 2, 3 / 1994, էջ 83 - 87, Սոֆիա, պուլկարերէն լեզուով:

(3) - Նոյնը՝ «Հայեր» երկշաբաթաթերթ, Պուրկաս, թիւ 34, 35 / 1995:

(4) - Փրոֆէսէօր Անկելով, Տիմիթըր, պուլկար ազգութեան գոյացումը, Սոֆիա, 1971, էջ 370 (պուլկարերէն լեզուով):

(5) - Ս. Յովնանեան, Պուլկար -- հարկական պատմական կապեր, Սոֆիա, 1972, էջ 394, (պուլկարերէն լեզուով), Գ. Բ. Ղարիբջանեան, Ակնարկներ Հայ-պուլկարական բարեկամութեան պատմութեան, Երեւան, 1989, 250 էջ: Զօհրապ Մ. Ղասաբեան, Ակնարկներ պուլկարահայ համայնքի պատմութեան (1896 - 1970), Երեւան, 1986, 300 էջ, եւ այլն:

(6) - Պուլկարիոյ Պատմութիւն, հրատ. Պուլկարական գիտութեան ակադեմիայի, Սոֆիա, 1981, հ. 6., էջ 416, 411, 370, 371 (էջերու թուագրումը ըստ Պր. է. Սէլեանի):

(7) - Ստ. Տ. Մելիք Բախչեան, դիկեանների շարժումը Հայաստանում, Երեւան, 1953, էջ 197:

(8) - Հայկական սովետական հանրագիտարան, Երեւան, 1978, հ. 2., էջ 275-327:

ՆՈՐ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆԱՏԱՇՐՋԱՆԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ա. ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Օգոստոսի 1 - 2-ը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում հրաւիրուած էր նիստից բաղկացած իր առաջին նատաշրջանը գումարեց Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի նոր կազմը, որ նշանակուել էր Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից՝ վերահաս Հայրապետի ընտրութիւնից յետոյ, ըստ անցեալ տարիների աւանդութեան եւ Ազգային Եկեղեցական ժողովի որոշման: Նկատի ունենալով, որ նոր Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը որպէս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի խորհրդատու մարմին պիտի պաշտօնավարի մինչեւ յառաջիկայ Ազգային Եկեղեցական ժողովը, որը նախատեսուած է գումարել երկու տարի յետոյ, ինչպէս նաեւ հաշուի առնելով, որ նախորդ չրջանից բազմաթիւ հարցեր դեռեւս մնում են անլոյծ, վերահաս Հայրապետը վերանշանակեց Խորհրդի նախկին կազմը՝ Առենապետութեամբ Թորգոմ Պատրիարք Մանուկեանի եւ Գարեգին Պատրիարք Գալանճեանի եւ բաղկացաւ հետեւեալ անդամներից. -- Վեհ. Արք. Յովսէփեան, Արսէն Արք. Պէշիկթաշլեան, Ներսէս Արք. Պօղոսեան, Գրիգորիս Արք. Բունիաթեան, Խաժակ Արք. Պարսամեան, Գարեգին Արք. Ներսիսեան, Պարեւ Եպիսկ. Մարտիրոսեան, Պր. Գրիգոր Խանջեան, Պր. Պետրոս Յակոբեան, Պր. Յակոբ Փափազեան, Պր. Թաֆայէլ Պապայեան՝ որոնց կազմին աւելացնելով հետեւեալ անդամներին՝ Գէորգ Եպիսկոպոս Սէրոբեան, Տիրան Արք. Կիւրեղեան, Առոդիկ Եպիսկոպոս Արխատիկեան, Աբրահամ Վրդ. Մկրտչեան եւ փոխ. Վլադիմիր Բարխուդարեան:

Նորին Սրբութիւնը Խորհրդի լիագոր անդամ նշանակեց արտասահմանեան չորս երկրամասերից հետեւեալ թեմակալ առաջնորդներին՝ Զաւէն Արք. Զինչինեան (Միջին -- Արեւելք), Գիւտ Արք. Նալբանդեան (Եւրոպա), Գիւսակ Եպիսկ. Մուրատեան (Հարաւային - Ամերիկա), Աղան Արք. Պալեօղեան (Մայրագոյն - Արեւելք):

Սոյն ընդլայնուած կազմը այսուհետեւ ժողով կը գումարի տարին երկու անգամ: Առաջին նիստը նախատեսուած է յառաջիկայ Սեպտեմբերի վերջին:

Ներկայ նատաշրջանը Վեհարանի դահլիճում բացեց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը՝ աղօթքից յետոյ տալով ընդարձակ զեկուցում իր ընտրութիւնից յետոյ կատարած աշխատանքների եւ ի յայտ եկած հարցերի մասին: Քննարկուեցին Հոգեւոր Ճեմարանի զարգացման, ներքին թեմերի վարչական կազմակերպման, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հետ թեմերի յարաբերութեան, Քրիստոնէութեան ընդունման 1700-ամեակի յոբելենական յանձնախմբի նշանակման, Մայր Աթոռի ներքին վարչական, տնտեսական եւ հաշուական կացութեան, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռի հետ յարաբերութեան (զեկուցում Վեհափառ Հայրապետի կողմից), Քրիստոնէական դաստիարակութեան, ինչպէս եւ որոշ թեմերից ներկայացուած այլ հարցեր:

Սոյն նատաշրջանը առիթ հանդիսացաւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի բոլոր անդամներին նախ մօտիկից տեղեկանալու Մայր Աթոռի գործունէութեան, հաղորդ դառնալու Վեհափառ Հայրապետի զաղափարներին եւ առաջիկայ ծրագրերին, արտայայտելու իրենց տեսակէտները՝ Մայր Աթոռի գործունէութեան զարգացման եւ Հայաստանեայց Եկեղեցու առաւել ծաղկման վերաբերեալ:

ՄԱՄԼՈՑ ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ԱՄԻՆ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿԻ ՊԱՀԱՊԱՆ ՄԸ

Իտալիոյ հարաւային Պառի քաղաքին մասին է խօսքը· վերջերս Հռոմէն հոն հասած են յանցագործութիւններ ու ոճիրները կանխարգիլող 30 ոստիկաններ, պահպանելու համար յոյն, ամերիկացի, կամ պերման զբօսաշրջիկները, տեղացի խուլիկաններու չարագործութիւններէն: Անոնք գործունէութիւն կը ծաւալեն յատկապէս օդակայանը, նաւահանգիստը, կառուցիներու վճարման կէտերուն վրայ ուր զբօսաշրջիկները մեծագոյն հաւանականութիւնը ունին յարձակումներու թիրախ ըլլալու:

Շուրջ ամիս մը առաջ, յոյն զբօսաշրջիկ մը ինքնաշարժը կեցուցած էր տեղեկութիւն մը խնդրելու համար ու անմիջապէս յարձակումի ենթարկուեցաւ, կողոպտուեցաւ իր կնոջ հետ: Քանի մը վայրկեան եռք սրտի կաթուածի մը հետեւանքով մահացաւ, իսկ կինը ծանր վիրաւորուած, փոխադրուեցաւ հիւանդանոց: Քանի մը օր եռք կարզը հասաւ թուրք զբօսաշրջիկի մը որ յաջողեցաւ իր անձը փրկել, թէեւ պարապ գրպաններով:

Պառին զբօսաշրջիկներու համար զոհուելէ վերածող այդ պինեալ չարագործները պատասխանութիւնը հասլու իրենց եռին ձգած դպրեր են: Մոպիլէթով մը կամ հետիոտն, անոնք կը խլեն զբօսաշրջիկներու պայուսակներն ու դրամապանակները, մայթին վրայ ապշահար ու պատռած հագուստներով ձգելով անոնց տէրը:

Այս պատճառով նուազած է Պառի նաւահանգիստին գործառնութիւնն ալ. 27 երկիրներու հիւպատոսները սպառնացած են զբօսաշրջական ու ֆինանսական մի-

ջազգային շրջապտոյտներէ զեղչել քաղաքը: Անոնք զանգատ յայտնած են քաղաքին անհանդիստ կացութեան եւ անթոյլատրելի անապահովութեան համար, պահանջելով քաղաքակիրթ ու ապրելի մթնոլորտ մը:

Յունատատի հիւպատոսը ըսած է թէ հազարաւոր յոյն զբօսաշրջիկներ կողոպտուած են, առանց հաշուի առնելու յարձակումի թիրախ դարձած ձէթի տակառները: Եւ կան նաեւ բեռնատարներու կողոպտուած, վիրաւորուած չարժավարները:

Տարիէ մը ի վեր արգիլուած է քաղաքին կեդրոնական մասին մէջ մոպիլէթներու դարձածութիւնը: Սակայն կարելի չէ ըսել որ օգուտ մը ունեցած է արգելքը որովհետեւ հսկողութեան պակասը մեռեալ տառի վերածած է զայն: Այդ պատճառով, կեդրոնական քաղաքը կատարուած այցելութիւններ, գրեթէ միշտ, լուրջ վնասներով կ'աւարտին: Աւելին, յատկապէս այն զբօսաշրջիկներուն համար որոնք անտեղեակ՝ Պառիցիներու առանց պայուսակի փողոց ելլելու սովորութեան, իրենց հետ կ'ունենան լուսանկարչական գործիք ու այլ առարկաներ որոնք անմիջապէս ախորժակը կը գրգռեն տեղացի գողերուն:

Պառիի մէջ ինքնաշարժով չրջագայիլն ալ ապահովութեան երաշխիք մը չէ: Սան Փաօլօ թաղին մէջ կայ ազդարոյս մը որուն կարմիր ըլլալու պարապային կանդ առնողներ դիմեալ յարձակումի մը կ'ենթարկուին, գրեթէ առանց բացառութեան: Այդ պատճառով ալ, ինքնաշարժ վարորդներու մեծամասնութիւնը որ օդակայան կը դիմէ, կը նախընտրէ տասը քիլոմեթրի չափ երկարել ճամբան ու չըլանցնել այդ ազդարոյսը:

ՔԱՂՀԱՆ

PUBLICATIONS REÇUES

DIASPORAS

Michel Bruneau — coordinateur

avec des articles de :

Anahide Ter-Minassian (La diaspora arménienne)

Martine Hovanessian (Territoires de l'altérité : la diaspora arménienne)

Vladimir Kolossov, Tamara Galkina, Mikhaël Kouibychev (la géographie des diasporas et les communautés arménienne, juive, grecque de l'ex-URSS

Diffusion: *La Documentation française*,

124, rue Henri Barbusse,
93308 Aubervilliers cedex
tél. 48 39 56 00

Prix : 136 F

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ ՏԱՐԱՆՁԱՏՈՂ ՈՒԺ

Այս խորագիրով «Ազգ»ի սեփական թղթակիցը Վահրամ Ազաջանեան Սեւեփանակերտէն տեղեկացուցած է ԼՂՀ Արտաքին գործոց նախարար Արկադի Ղուկասեանի հետեւեալ արտայայտութիւնը. «Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման որեւէ փուլում ԼՂՀ եւ Ադրբեջանի զօրեբին տարանջատող ուժի դերում կարող է հանդէս գալ նաեւ Հայաստանի հանրապետութեան բանակը»:

Ա. Ղուկասեան ըսած է նաեւ որ այս մասին արտայայտուած է վերջերս, Օ - ԷՍ - ՍԻ - Ը-ի պատուիրակութեան հետ հանդիպումներու ընթացքին, ԼՂՀ-ի նախագահ Ռ. Քոչարեան:

***

Ի՛ՆՉ ԿՐ ԾԱԽԷ ՀՆԱՎԱՃՈՒԸ

Արճանագործ Եւգենի Լանսերէի մէկ քանդակը յայտնաբերուած է Երեւանի մէկ հնավաճառին մօտ: 72×55 սմ. չափերով դործը կը պատկանի արուեստագէտին վերջին չրջանին: Նշուած է որ նոյն տեսակի աշխատանք մը քանի մը տարի առաջ աճուրդի հանուած է բրիտանական Սոթպի'զ հաստատութեան մէջ, հինգ հազար փաունտ սկզբնական արժէքով: Մասնագէտներու կարծիքով, երեւանեան տարբերակը աւելի կ'արժէ:

***

ԵՐԵՒԱՆՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՆՐԱԿԱՒՐՔԻ ՏՈՄՍԵՐԸ

«Տրամվայ» ձեռնարկութեան տնօրէնը դանդատած է ճամբորդներու վճարումներէն: Աւելի ճիշդը վճարումներու բացակայութենէն: Ըստ վիճակագրութեան, օրական 40 - 50 հազար հոգի կ'օգտուին հանրակառքի սպասարկութենէն, իսկ կը վճարէ հազիւ կէսը: Չվճարողներու մէկ մասը յատուկ արտօնագիրներ ունի, մէկ մասը լիտիաբար այդ ճեւին կը դիմէ: Արտօնութիւններուն մէկ մասը պետութիւնը տըւած է որոշ խումբերու. կան ճարպիկներ ալ որոնք իրենք իրենց «հայթայթած են» անոնցմէ: Այդ ճարպիկները հանրակառքէն կ'իջնեն որեւէ բան ցոյց տալով, ինչպէս՝ անձնագիր, կպչի գրքոյկ, կարպի կտրօն, եւայլն, եւայլն: Այս մարզի վերջին նորութիւնը այն է որ աչքբացոններ պատճէնահանած են հարակառքի մշտական տոմսեր ու կ'երթեւեկեն ամենայն հանգստութեամբ:

ԼՕՐԸՆՆ ՏՐՈՒԷԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝ ՇԱՒՔ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Մինչ այդ՝ մրգասանին միւս կողմէն կոմսը կը կանչէ.

- Ցամպարի գոյն վոքը հատիկներովը եւ կանաչ խիտ հատիկներովը չատ համեղ են այս տարի: Քիչ անգին ոռդիտիները պիտի տեսնէք. արեւի չողերուն տակ արիւնի պէս կարմիր կամ ականջի ըլթակի պէս բուսատ գոյն կ'առնեն: Տէր Աստուած, ամէնքս ալ անմահասղութենէ պիտի տառապինք: Ա՛, տոքթորն ու Զարեանը կուգան, հո՛ն, ձիթենիներու եռին: Եւ իր կինը: Զարեանը կարծէք թէ չէնչատա է, ինչպէս միշտ: Ահա՛ եւ Նիմիէցը:

Կէսօրուան ճաշին ժամուն միւս հիւրերն ալ հասած եւ դարատափի ամպհովանիին տակ սեղաններու չուրջ տեղ գրաւած են: Մեծ քանակութեամբ ճաշ պատրաստուած է, զոր կը սպասարկեն գիւղին ամէնէն սիրուն աղջիկներէն երեք հոգի: Զարեան բացէ ի բաց կ'ողբայ որ իր համակրելի ամերիկուհի կինը հետը բերած է:

- Այս գեղուհիները ո՞ւր կը պահէք: Երբ առանձին զանք, երեսնին չենք տեսներ:

- Թերեւս կրնան մեզ ուշացրիւ ընել, - կը պատասխանէ Կոմսը լրջօրէն:

Կարմիր ոռդոլա գինիին չիչը ձեռքէ ձեռք կ'անցնի: Իւրաքանչիւր անձ՝ ըմպելէ առաջ՝ կաթիլ մը գինի կը թափէ գետին - հինէն մնացած սովորութիւն: Կալուածին մէջ աշխատաւորներ կը վխտան. վազուան այդեկութքի նախապատրաստութիւնները կ'ընեն:

- Այս տարի գիմացի այդ բլուրէն պիտի սկսինք: Ներքին ձայնս կ'ըսէ թէ այս տարուան ոռդոլան չատ ընտիր պիտի ըլլայ: Կը կարծեմ որ «Պրոսպերոյի Գինի» պիտի կոչենք զայն: Ի՞նչ կ'ըսէք:

Հովիտը զարատափէն վար կը տարածուի իր նուրբ կորաձեւ բաժանումներով: Պաղատանին կողմէն կիթառ մը կը հնչէ. կարճատեւ տատամսումէ մը ետք՝ երգի ձայներ եւս կը լսուին. այր մարդոց ձայները՝ թաւ, խռպոտ, կիներունը՝ տարօրոր թռչուններուն պէս քարձր, սուր: Ամպղոպ հաւաքողները հասած են, օր մը աւելի աշխատելու յոյսով: Հրացանի կրակոցներու խուլ ձայներ կ'իմացուին հովիտէն: Հոս - հո՛ն երեւցած վառօդի ամպիկներ կը նշեն հնամեայ հրացաններով ագռաւի որսացողներու ներկայութիւնը: Լեզուի սահմաններէն անդին՝ խօսակցութեան ձայները ալիք -- ալիք կը հասնին: Այդեկութքի ոօնը սկսած է:

Ճաշը անխոհեմաբար կ'երկարաձգուի մինչեւ թէյի ժամը: Մեզմէ ոմանք կը հեռանան լոգնալու կամ երկար տաք յետմիջօրէն մրափելով անցընելու համար: Իրիկնամուտին՝ աշխատաւորները աւարտած են իրենց գործը: Կարասները պատրաստած են: Դռներու սեմին կամ ձիթենիներուն տակ խոտին վրայ նստած՝ իրենց համեստ ճաշը կ'ուտեն -- հաց ու պտուղ: Սակայն գինին՝ առատօրէն կը սառանան:

Դարատափին ծայրը՝ Զարեան վառած հեղօրէն կը քննայ հիւսուած կախեալ օրօրոցի մը մէջ պառկած, մինչ իր կինը՝ դէմքին վրայէն ճանճ մը քշելու համար առեն առ առեն կ'ընդհատէ իր ընթերցումը: Թէոտոր եւ Նիմիէց անհետացած են, Ն.ի հետ հետախուզական պտոյտի մը ելած ըլլալով:

Կոմսը չտեսնարանին չուրջբոլորը կը դեգերի գիշերանոցով ու վճռական հրահանգներ կուտայ գինք լսողներուն.

- Վազը ռոդոլայի քաղով պիտի սկսինք, - կ'ըսէ եւ կը հրահանգէ որ չուքին դրուած հնձանը փոխադրեն պատին արեւոտ կողմը: - Ճզմելու գործը Նիկոն պիտի կատարէ: Զիս երբեք յուսախաբ չէ ըրած:

Նիկոն նիհար երիտասարդ մըն է, մութ դոյնի դէմա կը կրէ եւ գլխարկը հազիւ ետեւորէն ձեռքին բռնած՝ Կոմսին խօսքերը կ'ունկնդրէ:

- Վազը, եթէ բոլոր կիները անմիջապէս այդի ուղարկենք, կը կարծեմ որ մինչեւ մայրամուտ առաջին հնձանը լեցուած կ'ըլլայ, որպէսզի Նիկոն իրիկնադէմին գործի սկսի:

Կոմսին դէմքը մտահոգութիւններէ ազատած՝ կը ճառագայթէ: Մինչ այդ, գեռնայարկ խուցերը պէտք է կարգի դնել, դարաններուն փոշին առնել, փոխադրելի իրերը խաղող քաղողներու փորձութեան սահմաններէն հեռու տեղափոխել: Ուրանիա ծաղկամանները կը յարդարէ աչնանային քրքումով եւ այլեներու պատերուն տակէն քաղուած սիկլամէններով: Պահեստանոցին մօտ էչերուն քամակէն կարմիր լոլիկի դէզեր կ'իջեցնեն եւ ամէն կողմէ սակարկութեան ձայներ ծայր կուտան: Պատշգամին վրայ կարոլին խաղաքարտով բախտ կը բանայ, տեղն առ տեղն դադար առնելով որպէսզի խաղողի հատիկ մը նետէ բերանը:

- Դժգոհելու պատճառ չունինք, - կ'ըսէ կոմսը, - յաջող այգեկութք մը պիտի ըլլայ: Վազը Նիկոն գործի կը լծուի: Այս դիշեր կրնանք լոգնալ: Կառքը գործածենք: Կը տեսնեմ որ Սպիրօ հոս մնացեր է: Գործի տեսակէտէն վնաս կը կրէ, բայց երբեք չէ կրցած հաւաքոյթի մը բացակայիլ:

Վերջացող չեա միջօրէի օդին մէջ երգի ձայները կը մեղմանան: Կը զանազանեմ Սպիրոյի թաւ նօթերը, որոնք հակայի մը բերնէն կազարձակումի պէս կը հնչեն: Կոմսը պահ մը կը նստի պարտէզի պատին վրայ, մէկ ոտքը հողաթափէն հանած, գլանիկ մը կը վառէ:

- Թերեւս մինչեւ իսկ նշանառուք կամ ատոր պէս բան մը ունենանք, որպէսզի անդրազառնանք թէ ծերանալու վրայ ենք:

(Շար. 65)

(Շար.ը Ա. էջէն)

ողողումները աւեր գործած են եւ Օգոստոս 18-էն ի վեր գոհերու թիւը ժամէ ժամ կ'աւելնար: Առժամեայ հաշուեկշիռի մը համաձայն 141 մեռեալ կար եւ բազմաթիւ անհետացածներ կան, առաւելաբար մարզջի զբօսաշրջիկներ որունք վրաններու տակ կ'անցընէին իրենց արձակուրդը:

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ ՄՕՏ ամերիկեան պատւիրակութիւնը մահացու արկած մը ունեցաւ Օգոստոս 19-ին: Ամերիկացի երեք դիւանագէտներ, որոնց մէջ Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչը Շփոմի խմբակին մօտ մեռան ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի կապոյտ սաղաւարտաւոր մը որ կառքին անձնակազմին մաս կը կազմէր: Կառքը սահած է ու փոսը ինկած: Այս ողբերգական արկածը թափը կոտրած է Ուաշինկթընի դիւանագիտական նախաձեռնութեան, թէեւ Գլինթըն վստահեցուցած է որ ան խնդրոյ առարկայ չէ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆի մէջ, Նոր Տէլհիէն 200 քիլոմեթր հեռու, երկաթուղիի ծանր արկած մը պատահած է երկու կառախումբերու բախումին հետեւանքով: Մէկ կառախումբը կեցած էր որովհետեւ կով մը արգելք էր իր անցքին եւ ուրիշ մը եկած իրեն բախած է: Օգոստոս 21-ին, կ'ըսուէր թէ աւելի քան 350 մեռեալ կար եւ 400 վիրաւոր որոնց մէկ մասը շատ ծանր վիճակի մէջ էին:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ժողովրդական ոտնին (Ֆրանժի - ան - Պրէս) առթիւ, Օգոստոս 20-ին, ժոսփէն ամբաստանած է կառավարութիւնը որ խարեց Ֆրանսայինները: Նախկին թեկնածուն խստօրէն դատապարտած է ահաբեկչական արարքները:

ԶԷՋԻՆԻՈՑ կացութիւնը միշտ անորոշ է: Ստորագրուած համաձայնագիրը - 21 օր առաջ - չի գործադրուիր եւ հրադադարն ալ չի յարգուիր: Մոսկուա կը ըսպառնայ կրկին ուժի դիմել, թէեւ, ռուսական խորհրդարանական յանձնախումբի պետը կ'ըսէ թէ քանակը յուսահատական վիճակի մէջ է եւ չի կրնար նոր յարձակում գործել: Ըստ իրեն Դուդայեւ յաղթեց Ռուսաստանի քաղաքական եւ զաղափարական դեռնի վրայ:

ԱՆԴԱՐԱ բողոք բարձրացուցած է Սաուտի Արաբիոյ կառավարութեան մօտ վերջերս գլխատուած չորս Թուրք քաղաքացիներու համար: Ասոնք ամբաստանուած էին մաքսանենգութեամբ եւ թմրեցուցիչի առեւտուրով: Դեռ քառասուն ուրիշ Թուրքեր ալ կան բանտերու մէջ: Շուրջ 120 հազար Թուրք կ'աշխատի Սաուտի Արաբիա: Անդարա կը գտնէ որ գլխատումը չատ ծանր պատիժ մըն է: Յարդ 141 հոգի գլխատուած է Սաուտի Արաբիա տարւոյն սկիզբէն ի վեր թմրեցուցիչի չահատակութեան համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՓՈՒԹՊՈԼ

Հայաստանի Փութպոլի անցեալ տարուան մրցաշարքին ախոյեանը՝ Գիւմրիի Շիրակը եւ բաժակակիր Երեւանի Արարատը անցեալ չաբթու մասնակցեցան յաջորդաբար՝ ԻՒ-էֆ-Ա-ի բաժակին եւ բաժակի կրտսերներու Եւրոպայի բաժակի նախապատրաստական մրցումներուն:

Երկու խումբերն ալ իրենց մրցակից ունէին լեհական խումբեր եւ կը մրցէին Լեհաստան: Օգոստոս 8-ին Շիրակ ձեռք ձգած է խոստմնալից արդիւնք մը՝ 0 - 0 ընդդէմ Զակլեպիէ Լիւպ խումբին: Բայց, Օգոստոս 10-ին «Արարատ» 0 - 2 պարտուելով ժէ-Քա-էմ Քաթովիչէ խումբէն դժուար կացութիւն մը ստեղծած է դարձի մրցումին համար: Շիրակի դարձի մրցումը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 22-ին, Երեքշաբթի, իսկ «Արարատ»ի մրցումը՝ Օգոստոս 24-ին, Հինգշաբթի:

ՇԱՆԹ

***

Բ. դասակարգի մրցումներու 7-րդ օրւան, Վալանսի Հայ Մարզականը 1 - 0 յաղթեց Լուհան- Քիւիզոյի իր դաշտին վրայ: Այժմ, բարելաւած է իր դիրքը եւ 6-րդ տեղը կը գրաւէ 11 կէտով: Գլուխն է Գան 17 կէտով: Վերջինն է Ալէս 1 կէտով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՓԱՐԻԶ. - Կեդրոնական Սանուց Միութիւն 5000 Ֆր.:

***

ՓԱՐԻԶ. - Ոմն Կեդրոնականէ 1500 Ֆր. ողջունելով անոր 70-ամեայ վաստակը:

***

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Մանուչ Շահմիրեան 1000 Ֆրանք:

***

ԱՆԹՈՆԻ. - Տէր եւ Տիկին Երուանդ եւ Արփինէ Տատեան 500 Ֆր.:

***

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Վահան Յակոբեան 250 Ֆր.:

***

ԳԱՇԱՆ. - Ս. Ֆ. Զանգու 200 Ֆր.:

PELERINAGE ANNUEL

1954 — 1995
41ème ANNIVERSAIRE
1954 — 1995

SAINT GREGOIRE
A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՈԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du
Conseil Diocèsain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN*
célébrera la messe à 10 heures 30

en présence du
Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont
dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN
à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et **réservations** s'adresser :

— *Marseille* : Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine* : Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont* : Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :
Aller-retour et repas compris.. 200 F.
Aller-retour seul ..... 100 F.
Repas seul ..... 100 F.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԿԱՐՏԱՆ. - Այրի Տիկին Անժէլ Սիմոնեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝ Թադէոս Սիմոնեանի մահուան առթիւ կ'ընեն հետեւեալ նուէրները.- Ֆրանսայի «Հայաստան» Հիմնադրամին 1000 Ֆր:, Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցի, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տուն, Սահակ - Մեսրոպ Երէչախումբ, Խուսար Տէրիքլեան Թատերախումբ եւ «Յառաջ»ին 500-ական Ֆր.:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Անժէլ Սիմոնեանին, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Օսիքեանին, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Փոսթալեան եւ զաւակներուն, Օր. Սեդա Սիմոնեանին, Տէր եւ Տիկին Պետիկ Սիմոնեանին եւ զաւակներուն ու ընտանեկան պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր եւ աղգականին՝

ԹԱԴԷՈՍ ՍԻՄՈՆԵԱՆի

մահուան առթիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Հայաստան հեռաձայնելու համար հարկ է այլեւս դործածել նոր թիւը (fnտ)՝ 374 (փոխանակ 7-885-ի) յաւելեալ՝ 2 Երեւանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝ 19 (Ֆրանսայի պարագային անչուչտ) ապա՝ 374-2 եւ թիւը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրգիսեան իրենց Թոռան՝

ՄԻՔԱՅԷԼ - ԴՐՕ-ի

ծնունդին (Օգոստոս 16) ուրախ առիթով 2000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

COMMEMORATION

DU 85ème ANNIVERSAIRE DES CROIX DE SECOURS DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par
LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միջնակարգ վարժարանի վերամուտն է՝

Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

- ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ -

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՁ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ 80 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»

(Տաղկախաղ 50-ամեայ հաւատարմագրեալ) 120 ՖՐ.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր գլուխ:

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 23
MERCREDI
23 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. . 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը ՝ 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·660 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.660

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՛ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՌՈՒՍԵՐՆ ՈՒ ՍԵՐՊԵՐԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ԱԷՋ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ոճրավարձերու կապակցութեամբ կասկածելի մը ձերբակալուած է Նուէա։ Ալժերացին, Ժէ-ի-Ա.-ի կարծեցեալ պահ, կրնայ մասնակցած ըլլալ Սէն - Միշէլի արարքին, ականատես մը ճանչցած ըլլալով զինք նկարի մը վրայ։ Ալժերական «Թրիպիւն» թերթն ալ որ, լաւատեղեակ է խլամապաշտ չարժումներու, կը մրէ թէ ենթական՝ Ապտէլքէրիմ Տֆնէչ Փարիզի ոճրավարձերու գլխավորն է։ Թերթը անոր անունը տուած էր Յունիս 17-ին, այսինքն լմմային սպանութենէն վեց օր առաք եւ երկու ոճրափորձերէն առաջ։ Դատաւորը՝ Ժ. Ֆ. Ռիքար Սթոքհոլմ գացած էր հարցապնդելու համար ենթական։

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻ մէջ, անձնասպանական նոր ոճրափորձ մը գործուած է Օգոստոս 21-ին որու հետեւանքով առնուազն 6 մեռեալ կայ, քանի որ վիրաւորներու թիւը մեծ է - աւելի քան 100 - եւ ամանց (12) վիճակը չատ ծանր է։ Առաւօտեան 8-ին է որ 26 թիւ հանրակառքը, ծայրէ ծայր լեցուն կ'երթար դէպի Սքոփիւս բլուրը երբ պայթումը պատահած է եւ ոչ մին այն խնդրոյ առարկայ հանրակառքը, այլեւ՝ նոյն ճամբուն վրայ կողքին դըտնուողը կրակ առած են։ Պարզուած պատկերը ահաւոր եղած է, գլխատուած մարմիններ, բազմաթիւ վիրաւորներ։ Կը կարծուի որ ռումբը զետեղողը կին մըն էր որ մեռելներու մէջ է։ Արարքէն ետք, ցոյցեր բազմացած են Ռապինի եւ նախագահ Վայցմանի դէմ, բայց, Ռապին վճռած է չարունակել խաղաղութեան ընթացքը, միայն քանի մը օրուան ընդհատումէ ետք, թոյլ տալու համար զոհերու թաղումը։ Արարքը, անչուշտ, Համասի գործն է։ Արաֆաթ անմիջապէս դատապարտեց։

ԻՐԱՔ դիւանագիտական անակնկալ քայլով մը որոշած է փակել Պոլսոյ իր հիւպատոսարանը, պահանջելով որ Թուրքիա ալ փոխադարձէ փակելով Մուսուլի իր հիւպատոսարանը։ Նաեւ Պաղտատ յայտնած է թէ պիտի սահմանափակէ Անգարայի իր դեսպանատան անձնակազմը, նմանապէս զուգահեռ կարդադրութիւն պահանջելով Պաղտատի թրքական դեսպանատան համար։ Իրաքցի պատասխանատուներ թէեւ յայտնած են որ այս որոշումները հետեւանք են անտեսական նեղութիւններու, սակայն, Պաղտատի դիւանագիտական շրջանակները առնուած քայլը կը մեկնաբանեն որպէս Անգարայի կատարուած քաղաքական յղումներ. անոնց գլխաւորն է Իրաքի շրջափակումին դէմ Միացեալ - Նահանգներու մօտ մէջնորդելու պատասխանը ու Պաղտատի համոզումը թէ Թուրքիա համաձայն է Միացեալ - Նահանգներու հետ Իրաքը մասնաւոր հետեւակարի մը։ Ցատկապէս Մուսուլի թրքական հիւպատոսարանը փակելու Պաղտատի հրահանգը կը մեկնաբանուի որպէս, շրջանին մէջ ուր մեծամասնութիւն են թիւրքմէնները, Թուրքիոյ ազդեցութեան գօտիին վերջ տալու ձեւ մը։

ՍԱՏՏԱՄ ՀԻՒՍԷՅՆ օրէ օր աւելի միակ կը մնայ։ Փեսաներէն ետք, որոնք կարեւոր դերեր ունէին, խորթ եղբայրն ի՛ր թաքրիթի որ հեռացած է ու միացած թախտականներու խմբակին դոր կը ղեկավարէ Քամէլ Հասան (փեսաներէն մէկը)։ Որոշումը տուեր է, այն «արկածէն» ետք, որու հետեւանքով իր եղբայրը վիրաւորուած էր սրունքէն Հիւսէյնի զաւկին կրակոցէն։

ՖՐԱՆՍԱ կը հերքէ որ, 1994 Ապրիլին պինած ըլլայ Ռուանտայի զինեալ ուժերը (որոնք ցեղասպանութեան կը ճեռնարկէին այդ շրջանին)։ Բրիտանական հետաքննիչն է որ լուրը կը հաղորդէր ՄԱԿ-ի պէյժիացի գնդապետի մը միջոցաւ որ, այդ շրջանին լաւ կապուած է ՄԱԿ-ի առաքելութեան։

ԱԼԺԻՒ «Մաքէն» օրաթերթի աշխատակիցներէն՝ Ամէօր Ուակինի սպաննուած 38-րդ լրագրողն է Ալժերիոյ մէջ։ 36 տարեկան, սպաննուած է Օգոստոս 20-ին Ալժէի բարձունքներուն վրայ։

ՌՈՒՍԵՐԸ «ազատագրած» են Արգունի (Գրոզնիէն 15 քիլոմեթր արեւելք) այն չէնքերը զոր գրաւած էր չէչէն զօրագունդ մը։

ԹՐՔ. «ՀԻՒՐՐԻԹԷԹ» օրաթերթը (Օգոստոս 20) գունաւոր պատկերազարդ լուրերու էջին մէջ կը պատմէ «ողբերգութիւնը» "վրացի" հիւանդապահուհիի մը՝ Այտա Վարդանեանի, որ Թուրքիա երթալով սկսած է աշխատիլ որպէս պարուհի. ան սկսած է կենակցիլ ամուսնացած ու երեք պաւկի տէր Թուրքի մը հետ որ իրեն խոստացած է ամուսնանալուծուիլ ու իրեն հետ ամուսնանալ։ Ողբերգութիւնը եղած է այն որ այդ կենակից Թուրքը սպաննուած է ու դիակը գտնուած անտառի մը մէջ։ Արցունքոտ աչքերով ու լալահառաչ «վրացուհի» Ա. Վարդանեան յայտնած է թէ պիտի վերադառնայ իր երկիրը ու ծնունդ տայ իր զաւկին։

ՏՈՔԹՈՐ ՃԼՔՔ ԳԼՈՐԳԵԱՆ 25-րդ «կամաւոր գոհ» մը արձանագրած է առջի օր»։ «Տոքթոր անձնասպանութիւն» մկըրտուած, տոքթոր Գէորգեան, այս անգամ, 46-ամեայ կնոջ մը օգնած է որ վերջ տայ իր կեանքին։ Հիւանդը սքլէրոզ ան փլաքէ կը տառապէր։ Մահը հետեւանք է մոռնոֆսիտ տը բարպռնի ներչնչումի զոր հիւանդը իր կամքով կը չնչէ։

ՄԱՃՔ ԹԱՃՍԸՆ 89 երկվայրկեանէն յաղթեց իր մրցակիցին կռփամարտի ծանր կշիռներու մրցումին եւ 25 միլիոն տոլար դանձեց...։ Բանտէն ելլելէն (բռնաբռնումի համար) առաջին մրցումն էր եւ երբ իրաւարարը կը դադրեցնէր մրցումը, Թայսըն զարմացած ըսած է՝ «Չէի կարծեր թէ այդքան զօրաւոր հարուած տուի»։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 18 / 22)

ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Օգոստոս 18-ին, էջմիածնայ տաճարին մէջ հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն կատարուած է նախագահութեամբ Գարեգին Ա.ի, երջանկայիշատակ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի վախճանման տարելիցին առթիւ։ Ցաւարտ արարողութեան, Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը Հայրապետի չիրխին առջեւ ոգեկոչած է Վազգէն Ա.ի յիշատակը արժեւորելով եւ դնահատելով անոր բեղուն եւ եկեղեցական գործունէութիւնը։

***

ԼՂՀ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

ԼՂՀ կառավարութիւնը պետական պիւտճէէն 52 միլիոն դրամ յատկացուցած է նոր ուսումնական տարուան դասագիրքերուն պատրաստութեան։ Արդէն պատրաստ է տասը անուն դասագիրք։ Մինչեւ Օգոստոսի վերջ Հայաստանէն կը հասնի 11 անուն դասագիրք եւս։ իսկ մնացածը կը տպագրուի ուսումնական տարուան առաջին կիսամեակին։

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՓԼԷՔԻՆԻ

ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ

Հայաստանի պատուիրակութիւնը Սեպտեմբեր 4 - 15 կը մասնակցի Կիներու միջազգային չորրորդ խորհրդաժողովին։ Օգոստոս 18-ին Լրագրողներու տան մէջ տեղի ունեցած է պատուիրակութեան ներկայացուցիչներու հանդիպումը լրագրողներու հետ։ Պատուիրակութեան նախագահն է Ազգ. ժողովի Ընկերային, առողջապահական եւ բնապահպանութեան հարցերու յանձնաժողովի նախագահ Հրանոյշ Յակոբեան. ան տեղեկութիւն տուած է Հայաստանի կիներու վիճակը պատկերացնող իրենց գեկուցումին մասին։

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԱՆԻ ՓԵՍԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ԹԵՐԹԻՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐԺԱՆԱՀԱՒԱՏՕՒԹԻԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒ ԼԵԶՕՒԱԿԱՆ ԱՆԴԻՐՆԵՐՈՒ ԿԱՊԱԿՑՕՒԹԵԱՄԲ

(Բ. եւ վերջին մաս)

*Միջնադարուն խաչակիրներու արշաւանքի ժամանակ դէպի Երուսաղէմ, որոշ առեն մը Փլովտիւ քաղաքը կ'անցնի անոնց իշխանութեան տակ եւ անոնց դէմ պատերազմի կ'ելլէ պուլկար Քալոեան Թազաւորը: Ան քաղաքի գրաւման յաղողութիւնը կը պարտի որոշ չափով նաեւ պաւղիկեաններուն, որոնք նեցուկ կը կանգնին անոր պայքարին: Սակայն ի՞նչ սկզբնադրիւրներու վրայ յենած, Պր. Է. Սէլեան կը նշէ, որ պուլկար Թագաւորը Թրակիան ու Մակեդոնիան կցելէ վերջ պուլկար պետութեան, իր «դաշնակից - հերետիկոսները» այսինքն՝ պաւղիկեանները, Հիւսիսային - Պուլկարիա կը զաղթեցնէ: Այս նշումը պատմական իրողութեան կը հակասէ եւ անտրամաբանական պէտք է համարիլ Քալոեան Թազաւորին վերաբերումը իր դաշնակիցներուն հանդէպ, երբ անոնք ոչինչով չեն զրկած զինք նման քայլ մը առնելու: Վերադառնալով պատմական անցքերու ուղղակի տեղեկութեանց -- քաղաքի գրաւման կապուած եւ անկէ ծնած հետեւանքներու մասին, Ֆրանսացի ժամանակագիր Ժոֆրուա տը Վիլարտուէն, որ խաչակրաց արշաւախումբին մաս կը կազմէ, իր «Կ. Պոլսոյ գրաւումը» հատորին մէջ (9) կը տեղեկացնէ այսպէս. «Մարդոց մէկ մասը որոնք փոփելիճաներ էին (10) (այսպէս կոչուած են Արեւմուտք թափանցած պաւղիկեանները), որոնք յանձնուեցան անոր (պուլկար Քալոեան Թազաւորին) ըսին. «Տէր արքայ, եկուր ձիարշաւ վարէ Փլովտիւի առջեւ կամ ղրկէ ձու բանակը եւ մենք խաղաթը էգի պիտի յանձնենք»: *Բացայայտ է, որ յիշեալ պարագային պաւղիկեանները Քալոեանի դաշնակիցները կը հանդիսանան եւ 1205-ին քաղաքին գրաւումէն վերջ անոնց հանդէպ հալածանք չէ եղած եւ այդ մասին Ֆրանսացի հեղինակը նման բան չի նշեր: Իրականութեան մէջ, հալածանքի կ'ենթարկուի քրիստոնեայ բնակչութիւնը՝ բիւզանդական (յունական) եւ առաջին զոհը կը դառնայ քաղաքին արքեպիսկոպոսը, իսկ անոր հետ նաեւ ազնուականները (հաւանական է անոնք «լատինացիներ» ըլլան) (11), ըստ նոյն հեղինակին: Այստեղ չահեկան է իմանալ փոքրիկ հատուած մը Ֆրանսացի ժամանակագրի նոյն դիրքէն. «Այն ժամանակ Իոնիս (պուլկար Քալոեան Թազաւորին երկրորդ անունը Ց. Կ.) Փլովտիւ եաղաբին առջեւ ղրկեց իր զօրքը: Տակաւին երկար չկեցած (հաւանաբար կարճատեւ պաշարման համար խօսք կ'ըլլայ հոս, Ց. Կ.) եաղաբին մէջ եղողները յանձնուեցան այսինքն հերետիկոս բնակիչները, մինչ բիւստոնեաներու մէկ մասը ճողոպրած է ձեւով մը, վրէժխնդրութեան առարկայ չըլլալու համար»: *Եւ բացատրելի է թէ ինչու պաւղիկեանները քաղաքէն չեն հեռացած, որովհետեւ իրենք որպէս անտեսուած ու հալածուած տարր, որպէս հերետիկոսներ, յանձին Քալոեան Թազաւորին, տեսած են իրենց ազատարարը, հովանաւորը: Ի հատատում այդ վարկածին, բերենք Ֆրանսացի հեղինակին գրածը. «Եւ ան (Քալոեան Թազաւորը Ց. Կ.) խոստացաւ իր հովանաւորութիւնը» (ընդգծումը Ց. Կ.): Այս իրողութեան հակառակ Պր. Է. Սէլեան, ինչպէս արդէն յիշեցինք, պատմական փաստերը անտեսելով, կը գրէ, որ «դաշնակից -- հերետիկոսները» բռնապաղթեցուած են Հիւսիսային - Պուլկարիա: Իրականութեան մէջ պաւղիկեաններու զանգուածային յայտնուիլը այդտեղ եւ Դանուբի մերձափնեայ բնակավայրերու մէջ՝ քաղաքներ ու աւաններ, տեղի կ'ունենայ: Թրքական գրաւիչներու ներխուժման ժամանակ, Թրակիա ու Փլովտիւի շրջանը, քաղաքին գրաւումի ժամանակ 1363 / 1364 կամ դար ու կէսէն քիչ մը աւելի ետք այն ժամանակաշրջանէն, երբ Թազաւորած է Քալոեան Թազաւորը: Այս իմաստով Պր. Է. Սէլեանի նշումը բռնադաղթի կապակցութեամբ, զոր կը վերագրէ պուլկար Թազաւորին, անհիմն է ու քննադատութեան չի կարող դիմանալ:

Հիւսիսային Պուլկարիոյ տարածքին պաւղիկեան յորջորջմամբ տեղանունները ի յայտ կուգան 14-րդ դարու վերջաւորութեան, ինչպէս ատիկա կը հաստատէ Միլէօ Եովչեվ իր մէկ ուսումնասիրութեան մէջ (12): Պաւղիկեան ածականով սկսող այդ տեղանունները հիմք չեն կըրնար ծառայել անպայման պնդելու որ այդտեղի բնակիչները ազգօրէն նախկին հայ - պաւղիկեաններ էին որոնք բժբախտաբար կորնչուցած էին իրենց ազգային պատկանելիութիւնը պուլկար միջավայրի մէջ, դարերու ընթացքին: Աւորշ ապացոյցներէն մէկը տեղանուան երկրորդ բառին պուլկարական ծագումն ու իմաստը ցոյց կուտայ եւ որեւէ կապ չունի հայերէն լեզուի հետ, օրինակ՝ Փաւլիքեանոքա Քալուկերիցա, Փաւլիքեանոքա Որոսթովիցա, Փավլիքեանոքա Սբրաւենա, Փաւլիքեանոքա Օրեչանի (Թարգմանաբար՝ Պաւղիկեան վանականուհի, Պաւղիկեան կնճռոտ-ցայտ, Պաւղիկեան Սբրաթենա, Պաւղիկեան Ընկուզենին գիւղն եւ այլն) Հիւսիսային - Պուլկարիոյ տարբնեակ մը նման տեղանուններուն միջեւ միայն հայկականութեան բնոյթ ունի Թորոս տեղանունը: Հայերուս մօտ ընդհանրացած անուն մը, որ Թէոդորոս յունական անուան կրճատուած ձեւն է եւ պուլկարական այր մարդոց ոմանց անունը Թոսոր է, որ նոյնպէս կրճատումն է յիշեալ յունական անունին: Յենելով պուլկար բանասէր Միլքօ Եովչեվի ուսումնասիրութեան եւ պատմական իրողութիւններու վրայ, հարկ կը դատնայ համաձայնիլ եւ ընդունիլ անոր հաստատումը ու եզրակացութիւնը թէ «15 - 18-րդ դարուն հերետիկոսները, այսինքն՝ պաւղիկեանները, որոնք բնակութիւն հաստատած են Օսըմ գետի երկայնքին, եւ Փլովտիւի շրջանին մէջ, յստակ արտայայտուած ինքնագիտակցութիւն ունին պաւղիկեանութեան հետ իրենց կրօնական կապին եւ պուլկար ազգութեան պատկանելիութեան»: Յատկանշական օրինակ նման ազգային ինքնագիտակցութեան առկայ է նաեւ 17-րդ դարու վերջաւորութեան ու 18-րդ դարու սկիզբին Պանաթ (Ռումանիոյ մէջ, Ց. Կ.) ապաստան գտած պաւղիկեաններու մօտ (13): Պաւղիկեան բնակչութեան պուլկար ազգին պատկանելիութեան մասին յիշեալ ժամանակահատուածին ընթացքին, կը վկայեն կաթոլիկէ միսիոներներու գրաւոր տեղեկութիւնները, ըստ որոնց պաւղիկեանները պուլկարերէն կը խօսին եւ իրենց դիր -- գրականութիւնը պուլկարերէն լեզուով է: Շատ տրամաբանական է նման իրավիճակ մը եթէ նկատի առնենք, որ 8 -- 11-րդ դարերու հայ պաւղիկեանները, հեռացած իրենց հայրենի հողէն ու ազգային արմատներէն, ցրուած պուլկար (նախապէս եւ յոյն) միջավայրի մէջ, չէին կրնար պահպանել իրենց ազգային ինքնութիւնը, ինչպէս այդ պատահած է նոյնիսկ ոչ աղանդաւոր հայ համայնքներու հետ՝ Հնդկաստան, Լեհաստան եւ այլուր: Զուլման այդ գործընթացը տեղի ունեցած է պուլկար ապրելակերպի դաշտին վրայ, ուստի Հայերու դերը այդտեղ, ինչպէս կը ձգտի ապացուցել Պր. Է. Սէլեան, չի համընկնիր անոր յօդուածի նիւթին: Ցաւօք պէտք է նշենք, որ հայ պաւղիկեանները, որոնք բռնապաղթեցուած են Պալքաններու վերջերը, իրենցմէ եւ ոչ մէկ նիւթական կամ գրաւոր պատառիկ չեն թողած հայերէն լեզուով, ոչ միայն սկզբնական շրջանին, երբ արդէն առկայ են անոր տարածքին, այլեւ աւելի ուշ Պուլկարիոյ մէջ 15 -- 18-րդ դարերու տեւողութեան: Ատիկա պէտք չէ վերագրել միայն անոնց հալածանքին եւ հայերէն ստեղծուած գրականութեան մը - եթէ ունէին - փճացման: Այս իրավիճակը կը դժուարացնէ պնդումը թէ նախնական շրջանէն վերջ, անոնք հայ մնացած են: Օրինակը, զոր ցոյց կուտայ Պր. Է. Սէլեան՝ վերոֆէսէօր Քարոլ Թէլպիղովի ու անոր Հայկմազ մեծ - մօրը մասին, ապացուցելու համար նախկին պաւղիկեան յաղորդներու հայկական պատկանելիութիւնը, ճշդումի ու փաստերու կը կարօտի: Ցիշեալ պուլկար դիւանականին միայն որոշ դրութիւններուն ծանօթացայ, բայց նման օրինակ կարելի չեղաւ գտնել, իսկ յօդուածագիրը չէր մատնանշած իր տեղեկութեան աղբիւրը, ուրկէ որ քաղած էր զայն:

Պատմական առանձին առեւելներու կողքին յօդուածին մէջ կը հանդիպինք հաղորդումներու, որոնք ամենեւին կապ չունին Հայերու առկայութեան մասին պուլկար ազգի գոյացման հարցին հետ: Պր. Է. Սէլեան կը նշէ թէ Հիւրոյոզի պուլկար հայրենասէր Փեթրը Փարչեվիչ հայերէնի դիտակ է եղեր, առանց փաստեր յիշելու այդ մասին: Հայկական աղբիւրները կը տեղեկացնեն (14), որ Կաթոլիկութեան կարկառուն այդ անձը Թրանսիլվանիոյ մեծահարուստ Հայերէն ֆինանսական օժանդակութիւն ըստացած է Զիւրովոյի ապստամբութեան կազմակերպման ու իրագործման համար, որ պայթած է 1688 թուականին, ընդդէմ Օսմանեան դաժան տիրապետութեան: Աւարկայականութենէ դուրս կը մնայ նաեւ ուրիչ հաղորդում մը, ըստ որուն պուլկար ազգային - ազատագրական պայքարի առաքեալ ու կազմակերպիչ՝ Վասիլ Լեվսքի հայերէնի ծանօթ է եղեր: Եւ ատիկա յօդուածագիրը կ'ուզէ կապել անոր ծննդեան վայրին հետ, որուն մօտակայքը դարեր առաջ պաւղիկեան գիւղ մը գոյութիւն ունեցած է (15): Վասիլ Լեւսքիի գաղտնի գործունէութեան ժամանակ Հայու անուամբ թէսքերէ կրելը առհասարակ հայ չէ հայերէնի ծանօթութեան:

Պատմական խառնաշփոթ մը նկատելի է Պր. Է. Սէլեանի յօդուածին այն մասին մէջ, ուր ան Քամենեց -- Փոտոլսք (Լեհաստան) քաղաքի հայ բնակչութեան պաւղիկեան աղանդ կը վերագրէ, առանց որեւէ փաստի: Վարդան Գրիգորեանի հետազօտութենէն (16) պարզ կը դառնայ, որ այդ եւ այլ լեհական քաղաքներու հայ բնակչութիւնը՝ այնտեղ հաստատուելով պատկանած է հայկական Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ միայն յետագային ընդունած է կաթոլիկութիւնը: Հայերու գաղթը դէպի Լեհաստան տեղի ունեցած է պաւղիկեան աղանդի քայքայումէն ու անհետացումէն վերջ, այնպէս որ լեհահայ պաւղիկեաններու մասին կարելի չէ պնդել, այլ պէտք է ընդունիլ լեհահայ կաթոլիկներու եւ հատուկաբար եւ լեհահայ լուսաւորչականներու առկայութիւնը այնտեղ: Ի հատատում այդ իրողութեան, առկայ է հետեւեալ փաստը. Թուրք սուլթան Մեհմէտ Դ. դէպի Լեհաստան կատարած ռազմական արշաւանքին ժամանակ, 1672-ին Քամենեց քաղաքին գրաւումէն վերջ այդ քաղաքին հայ բնակչութեան մէկ մասը նահերով կը բռնագաղթեցնէ դէպի Փոքր Ասիա, բայց որոշ հանգամանքներու թերումով անոնց մեծ մասը պուլկարական ծովափ կ'իջնէն, իսկ 1675-ին Փլովտիւ հաստատուելով կը տիրանան «Սուրբ Գէորգ» Եկեղեցւոյն (17): Նորահաստատ հայ գաղթականները չատ հաւանական է որ ուզած են կառչած մնալ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ պաւղիկեանները չեն եղած, քանի որ անոնց դաւանանքը կը մերժէ եկեղեցական կառոյցները որպէս աղօթատեղի:

Անցեալին վերաբերող պատմական տեղեկութիւնները, որոնք որոշ կապ մը ունին 19-րդ դարու պուլկար -- հայկական եւ հայ -- պուլկարական յարաբերութիւններուն հետ, նոյնպէս աղուզումներու անհրաժեշտութիւն ունին: Պէտք է ցաւիլ, որ Պր. Է. Սէլեան Տիարպէքիրի բարձրաստիճան հայ հոգեւորականը քահանայի մակարդակին հասցուցած է, իսկ գիտենք որ ան իր աստիճանի ու տիրանալութեան համար կարողացած է քաղաքի պուլկար յեղափոխական աքսորականներու կեանքի պայմաններու թեթեւացման նպաստել: Ձշտումները պէտք է մտցնել եւ այն տեղեկութիւններուն, որոնք կը վերաբերին մարդասիրական արարքներուն, ի նպաստ Պուլկարներու, զոր ցուցաբերած են փլովտիւաբնակ Արթին Կիտիքով եւ Գէորգ Վրդ. Ռուսճուքլեան:

Պուլկարիոյ տարածքին կարելի է «Հայեր» ազգանունին (էթնոնիմ) եւ «Հայկական» ածականին հանդիպիլ, որոնցմով կազմուած են տարբեր տեղանուններ եւ անկասկած Հայերու գոյութիւնը կը մատնանշեն, սակայն անոնց մասին, մանաւանդ վաղ ու անոր յաջորդող միջնադարու վերաբերեալ քանակական տուեալները կը պակսին: Այդ հանգամանքը կը դժուարացնէ ճշդելու Հայերու նպաստը պուլկար ժողովուրդի ինտեսական, հասարակական ու մշակութային տարբեր բնագաւառներուն մէջ:

«Հայեր» կամ «Հայկական» ածականով տեղանուններ յայտնի են չատոնց եւ ատ անոնց կողքին Պր. Է. Սէլեան ցոյց կուտայ Պաչքովօ գիւղի մօտ (Փլովտիւէն մօտ 30 քիլոմեթր հարաւ) «Հայեր» անմեռնի տեղավայր մը, որ մինչ այդ նըշուած եղած էէ եւ ինք որեւէ սկզբնաղբիւր յառաջ չէի քաշեր: Մի գուցէ ատիկա կը վերաբերի Կորնօ -- Վօսէն գիւղի չըլջակայքի «Հայուհի» վայրի, որուն մասին ինք լուր չէի հաղորդեր, մինչդեռ այդ տեղանունն ալ յայտնի է պուլկարական պատմական գիտութեան մէջ, չնորհիւ Ճ. Ճոննեվի հետազօտութեան (18):

Մեր կողմէ մատնանշուած պատմական եւ այլ այս կարգի անճշտութիւններ ու չեզումներ ակամայ վերապահութեան ու կասկածի առիթ կ'ընծայեն Պր. Խուաւրա Սէլեանի գրութեան արժանահաւատութեան հանդէպ:

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Ծանօթագրութիւններ. --

(9) - Պուլկարիոյ Պատմութեան Քրէստոմաթիա, Սոֆիա, 1978, էջ 275 - 327:

(10) - (11) - Ժոֆրուա տը Վիլարտուէն, յիշեալ Քրէստոմաթիան (պուլկարերէն լեզուով):

(12) - Միլճօ Եովչեվ, Պաւղիկեաններ եւ պաւղիկեան բնակավայրեր Պուլկարիոյ տարածքին վրայ 15 -- 18-րդ դարերու ընթացքին, Սոֆիա, 1991, 193 էջ (պուլկարերէն լեզուով):

(13) - Անդ, էջ 64:

(14) - Գասպարեան, Ներսէս, Փլովտիւի հայկական «Սուրբ Գէորգ» եկեղեցին ու սումնասիրութիւն, անտիպ:

(15) - Միլճօ Եովչեվ, անդ, էջ 31:

(16) - Գրիգորեան, Վ. Ռ. -- Ուկրաինիայի ու Լեհաստանի հայկական գաղութներու պատմութիւն (Հայերը Փոտոլիէի մէջ): Երեւան, 1980, էջ 246, (ռուսերէն լեզուով):

(17) - Յիշատակարան՝ Ստորագրութիւն Սուրբ Եկեղեցւոյ եւ այլն Պետրոս դպիր Տէրեայ Ստեփանեան, 1828 Ջեռագրի պատճէն: Երեւան Եպիսկոպոս Փերտահեան, Կ. Պոլսոյ հայ գաղութին ծագումը եւ անոր եկեղեցին (1675 -- 1828 -- 1929), Փլովտիւ, 1929, 48 էջ: Ներսէս Գասպարեան, անդ:

(18) - Տիմիթըր Ճոննեվ, «Գր. Բակուրեանի շինութիւնները Ասենովկրատի ու անոր շրջակայքի տարածքին: Չեչագիտական ինստիտուտի տեղեկագիր» Պուլկարիոյ գիտութիւններու ակադեմիայի 23-րդ թիւ 1960 թ. (պուլկարերէն լեզուով):

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆ ԱՐԻԵԼԵԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ի՞նչ կը պատահի երբ լսենք որ վաստակ ու խորք ունեցող դրագէտ մը, որուն գործերուն ծանօթ էինք ցարդ, որուն անդրադարձը արդէն վերածուած էր գրական հաստատութեան՝ Մովսէս Պզաքճեան, պիտի զայ այս տիւերը։ Պիտի զայ հեղինակը «Լուսաւոր Աչքերով Օտարականը» վէպին, որ իր հրատարակութեան տարեթիւէն 1993-էն ի վեր՝ ճեղքած ամէն սահման ու ժամանակ, իր իմաստութեան չղերը կը սփռէ մեր հեռուհեռ մթնող գրական երկնակամարին վրայ։ Եւ ի՞նչ կը մտածեն անոնք որոնք ծանչցած են զինք իբրեւ բանկեալ ու գաղտնիք, խմբագիր եւ ուսուցիչ, համբուրգեան գրասենեակի վարիչ եւ դիւանապետ, ճանչցած են զինք Հալէպ, Պէյրութ կամ Փարիզ, ո՛ր ոստաններն մէջ որ ինկած է, ինչ պայմաններու մէջ ալ գտնուած է՝ կառչած իր գրագէտի կոչումին, գրիչը ձեռքին վար չէ թողած։ Գրած է թատերգութիւն, յօդուած, խոհագրութիւն, պատմուածք, վէպ -- միշտ հայկական աշխարհը մնացեալ աշխարհին հետ առընչող։ Ոչ թէ փղոսկրէ աշտարակի մը մէջն մարտահրաւէր կարդացող, այլ՝ փոյթ իյած քաղաքներու տենդը ապրած, մարդկային վիճակներու, կենսապայքարի, ինքնորոնումի գեհենուղիները, մացառները բացող, եւ այս գարուն մէջ մարդ ըլլալու հրաշքը աւետող վիպագիր։ Ի՞նչ կը մտածենք որ այո՛, անպայման տեսնելու ենք այս գրողը, լսելու ենք զինք, որովհետեւ հակառակ իր գրողի խառնուածքի թելադրած մեկուսացման՝ եղած է գաղթաշխարհի կեանքը վրձինող յանձնառու դրագէտ։

Աւոր համար էր որ Համազգայինի Գանատայի Վարչութիւնը հրաւիրած էր զինք անցնող Յունիսին, ներկայացնելու գրողը՝ հանրութեան, ինչպէս նաեւ իր խօսքը լսելի դարձնելու ընթացաւարտ աշակերտութեան։ Թորոնթոյի եւ Մոնրէալի զանազան ձեռնարկներէ եւ հանդիպումէ զոյգերէ եաք, ուր իր գործը ներկայացուցին էլիզ Շարապխանեան եւ Փրոֆ. Շաքէ Մինասեան, Պզաքճեան հասաւ Միացեալ - Նահանգներու արեւելեան ափը ուր նոյնպէս ունեցաւ հանդիպումներ իր հին ու նոր բարեկամներուն հետ։ Ան ամէնուրեք արժանացաւ ջերմագին ընդունելութեան, շրջագայեցաւ իր այցելած նահանգները, հմայուեցաւ յատկապէս աշխարհի մայրաքաղաք նկատուող Նիւ - Եորք քաղաքով։ Նիւ - Ճըրզիի ոստիկանէն Միսաք եւ Զարմինէ Պօղոսեան հապարիկ յայտագրով ներկայացուցին Ռուխս Պզաքճեանի կեանքն ու գործը, եւ ապա տեղի ունեցան երեք հրապարակային ձեռնարկներ՝ Նիւ - Եորքի, Պոսթընի եւ Ուաշինկթընի մէջ։

Հակառակ անտեսուր տաքի ալիքին, Յուլիս 13-ին գրասէրներու խումբ մը փութացած էր Մենհեթընի Գաւուքճեան հանդիսասրահը հաղորդուելու գրողին հետ։ Բացումը կատարեց գլխաւոր կազմակերպողը, Համազգայինի Նիւ - Եորքի մասնաճիւղի առենապետ Յովհաննէս Պըզտիկեանը։ Ան ողջունեց հիւր գրագէտը, Հայաստանէն հանրածանօթ նկարիչ՝ Գրիգոր Խանջեանը, տոքթոր Բերկրուհի Սվաճեանը, Հալէպէն տոքթոր Թորոս Թորանեանը, ներկաները, եւ անցաւ գրական երեկոյի երեւոյթին։

«Գրական երեկոյ մը հոգեկան խայտանքի եւ վերակենդանացման առիթ է, - ըսաւ, - թեպետ մեր գրական եւ մշակութային օրրանները նահանջի մէջ են եւ մտաւորական դասի ու գրասէրներու շարքերը կը նօսրանան հետզհետէ, բայց մեր հոգիները կայտառ են, եւ պիտի չդունակուի այս մաքառումը հոսանքի վեր։ Քանըուէթ տարիներէ ի վեր Նիւ - Եորքի Համազգայինը կը կազմակերպէ գրական ձեռնարկներ, յոբելենական հանդիսութիւններ եւ մշակութային զանազան ձեռնարկներ հայ գրականութեան նուիրուած քուրմերու եւ հերոսներու։

«Այսօր Մովսէս Պզաքճեանի գործը պիտի ներկայացնէ բանաստեղծուհի Վեհանոյշ Թեքեան -- ո՛վ որ չէ կարդացած՝ դժուար կը ճանչնայ զինք։ Հայ կինը, հայ կանանց իրաւանց ազատագրմուհին, հայ քերթողութեան ժանրի նորիկ եւ եռանդլիչ եւ բառոզ - ինչպէս որ կար՝ կարող, երգ՝ երգող։ Թեքեանը ոմանց համար բարդ է, ուրիշներու համար ժամանակէն առաջ է, չատերու համար զարուզուղի է, իսկ ինծի համար զարուզուղի ըլլալէ անդին՝ բազմուղի է, բազմանիւթ, բազմաթուղ եւ արշաւահոգի։ Հիմա առիթը պիտի տրուի Թեքեանին որ զիս սըխալ հոչակէ»։

Վեհանոյշ Թեքեան ըսաւ որ զինք սխալ հոչակելու միտք չունի, որովհետեւ դեռ չատ գործ ունին կատարելիք միասին։ «Այսօր մենք եկած ենք ծանօթանալու դրագէտի մը -- ո՛չ թէ պատուելու կամ քաջալերելու զայն, իրաւ դրագէտ մը կը խրտչի անոնցմէ -- այլ՝ հաղորդուելու դրագէտի մը հետ որ չատերուս նման անցած է զանազան ոստայններէ, հազուագիւտ դրող, աղմուկ չէ բարձրացուցած, վէճեր չէ ծագեցուցած, լուռ ու մունջ ապրած եւ իր յօդուածներով երեւոյթներ ու մտածումներ արծարծած, հրատարակած է վեց հատորներ եւ հանդիսացող առ հանդիսական հասած է առեղծադործական այս կայանին, ուր «Լուսաւոր Աչքերով Օտարականը» վէպը կը համարւի մնայուն, այսինքն դասական գործ։

«Ինծի համար մեծ հաճոյք էր կարդալ մանուկնդ իր վերջին գործը։ Ներկայացնելիքս միայն բնոյթը պիտի ըլլայ այս վէպին եւ արժանիքները դրագէտին։ Վէպին յարատեւութիւնը մեր կեանքին մէջ։ Եւ պիտի թելադրէի որ սեւ Հայ եթէ կ'ուզէ «Նահանջը Առանց Երգի»էն զատ ուրիշ վէպ մըն ալ կարդալ, այս անդամ մե՛ր սերունդին կեանքը պատկերող, անպայման կարդար «Լուսաւոր Աչքերով Օտարականը»։

Մօտ քառասունհինգ վայրկեան, մէջընդմէջ ընթերցումներով, Թեքեան ներկայացուց գործը։ Ապա խօսքը տրուեցաւ հեղինակին։

Պզաքճեան նախ խօսեցաւ «Փարիզի ոգոց» մասին, Մենք չարժումին, հաստցուց մինչեւ մեր ժամանակները, եւ ըսաւ. «Վերջերս Նիւ - Եորքի մէջ մկկը հարց տուաւ ինծի թէ գրող մը այս օրերուն յոռետե՞ս թէ լաւատես պէտք է ըլլայ։ Գրողը պէտք է երկուքէն ալ խուսափի, որովհետեւ յոռետեսին եւ լաւատեսին մէջ «տեսնել» բայը կայ. իսկ գրողը, նկատի առած՝ ընթերցողներու սակաւութիւնը, գրական իրավիճակը եւ գիրք հրատարակելու մղձաւանջը -- եթէ «տեսնէ»՝ կրնայ հրաժարիլ գրելէ։ Հետեւաբար եթէ գրող է, պէտք է թէ կոյր ըլլայ, թէ խուլ։

«Ես չէ՛ որ գրեցի այս գիրքը, այլ ան գրուեցաւ։ Երեսուն տարուան փորձի մը արդասիքն է։ Պիտի թելադրէի հաւանական ընթերցողին, որ առաջին քառասուն էջերուն պահանջած ճիգը չղլանար, որպէսզի վարժուելէ եաք գրելաձեւին՝ կարենար ըմբռնել մնացեալը։ Որովհետեւ այս գիրքը չի նմաներ այն տակառ մը գինիին, որուն համաը գիտնալու համար պիտի բաւէր միակ բաժակ մը»։

Շնորհակալութիւն յայտնելէ եաք կազմակերպիչներուն, ներկաներուն, դասախօսին, Պզաքճեան պատկերով մը փակեց իր խօսքը. «Նաւակ մը չինեցի, ըսաւ ան, -- թուղթէ նաւակ մը, որ գիս մինչեւ այս ափերը բերաւ։ Ըստ երեւոյթին բաւական ուժեղ կողեր պէտք է ունեցած ըլլայ, որ դիմացաւ Ատլանտեանին, անցաւ երկրէ երկիր։ Ես չեմ այլեւս իր նաւավարը, ան իր ղէտքը առեր կ'երթայ, երբեմն երբեմն ես կը հետեւիմ անոր։ Ամէն գիրք իր ճակատագիրը ունի, եւ ես չնորհակալ եմ իր գոյութեան նկատմամբ ձեր յուզաբերած դուրդուրանքին համար»։

Ներկաները խլեցին դրագէտին գիրքերուն բոլոր օրինակները, անգամ մը եւս փաստելով որ անդրադարձը չէ մեր հանրութիւնը, կը գնահատէ հրամցուածին արժէքը եթէ ... մատուցուի անիկա։

Յուլիս տասնըեօթը, Պոսթընն։ Պզաքճեանի առաջին գործը կ'ըլլայ Յակոբ Կարապենց եւ Դրօյի չիրխմներուն առջեւ աղօթք մը մրմնջալ։ Երեկոյեան՝ Պր. Եղիա Աուետեանի նախաձեռնութեամբ Ուաթըրթաունի ԱՄՄ-ի տպաւորիչ հանդիսասրահը լեցուած էր մօտ երկու հարիւր դրասէրներով, Պոսթընի ընտրանին՝ այլազան կազմակերպութիւններէ, յարանուանութիւններէ ներկայացուցիչներ, մըտաւորականներ, երէց եւ երիտասարդ դրողներ, խմբագիրներ փութացած էին պատուելու վերջին քսան տարիներուն փարիզ բնակող Մովսէս Պզաքճեանն ու միշտ հալէպահայ Թորոս Թորանեանը։

Թէքեան Մշակութային Միութեան վարիչ Պր. Գէորգ Մարաշլեան բացումը կատարեց երեկոյին։ Ապա Վեհանոյշ Թեքեան ներկայացուց Մովսէս Պզաքճեանի գործը, իսկ Զարմինէ Պօղոսեան՝ Թորոս Թորանեանի հունձքը։

Շնորհակալութիւն յայտնելէ եաք կազմակերպիչներուն ու ներկաներուն, իր խօսքին մէջ Պզաքճեան ողջունեց ներկայութիւնը իր երբեմնի տնօրէնին, այժմ «Հայրենիք»ի խմբագիր՝ Պր. Գէորգ Տօնապետեանին, ինչպէս նաեւ իր նախկին վաստակաշատ ուսուցիչ՝ Պր. Մինաս Թէօլէօլեանին, ըսաւ թէ բաղմախաւ ընորհի մը խորհուրդը կայ այս երեկոյին մէջ, եւ պատմեց մանրապէպ մը։ Իր մօրը կ'այցելէ բարեկամուհի մը, եւ խօսակցութեան ընթացքին կը խօսին ասոր -- անոր տղոց բժիշկ, ճարտարապետ, դեղագործ ըլլալուն մասին, եւ երբ մօրը բարեկամուհին կը հարցնէ. «Տղա՛դ ի՞նչ գործով կը զբաղի», մայրը կը պատասխանէ. «Մենք ալ դի՛րք կը գրենք»։

Իր զաւկին ընտրած ուղիին հետ հաշտ հայ մայրը, ամբողջ ընտանեօք գիրք կը գրեն։

Ապա բժիշկ Թորանեան իրեն յատուկ դուարթախոհութեամբ խօսեցաւ սիրուելի կարգ մը երեւոյթներու մասին։

Տէր եւ Տիկին Եղիա Աուետեան չքեղ պատուհասղանով հիւրասիրեցին ներկաները։ Պզաքճեանի գիրքին բոլոր օրինակները դարձեալ սպառեցան։

Յուլիս քսաներկու, Շաբաթ գիշեր, Ուաշինկթըն։ Անձրեւ, անտեսուր տաք։ Այս անգամ Պր. Սարգիս Նազարեանի նախաձեռնութեամբ եւ կազմակերպութեամբ Ուաշինկթընի Համազգայինի՝ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ձեռնարկ։ Համազգայինի Շրջանային վարչութեան անունով գրագէտին բարի գալուստ մաղթեց Պր. Գուրգէն Աատուրեան, ապա Պզաքճեանի կեանքն ու վերջին գործը ներկայացուց Վեհանոյշ Թեքեան։

Գրագէտը խորապէս գնահատեց ներկաներուն հետաքրքրութիւնը, խօսեցաւ գրական այժմու իրավիճակին, իր գործին ստեղծումին մասին, եւ ապա մակադրեց գիրքերը։ Անոնք որ չկրցան ունենալ օրինակ մը, իրենց հասցէները տուին յետադային ստանալու համար։

Մովսէս Պզաքճեան վերադարձաւ Փարիզ Յուլիսի քսանչորսին, բազմաթիւ դրասէրներու անվերապահ գնահատանքին արժանացած։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ»

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Կան գրքեր, որոնց հրատարակումը, նոյնիսկ ուշացած, պատեհ է, որովհետեւ կը վերադարձնէ դերուի մը արժէքաւոր ժառանգութիւնը, գոհացնելով ընթերցողին սպասումը։ Այսպէս է «Սիրտ Սրտի» հատորը՝ «Ծառայ» օրաթերթի մատենաշարի թիւ 20-ը, որ կը համախմբէ Ֆրանսահայ պարբերականին մէջ, բայց նաեւ «Ապագայ», «Ցուշարար», Թէոդիկի «Ամէնուն տարեցոյց»ին մէջ՝ 1929 - 1938 եւ 1957 - 1974 ժամանակաշրջաններուն լոյս տեսած, Շահան Շահնուրի յօդուածները, մինչեւ վերջին գրութիւնը՝ «Բայց երազն էր գերիզօր» (1974 Յուլիս 27)։ Գրողի մը դիմանկարը կը կազմեն ոչ միայն իր հրատարակած հատորները, այլ նաեւ այն էջերը, զոր ան ցրած ու ձգած է տարբեր պարբերականներու մէջ։ 1957-ին «Ծառայ»ին վերսկսած աշխատակցութեան առաջին յօդուածին վերնագիրը կրող այս հատորը կոկիկ ժողովածու մըն է, որ կը բացուի Գրիգոր Պըլտեանի «Բանտարկուած Թռչունը» ներածութիւնով եւ կը չարունակուի երկու դրական գործերով. «Աւազ Ուրքաթ» եւ արդէն ծանօթ ու բացառիկ «Պուլնուզլը-ները»։

Ինչպէս իրականութեան մէջ, յօդուածագիրը կ'ընդհատուի -- երկրորդ մասի յօդուածագիրն առաջ- տեղ բանալով «Ծառայ»ի խմբագիր ու գրքի հրատարակիչ՝ Արփիկ Մխոքեանի «Որպէս վկայութիւն» յուշերուն, որոնք կը վերականգնեն թերթին հետ Շահնուրի գործակցութեան երեւոյթները։ Պէտք է ըսել, որ -- վերադարձէն առաջ- այն ժամանակաշրջանին, երբ գրողը հայկական շրջանակներուն հետ իր կապը խզած էր, այսինքն 1939-էն 1957, դրսեւորուած է իրրեւ Ֆրանսագիր քանաստեղծ եւ արձակագիր, Արմէն Լուպէն անունով, աշխատակցելով գրական հանրածանօթ հանդէսներու եւ հրատարակելով -- կամ լիմարի հովանիին տակ- քանի մը հատորներ։ Այս փոխարէն ցանկը, ներառեալ յետմահու գործերը, կցուած է գրքին վերջաւորութեան։

Շահան Շահնուր (Շահնուր Քերեսթեճեան) ծնած էր 1903 Օգոստոս 3-ին, Կ. Պոլիս, եւ մահացած՝ 1974 Օգոստոս 20-ին, Ֆրեժիւս։ Պէրպէրեան վարժարանն աւարտելէ եաք, 1923-ին Փարիզ գացած է, ուր յաճախած է Սորպոնի գրականութեան դասընթացքները։ Թէոդիկին քրոջը զաւակն էր եւ ան է, որ «Ծառայ»ին յանձնած է «Նահանջը առանց երգի» վէպը, հրատարակուած իրրեւ թերթօն (1929)։ Արժանացած է իրրեւ Ֆրանսերէն գրող, ականաւոր գրագէտներու գնահատանքին, մասնաւորաբար՝ բանաստեղծ Մաքս Ժաղոպի։

Շնորհաւորելի է սփիւռքահայ ժամանակակից լաւագոյն գրողներէն մէկուն վերակենդանաւորումը իր նախկին գրչակից եւ խմբագիրներուն կողմէ։

Հ. Ս.

«Նոր Կեանք», Պուէնոս Այրես
Յուլիս 1995

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԳԱՑԱՊԱՇՏ ՁԷՆՔԵՐԸ

Եթէ երեւակայութիւնները իրականութեան վերածուին, անկարելի պիտի չըլլայ ակնթարթի մը մէջ անչարժուութեան մատնել չարագործ մը որ ձեռքի դաշոյնը կամ ատրճանակը ճօճելով կը քալէ ոստիկաններու վրայ։ Աւոր համար պիտի բաւէ որ ոստիկանները չարժման անցընեն կպչուն նիւթով մը լեցուած հեռարձակ իրենց սրուակները։ Անոնց պատրաստած մածուցիկ փրփուրը անմիջապէս պիտի թանձրանայ փակչելով ուղղուած կէտին, անչարժուութեան մատնելով չարագործի մը բազուկը, սրունքը, եւայլն։ Այդ փրփուրը արտադրութիւնն է ամերիկեան Արդարադատութեան նախարարութեան աշխատանոցներուն որոնք այս տարի 2 միլիոն տոլարնոց պիւտճէ մը ունեցած են նուազ վտանգաւոր եւ աւելի ազեցիկ զէնքով օժտելու համար ապահովութեան պաշտօնեաները։

Այս յատկացումին պատճառը այն է որ օրէ օր կը չեչտուին ոստիկանական բռնութիւնները ու դատական հետապնդումները աւելի սուղ կ'արժեն։ Միւս կողմէ ոստիկաններն ալ կը փափաքին որ աւելի յարմար միջոցներ ունենան իրենց գործը կատարելու համար։

Ցիշեալ աշխատանոցները հիմնուած են 1968-ին. տարեկան ընդհանուր 23 միլիոն տոլար պիւտճէ ունին եւ 50 աշխատող։ Անոնց աշխատանքները կարելի պիտի դարձնեն նաեւ որ վազուան ոստիկանները չարագործներու հետապնդումին ընթացքին մանր ռատիօ -- հաղորդիչներ պարունակող գնդակներ արձակեն որոնք կպչելով խոյս տուող ինքնաշարժին, պիտի արգիլեն անոր անհետացումը։ Ապահովութեան պաշտօնեաները կարելիութիւնը պիտի ունենան տակաւին չատ զօրաւոր լոյս արձակող գործիքներով կուրացնելու չարագործները կամ անոնց ինքնաշարժին անիւները պայթեցնելու հեռուէն, որպէսզի չկարենան խոյս տալ։

Կայ նաեւ մանրալիք ազդանշանով մը ինքնաշարժներու էլեկտրական սարքերը անդամալուծելու ծրագիրը որ անպատեհ կը նկատուի, որովհետեւ այդ ազդանշանը կ'ապդէ նաեւ տակաւ սիրտերու խթանիչ գործիքներուն, սպառնալով յանցագործին կեանքին։

Վերջին քսան տարիներուն այս աշխատանոցները հարիւրաւոր ծրագիր քննարկած են .անոնց աշխատանքին արդիւնք են հակափամփուշտ բաճկոնները որոնք սկըսան գործածուիլ 70-ական թուականներուն։

Այս աշխատանոցները ունին իրենց ընդդիմադիրներն ալ. չատեր կը բողքեն մեծ գումարներու յատկացումին, նախընտրելով որ աւելի զարկ տրուի ոստիկաններու լաւագոյն պատրաստութեան։

ՔԱՂՀԱՆ

(Շար.ը Ա. էջէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ ԿՈՒՆԵՆԱՅ

Սեպտեմբերին ֆինանսներու նախարարութիւնը պիտի տպէ կարճ տեւողութեան պարտաթուղթեր: Առիկա սկիզբ պիտի ըլլայ պետական արժեթուղթերու հայաստանեան չուկային, ինչ որ մեծ դեր կը խաղայ տնտեսութեան կայունացման ու պիւտճէի բացը լրացնելու տեսակէտէն:

*
**

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ԿԱՊԵՐԸ ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻ

Երեւանի հեռաձայնի միջքաղաքային եւ միջազգային ցանցը վերանորոգող աշխատանք կը կատարուի, ամերիկեան եւ հայկական ընկերութիւններու գործակցութեամբ: Նպատակ կը հետապնդուի միջազգային չափանիշերու հասցնել Հայաստանի հեռաձայնի ցանցը: Կը նախատեսուի մինչեւ յաջորդ տարուան Ծուլիս ամիսը միջազգային կայանի գիծերը հազարէն հասցնել 80 հազարի:

PELERINAGE ANNUEL

1954 — 1995
41ème ANNIVERSAIRE
1954 — 1995

SAINT GREGOIRE
A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du
Conseil Diocèsain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP
et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN*
célébrera la messe à 10 heures 30

en présence du
Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont
dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN
à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille* : Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine* : Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont* : Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :
Aller-retour et repas compris.. 200 F.
Aller-retour seul ..... 100 F.
Repas seul ..... 100 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերոմի Ջ. Շանթ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւտոյեանէ իրենց ամուսնութեան 60-ամեակին առթիւ: Տիկին Աւտոյեան երիցադոյն անդամուհին է մասնաճիւղին:

*
**

ՄԱՐՍԷԼ. - Խոուար Տէրիքեան նորակազմ թատերախումբը ստացած է հետեւեալ նուէրները Թադէոս Սիմոնեանի մահուան առթիւ՝ Արծիւեան ընտանիք (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տոլպաչեան, Օր. Անի Պոզեան, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւն 500-ական Ֆր., Յովսէփեան ընտանիք 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վահէ Եփէրեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ղարիպեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Գասպար Ղարիպեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Զարեհ Ճինպաշեան (Վալանս) եւ Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Համալեան (Վալանս) 100-ական Ֆր.:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

1995 -- 1996

Մելգոնեան կրթական Հաստատութիւն կ'ընդունուին, մուտքի քննութենէ մը ետք, ուսման ընդունակութիւն ունեցող, ծագումով հայ եւ նըւազագոյն 11 - 12 տարեկան սան - սանուհիներ, որոնք նախընտրաբար չըրջանաւարտ եղած են հայկական նախակրթարանէ մը:

Աշակերտներ պարտին Հաստատութիւն ժամանած ըլլալ 1995, Սեպտեմբեր 7-էն 10: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 13-ին:

Հիմնական հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու կողքին՝ կը դասաւանդուին նաեւ յունարէն, արաբերէն, ռուսերէն, պուլկարերէն եւ ֆրանսերէն որպէս ընտրովի դասանիւթեր:

Թեկնածուները իրենց դիմումը պէտք է կատարեն անմիջապէս Հաստատութեան տնօրէնութեան դրաւոր կերպով, ներփակելով հետեւեալ պաշտօնաթուղթերը. --

ա. - Ինքնութեան թուղթի կամ անցագրի պատճէն.

բ. - Բժշկական վկայագիր.

գ. - Վերջին երկու տարիներու վիճակացոյցները.

դ. - Բարի վարուց եւ ընդունակութեան յանձնարարագիր մը՝ տրուած վերջին վարժարանի տնօրէնին կողմէ.

ե. - Յանձնարարագիր մը տրուած Հ. Բ. Ը. Մ.-ի տեղական Մասնաճիւղին կողմէ.

զ. - Մնողքին, խնամակալին կամ պաշտպանին կողմէ տրուած երաշխաւորագիր մը, որով յանձն կ'առնուի վճարել անհրաժեշտ ծախքերը ու տէր կանգնիլ աշակերտին, երբ ան տարեվերջին, կամ այլ անհրաժեշտ պարագաներու, վերադառնայ իր բնակավայրը:

Հաստատութեան մասին յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար կարելի է դիմել հետեւեալ հասցէին.

The Registrar,
Melkonian Educational Institute,
P. O. Box 1907
Nicosia, Cyprus.
Tél. : 42 21 95, 42 22 04
Fax : 02 - 49 31 55.

ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Հայաստան հեռաձայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (fոտ)՝ 374 (փոխանակ 7-885-ի) յաւելեալ՝ 2 Երեւանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝ 19 (Ֆրանսայի պարագային անշուշտ) ապա՝ 374-2 եւ թիւը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷԼ. - Թադէոս Սիմոնեանի մահուան առթիւ՝ Օր. Քրիսթին Զաքարեան 200 Ֆր. «Հայաստան» հիմնադրամին, Մինասեան Եղբայրներ (Սէն - Ժերոմ) 100 Ֆր. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Մարմինը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութիւններուն, իր եռամեայ անդամական ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ՝

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 15-ին Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Զրբաչեան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով.

1. - Բացման աղօթք.

2. - Բացման խօսք.

3. - Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի.

4. - Վարչական Մարմնոյ բարոյական գործունէութեան զեկուցում.

5. - Վարչական Մարմնոյ նիւթական հաշուետուութիւն.

- Միութիւններու փոխանակումներ եւ առաջարկներ.

6. - Մայր Եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը բանաձեւերու ուսումնասիրութիւնը եւ ընդունելութիւնը:

7. - Վարչական Մարմնոյ անդամներու մէկ - երրորդի պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով, նորերու ընտրութեան համար ընտրական յանձնախումբի կազմութիւնը.

8. - Զանազանք:

Ի գիտութիւն բոլոր անդամներու կը տեղեկացնենք թէ՝

ա. - Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար պէտք է վճարած ըլլալ անդամակցութիւնը:

բ. - Եթէ ժամը 15-ին ընդհանուր ժողովի ներկաները մեծամասնութիւն չպիտանայ՝ ժամը 16-ին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը:

գ. - Ընդհանուր ժողովի իրենց հրաւէրը չստացող անդամները թող հաճին կապ հաստատել Մայր Եկեղեցւոյ վարիչ - քարտուղար՝ Պր. Ստեփան Պօղոսեանի հետ.

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

անհրաժեշտ կարգադրութիւնները դիւրացընելու համար:

- Ընդհանուր ժողովի վերջաւորութեան ներկաները ախորժաբերով մը պիտի հիւրասիրուին:

Ատենապետ՝
ԴԱՒԻԹ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Ատենադպիր՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՖԱՊԱԼԵԱՆ

COMMEMORATION

DU 85ème ANNIVERSAIRE DES CROIX DE SECOURS DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par
LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանուխ	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե'ս. փակագիծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառօրեայ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

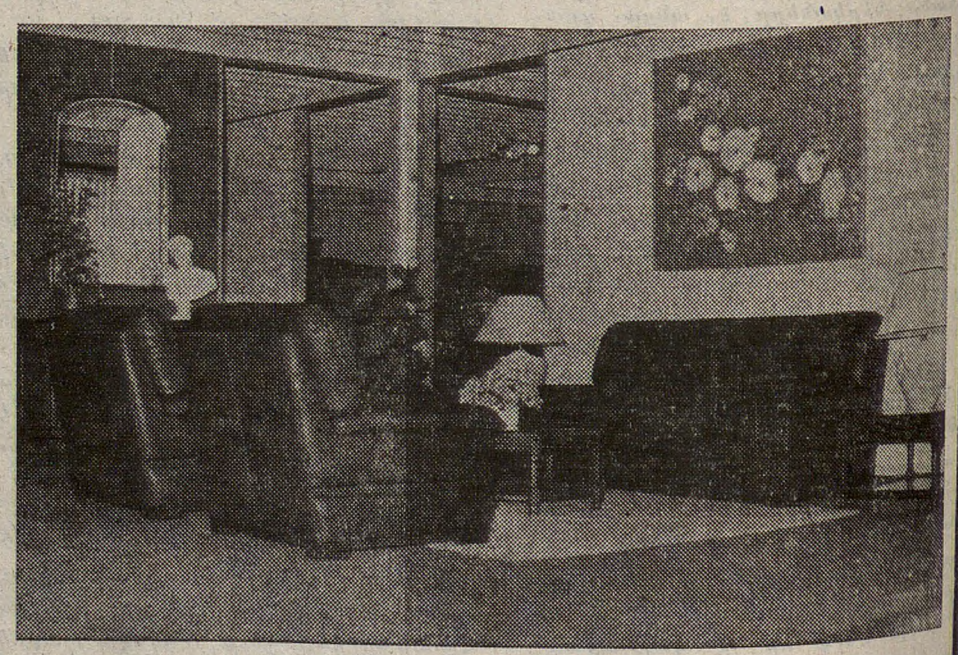
Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Վ.-ան Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պրահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝
Փօլ Պաղտատլեանի

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Meubles **Ghazarian**

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ գնով «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 24
JEUDI
24 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· — Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·661 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.661

Օրուան հարցեր

ՉԷՉԷՆԻՈՅ ՄԱՍՆԱՏՈՒՄԻ ՀԵՌԱՆԿԱՐ ՄԸ

«Մոսկովեան ներուժիւններ» թերթին համաձայն, Չէչէնիան մասնատելու ծրագիր մը պատրաստ է որ կրնայ գործադրըւիլ եթէ երկրորդ անգամ մը ճախողի «կամաւոր մասնակցութիւնը Ռուսաստանի դաշնակցութեան»: Կրեմլինի մէջ արդէն առար չշուկները կը տարածուին ու ամէն մարդ կը ջանայ յառաջիկայ ընտրութիւններու հեռանկարին մէջ ամէնէն տեղին քայլը առնել:

Այս մասին կասկածները զօրացուցած է Չէչէնիոյ սահմանակից ռուսական Սաուրոպոլի չէջանին մէջ ռուս նախագահին ներկայացուցիչը Կուլակովսկի· ան պըղտած է որ պէտք է Չէչէններէ պարպել Չէչէնիան ու Սաուրոպոլի կից անոր գոտին կցել ռուսական այդ չէջանին: Անոնք որոնք ծանօթ են երիտասարդ այդ պիւանպէտին քաղաքական գործունէութեան, վստահ են թէ բնաւ անմեղ կեցուածք մը չէ իրը: Չէչէնիոյ պատերազմին մասին քննիչ յանձնախումբին նախագահն ալ խօսած է մասնատումի ծրագրի մը մասին որ իրրեւ թէ վաւերացուած է: Առով որոշուած են կ'ըսուի Սաուրոպոլի վերադարձուելիք հողերը: Աթիկա կը պահանջէն նաեւ Սաուրոպոլի, Կուբանի եւ Դոնի կոզակները:

Չէչէնները արդէն սկսած են վախ զգալ նման հեռանկարի մը հաւանականութեան առջեւ: Կը վախնան որ Կրեմլին կը հրաւիրէ ղրացի երկիրները չէչէն հողերէն մաս առնելու, մեղմացնելու համար Ստալինի եւ Խրուշչովի պատճառած տղային ոխերու դառնութիւնը: Եւ եթէ չրջանի ազգութիւնները ներգրաւուին այս գործընթացին, Չէչէնիա ոչ մէկ բարեկամ պիտի ունենայ: Գործնականին մէջ Ռոստովէն, Սաուրոպոլէն եւ Կրասնոդարէն սկսած են արտաքսել Չէչէնները: Կոզակները կը պահանջեն որ Սաուրոպոլի մէջ մէկ Չէչէն իսկ չմնայ: Անոնց այս դիրքը չեչուած է Բուշենովսկի պատանդներու պատահարէն ի վեր: Ըստ պաշտօնական տուեալներու, հոն 500 Չէչէն կ'ապրի որոնց միայն հինգը պաշտօնապէս արձանագրուած են վերջին մէկ տարուան ընթացքին: Նոյն չրջանին մէջ Չէչէններու ըսուած է որ եթէ իրենց կամքով չմեկնին, կրակի պիտի տրուի իրենց ունեցածը: Աստր վրայ, հարիւրի չափ ընտանիքներ աճապարանքով ձգած են տուն - տեղ, անասուններ ու ստացուածք ու մեկնած են ի մեծ ուրախութիւն Թալանողներու: Ուրիշ դիւղի մը մէջ չէչէն ընտանիքի մը տունը հրկիզուած է, երկրորդի մը պարտէզը ռումբ մը ինկած, երրորդ ընտանիք մը արտաքսուած է դիւղէն, տեղացի կոզակներու պահին ու ոստիկանի մը բռնութեամբ: Ընտանիքին պետը Սաուրոպոլ դիմած է արդարութիւն փնտռելով, բայց Չէչէններու մեծամասնութիւնը չատ լաւ գիտէ թէ անհեթեթ ու ապարդիւն են նման դիմումները:

Ռուսաստանի հողերէն Չէչէններու վտարումը Բասայեւի արարքին փոխադարձութիւն մը կը նկատուի: Սակայն, նկատի առնուած է նաեւ այդ չրջանի ընտրողներուն հակազդեցութիւնը. նպատակը կը հետապնդուի Չէչէններու ճնշումի դիմով ապահովել վարչապետ Չերնոմիրդինի եւ նախագահ Ելցինի ժողովրդականութիւնը: Երկուքն ալ անհրաժեշտօրէն պէտք ունին կոզակներու քուէներուն:

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Սիրելի Տիկին Արփիկ Մխաքեան,
Յարգարժան գործակիցներ «ՅԱՌԱՋ»ի,
Փարիզ, Ֆրանսա

Գերմանիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդարանը անհուն սիրով եւ ուրախութեամբ կուգայ միանալ «Յառաջ» օրաթերթի բազմահազար ընթերցողներուն՝ բերելու համար անկեղծ ու սրտաբուխ շնորհաւորութիւնները անոր հիմնադրութեան 70-ամեակին առթիւ:

Սփիւռքեան իրականութեան մէջ 70 տարիներու մշտատեւ ու մշտանորոգ ներկայութիւն. յիրաւի հերոսութեան հանդուգն աշխատանք է ու ծառայութիւն, նուիրուածութիւն է ու զոհողութիւն:

Եւ ինչպէս չյուշադրել ի տես այն իրողութեան, որ թէեւ «ՅԱՌԱՋ»էն առաջ ու անկէ ետք լոյս աշխարհ եկած բազում հայերէն թերթեր ու պարբերականներ դժբախտաբար չդոյատեւեցին, «ՅԱՌԱՋ»ը կայ ու կ'ընթանայ յառաջ՝ պահելով մեր լեզուն մեծագանչ:

Եւ փառք Աստուծոյ, որ կայ նաեւ ընթերցողը, որ կը սպասէ «ՅԱՌԱՋ»ին, կը սպասէ, քանզի «ՅԱՌԱՋ»ի արդար վարձքն է այդ: Կը սպասէ, քանզի 70 տարիներ «ՅԱՌԱՋ»ը ունեցած է եւ ունի՛ իր լսելիքը՝ քննադատութեանց մէջ անաչառ, լաւը տեսնող, իսկ վատին ու թերութեանց արդար պատասխանն տուող:

Վարձքերնիդ կատար ու երթ յարատեւ...

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ
Քէօլն, Օգոստոս 22

Պատուարժան
Խմբագրական կազմ
«ՅԱՌԱՋ» օրաթերթի
Փարիզ

Յարգարժան հայրենակիցներ,

«Յառաջ»ի գոյատեւման, յարատեւման, ազգային անաչառ ծառայութեան ու բազմաբեղուն գործունէութեան 70-ամեակի բարեբաստիկ առիթով, թոյլ տուէք Ձեզ փոխանցելու, Աւստրօ - Հայկական Մշակութային Ընկերութեան պատուոյ անդամների, վարչութեան կազմի եւ բոլոր անդամների ջերմագին շնորհաւորանքներն ու լաւագոյն բարեմաղթութիւնները:

Այս ուրախ առիթով «Յառաջ»ին յանկանուխ ենք կատարեալ կորով ու յարատեւութիւն՝ իր ազգօգուտ աշխատանքները «Յառաջ»ային բծախնդրութեամբ երկար - երկար տարիներ չարունակելու համար:

Ի դիմաց՝
Աւստրօ - Հայկական
Մշակութային Ընկերութեան
ՌԱԶՄԻԿ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ
(Ատենապետ)

ՀՈՒԲԵՐՏ ՎԻԴԼՐՀՕՖԵՐ
(Ատենադպիր)

Վիէննա, Օգոստոս 22

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԴՐԲԵՋԱՆ եւ ԷԼՑ ընկերութիւնը համաձայնութեան եկան կասպից ծովի քարիւղի հետազօտութեան եւ շահագործման համար: Այս համաձայնագրին լուրը հաղորդած է ԿՆԲՄՐ-ի (Ազրբեջանի Քարիւղներու Ազգ. Ընկերութիւն) նախագահը՝ Նաթիգ Ալիեւ: Այս ծրագրերը կը վերաբերին 50-էն 100 միլիոն թոն հանքերու: Նախագահը յիշեցուցած է որ ամերիկեան Շեվրոն ընկերութիւնը արդէն համաձայնութիւն մը ստորագրած էր Բաքուի հետ Կասպից ծովի այդ չրջաններու հետախուզութեանց համար, բայց, աւելցուցած է, հարկ է տարբեր չրջագծիներ սահմանել վիճաբանութիւններու առաջքն առնելու համար:

ԱՊՏԵԼՔԻՐԻՄ ՏԷՆԷԾ որ ձերբակալուած է չուէտական ոստիկանութեան կողմէ, կասկածելի է «սպանութեան եւ սպանութեան մեղսակցութեան համար» Սէն - Միշէլի կայարանին ռճրափորձին կապակցութեամբ: Հակահարեկչական պայքարի երեք դատաւորներ կը չարունակեն քննութիւնները: «Գաւառ - անշէնէ» (Օգոստոս 23) մանրամասն կը պատմէ դլխաւոր վկային -- գաղտնի ոստիկան -- տեղեկատուութիւնը: Յուլիս 25-ին, երեք Մաղրէպցիներ, որոնց մէջ վերոյիշեալը (ՏՏՆՀ) ուշադրութիւնը գրաւած էին այս ոստիկանին ձեռքէ ձեռք պայուսակ մը անցընելով, բայց, ոստիկանը կարծած էր թէ թմրեցուցիչի տիլըրներու հետ է գործը:

ՆՈՐ - ՋԵԼԱՆՏԱ Լա Հէյի միջազգային Ատեանին դիմած է արգիլել տալու համար Ֆրանսական հիւլէական փորձերը: Այս նախաձեռնութիւնը, սակայն, կը բախի իրաւական բազմաթիւ դժուարութիւններու. օրինակ՝ Ֆրանսա, 1974-էն ի վեր, չի ճանչնար միջազգային Ատեանին ձեռնհասութիւնը ինչ կը վերաբերի ազգային պաշտպանութեան հարցերու: Կան նաեւ այլ խոչընդոտներ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի նախարարապետը՝ Չերնոմիրդին յայտարարած է թէ բանակցութիւնները պէտք է չարունակուին Չէչէններու հետ, Արգունի դէպքերը պէտք չէ արգելք ըլլան:

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ԳՐԱԳԻՏԸ՝ Կիւնթըր Կրասս մեծ աղմուկ կը հանէ Գերմանիոյ մէջ, ուր իր վերջին 800 էջնոց գիրքը («Երկար պատմութիւն մը») ծանր քննադատութիւններու թիրախ է: Երկրին ամէնէն համբաւաւոր քննադատը՝ Ռայխ - Ռանիքի «Տէր Շփիկըլ»ի մէջ բաց նամակով մը հեղինակին ուղղուած, կ'ըսէ, ի մէջ այլոց. - «Հեղինակը որ սպուչ մը կը պահեղէ իր վէպին ծոցը պէտք է ակնկալէ որ սպուչութիւնը տարածուի եւ վարակէ ամբողջ գիրքը»: Այս նամակը պատճառ եղած է որ Կրասս արգիլէ թերթին հրատարակելու իր տուած հարցազրոյցը: Թերթը լուսանկար մըն ալ հրատարակած է որ ցոյց կուտայ քննադատը երկու ձեռքերով գիրքը պատռած տեսնել: Կրասս հինգ տարի աշխատած է այս գիրքին վրայ որ կը վերաբերի Գերմանիոյ վերամիացման: Գերմանիա այդ իրաւունքը չունէր, ըստ իրեն, Աւշվիցի պատճառաւ: Ընդհանրապէս, հեղինակին բացասական վերլուծումներն են որոնք կը խանդարեն, թէեւ Ռայխ - Ռանիքի, առաւելարար, տաղանդի պակասն է զոր կը ճաղկէ, ըսելով սակայն թէ գրագէտը բան չէ հասկցած վերջին տասը տարիներու պատմութենէն: Քննադատն ալ (հրեայ) «հարցեր» ունի, երկար տեսնել ոստիկանութեան կողմէ հետապնդուած է որպէս գործակից համայնավար Լեհաստանի պաղտնի սպասարկութեանց: Ամէն պարագայի մէջ, այս ամբողջը կը ծառայէ գիրքին վաճառման, ինչ որ արհամարհելի բան մը չէ, մանաւանդ հրատարակիչին համար:

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՔՈՑՐԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԿԱՊԱԼԱՒՈՒՆԵՐԸ...

«Ֆիկարօ» (Օգոստոս 22) կը գրէ թէ Թուրքիոյ մէջ, հինգ տարի է ազատական բարդ հարց մը կը քաջքշուի երեք կրօնաւորուհիներու, 25 որբերու եւ թիկունք ունեցող կապալառուի մը (փրոմոթէօր) միջեւ:

Գթութեան քոյրերը որբանոց մը ունին Պէպէք, որ Պոլսոյ 15 քիլոմեթր հիւսիսը կը գտնուի Վոսփորին տիրապետող բլըրան մը վրայ: Հոս, քոյրերը դարուս սկիզբէն 36 հազար քառակուսի մեթրնոց կալուա ծմը ունին որու վրայ բոլորը աչքը ունին: Թրքական իշխանութիւններն ալ խնդրոյ առարկայ կ'ընեն քոյրերու սեփականութեան իրաւունքը: Սեփականութեան այդ թուղթը, սակայն, եղած է Ֆրանսուա - Կաւիէ Լոպրիի անունով որ այդ օրերուն, Լազարեաններու մեծաւորն էր եւ Գթութեան քոյրերու տնօրէնը Թուրքիոյ մէջ: Հարցը կը վերաբերէր վարչական խնդիրները դիւրացնելու եւ մեծաւորը որ, Արեւելքի Ֆրանսական ուժերու հրամանատար՝ զօրավար Սարայլի բարեկամն էր, կը խորհէր որ իր վարկը կը բաւէ զործողութեան վաւերականութեան համար, քանի բարոյական անճառութիւնը չընդունուիր Թուրքիա կրօնական հաստատութեանց համար:

1923, Թրքական Հանրապետութեան ստեղծման տարեն, Հայր Լոպրի, որ արդէն տարիքը առած էր, կարծած է ամէն ինչ կարդի դնել վաւերաթուղթեր պատրաստելով որոնք կը հաստատէին որ իր անունը կրող սեփականութիւնները կը պատկանին Լազարեաններուն եւ Գթութեան քոյրերուն: Ընդունուեցաւ եւ 1933-ին, իր մահէն ետք, Թրքական իշխանութիւններուն համար ժառանգորդ չունէր: 1978-ին ալ Թուրքերը կալուածը Վագըֆներու անունին կը դնեն (կրօնական եւ այլ հաստատութիւնները մատակարարող սպասարկութիւններ): Այս վագըֆներու եւ կրօնաւորուհիներու յարաբերութիւնները սկսած են վատթարանալ 1990-էն սկսեալ, երբ վագըֆները կ'որոշեն ծախել կալուածը կապալառուի մը որ որոշած էր լիւքս համալիրի մը վերածել: Երբ քոյրերը մերժած են հեռանալ, վագըֆները դատի դիմած են եւ այդ դատը վերաքննութենէ կեանում կը քաջքշուի եւ կը տեւէ մինչեւ այսօր: 1991-ին, Հանրապետութեան նախագահութիւնը փորձած է բարեկամական լուծում մը դտնել, հողը երկուքի բաժնելով, մէկ մասը թոյլ տալով որ որբանոցը մնայ, միւսն ալ կապալառուին: Առաջարկը, սակայն, ոչ մէկ հետեւանք ունեցած է եւ մխիթարութիւնը չէ կրցած իսկ բանակցութիւններու ձեռնարկել Վագըֆներուն հետ: Այս վերջինները գոհացած են չափազանցեալ վարձք մը պահանջելով: Սեփականատէրը նկատելով իրենք զիրենք, կ'ուզեն պարզապէս քոյրերը վտարել առանց հատուցումի: Քոյրերը պաշտպանող փաստաբանապետին համար լուծում մը պէտք է դտնել, որովհետեւ քոյրերը երթալով աւելի կը վախնան: Վախ ունին մանաւանդ որ որբանոցին պահպանը վտարուի ինչ որ Մարտէն ի վեր կը յետաձգուի: Արդէն իրենց չունը թունաւորուած է: Քոյրերը չեն ուզեր տեղի տալ եւ լքել փոքրիկ քրիստոնեաները որոնց հոգատարութիւնը ունին. մեծ մասամբ Քաղդէացիներ որոնք բախտաւած եղած են հեռանալ իրենց դիւղերէն պարսկական սահմանը: 1923-ին, Թուրքերը Լոզանի դաշնագիրը ստորագրած են որ կ'ապահովէր բոլոր կրօնական միաբանութեանց յարդանքը: Այս դաշնագիրը, այսօր, չի գործադրուիր, ինչ որ տարիք կուտայ Թուրքերուն իրագրնել այն քանի մը հաստատութիւնները որոնք զօրավիզ են քրիստոնեաներուն, երկրի մը մէջ որ մահմետական կ'ուզէ ըլլալ ինքզինք լայիք հռչակելով հանդերձ:

ԵՓՐԱՏԸ ՏԵՍԱԾ...

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՀԵՐ ԵՂԵՌՆԻ ՎԱՅՐԵՐԷՆ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

Մինչ անտեսական եւ քաղաքական լուրջ հանդամանք ներկայացնող խնդիրներու հետ դէմ յանդիման գտնուող Հայաստանի կառավարութիւնը Եղեռնի 80-ամեակը այս տարի պատշաճ չուքով յիշելու համար պետական յանձնախումբ մը կը նշանակէր, Սփիւռքի գանազան գաղութներն ալ իրենց միջոցներու ներած առաւելագոյն չափով, ամիսներ առաջ, նոյն նպատակին համար յայտագրեր պատրաստելու հետամուտ եղան:

Սուրիոյ հայ գաղութէն ծանօթ անձնաւորութիւններէ եւ միութիւններու ներկայացուցիչներէ բաղկացած յանձնախումբ մը դեռ ընթացիկ տարւոյս Յունուար ամսուան վերջը գիս կը հրաւիրէ որպէսզի իրենց Ապրիլեան յայտագրերուն մասնակցութիւնս բերեմ հայկական հարցի մասին չարք մը քանախօսութիւններով. Լիբանանէն եւս կը փափաքին որ իրենց մօտ ալ գտնուիմ:

Սուրիա Միջին - Արեւելքի մէջ իր աշխարհագրական դիրքին պատճառաւ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ մեր ժողովուրդի արդի պատմագրութեան մէջ: Հոն է որ իր գարաւոր հայրենիքէն արմատախիլ եղած մեր ժողովուրդը բոնի տարագրուած է: Հոն է որ գարուս առաջին ցեղասպանութեան զոհ գացող հայ ժողովուրդի մէկ միլիոնէ աւելի անդամներուն ոսկերոտիքը դեռ անշիրիմ մնացած է: Եւ վերջապէս, հոն է որ պատմական մեծ ոճիրին լուռ վկաներու ստուերը, կառչած երկկուան ոճրագործ Օսմանեան Երիտթուրք կառավարութեան այսօրուան ժառանգորդներու օճիքին, դեռ անվհատօրէն արդարութեան ճանաչումին եւ հատուցումին կը սպասէ:

Վերոյիշեալ պատճառներով եւ նաեւ ոչ թէ միայն իբր մեր ժողովուրդի մէկ անդամը, այլ նաեւ իբր պատմաբան մը որ տասնեակ տարիներ տրամադրեց հայկական հարցի բոլոր ներքին ծալքերու ուսումնասիրութեան համար, հրաւէրը սիրայօժար կ'ընդունիմ: Վստահ ըլլալով նաեւ թէ առիթը պիտի ունենամ Տէր - Զօր քաղաքն ու չրջակայքը այցելելու որուն մասին այնքան լսած, կարդացած եւ նաեւ գրած ալ ենք: Բաղձանք մը որ նախորդ այցիս չէի յաջողած կատարել:

*
**

Սուրիական օդանաւային ընկերութիւնը միակն է ուր տեղ մը կրնամ ապահովել: Բոլոր միւս օդանաւային գործակալութիւնները արդէն օրեր առաջ իրենց տոմսերը սպառած են: Կիրակի, Ապրիլ 23, առաւօտեան ժամը 10-ին դէպի Միջին - Արեւելք կը մեկնիմ: Օդանաւի վարորդը նախ արաբերէն, եւ յետոյ անգլերէն, կը յայտարարէ թէ ճամբորդութիւնը չորս ժամ եւ քանի վայրկեան պիտի տեւէ: Եւ իրօք ալ, խիստ հանդիստ ճամբորդութենէ մը յետոյ, վայրկեանը վայրկեանին Դամասկոսի օդակայանը կը հասնինք: Փարիզի անձրեւոտ եւ խոնաւ օդէն յետոյ կը գտնենք Միջերկրականի զաղջ օդն ու արեւը: Երկու ժամ օդակայանը սպասելէ վերջ, ուրիշ օդանաւով մը Հալէպ կը մեկնիմ: Սուրիա իր աշխարհագրական դիրքով Միջին - Արեւելքի մէջ կարեւոր երկիր մըն է, բայց իբր պետութիւն իր ներքին վարչակարգով տակաւին հեռու է գոհացուցիչ վիճակ մը ունենալէ: Ամէն ինչ դանդաղ կ'ընթանայ: Ժամանակը հոս արժէք չունի: Մինչ երիտասարդ դիւանագիտական մը երեք օտարականներու անցագիրները արձանագրելու համար մէկ ժամ կը չարչարուի, անդին եօթը - ութ ուրիշներ կը խօսին, կը կատակեն կամ կ'ենթադրեն: Այդ թոհ ու բոհին մէջ ակնթարթի մը մէջ օդանաւին մէջ պատրաստած Փօրմիւլերս, անցագիրս հետ պաշտօնական տուած էի, կը կորսուի: Անհրաժեշտ կ'ըլլայ որ հատ մը եւս պատրաստեմ, վճարք տալով որ անցագիրս ալ միասին չէ կորսուած...

ՀԱԼԷՊ

Վերջապէս օդակայանէն դուրս կ'ելլեմ: Զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէ կազմուած միջ - միութենական պատուիրակութիւն մը բարի գալուստ կը մաղթէ: Տօքթոր Գէորգ Թեմիզեան՝ յանուն Ուրֆացիներու Միութեան, Տօքթոր Օհանեան՝ յանուն Թէքէեան Մշակութային Միութեան Հալէպի մասնաճիւղի, Պր. Լէվիճեան՝ Հնչակեան Կուսակցութեան եւ Տօքթոր Թունուզլեան: Կ'ուզուինք Հալէպի Հայ բժիշկներու երիցագոյն անդամ ծանօթ ակնաբոյժ Տօքթոր Ճէպէճեանի բնակարանը ուր պիտի մնամ Հալէպ կեցութեանս ընթացքին: Տօքթոր Ճէպէճեանի բնակարանը գետնայարկով միասին չորս յարկ է: Գետնայարկը եւ առաջին յարկը իբր գործատուն կը ծառայեն: Բ. յարկը տօքթորին բնակարանն է: Իսկ երրորդ յարկը ընթերցասէր հասարակութեան տրամադրութեան տակ գտնուող «Վիօլէթ Ճէպէճեան» գրադարանն է: Տօքթոր Ճէպէճեան Պէյրութի ամերիկեան համալսարանէն չրջանաւարտ ըլլալէ յետոյ իր մասնագիտութիւնը Ֆրանսա կատարած է: Այսօր թէեւ ութսունը անց, ան թէ գործատան կը հսկէ, ուր մասնագէտ բժիշկներու հոգատարութիւնը անպակաս է, թէ ազգային գործունէութիւն կը տանի եւ թէ գրական աշխատութիւններու ժամանակ ալ կը գտնէ: Ճէպէճեան բնակարանը, առանց չափազանցելու, կարելի է ըսել մինչեւ վերջին տարիներս Հայաստանի Հալէպի ներկայացուցչական տան դերը կը կատարէր: Ամէն հոսանքի, գաղափարի եւ մակարդակի այցելուներ առտուընէ մինչեւ իրիկուն կուգան ու կ'երթան: Ոչ թէ միայն հայ, այլ նաեւ արաբ մտաւորականներ, դատաւորներ, համալսարանի դասախօսներ, բժիշկներ Ճէպէճեան բնակարանի առօրեայ այցելուներու ցանկին վրայ կը գտնուին որոնցմէ ոմանց հետ ծանօթանալու առիթը կ'ունենամ: Եւ այս բոլորին հանդիպելու համար, Տօքթոր Ճէպէճեան առաւօտեան ժամը 6-ին արդէն համակարգիչին առջեւ կը գտնուի:

Ապրիլի վերջին չաբաթը, Հալէպի հայութիւնը այս տարի քիչ մը արտակարգ յայտագրերով սկսաւ: Ապրիլ 24-ի երեկոյեան իբր գլխաւոր բանախօս Դամասկոսէն հրաւիրուած էր Սուրիոյ Աչխարհագրական Ընկերութեան ընդհանուր քարտուղար եւ մեր ժողովուրդի ալ անկեղծ բարեկամ Պր. Հէմմին: Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ Հալէպի համալսարանի մէկ սրահը Հայկական Ցեղասպանութեան եւ ժամանակակից պատմութեան վերաբերեալ օտար լեզուներով հրատարակութիւններու ցուցահանդէս մը: Այս նախաձեռնութեան յաջողութիւնը Հալէպի հայութիւնը կը պարտի Տօքթոր Թեմիզեանի: Տօքթոր Թեմիզեան ընիկ Ռաս-էլ Այնցի, համալսարանական ուսումը ստացած է Դամասկոսի պետական համալսարանը: Գիտական մտքով բայց բանաստեղծական խառնուածքով, ան հակառակ իր խիստ համեստ պայմաններուն յարատեւ աշխատութեամբ Ամերիկայի Ֆիլատելֆիա քաղաքի հիւանդանոցը արտաքսուելէ հետեւած է եւ այսօր իբր լաւ մասնագէտի համբաւ կը վայելէ ու Հալէպի համալսարանը կը դասաւանդէ: Ան եւս հակառակ իր արտակարգ զբաղումներուն, ինչպէս անգամ մը մեզի պիտի կուտար՝ «դիւերը մինչեւ ժամը 12 հիւանդներովս զբաղած եմ», զրական աշխատութիւններու եւս մօտէն կը հետեւի եւ իր քանի մը բանաստեղծական հատորիկները արդէն լոյս տեսած են:

Տօքթոր եւ Տիկին Ճէպէճեանի հետ կ'այցելենք հայ կաթողիկէ համայնքի նորակառոյց Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Արարատեան սրահը ուր նմանապէս մեր ժողովուրդի պատմութեան վերաբերեալ դէրքերու ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է: Արաբերէն լեզուով հրատարակութիւններու առատութիւնը ուշագրաւ է: Կ'այցելենք նաեւ «Արամ Մանուկեան» կեդրոնի Լեւոն Շանթ սրահը ուր եւս հայ եւ օտար դէրքերու ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է: Այս հրատարակութիւնները յատկապէս ցեղասպանութեան վերաբերեալ հատորներ են: Գիրքերէն ոմանք ակումբին կը պատկանին, ոմանք ալ անդամներու կամ համակիրներու կողմէ առժամաբար փոխ տրուած են:

Նոյն օրերուն, Վենեսիկի Միխթարեան Թենէն Հայր Յարութիւն Պզտիկեանի նախաձեռնութեամբ կը կատարուի Հալէպի Ֆրանսական հիւպատոսի բնակարանին պարտէզին մէջ ի ներկայութեան Ֆրանսայի Դամասկոսի դեսպանին որ բացման խօսքը կ'արտասանէ: Անշուշտ հրաւիրեալներու մեծամասնութիւնը Հայերէն կը բաղկանայ: Երեկոյթը կը վերջանայ նուագահանդէսով եւ ընթրիքով մը:

Ապրիլ 28, Ուրբաթ գիշեր, Հալէպի Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդարձակ սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ գիտաժողով մը որուն թէման է «Համազգային կեդրոնական մարմին» մը ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը որ պիտի համախմբէ բովանդակ սփիւռքահայութեան քաղաքական գործունէութիւնը նոյն նպատակին չուրջ: Սոյն գիտաժողովին կը մասնակցին Լիբանահայ յայտնի իրաւագէտ Մէթր Գասպար Տէրտէրեան, Հալէպի հայ իրաւագէտ Տօքթոր Ռուբէն Պօղոսեան եւ տողերս գրողը: Մէթր Պօղոսեան որ երեւանի գիտաժողովին ներկայ եղած է, չի յաջողիր երեւանէն թռիչք գտնել: Այս պատճառաւ այդ գիշերը չկրցաւ մասնակցիլ: Սրահը կ'ըսեն թէ 400 հոգի կրնայ առնել: Այդ գիշեր առնուազն 350 հոգի ներկայ էր որոնք հետեւեցան մինչեւ կէս գիշեր, լարուած ուշադրութեամբ: Պէյրութի «Կանչ» չաբաթաթերթը Ցունիսի իր թիւերուն մէջ այդ երեկոյեան զեկուցումները հրատարակեց: Հետեւաբար մենք հոս զանց կ'ընենք զանոնք կրկին յիշել:

Հետեւեալ օրը, Մէթր Տէրտէրեան Տօքթոր Ճէպէճեանի բնակարանը կ'այցելէ: Իրեն դիտել կուտամ թէ «այսքան էական եւ հիմնական նախաձեռնութիւն մը յաջողցնելու համար անհրաժեշտ է չատ չափաւոր ծրագրերով սկսիլ»:

Բայց Ապրիլի վերջին չաբաթին, Սուրիոյ հեռատեսիլի գլխաւոր նիւթը եղաւ Հայաստանի վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի նախագահութեամբ պատուիրակութեան մը Դամասկոս այցը: Երեք օր յաջորդաբար Հայաստանի պատուիրակութեան այցը հեռատեսիլի յայտարդերուն գլխաւոր նիւթը եղաւ:

Մայիս 1, Երկուշաբթի գիշեր, Հալէպի Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Արարատեան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ բանախօսութեանս առաջին մասը որն է՝ «Հայկական հարցին ծագումը միջազգային դիւանագիտութեան մէջ 1878-էն 1893-ի միջեւ»: Այլազան երկիրներու պետական դիւաններու բնագիր փաստաթուղթերէն պատրաստուած սահիկներու միջոցաւ Հայկական հարցին ծագումին, Պէռլինի վեհաժողովին եւ կուսակցութիւններու հիմնումին մասին կը խօսիմ: Ընդարձակ սրահը որ առնուազն 300 աթոռ ունի, հազիւ 10 - 15 աթոռ թափուր մնացած է: Ներկաները մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին: Մէկ ժամ բանախօսութիւնէն յետոյ հարցումներու տարբեր կը սկսի: Կէս գիշերի մօտ հազիւ կը վերջանայ: Գերապայծառ Պետրոս Արք. Մարմարեան եւ քաղաքին Հայ Կաթողիկէ համայնքին բոլոր եկեղեցական դասը ներկայ է երեկոյթին: Հայ Աւետարանական դասը եւս վերապատուելի Պարգեւ Արարատեանի գլխաւորութեամբ ներկայ է: Իսկ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին ոչ մէկ անդամ: Երեք օր տեւող բանախօսութիւններու չարքին ընթացքին ոչ մէկ եկեղեցական ներկայ եղաւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ դասէն:

Մայիս 2, Երեքշաբթի գիշեր տեղի կ'ունենայ նախորդ բանախօսութեան չարունակութիւնը՝ «Հայկական հարցը Միջազգային դիւանագիտութեան մէջ 1894էն 1913»: Այդ գիշեր ոչ մէկ աթոռ թափուր մնացած էր եւ աւելի քան 20 հոգի երեք ժամ ոտքի հետեւելու պարտադրուեցաւ:

Երրորդ եւ վերջին բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 3, Հինգշաբթի գիշեր, կրկին նոյն սրահին մէջ: Սրահը որոշեալ ժամէն առաջ լիքն է արդէն: Հազիւ քանի մը տարիներէ ի վեր հայերէն օրաթերթ ունենալէ դրկուած է: Բայց նախորդ երեկոյթներու դրական արձագանգը գաղութին մէջ տարածուած է: Առնուազն վաթսուն հոգի մինչեւ կէս գիշեր ոտքի մնալու դատապարտուեցաւ: Անշուշտ նիւթը ներկաներուն հետաքրքրութիւնը արթնցուցած է: Մենք որ ներկայի մէջ 100 -- 150 հոգի քով քովի բերել բանախօսութեան մը համար յաջողութիւն կը նկատենք, հետաքրքրական է երեւոյթը երբ այդքան բազմութեան մը ներկայութեան Հայկական հարցին վիճաբանութիւնները տեղի կ'ունենան:

Հետեւեալ օրը, ծանօթ ազգայինի մը կը հարցնեմ թէ ինչպէ՞ս կրնայ բացատրել Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ գասուն լրիւ բացակայութիւնը այս երեք բանախօսութիւններու ընթացքին: Կէս -- կատակ, կէս -- լուրջ կը պատասխանէ թէ «Թերեւս Կեդրոնական Կոմիտէն արտօնութիւն չէ տուած»: Բայց կ'աւելցնէ թէ ունկնդիրներուն մէկ երրորդը Համազգայինի անդամներէ եւ կամ համակիրներէ կը բաղկանար: Առաջնորդարան կ'այցելեմ եւ կը տեսնուիմ Բեռիոյ թեմի Առաջնորդ Սուրէն Արք. Յարութիւնեանի հետ որ կ'ըսէ թէ «յանձնախումբը պաշտօնապէս պինք չէր հրաւիրած»:

Գերապայծառ Մինասեան կը հետաքրքրուի եւ չատ կը խնդրէ որ Գամբրէլը եւս բանախօսութիւն մը տամ: Հայ գաղութը դիտել կուտայ ան, մեծամասնութեամբ արաբախօս է: Հետեւաբար ,ես հայերէն պիտի խօսիմ եւ տեղւոյն ժողովրդապետ Հայր Անդրանիկ Այվազեան արաբերէնի պիտի թարգմանէ: Իմ ծրագրին մաս կը կազմէ Տէր - Զօր այցելութիւն մը: Հետեւաբար, Տէր - Զօրէն փոխանակ Հալէպ վերադառնալու կրնամ ճամբաս չարունակել դէպի հիւսիս ու Գամբրէլը երթալ: Գերպ. Մինասեան կը հաստատէ թէ Տէր Անդրանիկ Մայիս 8, երկուշաբթի առաւօտ Հալէպէն դէպի Տէր - Զօր պիտի դայ մէրսէտէս ինքնաշարժով մը ուր պիտ Գամբրէլը առաջնորդէ: Նոյն գիշերը բանախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ եւ հետեւեալ օրն ալ կրկին գիս Հալէպ պիտի առաջնորդէ: Կը խորհիմ թէ արդեօք կ'արժէ՞ մինչեւ Սուրիոյ կորսուած մէկ անկիւնը երթալ ուր ժողովուրդին մեծամասնութիւնը հայերէն անգամ չի գիտեր: Բայց չեմ ուզեր առաջարկը մերժել եւ կ'ընդունիմ:

ԴԷՊԻ ՏԷՐ - ԶՕՐ

*Մայիս 7, Կիրակի առաւօտ ժամը 2·30-ին, Տօքթոր Թեմիզեան գիս կ'առաջնորդէ Հալէպի Թէքէեան Մշակութային Միութեան ակումբը ուր Տէր - Զօրի ուխտագնացները արդէն հաւաքուած են: Մեր խումբին բոլոր ճամբորդները Հալէպէն են: Ոմանք նախապէս արդէն Տէր - Զօր այցելած են: Մինչ ուրիշներ առաջին անգամ ըլլալով կ'այցելեն հայկական Գողգոթային այդ պատմական վայրը: Հալէպ -- Տէր - Զօր երթուղին 320 քիլոմեթր է եւ ասֆալթապատ: Տարագիրներու 1915-ի ամառը օրերով հետիոտն կատարած ճամբորդութիւնը մեզ պիտի կատարենք օթոպուսով եւ օրուան կիսիւ արեւէն դերձ մնալու համար առաւօտեան ժամը 2·30-ին արդէն ճամբայ ինկած ենք: Հաշիւ թէ կէս ժամ չըներ որ Հալէպը մեր ետին ձգած ենք ու արդէն կը սկսի անապատը: Առաւօտեան մթնշաղ լոյսին տակ ճամբուն աջ թէ ձախ կողմը կը դիտեմ: Քար, հող եւ ոչ իսկ մէկ ծառ: Մերթ կարելի է տեսնել կարճ խոտերու թուփեր, բայց կեանքի ոչ մէկ նշոյլ: Մէկ ու կէս ժամ յետոյ առաջին կայանը որ կը հասնինք Մէսքէնէն է որ Հալէպ -- Տէր - Զօր երթուղին վրայ առաջին քաղաքն է, անշուշտ եթէ կարելի է զայն քաղաք կոչել: Քանի մը հարիւր հոգի մխայրկ տնակներ միայն կը տեսնեմ ամենանախնական կերպով կառուցուած: Ութսուն տարիներ առաջ արդեօք Մէսքէնէն աւելի լա՞ պայմաններ ունէր: Չեմ կրնար խորհիլ իսկ: Եւ կը մտաբերեմ թէ բարեխնամ Օսմանեան տէրութիւնը տնահան իրաց մեր ժողովուրդը Փոքր Ասիոյ ամէն նահեւուր անկիւններէն մինչեւ այս նախնադարեան վայրերը փոխադրած է «իբր թէ պետութեան ներքին ապահովութեան համար միջոցներ ձեռք առած ըլլալու համար»: Եփրատը մեր ձախին կը հոսի: Երթուղին մերթ մեզի դեռին կը մօտեցնէ, մերթ կը հեռացնէ: Մէսքէնէ -- Մանսուրա -- Ռաքքա երթուղին վայ հանդիպեցանք միայն երկու կառքերու ո-

Յառաջի 70-ամեակի նամականի

Ազնուափայլ Տիկին Արփիկ Մխաքեան
ԱՄՆ

Ուրախութեամբ կ'ողջունեմ եօթանասունամեայ «Յառաջ»ը: Այս ողջոյնը չեզոտակիօրէն կ'ուղղուի զայն հիմնողին ու տեւականացնողներուն, սա թէ անգ. այսինքն՝ իմ բարեպաշտ Շաւարշ Մխաքեանի յիշատակին ու Արփիկ Մխաքեանին եւ անոնց հետ անցեալին ու ներկային «Յառաջ»ին ամէնօրեայ երկունքը իրականացնողներուն:

Կը մաղթեմ որ «Յառաջ»ը չարունակէ լոյս տեսնել ամէն օր եւ երկար տարիներ. մնալով միշտ հաւատարիմ հաղորդակցութեան աղնուագոյն սկզբունքներուն որոնք քաղաքակիրթ մարդու գոյութեան պրակտիկաններն են:

Կը մաղթեմ նաեւ որ «Յառաջ»ը չարունակէ ունենալ արեւմտահայերէնի որակեալ ընթերցողներ:

Կը շնորհաւորեմ Ձեզ ու Ձեր գործակիցները:

Մնաց՛ք առողջ ու յաջողութեամբ:

Յարգանօք Ձերդ՝
ՎԱՐԴԱՆ ՕՋԻՆԵԱՆ

Փարիզ, Օգոստոս 15

*
**

Խորին ակնածութեամբ Շաւարշ եւ Տիրուհի Մխաքեանի յիշատակին, իրենց աղջկան Արփիկ Մխաքեանին որ յարատեւ աշխատանքով կը չարունակէ հարազատօրէն իրեն վոխանցուած նուիրական առաքելութիւնը:

«Յառաջ» հայ լեզուի պահակն ու յուշարարն է հայ տուներէն ներս: Իր դերը անփոխարինելի է եւ հիացմունքի արժանի: Հպարտ ենք որ հայ կին մը ազգային իր պատասխանատուութեամբ կը կատարէ ազգակերտ գործ:

Մարսէյլի
Հայ Արենոյշներու Միութիւն
ՄԱՆՈՑՇ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ

Տիկին Արփիկ

Որպէս երախտագէտ հայ քանի մը տող փափաքեցաւ արձանագրել յիշելով Ձեր հանդուցեալ հօր՝ Շաւարշ Մխաքեանի յայտարարած հաղորդագրութիւնը 1939-ի Օգոստոսի թիւով «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ:

Բոլոր հայ պէնուորները «Յառաջ»ը պիտի ստանան ձրի:

Չէի կրնար մոռնալ նման ազգասիրութիւն, հայրենասիրութիւն, առատաձեռնութիւն:

1939 Սեպտեմբեր 2-ին կը թողում ընտանեկան բոյնս կը մեկնիմ Պելճիոր որ եղաւ դինուորական առաջին հանգրուանս:

Կը դրեմ «Յառաջ»ին քանի մը օր վերջ կ'ունենամ ափերուս մէջ. Secteur Postal-ի թիւը բաւ էր որ նամականիներս ընկերանար «Յառաջ»ն ալ:

Պատկանած բանակիս մէջ մինակ էի որպէս Հայ: Մտերիմ բարեկամս եղաւ միայն «Յառաջ»ը. հպարտութեամբ կը կարդայի մինչեւ տուն վերադարձս:

Բոլոր սրտովս կը մաղթեմ Աստուած հայրիկին որ միշտ պարգեւէ մեր ազգին Շաւարշ-ներ, Մխաքեան-ներ:

ՄԱՄԲՐԷ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
վիէն, Օգոստոս 14, 1995

*
**

Անկեղծ շնորհաւորութիւններս «Յառաջ»ի 70-ամեայ տոկունութեան առթիւ: Արտասահմանի նշանակալից երեւոյթ մը հայ պարբերական մամուլի անդամանին մէջ:

Կը փափաքէի «Յառաջ»ի ջահը միշտ ամուր ձեռքերու մէջ պահուի: Ձեզի կորով եւ առողջութիւն, ուրախացնելու համար «Յառաջ»ի ընթերցողները տակաւին երկար տարիներ:

Ց. ԿԻԼԻԿԵԱՆ
Փլովտիւ, Օգոստոս 10, 1995

ՀՈՂՎԱԾՔ

ԹԱԴԷՈՍ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Օգոստոսեան չոգին, անաղմուկ իր ընակարանին մէջ աչքերը փակեց պատուաւոր, ասպնդապահ եւ բարեպաշտ հայ հարազատ ընտանիքի մը արժանաւոր հայրը՝ Թադէոս Սիմոնեան:

Ծնած էր 1914-ին Խարբերդ նահանգի երբորդ գաւառի Տերսիմի կեդրոնական քաղաքը՝ Ոզրմի: Նախապէս քրաբնակ պիւղաքաղաք մը որ ընդարձակուած է 1850-ական թուականներուն զօրանոցի մը հիմնութեամբ եւ որպէս բանակատեղի: Հայերը եւս երկար տարի ապրած են Ոզրմի, Խարբերդէն ոտքով մօտաւորապէս տասնըհինգ ժամ հեռաւորութեան վրայ, մինչեւ 1915-ի տեղահանութիւնը: Այսպէս ալ եղած է Սիմոնեան ընտանիքին ճակատագիրը:

1915 Յուլիսին կը հնչէ Խարբերդի եւ շրջակայքի հայութեան քնաջնջումի ահազանգը՝ «բոլոր Հայերը, օրօրոցի երախաներէն մինչեւ հարիւր մկ տարեկանը պիտի աքսորուի Ուրֆա. երեք օր պայմանաժամ կը տրուի պատրաստուելու, երեք օր վերջ ով որ չի հնազանդիր տանը առջեւ կախաղան պիտի բարձրացուի: Այն խումբը որ իր տանը մէջ Հայ կը պահէ, ինքն ալ Հայուն հետ կախաղան պիտի հանուի. այս է հրամանը»: Սիմոնեան ընտանիքը հակառակ մունետիկին այս յայտարարութեան, քանի մը ամսուան Թադէոսը դեռ խանձարուրի մէջ պահած, կը ձգէ քիւրտ թափառաշրջիկներու մօտ, ու կը բռնէ բռնադպղիի ճամբան: Շարունակութիւնը հասարակաց է բոլոր բախտակից Հայերու պատմութեան: Հայրը ճամբան կը սպաննուի: Մայրը կը ճարահատ աքսորի ճամբաներու բոլոր տառապանքները եւ կ'ունենայ խիստ աղէտաւոր վախճան մը: Գրեթէ ծնողք չճանչցած, սէր եւ գուրգուրանք չտեսած երախան քանի մը տարի յետոյ քիւրտ թափառաշրջիկներուն հետ կ'երթայ Տիգրանակերտ: Հոն է որ, երկար փնտռտուքներէ յետոյ մեծ եղբայրը եւ կնքահայրը զինք կը գտնեն: Սակայն, ան իր հայ ըլլալը չի գիտեր եւ չուզեր հետեւիլ իր հարազատներուն: Քիւրտ կինն է որ կը պատմէ եղելութիւնը եւ կը համոզէ զինքը հետեւելու իր մեծ եղբօր: Այսպէս, Թադէոս Սիմոնեան կ'անցնի Սուրիա, Հալէպ, ուր կը գտնէ նաեւ իր քոյրը: Ընտանիք կը կազմէ ու կայք կը հաստատէ մինչեւ 1971: Այդ թուականին ընտանիքին հետ կը գաղթէ Ֆրանսա, ու կը հաստատուի Մարսէյլի մերձակայ հայաբնակ քաղաքը՝ Կառտան: Թադէոս Սիմոնեան կը լծուի աշխատանքի երկրորդ կամ աւելի ճիշդ երրորդ կեանք մը սկսելու հետանկարով: Բայց, տասը տարի յետոյ հիւանդութիւնը զինքը կը հարուածէ: Կը դառնայ անդամալոյծ: Տասնըչորս տարի կ'ապրի իր կնոջ եւ զաւակներուն հոգատար չունչին եւ խնամքին տակ, դուրգուրանքին սիրոյ ներքեւ: Թադէոս Սիմոնեան ամբողջ կեանք մը ապրեցաւ փարած ընտանեկան սրբութիւններուն, հօրենական բարքերուն աւանդներուն, զօրացած ազգային դիտակցութեան ու արժանապատուութեան խոր զգացումներով: Այս անգնահատելի առաքինութիւններն ու բարոյական արժէքներն է որ կը ձգէ իր հարազատներուն որպէս հարբուտութիւն, ժառանգ, դրամագլուխ: Օրինակ մը հայ մարդու մը որ ճաշակած է լեզին իր պատմութեան ու ապրած պարզութեան, համեստութեան ու խոնարհութեան մէջ ի սէր իր ընտանիքին եւ ի նպաստ իր ժողովուրդին:

Թադէոս Սիմոնեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Կառտանի Եկեղեցին, Օգոստոս 12-ին: Թաղման կարգին նախագահեց Տարօն Եպիսկոպոս Ձէրէճեան ու պատշաճ դամբանական մը արտասանեց:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԷԼԷՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿԱԶՆՈՒՀԻ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ
ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հայ Կանանց Միջազգային Կազմակերպութեան Գալիֆորնիոյ Յանձնախումբին եւ տոքթոր Ազնէս Մխիթեանի բարեկամներու նախաձեռնութեամբ, Յուլիս 15-ին, «Գոմբրս» ակումբին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ - հանդիպում մը: Այս առթիւ կազմակերպուած է նաեւ թանկագին առարկաներու աճուրդ մը, որուն եկամուտը կը յատկացուի «Ազնէս Մխիթեան» կրթաթոշակի հիմնադրամի հաստատման, Հայաստանի ամերիկեան համալսարանին համար: Բացումը կատարելով Ֆլորա Տունայեանց չեչտած է Հայ Կանանց գործակցութեան կարեւորութիւնը: Կազմակերպութիւնը հիմնած է Հայ Կանանց Վաւերագրական Կեդրոն մը, օժանդակած է Հայաստանի դպրոցական ծրագրին եւ Երեւանի կանանց առողջապահական կեդրոնին: Այս տարի, Սեպտեմբերին, երրեւոչ - կառավարական կազմակերպութիւն, Միութեան կողմէ Լիլի Պալեան կը մասնակցի Պէյճինկ գումարուելիք ՄԱԿ-ի Կանանց Համաշխարհային Դ. ժողովին: Ճաշին Մկրտիչեան ներկայացուցած է Ազնէս Մխիթեանի կեանքն ու գործը, նշելով որ ողբացեալը եղած է Պէնթլի գոլէճի առեւտրական վարչագիտութեան բաժնի առաջին վարիչը: Ողբացեալին զաւակը՝ Տէյվիտ, երկու հազար տոլար նուիրած է իր մօր անունով հաստատուած հիմնադրամին:

*
**

ԵՐԱԾՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
ՍԱՆԵՐՈՒ ՀԱՄԵՐԳԸ

Կլէնտէյլի Ֆըրս Լութերըն Եկեղեցւոյ մէջ, Օգոստոս 5-ին, տեղի ունեցած է Միջազգային երաժշտական դպրոցի աշակերտներուն համերգը: Երկու տարի առաջ հիմնուած այս դպրոցը ցայժմ մեծ յաջողութիւններ արձանագրած է: Ցայտագրի ընթացքին տարբեր նուագարաններու համար գրուած դասական եւ արդի կարգ մը հայ երգահաններու գործեր մեկնաբանուած են: Աշակերտները հանդէս եկած են դաշնակի, ջութակի, կիթառի նուագածութեամբ: Հուսկ՝ հանդէս եկած է ղեկավարուհիներով եւ հիւր երաժիշտներով կազմուած սենեկային նուագախումբը, ղեկավարութեամբ: Լեւոն Աբրահամեանի:

«ՓԵՐԱՀԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՊԱՍՔԷԹ ՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԵՐԸ
ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ ՄԵԿՆԱԾ

Լինտինոյի «Փերահեան» Ազգային վարժարանի աղջկանց եւ տղոց պասքէթպոլի խումբերը, Յուլիս 19-ին, տասը օրով Աւստրալիա գացած են եւ տեղական խումբերու հետ հինգ հանդիպում ունեցած: Խաղերէն եօթ խումբերը այցելած են տեսարժան վայրեր: Հանդիպումներ ունեցած են Սիտնիի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ակումբին եւ «Աբլակ եւ Սոֆի Գոլսաբեն» ազգային վարժարանին մէջ:

Ռ.Ա.Կ.Ի ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ ՀԵՏ

Վուտչինտ Հիլզի «Մէրիոթ» պանդոկին մէջ, Յուլիս 29-ին, Ռ.Ա.Կ.-ը հանդիպում մը կազմակերպած է Հայաստանի Լոս - Անճըլըսի հիւպատոս Արմէն Բայբուրդեանի հետ: Ներկայ եղած են 200 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Սուզի Պահատըրեան: Խօսք առած է Ռ.Ա.Կ.-ի Շրջ. Վարչութեան առենապետ Փանիկ Քէչիչեան, ուրախութիւն յայտնելով Հայաստանի հանրապետութեան ձեռք ձգած նուաճումներուն, ներքին եւ արտաքին դժուարութիւնները յաղթահարելուն, Սահմանադրութեամբ օժտուելուն համար: Հիւպատոսը իր խօսքին մէջ նշած է թէ Սփիւռք - Հայրենիք մէկ ամբողջութիւն կը կազմեն: Իրրեւ յիշատակ մը այս հանդիպումէն, Ռ.Ա.Կ.-ի Շրջ. Վարչութիւնը հիւպատոսին յանձնած է Սիրուն Երէցեանի նկարչական մէկ գործը, հայկական մշակոյթի նպաստաբեր գործունէութիւնը պատկերացնող:

ԼՐԱՏՈՒ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի էկէն Բիւզանդ մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Արշալոյս Սարգիսեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց հօր՝ կարպիս Բապուճեանի մահուան առթիւ։ Շնորհակալութիւն կը յայտնէ այդ առթիւ ստացած հեռեւեալ նուէրներուն համար.- Տիկին Ժաննն - Մարի Գալայճեան 500 Ֆր., Օր. Անահիտ Տէր - Վարդանեան 600 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Ձերանեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նօտարեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Փափազեան 500-ական Ֆր., Տիկին Աստղիկ Մուրաֆեան 1000 Ֆր., Տիկին Վարդուհի Գարաօղլանեան 1000 Ֆր.։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ վարչութեան անդամ՝ Արշալոյս Սարգիսեանի եւ Բապուճեան ու Սարգիսեան ընտանիքներուն իրենց հօր՝

ԿԱՐՊԻՍ ԲԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

(Հիմնադիր-անդամ Մշակոյթին Տան) մահուան առթիւ։ Կարպիս Բապուճեան իր բազմաբեղուն վաստակը եւ վերանորոգ հաւատքով ու զարգացման նոր հեռանկարներով կենսաւորելու անոր յաղթական երթը՝ քաջախկերորդ դարու լուսաւոր սեմէն ներս։

Ծորբելենական հանդիսութիւններն ու ծէսակատարութիւնները տեղի պիտի ունենան Կիպրոսի մէջ, Ապրիլ 17-էն մինչեւ Ապրիլ 21, 1996-ին։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 3, 1995
Նիկոսիա

RENTRÉE 95

Où inscrire votre enfant ? Pensez à :

L'ECOLE HAMASKAINE

Etablissement sous contrat

Enseignement bilingue arménien - français

- Classes à petits effectifs
- Suivi des études personnalisé pour chaque élève
- Avantage de présenter l'arménien en LV1 et en spécialité (coefficient 7 ou 8)

Inscriptions ouvertes sur rendez-vous.

Adresse 185, chemin des sables jaunes
13012 Marseille

tél : 91 93 75 25

PELERINAGE ANNUEL

1954 — 1995
41ème ANNIVERSAIRE
1954 — 1995

SAINT GREGOIRE A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du Conseil Diocèsain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de *Mgr LAGRANGE, Evêque de Gap* et *Mgr DARON GEREJIAN, Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France*

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN* célébrera la messe à 10 heures 30

en présence du Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille* : Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine* : Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont* : Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :

Aller-retour et repas compris..	200 F.
Aller-retour seul	100 F.
Repas seul	100 F.

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝

Ջորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին։

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

COMMEMORATION
DU 85ème ANNIVERSAIRE DES CROIX DE SECOURS DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par
LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՄԻՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Մարմինը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութիւններուն, իր եռամեայ անդամական ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ՝

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 15-ին Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային կեդրոնի Աբծրունի Ջրբաչեան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով.

1.- Բացման աղօթք.
2.- Բացման խօսք.
3.- Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի.
4.- Վարչական Մարմնոյ բարոյական պարծանքութեան զեկուցում.
5.- Վարչական Մարմնոյ նիւթական հաշուետուութիւն.
- Միաքերու փոխանակումներ եւ առաջարկներ.
6.- Մայր Եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը բանաձեւերու ուսումնասիրութիւնը եւ ընդունելութիւնը։
7.- Վարչական Մարմնոյ անդամներու մէկ - երրորդի պաշտօնավարութեան չրջանը լրացած ըլլալով, նորերու ընտրութեան համար ընտրական յանձնախումբի կազմութիւնը.
8.- Զանազանք։

Ի գիտութիւն բոլոր անդամներու կը տեղեկացնենք թէ՝

ա.- Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար պէտք է վճարած ըլլալ անդամակցութիւնը։

բ.- Եթէ ժամը 15-ին ընդհանուր ժողովի ներկաներու մեծամասնութիւն չգոյանայ՝ ժամը 16-ին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը։

գ.- Ընդհանուր ժողովի իրենց հրաւէրը չստացող անդամները թող հաճին կապ հաստատել Մայր Եկեղեցւոյ վարիչ - քարտուղար՝ Պր. Ստեփան Պօղոսեանի հետ.

Հեռաձայն.- 91 - 77 - 84 - 70

անհրաժեշտ կարդադրութիւնները դիւրացընելու համար։

- Ընդհանուր ժողովի վերջաւորութեան ներկաները ախորժաբերով մը պիտի հիւրասիրուին։

Ատենապետ՝
ԴԱՒԻԹ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Ատենադպիր՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՀԱՊԱԼԵԱՆ

ԱԴԱՄԱՆԴԵԱՑ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան հոգաբարձութիւնը եւ տնօրէնութիւնը մեծ հաճոյքով կը հաղորդեն թէ չատ մօտ ապագային, 1996-ին, փառահեղ շուքով պիտի տօնեն Բարեգործականի անդրանիկ այս կրթօճախին ազամանդեայ 70-ամեակը, պանծացնելու համար հայակերտումի անոր բազմաբեղուն վաստակը եւ վերանորոգ հաւատքով ու զարգացման նոր հեռանկարներով կենսաւորելու անոր յաղթական երթը՝ քսանմէկերորդ դարու լուսաւոր սեմէն ներս։

Յուբելենական հանդիսութիւններն ու տօնակատարութիւնները տեղի պիտի ունենան Կիպրոսի մէջ, Ապրիլ 17-էն մինչեւ Ապրիլ 21, 1996-ին։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 3, 1995
Նիկոսիա

Carzou

ŒUVRES SCENIQUES, PEINTURES, DESSINS ET LITHOGRAPHIES

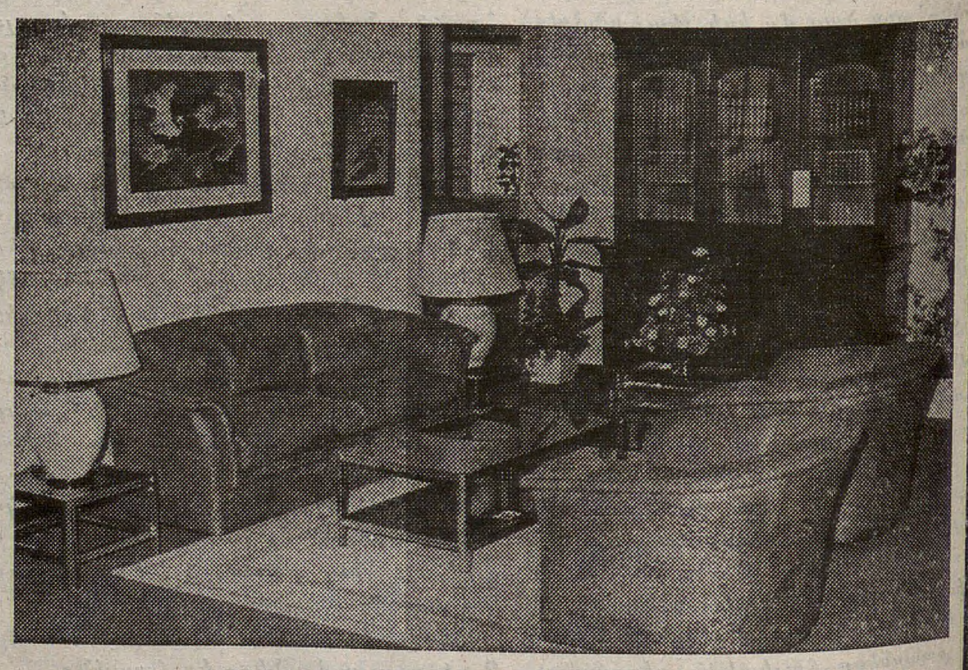
Du 1er Juillet
au 1er Octobre

Ancien Evêché, rue Tourny
SARLAT

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Ծառաչ»ի բաժանորդներուն"

«ԾԱՌԱՉ»Ի ՔԱՂԱՔԱԿԻ ԱԶԳԵՐՈՒ ԱՍԿԱՓԻՆԸ

Մահագդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազգերու սակաչինը։

Բոլոր ազգերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ·Վ·Ա· (տե՛ս· վաճառքի մէջ ընդհ· դուռմարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազգերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահագդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, գիմել թերթին վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Վ·ան - Վրյէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին
մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝
Փօլ Պաղտատլեանի

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 25
VENDREDI
25 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.662
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71e ANNEE — N° 18.662

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ս. ՀԻՒՍԷՅՆ ՏԿԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ՀԶՕՐԱՑՈՒՄԻ ՎԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Իրաքի նախագահին երկու փեսաներուն երկրէն փախուստէն (Օգոստոս 10) ետք, քաղաքական բազմաթիւ դէմքեր նմանբնին իշխանութեան անկումի վճռական հեռանկար մը : Հեռանկարին հաւանական ըլլալու -- չըլլալու հանգամանքէն զատ, որչ է որ երկու փեսաներուն փախուստը ծանր հարուած մըն է իշխանութեան, քանի որ Հիւսէյն Քամէլ ճարտարարուեստի եւ զինուորական ճարտարարուեստի նախարարն էր որուն կապուած է քարիւղի նախարարութիւնը : Իսկ իր եղբայրը Սատամ Քամէլ նախագահին պաշտպանութեան ու «վերազատախարակութեան վարժընթաց» մկրտուած անձնական բանաձերու պատասխանատուն :

Առաջինը սովորական պատասխանատու մը չէր. անոր վստահուած էր պատերազմական մարզին կառուցումը եւ իր ձեռքն էին ազգային ապահովութեան ամէնէն գաղտնի թղթածրարները : Անոնց մէջ էին զանգուածային բնաջնջումի պէնքերը գրս ՄԱԿ-ը կ'ուզէ փճացնել :

Միւս կողմէն, հազիւ ամիս մը առաջ Սատամ Հիւսէյն պաշտօնանկ ըրած էր պաշտպանութեան նախարար իր զարմիկը ու տիկա նկատուած էր ընտանիքին մէջ իշխանութեան վերաբաշխում մը ի նպաստ Հիւսէյն Քամէլի որ լայն իրաւասութիւններու տիրացած էր : Քանի մը չաբաթ առաջ ալ Ս. Հիւսէյն, Ներքին նախարարութեան պաշտօնէն հեռացուցած էր իր խորթ հրայրը , ամրապնդելով իր երկու որդիներուն եւ անոնց դաշնակից Հիւսէյն Քամէլի իշխանութիւնը :

Ծորդանանի դիրքն ալ հետաքրքրական է հարցին մէջ. երկրին Արտաքին նախարարը ինք անձամբ հաղորդած է Հիւսէյն Քամէլի եւ անոր խմբակին ժամանումը : Իսկ անոնց ապաստան տալու որոշումը տուած էր ուղղակի թագաւորը : Իրրեւ թէ Ամման ուղէր ի յառաջագունէ պատուար կանգնել ապաստանեալները վերադարձնելու Իրաքի հաւանական պահանջքին :

Ուշագրաւ այլ պարագայ մը այն է որ Իրաքի վարչաձեւին տադնապը կը զուգադիպի նոյնքան ծանր ընդդիմութեան տադնապի մը, ընդմէջ՝ արաբ եւ քիւրտ բողոքացուցիչներուն : Այս կացութիւնը տիթ չի տար ընդդիմութեան որ կարեւոր դեր մը վերագրէ ինքն իրեն Սատամ Հիւսէյնի իշխանութեան ենթարկուած ատամոսումին մէջ :

Այս պայմաններուն մէջ, տադնապը պատճառ կ'ըլլայ որ միջազգային եւ հրդեհային դէմքեր ամենայն վստահութեամբ խօսին վարչաձեւի փոփոխութեան մը մասին : Հաւանական կը նկատուի որ ընդդիմութեան ճակատին ենթարկուած տագնապը մղէ փոխանակ արեւմուտքէն յոյսեր ունենալու, Հիւսէյն Քամէլի նման փրկարարներու վրայ կեդրոնացնել իրենց ակնկալութիւնները :

Այս ժամերուն քով կայ նաեւ արար չատ մը վերլուծողներու կարծիքը որ Պաղտատի պատահարներուն եաին կը նըչմարէ Սատամ Հիւսէյնի մատը : Արաբական թերթի մը համաձայն, ձգելով որ երկու փեսաները մեկնին, Ս. Հիւսէյն փրկուած եղաւ բարձրադոյն դիրքերու տիրացած երկու հզօրներէ որոնց չրջանը աւարտած էր ըստ իր հաշիւներուն : Արաբական ուրիշ թերթ մըն ալ կրկնելով այս մօտեցումը, գրած է թէ տագնապը հզօրացուց Ս. Հիւսէյնի վարչաձեւը, վերկնլով զայն կարելի միակ համախմբումի հեռանկարէ մը որ սահմանափակում պիտի նշանակէր անոր մենաիրութեան : Ս. Հիւսէյնի հեղինակութիւնը բաւական տիրական է տակաւին, որպէսզի թերթը խօսի իշխանութեան հանճարեղ վերանուանճումի մը մասին. այսինքն՝ Սատամ Հիւսէյն իշխանութեան մէկ մասը դրած է, պահելու համար ամբողջութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՈՒԼՑ անմեղ հոչակեց այժերացի՝ Ապոէլքերիմ Տէնէչը ինչ կը վերաբերի Փարիզի Սէն - Միշէլ կայարանի ռճրավորձին, հաստատուելէ ետք որ ան, ինչպէս յայտարարած էր, Շուէտ կը դանուէր այդ օրը : Գաղտնի ոստիկանութիւնը որոշած է սակայն ձերբակալուած պահել ենթական, օտարականներու հետ կապ ունեցող օրէնքի սահմանին մէջ : Ֆրանսա, թէեւ, ձերբակալման միջազգային հրամանագիր մը հրապարակեց Ալժերացիին դէմ :

ՇԻՐԱՔ արձակուրդէն վերադարձաւ եւ Օգոստոս 23-ին նախագահեց վերամուտի առաջին Նախարարաց Խորհուրդին : Հրաւիրեց կառավարութիւնը որ արժանի ԵԱԱյ ժողովրդական յոյսին որ բարձրացաւ Ֆրանսայի մէջ : Ժիւփէ, իր կարգին, յայտարարեց թէ կառավարութեան վերամուտը «յարձակողական» պիտի ըլլայ :

ԻՍՐԱՅԵԼի ներքին ապահովութիւնը՝ Շին Պէթ յայտարարած է թէ ձերբակալած է Յուլիս 24-ի եւ Օգոստոս 21 ռճրափորձերու պատասխանատու խմբակը : Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, վերապահուած իսրայէլեան մամուլին, Շին Պէթի ղեկավարը տուած է ձերբակալուած անձերուն ինքնութիւնը անոնք մաս կը կազմեն Համասի : Ռապին ալ Սուրիան կը մեղադրէ այս ռճրափորձերուն մէջ խազացած իր դերին համար :

ՅՈՐԴԱՆԱՆի թագաւորը յայտնած է թէ Սատամ Հիւսէյն կ'ուզէր յարձակիլ Քուէյթի եւ Սաուտի Արաբիոյ վրայ, ապդին ուղղուած ելոյթի մը ընթացքին, ճշդելով թէ այդ տեղեկութիւնները իրեն տուած է Հիւսէյնի փեսան՝ զօրավար Քամէլ Համան :

ՓԱՓՐԻՒ ՏԷՎԷՃԵԱՆ, Անթոնիի երեսփոխան - քաղաքապետը որ Պալատիւմի կողքին էր նախագահական ընտրութեան առեն, յայտարարած է որ կառավարութիւնը ժամանակ կը կորսընդնէ, գոհունակութիւն յայտնելով հանդերձ Շիրաքի «համարձակութեան» համար միջազգային բեմին վրայ, մաղթելով որ ան արտայատուի նաեւ ներքին ճակատի վրայ :

ԳՈՆԻԱՑի Ֆութպոլի Թրքական ակումբին նախագահը՝ Համտի Ուչարօք ձերբակալուած է, այն ամբաստանութեամբ որ ծրագրած էր խլամական զինեալ խումբ մը կազմել : Ձերբակալուած է Օգոստոս 21-ին, երբ զանազան տուներու մէջ մեծաքանակ զինամթերք գտնուած է : Ուչարօք խոստացած էր Մեքքէ տանիլ իր խումբը եթէ Ալլահ զայն առաջին դասակարգ բարձրացնէր :

ԼՈՆՏՈՆի ԱՇՏԱՐԱԿԻՆ վեց ազդուներէն մէկը՝ Զարլի մեռած է, աւելի ճիշդ, սպաննուած, ոստիկանական չունի մը կողմէ, ինչ որ շատ մեծ իրարանցում եւ յուզում պատճառած է Մեծն - Բրիտանիոյ միապետականներուն մօտ : Արդարեւ, նախապաշարումի մը համաձայն այդ վեց ազդուները կը հսկեն միապետութեան վրայ եւ ժէ. դարուն Զարլզ Բ. թագաւորը նախատեսած էր որ միապետութիւնը կը տապալի եթէ ազդուները հեռանան յուշարձանէն : 1662-ին հրամանագիր մը աւորդրած էր 6-ի սահմանելով անոնց թիւը : Ա.ռ այժմ կացութիւնը փրկըւած է, պահակները փոխարինած են «հանդուցեալը» եւ իրարանցումը մեղմացած է, միապետականներն ալ հանդարտած :

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Տիկին Արփիկ Միսաքեան

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Թեմական Խորհուրդը, «ՅԱՌԱՋ» պղծգուտ ու պղհպարտ թերթիդ 70-ամեակին առթիւ, կուզայ նախ յարդելու յիշատակը անոր հիմնադրին՝ Շաւարշ Միսաքեանին, եւ ապա՝ անոր արժանաւոր յաջորդին՝ Տիկին Արփիկ Միսաքեանին, կը վերրերէ իր անսահման դնահատանքը :

Արդարեւ, «ՅԱՌԱՋ»ը եղաւ Ֆրանսահայ երէք իերթայլորդ սերունդներուն հայապահպանման Դրօշակակիրը, կապը՝ Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ, հանդոյցը՝ ցրուած հայ համայնքներու, մնալով միշտ իր առաքելութեան վեհութեան վրայ :

«ՅԱՌԱՋ» կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է, որուն կ'արժէ, արդարեւ, բազում տարիներու կեանք մաղթել, քանզի անիկա, այլեւս, հայ ժողովուրդի արտահայմանեան գոյութեան դրաւականն է :

Նախագահ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ
Ատենապետ՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

ԵՐԿՐԷՔԱՑ

ՀԵՌԱՏԻՊ ՓՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 22 / 24)

ԲԱՐԶՐԱԳՈՅՆ ՈՒՄՄԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Օգոստոս 21-ին հրապարակուած են բարձրագոյն ուսման հաստատութիւններու մուտքի վերջին քննութիւններուն արդիւնքները : Ընդունուածներու ամբողջական ցանկը կը յայտարարուի Օգոստոս 31-ին, իսկ ուսումնական տարին կը սկսի Սեպտեմբեր 1-ին :

*
**

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երկու օր Երեւան գտնուած է Մինսկի խումբի երկու նախագահներէն դեսպան Վ. Գաղմիրով : Ան բանակցութիւններու յետագայ փուլերուն համար հայկական կողմին հետ կարծիքներ փոխանակած է հիմնական հարցերու մասին : Դեսպան Գաղմիրով տեղեկացուցած է որ Մինսկի խորհրդաժողովին միջնորդութեամբ տարուող յառաջիկայ բանակցութիւնները տեղի կ'ունենան Սեպտեմբեր 4 - 9 Մոսկուայի մէջ :

*
**

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 21-ին Երեւան հասած է Եւրոպայի միութեան պատուիրակութիւնը որ Հայաստանի Արտաքին նախարարին հետ հանդիպում ունեցած է ձմրան յատկացուելիք սննդամթերքի ծրագրին մասին : Օգնութիւնը պիտի կատարուի երկու փուլով, առաջին մաս մը պիտի տրուի Հոկտեմբերին, մնացեալը յետագային :

*
**

ՀԱՅԵՒՐԱՆԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հայ - իրանական կապերու համակարգումի պետական յանձնաժողովին հրաւէրով Օգոստոս 20-ին Երեւան ժամանած է Իրանէն պաշտօնական պատուիրակութիւն մը Ազգ. Ժողովի փոխ - նախագահին գլխաւորութեամբ : Անոնք ընդունուած են նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի կողմէ : Հանդիպումին նիւթ եղած են փոխ-յարաբերութիւններու յետագայ զարգացման եւ չրջանի կայունութեան հարցերը : Պատուիրակութիւնը ընդունուած է նաեւ Ազգ. Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեանի, վարչապետ Հ. Բագրատեանի եւ Արտաքին նախարար Վ. Փափազեանի կողմէ :

*
**

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՍԵՒԱՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Գարեգին Ա., Օգոստոս 22-ին հովուապետական այցի ելած է Արարատեան թեմի հիւսիսային եւ արեւելեան չրջանները : Կաթողիկոսը կ'այցելէ Զարենցաւանի, Հրազդանի, Սեւանի ու Կամոյի հոգեւոր կեդրոնները, հանդիպում կ'ունենայ հաւատացեալներուն հետ :

*
**

Լ Ո Հ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Աւետարանական Եկեղեցիներու Խորհուրդին գլխաւոր քարտուղարին ու Հելսինքեան համագումարին նախագահին Լ.Ղ.Հ այցելութեան առթիւ միակողմանի կերպով Ադրբեջանի յանձնուած են երկու ռազմագերիներ : Յանձնումը տեղի ունեցած է Ազդամի մէջ, միջազգային կարմիր Խաչի ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ :

*
**

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ ԴԵՂՕՐԱՅՔ

Միացեալ հայկական հիմնադրամին (Միացեալ - Նահանգներ) 73-րդ թուիչքով Հայաստան հասած է 6 միլիոն տոլար արժէքով դեղօրայք : Գործադիր տնօրէն Յարութ Սասունեան ըսած է թէ թուիչքին ամբողջ ծախքը հոգացած է Միացեալ - Նահանգներու կառավարութիւնը : Միայն դեղօրայքի արժէքին մէկ տոկոսը վճարած է Միացեալ հայկական հիմնադրամը :

*
**

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

Օգոստոս 22-ին, ժամը 22·30-էն 23·30 ադրբեջանական կողմէն կրակ բացուած է Տաուշի չրջանի Զինարի եւ Ներքին Կարմիրաղբիւր գիւղերուն պաշտպանական դիրքերուն վրան : Վիրաւորներ կամ նիւթական վնաս չկայ : Հայկական ուժերու փոխադարձ կրակը թշնամին լուռութեան պարտադրած է : Հայեւադրբեջանական սահմանագիծի միւս հատուածներուն վրայ միջադէպ չէ պատահած :

ԵՓՐԱՏԸ ՏԵՍԱՅ...

ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՀԵՐ ԵՂԵՌՆԻ ՎԱՅՐԵՐԷՆ

Գրեց՝ Ա. ՊԼՃԼԼՐԵԱՆ

ՏԷՐ - ՁՕՐ. - Քաղաքը Եփրատ գետի արեւմտեան եզերքին վրայ կառուցուած է: Ծառերու, բոյսերու առատութիւնն ու կանաչութիւնը զիս զարմանքի կը մատնէ: Տէր - Զօր քաղաքը Սուրիոյ ճչդիրէ նահանգին մէջ ու անապատին մէջտեղը իսկական ովասիս մըն է: Անշուշտ ութսուն տարիներ առաջ քաղաքակրթութեան բարիքները՝ ելեկտրականութիւնն ու կազը եւ նաւթը, դեռ Սուրիոյ հեռաւոր այս անկիւնը չէին մտած: Փաստերը առատ են որոնք կը հաստատեն թէ Օսմանեան տէրութեան զեկավարները որոշած էին Տէր - Զօրի անապատին մէջ ամէն միջոցներով հաշուեյարդարի ենթարկել այն բոլոր տարագրեալները որոնք կրցած էին մինչեւ հոն հասնիլ: Առաջին տպաւորութիւններէս յետոյ կը վերյիշեմ թէ, ըստ փարիզահայ 90-ը անց երկու վերապրողներու լինձի տուած տեղեկութիւններուն, աքսորեալներուն չէր թոյլատրուած Եփրատ գետի արեւմտեան ափը մնալ ուր կեանքը, այդ օրերու պայմաններուն մէջ, մասամբ տանելի կրնար ըլլալ: Աւելի ճիշդ, երբ տարագիրները մերկացած եւ հիւանդկախ Տէր - Զօր կը հասնին այդ օրերու Տէր - Զօրի մութասարըֆ Ալի Սուատ իրենց կ'արտօնէ որ քաղաք մրտնեն, այսինքն արեւմտեան ափը: Ան նոյնիսկ կ'արտօնէ որ աքսորականները իրենց արուեստին համար գործ ճարեն: Եւ արդարեւ չատեր, հակառակ իրենց դռնուած արտակարգ խղճալի վիճակին, կը սկսին փոքր առեւտուրով զբաղիլ զանազան արհեստներ իւ գործ դնել ու իրենց օրապահիկը հանել: Սակայն, Թալէաթ որ տարագրութեան նպատակին մէջ բնաջնջում կը հասկնար, դժգոհ Ալի Սուատի այս գործելակերպէն հրահանգեց «բոլոր տարագիրները Եփրատի արեւելեան ափը փոխադրել ու արգիլել որպէսզի Տէր - Զօր քաղաքը մտնեն»: Ալի Սուատի այս մարդասիրական ընթացքը հազիւ հինգ - վեց ամիս տեւեց երբ 1916-ի Փետրուարին Թալէաթի հրամանով իրր «անհնազանդ» պաշտօնանկ եղաւ: Իր յաջորդը՝ Սալիհ Զէքի նախ բոլոր տարագրեալները կը փոխադրէ Եփրատի արեւելեան ափը, անոնց կ'արգիլէ Տէր - Զօր քաղաքը մտնել եւ յետոյ չրջանի Չէչէն գեղերու միջոցաւ Ցունիս (1916) ամսուն Ջարդեր կը կազմակերպէ: Այդ կոտորածներուն զոհ կ'երթան աւելի քան, ըստ վերապրող Սահակ - Մեսրոպի վկայութեան, 150·000 հոգի: Այս նախճիրին կը յաջորդէ ընդհանուր համաճարակ մը որուն զոհ կ'երթան չուրջ 400·000 հոգի, սոված եւ ղրկուած ամենատարրական խնամքէ: Ըստ կարգ մը վկայութիւններու, Տէր - Զօրի կոտորածէն վերապրողներու թիւը 5 հազարէն քիչ մը աւելի եղած է:

Այսօր, Տէր - Զօր ընդարձակ քաղաք մըն է որ մահմետական երկրի մը բոլոր յատկանիշները կը լրացնէ: Կանանց մեծամասնութիւնը ոչ թէ միայն սեւ լաչակով մը գլուխը ծածկած է, այլեւ քիչ էէ թիւը մանկամարդ կիներու որոնք իրենց դէմքն ալ սեւ շղարշով մը լրիւ փակած քաղաքին մէջ կը շրջին կամ առուտուր կ'ընեն: Տէր - Զօրի բնակչութիւնը ըստ ինձի տրուած վստահելի աղբիւրներու 200·000-էն աւելի է որուն հազիւ թէ 1·000-ը քրիստոնեայ որոնք հետեւեալ կերպով կարելի է դասաւորել: 15 Հայ Ա. ռաքելական ընտանիք, 53 Հայ կաթոլիկէ ընտանիք, 27 քաղդէացի ընտանիք, չորս յոյն - մելքիթ կաթոլիք ընտանիք, 60 սուրիացի օրթոտոքս ընտանիք եւ 12 սուրիացի կաթոլիկէ ընտանիք: Անշուշտ մնացեալներուն մեծամասնութիւնը մահմետական արաբներէ կը բաղկայ: Քիւրտերուն թիւը կը թուի թէ չատ աւելի նուազ է քան կը կարծուի: Տեղացի բնակիչներէն զատ կան նաեւ քանի մը տասնեակ ամերիկացի, զերմանացի եւ Ֆրանսացի ճարտարապետներ եւ նաւթի արտադրութեան մասնագէտներ որոնք վերջին տարիներս սկսած են Տէր - Զօրի չրջակայքը «սեւ ոսկի»ի պեղումներուն մեծ զարկ տալ ու այս առթիւ արեւմտեան մեծ ընկերութիւններու հաշուոյն զտարանաներ կառուցել:

Քաղաքը ունի նոր քանի մը թաղամասներ որոնք յատկանի է թէ բնակարանները սա վերջին քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին կառուցուած են: Բայց ոչ մէկ չինութեան յատակ ծրագիրը չըլլալուն պատճառաւ ամէնուրեք նոյն խճողումն ու աններդաշնակութիւնը աչքառու է: Ամերիկեան, ճափոնական կամ եւրոպական ինքնաշարժներու կարգին, էշն ու ձին ալ փոխադրութեան մէջ իրենց պատմական դերը դեռ չեն կորսնցուցած: Շուկան աղմկալից եւ խառնիճաղանճ է: Ամէն բան կարելի է գտնել: Մանաւանդ ուտեստեղէնը մեր դրամով աժան է: Տէր - Զօրի թանգարանը կը գտնուի չուկայի դիմաւոր պողոտային վրայ: Թէեւ կիրակի է, բայց ինչպէս խանութները, նաեւ թանգարանը բաց է նկատի առնելով թէ մահմետականը Ուրբաթ օրն է որ հանգիստի օր կը նկատէ: Տէր - Զօրի թանգարանը թէեւ հարուստ հնութիւններ ունի, բայց արեւմտեան մասնագէտներու խնամքին եւ ճաշակին եւ նա մանաւանդ ներկայութեան կարիքը ունի: Զմոռնանք որ ձէզիրէ նահանգը, որուն գլխաւոր քաղաքն է Տէր - Զօր, Միջագետքի նախնադարեան համբաւաւոր քաղաքականութեան չրջանին մէջ կը գտնուի: Այս չըրջանէն ոչ չատ հեռու է որ նախորդ դարու առաջին կէսին անգլիացի երեւելի հնախոյզ եւ դիւանագէտ Լայարտ խիստ ուշագրաւ պեղումներ կատարած էր: Ցետագային Լայարտ իր պեղումներու արդիւնքներն ու տպաւորութիւնները երկու մեծածաւալ հատորներու մէջ ամփոփելով լոյս ընծայեց: Իսկ այդ պեղումներէն արտահանուած թանկագին իրերն ու մարմարեայ արձանները այսօր Լոնտոնի Ազգային Թանգարանի անգնահատելի զարդերու հաւաքածոյին մաս կը կազմեն: Այսօր ալ նոր պեղումները օտար մասնագէտներն են որ կը կատարեն: Թանգարան այցիս կը հանդիպիմ երիտասարդ զերմանացի հնախոյզի մը եւ ճարտարապետ զերմանուհիի մը որոնք թանգարանի անօրէնին հետ հնակատոյց քաղաքի մը աւերակներուն մասին կը խօսին:

Տէր - Զօրի մէջ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին մատուռ մը միայն ունի Ս. Նահատակաց, որ հինգ տարիներ առաջ վերանորոգուած է: Քարաչէն մատուռը մատ փոքր է: Մատուռի մուտքէն յետոյ, խորանին աջին ու ձախին, սանդուխներ այցելուները կ'առաջնորդեն դէպի գետնայարկի կլոր փոքր սրահը: Սրահին կեդրոնը ապակեայ յուշափեղկի մը մէջ ամփոփուած են եղեռնին զոհ գացող նահատակներու ոսկերոտիքէն մաս մը: Իսկ սոսրերկրեայ սրահին չուրջը գուցափեղկերու մէջ զետեղուած են հայկական ցեղասպանութեան վերաբերեալ այլազան լեզուներով հրատարակութիւններէն ոմանք: Մատուռը մնայուն եկեղեցական մը չունի: Կրօնական կամ այլ յիշատակութեան օրեր Հալէպէն կամ Գամըշլըն եկեղեցական մը կ'այցելէ:

Հայ կաթոլիկէ համայնքը եւս եկեղեցի մը ունի՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ: Հայ կաթոլիկէ եկեղեցւոյ Տէր - Զօրի ժողովրդապետութիւնը 1885-ին հիմնուած է բնիկ Մարտինցի Ներսէս Վրդ. Տակտապանեանի կողմէ: Այսօր, Զմմառի միաբանութիւնէն Տ. Ցարութիւն Վրդ. Աբշինակեանն է որ 1985-էն ի վեր ժողովրդապետութիւնը կը վարէ:

Մայիս 7, կիրակի առաւօտ երբ Տէր - Զօր հասանք, քաղաքին մէջ արտակարգ ոգեւորութիւն մը կը տիրէր: Քաղաքին իշխանութիւնները բարեացակամօրէն խիստ միջոցներ ձեռք առած էին որպէսզի զանազան երկիրներէ Տէր - Զօր այցելող հայ ուխտաւորները որեւէ դժուարութիւն չկրեն: Ոստիկան - զինուորներ զնդացիրներով զինուած կը հսկէին Ս. Նահատակաց մատուռին թաղը: Մատուռին ընդարձակ բակը առնուազն 700 - 800 հոգի խճողուած էր: Ֆրանսայէն Կապոյտ Խաչհիներու կազմակերպութիւնը 28 հոգինոց խումբով մը ներկայ էր: Կային նաեւ Միացեալ - Նահանգներէն, Գանատայէն, Կիպրոսէն, Ցունաստանէն եւ Աւստրալիայէն այցելուներ: Եկեղեցական արարողութիւնը կատարեց Սուրէն Արք. Գալֆայեան՝ Առաջնորդ Բերիոյ Թեմի, մասնակցութեամբ Գամըշլըի առաջնորդական փոխանորդ Կոմիտաս Եպիսկոպոս Օհանեանի: Ցաւարտ եկեղեցական արարողութեան, մատուռի դահլիճին մէջ ընդունելութիւն մը տեղի կ'ունենայ: Ժամը կէսին արդէն ամէն բան վերջացած է եւ բոլորը իրենց փոխադրական միջոցներով դէպի Մարզատէ կը մեկնին ուր վերջին տարիներս նոր անչիրիմ զերեզմաններ զտնուած են: Մինչ ես առանձին կը մնամ քանի մը բնիկ Տէր - Զօրցի Հայերու հետ որոնցմէ քաղաքին անցեալին եւ ներկային մասին տեղեկութիւն կը ստանամ: Կ'ըսեն թէ 40-ական թուականներուն Տէր - Զօրի մէջ մօտաւորապէս 250 ընտանիք կար որոնք հետզհետէ Ամերիկա, Եւրոպա, Պէյրութ եւ Հալէպ մեկնած են: Այս պատճառաւ Ս. Նահատակաց մատուռի նախակրթարանն ալ 60-ական թուականներուն դռները փակած է: Այսօր Հայ դպրոցը Միջօրեայ եղած է ինչպէս արեւմուտքի կարգ մը երկիրներուն մէջ: Հալէպի Հայկազեան վարժարանէն ուսուցիչ մը, Անդրանիկ Զղլեանեան, ամէն Ուրբաթ կուգայ ու փոքր տղոց հայերէնի դասեր կուտայ: Այսօր Տէր - Զօր բնակող Հայոց նիւթական վիճակը բաւարար է: Իրենց զբաղումներն են չինարարարութիւն, օթոյի նորոգութիւն, ելեկտրական եւ հեռատեսիլի նորոգութիւն ու փոքր առուտուր: Անոնցմէ ոմանք Տէր - Զօր ծնած են, մինչ ուրիշներ վերջերս Հալէպէն եկած ու հաստատուած են:

Հալէպէն չմեկնած, տոքթոր Թեմիզեան հեռաձայնած էր Տէր - Զօրի իր մտերիմ բարեկամ տոքթոր Քասըմ Ազզաուիի որպէսզի Տէր - Զօր իմ երկու օրուան այցիս ընթացքին քիչ մը քաղաքը ծանօթացնէ: Եւ երբ Տէր - Զօր կը հասնէինք անմիջապէս Թէքէեան Մշակութային Միութեան Հալէպի մասնաճիւղիատենապետ տոքթոր Օհանեանի հետ Հայ կաթոլիկէ եկեղեցին երթալով հեռաձայնած եւ տոքթորին հետ ժամադրուած էի: Ուրեմն ժամը 13·30-ին տոքթոր Քասըմ մատուռ գալով զիս հոն կը գտնէ: Իրեն կ'ընկերանայ արար բարեկամ մը: Երեքս միասին եվրատ գետին եզերքը բացօթեայ ճաշարան մը կ'երթանք: Տոքթոր Քասըմի բարեկամը կ'ըսէ թէ իր մեծ մայրը բնիկ Չէյթունցի Հայուհի մըն էր: Անունը Չենոպիա Մանուկեան էր կը չարունակէ: Մեծ մօրը երկու եղբայրները՝ Աւետիս եւ Ռոպէր Մանուկեան, Գանատա կը զբաղուին եղեր: Կը խոստանամ հետաքրքրուիլ, թերեւս հետք մը գտնելու յոյսով:

Օդը հրաչալի է: Եփրատ գետը զովութիւն մը կը պարգեւէ, այլապէս կիզիչ եւ հեղձուցիչ օդը անհանդուրժելի է: Պահ մը ակնարկներս գետին պղտոր եւ հանդարտօրէն հոսող ջուրին յառած, պատմական փաստաթուղթերու վկայութիւնները կը յիշեմ որոնք զանազան պետութիւններու դիւաններու մէջ տեսած եմ բոլորն ալ առանց այլ եւ այլի նոյն բովանդակութեամբ: Եփրատ գետը որ դարերով Արեւմտահայաստանի նահանգները ոռոգած եւ կեանք պարգեւած էր ժողովուրդին, ութսուն տարիներ առաջ դարուս առաջին ցեղասպանութեան վկան եղաւ: Ան է որ օրերով դիակները փոխադրած է հիւսիսէն դէպի հարաւ, ոմանք իբարու կապուած ինչպէս զերմանական կամ Ֆրանսական զիւանները մէջ պահուած ականատեսներու վկայութիւնները կը հաստատեն: Եփրատ գետն է որ կուտուած է յուսահատ մայրեր որոնք իրենց երախաները զիրկերնին նետուած ու անձնասպան եղած են: Հոն է որ պատուանդիրը մանկամարդուհիներ նախընտրած են ջուրերուն յանձնուիլ քան թէ թրք. հարէմներու մէջ իրր զարդ ապրիլ: Սոյն խոհեմութեան անձնատուր, քանի մը վայրկեան տարուած էի երբ բժիշկ Քասըմ յանկարծ հարց կուտայ. - «Իրենչ հանդարտ կը հոսի Եփրատը, էէ՞»: Իրեն կ'ըսեմ «Սիրելի տոքթոր, կ'ուզե՞ս գիտնալ թէ սա պահուս ինչ կը խորհէի»: Շատ կը պնդէ որ ըսեմ: «Եփրատը որ այսօր այսքան հանդարտ կը հոսի սա պայծառ արեւուն տակ» կ'ըսեմ՝ «ութսուն տարիներ առաջ մահ ու դիակ կը փոխադրէր...»: Տոքթոր Քասըմ մի բարեկամբ կ'ըսէ թէ «Տէր - Զօրի մէջ քիչ էէ թիւը ընտանիքներու որոնց մեծ մայրերը Հայ եղած են, ինչպէս իմ պարագաս»: Կը թուի թէ ան Տէր - Զօրի մեծ կոտորածին ըստ բաւականի տեղեակ է: Կ'ըսէ թէ Հայերուն ոսպանդը կազմակերպողը մութասարըֆ Սալիհ Զէքի եղած է:

Գիշերը կը նախընտրեմ Լատիններու վանքը մնալ քան թէ պանդոկ մը եւ կամ բժիշկին մօտ որ ազնուօրէն կ'առաջարկէ: Այս զազափարը Հայր Ցարութիւնն է որ մտածեց եւ ինծի առաջարկեց: Այս վանքը Գափուչէն կրօնաւորներու սեփականութիւնն է որ քաղաքին լայն պղտոտներէն միոյն վրայ ընդարձակ պարտէզի մը մէջն է, չրջապատուած բարձր պատով: Վանքին քով կը գտնուի նաեւ եկեղեցի մը: Եկեղեցին կառուցուած է 1930 թուին: Քաղաքին քրիստոնեայ բնակչութիւնը Բ. համաշխարհային պատերազմէն յետոյ արտագաղթերու պատճառաւ խիստ նուազած է: Ի բաց առեալ Հայոցմէ, միւս բոլոր քրիստոնեայ փոքրամասնութիւնները այս եկեղեցին է որ կը յաճախեն: Վանքին պատասխանատուութիւնը այսօր վստահուած է բնիկ Լիբանանցի քրիստոնեայ Հայր Էմիլիանին: Ան չորս ամիս միայն Ֆրանսա այցելած է: Բայց իր ուսումը Ֆրանսական վարժարաններու մէջ կատարած ըլլալով Ֆրանսերէնն կը խօսի: Իսկ արաբերէնը իրեն համար մայրենի լեզու է: Հետեւաբար, տոքթոր Քասըմի հետ Հայր Էմիլիան միշտ արաբերէնն կը խօսի: Մինչ տոքթորը ինծի հետ անգլերէն կը խօսի: Ան իր մասնագիտութիւնը Պեռլինի համալսարանը կատարած է այն ժամանակ երբ տոքթոր Թեմիզեան Միացեալ - Նահանգներ կը կատարէր բայց վերադարձին յետոյ բնաւ անգամ մը եւս Գերմանիա չվերադառնալուն ու ամէթ ալ չունենալուն պատճառաւ, շատ կը ցաւի որ գերմաներէնն լեզուն գրեթէ մոռցած է:

Հետեւեալ առաւօտ, ըստ մեր կարգադրութեան, Հայ կաթոլիկէ եկեղեցիին է որ Հայր Անդրանիկի հետ զէպի Գամըշլը պիտի ճամբորդեմ: Հայր Էմիլիան չատ կը խնդրէ Անդրանիկ Վրդ. Աւետեանի հետ ծանօթանալ: Կ'ըսէ, «տարիներէ ի վեր միշտ Հայր Անդրանիկի, մասին կ'իմանամ: Ամէն ոք կ'ըսէ թէ խիստ աչխոյժ եւ աչխատասէր մէկն է բայց ես բնաւ առիթը չեմ ունեցած անոր հանդիպելու»: Բարի Հայր Էմիլիանին կը խոստանամ Տէր - Զօրէն չմեկնած նախ ինքնաչարժով իր մօտ զալ Հայր Անդրանիկի հետ:

Հետեւեալ առաւօտ, կանուխ, տոքթոր Քասըմ վանք կուգայ եւ միասին Հայ կաթոլիկէ եկեղեցին կ'երթանք: Հայր Անդրանիկ որոշեալ ժամուն, ճիշդ ժամը 10·30-ին ինքնաչարժով կը ժամանէ: Տէր Ցարութիւնէն եւ տոքթոր Քասըմէն հրաժեշտ կ'առնեմ որոնք հազիւ երկու օր Տէր - Զօր կեցութեանս ընթացքին բաւական ժամանակ տրամադրեցին քաղաքը ծանօթացնելու համար: Նախ ուղղակի Լատիններու վանքը կ'երթանք: Հայր Էմիլիան չատ զոհ կը մնայ որ իրեն տուած խոստումս չեմ մոռցած:

Ժամը 11·30 է երբ Տէր - Զօրէն կը հեռանանք ու դէպի հիւսիս՝ Սուրիոյ թրքական սահմանի զլխաւոր քաղաքը՝ Գամըշլը, համբայ կ'ելլենք:

(Շար. 2)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա-Ի ԱՅՑԸ ԳՈՒԳԱՐԱՑ ԹԵՄ

Սայն Թուականի Յուլիսի 28-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա., Հովուապետական իր հինգերորդ այցելութիւնը կատարեց այս անգամ Հայաստանի հիւսիս - արեւելեան մասում գտնուող Գուգարաց աշխարհ՝ ուղեկցութեամբ ուխտաւորաբար Սուրբ Էջմիածնում գտնուող Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդ՝ Վահէ Սրբ. Յովսէփեանի, Միքայէլ Ծ. Վրդ. Աջապահեանի եւ Սարգիս սարկաւագ Բոյաջեանի:

Ժամը 10-ին Գուգարաց Թեմի առաջնորդանիստ Դիլիջան քաղաքի մուտքին Հայրապետին ջերմօրէն ընդունեցին Թեմի Առաջնորդ Արբէն Սրբ. Պէրպէրեանը, հոգեւոր դասի, Թեմական խորհրդի, քաղաքային եւ շրջանային իշխանութիւնների ներկայացուցիչները:

Մատուցած աղն ու հացն օրհնուեց եւ ճաշակելուց յետոյ, Հայրապետը եւ իրեն ուղեկցող անձինք հրաւիրուում են քաղաքային Մշակոյթի Տան սրահ, ուր, հակառակ աշխատանքի օրուան եռուզեռին հաւաքուած էր քաղաքի հաւատացեալ հոծ բազմութիւն՝ հայցելու Հայրապետի օրհնութիւնը: Թեմական Խորհրդի անդամների, քաղաքապետի եւ Սրբազան Հօր ողջոյնի եւ բարիգալստեան խօսքերից յետոյ, Գարեգին Ա. իր հայրական պատգամն ուղղեց տեղի ժողովուրդին, կոչ անելով լծուել հայրենաշինութեան եւ եկեղեցաշինութեան սրբազան գործին: «Հոգեկան վերանորոգութեան, ազգային վերականգնումի ժամն է այժմ: Մենք կարիքն ունենք վերածընելու մեր քրիստոնէական եւ ազգային առողջ ոգու ներդործութեամբը»:

Ողեւորիչ այս հանդիպումից յետոյ Հայրապետը մեկնեց Գօշավանք: Այստեղ ատենական աղն ու հացն օրհնելուց, աղմոսների եւ աղօթքների ընթերցումից յետոյ, իր հայրական օրհնութիւնը բաշխեց վանքի չուրջ հաւաքուած հաւատացեալներին, որից յետոյ այցելեց Մխիթար Գօշի դամբարանը եւ յարգանքի տուրք մատուցեց մեծանուն վարդապետի յիշատակին:

Տեսանելի էր յուզումնախառն ուրախութիւնը Վեհափառ Հօր, երբ օրուան երկրորդ կէսին այցելեց Թումանեանի շէրքեան, որտեղ առաջին անգամ ոտք դրեց Սանահին պատմական վանք. «Ես այսօր ծունր եմ դալիս իմ հոգու մէջ եւ վառ եմ տալիս Աստուծուն, որ իմ մանկութեան կամ պատանեկութեան շրջանի երանգներիս լոյս տուեց այսօր ներկայ դնուելու համար դրբաշունչ այս կամարներից ներս»:

Հրաժեշտից առաջ կատարուեց հոգեհանգստեան պաշտօն բոլոր այն երջանկայիշատակ վարդապետների, միաբանների շիրիմների առաջ, որոնք ապրել, ստեղծագործել, ճգնել եւ աղօթել են Սանահին վանքի աստուածաստեղծ կամարների տակ: Խանդավառ ժողովուրդը, վայելելով իր իսկ կողմից ընտրուած Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի ներկայութիւնն ու օրհնութիւնը, աչքամբոյրների եւ ծափահարութիւնների ուղեկցութեամբ հրաժեշտ տուեց նրան՝ խոստանալով կեանքի կոչել բոլոր խրատներն ու պատգամները վանն չինութեան հայրենիքի եւ պայծառութեան սուրբ եկեղեցւոյ:

Երբ Վեհափառը իր չքախումբով ժամանեց Հաղբատավանք, օրը տարաժամել էր, բայց գիւղի հիւրընկալ ժողովուրդը անհամբերութեամբ սպասում էր իր Հովուապետի այցելութեանը «Հրաշափառ», «Ուրախ լեր» շարականների երգեցողութեամբ Վեհափառը մուտք գործեց եկեղեցի, որից յետոյ խօսք ուղղեց հաւատացեալ Հաղբատցիներին:

Յաջորդ օրը, Յուլիսի 29-ին, Հաղբատավանքում, առաւօտեան ժամերգութիւնից յետոյ, Վեհափառը մեկնեց Օձուն՝ հանդիսապետելու Սուրբ Աստուածածին եկեղեցու օծման արարողութեանը: Այս սրբազան արարողութեամբ Աստուծոյ եւս մէկ տան դռներ բացուեցին հաւատացեալ ժողովուրդին իր մէջ ներառնելու, միաձուլելու եւ տարբացնելու համար, որպէսզի հայ հաւատացեալը այս թանձրացած հոգեւոր միջից կարողանայ իր ձայնը հասցնել Աստծուն՝ զօրավիգ ունենալով տաճարիս արքունի վերադիտող Սուրբ Յովհան Օձնեցի Հայրապետի բարեխօսութիւնն ու աղօթքները: Օծման սրբազան արարողութիւնից յետոյ պատարագ մատուցեց Միքայէլ Ծ. Վրդ. Աջապահեանը, իսկ «Հայր Մեր»ից առաջ, եկեղեցու օծման կապակցութեամբ, շնորհաւորանքի խօսք ասաց Տ. Վահէ Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանը՝ քաջալերելով Օձնեցիներին երկաւելի ամուր կառչելու իրենց աստուածաստուր եկեղեցուն եւ հայրենի սրբութիւններին: Պատարագից անմիջապէս յետոյ Վեհափառ Հայրապետը ծաղիկներ դետեղեց իր նախորդի՝ Սուրբ Յովհան Օձնեցի Կաթողիկոսի դամբարանին:

Վերադառնալով Հաղբատավանք, Վեհափառը մասնակցեց երեկոյեան ժամերգութեանը:

Այցելութեան երրորդ օրը Հաղբատավանքում պատարագ մատուցեց Տ. Վահէ Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանը՝ ներկայութեամբ Վեհափառ Հայրապետի: «Հայր Մեր»ից առաջ պատարագիչ Սրբազան Հայրը մկրտութեան խորհուրդը պարզ քարոզով ներկայացրեց ժողովրդին, որին յաջորդեց Վեհափառ Հայրապետի օրհնութեան խօսքը:

Ցաւարտ պատարագի կատարուեց հոգեհանգստեան պաշտօն Յովհաննէս Սարկաւագ Վարդապետի, Յովհաննէս Երզնկացի Վարդապետի եւ մէւս միաբանների շիրիմների առաջ, որոնց գործերը, ինչպէս Վեհափառն ասաց. - «պղծուր են մշտահոս, պղծուր իմաստութեան մեզ բոլորին համար»: Նա ասաց որ մեր բոլորի, ապրող սերնդի գործն է քարերին լեզու տալ մեր նոր կեանքով նորոգել հաւատքով:

Այցելութեան վերջին օրը, Յուլիսի 31-ին, Վեհափառը, հրաժեշտ տալով Հաղբատավանքին եւ Հաղբատցիներին, մեկնեց Նոյեմբերեանի շրջանը, որտեղ Ս. Սարգիս եկեղեցում հանդիպում ունեցաւ եւ իր օրհնութիւնը բաշխեց տեղի հաւատացեալ բնակչութեանը:

Վեհափառ Հայրապետը Նոյեմբերեանում աւարտելով իր չորսօրեայ Հայրապետական այցը, վերադարձաւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին:

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ ԲՈՑԱՋԵԱՆ

ՎԻԿՏՈՐԻԱ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ԱՊՕՐԻՆԻ ԶԱՒԱԿ ՄԸՆ ԷՐ

Գալիֆորնիոյ համալսարանէն երկու դասախօսներ աւելի քան տասնամեակ մը տեւած իրենց պրպտումները ամփոփած են հատորի մը մէջ որ հրապարակ եկած է վերջերս: Ան խորագրուած է «Վիկտորիա թագուհին ծիները». կը միտի ցոյց տալ որ Բրիտանիոյ Վիկտորիա թագուհին ապօրինի զաւակ մըն էր եւ ուրեմն ներկայի Էլիզապէթ թագուհին գահակալութիւնը խնդրական հարց մըն է: Այս տեսակէտը կը մեկնի այն տուեալէն որ Վիկտորիայի նախնիքներէն ոչ ոք տէր էր հէմոֆիլի կոչուած հիւանդութեան, մինչ իր յաջորդները ունէին զայն: Այս հաստատումը մտածել կուտայ երկու կարելիութեան մասին. կամ դիպուածը ծիներու համակարգին մէջ արկածի պատճառ եղած է որուն հետեւանքն է այդ հիւանդութիւնը, եւ կամ Վիկտորիային հայրը Կատուբրա իշխանը չէր, ինչպէս ինք կը կարծէր: Եթէ այս երկրորդ վարկածը ապացուցուի, ներկայի թագուհին սերած պիտի ըլլայ ձորձ Գ. էն որ այնքան տեւելի դէմք մըն էր որ պատմաբաններու կարծիքով, եթէ գահ բարձրացած ըլլար, Անգլիան հանրապետութեան մը վերածուած պիտի ըլլար:

Երկու դասախօսները Լոնտոնի Բժշկական արքունի ընկերութեան դարաններուն մէջ պտած են ձեռագիրներ որոնք կը նկարագրէին Վիկտորիայի նախնիքներուն ութ սերունդները: Այդ փաստաթուղթերէն յայտնի եղած է որ Վիկտորիա չէր կրնար մօրմէն ժառանգած ըլլալ հիւանդութիւնը կրող ծինը: Կը մնայ ժառանգական խախտումի պարագան, կամ մօրը արտամուսնական կապ մը ունենալու ենթադրութիւնը: Հեղինակներուն համաձայն, խախտումի հաւանականութիւնը յիսուն հազարէն մէկ է: Այս վարկածը զօրացնել կարելի է ձորձ Բ.ի, ձորձ Դ.ի կամ Էլիզապէթ Բ.ի նախնիքէն ուրիշներէ Ա.Տ.Ն. նիւթը ձեռք ձգելով, անկէ ունենալով զերդաստանին ծիներու կարդանիչը, ապա զայն համեմատելով արքունի ընտանիքին այսօր ապրող անդամներուն ունեցածին հետ: Անկարելի չէ այս բոլորը, որովհետեւ զերդաստանին իշխաններն ու իշխանուհիները ընդհանրապէս զմռսուած են ու զետեղուած կապարէ դագաղներու մէջ:

Հեղինակները վստահութեամբ կ'ըսեն թէ դատարանի մը առջեւ մեծ հաւանականութեամբ կրնան փաստել թէ Վիկտորիա ապօրինի զաւակ մըն էր: Վերջնական պատասխանի մը համար հարկ է Ա.Տ.Ն.ի քննութիւնը կատարել:

Պաքինկըմի պալատը, ինչ որ ալ ըլլայ դրդապատճառը, կը մերժէ Ա. Տ. Ն.ի քննութիւնը, դիտնալու համար թէ գահը իրականութեան մէջ որո՛ւ բաժին կ'իյնայ: Բանբեր մը ըսած է որ քնաւ հաւանական չէ նկատեր որ փորձ ըլլայ դերեզմանէն հանելու արքունի զերդաստանէն մէկը:

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՊԱՀԱԿԸ

Իր պարտականութեան տարին ու ոգեւին դիտակից պաշտօնեայի ընդհանուր պատկերին մէջ իսկապէս բացառիկ պարագայ մը պէտք է ըլլայ հետեւեալը որ արձագանգի արժանի նկատուած է մամուլին կողմէ. նոյնքան եւ հետաքրքրական է դէպքը որուն տեղ տուած է «Լրագիր» Օգոստոս 12-ի թիւով: Օգոստոս 9-ին, վարչապետ Հ. Բագրատեան Երեւանի բարձրագոյն ուսման չորս հիմնարկները այցելութեան ընթացքին փոքր հարց մը ունեցած է Աբովեան մանկավարժական հիմնարկին մուտքին: Պահակը կանդնեցուցած է վարչապետին դիմաւորած խումբը պահանջելով ինքնութեան փաստաթուղթ: Կացութիւնը փրկած են թիկնապահները, «մի կողմ հրելով օրէնքից, կարգ ու կանոնից խօսող պահակին եւ ճանապարհ բացելով վարչապետին համար»:

***

ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՀԻՄՆԱՐԿԸ

Օգոստոս 6-ին Տաշիրի (նախկին Կալինինօ) մէջ հիմնարկէքի արարողութիւնը կատարուած է կառուցուելիք եկեղեցիին: Արարողութեան նախագահած է Գարեգին Ա., մասնակցած են Գրիգորիս Սրբ. Բուենիաթեան, Միքայէլ Ծ. Վրդ. Աջապահեան, ներկայ եղած են Շիրակի թեմին հոգեւոր դասը, Տաշիրի քաղաքային եւ շրջանային իշխանութեան ներկայացուցիչները: Եկեղեցին պիտի կառուցուի Տաշիրի բնակիչ Կարապետեան ընտանիքին նուիրատուութեամբ:

***

ՆԱԽԱՍԱՀՐԻ ՏՕՆԸ ՆՇՈՒԱԾ

Բաւական ինքնատիպ ու միշտ ինքնատպութիւն փնտռող ղեկավար է ԱԻՄ-ի ղեկավար Պարոյր Հայրիկեան: Իր գլխաւորած կուսակցութեան «ԱԻՄ»ի (Ազգ. Ինքնորոշման Միութիւն) մկըրտուելէն ու «քրիստոնէական» կոչում ընտանալէն (կուսակցութիւնը ներկայիս կը կոչուի (ԱԻՄ -- Քրիստոնէական) եաք, Պ. Հայրիկեան յայտնապէս կ'ուզէ բաժին մըն ալ ունենալ հեթանոսական անցեալէն: Օգոստոս 11-ին իրենց հանրահաւաքը ան նուիրած է Նաւասարդի տօնին, զայն նկատելով «մեր ազգի գլխաւոր տօնը»: Այս առիթով կիրարկուած է յայտադիր մը զոր տօնական պէտք է նկատել իր «խայտաբղէտութեամբ»: Ներկաներուն, որոնց թիւը 200 կուտայ «Ազգ»ը, իսկ 2000 «Լրագիր»ը, նախ հակադաշնակցական բաւական կծու ճառ մը խօսած է Ռաֆիկ Համբարձումեան, խտիւ քննադատելով ընդդիմադիր որոշ կուսակցութիւններու ալ ներկայացուցիչներ. ապա խօսքը աւարտած է ըսելով որ եթէ ընդդիմութիւնը «կը փափաքի հզօր ըլլալ, պարտաւոր է պայքարիլ յօգուտ Հ. Յ. Դ.ի»...: Խօսք առած են նաեւ Աղասի Արշակեան, Հ. Գալստեանի սպանութեամբ ամբաստանուած Միքայէլ Մանուկեանի հայրը, ապա կուսակցութեան դիւանի անդամ Ռուբէն Գորգիսեան (Երեւանի կուլտուրաների զոհուած Մովսէս Գորգիսեանի այրին) կարդացած է կուսակցութեան յայտարարութիւնը. անով զատապարտուած է կառավարութեան գործելակերպը, յատկապէս Վահան Յովհաննիսեանի ձերբակալման եւ Գառնիկ Իսպտուլեանի (երկուքն ալ Հ. Յ. Դ.ի գեկավարութենէն) հետախուզման համար: Աւարտին Պ. Հայրիկեան չնորհաւորած է հայկական տոմարին 4487 տարեան մամնորը, իր խօսքով «մեր ազգի գլխաւոր տօնը» որուն համար պահանջուած է «պետական տօն»ի ճանաչում:

***

ՕԴԻ ՄՆԱՑՈՒՆ ՋԵՐՄՈՒԹԻՒՆ

Արարատեան դաշտը եւ Երեւան մնայուն ազդեցութեան տակ են օդի բարձրաստիճան ջերմութեան: Հարաւ - Արեւմրտեան հովերուն բացակայութեան պատճառով նախկին տարիներէն չատ աւելի տաք կ'ըսէ. օրինակ, Օգոստոսին ամէնէ բարձր ջերմաստիճանը Փարաքարի մէջ եղած է 40 աստիճան:

***

ԿԵՂԾ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐ

Գիւմրիի մէջ ներքին գործերու Շիրակի պաշտօնեաները գրաւած են 98 հատ 10 հազարնոց, 124 հատ 50 հազարնոց կեղծ ռուբլիներ եւ 13 հատ 100 տոլարնոց կեղծ թղթադրամներ: Հետախուզութեան չնորհիւ ձերբակալուած է քրէական անցեալի տէր դիւմրեցի մը:

***

ՀԱՑԱՀԱՏԻԿԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՊԱՇԱՐ ԿԱՑ

Օգոստոս 11-ին տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Գիւղատնտեսութեան եւ պարէնի նախարար Աչոտ Ոսկանեան յայտնած է թէ այս մարզին վիճակը բաւական բարւոքած է: Կը նախատեսուի չուրջ 270 հազար թոն հացահատիկի բերք, որուն 190 հազար թոնը կը կազմէ ցորենը, ինչ որ կը բաւարարէ մօտ չորս ամսուան պահանջը: Բարձր եղած է նաեւ բանջարեղէնի եւ պտուղի արդիւնաբերութիւնը:

ԳՈՂՈՒԹՔ ԳՈՂՈՒԹ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՇԱՓԼՆԻ - ՄԱՒԱՊՐԻ . - Ռոպէր Այտապիրեան 1500 Ֆր.:

***

ՆԻՄ. - Յակոբ Յակոբեան 1000 Ֆր.:

***

ՏԻՄԻՆ. - Տիկին Մարիամ Հաբէլեան 500 Ֆր.:

***

ՆՈՒԱՃԻ - ԼԸ - ԿՈՒԱՆ. - Մարի - Լուիզ եւ Յակոբ Պալեան 500 Ֆր.:

***

ՓԱՐԻՋ. - Գոհարիկ Գէորգեան 500 Ֆր.:

PELERINAGE ANNUEL

1954 — 1995
41ème ANNIVERSAIRE
1954 — 1995

SAINT GREGOIRE A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du
Conseil Diocèsain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN*
célébrera la messe à 10 heures 30
en présence du
Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont
dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille :* Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine :* Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont :* Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :

Aller-retour et repas compris..	200 F.
Aller-retour seul	100 F.
Repas seul	100 F.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»

ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միութեայ վարժարանի վերամուտն է՝

Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաէինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ·Վէ·Ա· (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհ· գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

RENTRÉE 95

Où inscrire votre enfant ? Pensez à :

L'ECOLE HAMASKAINE

Etablissement sous contrat
Enseignement bilingue
arménien - français

- Classes à petits effectifs
- Suivi des études personnalisé pour chaque élève
- Avantage de présenter l'arménien en LV1 et en spécialité (coefficient 7 ou 8)

Inscriptions ouvertes
sur rendez-vous.

Adresse 185, chemin des sables jaunes
13012 Marseille
tél : 91 93 75 25

COMMEMORATION

DU 85ème ANNIVERSAIRE DES CROIX DE SECOURS DIASPORIQUES ARMENIENNES

organisée par
LA
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Vardan MAMIKONIAN
RECITAL DE PIANO

Théâtre des Champs-Elysées
le Vendredi 17 Novembre à 20 h 30

Billets en vente auprès des sections de la C.B.A.F.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչական Մարմինը, համաձայն իր կանոնադրի տրամադրութիւններուն, իր եռամեայ անդամական ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ՝

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 15-ին Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով·

1· - Բացման աղօթք.
2· - Բացման խօսք.
3· - Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի.
4· - Վարչական Մարմնոյն բարոյական պարծանքի զեկուցում.
5· - Վարչական Մարմնոյն նիւթական հաշուետուութիւն.
- Մի քանի վերանայումներ եւ առաջարկներ.
6· - Մայր Եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը բանաձեւերու ուսումնասիրութիւնը եւ ընդունելութիւնը:
7· - Վարչական Մարմնոյն անդամներու մէկ - երրորդի պաշտօնավարութեան չորսնամը լրացած ըլլալով, նորերու ընտրութեան համար ընտրական յանձնախումբի կազմութիւնը.
8· - Զանազանք:

Ի դիտութիւն բոլոր անդամներու կը տեղեկացնենք թէ՝

ա· - Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար պէտք է վճարած ըլլայ անդամակցութիւնը:

բ· - Եթէ ժամը 15-ին ընդհանուր ժողովի ներկաները մեծամասնութիւն չդոյանայ՝ ժամը 16-ին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը:

գ· - Ընդհանուր ժողովի իրենց հրաւէրը չստացող անդամները թող դիմեն կապ հաստատել Մայր Եկեղեցւոյ վարիչ-քարտուղար՝ Պր· Մեսրոպ Պօղոսեանի հետ.

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

անհրաժեշտ կարգադրութիւնները դիւրացնելու համար:

- Ընդհանուր ժողովի վերջաւորութեան ներկաները ախորժաբերով մը պիտի հիւրասիրուին:

Ատենապետ՝
ԴԱՒԻԹ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Ատենադպիր՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՀԱԿԱԼԵԱՆ

– ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ –

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 Ֆր.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՁ ԵՐԳԻ	80 Ֆր.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 Ֆր.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 Ֆր.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ 80 Ֆր.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻԽՈՒՔԻ ՄԷՋ 75 Ֆր.

եւ

«ՅԱՌԱՋ - 50»

(Տաղկախաղ 50-ամեայ հաւասամածոյէն) 120 Ֆր.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր·, հատոր գլուխ:

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 26-27
SAMEDI - DIMANCHE
26-27 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HAKATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) -- Հատը ։ 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·663 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.663

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՓԵՇՈՒԼՏԱԿԱՆ խոր տարակարծութիւն մը ծագած է որ կրնայ բաւական բնոյթ ալ առնել, Ատլանթեան Տկնէնի հարցին պատճառաւ : Սթոքհոլմի ընդհ· դատախազը հարցապրոյց մը տուած է «Լիպերասիոն»ի (Օգոստոս 25) ուր չի ծածկեր թէ բոլորովին դէմ է Ֆրանսայի դատաւորին՝ Ժ· Ֆ· Ռիքարի տեսակէտներուն : Շուէտացի դատախազին համար կասկած չկայ որ Տկնէնէ Սթոքհոլմ էր Յուլիս 25-ին, այսինքն՝ Սկն - Միչէլի ոճրավարձին օրը, եթէ նոյնիսկ Ռիքար այլ կարծիք ունի : Ինք չուզեր յայտնել այդ առընչութեամբ ունեցած փաստը : Բանտը մնալն ալ չարդարացուիր իր աչքին, քաղաքականէն դատ այլ պատճառով : Ֆրանսացի դատաւորը որ Փարիզ վերադարձաւ մեղմեց որեւէ յայտարարութիւն ընել :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ որոնք երկար տարի այն տեսակէտն ունէին թէ իրաքցի Քիւրտերու եւ Սատտամ Հիւսէյնի միջեւ համաձայնութիւն մը միայն կրնայ կայունացնել իրենց սահմանամերձ իրաքեան շրջանը, տարբեր կը մտածեն այլեւս եւ կոմմնակից են Ուաշինկթընի ծրագրին (Տըպլինի ժողովին ներկայացուած) : Ըստ թուրք դիւանագէտի մը, կառավարութիւնը «կ'ուսումնասիրէ պաղատալի մէջ վարչակարգի մը փոփոխութեան հաւանականութիւնը» եւ կը ճանչնայ այլեւս իրաքեան Ազգ· Համագումարը (Հիւսէյնի ընդդիմադիր ճակատը) : Ըստ թրքական տեղեկատուութեանց սպառազինութեան ՓՔՓ-ի 5 հազար մարտիկները կան Իրաքի հիւսիսային լեռները :

ՊՈԼՍՈՑ պետութեան ապահովութեան Ատեանին առջեւ ներկայացան, Օգոստոս 24-ին, 99 թուրք մտաւորականներ բազմազան մեղադրանքներու հետեւանքով : Ի մէջ այլոց դիրք մը հրատարակած էին, Մարաին, «Ազատութիւն՝ մտածումին» խորագրուած որ կը համախմբէր յօդուածները անձերու որոնք հետապնդուած էին «անջատողականութեան» համար :

ԱԲԽԱԶԻՈՑ ինքնակոչ Հանրապետութեան Որհրդարանը (Աբխազիա, 1993-ին բաժնուած էր Վրաստանէն մէկ ամսուան պատերազմէ ետք) մերժեց, Օգոստոս 23-ին, Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի նեցուկը վայելող օրինագիծ մը որ կը միտի դաշնակցութիւն մը ստեղծել այս գաւառին եւ Վրաստանի միջեւ :

Օ· ԼՈՒՕՎ, Ռուսաստանի ապահովութեան Որհուրդի ներկայ քարտուղարը նշանակուած Ջէյչէնիոյ մէջ :

ԹՈՒՐԳԻԱ բողոք բարձրացուցած է Իսրայէլ մօտ (Սաուտի Արաբիա) փրկելու համար իր քանի հպատակներու գլուխը, որպէսզի չորս ուրիշ Թուրքերու ճակատագիրը (գլխատուեցան) չունենան : Այս քանի Թուրքերն ալ մահուան դատապարտուած են թմրեցուցիչի չհատուկութեան մեղադրանքով : Ասոնց հրապարակային գլխատումը հաստատուած է 1987-ին Ֆահտ Թագաւորի որոշումով : Թ· Ջիլէր չուզեր իր բարեկամական յարաբերութիւնները Սաուտի Արաբիոյ հետ խնդրոյ առարկայ ընել եւ դիւանագիտական լուծում մը կը փնտռէ : Կ'առաջարկէ միասնաբար գործակցիլ թմրեցուցիչի դէմ պայքարին մէջ : Ռիատ չէ պատասխանած, մինչ իրաւագիտական Գերագոյն Որհուրդի նախագահը կը պաշտպանէ գլխատումները չչտեղով· - «Այն ընկերութիւնները որոնք կը գործադրեն խստմական օրէնքները աւելի առողջ են քան արեւմուտքի ընկերութիւնները» :

ԱՇԽԱՐՀԱՀՈՅԶԱԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉԸ՝ Ալֆրէտ Այզընչթէյտ որ սիւներէն եղած է լայֆ պարբերականին մեռաւ 97 տարեկանին : Ծնած էր 1898-ին Տիրշաու (այն ատեն՝ Գերմանիա, այսօր՝ Լեհաստան) : 15 տարեկանէն իսկ կը սկսի լուսանկարել (սկզբնական նկարներէն է՝ Մարլէն Տիթրիխի լուսանկարը) : Համբաւաւոր նկարներն են՝ Պերնըրտ Շօ, Կէօպէլս : Լայֆի 87 կողքերու հեղինակն է : 1935-էն Ամերիկա հաստատուած էր :

ՊԱԻԱՐԻՈՑ մէջ մեծ ազմուկ բարձրացած է որովհետեւ սահմանադրական դերման դատարանը հակասահմանադրական հռչակեց խաչ մը կախելու պարտադրութիւնը դպրոցներու դասարաններուն մէջ : Մինիխի Մայր տաճարին մօտ Պաւարիոյ կաթողիկէներու Կոմիտէն մեծ իրարանցումի մէջ է եւ ցոյցի մըն ալ նախաձեռնութիւնն առած է Սեպտեմբեր 23-ին համար, սա լոզունգով՝ «Խաչելութիւնը կը մնայ : Երէկ, այսօր, վաղը» :

ՓԱՐԻԶԵԱՆ արուարձաններէն՝ Էվէնկի մէջ մեծ ողբերգութիւն մը պատահած է իրրեւ հետեւանք երիտասարդներու երկու մրցակից խմբակներու միջեւ ծագած հրացանաձգութեան մը : 25-ամեայ անցորդ կին մը ոսկննուած է, 5 տարեկան սեւամորթ փոքրիկ մըն ալ ծանրօրէն վիրաւորուած : Ապրելու պարագային անդամալոյծ պիտի մնայ, ողնայարէն վիրաւորուած ըլլալով : Կը հաստատուի թաղին երիտասարդները չատ դիւրին դէնք կը գործածեն եւ թէ նման դէպքեր հազուադէպ չեն :

ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐՈՒ փսիխոզը չէ վերջացած Փարիզի մէջ եւ Օգոստոս 24-ի առաւօտը կառախումբերու երթեւեկը դադրեցաւ ժամը 8-էն 9 վերապլլի եւ Սկն - Լազար կայարանի միջեւ կասկածելի ծրարի մը յայտնաբերման պատճառաւ : Նոյն օրը հարկ եղած էր պարպել Թաթի վաճառատունը (Պարպէս) ուր չուրջ 800 հոգի կար :

ՆՈՐՎԵԿԻՈՑ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ կազմակերպութեամբ Սեպտեմբեր 22 - 25 Օսլոյի մէջ կը դումարուի քրտական գիտաժողով մը : Ան զեղեցած է մարդկային իրաւանց խորագիրին տակ : Հրաւիրեալներու մեծ մասը Թուրքիայէն անձնաւորութիւններ են, ինչպէս նախկին Ատաքի նախարար եւ համալսարանի դասախօս Միմմթաղ Սօյսալ, քրտական հարցին մասին վիճայարոյց տեղեկագիրին հեղինակը Տօղու Էրսիլ, վիպագիր Եաշար Քէմալ, եւայլն :

ԱՐԱՐԱՏ՝ ՕՐԱԿՈՒԱԾ

«Արարատ» յաղթելով, իր դաշտին վրայ, լեհական ժէ - Քու - էմ Քաթովիչէի (2 - 0, ապա՝ 5 - 4 վենալթիներէ ետք) որակուած է Իւ-էֆ-Ա-ի բաժակին մասնակցելու համար (16-րդ աւարտական) : Մանրամասնութիւնները մեր յաջորդ թիւով :

ԿԻԼԻԿԻՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՑՑԵԼԵՑ

Օգոստոս 22-ին, Արամ Ա· Կաթողիկոս պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Լիբանանի վարչապետ Բաֆիք Հարիրիին : Հայրապետին կ'ընկերանային Նորայր Ծ· Վրդ· Աչըդեան, դատաղնակիր՝ Վրդյր Սրգ· Տէմիրճեան, ինչպէս նաեւ կեդրոնական վարչութեան ատենապետ՝ Մկրտիչ Պապիկեան :

Արամ Ա·, առաջին առթիւ չնորհակալութիւն յայտնեց վարչապետին իր օծման արարողութեան անձամբ ներկայ գտնուելուն համար : Ապա լայնօրէն անդրադարձաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դերակատարութեան Սփիւռքի մէջ : Վարչապետը իր կարգին յայտնեց թէ մեծապէս տպաւորուած էր օծման արարողութենէն, ինչպէս նաեւ այս առիթով պարզուած ազգ· միասնականութենէն : Վարչապետը նաեւ բարձրօրէն գնահատեց Լիբանանի հայութեան դերակատարութիւնը Լիբանանի մէջ, միշտ աւելին տեսնելու ակնկալութեամբ : Ապա արձարծուեցան Լիբանանի այժմու կացութեան կապուած չարք մը հարցեր :

Այցելութեան աւարտին Մկրտիչ Պապիկեան յայտարարութիւն մը կատարեց, ուրուն մէջ նախ պարզեց այցելութեան նպատակը, ապա յայտնեց թէ Հայրապետը անդրադարձած է Կիլիկեան Ս· Աթոռի կարեւոր դերակատարութեան՝ Լիբանանի եւ Արաբական աշխարհին մէջ եւ անոր բերած կարեւոր նպաստին, որով Լիբանանի, Սուրիոյ, Կիպրոսի, Պարսկաստանի, Յունաստանի, Միացեալ - Նահանգներու եւ Արաբական Ծոցի իր թեմերուն ընդմէջէն այս Աթոռը միշտ գօրավիգ կանգնած է Լիբանանին եւ Արաբական արդար դատին :

Ան ըսաւ նաեւ թէ վարչապետը իր կարդին իր յարգանքն ու սէրը արտայայտած է հանդէպ Հայաստանեայց Եկեղեցիին եւ հայ ժողովուրդին, եւ լաւատեսութիւն յայտնած՝ Լիբանանի ապագայի ազդային եւ տնտեսական կեանքին առընչութեամբ :

ՕՂՈՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Haratch 70 : hommage

Յարգելի Տիկին Արփիկ Միսաքեան,

Խմբագիր «Յառաջ» օրաթերթի

ՄԱՇՏՈՑ, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան եւ Զարգացման Միութեանս վարչութիւնը կուգայ սրտանց չնորհաւորել սփիւռքածին «Յառաջ» օրաթերթի 70-ամեակը :

Կը դնահատենք «Յառաջ»ը հայ լեզուի պաշտպանութեան, ազգային մտածողութեան դարբնումի եւ արմատախիլ հայութեան ինքնապահպանման դեմի վրայ իր մատուցած հսկայ ծառայութեան համար, 70 տարիներու տեւողութեան :

«Յառաջ» իր գոյութեան ընթացքին մնաց զերազանցապէս հա՛յ թերթ՝ հայ լեզու եւ հայագիր, երբ ուրիշներ տկարացան եւ հայ լեզուն նուիրաբերեցին ձուլման զոհասեղանին : «Յառաջ» այսպիսով հաւատարիմ մնաց հայ թերթի կոչումին, գործակցելով լեզուով, էութեամբ եւ պատրաստուածութեամբ հայ ազգային կորիզին հետ, որու ամէն մէկ անդամը Սփիւռքի տարածքին հայապահպանման գործօն դեր ստանձնեց, դարձաւ սիւներէն մէկը աշխարհատարած ողեկան մեր հայրենիքին, իր հետ դէպի հայութիւն քաշելով նաեւ օտարամէտ ազգուն զանգուածները :

«Յառաջ» կարողացաւ նաեւ հայրենի կեանքին քաբախիւնը հասցնել Սփիւռքահայութեան, մանաւանդ զօրավիգ կանգնիլ նորանկախ եւ նորազատ Հայաստանի Հանրապետութեան :

Հայ լեզուի եւ ինքնութեան պահպանման նուիրուած ՄԱՇՏՈՑ Միութիւնս երկար կեանք եւ բեղուն գործունէութիւն կը մաղթէ ազդօգուտ «Յառաջ»ին եւ Ձեզի՝ սիրելի Տիկին Արփիկ Միսաքեան, որպէս անոր հաստատակամ արտօնատէրն ու խմբագրապետը :

Յարգանօք՝
Մաշտոց Միութեան նախագահ
ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆ

SOCIETE DES ETUDES ARMENIENNES

Chère Arpik Missakian,

A l'occasion du 70ème anniversaire de Haratch, nous tenons à saluer l'ampleur de votre action. Outre son rôle d'information et de ciment communautaire, qu'il remplit avec beaucoup de professionnalisme et de liberté d'esprit, Haratch est un facteur vital pour le maintien de l'arménien occidental, mais aussi une source incontournable pour tous ceux qui s'intéressent au monde arménien moderne et contemporain, que ce soit par ses analyses, ses interviews, la tribune offerte aux personnalités tant politiques qu'intellectuelles, en somme un moyen irremplaçable de prendre le pouls de la vie arménienne. Nous rendons hommage à votre ténacité dans une tâche que nous savons rude, et nous vous remercions d'avoir toujours généreusement ouvert vos colonnes pour vous faire l'écho des études arméniennes. Tous nos vœux à vous et à vos fidèles collaborateurs qui font vivre Haratch envers et contre tout.

Au nom de la
Société des Etudes Arméniennes,
Anaïd DONABEDIAN
Claire MOURADIAN

Paris, le 24 08 95

«ԱՐՄԱՆԵՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 24 / 25)

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցական նոր տարեշրջանին համար արդէն լոյս տեսած է 12 անուն դասագիրք· մնացածները պատրաստ կ'ըլլան մինչեւ Սեպտեմբեր 1 : Տպաքանակին 60 տոկոսը ցրուած է բաժանորդագրութեամբ, մնացածները կը տրուին ազատ վաճառքի :

*
**

ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻ ԳԻՒՄՐԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

Երկրաչարժէն քանդուած երկու պատմական չէնքեր՝ Կոմիտաս երաժշտական դպրոցը եւ Թատրոնի չէնքը որոնք կառուցուած են 20-ական Թուականներուն Ճարտարապետ Ղազարոս Սարգսեանի կողմէ, կը վերանորոգուին Համաչխարհային դրամատան տրամադրած վարկին դումարներով : Թատրոնի չէնքը վերանորոգելու աշխատանք սկսած էին «Հայաստան» հիմնադրամը եւ «Հայաբիւչին» ընկերութիւնը, բայց զանազան պատճառներով գործը չէր աւարտած :

ԵՓՐԱՏԸ ՏԵՍԱԾ...

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՀԵՐ ԵՂԵՌՆԻ ՎԱՅՐԵՐԷՆ

Գրեց՝ Ա. ՊԼԻՃԼԻԵԱՆ

ԴԷՊԻ ԳԱՄԲԵԼԸ

Տէր - Զօր -- Գամբռլը երէկուընէ 248 քիլոմեթր է եւ լրիւ ասֆալթապատ: Բայց ճամբան երկար ժամանակէ ի վեր նորոգութիւն չէ տեսած: Խոռոչները անպակաս են: Հայր Անդրանիկ որ ուղիին չատ լաւ ծանօթ է խոհեմութեամբ կառքը կը քշէ: Շրջանին մասին Հայր Անդրանիկ տեղեկութիւն կը ստանամ: Նախ կը հարցընեմ իր գործունէութեան մասին: Ան 1972-էն ի վեր Գամբռլի Հայ կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետութիւնը կը վարէ: Հայր Անդրանիկ հիմնադիրը տնօրէնն է Գամբռլի Մեսրոպեան վարժարանի որ մանկապարտէզէն մինչեւ միջնակարգ ունի 370 աշակերտով: Վարժարանին մէջ հայերէն դասաւանդութիւնը չարաթը չորս ժամ է: Գամբռլի Հայ կաթողիկէ համայնքը ըստ Հայր Անդրանիկի տեղեկութիւններուն 283 ընտանիք կը հաշուէ: Իսկ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ համայնքը 850 - 890 ընտանիք կը ներկայացնէ: Հայ կաթողիկէ համայնքը ունի Ս. Յովսէփ Եկեղեցին: Ան ունի նաեւ երկու մատուռ եւ մէկ վանք, իսկ Սուրբ Գէորգ Եկեղեցիին չինութիւնը սկսած է: Որքան կը խորանայ մեր խօսակցութիւնը այնքան Հայր Անդրանիկի ընդհանուր հարցերու հանդէպ ողջմիտ տրամաբանութիւնը զիս աւելի կը հետաքրքրէ: Հակառակ Սուրիոյ այս հեռաւոր անկիւնը ապրելուն, աչխոյժ, ընթերցասէր եւ նա մանաւանդ խիստ արագ եւ յանդուգն, Հայր Անդրանիկ մամուլի միջոցաւ ամէն ինչէ տեղեակ է որ Արեւմտեան կողմն աշխարհի տեղի կ'ունենայ: Ցամառ ընթերցող իր ծանօթութիւնները չատ աւելի ընդարձակ են քան թէ իրը «աղգային դործիչ»ի ձրի համբաւ վայելող արեւմտեան երկիրներու մէջ ապրող չատ մը անհատներ: Կը զարմանամ երբ կ'ըսէ թէ ատենօք կրցած է օրինակ մը ունենալ Ֆրանսական պետական դիւաններու վաստաթուղթերու հաւաքածոյի հատորէս որ 1983-ին լոյս տեսած էր: Ցանիցս Հայաստան այցելած է ու պետական մակարդակի վրայ դիրք եւ պատասխանատուութիւն ունեցող անձերու հետ մօտիկ յարաբերութիւն ունի: Ցերեկը անց է երբ Սուար գիւղաքաղաքը կը հասնինք, որ Տէր - Զօրէն 50 քիլոմեթր հարաւ -- արեւելք կը գտնուի: Արեւին ջերմութիւնը արդէն անհանդուրժելի է: Հաւանաբար 40 աստիճանէն աւելի է կ'ըսէ Հայր Անդրանիկ, աւելցնելով թէ դեռ Մայիսի սկիզբն ենք եւ Յուլիս ամսուն կարելի է երեւակայել ջերմութիւնը:

Սուար-էն դէպի հիւսիս՝ Մարզատէ երկարող 35 քիլոմեթր երթուղիին աջ կողմը կը տեսնենք Խապուր գետը որ դէպի հարաւ կը հոսի եւ յետոյ Եփրատին պիտի միանայ: Գետը մեր աջին դէպի հիւսիս կը սուրանք: Մեր ձախ կողմը, կիսիչ արեւին տակ, չիկացած ու չոր ապառաժներ միայն կը տեսնենք: Օդին ջերմութիւնը այնքան բարձր է որ շնչելը իսկ կը դժուարացնէ: Տէր - Զօր - Մարզատէ - Ալ - Շատատէ երթուղիին արեւելքը անապատ, այն չրջանին մաս կը կազմէ որ տարադրեալներուն դլխաւոր անչիրմ դերեզմանը եղած է: 1916-ի տարեվերջին, Դահիրէի անգլիական զինուորական ըսպասարկութեան կողմէ այս վայրերը դաղանօրէն ղրկուած Արաբ քրիստոնեայ Եպիսկոպոս Ապէտ կը գրէր թէ՝ ... «առնուազն կէս միլիոն հոգի մեռած է Հատիսայէն (Իրաք -- Սուրիա սահմանագլխին մօտ Եփրատի ափին քաղաք մը), մինչեւ Տէր - Զօր երկարող անապատին աւերել-

եան չրջանի այս անմարդաբնակ վայրերուն մէջ»:

Հայր Անդրանիկ դիտել կուտայ թէ «հարկ չկայ նոյնիսկ հոդը փորելու: Քիչ մը գետինը քրքրելով արդէն աքսորականներու ոսկերոտիքը ամէնուրեք գտնել կարելի է»:

Մարզատէն այսօր փոքր գիւղ մըն է ուր քանի մը տասնեակ հոդէ տնակներ հազիւ կարելի է տեսնել: Բնակիչները երկրագործութեամբ եւ նա մանաւանդ խաչնարածութեամբ կը պարապին Խապուր գետի եզերքին: Գիւղը մինչ գետին աջ կողմն է, ճամբու ձախին կը տեսնուի, բլուրի մը կողին, եզեռնի զոհերուն ի յիշատակ կառուցուած դեռ անաւարտ յուչարձանը որ այլեւս Ապրիլեան յայտարերու ուխտագնացութեան վայր մը եղած է: Քանի մը նկարներ առնելու համար կառքէն կ'իջնենք: Ակնթարթի մը մէջ արդէն կառքը կարծես հնոց մը եղած ըլլար, այդքան տաքցած էր ներսը երբ կը մեկնինք:

Կը սուրանք դէպի Ալ - Շատատէ միշտ մեր աջին ունենալով դժբախտ տարագիրներու ճակատագրին լուռ վկան՝ Խապուր գետը: Ճամբուն եզերքը արաբերէն եւ անդլերէն լեզուով, ճոպերու վրայ դամուած ազդեր, ցոյց կուտան թէ դեռ որքան ճամբայ ունինք մեր ճամբորդութեան համար: Քանի մը անդամ Հայր Անդրանիկի կը հարցնեմ թէ արդեօք ո՞ր գետն է որ մեր աջին հեռուն հորիզոնին վրայ կը տեսնուի: Երկու անդամին ալ կրկնեւոյթ (mirage) մըն էր տեսածս: Այդքան չերմութիւնը զօրաւոր էր: Երբ Ալ - Շատատէ կը հասնինք, Հայր Անդրանիկ, հեռուն լերան սառոյրը ցոյց կուտայ քիչ մը տարօրինակ հսկայ հոդաչերտ մը: Կ'ըսէ թէ «ասիկա տարագիրներու ոսկերոտիքով լեցուն քարայր մըն է: Այս չրջանի բնակիչները բոլորն ալ տեղեակ են»: Կը մտածեմ թէ Հայ Դատով զբաղող մեր ժրաչան կազմակերպութիւնները դեռ չեն կրցած այս բոլորը համաչխարհային հանրային կարծիքին ուչադրութեան յանձնել: Երբ այսօր տակաւին կան այսպէս կոչուած նեոնգամիա պատմաբաններ որոնք համարձակութիւնը կ'ունենան հայկական ցեղասպանութիւնը «Հայոց մեհնաբանութիւնը» որակել, չարժե՞ր միթէ ամառուան տօթին մէկ - երկու ժամ միայն -- եւ ոչ աւելի -- դանոնք Տէր - Զօրի, Մարզատէի եւ Ալ - Շատատէի տափարակ դաչտերը առաջնորդել ցոյց տալու համար թէ տեղահանութեան նպատակը արդեօք բնաջնջել է՞ր թէ ոչ:

ԳԱՄԲԵԼԸ

Ալ - Շատատէ - Գամբռլը երթուղիին վրայ Հասաքէ վերջին գիւղաքաղաքն է որուն չուրջէն կ'անցնինք: Հոս եւս վոքր Հայ գաղութ մը կայ: Ըստ Հայր Անդրանիկի տուած տեղեկութիւններուն, Հայ Լուսաւորչականք 35 - 40 ընտանիք ունին, իսկ Հայ կաթողիկէ համայնքը որ եկեղեցի մըն ալ ունի՝ Ս. Ընտանիք, մօտաւորապէս 400 հոգի կը հաշուէ: Ժամը 15-ը անց է երբ Գամբռլը կը հասնինք: Ցաճախ ալ ինքզինքիս հարց տալէ չեմ դադրիր, «արդեօք կ'արժէ՞ր այս տաք օդին այս երկար ճամբորդութիւնը ընել բանախօսութեան մը համար ուր 100 հոգի իսկ ներկայ պիտի չըլլայ»:

Հայր Անդրանիկ ինձմէ կը բաժնուի ըսելով թէ երկու ժամ յետոյ իր զրասենեակը կրնամ գինք գտնել որ ինծի տրամադրուած սենեակին վարի յարկը կը գտնուի, Գամբռլի Հայ կաթողիկէ համայնքին ղպրոցին կալուածին մէջ: Որոշեալ ժամուն երբ Հայր Անդրանիկը կը գտնեմ կ'ըսէ թէ բոլոր քաղաքը խոր հետաքրքրութեամբ բանախօսութեան կը սպասէ որ հետզհետէ իմ ալ հետաքրքրութիւնս կ'աւելցնէ:

Փաստաթուղթերու սահիկները մի առ մի եւ պատմական դէպքերու չարքով մեքենային վրայ կը չարենք: Ժամը 20-ը անց է եւ մենք դեռ մեր պատրաստութիւնը չենք լրացուցած երբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Գամբռլի կեդրոնէն կը հեռաձայնեն ըսելու համար թէ ամբողջ ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէ եւ անհրաժեշտ է չուտպել»: Վերջապէս, ժամը միչդ 20·30-ին Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը կը հասնինք: Բանախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ընդարձակ բակին մէջ: Աչի ի բերան կը մնամ երբ կը տեսնեմ առնուազն 600 հոգի աթոռներու վրայ նստած կատարեալ կարգապահութեամբ եւ համբերութեամբ կը սպասէ: Գամբռլըն Թուրքիա - Սուրիա սահմանագլուխին վրայ գտնուող Թրքական Նուսայպըն (Մծբին) քաղաքին ճիշդ հարաւն է, հազիւ 8 - 10 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ: Երկու քաղաքին բնակիչները յաճախ կերպով կը տեսնեն միս միւսին լոյսերը: Ուրեմն, Թուրքիոյ ամէնամօտ մէկ քաղաքը, Սուրիոյ այս կոթողուած մէկ անկիւնը հայկական հարցի մասին իմանալու համար այնքան բաղմութիւն կէս ժամէն աւելի է որ կը սպասէ: Նկատի առնելով թէ բաւական հիւսիս կը գտնուինք, դիչերը բաւական զով կ'ընէ: Հայր Անդրանիկ նախապէս ըսած էր թէ քաղաքին արար եւ քիւրտ մտաւորական եւ թէ պաշտօնեայ դասակարդէն անձեր ներկայ պիտի ըլլային: Եւ արդարեւ, կը նչմարեմ թէ մանաւանդ առաջին կարգերու վրայ գտնուողները խիստ մաքուր հագուած, չատեր իրենց համբիչներով, բնաւ Հայու դիմագիծ չունին: Ներկանեբուն մէջ կան նաեւ ունկնդիրներ որոնք արաբական կամիր փաթոսցներ կամ քրտական տարազներ կը կրեն:

Մեր ակամայ յապաղումին համար, նախ ներողութիւն կը խնդրենք ու կը սկսինք բանախօսութեան: Ես հայերէն կ'ըսեմ եւ Հայր Անդրանիկ սահուն արաբերէնով կը թարգմանէ: Քանի պահերը կը սահին, նոր եկողներ ալ որոնք տեղ չեն գտներ կը տիպարին ոտքի հետեւիլ: Առնուազն ութսուն հոգի տեղի չգոյութեան պատճառաւ երեք ժամ ոտքի մնաց: Ամբողջ մէկ ու կէս ժամ հայկական հարցը սկիզբէն՝ Պէրլինի վեհաժողովէն մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը 1920 փաստաթուղթերու սահիկներուն ընկերակցութեամբ կը ներկայացնեմ միչտ Հայր Անդրանիկի արաբերէնի թարգմանութեամբ: Ոչ ոք տեղն էի չարժիր ու իոր հետաքրքրութեամբ կը հետեւի: Անոնք որոնք ոտքի մնացած են մինչեւ մօտս կը գտնուին: Ընդարձակ բակը փոքր եկած է հոգ բաղմութիւնը պարունակելու համար: Բանախօսութիւնէն յետոյ կը սկսի հարցումներու տեղատարափ:

Հոս եւս, ինչպէս Հալէպի մէջ, դլխաւոր հարցումներն են՝

1· - Հայկական կուսակցութիւններու յարաբերութիւնները Երիտթուրքերու հետ,

2· - Ի՞նչ էր հայկական ցեղասպանութեան պատճառը կամ պատճառները,

3· - Հրեաները դեր մը ունեցա՞ծ են թէ ոչ, եւ եթէ ունեցած են ի՞նչ էր անոնց դերը: Իսլամացած տէօնմէ Հրեաները ի՞նչ դեր ունեցան,

4· - Արաբները եւ Քիւրտերը ինչպէ՞ս դիմաւորեցին հայ ժողովուրդին բնաջնջումը:

Կը պատասխանեմ բոլորին: Հայր Անդրանիկի կ'ըսեմ «թարգմանէ այնպէս, ինչպէս որ ես կ'ըսեմ»: Պարզ է թէ հարցումները խիստ փափուկ խնդիրներ կը ներկայացնեն եւ չեմ ուզեր որ իմ տեսութիւններս տարբեր կերպով մեկնաբանուին որոնք հիմնուած են հաստատ փաստերու վրայ: Ներկաներուն հետաքրքրութիւնը դադաթնակէտին հասած է: Որեւէ տեղ այսքան հետաքրքիր հոծ բաղմութեան մը ներկայութեան ոչ բանախօսութիւն տուած եւ ոչ ալ ներկայ եղած եմ: Ժամը 23·30-ը անց է եւ հակառակ զով օդին ոչ ոք բաժնուիլ կ'ուզէ: Կէս գիչերուան մօտ է երբ երեկոյթը վերջ կը գտնէ անվերջանալի ծափահարութիւններու տարափ մըն է որ կը սկսի: Մտովի կ'ըսեմ «նիւթ մըն է որ երեք ժողովուրդներու համար միչտ իր այժմէականութիւնը ունի»: Հայր կուգան չնորհաւորելու, զիս կ'ողջունեն ու կ'ըսեն. «Այս գիչեր չատ հպարտ եղանք Ձեր ներկայութեամբ»: Առնուազն 30 հոգի կը փափաքի այդ գիչերուընէ հետս յիշատակի նկար մը ունենալ: Աւրաք մտաւորականներ կուգան չնորհաւորելու: Ծագումով Քիւրտ, երիտասարդ դատաւոր մը կը մօտենայ եւ լաւ Ֆրանսերէնով մը կ'ըսէ թէ ինք Քիւրտ է ու կարգ մը տեղեկութիւններ կը խնդրէ: Կը թուի թէ այսօր Քիւրտերը իրենց նախահայրերուն ըրած սխալները չատ լաւ հասկցած են, բայց վազուց գործը գործէն անցած է: Վիճաբանութիւնները դեռ մօտ կէս ժամ ոտքի կը չարունակուին, մանաւանդ երբ տէօնմէ վաստարան մը կ'ըսէ թէ իր հայրը այդ տարիներուն Դամասկոս կը գտնուէր եւ չատ մը դէպքերու ականատես եղած էր:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Գամբռլի մասնաճիւղի առենապետ Պր. Յովհաննէս Աբոյեան եւ միւս անդամները մեզ ակումբ կը հրաւիրեն: Կէս գիչերը անց է երբ մենք ինքնաչարժով կը վերադառնանք: Հայր Անդրանիկ դիտել կուտայ թէ «ներկաներուն մէկ երրորդը հազիւ Հայ էր, բոլոր մնացեալը արար եւ քիւրտ էր»: Քաղաքին մտաւորական դասը՝ իրաւաբաններ, դատախազներ, դատաւորներ ու բժիչկներ դրեթէ լրիւ ներկայ են եղեր:

(Շար. 3)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱԻԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱԻԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Լէ·

«Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» թատերախաղիս ներկայացման յաջորդ օրը Մարմարա մէջ Ս. ատորագրութեամբ հրատարակուեցաւ կարճ լրատուութիւն մը: Զուսպ լեզուով գրուած այդ նկարագրականին մէջ լրատու թղթակիցը քանի մը տողով նիւթը բացատրելու կողքին կը գրէր որ թատերախաղը յաջողութեամբ ներկայացուցած էր, թէ այս թատերախաղին մէջ «ամէն մարդ կրնար տեսնել իր կեանքը անոր ուրախ եւ տխուր, բայց իրական կողմերով»: Մէկ օր վերջ Ց. Զ. ատորագրութեամբ յօդուած մըն ալ երեւցաւ «Ժամանակ»ի մէջ: Հոս ալ հազիւ թէ անդամ մը կը յիշուէր իմ հեղինակի անունս, այլ ալ՝ որպէս «երիտասարդ գրող մը» բացատրութեամբ: Այնուհետեւ յօդուածագիրը կը գրուատէր Սիրարփի Ամէմեանի խաղարկութիւնը: Կը գտնէր որ թատերախաղին լեզուն քիչ մը չատ «գրական» էր, սակայն հայերի ու մանաւանդ եւ այդ «լեզուն վճիռ ու դիւրաւահ՝ կը գլուխը դերասանուհիին առադանութեան մէջ»: Ց. Զ. չատ չէր սիրած Արթօ Պէրպէրեանի խաղարկութիւնը եւ կը մտղթէր որ ան յաջորդական ներկայացումներու ընթացքին բարելաւէր ինքզինքը: Այս կարճ յօդուածն ալ կ'աւարտէր Մխիթարեան Սանուց Միութեան ուղղեալ չնորհաւորական տողերով: Ուրեմն յօդուածին մէջ դրեթէ ոչինչ կար թատերագիրին համար, թատերախաղին հեղինակին կամ թատերդութեան դրական ու թատերական կառոյցին մասին ո՛չ մէկ վերլուծում: Երկու թերթերուն մէջ ալ աճապարանքով ու գործ մը կատարած ըլլալու նպատակով գրուած այդ քանի մը տողերուն մէջ թղթակիցները քանի մը տողով իսկ ուրախութիւն մը չէին արտայայտած նոր թատերախաղ մը չստեղծած ըլլալուն առթիւ, կարծես թէ Պոլիսի մէջ ամէն տարի տասը, քսան թատերախաղ կը գրուէր, կարծես թէ նոր թատերախաղի մը երեւումը չատ սովորական երեւոյթ էր, կարծես թէ մեր դրականութեան մէջ թատերախաղի կամ թատերգիրի պակասը միչտ լայն չափով տառապեցուցած չէր մեր դրական ու թատերական չրջանակները:

«Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» քանի մը օր տարբերութեամբ երկրորդ եւ երրորդ անդամ մըն ալ ներկայացուեցաւ:

(Շար. 3)

ՅԱՌԱՋի 70-ԱՄԵԱԿի ՆԱՄԱԿԱՆի

ՀԱՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ Ա. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Ն Ի Ս . -

Պէյրութի ձեմարանի հին չէնքին երդիքին տակ այս տարի առաջին անգամ ըլլալով Համազգայինի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուեցաւ հայ համալսարականներու մշակութային համաշխարհային հանդիպում մը Յուլիս 22-էն Օգոստոս 5, եւ Լոնտոնէն Տիկին Սեդա Թնճուկեանի եւ Լիբանանէն Պր. Վարանդ Ալէքսանեանի ջանքերուն չնորհիւ: Հոն խմբուեցան 17-էն 30 տարեկան 100 երիտասարդներ որոնք եկած էին Սփիւռքի զանազան անկիւններէն ինչպէս Կիպրոս, Սուրիա, Գանատա, Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգներ, Պարսկաստան, Անգլիա, Գերմանիա, Ֆրանսա եւ Լիբանան՝ մշակոյթի դաշտերին չուրջ: Ամէն առաւօտ բոլոր ներկայ կ'ըլլայինք դասախօսութիւններու որոնք մեզի տրուեցան ականաւոր անձնաւորութիւններու կողմէ: Անոնց մէջ էին Տիգրան Ճինպաշեան, Վահագն Տաւըեան, Ռիչըրտ Յովհաննէսեան, Հըրանդ Մարգարեան եւ նաեւ Լիբանանի հայ երեսփոխանները, ուսուցիչներ, խմբագիրներ եւ արուեստագէտներ: Բոլոր այս դասախօսութիւնները եղան հայերէն որոնց կողքին կրելի եղաւ ունենալ ֆրանսերէն եւ անգլերէն թարգմանութիւններ: Հոն չմոռնանք ամէն տեսակի նիւթեր, ինչպէս՝ կրօնք, մամուլ, բանաստեղծութիւն, պատմութիւն, երաժշտութիւն, ճարտարապետութիւն, թատրոն, դիցաբանութիւն: Անշուշտ Սփիւռքն ալ նիւթ դարձաւ կարգ մը դասախօսութեանց, նամանաւանդ անոր պատմականը եւ անցեալը, նաեւ ապագայի ծրագիրներ մշակուեցան խումբին կողմէ:

Բոլոր դասախօսութիւնները կը վերջանային վիճարկումներով որոնց ընթացքին մտքերու փոխանակութիւններ կ'ըլլային տաք եւ մտերիմ մթնոլորտ մը ստեղծելով մեր մէջ:

Կէսօրէն վերջերը եղան նոյնքան հետաքրքրական մեր բոլորիս համար քանի որ խումբը այս առթիւ Լիբանանի հայ դաղութին հետ ծանօթանալու կարելիութիւնը ունեցաւ: Այցելեցինք Անթիլիաս ուր Արամ Կաթողիկոսը մեզ ընդունեցաւ: Գացինք Այնճար ուր Հ. Մ. Ը. Մ.-ին սկաուտները խարուակահանդէսով մեզ դիմաւորեցին, տեսանք Պուրճ - Համուտը եւայլն: Լիբանանի տեսարժան վայրերն ալ պարտեցանք, օրինակ Պաալպէքը, Պիբլէոնը, Ժէիթայի քարայրները եւլն...:

Այս հանդիպումները բոլորիս համար եղան շատ օգտակար, քանի որ զանազան երկիրներէ եւ տարբեր հորիզոններէ եկող հայ երիտասարդներ իրարու փոխանցեցինք մեր դաղութներու իրականութիւնները, մեր ապրած հարցերը, մեր մտահոդութիւնները եւ դոհունակութիւնները եւ շատ ուրախ եղանք մեր այս փորձառութենէն: Գիշերներն ալ համճլի ժամանակ անցուցինք իրարու հետ եւ անմոռանալի յիշատակներով իրարմէ բաժնուեցանք յուսալով եւ սպասելով յաջորդ մեր հանդիպումին: Պէտք է շնորհակալութիւն յայտնենք բոլոր կազմակերպիչ յանձնախումբին, Համազգայինին որ ամէն տեսակէտով կատարեալ այս ձեռնարկը իրականացուցած էր:

Մասնակցողներէն՝
ՍԵԻՄ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
ՔԱՄԻ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի Խմբագրութեան,

Հայկական եւ հայատառ թերթի եօթանասուն տարիները խորհրդածութեան առիթ պէտք է ըլլան իւրաքանչիւր հայու համար որ հայերէնի եւ հայ մշակոյթի անընդհանցելի դերին կը հաւատայ:

Ոչ ոքի համար գաղտնիք է որ հայերէնի տեղատուութեան ահազանգ հնչեցնողներ կան, շատեր ալ այդ արդէն կը համարին անդառնալի եւ ըստ այնմ կը գործեն: «ՅԱՌԱՋ»ի հայատառութիւնը ազդային հիմնական արժէքներու հաւատարմութեան արտայայտութիւն մըն է զոր վարակիչ հարկ է դարձնել:

«ՅԱՌԱՋ»ի եօթանասուն տարիները, հայ կեանքին հետ նոյնիսկ հեռուէն առընչուղներուն համար, կը ներկայացնեն այն բեմը ուր իրենք դիրենք իրագործած են մաքի աշխատաւորներ, երիտասարդ եւ երէց: Այս տեսակէտէն «ՅԱՌԱՋ»ը Հայոց եւ գաղութի վկայարանն է, Շաւարշ Մխիթեանի անթաղ խօսքով, Շաւարշ Նարդունիի բռնկումներով, Հըրանդ Սամուէլի անապատ պատմութիւն - վկայութիւն առաղձով, եւ դրողներով:

Հայկական եւ հայատառ թերթին նկատմամբ հարկ է դուրգուրանք ցուցաբերել, անկախաբար տեսակէտներու տարբերութիւններէն: Մեր թերթերը, Մատթոսի «Ազդարար»էն մինչեւ «Ազատամարտ» եւ «Մշակ», «Հայրենիք» եւ «Մարմարա» եւ ժամանակակիցները, հայութեան զարկերակներն են, միաժամանակ՝ տնկարաններ հայ տաղանդի:

Հայկական եւ հայերէն թերթ ու թերթերու չարունակութիւնը եւ յաջողութիւնը մեզմէ իւրաքանչիւրի պարտականութիւն պէտք է համարիլ:

Շնորհաւորութիւններով՝
ՄԱՐի ԼՈՒԻԶ եւ ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
Նուազի - լը - կրան
Օգոստոս 18

***

Սիրելի Արփիկ,

Արձակուրդի առիթով արտասահման մի բաւական երկար ժամանակ մնալուց յետոյ, այս վերջին չաբաթներդ «ՅԱՌԱՋ»ի թիւերը գոհայ եւ ուրախութեամբ տեսայ որ թերթի 70-ամեակը այդքան դնահատուելու էր միշտ քուլիսը կանդնած էի եւ կը կատարէի յուշարարի պաշտօնը: Ամէն նոր կայացման, ակիզբէն մինչեւ վերջ, քարտիներ կը հասցնէի, կարծես ես ալ բեմին վրայ ու հանդիսականներուն աչքերուն առջեւ ելած ըլլայի: Բայց այլեւս ինքնավստահ էի: Եւ արդէն իսկ գիտէի թէ ե՞րբ հանդիսականները սրահին մէջ պիտի ապլին գոհունակութեան առաջին նշանը, ե՞րբ խնդուք մը պիտի տարածուէր սրահին մէջ, կամ ե՞րբ գնահատանքի ու զարմանքի կոհակ մը պիտի ալեկոծէր ամբողջ սրահը: Տրուած ըլլալով որ իւրաքանչիւր վարագոյր ունէր իր բարձր քանի մը վայրկեանները, անհամբերութեամբ կը սպասէի որ այդ վայրկեանները հասնէին եւ ես քուլիսէն հասատաւէի, որ անոնցմէ էջերս անցած այդ վայրկեանները, գոհութեամբ ընդունուած էին հանդիսականներուն կողմէ:

Այս էջերդով եւ երբորդ ներկայացումներէն վերջ «Մարմարա»ի մէջ յօդուած մը եւս երեւցաւ, այս անգամ Պ. բաժորդութեամբ: Յարաբերաբար աւելի երկար այս յօդուածին մէջ Պ., երկար մանրամասնութիւններով կը բացատրէր խաղին նիւթը եւ կը գրէր որ «Ռ. Համալճեան իր այս դեղեցիկ գործով կարեւոր բաժին մը բերած կ'ըլլայ մեր թատերական դրականութեան», կը շնորհաւորէր զիս:

Երկու չաբաթ վերջ, Վարդան Կոմիկեանն ալ «Ժամանակ»ի մէջ գրեց ներկայացման նուիրուած յօդուած մը, որ երկու անգամէն հրատարակուեցաւ: Վարդան Կոմիկեան կը գրէր որ վարանումով գացած էր, բայց ապարդին խանդավառութեամբ ծափահարած էր: Կը պնդէր որ այս թատերախաղին հեղինակը խոստումէ մը աւելին կուտար, կը գրուատէր երկու գլխաւոր դերակատարներու միջեւ ընթացող հեզասահ տրամախօսութիւնը եւ այդ տրամախօսութեան հեզասահ, մաքուր եւ ընթացիկ բարբառը: Մանրամասնորէն երբորդ վարագոյրին մասին փոքր ինչ վերապահութիւններ յայտնելէ առ կը գրուատէր դերասանները, եւլն.:

Կոմիկեանին յօդուածէն երկու օր վերջ, Մայիս 26-ին գարձեալ «Ժամանակ»ի մէջ հրատարակուեցաւ Սրբուհի Վարդանեանի մէկ յօդուածը: Այս գրասէր ու արուեստասէր հայուհին, որ մեր այնքան յարգանքը կը վայելէր եւ անկէ վերջ ալ պիտի վայելէր մինչեւ իր մահը, բողոքի պոռթկումով մը գրիչը ձեռք առած էր խօսելու համար թատերախաղին լաւ կողմերուն մասին:

1959-ի այդ Մայիսէն վերջ, տասնամեակներ ամբողջ, Թերեւս հարիւրաւոր յօդուածներ պիտի կարդայի իմ մասիս, բայց այդ հարիւրաւոր յօդուածներէն չատ քիչեր դիս այնքան պիտի երջանկացընէին ու պիտի մխիթարէին, այնքան անմոռանալի տպաւորութիւն պիտի գործէին իմ վրայ, որքան իր այդ յօդուածով ըրած էր Սրբուհի Վարդանեան:

Սրբուհի Վարդանեան իր զարմանքը կը յայտնէր գրելով որ «Շատ քիչ բան գըրուեցաւ, չատ քիչ բան խօսուեցաւ այն չատ սիրուն թատերգութեան մասին որ Մըխիթարեան Սանուցի մէջ ներկայացուած էր Ապրիլ 30-ին: Կը սպասէի որ չատեր լրջօրէն անդրադառնային» կը գրէր ան: «Սպասումս յուսախաբ ըրաւ դիս, հետեւեցայ մեր օրաթերթերուն, եւ զարմանքով տեսայ որ սովորական տեղեկատուութեան մը սահմանէն անդին չանցան բոլոր այն գրութիւնները որոնք երեւցան այդ ներկայացման առթիւ»:

Արդեօք դնահատանքի արժանի բան մը չունի՞ր այս խաղը, արդեօք ի՞նք սխալած էր իր դատողութեան մէջ: Ուսաի ան գացած ու երկրորդ անգամ մըն ալ դիտած էր խաղը եւ իր չփոթութիւնը քիչ մը եւս աւելցուած էր: «Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» մեր դրականութեան մէջ նորութիւն մը բերած էր, սակայն այդ մասին լուած էին բոլոր անոնք որոնք կը սպասուէր որ խօսէին այս երեւոյթին առջեւ:

Ձիշդ այս բառերով իր բողոքը յայտնելէ վերջ կը յիշէր թէ իմ գրչի բոլոր ընկերներս, ներկայացումը տեսնելով հանդերձ, լուած էին եւ ինք չէր կրցած հասկընալ այդ լռութեան պատճառը: Անտարբերութի՞ւն: «Աւելիէն կը վախնամ, ուծացումի» կը գրէր Սրբուհի Վարդանեան: Այնուհետեւ ան երկար տողերով կը խօսէր թատերախաղին ու դերակատարներուն մասին:

Այդ դիշեր երբ կարդացի Սրբուհի Վարդանեանի յօդուածը, մոռցեցի որ այնքանը արդէն կը բաւէր ինծի եւ մնացեալը վոյթ էջր: Կեանքիս մինչեւ վերջը երախտապարտ պիտի մնայի այս ազնիւ հայուհիին նկատմամբ, որ քաջութեամբ հրապարակ իջած էր աւելի հեղինակաւոր դրոշներու դէմ իր բողոքը աղաղակելու համար:

Քանի մը օր վերջ, Մայիս 29-ին, յօդուած մըն ալ հրատարակուեցաւ Վ. Թորդոմի սատրապրութեամբ: Ւ՛հ, հետաքրքրական էր անշուշտ լսել թէ Վ. Թորդոմ ինչ պիտի գրէր այս անգամ մէկուն մը մասին, զոր այնքան կծու ու հեգնական տողերով ձագկած ու ծաղրած էր տակաւին կարճ ժամանակ առաջ:

Վ. Թորդոմ յօդուածին սկիզբը կ'անդրադառնար երկու դերասաններու խաղարկութեան եւ կը գրէր որ «այդ բոլորը կը պատահին Ռ. Հատտէճեանի սահուն ու համճլի ոճին, տեղին կատարուած սըրամտութեան եւ հետաքրքրական բանեղու վերածուած դրուագներուն չնորհիւ»: Նորէն ալ մեծամտութիւնը ձեռքէ չէր ձգած Վ. Թորդոմ եւ թերութիւնները գտած էր թատերախաղին մէջ, գրած էր որ այս դործը «տեղական» բնոյթ ունի, ուսաի պիտի սպասէր որ հեղինակը տար ուրիշ դործեր ալ որոնք կարենային թեմադրուիլ Պոլիսէ տարբեր տեղեր ալ: Յետոյ անուշադրութեան սխալ կը նկատէր այն թէ, ես «երախային պոռչտուքը» բացատրութիւնը դործածած էի, մինչ պէտք էր որ դործածէի «երախային ճիչը» բացատրութիւնը: Ուսաի կը յուսար որ Հատտէճեան աւելի ուշադիր կ'ըլլար այսուհետեւ: Ես մինչեւ վերջ պիտի չկարենայի հասկնալ սակայն թէ ինչո՞ւ սխալ ըլլար երախային պոռչտուքը բացատրութիւնը: Երախան միայն ճի՞չ կ'արձակէ: Երախան նաեւ չի՞ պոռչտար:

Այլեւս բազմաթիւ յօդուածներ կ'երեւէին թատերախաղին մասին, մինչեւ իսկ Մէքսիկայէն յօդուած մը կը գրէր Մկրտիչ Համեան: Բոլոր դրականութեան տեսակէտէ կարեւոր ու վերլուծական երկարաշունչ յօդուած մըն ալ կը գրէր Զարեհ Խրախունի: Բայց ինծի համար յատկապէս համճլի յօդուած մը եղաւ նաեւ այն մէկը, որ Զաւէն Պիպէեանի, այդ Ղուտ, դժուարահամ մեր բարեկամը սատրապեց «Բուլիս»ին մէջ: Պիպէեան անօրինակ խանդավառութեամբ էր որ դրի առած էր իր յօդուածը եւ առաւելաբար ծանրացած էր թատերախաղին կառոյցին վրայ: Ան կը գրէր. «Այլեւս կըրնանք ընել որ թատերադիր մը ունինք մեր քաղաքին մէջ»: «Պոլսահայ բեմին համար վստահաբար անկիւնադարձ մը կրնայ կազմել այս ներկայացումը»:

Ռ. Հ.

Haratch a été le livre d'Arménien pour la génération de nos parents, celle qui n'aura connu pour école que les chemins de l'éxil et les privations de la seconde guerre mondiale.

Il fut aussi pour certains d'entre eux, «les correspondants» (*թղթակից*), leur cahier. Personne ne pût jamais les empêcher d'y écrire librement.

Quand nous sommes devenus adolescents Hrant Samuel nous y enseigna quotidiennement une page d'histoire de l'Arménie ce qui nous encouragea à défendre la Cause Arménienne.

Lorsque celle-ci commença à défrayer la chronique et surtout depuis que l'Arménie a pris résolument le chemin de l'indépendance, Haratch est devenu la source indispensable d'informations sûres et objectives.

Avec l'accélération de la vie et la nécessité de s'informer vite et bien la formule eu quatre pages de Haratch, sa présentation synthétique et l'exigeante rigueur de ses rédacteurs se révèlent être excellentes.

En 1995 si Haratch n'éxistait pas il faudrait l'inventer.

Mais une préoccupation subsiste. Dans 5, 10 ou 15 ans nos enfants auront-ils encore la chance d'accéder à un quotidien de langue arménienne porté par le souffle d'un Schavarch et d'une Arpik Missakian?

La réponse à cette question dépend bien sûr, autant des responsables du journal que de notre capacité à enseigner la langue à notre jeunesse, et à soutenir les institutions utiles de notre communauté.

En attendant de relever avec toi ces nouveaux défis nous te remercions HARATCH pour tout ce que tu nous as déjà donné.

Robert AYDABIRIAN
Chatenay-Malabry, le 15 août 1995

Ես միշտ քուլիսը կանդնած էի եւ կը կատարէի յուշարարի պաշտօնը: Ամէն նոր կայացման, ակիզբէն մինչեւ վերջ, երբ ափերս կը հասցնէի, կարծես ես ալ բեմին վրայ ու հանդիսականներուն աչքերուն առջեւ ելած ըլլայի: Բայց այլեւս ինքնավստահ էի: Եւ արդէն իսկ գիտէի թէ ե՞րբ հանդիսականները սրահին մէջ պիտի ապլին գոհունակութեան առաջին նշանը, ե՞րբ խնդուք մը պիտի տարածուէր սրահին մէջ, կամ ե՞րբ գնահատանքի ու զարմանքի կոհակ մը պիտի ալեկոծէր ամբողջ սրահը: Տրուած ըլլալով որ իւրաքանչիւր վարագոյր ունէր իր բարձր քանի մը վայրկեանները, անհամբերութեամբ կը սպասէի որ այդ վայրկեանները հասնէին եւ ես քուլիսէն հասատաւէի, որ անոնցմէ էջերս անցած այդ վայրկեանները, գոհութեամբ ընդունուած էին հանդիսականներուն կողմէ:

Այս էջերդով եւ երբորդ ներկայացումներէն վերջ «Մարմարա»ի մէջ յօդուած մը եւս երեւցաւ, այս անգամ Պ. բաժորդութեամբ: Յարաբերաբար աւելի երկար այս յօդուածին մէջ Պ., երկար մանրամասնութիւններով կը բացատրէր խաղին նիւթը եւ կը գրէր որ «Ռ. Համալճեան իր այս դեղեցիկ գործով կարեւոր բաժին մը բերած կ'ըլլայ մեր թատերական դրականութեան», կը շնորհաւորէր զիս:

Երկու չաբաթ վերջ, Վարդան Կոմիկեանն ալ «Ժամանակ»ի մէջ գրեց ներկայացման նուիրուած յօդուած մը, որ երկու անգամէն հրատարակուեցաւ: Վարդան Կոմիկեան կը գրէր որ վարանումով գացած էր, բայց ապարդին խանդավառութեամբ ծափահարած էր: Կը պնդէր որ այս թատերախաղին հեղինակը խոստումէ մը աւելին կուտար, կը գրուատէր երկու գլխաւոր դերակատարներու միջեւ ընթացող հեզասահ տրամախօսութիւնը եւ այդ տրամախօսութեան հեզասահ, մաքուր եւ ընթացիկ բարբառը: Մանրամասնորէն երբորդ վարագոյրին մասին փոքր ինչ վերապահութիւններ յայտնելէ առ կը գրուատէր դերասանները, եւլն.:

Կոմիկեանին յօդուածէն երկու օր վերջ, Մայիս 26-ին գարձեալ «Ժամանակ»ի մէջ հրատարակուեցաւ Սրբուհի Վարդանեանի մէկ յօդուածը: Այս գրասէր ու արուեստասէր հայուհին, որ մեր այնքան յարգանքը կը վայելէր եւ անկէ վերջ ալ պիտի վայելէր մինչեւ իր մահը, բողոքի պոռթկումով մը գրիչը ձեռք առած էր խօսելու համար թատերախաղին լաւ կողմերուն մասին:

1959-ի այդ Մայիսէն վերջ, տասնամեակներ ամբողջ, Թերեւս հարիւրաւոր յօդուածներ պիտի կարդայի իմ մասիս, բայց այդ հարիւրաւոր յօդուածներէն չատ քիչեր դիս այնքան պիտի երջանկացընէին ու պիտի մխիթարէին, այնքան անմոռանալի տպաւորութիւն պիտի գործէին իմ վրայ, որքան իր այդ յօդուածով ըրած էր Սրբուհի Վարդանեան:

Սրբուհի Վարդանեան իր զարմանքը կը յայտնէր գրելով որ «Շատ քիչ բան գըրուեցաւ, չատ քիչ բան խօսուեցաւ այն չատ սիրուն թատերգութեան մասին որ Մըխիթարեան Սանուցի մէջ ներկայացուած էր Ապրիլ 30-ին: Կը սպասէի որ չատեր լրջօրէն անդրադառնային» կը գրէր ան: «Սպասումս յուսախաբ ըրաւ դիս, հետեւեցայ մեր օրաթերթերուն, եւ զարմանքով տեսայ որ սովորական տեղեկատուութեան մը սահմանէն անդին չանցան բոլոր այն գրութիւնները որոնք երեւցան այդ ներկայացման առթիւ»:

Արդեօք դնահատանքի արժանի բան մը չունի՞ր այս խաղը, արդեօք ի՞նք սխալած էր իր դատողութեան մէջ: Ուսաի ան գացած ու երկրորդ անգամ մըն ալ դիտած էր խաղը եւ իր չփոթութիւնը քիչ մը եւս աւելցուած էր: «Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» մեր դրականութեան մէջ նորութիւն մը բերած էր, սակայն այդ մասին լուած էին բոլոր անոնք որոնք կը սպասուէր որ խօսէին այս երեւոյթին առջեւ:

Ձիշդ այս բառերով իր բողոքը յայտնելէ վերջ կը յիշէր թէ իմ գրչի բոլոր ընկերներս, ներկայացումը տեսնելով հանդերձ, լուած էին եւ ինք չէր կրցած հասկընալ այդ լռութեան պատճառը: Անտարբերութի՞ւն: «Աւելիէն կը վախնամ, ուծացումի» կը գրէր Սրբուհի Վարդանեան: Այնուհետեւ ան երկար տողերով կը խօսէր թատերախաղին ու դերակատարներուն մասին:

Այդ դիշեր երբ կարդացի Սրբուհի Վարդանեանի յօդուածը, մոռցեցի որ այնքանը արդէն կը բաւէր ինծի եւ մնացեալը վոյթ էջր: Կեանքիս մինչեւ վերջը երախտապարտ պիտի մնայի այս ազնիւ հայուհիին նկատմամբ, որ քաջութեամբ հրապարակ իջած էր աւելի հեղինակաւոր

PELERINAGE ANNUEL

1954 ——— 1995
41ème ANNIVERSAIRE
1954 ——— 1995

SAINT GREGOIRE
A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՕԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du
Conseil Diocèsain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN*
célébrera la messe à 10 heures 30
en présence du
Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont
dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille :* Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine :* Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont :* Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap,* Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian,* Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :
Aller-retour et repas compris.. 200 F.
Aller-retour seul ..... 100 F.
Repas seul ..... 100 F.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՏԷԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ կրօնական Ընկերակցութեան վարչական Խորհուրդը, համաձայն իր կանոնադրի տրամադրութիւններուն, իր եռամեայ անդամական ընդհանուր ժողովը կը հրաւիրէ՝

կիրակի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 15-ին Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Ջրբաչեան սրահին մէջ, հետեւեալ օրակարգով.

1. - *Բացման աղօթք.*
2. - *Բացման խօսք.*
3. - *Ընտրութիւն ընդհանուր ժողովի դիւանի.*
4. - *Վարչական Խորհուրդի բարոյական գործունէութեան զեկուցում.*
5. - *Վարչական Խորհուրդի նիւթական հաշուետուութիւն.*
- *Միութիւններու փոխանակումներ եւ առաջարկներ.*
6. - *Մայր Եկեղեցւոյ ապագայ գործունէութեան հետ կապ ունեցող կարգ մը բանաձեւերու ուսումնասիրութիւնը եւ ընդունելութիւնը:*
7. - *Վարչական Խորհուրդի անդամներու մէկ - երրորդի պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով, նորերու ընտրութեան համար ընտրական յանձնախումբի կազմութիւնը.*
8. - *Զանազանք:*

Ի գիտութիւն բոլոր անդամներու կը տեղեկացնենք թէ՝

ա. - Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար պէտք է վճարած ըլլալ անդամակցութիւնը:

բ. - Եթէ ժամը 15-ին ընդհանուր ժողովի ներկաներու մեծամասնութիւն չգոյանայ՝ ժամը 16-ին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը:

գ. - Ընդհանուր ժողովի իրենց հրաւէրը չստացող անդամները թող հաճին կապ հաստատել Մայր Եկեղեցւոյ վարիչ - քարտուղար՝ Պր. Սուրէն Պօղոսեանի հետ.

Հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

անհրաժեշտ կարգադրութիւնները դիւրացնելու համար:

- Ընդհանուր ժողովի վերջաւորութեան ներկաները ախորժարեթով մը պիտի հիւրասիրուին:

Ատենապետ՝
ԴԱՒԻԹ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Ատենադպիր՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՀԱԿԱԼԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

Association «NAREG»

ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միջնակարգ վարժարանի վերամուտն է՝

Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Մկնուդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ·Վէ·Ա· (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս կիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Քերթին Վարչութեան:

ԱԴԱՄԱՆԴԵԱՑ
ՅՈՒԲԵԼԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մելգոնեան կրթական Հաստատութեան հոգաբարձութիւնը եւ տնօրէնութիւնը մեծ հաճոյքով կը հաղորդեն թէ չատ մօտ ապագային, 1996-ին, փառահեղ հունգով պիտի տօնեն Բարեգործականի անդրանիկ այս կրթական հաստատութեան ստեղծման 70-ամեակը, պատշաճացնելու համար հայակերտումի անոր բազմաթեղուն վաստակը եւ վերանորոգ հաւատքով ու զարգացման նոր հեռանկարներով կենսաւորելու անոր յաղթական երթը՝ քսանմէկերորդ դարու լուսաւոր սեմէն ներս:

Յոբելենական հանդիսութիւնները (ու տօնակատարութիւնները տեղի պիտի ունենան Կիպրոսի մէջ, Ապրիլ 17-էն մինչեւ Ապրիլ 21, 1996-ին:

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 3, 1995
Նիկոսիա

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻԻԸ

Հայաստան հեռաձայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (fnտ)՝ 374 (փոխանակ 7-885-ի) յաւելեալ՝ 2 երեւանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝ 19 (Ֆրանսայի պարագային անջուկ) ապա՝ 374-2 եւ թիւը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ կաթոլիկ Խաչի Վ. ան. Վըլէնի «Մաթեմիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝
Փօլ Պաղտատլեանցի

Meubles
Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ գնով «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն"

- ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ -

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱԽԱՐԴ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՒԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ 80 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼՅԵԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՒԻՒԺ - 50»

(Ծագկափող 50-ամեայ ձաւաժածոյէն) 120 ՖՐ.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատար գլուխ:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 29
MARDI
29 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.F. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաճսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 18·664 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.664

ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԵԼԵՒՄՈՒՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՁԱՄԲՈՒ ԴՐՈՒԵՑԱՒ

ԺԱՆ ԱՐԹԻՒԻ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԷ ԱԼԷՆ ՄԱՏԸԼԷՆԻ

Ալէն Ժիւփէի դիմումին ընդառաջելով, Տնտեսութեան եւ Ելեւմուտի յախուռն նախարարը՝ Ալէն Մատըլէն իր հրաժարականը տուաւ, Ուրբաթ, Օգոստոս 25-ին։ Այլ խօսքով գործը չսկսած վերջ դրաւ իր պաշտօնին, այս ալ ճիշդ այն տեն երբ կը պատրաստուէր եւ պիտի ներկայացուէր յայտրդ պիւտճէն։ Մատըլէնի նախորդ օրուան (Օգոստոս 24) յայտարարութիւններն են որոնք պատճառ եղած են այս յանկարծակի փոփոխութեան որ պրեթէ կառավարական ատգնապի մը բնոյթն ունի։ Ի՞նչ ըրած էր Մատրլէն, պարզապէս որ կրնան խնդրոյ առարկայ ըլլալ պետական պաշտօնեաներու ձեռք ձգած առանձնաշնորհները (հանգստեան թոշակ մանաւանդ)։ Անմիջապէս իրարանցում մը ստեղծուած էր սենտիքաներու մօտ եւ հազիւ 24 ժամ ետք, Ժիւփէ կը հրաւիրէր ելմտական իր նախարարը որ «կամովին» մեկնի։ Ինչ որ ապօրինակ կրնայ թուիլ այս ամբողջին մէջ, այն է որ Մատըլէնի խօսքերը եւ ծրագրերը անակնկալ մը չէին կրնար ըլլալ կառավարութեան համար, այսինքն ոչ Ժիւփէի, ոչ ալ Շիրաքի։ Մատըլէն ծանօթ է որպէս ծայրայեղ ազատական մը (իր նշանակումը արդէն մտահոգած էր Եւրոպացիները) եւ մէկը որ բառերը չի ծամծմեր։ Գաղանիք մը պէտք չէ ըլլար թէ ի՞նչ պիտի ընէ հոն ուր ղրուեցաւ։ Իր նկարագիրը չէ գաղափարները զոհել իր քաղաքական ապագային, ուրե՞մն։ Ժիւփէ իր յայտարարութեան մէջ, այս առընչութեամբ, կը չեշտէ որ՝ «Մատըլէնի յայտարարութիւնները կը խոչընդոտեն կառավարութեան բարենորոգիչ կամքը»։ Կառավարութիւնը ընկերային արդարութիւն կ'ուզէ, ուրեմն ձեռք ձգուած ընկերային առաւելութիւնները դատապարտելով չէ որ կարելի է համախոհութեան յաւելեալ պայմաններ ստեղծել։ Ժիւփէ կը մեղադրէ Մատըլէնը որ թեւացած է կառավարական համերաշխութեան դեմին վրայ։

Հակիրճ քանի մը ժամ ետք կը նշանակուէր նոր նախարարը՝ Ժան Արթիւի, ցարդ Ծրագրի եւ տնտեսական զարգացման նախարար։ Կեդրոնի հոսանքին պատկանող, նախկին պալատիւրեան, Արթիւի (50 տարեկան) լաւ հաշուադէտ է եւ ինչ որ խոստը կը համեմատի այդ առաքինութեան հետ, կ'ըսուի թէ հիւմուռ ունի։

***

Ա. Մատըլէնի հրաժարման լուրէն անմիջապէս յետոյ Ֆրանքը զգալի անկում արձանագրեց ելմտական չուկաներուն վրայ։ Ճիշդ ու ճիշդ նախարարապետին տուած պատճառաբանութիւնն է Մատըլէնի հրաժարման համար որ Ֆրանքին անկումին առիթ տուաւ։

***

Ա. Մատըլէն չլռեց, անշուշտ։ Առաջին առթիւ, հեռատեսիլի Ա. կայանէն չէշտեց թէ կառչած կը մնայ իր տեսակէտներուն եւ կը պնդէ։ Կարելի չէ, կ'ըսէ, վերահաստատել այս երկիրը առանց ճիգի ու կ'աւելցնէ. - «Կարելի է մէկ կողմ դնել Տնտեսութեան եւ Ելեւմուտի նախարարը, բայց կարելի չէ մէկ կողմ դնել հարցերը»։ Յաջորդ օրն ալ Ժիւփէ պատասխանեց ու արդարացուց իր որոշումը Անթիպի մէջ, Ամառնային կուսակցութեան աշխատակիցները, լուռ դրաչարները, բանժանորդները, նուիրատուները եւ բոլորիդ կը մաղթենք առողջութիւն, կորով եւ յառաջիկայ տասնամեակներուն, այսօրուան պէս առողջ չարունակութիւնը, ամէնուն «Յառաջ»ին։

Ցարգանօք՝
ՅԱԿՈԲ ԳԱՍՍԱՐՃԵԱՆ
նախագահ՝
Ռ. Ա. Կուսակցութեան
Եւրոպայի Շրջ· վարչութեան

Օգոստոս 26, 1995

ՈՃՐԱՓՈՐՁ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

2 ՄԵՌԵԱԼ, 23 ՎԻՐԱՒՈՐ

Կիրակի, Օգոստոս 27, ժամը 21·30-ին երեք ռումբեր պայթած են յաջորդաբար Վոսթորի եւրոպական ափը, Պէյօղլու։

Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 23 վիրաւորներ կային, բայց անոնցմէ երկուքը մեռած են։ Մէկը օտար զբօսաշրջիկ մըն էր։ Օգոստոս 28-ին դեռ ոչ ոք ակէ եղած էր։ Ռումբերը գետեղուած էին ապրամաններու մէջ, գեղարանի մը եւ ճաշարանի մը առջեւ, Իսթիքլալի բանուկ պողոտային վրայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻՈՆ - ՓԱՐԻԶ դիծին վրայ ռումբ մը յայտնաբերուեցաւ Օգոստոս 26-ին առաւօտը։ Ուղեվար մըն է որ, առաջինը, ժամը 8·34-ին նկատած էր կասկածելի մեսաջեայ առարկայ մը, չիլլ (պոնպոն) ձեւով, դիծին մօտ։ Անմիջապէս հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուած են, երթեւեկը դադրած որոշ ժամանակ։ Ցետագային պարզուած է որ 25 քիլօ պայթուցիկ կար եւ պարզ թերութեան մը հետեւանքով է որ չէ պայթած։ Աւելորդ է ըսել թէ Թէ - ժի - Վի-ի այդ դիծին վրայ, Լիոնի կայարանին մօտ, պայթումը ազէտալի կ'ըլլար, մանաւանդ արձակուրդի վերադարձի այդ օրը։

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ Հասանով ընդունելով Մինակի խումբին Գերմանիոյ ներկայացուցիչը, լսած է թէ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի հարցը չի լուծուիր այնքան տեն որ հայկական ուժերը չեն հեռանար Լաչինէն եւ Շուշիէն։ Ադերի նախարարը աւելցուցած է որ Հայերը երբ քաշուին իրենց դրաւած հողերէն, Ադրբեջան կրնայ երաշխաւորել Ղարաբաղի ապահովութիւնը։

ԻՍՐԱՑԻԼ պաղեստինեան երեք հաստատութիւններ փակեց արեւելեան Երուսաղէմ։ Վիճակագրութեան հիմնարկը, Առողջապահութեան նախարարութիւնը եւ Ջայն - հեռատեսիլի դրասենեակը չորս օրուան պայմանաժամ ունին վերջ տալու համար իրենց գործունէութեան Ս. քաղաքին մէջ։

ԱՆԻ-ՔՐԻԿԻ, ծանօթ լրագրողուհին, «ամրան համալսարանի» հաւաքոյթին։ «Կառավարութիւնը խորհրդածութեան առնմբ մը չէ ուր ամէն մէկը կրնայ իր եզրակացութիւնը նուագել։ Երաժշտատեր մը կայ եւ խմբավար մը։ Կառավարական հարցերը զգայական հարցեր չեն»։

Ամէն պարագայի մէջ, ընտրութենէն հազիւ 100 օր ետք, կառավարական այս ծանրակշիռ հարցը, եթէ նոյնիսկ տապնալ կարելի չէ որակել, հարկ է ընդունիլ որ հեռու է դրական պատկեր մը տալէ նոր իշխանութեան։

***

Սենտիքաները չատ զոհ են Մատըլէնի մեկնումէն։ Ընդդիմադիրները կը հաստատեն որ եղածը խառնաշփոթ վիճակի մը տպաւորութիւնը կը թողու։

***

Հարցախոյզներու մէջ, Շիրաք եւ Ժիւփէ կէտեր կը կորսնցնեն եւ այդ կորուստը արձանագրուած է Մատըլէնի ճամբուելէն առաջ։

ՕՂՈՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 70ԱՄԵԱԿԻՆ

Ադնի Տիկին Արփիկ՝

Սփիւռքի Հայ կուսակցութիւնները, ընդհանրապէս, կը կարծեն եւ կը յաւակնին թէ՝ թերթ հրատարակելը եւ անոր յաջողութիւնը, միայն իրենց միջոցաւ կարելի է։ · · · Բայց ահա, «Յառաջ»ի յաջթական 70-ամեակին առթիւ, ինչ լաւ է արդար ըլլալ եւ «նոր ակնոցով» ընդունիլ որ՝ կան նաեւ այլ հիանալի իրականութիւններ...

Ադնի Տիկին, «Յառաջ»ի 70-ամեակին առթիւ, կը չնորհաւորենք Ձեր երախտաշատ աշխատանքը, որ կ'երթայ հայ ժողովուրդին։ Նաեւ կը չնորհաւորենք Ձեր նաեւ պատմական մեռաւ խլիրդէ 68 տարեկանին։ Բուռն ստալինական մինչեւ 50-ական թուականները, յետագային ինք է որ պիտի «արթնցնէ» անոնք որ դեռ կը քնանան։ Ծնած 1926-ին, հրեայ բնատնիքի մը ծոցը, պատմութեան ակրեկասիոնի տիրացած է, դրականութեան տոքթոր է եւ ինք ալ, «արթննալէն» ետք, աշխատակցած է «Ֆիկարօ»ի։

ԵՐԵՍՈՒՆ ՀԱԶԱՐ ԿԻՆԵՐ փեքին կը հաւաքուին այս չարթու մասնակցելու համար կիներու համագումարին (ոչ - կառավարական կազմակերպութեանց ֆորում) որմէ ետք, Սեպտեմբեր 4-ին, կը բացուի ՄԱԿ-ի կիներու համաշխարհային ժողովը։ Փեքին կ'երթայ նաեւ Հիլարի Կլինթըն, Վատիկան կը մասնակցի ամերիկուհի համալսարանական մը միջոցաւ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՓՈՒԹՊՈԼ

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով «Ազդարար» իր դաշտին վրայ յաղթած էր լեհական Քաթովիչէի եւ այդ յաղթանակով կրնար մասնակցիլ Եւրոպայի Բաժակակիրներու 16-րդ աւարտականներուն։

Այս մասին Շանթ Ոսկերիչեան յաւելեալ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ։

Մրցումը որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 24-ին 5000 հանդիսականներ համախմբած էր Երեւանի մարզադաշտը։ 23-րդ եւ 26-րդ վայրկեաններուն «Ազդարար» երկու կէտ նշանակած է չնորհիւ Տիգրան Գորգեանի եւ Արամայիս Տոնոյեանի։ Բայց, «Ազդարար» կորսնցուցած էր նոյն արդիւնքով երթի մրցումին, ուրեմն խաղը երկարաձգուած է եւ սակայն երկու խումբերն ալ չեն կրցած արդիւնքը փոխել։ Հարկ եղած է փենալթիներու դիմել եւ «Ազդարար» յաղթած է 5 - 4 յաղթանակը ապահովել։

Օգոստոս 25-ին կատարուած վիճակահանութեամբ, 16-րդ աւարտականներուն «Ազդարար» կը մրցի Մոսկուայի Դինամոյին հետ, Սեպտեմբեր 14-ին (երթ) այս վերջնոյն դաշտին վրայ։

***

Բ. դասակարգի մրցումներու չարքին, Վալանսի Հայ Մարզականը 1 - 0 յաղթեց Ամիէնի այս վերջնոյն դաշտին վրայ։ Ա.ժամ 5-րդ է 14 կէտով։ Գլուխն է Գան 20 կէտով, վերջինն է Ալէս 1 կէտով։

ԵՐԿՐԱՑՔ ՓՈՐՁ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(ՕԳՈՍՏՈՍ 25 / 28)

ՅԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներքին նախարարութեան տուեալներով տարուան առաջին կէսին 5184 յանցագործութիւն արձանագրուած է որոնց մօտ քառորդը գողութիւններ են եւ սակայն որոնք 25,9 տոկոսով նուազ են անցեալ տարուան նոյն չրջանին համեմատութեամբ։ Նոյնպէս, անցեալ տարուան առաջին կիսամեայքին համեմատութեամբ պակաս են նաեւ ծանր յանցագործութիւնները. սոսկ փոխարէն աւելցած են խարեբայութեան եւ խուլիկանութեան դէպքերը։ Նուազած են մարգասպանութեան եւ մահափորձի դէպքերը։

***

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 24-ին Էջմիածնի վեհարանի դահլիճին մէջ բացուած է Կրօնական դասախարակութեան կեդրոնի ուսուցիչներուն միօրեայ համագումարը։ Կեդրոնը չուրջ հնգամեայ գոյութիւն ունի Երեւանի, Էջմիածնի, Արտաշատի եւ չարք մը այլ չրջաններու մէջ։ Անդամ 200-է աւելի ուսուցիչներ գործունէութիւն ծաւալած են 35 կիրակնօրեայ վարժարաններու եւ 25 մասնաճիւղերու մէջ։ Համագումարին դասախօսութիւն մը տուած է Գարեգին Ա. Կաթողիկոս։

***

ՀԱՅ ԵՒՐԱՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Օգոստոս 23-ին Նոյեմբերեանի չրջանին մէջ հանդիպում ունեցած են Հայաստանի եւ Վրաստանի դպրոցական սահմանապահները, զօրավարներ Լեւոն Մաելեանեան եւ Վալերի Զախիձէ։ Կողմերը համաձայնութիւն գոյացուցած են սահմանապահներու գործակցութեան նիւթին մէջ եւ մանրամասնօրէն քննարկած Բադրատաչէնի սահմանային չուկայի գօտիին կացութիւնը։

ԵՓՐԱՏԸ ՏԵՍԱՅ...

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՀԵՐ ԵՂԵՌՆԻ ՎԱՅՐԵՐԷՆ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ
ԴԷՊԻ ՀԱԼԷՊ

Հեռեւեալ առաւօտ ժամը 9·30-ին կըրկին Մէրսէտէս ինքնաշարժով դէպի Հալէպ ճամբայ կ'ելլենք: Երեք ամիս յետոյ երբ դրի կ'առնեմ այս տողերը, այդ ղիչերուան ջերմ մթնոլորտը դեռ մաքիս մէջ թարմ է: Հայերը կ'ըսէ Հայր Անդրանիկ «չատ ուրախ եղան որ Սուրիոյ այս հեռաւոր անկիւնը չեն մոռցուած», իսկ այդ բազմութեան ակնարկելով կ'աւելցնէ՝ «չատ պարզ է քանի որ հայկական հարցը իր հեռեւանքներով իրենց առօրեայ կեանքին մաս կը կազմէ»:

Վերադարձի ճամբորդութեան մեզի կ'ընկերանայ Հայր Ղեւոնդ Ֆէնոխրճեան որ Հալէպի երեք բանախօսութիւններուն ալ ներկայ գտնուած էր:

Նախապէս Հայր Անդրանիկի ըսած էի թէ չատ կը փափաքէի Ռաս - էլ - Այն-ը անգամ մը տեսնել: Աւիկա այն վայրն է ուր Արեւմտահայաստանի նահանգներէն -- Էրզրում, Պլթլիս եւ Տիգրանակերտ -- դէպի հարաւ տարագրուող 30·000-է աւելի գաղթականները Թալէաթի հաւատարիմ սրբանեակներէն Ռաս - էլ - Այն-ի քայմաքամին հրամանաւ արիւնարբու Չէրքէզներու վայրագութիւններուն զոհ գացած են են: Ռաս - էլ Այն-ը Գամըշլը - Հալէպ երթուղիին վրայ չի գտնուիր: Հետեւաբար, մեր երթուղիին վրայ Դալդամըշն յետոյ դէպի հիւսիս, 80 քիլոմեթր երթու - դարձ մը պիտի ընենք: Կ'ուղղուինք դէպի հիւսիս: Կէս ժամ յետոյ արդէն Ռաս - էլ Այն-ի արուարձանները կը հասնինք: Քիչ յետոյ, Հայր Անդրանիկ բաւական մեծ պանդոկ - ճաշարանի մը մօտ կանգ կ'առնէ: Տարիքը 50-ի չուրջ, դէմքը արեւէն այրած եւ խանձած, անձ մը խոր յարգանքով կը մօտենայ եւ Հայր Անդրանիկի հետ արաբերէն լեզուով երկարատեւ խօսակցութեան մը կը սկսի որմէ բառ մը իսկ չեմ հասկնար: Կը հարցնեմ Հայր Անդրանիկի թէ այդ անձը Արա՞բ է թէ Քիւրտ: «Հայ է, Մշեցի Սերոբն է» կ'ըսէ: Կը ծանօթանամ: Կը զարմանամ թէ որքան լաւ արեւմըտահայերէն կը խօսի Մշեցի Սերոբ: Մշեցի Սերոբ կ'ըսէ թէ փոքր տարիքին ծնողաց հետ Թուրքիայէն Ռաս - էլ Այն են փոխադրուեր: Աւելնօք, հոս եւս փոքր դաղութ մը կայ եղեր օժտուած եկեղեցիով եւ դպրոցով մը: Վերջին քառորդ դարուս, արտագաղթերու պատճառաւ, նախ նախակրթարանը դոները փակեր է, եւ ինչպէս ամէնուրեք, Հայու բեկորները հեռվհեռ կը մեկնին դէպի Հալէպ, Պէյրութ եւ անկէ ալ դէպի Աւետեաց Երկիր՝ Լոս - Անճըլըսի ճամբան...

Ինծի փոքր բլուրի մը մօտ կ'առաջնորդեն: Յոյժ կուտան բլուրին սարորտը դնուող պուրակը եւ կ'ըսեն թէ «հոս է որ 1916-ի ամառը տարագրեալները բսպանուած են»: Այդ չրջանը նահատակներուն տակերտիքով ծածկուած է եղեր: Կը հեռանան: Կը մտածեմ թէ արդեօք ո՞րն է լաւագոյն: Ապրիլ մեր ժողովուրդին անցեալով հարուստ բայց տխուր յիշատակներով լեցուն Մէյնի - Արեւելքի երկիրներո՞ւն մէջ, թէ ոչ Արեւմուտքի թէեւ դեղեցիկ բայց մեզ համար ոեւէ պատմական նշանակութիւն չունեցող ճոխ եւ փարթամ ոստաններու մէջ:

Ռաս - էլ Այն այլիներով, պուտկներով եւ ծառերով չրջապատուած, երկրագործութեան եւ կենդանարուծութեան յարմարագոյն պայմաններով օժտուած վոքր եւ սիրուն քաղաք մըն է: Հասաքէ - Գամըշլը - Ռաս - էլ Այն-ի չրջանին մէջ, այսօր Հայերը ընդարձակ հողերու սեփականատէր եղած են: Ոմանք Հալէպ կամ Դամասկոս կը բնակին: Տարին քանի մը անգամ կ'այցելեն բերքին հսկելու եւ հասոյթը դանձելու համար:

Գամըշլը - Հալէպ երթուղին բաւական երկար է, գրեթէ 400 քիլոմեթր: Բայց ասֆալթապատ ճամբան չատ լաւ վիճակի մէջ գտնուելուն պատճառաւ կրնանք արագ ընթանալ: Հեռուէն, յաղորդաբար կը նշմարենք, մեր աջին, Մէմպիճ եւ պապ քաղաքները ուր տարագիրները 1915-ին անցած են: Գամըշլը -- Հալէպ երթուղին չատ բանուկ է: Անհամար ինքնաշարժներ մեծ արագութեամբ կը սուրան: Ժամը 14·30-ին արդէն տոքթոր ճէպէճեանի բնակարանը կը հասնինք: Գամըշլըի երեկոյթին արտակարգ յաղողութիւնը արդէն ինծմէ առաջ հասած է Հալէպ: Գերապայծառ Մխիթարեան չատ դոհ մնացած է: Ես ալ իմ կարգիս չնորհակալութիւն կը յայտնեմ իր այս առաջարկին համար յայտնելով թէ «այդ դիչերուան յիչատակը անառարակոյս յիչողութեանս մէջ անջնջելի պիտի մնայ»:

Հալէպի մէջ դիպուածով կը ծանօթանամ Համազգայինի անդամ քանի մը երիտասարդներու որոնք բանախօսութիւններուս ներկայ գտնուած են: Կը փափաքին որ իրենց ակումբը եւս բանախօսեմ: Սկզբունքով կ'ընդունիմ: Բայց կը թելադրեմ որ առաջնորդին հովանաւորութեամբ տեղի ունենայ: Երիտասարդներուն ցանկութիւնը կարելի չեղաւ իրականացնել որովհետեւ Գաթաթոյեան Արք. երկու օր յետոյ Դամասկոս պիտի մեկնէր, իսկ վերադարձին ես արդէն Հալէպէն մեկնած պիտի ըլլայի:

Մահմեդականներու կրօնական տօնը որ Մայիս 10, Չորեքչաբթի օր սկսաւ գըրեթէ ամբողջ չաբաթը տեւեց: Այդ հինդ օրերու ընթացքին մահմեդականին գործը Աստուծոյ հետ է: Մզկիթներէն քարձրախօսները անընդհատ «հաւատացեալ»-ները ապաչխարութեան կը հրաւիրեն Ալլահը էֆէնդի կանչերով: Գործի հրապարակը գրեթէ փակուեցաւ ու չատ մը Հայեր ալ քաղաքէն արձակուրդի մեկնեցան: Այս պատճառաւ Դամասկոսի Մայիս 13, Շաբաթ երեկոյեան բանախօսութիւնն ալ հարցազրոյցի վերածուեցաւ: Անձնական պատճառներով Փարիզ վերադարձս ալ աւելի կանուխ անհրաժեչտ ըլլալով Պէյրութի բանախօսութիւնս ալ ես կը ջնջեմ:

Վերջին քանի մը օրերու ընթացքին կը հանդիպիմ Հալէպի կարգ մը ծանօթ դէմքերու որոնցմէ մի քանիին աչքէն նախքան ծանօթանալու առիթը ունեցած եմ: Ինչպէս Սուրիոյ Խորհրդարանի հայ երեսփոխան Ճարտարապետ Սիմոն Վիպարեան, տոքթոր Ֆէչիչեան որ կարեւոր աչխատութիւն մը լրացնելու վրայ է, Հալէպի համալսարանի Ճարտարապետութեան բաժնի դասախօսներէն տոքթ. Արա Սայէկ որ առաջնորդարանի «Գանձասար» պարբերաթերթին կ'աչխատակցի, Մխիթար Մինասեան՝ մատուռական երիտասարդ մը, Վահէ Սամուէլեան՝ ծանօթ առեւտրական մը որ Պէյրութի «Զարթօնք»ին դրական յօդուածներով երբեմն կ'աչխատակցի, Տիկին Վարդ՝ Երեւանի համալսարանէն որ այժմ ամուսնացած եւ Հալէպ հաստատուած է: Ան ձէպէճեան դրադարանի թերթերու ճոխ հաւաքածոներէն թէ կ'օգտուի եւ թէ իր փորձառութեամբ զանոնք կը դասաւորէ, դրասէր Ռուբէն Պարսումեան եւայլն: Վերոյիչեալ անձերը բոլոր բանախօսութիւններուն ներկայ եղած էին:

Հալէպի հայկական երկու հաստատութիւնները եւս կ'ուզեմ այցելել: Նախ Տիկին ձէպէճեանի հետ կ'երթամ «Վերժին Կիւլպէնկեան» Մայրանոցը: Ան հիմնուած է 1935-ին ազգային բարերար Պատրիկ Կիւլպէնկեանի տղուն՝ Ներսէս Կիւլպէնկեանի եւ տոքթոր Խաչիկ Պօղոսեանի նախաձեռնութեամբ եւ առատաձեռնութեան չնորհիւ: Այժմու վարչական անօրէնն է Երեւանի համալսարանի հայագիտութեան բաժինէն չրջանաւարտ Տոքթոր Բիւզանդ Մինասեան: Իսկ Մայրանոցի բժչկապետն է տոքթոր Պետրոս Պօյաճեան: Տոքթոր Պօյաճեան Երեւանի համալսարանը լրացնելէ յետոյ երեք տարի Մոսկուայի համալսարանը ուսանած եւ իբր մանկաբարձ բժիչկ վկայուած է: Անխոնջ աչխատող, ան չուրջ տասը տարիներէ ի վեր Մայրանոցի պատասխանատուութիւնը ստանձնած է: Այսօր Մայրանոցը ընդարձակուած է (1500 քառակուսի մեթր) եւ վերանորոգուած: Ամենատրդիական բժչկական տարքաւորումներով օժտուած, կրնայ 28 հիւանդ ընդունիլ: Երեսուն բժիչկ ունի որոնց 5-ը մչտական են եւ 30 հիւանդապահուհիներ:

Նոյն օրը կ'այցելեմ նաեւ Հալէպի Պոստան վաչա թաղի «Հայ Ծերանոցը»: Ան հիմնուած է բնիկ Մարաչցի վերապատուելի Ա.Տ.Տ.ոն Շիրաճեանի կողմէ 1923-ին, Քիւլլուկի մէջ: Յետագային 1937-ին, հայասէր Անգլուհի Օր. Բոպէրթսընի բնակարանը վոխադրուած է: Իսկ այժմու չէնքը գնուած է 1959-ի վերջերը: Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկի օժանդակութեամբ 1960-ին վերանորոգուած է: Այժմու անօրէնն է Անդրանիկ Ինճէճիկեան: Ան աւարտած է Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի գիւղատնտեսութեան բաժինը եւ 1988-էն ի վեր կը պաչտօնավարէ իբր անօրէն: Այսօր 70 տարեցներ կը բնակին Հայ Ծերանոցը: Բնակիչներուն 3/4-ը նիւթական պայմաններ չունենալով ձրի կը բնակի: Իսկ պիւտճէն կը հատասարակչռուի մնացեալ 1/4-ին գաւակներուն նուիրատուութիւններով եւ համայնքին նիւթական օժանդակութեամբ: Եկեղեցական տաղնապը որ Սուրիոյ մէջ հայ գաղութը երկուքի բաժնած է, ըստ ինծի արուած հաւատամքներուն, միայն Ծերանոցի մատակարարութեան մէջ է որ չէ յաղողած երկպառակութիւնը պարտադրելու: Ծերանոցը, անխտիր, համայնքին բոլոր կազմակերպութիւններուն դուրգուրանքին եւ հոգածութեան առարկայ է: Երկու բժիչկներ հերթով կը հսկեն եւ չորս հիւանդապահուհիներ միչտ ներկայ են: Այցելեցինք քանի մը սենեակներ որոնք օդասուն եւ լուսաւէտ են:

Կ'ըսեն թէ Հալէպ այցելող ամէն Հայ իր այցելութիւնը փառտելու համար պէտք է որ նաեւ այցելէ Զամօարեանի լուսանկարչութեան աչխատանոցը: Եւ իրօք ալ կը հաստատեմ որ Զամօարեան - Զամօ իր մօտ բարեկամներուն համար - տաբիներէ ի վեր Հալէպ այցելող բոլոր քիչ թէ չատ ծանօթ Հայ դէմքերու, Հայաստանէն թէ Սփիւռքէն, լուսանկարներու ճոխ հաւաքածոյ մը ունի: Կ'ըսէ թէ քանի մը տարի առաջ իր անձնական հաւաքածոյին ցուցահանդէսը Երեւանի մէջ տեղի ունեցեր է: ՀՀՇ-ի թունդ համակիր, Զամօարեան համոզուած է թէ Հայաստան այլեւս բոլոր դժուարութիւնները հարթած է: Բայց երբ կը հարցնեմ թէ ինչպէ՞ս կրնայ բացատրել սա վերջին երեք-չորս տարիներու ընթացքին Հայաստանէն արտագաղթողներու հսկայ թիւը, ժպիտով մը միայն կը պատասխանէ: Զերմ սիրահար դասական երաժչտութեան, երբ յաճախորդ չունենայ Զամօ լութակին կը փարի, եւ հակառակ ճամբելիչի չուկային տեւական ժխորին, իր ճպուռին քաղցր մեղեդիները երբեմն նոյնիսկ վոդոյն անգամ դանագանել կարելի կ'ըլլայ:

Մայիս 11, Հինդչաբթի գիչեր Հալէպի Թէքէեան Մշակութային մանուճիպի ակումբը հարցազրոյց մը կ'ունենամ անդամներուն հետ: Զրոյցը կը վարէ տոքթոր Օհանեան, Այս անգամ մեր խօսակցութեան նիւթն է Հայաստանի այսօրուան կացութիւնը եւ ապագային չուրջ: Նիւթ մը որուն ամէն սիրտ-քահայ մօտէն կը հետեւի:

Հետեւեալ օրը Ուրբաթ գիչեր, Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան (Հըճէական) ակումբը կը հրաւիրուիմ ուր պատասխանատուները կ'ուզեն մանաւանդ Եւրոպայի մէջ Հայկական դասին ի նպաստ տարուած աչխատանքներուն մասին իմանալ: Անչուշտ հարցը մանաւանդ Պէյնար Լէուիսի դատավարութեան մասին է: Կ'ըսեմ թէ չաբաթ մը յետոյ դատարանը վճիռը պիտի արձակէ:

ԴԷՊԻ ԴԱՄԱՍԿՈՍ

Վերջապէս, Մայիս 13, Շաբաթ առաւօտ կանուխ հրաժեչտ կ'առնեմ տոքթոր եւ Տիկին ձէպէճեանէ, եւ տոքթոր Թեմրիզեանի եւ Պր. Լէվէճեանի ընկերակցութեամբ օդակայան կ'երթամ: Հալէպ - Դամասկոս ճամբորդութիւնը հազիւ ժամ մը կը տեւէ օդանաւով: Օդակայանը կը դիմաւորուի Դամասկոսի Հ.Ը.Ը. Մխիթեան վարչութեան անդամ՝ Սարգիս Գազանճեանի եւ Սարգիս Քէչիչեանի կողմէ: Կ'առաջնորդուիմ Հիւրանոց:

Դամասկոսի հայ համայնքը ունի ըստ արուած տեղեկութիւններուն մօտ 20·000 հոգի, որուն 6 հազարը Հայ Աւետիսեան Եկեղեցւոյ անդամ, 10 - 12 հազարը Հայ կաթոլիկ Հայեր որոնց մեծամասնութիւնը արաբախօս է եւ փոքր թիւ մըն ալ բողոքականներ: Դամասկոսի Ս. Սարգիս Եկեղեցին միչտ էջմիածնի թեմին ենթակայ է: Ունի երեք քահանաներ, իսկ առաջնորդական փոխանորդ՝ Գնել Արք. ձէրէճեան Պէյրութէն չաբաթ կ'այցելէ: Եկեղեցիին բաժանումը եւ կուսակցական հակամարտութիւնները հոս դեռ կը պահեն անցեալի սուր եւ տխուր հանգամանքը: Այս պատճառաւ մանաւանդ վարժարաններու աչակերտութիւնը կը յաճախէ իր ծնողքին համակրած թեմին ղպրոցը: Դամասկոսի մէջ կան քանի մը ղպրոցներ որոնք սա պէս կրնանք հակիրճ կերպով դասաւորել: Թարգմանչաց Ազգային միջնակարգ վարժարան որ Դամասկոսի Առաջնորդարանի հովանաւորութիւնը կը վայելէ: Տնօրէնուհին է Տիկին Գեղուհի Հալաճեան: Վարժարանը երկսեռ է եւ ունի 400 աչակերտ:

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ունի Սահակեան - Կիւլպէնկեան նախակրթարանը որ երկսեռ է եւ այժմ ունի 155 աչակերտ: Տնօրէնուհին է Տիկին Զապէլ Երիքեան:

Հ. Յ. Դաչնակցութեան հովանաւորութեան տակ կը գտնուի Միացեալ վարժարանը որ նախակրթարան է: Տնօրէնուհին է Օր. Արփի Պետիկեան եւ ունի 220 երկսեռ աչակերտ:

Հայ կաթոլիկ համայնքը եւս վարժարան մը ունի՝ Փարոս, որ երկրորդական է որուն Հայ աչակերտներուն թիւը քիչ է:

Դամասկոսի համալսարանի բժչկական եւ ճարտարագիտական ճիւղերուն հետեւող բազմաթիւ հայ ուսանող եւ ուսանողուհիներ կան:

Մայիս 13, Շաբաթ գիչեր Հ. Բ. Ը. Միութեան վարժարանին մէջ տեղի կ'ունենայ չուրջ 60 հոգիներու ներկայութեան մեր հարցազրոյցը: Հ. Բ. Ը. Միութեան Դամասկոսի վարչութիւնը հետեւեալ կէտը կը ներկայացնէ որ գրեթէ լրիւ ներկայեղաւ: Գառնիկ Եադուպեան՝ առենապետ, Սուրէն Այտընեան՝ փոխ - առենապետ, առենադպիր՝ Յարութիւն Աֆէրիմեան, դանձապահ՝ Ռոպէրթ Պօղոսեան, Սարգիս Գազանճեան խորհրդական, դպրոցական հարցերու դանձապահ Վահէ Շահինեան, Թեմական ժողովի առենապետ՝ Վարդէս Պօղոսեան, քաղաքական ժողովի առենապետ՝ Թաթուր Պօյաճեան:

Մեր հարցազրոյցի նիւթն է՝ «Հայաստանի անցեալ, ներկան եւ ապագան»: Ընդ մտաւորական Հէմչինի որ բնաւ հայերէն չի հասկնար այդ դիչերը ներկայ եղաւ առ ի քաղաքավարութիւն որուն հետ հաւաքոյթին առաջ ծանօթացած էի: Ներկաներուն մէջ էր նաեւ Երեւանի անուանի Ալթունեան պարախումբի խմբավար Ալթունեան որ ըսաւ թէ փարիզ այցելած էր խումբին հետ 1988-ի Դեկտեմբերին Հայաստանի տարեդարձին առիթով:

Հետեւեալ առաւօտ Սարգիս Գազանճեանի հետ կ'այցելեմ Դամասկոսի Սուրբ Սարգիս Եկեղեցին: Պատարագէն յետոյ եկեղեցւոյ դահլիճը կը հանդիպիմ առաջնորդական տեղապահ Գնել Արք. ձէրէճեանը որ դաղութին մասին կարգ մը տեղեկութիւններ կը հաղորդէ:

Մայիս 14, Կիրակի, գերեկէ յետոյ Ր. Հէմչինի հետ Սուրիոյ Ալ-Աասա Ազգային դրադարանը կ'այցելեմ որ ընդարձակ տարածութեան մը վրայ կառուցուած է: Մօտ երկու ժամ կը մնանք: Կ'եզրակացնեմ թէ չատ թերի է դեռ դրադարանը: Վատահաբար դեռ չեն կարողացած ամէն ինչ որ ունին հաւաքել: Միւս կողմէ մասնագէտ պաչտօնեաներու պական ալ դգալի է: Կը տեսնենք փոխ - տնօրէնը որ մի միայն արաբերէն դիտէ, ոչ մէկ օտար լեզուի տեղեակ է:

Կրկին կը տեսնեմ Սարգիս Գազանճեանը որմէ կը խնդրեմ որ Դամասկոսի նշանաւոր հրատարակչ յոյց տայ ուր 1916-ի Մայիսի սկիզբը ձէմալ փաչայի հրամանով արաբ մտաւորականներ կա-

խաղան բարձրացած են: Ասիկա այն հրապարակն է ուր նոյն տարւոյն Ապրիլ ամսոյն 15-ին 300 - 400 տարապրեալ երիտասարդ հայուհիներ պրեթէ կիսամերկ վիճակի մէջ աճուրդով երկու, երեք կամ չորս ֆրանքի ծախու հանուեցան: Քրիստոնեաները իրաւունք չունէին աճուրդին մասնակցելու: Այսօր այս հրապարակը որ չքնաղատեսակ ծաղիկներով կ'ողողուի անցեալի սերտհոգեկան երեւոյթէն վտահարար շատ հեռու է:

Մինչեւ առաջ կրկին կ'ուզեմ այցելել Ալ - Ասատ պրպտարանը այս անգամ Մովսէս Չալաճեանի հետ: Չալաճեան նախկին Մելքոնեանցի մըն է որ յետպատերազմեան Բեւեռի Բազմարուեստոց վարժարանը աւարտած է: Թէեւ ճարտարապետ, այսօր առեւտրական մըն է: Ազգային խնդիրներու հանդէպ խիստ նախանձախնդիր, Նոր Սերունդ - Հնչակեան շրջանակին մէջ յատկապէս լուրջ գործունէութիւն կը տանի: Քաջահմուտ արաբերէնի, իր հետ եւս ապագային պրպտարան կ'երթայ, բայց կարելի չըլլար ուրիշ բաներ մը ակնկալել:

Ի վերջոյ, Մայիս 15, Երկուշաբթի ցերեկին, Սարգիս Գալանճեան պիս օդակայան կ'առաջնորդէ եւ ժամը 15-ին տուրիական սպասարկութեան օդանաւով Փարիզ կը վերադառնամ:

*
**

Երեք շաբթուան Սուրիա այցիս ընթացքին զանազան հոսանքներու պատասխանատուներու եւ մակարդակի անձերու հետ ունեցած չփումներս պիս որոշ համոզումներու առաջնորդեցին:

1. - Սուրիոյ նաեւ ինչպէս միւս Մերձաւոր - Արեւելքի երկիրներու (*) քաղաքական, կրօնական, մշակութային եւ ընկերային պայմանները Արեւմտեան երկիրներու պայմաններէն բոլորովին տարբեր ըլլալով մեր ժողովուրդը իր ինքնութիւնը շատ ամուր հիմերու վրայ կարող պահած է եւ դեռ ալ կրնայ պահել: Շատ դժուար է, եթէ ոչ անկարելի գտնել անձ մը որ քաղաքական կողմնորոշում մը չունենայ, որեւէ կուսակցութեան մը եթէ ոչ անդամ առնուազն համակիր մը չըլլայ: Ամէն ոք դրեթէ պարտադրաբար տեղ մը ունի եւ սխալ կամ չիտակ որոշ քաղաքական հոսանքի մը կը հետեւի:

2. - Ազգային շահերու պաշտպանութեան համար տարակոյս չկայ թէ բոլորն ալ միասնական համագործակցութեան անհրաժեշտութեան կը հաւատան: Բայց ինչպէ՞ս կրնան հրաժարիլ կամ ձերբազատիլ իրենց կուսակցութեան կամ միութեան պարտադրած պղտեցութիւններէն:

3. - Կազմակերպութիւնները կամ միութիւնները կուսակցութիւններու պղտեցութեան ենթակայ ըլլալով անկախ դրծունէութիւն չեն կրնար ցոյց տալ: Իսկ կուսակցութիւնները իրենց ինքնուրոյն պատահները հասարակաց շահերէն վեր չեն համարիր:

Եւրոպայի եւ Միացեալ - Նահանգներու մէջ ընկերային եւ մշակութային պայմաններու տարբերութեան պատճառու կուսակցութիւնները ոչ նոյն ժողովրդականութիւնը եւ ոչ ալ նոյն պղտեցութիւնը ունին եւ դատապարտուած են հետզհետէ տկարանալու: Այսօր ոչ մէկ կուսակցութիւն կրնայ յաւակնիլ թէ իր ետին հրապկայ զանգուած մը ունի ու լիազօրուած է անոր անունով խօսելու:

4. - Միջին - Արեւելքի մէջ եթէ մեր եկեղեցին պատասխանատուները եւ կուսակցութիւնները հեռատեսութիւնը եւ բարեկամեցողութիւնը ունենան հասարակաց եւ պղտային շահերու պաշտպանութեան համար գործակցելու, մենք կը հաւատանք որ այդ երկիրներուն մէջ դեռ անկարելի չէ Համազգային Կեդրոնական Մարմին մը ստեղծել որուն մեր ժողովուրդը առնուազն կէս դարէ ի վեր կը պպասէ: Բայց Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մեր դաղութներուն համար դժբախտաբար նոյնը չէ պարագան: Զենք հաւատար թէ նոյն նախաձեռնութիւնը կրնայ դրական չօշափելի արդիւնք մը ցոյց տալ: Եթէ Միջին - Արեւելքի մէջ ժողովուրդին առնուազն 90%-ը կարելի է նոյն դաղափարին շուրջ հաւաքել, Արեւմուտքի մէջ այս ծրագիրը այնքան յապաղած է որ չենք հաւատար թէ կարելի ըլլայ նոյն նպատակին համար հսկայ զանգուածին նոյնիսկ 1 / 5-ը իր շուրջը հաւաքել: Եւ տարակոյս չկայ թէ որքան յապաղի այս նախաձեռնութիւնը այնքան աւելի նուազ պիտի ըլլայ այդ համեմատութիւնը:

(Շար. 4 եւ վերջին մաս)

(*) Անշուշտ Թուրքիոյ Հայ համայնքը հոս նկատի չէ առնուած:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԶԱՅՆ-ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՖԻԼՀԱՐՄՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ՓՐԱՆՍԱ

Փրովանսի մէջ, ամառը երաժշտական փառատօնները եղանակն է:

Յուլիսին եւ Օգոստոսի սկիզբը Փէյրիս, Կրէտ - լէ - Պէն եւ Ռամաթիւէլ քաղաքներու մէջ ելոյթ ունեցան Հայաստանէն հրաւիրուած Ֆիլհարմոնիք նուագախումբ, երգչախումբ, յայտնի մենակատարներ:

Օգոստոս 31-ին Ֆրանսա կը ժամանէ, շրջագայութեան մը համար, Երեւանի ձայն - հեռատեսիլի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը զոր հիմնած է 1966-ին եւ կը ղեկավարէ Ֆրանսահայութեան ծանօթ երգահան եւ տաղանդաւոր ղեկավար նուագախումբ՝ Օհան Տուրեան:

Օհան Տուրեանի առաջին այցն է եւ համբաւը արտասահման, Հայաստան վերադառնալէն ի վեր, 1991-ին: 83 երաժիշտներէ բաղկացած նուագախումբը կը սկսի համերգներու իր շարքը Գանն քաղաքի մէջ, Սեպտեմբեր 2-ին: Յաջորդ օրը, Սեպտեմբեր 3-ին, հանդէս կուգայ Մարսէյլի «Թէաթրը Սիլվէն»ի բացօթեայ թեմին վրայ: Որպէս մենակատար կը մասնակցի սոփրանօ Ֆապիէն Շանոյեան: Մարսէյլի Հայերը դեռ չեն մոռցած իր յաջող ելոյթը «Անոյշ»ի դերին, նոյն ասնուն օփերայի մէջ: Նոյնպէս յայտագիրը կը ճոխացնէ Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը որուն դեկավարն է՝ Խաչիկ Եըլմազեան: Յայտագիրը կը բովանդակէ գործեր Պէթհովընէն, Վերտիէն եւ Տուրեանէն:

Ապա, Երեւանի Ձայն - Հեռատեսիլի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը կ'անցնի Կրընոպլը, Իէր, Թուլուզ եւ Թերփես այլ քաղաքներ չարունակելու իր շրջապտոյտը:

Օհան Տուրեանի «վերադարձը» տեսակ մը դէպք է: Մեծ արուեստագէտի լատզոյն յատկանիշներով օժտուած, իր ելոյթները որակի եւ դեղարուեստական վայելքի ապահովութիւնն ունին:

Այս համերգները երաժշտականէն անդին ունին մարդասիրական նպատակ, քանի ելոյթներէն դոյացած չահը, մեծ մասամբ, պիտի յատկացուի Երեւանի «Զատիկ» որբանոցին որ կը պատսպարէ երկրաշարժի որբեր եւ Ղարաբաղ կամ սահմանամերձ բախումներու ընթացքին ինկած մարտիկներու զաւակներ: Այս որբանոցը յատուկ հոդատարութեան առարկայ ըլած է Տիկին Սլիս Շահմիրեան - Տուրեան որ ժամանակ, ուժ, չունչ եւ հոգի կը սպառէ բարելաւելու համար, արդէն ճակատագրի հարուածը ստացած մանուկներուն եւ երիտասարդներուն ապրելակերպը արդիականացնելու համար:

Տիկին Շահմիրեան - Տուրեան որբանոցին մէջ ստեղծած է ոչ միայն ուսումնական, այլ նաեւ մասնագիտական կեդրոն մը ուր տղաքն ու աղջիկները կրնան ստանալ ոչ միայն տարրական կրթութիւն, այլ նաեւ մասնագիտական ուսում մը որ ապագային կրնայ ապահովել անոնց ինքնուրոյն գոյութիւնը:

Տիկին Շահմիրեան - Տուրեան ներկայիս կը ձեւացնէ թէ չլսեց:

Բոքլին իր սրինդը բերած է: Արտաբերած տարօրինակ ելեւէջներն ու թրթռանքները կարծէք երկրային չըլլային այն մարդագետնին մէջ ուր յաւերժահարսը կանդնած է Կոմսը դանդաղօրէն կը քալէ պարտէզի անցքէն:

- Անշուշտ պատերազմ պիտի ծագի: Բայց այսպիսի օրով կը տարուին մտածելու թէ վերջ պիտի չ ունենայ - ըսել կ'ուզեմ՝ այս հաճելի մեզմ օդը: Ժամանակի դիտակցութիւնը կը չքանայ, միայն սա տարբերութեամբ որ սեղանիդ վրայի պատուղը կը փոխուի: Ի դէպ, Թուզերը հասնելու վրայ են: Սիրելիս, յուսանք որ ձեր արտաքին քաղաքականութենէն աւելի երկար կեանք կ'ունենան: Կը նըշմարեմ որ Մաքէնզի կը կարդաք: Տարբերութիւն չընէր կացութիւնը պիտի չփոխուի: Աբքայականները պիտի չարունակեն մեզ լքել: Չէ՞ք անդրադառնար թէ Նիմիէց եւ Կարոլին իրարու սիրահարելու վրայ են: Երբ մխասին են, բառերով չարտայայտուած զգացումներու նուրբ բեւեռացում մը կայ: Երկուքն ալ պիտեն պատահելիքը: Երկուքն ալ գիտեն թէ միւսը տեղեակ է: Իրարու հետ ըլլալէ կը խուսափին, եւ սակայն անտեսանելի ոստայնը հետզհետէ կը սեղմուի: Երջանկութիւնը այս է -- ստոյգ քաշողականութեան անխուսափելիութիւնը: Բաւ է որ դէպքը կղպանքով ամրապնդուի, որպէսզի խելօք խաթարուի: Իրենց զգացումները արտայայտելու հարիւր առիթ ունեցան: Բայց տեսէ՛ք, Նիմիէց տոքթորին սրտակները բռնած ման կուգայ անոր հետ, իսկ Կարոլին խաղաքարտով բախտ կը բանայ եւ կ'երեւակայէ թէ չուզեր որ տղան գայ ու գինք գտնէ: Գիտէք, սիրոյ հասողութենէն դուրս մնալը փիլիսոփայական հառուցում չունի - միակ պատն է սա որ չի յաղթահարուիր: Կարծել թէ անգամ մը եւս պիտի չգայ ա՛յդ պահը. ծլումի այն կէս երկվայրկեանը որու ընթացքին քեզ ամբողջացնող միւս էակին յայտնութիւնը կ'ունենաս: Կարծել թէ այլեւս երբեւիցէ պիտի չկրկնուի ... Գիւղացի աղջիկներէն ոեւէ մէկուն կրնայ դէպքին փիզիքական պատրանքը հայթայթել, բայց բուն զգացումը արդէն չքացած է: Եկէ՛ք, բաժակ մը գինի ըմպենք: Նորման Տակլըսի վիպային տլալարներէն մէկուն պէս խօսիլը ծարաւ կ'առթէ: Կարոլին, եկէք բաժակ մը գինի խմեցէք մեզի հետ եւ թոյլ տուէք որ ձեր բախտին նայիմ:

Աբշալոյսին՝ քաղաղներու կանչերէն կ'արթննանք: Խոտը դեռ ցօղով ծածկուած է: արեւը ծառերու մակարդակին չէ իսկ հասած: Կողմնակը չալկած, խայտաբղետ կիներու երկար չարան մը ճամբայ կ'ելլէ դէպի այդին: Մարկը եւ Պիտըրը վերակացուներն են. իրենց կապոյտ աշխատազգեստով ու յարդէ գլխարկով հզարտ՝ իշխանավայել քայլուածքով կը հետեւին կիներուն, ծխելով ու խօսակցելով: Սպիրօ կը հետեւի իր ծխաւոր չնիվով: Մինչ տղանցքը կը դիտենք, մեր վարի պատուհանը կը բացուի, Կոմսը իր գլուխը դուրս կը հանէ եւ քաջալերական կատակով մը մեկնողները կ'ողջունէ: Ամէնքով քնոտ ենք վաղաժամ նախաճաշին. բացի Չարեանէն որ ով գիտէ ինչ կերած ըլալով՝ տենդոտ անմարսողութեան մը հետեւանքով քունը փախցուցած է: Սպիրօ՝ գլխարկը ձեռքին զարատափը նստած՝ այնքան սրտանց կը նախատեհ թէ արեւոտ օր մը պիտի ունենանք, որ Չարեան տեղնուտեղը քիթը կը կախէ: Իսկ Կոմսը՝ այժմ միտքով հանգստացած թէ քաղաղները իր նախասիրած ռոքզլայի այդին կ'երթան, երկու ժամ մը եւս կը քնանայ:

(Շար. 66)

ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԸ

Յունիսի ընթացքին կազմակերպուած բազմաթիւ դաշտահանդէսներէն եաք, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսները Լիոնի հայ դաղութին համար եղաւ ընդհանրապէս անջրդի շրջան մը:

Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց միաբանութեան Լուսնթարապետ՝ Դաւիթ Արքեպիսկոպոս Սահակեանի Լիոն ժամանումը առիթը ստեղծեց ընդհատելու ամառնային վերոյիշեալ ամիսներու մխրճնակութիւնը: Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տունն է որ այդ նախաձեռնութիւնը ունեցած էր, կազմակերպելով ճաշ -- հանդիպում մը իր պատէգին մէջ, վերափոխման տօնի նախօրեակին: Հարիւրի մօտ հանդիսականներ փութացած էին՝ մեծարելու հիւրը: Ներկայ էին Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան, Ազգային Միութեան պատուոյ նախագահ՝ Սեպուհ Սարեան, Կապոյտ Խաչի Լիոնի Արաքս մասնաճիւղի նախագահ՝ Լուսին Թուքիան, Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան նախագահ՝ Մատլէն Պամամճեան, Տէսինի Սուրբ Աստուածածնայ Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան նախագահ՝ Մանուկ Միրզոյեան ու վաստակաւոր մըտաւորական՝ Վազինակ Միսքճեան:

«Հոգեկան հրճուանքի վայրկեաններ են ատոնք ու միաժամանակ մեծ պատիւ՝ Ձեր ներկայութիւնը այսօր մեր միջեւ»: Այսպէս արտայայտուեցաւ Մշակոյթի Տան նախագահը՝ Գեղամ Կանանեան, ու իր ողջոյնի խօսքը կեդրոնացուց Դաւիթ Արքեպիսկոպոսի կատարած 14 տարիներու բեղուն գործունէութեան վրայ, երբ ան՝ 1964-էն սկսեալ, հովիւ էր Լիոն: «Զուիցերիա, Գերմանիա ու Արժանթին եղած են յաջորդ առաքելավայրերը, մինչեւ իր ընտրութիւնը Երուսաղէմի բարձր պաշտօնին», յիշեցուց նախագահը: «Երուսաղէմ -- Լիոն կարծէք անգամ մը եւս կուգան միանալու այսօր, ինչպէս պահ մը հաշուեկշիռի» իր կարգին խօսք առաւ Դաւիթ Արք. Սահակեան: «Իւրաքանչիւր դաղութ ինծի բան մը սորվեցուցած է. Լիոն՝ իր համամիութենական ոգին, յարաբերիլ պարզ մարդոց հետ՝ զոր անկարելի է մոռնալ, աշխատելու համար Քրիստոսի անդասանին մէջ, Աստուծոյ փառքին համար եւ վանն Հայրենիքի»: Լուսարարապետը պատասխանեց նաեւ ներկաներու հարցումներուն, տալով բացատրութիւններ Սրբոց Յակոբեանց վանքին, միաբաններու կեանքին, Սուրբ Տեղերու պահպանումի առաքելութեան, անոր պահանջած զոհողութիւններուն ու քաղաքական դժուարին պայմաններուն մասին:

Ընդգծելի եաք դէպի Երուսաղէմ հայկական ուխտագնացութիւններու ծայր աստիճան անհրաժեշտութիւնը, Ան հրաւիրեց ներկաները՝ «ըլլալ միշտ հայ եկեղեցւոյ նեցուկ, որովհետեւ Ան է լաւագոյն արտայայտիչը մեր բարոյական արժէքներուն, ընտանեկան սրբութիւններուն ու՝ ոսկեդինիկ լեզուին»: Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան աւարտեց խօսքառումներու բաժինը, անդրադառնալով մասնաւորապէս իր հոգեկից եղբօր առանձնած Լուսարարապետի ծանր պաշտօնին: Դրուատելէ եաք անոր անձին մէջ «պատասխանատու հոգեւորականը», եզրափակեց. - «Հարկ է դուրգուրալ նաեւ Երուսաղէմի վրայ որ իր հայկական բաժինով Հայաստան մը կը մարմնացնէ»: Մինչեւ ուշ գիշեր հաճելի ու մտերիմ վայրկեաններ յաջորդեցին իրարու, որոնց ընթացքին Դաւիթ Արքեպիսկոպոս Սահակեան յայտնեց «Յառաջ»ի թղթակիցին. «Շատ ուրախ եմ որ հին բարեկամներ ու ծանօթներ տեսնելու առիթը ունեցայ: Շնորհակալ եմ որ եկան միասին ըլլալու ու անցընելու այս երեկոյթը որ կազմակերպուած է ի պատիւ իմ համեստ անձիս: Անշուշտ մեր ծանօթութիւնը վերանորոգուեցաւ Տէսինի Տիկնանց Միութեան կազմակերպած ուխտագնացութեամբ Երուսաղէմ (Մայիս 21 / 28, 1995): Պատրիարքին եւ իմ փափաքն է որ միշտ ուխտագնացութիւններ ունենանք Երուսաղէմի մէջ, որպէսզի կարենանք բարոյական նեցուկ ունենալ Երուսաղէմի մեր սրբատեղիներու պահպանման գործին մէջ»:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՕՐԸՆՆ ՏԸՌԻ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական՝ Գորփու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՒՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼԻՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

70-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

ՄԻԼԱՆՕ. - Տիկին Սօնա Իպիշեան 2000 ֆրանք:

⁂

ՄԻԼԱՆՕ. - Վազգէն Բամպակեան 3000 ֆրանք:

⁂

ՓԱՐԻԶ. - Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան 1000 Ֆր.:

⁂

ՓԱՐԻԶ. - Գառզու 1000 Ֆր.:

⁂

ՓԱՐԻԶ. - Ռիչար Ժերանեան 500 Ֆր.:

Հ.Բ.Ը.Մ. ՄԵՒԼԱՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

1995 -- 1996

Մելգոնեան կրթական Հաստատութիւն կ'ընդունուին, մուտքի քննութենէ մը ետք, ուսման ընդունակութիւն ունեցող, ծագումով հայ եւ նըւազագոյն 11 - 12 տարեկան սան - սանուհիները, որոնք նախընտրաբար չըրջանաւարտ եղած են հայկական նախակրթարանէ մը:

Աշակերտները պարտին Հաստատութիւն ժամանած ըլլալ 1995, Սեպտեմբեր 7-էն 10: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 13-ին:

Հիմնական հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու կողքին՝ կը դասաւանդուին նաեւ յունարէն, արաբերէն, ռուսերէն, պուլկարերէն եւ ֆրանսերէն որպէս ընտրովի դասանիւթեր:

Թեկնածուները իրենց դիմումը պէտք է կատարեն անմիջապէս Հաստատութեան տնօրէնութեան դրաւոր կերպով, ներփակելով հետեւեալ պաշտօնաթուղթերը. --

ա. - Ինքնութեան թուղթի կամ անցագրի պատճէն.

բ. - Բժշկական վկայագիր.

գ. - Վերջին երկու տարիներու վիճակացոյցները.

դ. - Բարի վարուց եւ ընդունակութեան յանձնարարագիր մը՝ տրուած վերջին վարժարանի տնօրէնին կողմէ.

ե. - Յանձնարարագիր մը տրուած Հ.Բ.Ը.Մ.-ի տեղական Մասնաճիւղին կողմէ.

զ. - Մնողքին, խնամակալին կամ պաշտպանին կողմէ տրուած երաշխաւորագիր մը, որով յանձն կ'առնուի վճարել անհրաժեշտ ծախքերը ու տէր կանգնիլ աշակերտին, երբ ան տարիվերջին, կամ այլ անհրաժեշտ պարագաներու, վերադառնայ իր բնակավայրը:

Հաստատութեան մասին յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար կարելի է դիմել հետեւեալ հասցէին..

The Registrar,
Melkonian Educational Institute,
P. O. Box 1907
Nicosia, Cyprus.
Tél. : 42 21 95, 42 22 04
Fax : 02 - 49 31 55.

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՓՐ. ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ
ՀՑԴ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՏԱՆԵԿԱՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Տէսիլի մասնաճիւղերը
կը կազմակերպեն

★ ——— ★ ——— ★

Մեծ Դաշտահանդէս մը

★ ——— ★ ——— ★

Նուիրուած Խանասորի յաղթանակին
Կիրակի, Սեպտեմբեր 10
ժամը 11-էն սկսեալ
Տէսինի «Centre aéré»ի մէջ
ԱՐՄԷՆԻԱ. Նուագախումբի մասնակցութեամբ:

Պիւֆէ - խմիչքներ - խաղեր

Անձրեւի պարագային, խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը:

PELERINAGE ANNUEL

1954 ——— 1995
41ème ANNIVERSAIRE
1954 ——— 1995

SAINT GREGOIRE
A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՈԻԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du
Conseil Diocèsain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN*
célébrera la messe à 10 heures 30
en présence du
Clergé de Tallard et de ses environs

La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont
dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN

à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :

— *Marseille :* Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine :* Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont :* Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51

Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :
Aller-retour et repas compris.. 200 F.
Aller-retour seul ..... 100 F.
Repas seul ..... 100 F.

ԿՈՉ

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք բոլոր Հայերուն, որոնք իրենց ընտանեկան յարկէն ներս ունին Մեծ եղեռնէն վերապրողներ, եւ կամ իրենց դրացիներուն կամ բարեկամներուն չըջանակէն ներս կը ճանչնան այդպիսիները, որ հաճին անմիջապէս կապ հաստատել Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատան հետ,
հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70
տալով վերապրողին անունը, մականունը, հասցէն եւ հեռաձայնի թիւը:

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե'ս. վաճառքի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վաճառքեան:

RENTRÉE 95

Où inscrire votre enfant ? Pensez à :

L'ECOLE HAMASKAINE

Etablissement sous contrat
Enseignement bilingue arménien - français

- Classes à petits effectifs
- Suivi des études personnalisé pour chaque élève
- Avantage de présenter l'arménien en LV1 et en spécialité (coefficient 7 ou 8)

Inscriptions ouvertes sur rendez-vous.

Adresse 185, chemin des sables jaunes
13012 Marseille
tél : **91 93 75 25**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Հայաստան հեռաձայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (էոտ)՝ 374 (փոխանակ 7-885-ի) յաւելեալ՝ 2 երեանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝ 19 (Ֆրանսայի պարագային անուղղակի) ապա՝ 374-2 եւ թիւը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Վ.ո.ւ. Վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին

մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ
Փօլ Պաղտատլեանի

— ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ —

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ 80 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»

(Ծաղկախաղ 50-ամեայ հաւատարմագիրներ) 120 ՖՐ.

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր., հատոր վլուխ:

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ «ԵՐԵՒԱՆ»Ի ԽՄԲԱԳԻՐ ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԹՈՓԱԼՊԱՇԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԳԱՂՈՒԹԸ ՈՐ ԿԸ ՁԱՆԱՅ ՎԵՐԱԳՆԵԼ ԻՐ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Համայնավար կարգերու անկումէն ետք Սփիւռքի կեդրոնները առաւելագոյն չափով Հայաստանի սեւեռած իրենց հետաքրքրութենէն եւ ուշադրութենէն շատ ժլատօրէն բաժին հանեցին - եթէ հանեցին - արեւելեան Եւրոպայի հայկական գաղութներուն որոնք եւս կը վերապրէին իրենց ազատութիւնը, կը վերադառնային Արեւմտահայաստանի մնացորդացի «քնականոն» կեանքին: Այսպէս, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ ու նաեւ Հունգարիոյ Լեհաստանի, նոյնիսկ Եուկոսլաւիոյ հայութիւնները մոռած էին վերակազմաւորման, իրենք զիրենք եւ Սփիւռքի մնացեալ գանգուածը վերադաւանելու շրջան մը: Այս վերադարձը կ'ըլլար մշակութային, տնտեսական, հաւատքի ու այլ մարզերու մէջ 70 տարուան ընթացքին յիշեալ հայութիւններէն պահուած նուազագոյնի մը հիմերով· պէտք էր վերականգնեցնել մոխրացած արժէքներ, տէր կանգնիլ անոնց, մշակել ու զօրացնել զանոնք, աննկցմով չինելու համար վազուան պուլկարահայուն, ռումանահայուն, լեհահայուն կեանքը:

Ու կարելի չէ այսօր, ընդհանուր առմամբ, ըսել թէ Սփիւռքի տուն -- տեղ եղած գաղութները նեցուկ եղան կամ ձեռք երկարեցին իրենց այս եղբայրներուն որոնք վերադառնուած ազատութեան հետ կը վերադառնային հայութեան: Անոնք հիմա երեք - չորս տարիէ ի վեր իրենց ուժերով կը ջանան յաջողիլ այդ վերադարձը: Այս կարգի զարգացումներու նախանձախնդիրը հաղուագէպ ազգայիններու այդ երկիրներէն ղրկած պարբերական թղթակցութիւնները ու տեղական մամուլի թիւերը տակաւ ձայնով մը կը խօսին վերադարձներու անոնց առօրեայէն. աւելի կենդանի, անմիջական յարաբերութեան ազդակ կ'ըլլան, անոնցմէ զատ, պատահական այցելուներ այդ երկիրներէն: Յատկապէս երբ անոնք առընչուած ըլլան հայութեան սա կամ նա ոլորտին:

Այսպէս եղաւ հանդիպումը Սոֆիայի «Երեւան» շաբաթաթերթին երիտասարդ խմբագիրներէն Տիկին Վարդանոյշ Թոփալպաշեանի հետ որ վարիչեան արձակուրդի իր սուղ ժամանակէն ամենայն առատաձեռնութեամբ բաժին յատկացուցած էր հայկական «ճակատ»ին: Իրեն հետ ծաւալուն զրոյց մը առիթ եղաւ նշմարելու ճիշդ հիմերով կազմակերպուելու մտահոգութեան ու ջանքին տէր զաղութի մը պատկերը: Այդ զաղութը, ինչպէս անոր ներկայացուցիչը իր անձին օրինակով կը վկայէր, ամէն ճիգի յանձնառու է ապագայ սերունդներուն առջեւ նոր չրջանի մը անվրէպ սկիզբ տուղի յատկանիշով ներկայանալու համար: Շատ ու չատ ժուռրութիւններու պէտք է կուրծք տալ հասնելու համար այդ յաջողութեան· պէտք է կազմակերպել եկեղեցին, զպրոցը, մամուլը եւ արդիւնաւոր աշխատանքի բնականոն նուազագոյն պայմանները ստեղծել վերակազմեալ զանազան կազմակերպութիւններու: Մտայնութիւններու, նպատակներու արմատական փոփոխութեան քով, կան ունելի գործնական բաներ: Դպրոցները ուսուցիչի, դասագիրքի հարցեր ունին. կան խորհրդարանին դասական ուղղագրութեան անցնելու ժուռրին, այլ խիստ զայլին պարտաւորութիւնները. հայութեան միւս հատուածներուն հետ յարաբերուելու բարդ խնդիրը· իր պարտադրութիւններուն հետ, նիւթական ապահովութիւն երաշխաւորող պետական հովանաւորութիւնը թօթափած, ազատ մամուլ ըլլալուն յարուցած դժուարութիւնները, եւայլն: Ու այս բոլորին որպէս կռուան, պուլկարահայ գաղութը ունի իրմէ խլուածին վերատիրացողին զայն ամէն գնով պահելու կամքը: Իր ղպրոցն է, մոքի լոյսն ու այդ կամքն վճարելու «ազատութեան շատ բարձր գինը» ինչպէս կ'ըսէ Վ. Թոփալպաշեան:

***

Հ. - Ինչ է ներկայի թիւը Պուլկարիոյ հայ գաղութին ու ինչ կեդրոններու մէջ խտացած է ան առաւելաբար:

Պ. - Գաղութին թիւը 15 հազարի չուրջ է· խառն ամուսնութիւններով բաւական մաս մը կորսուած է: Հետաքրքրական երեւոյթ մըն է ան որ այդ 15 հազարը կ'ապրի 14 - 15 քաղաքներու մէջ: Ամէնէն բազմամարդը Փլովտիւն է 5·5 - 6 հազարով, յետոյ Սոֆիան՝ չուրջ 3 հազարով: Կը հետեւին՝ Պուրկաս, Վառնա, Ռուսէ, Շումէն, եւայլն: Ցունաստանի ու Թուրքիոյ սահմանին մօտ մակեդոնական Պլագոյեւկրաա քաղաքը մեծ մասով խըմբուած են Հայաստանէն եկողներ, նոր համայնք ստեղծելով:

Հ. - Համայնքը ղեկավար ի՞նչ մարմիններ ունի այս խաղաքներուն մէջ:

Պ. - Համեմատաբար կարեւոր կեդրոններու մէջ կան եկեղեկան եւ աչխարհական մարմիններ. իսկ քիչ թիւով Հայերու գտնուած քաղաքները, ինչպէս՝ Շումէն, Սիլիսթր, Խասքովա, Ստարազակորա որոչեցին զանազան մարմիններ չձեւացընել ու ստեղծեցին «Հայ համայնք» կոչուած կեդրոնական մարմիններ: Իսկ մայրաքաղաքին մէջ կայ համակարգումի մարմին մը որ բաղկացած է բոլոր կազմակերպութիւններէն, եկեղեցական վարչութիւններէն, զպրոցներէն, թերթերէն:

Հ. - Քանի որ Սփիւռքի մէջ, դժբախտաբար, տակաւին եկեղեցին է համայնքի գլխաւորողը, սկսինք անկէ· քանի՞ եկեղեցի ունի պուլկարահայութիւնը եւ ի՞նչ է անոնց վիճակը:

Պ. - Պուլկարիոյ մէջ նոր օրէնքով մը խորհրդային չրջանին զրաւուած համայնքապատկան կալուածները վերադարձուեցան: Այդ կալուածներուն չնորհիւ, այսօր ամէնէն բարւոք վիճակը եկեղեցիները ունին ու բոլորը օգնութիւն կ'ուզեն անոնցմէ: Եկեղեցիները ունին իրենց թեմական խորհուրդները: Եկեղեցական չէնքեր կան հին զաղութներուն մէջ, ինչպէս Շումէն ուր անցեալ տարի եկեղեցիին 160-ամեակը նչեցինք, թէեւ քիչ հայ կայ հոն այսօր: Եկեղեցին մնայուն քահանայ ունի, ուրիչ տեղերէ կը հրաւիրեն: Առաջնորդանիստ օրինակ որ եկեղեցիին անուանակոչութեան ոնն է, դժուարութիւն կ'ունենան քահանայ ճարելու:

Եկեղեցի ունին Սոֆիա, Փլովտիւ, Վառնա, Պուրկաս, Ռուսէ: Բոլորին հովիւներն ալ աչխոյժ աչխատանք կը տանին համայնքի կեանքին մէջ: Կրօնական նիւթերու մասին դասախօսութիւններ ալ կուտան: Մենք եկեղեցի չենք մտներ այնքան, որքան եկեղեցին մտած է համայնքի կեանքին մէջ:

Կան համայնքներ ալ որոնց եկեղեցիները քանդուած են: Անոնք կը ջանան հոգ ունենալ որպէսզի եկեղեցի կամ գոնէ մատուռ մը կառուցանեն: Առաջին յաջողութիւնը ունեցան Ստարազակորայի Հայերը, տիրանալով աղօթարանի եւ ակումբի: Նոյնը կը փորձեն ընել Փազարճըք ու Սլիվէն ուր փոքր, բայց լաւ աչխատող զաղութ կայ:

Հ. - Կրօնքին հանդէպ կա՞յ արթնցած հետաքրքրութիւն:

Պ. - Այո: Օրինակ, ուսուցիչներ այսօր իրենց դասարանները կիրակի եկեղեցի կը տանին: Բայց պէտք է ըսել որ արդեւքը մեծ վնաս բերաւ: Երիտասարդները հեռացան հաւատքէն: Այսօր եկեղեցի կ'երթան երբ տօնական օր է: Կ'երթան նաեւ որպէս միջոց օտարութեան դէմ: Ատոր քով, աւելցած է մկրտութիւններու, պսակներու թիւը:

Հ. - Իսկ ի՞նչ է կազմակերպութիւններու պատկերը:

Պ. - 1989-էն ետք վերակազմուեցան Հ.Օ.Մ.-ը, Հ.Մ.Ը.Մ.-ը: Առաջինը նախ կազմուեցաւ Փլովտիւ, ապա Սոֆիա. մանաւանդ ունի Վառնա, Պուրկաս, Ռուսէ: Մեր կիներուն մեծ մասը կ'անդամակցի անոր: Ունի նաեւ համակիրներ:

Հ. Մ. Ը. Մ.-ը ունի սկաուտները, պատանիները, նոյն քաղաքներուն մէջ: Երիտասարդները համախմբելու նպատակով ստեղծուեցաւ. դէմ կենալու համար անոնց կորուստին: Ձամբաններու մէջ կը հաւաքուին, իրարու կը ծանօթանան, կապեր կը հաստատուին:

Հ. Բ. Ը. Մ.-ը նախ վերակազմակերպուեցաւ Սոֆիա, յետոյ Փլովտիւ եւ Վառնա: Հոն կարեւոր աչխատանք կը տանի Սեւուա Սեւան, Հայու անունը լաւ տեղ դարձնելու համար, երաժչտական, դրական մարզերուն մէջ: Կարելի է ըսել որ Հ.Օ.Մ.-ը աւելի ներհայկական ներկայութիւն է, իսկ Հ. Բ. Ը. Մ.-ը մակարդակի հետամուտ է մչակութային մարզի մէջ:

Կը չարունակէ գործել «Երեւան» կազմակերպութիւնը· Սոֆիայի մէջ ունի իր թատերախումբը ուր կը հաւաքուին երիտասարդները: Ունի նաեւ 70 80 տարուան երգչախումբ մը:

1988-էն ետք հիմնուեցաւ «Հայէ» միութիւնը Սոֆիայի մէջ: Հոն կը գործէ նաեւ Հայ Դատի յանձնախումբը որ Պոլիկ Մեսրոպի զեկավարութեամբ հայկական նոր պատմութեան խնդիրներով կը պարզ:

Փլովտիւի մէջ «Համազգայինը» ունի «Արեւ» պարախումբը, թատերախումբ եւ երգչախումբ:

Ունինք «Պուլկարիա - Հայաստան միութիւն»ը թէ՛ հայ, թէ՛ պուլկար մասնակիցներով:

Փլովտիւի մէջ Սարգիս Պալթայեանի անունով, անոր հարազատները հիմնած անուն են երաժչտական տարեկան փառատօն մը որուն միջոցով Հայերը, հայ արուեստը եւ հայ արուեստագէտները կը ծանօթանան Պուլկարներուն:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱԻԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱԻԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ի.Ը.

«Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» փայլուն ճակատագիր մը ունեցաւ: Այս գործը քանիցս ներկայացուեցաւ Մխիթարեան Սանուց Միութեան բեմին վրայ մինչեւ որ ամառը վրայ հասաւ: Յաջորդ ձանապարհին դարձեալ բախմաթիւ անդամները պիտի ներկայացուէր այս անդամ Սիրարփի Աճէմեանի ու Գէորգ Գասպարեանի դերակատարութեամբ: Գասպարեան տարբեր մեկնաբանութիւն մը պիտի բերէր խաղին: Թատերախաղը, այսպէս, երկու տարբեր բեմադրութիւններու ընդմէջէն, մրցանիչ մը պիտի կոտրէր ներկայացումներու թիւով: Յատաչխակ տարի յանդիման պիտի մնայի, պիտի լսէի որ այս թատերախաղս դնահատանքի պիտի արժանանար Պէյրութի «Անահիտ» Գրքական Մրցանակի կողմէ: Շատ պիտի զարմանայի: Իմ գործս ի՞նչպէս գացած էր մինչեւ Պէյրութի ու մրցանակի արժանի նկատուած էր Ս. Վրացեանի ու Գրիգոր Շահինեանի նման երկու յայտնի անուններու ղեկաւորած ժիւրիին կողմէ:

Ես երբեք պիտի չմոռնամ որ Թատերախաղը զլուխ - գործոց մըն էր: Անիկա մեր հանրութեան հաճելի եւ ժողովրդական կատակերգութիւն մը հրամցնելու համեստ փորձ մըն էր: Նաեւ փորձ մը ինձի համար՝ դուրս զալու պատմուածքներուս հոդեբանական ծանր մթնոլորտէն: Այնպէս որ երկու - երեք տարի վերջ, 1962-ի Յունիս ամսուան մէջ չատ պիտի զարմանայի «Ժամանակ» թերթի մէջ կարդալով «Իսթանպուլի համալսարանի իրաւարանական ֆաքիւլթէի ասիսթաններէն» Գէորգ Աճէմեանի մէկ յօդուածը, որուն մէջ երիտասարդ ու խոստմնալից իրաւաբանը սպանիչ քննադատութեան մը կ'ենթարկէր իմ թատերախաղը, պայթազատելով Զաւէն Պիպէոեանի «Անկուտի Սիրահարներ» վէպին հետ: Գէորգ Աճէմեան, որ ձախակողմեան մտածողութեան սխոյեան մըն էր այդ չրջանին եւ ուչադրութիւն կը զրաւէր թուրք իրաւարանական չրջանակի մէջ իր յաղողութիւններով, Զաւէն Պիպէոեանի վէպին արժանիքները դովելու համար չարունակ վար կը զարնէր «Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» թատերախաղս: Պատճառը յայտնի էր: Պիպէոեան ընկերային փելլուսոփայութեան մէջ զաղափարակից կը նկատուէր իրեն, իսկ ես քաղքենի մը կը նկատուէի իր կողմէ: Պիպէոեանին գործը իրապաչտ էր, իմս իրապաչտ չէր: Իմս հասարակ էր, Պիպէոեանինը չէր: Պիպէոեանին վէպին հերոսները մեր մարդիկն էին, իմ թատերախաղիս հերոսները մեր մարդիկը չէին: Պիպէոեանի գործը «յառաչադէմ» էր, իսկ իմ թատերախաղս «յետադէմ»: Եւ դեռ ինչո՛ր: Երիտասարդ խրատաբան Գէորգ Աճէմեան, Զաւէն Պիպէոեանի գործը դրուատելու համար Պիպէոեանի կողմէ իսկ այնքան դնահատուած իմ թատերախաղս կը լլլըճէր, կարծես պարտք մը վճարելու համար այն դաղափարախօսութեան, որուն հետեւորդն էր:

Այսպէս կամ այնպէս, թատերախաղ մը որ իմ ապագայ ծովածաւալ գործիս մէջ պիտի դրաւէր համեստ տեղ մը, 1959-ի եւ 1960-ի այդ փոթորկոտ ամիսներուն երջանկացուցած էր զիս, բաւարարութիւն պատճառելով նաեւ հարիւրաւոր հանդիսականներու: Խթանած էր իմ մէջ գրելու ու առեղծագործելու փափաքը: Ես գրիչը միչտ ձեռքիս մէջ պիտի պահէի այլեւս եւ ո՛չ մէկ ուժ պիտի կարենար զիս պաղեցնել դրականութենէ ու աւելի վերջ ալ մամլոյ աչխատանքէ:

Գրական մեր հաւաքոյթները, որոնք սկսած էին 1955-ին Սուատիյէի մեր ամարանոցին մէջ, կը չարունակուէին նոյն խանդով, դրականութեան հանդէպ նոյն պաչտամունքով: Մենք՝ Զահրատ, Խրախունի, ես, Ֆէրճեան, տակաւ՝ Արսէն Ճանեան, երբեմն Սեդա եւ Պետրոս Զօպանեանները, աչխարհի ամէնէն երջանիկ մարդիկը կը դառնայինք երբ կը մէկտեղուէինք գրական հաւաքոյթով մը: Այդ երջանկութիւնը կը կրկնապատկուէր երբ մեր հաւաքոյթներուն պարբերաբար կը մասնակցէին նաեւ Յակոբ Մնձուրիի կամ Յակոբ Մարթթաեանի նման պաչտելի երէց մտաւորականներ: Մեր կուրծքը հպարտութեամբ կ'ուռէր ամէն անգամ որ նոր գործեր կը հրատարակէինք «Մարմարա» Գրական Էջերուն մէջ: Ես մէկ կողմէ գրական ու զեղարուեստական հարցերը, տիրանալով աղօթարանի եւ ակումբի: Նոյնը կը փորձեն ընել Փազարճըք ու Սլիվէն ուր փոքր, բայց լաւ աչխատող զաղութ կայ:

Հ. - Կրօնքին հանդէպ կա՞յ արթնցած հետաքրքրութիւն:

Պ. - Այո: Օրինակ, ուսուցիչներ այսօր իրենց դասարանները կիրակի եկեղեցի կը տանին: Բայց պէտք է ըսել որ արդեւքը մեծ վնաս բերաւ: Երիտասարդները հեռացան հաւատքէն: Այսօր եկեղեցի կ'երթան երբ տօնական օր է: Կ'երթան նաեւ որպէս միջոց օտարութեան դէմ: Ատոր քով, աւելցած է մկրտութիւններու, պսակներու թիւը:

Հ. - Իսկ ի՞նչ է կազմակերպութիւններու պատկերը:

Պ. - 1989-էն ետք վերակազմուեցան Հ.Օ.Մ.-ը, Հ.Մ.Ը.Մ.-ը: Առաջինը նախ կազմուեցաւ Փլովտիւ, ապա Սոֆիա. մանաւանդ ունի Վառնա, Պուրկաս, Ռուսէ: Մեր կիներուն մեծ մասը կ'անդամակցի անոր: Ունի նաեւ համակիրներ:

Հ. Մ. Ը. Մ.-ը ունի սկաուտները, պատանիները, նոյն քաղաքներուն մէջ: Երիտասարդները համախմբելու նպատակով ստեղծուեցաւ. դէմ կենալու համար անոնց կորուստին: Ձամբաններու մէջ կը հաւաքուին, իրարու կը ծանօթանան, կապեր կը հաստատուին:

Հ. Բ. Ը. Մ.-ը նախ վերակազմակերպուեցաւ Սոֆիա, յետոյ Փլովտիւ եւ Վառնա: Հոն կարեւոր աչխատանք կը տանի Սեւուա Սեւան, Հայու անունը լաւ տեղ դարձնելու համար, երաժչտական, դրական մարզերուն մէջ: Կարելի է ըսել որ Հ.Օ.Մ.-ը աւելի ներհայկական ներկայութիւն է, իսկ Հ. Բ. Ը. Մ.-ը մակարդակի հետամուտ է մչակութային մարզի մէջ:

Կը չարունակէ գործել «Երեւան» կազմակերպութիւնը· Սոֆիայի մէջ ունի իր թատերախումբը ուր կը հաւաքուին երիտասարդները: Ունի նաեւ 70 80 տարուան երգչախումբ մը:

1988-էն ետք հիմնուեցաւ «Հայէ» միութիւնը Սոֆիայի մէջ: Հոն կը գործէ նաեւ Հայ Դատի յանձնախումբը որ Պոլիկ Մեսրոպի զեկավարութեամբ հայկական նոր պատմութեան խնդիրներով կը պարզ:

Փլովտիւի մէջ «Համազգայինը» ունի «Արեւ» պարախումբը, թատերախումբ եւ երգչախումբ:

Ունինք «Պուլկարիա - Հայաստան միութիւն»ը թէ՛ հայ, թէ՛ պուլկար մասնակիցներով:

Փլովտիւի մէջ Սարգիս Պալթայեանի անունով, անոր հարազատները հիմնած անուն են երաժչտական տարեկան փառատօն մը որուն միջոցով Հայերը, հայ արուեստը եւ հայ արուեստագէտները կը ծանօթանան Պուլկարներուն:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

վերլուծումներ պրի կ'առնէի, մէկ կողմէ ալ հետզհետէ կը սառնձնէի հրապարակալ ուած բոլոր նոր գիրքերը դրախօսելու ու վերլուծելու ծանր պարտականութիւն մը, զոր սիրով եւ խանդավառութեամբ կը կատարէի: Յաջորդող տարիներու ընթացքին գրեթէ պիտի չզբաղուի գիրք մը, որուն մասին գրախօսութիւն մը գրած չըլլամ: Այդ շրջանէն իսկ կը հաւատայի որ իրաւ մտաւորականը կամ գրագէտը իրաւունք չունէր զբաղելու միայն իր սեփական գրականութեամբ, ան պարտաւոր էր նաեւ գրականութիւն ընել ուրիշներու գրականութեան մասին:

Ռ. Հ.

ՃԵԳՈՒՄ ՄԸ

Յօդուածագրքիս մէկ հատուածին մէջ նախադասութիւն մը կայ պատճառած է թերթիս նախկին խմբագրապետ և սրտոնատէր Պ. Պետրոս Զօպեանին: Գրած էի խառն Սանուց Միութեան մէջ տարբուած աշակերտական հանդէսի մը առթիւ Կոպէլեանի կողմէ հրատարակուած քնարգասական յօդուածի մը մասին: Գրած էի նաեւ որ «Պետրոս Զօպեան, որ այդ յօդուածը հրատարակած էր առանց կարդալու, յաջորդ օր կացութիւնը փրկեց» քրնիկ մը ստորագրելով: Արդ՝ Պր. Զօպեան ինծի դիտել կուտայ որ ես պինգը նուագացած եւ համբակ խմբագրի վերածած կ'ըլլամ, երբ կը գրեմ թէ ան յօդուածը հրատարակած է առանց կարդալու, տիկա ճշմարտութիւնն չէ, ինք յօդուածը կարդացած է եւ գայն հրատարակած է յարգելու համար իր յօդուածագրին կարծիքի ազատութիւնը: Յաջորդ օր ալ իր կարծիքը յայտնած է:

Ես այս երկար յօդուածաշարքը գրի կ'առնեմ գլխաւորաբար հիմնուելով այդ շրջանի օրագրութիւններուս վրայ: Կըրնայ ըլլալ որ սխալ մը սպրդած ըլլայ: Ամէն պարագայի, ես որ աւելի քան 25 տարիէ ի վեր կը կատարեմ խմբագրապետի պաշտօն, կրնամ պնդել որ գրածիս մէջ նախատական արտայայտութիւն չկայ, խմբագիր մը կրնայ երբեմն յօդուածներ հրատարակել առանց կարդալու, պարզապէս վստահելով իր յօդուածագիրներուն եւ աշխատակիցներուն: Ես իմ կարգիս, որեւէ անպատեհութիւն չեմ տեսներ ըսելու որ երբեմն կը վստահիմ իմ աշխատակիցներուս ու գործակիցներուս ու կը հրատարակեմ յօդուածները՝ առանց կարդալու: Ո՞վ կրնայ պնդել թէ ծովածաւալ էջերով օրաթերթերու ու պարբերաթերթերու այսօրուան պատասխանատու աւագ խմբագիրները կրնան նախապէս կարդալ իրենց բոլոր հրատարակածները:

Ամէն պարագայի կը ցաւիմ պատահած վրիպին համար եւ այս քանի մը տողերով արձագանգ կը հանդիսանամ Պր. Պետրոս Զօպեանի ճղռումին:

ԿԱՍՊԻՑ ԾՈՎՈՒՆ ՔՄԱՑՔՆԵՐԸ

Կասպից ծովը կոտրախնճոր է Ազրբեջանի ու անոր սահմանակից երկիրներուն՝ Թիւրքմէնիստանի, Ղազախստանի եւ յատկապէս Ռուսաստանի միջեւ, քարիւղի իր պաշարներով: Ան նաեւ օրակարգի նիւթ է բնապահական չարժումներու, ջուրի իր մակերեսին բարձրացման պատճառով: Վերջերս Մոսկուայի մէջ դումարուած «Կասպից ծով - 95» միջազգային ժողովին մասնակիցները մտահոգութիւն յայտնած են այդ երեւոյթին համար: Ջուրերու բարձրացումը թէ՛ լճափնեայ բնակչութեան համար իսկական ապտ մըն է եւ թէ կրնայ բնապահական լուրջ փորձանքի մը պատճառ ըլլալ:

Այցեալ գարու վերջաւորութեան սկըսած էր հակառակ երեւոյթը ու ջուրերու մակարդակը կը ցածնար. 1978-ին ընդհանուր զարմանքի պատճառ ըլլալով մակարդակը սկսաւ բարձրանալ, տարեկան 13 սմ. միջինով: Աւելի ստիճանաբար ջրամոյն կ'ընէ ենթակառոյցներ ու չէնքեր, մասամբ կամ ամբողջովին: Մինչեւ այսօր ջուրերու տակ մնացած են ռուսական գիւղեր, քաղաքներ, կոյուղիի ցանց մը, երկաթուղիի 25 քիլոմեթրնոց հատուած մը, աւելի քան 50 հազար հեկտար ոռոգելի հող, նաւթահորեր, օդերեւութաբանական կայաններ: Խօսելով միայն Կասպիսկ քաղաքին մասին, պէտք է ըսել որ անոր 90%-ը արդէն ջրամոյն եղած է ու թումբերը քանդուած են: Մասնադէտներու կարծիքով, քաղաքը 2000 թուականին ամբողջովին ջուրերու տակ մնացած պիտի ըլլայ: Ջրակայանը որ նոյնպէս ծովամոյն է, շրջանի բնակավայրերուն ուժանիւթի գլխաւոր աղբիւրն էր:

Ջուրերը որքան կը բարձրանան, պըրպրտողները այնքան աւելի ապականող մասնիկներ կը գտնեն անոնց մէջ, ինչպէս՝ քարիւղէն ձեռք ձգուած նիւթեր, միջատասպան դեղեր, ֆէնոլ կամ արսէնիք, որոնց քանակութիւնը տասնապատիկ կը գերազանցէ ընդունելի համեմատութիւնը:

Կատարուած ուսումնասիրութիւններու համաձայն, ջուրերու բարձրացումը հետեւանք է գլխաւորաբար կլիմայական փոփոխութիւններու: Գետերու ջուրի քանակութիւնը ուղղակի կապ ունի մթնոլորտային երեւոյթներու հետ: 1978 -- 1993 անոնք տարեկան 50 միլիառ խորանարդ մեթր աւելի ջուր հոսեցուցած են, քան այն որ կը չոգիանայ Քարապօղազ

ՓՈՔՐԻԿ ԲԻԻԶԱՆԴԻՈՆ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՐԱՒԸ

Վերդոնի շրջանը ծանօթ է լեռնագնացներու նեղ շրջանակներուն մէջ. Ֆրանսայի հարաւը, Ալպեան լեռնաշղթային եզրին զանուող այս գաւառը նամանաւանդ ճանչցուած է Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին ժամանակ հոն տեղի ունեցած հերոսական մարտերով: Հազար մերթ բարձրութեան վրայ գտնուող իր բազմաթիւ հովիտներն ու անտառները ապահով ապաստաններ եղած են չատերուն համար:

Այսօրեղ Թայիսի քարայրներուն մէջ, ապրած են նախնադարեան առաջին համայնքները: Աւելի ուշ, խուսափելու համար զանազան նուաճողներուն արշաւանքներէն, նոյն այս բարձունքներուն վրայ յաճախ հաստատուած են Ռոն գետի հովիտէն վտարուած ցեղախումբեր: Շըրջանը դարեր չարունակ ապաստանարան մը եղած է նաեւ չատ մը տարագրեալներու: Սերունդներ յետոյ, չատ մը ընտանիքներու մէջ գիւղ վառ կը մնայ ԺԴ. դարու աւազակապետ Մանտրէնի յիշատակը:

Վերդոնը ոչ միայն տարագրեալներու կամ մարտիկներու երկիր մը եղած է, այլեւ բազմաթիւ մենակեացներու, ճըգնաւորներու:

Այս աւանդութեան մասին կը վկայեն, այժմ ամայացած, բազում մենաստանատներ որոնց հետքերը կարելի է տեսնել գրեթէ ամէնուրեք: Բովանդակ երկրին մէջ եւ Ֆրանսայի սահմաններէն դուրս անգամ ծանօթ էր օրինակի համար «Սուրբ Անտոն Մեծի» վանքը: Այստեղ դարեր առաջ Կոստանդնուպոլսէն բերուած էին, ըստ աւանդութեան, նոյնանուն հրաշագործ Ղպտի սուրբին աճիւնէն մասունքներ:

Յենլով հինաւուրց այս աւանդութեան 1978-ին քանի մը ուղղափառ եկեղեցականներ կ'որոչեն այս շրջանին մէջ հաստատուիլ վարելու համար վանական կեանք մը: Comble-Laval-ի հոյակապ հովիտին խորքերը հասնելով անոնք կը հիմնեն «Սուրբ Անտոն Մեծի» մենաստանը, Աթոս լերան Սիմէոնա - Փեթրայի վանքին հովանաւորութեան տակ: Սէն - Լօրան - ան - Ռուայեանի մօտ գտնուող այս վանքը այսօր Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունեցող տասնըերկու ուղղափառ վանքերէն մէկն է որոնց կէսը կուսանոցներ են:

Վանքը կը հաչուէ տասնեակ մը հոգեւորականներ որոնք անխափան օրուան ընթացքին կը կատարեն բոլոր արեւելեան եկեղեցիներուն հասարակաց արարողութիւնները: Առաւօտեան ժամը 5-ին կը կատարուին «Գիշերային» եւ «Առաւօտեան» ժամերգութիւնները որուն կը յաջորդէ Սուրբ Յովհաննէս Ոսկերերան Հայրապետին սահմանած ձեւով պատարագը: Հուսկ «Ճաշու», «Երեկոյեան» եւ «Խաղաղական» ժամերգութիւնները:

Բիւզանդական ոճով կառուցուած եկեղեցիին դմբեթը զարմանք եւ նոյնիսկ չփոթութիւն կրնայ պատճառել պատահական այցելուին: Տեսարանը իրօք եզակի է, մեծ բծախնդրութեամբ յարգուած են եկեղեցաշինութեան բոլոր կանոնները՝ Սրբավայրը զարդարուած է հոյակապ որմնանկարներով կամ սրբանկարներով (իկոններ): Սովորական զանգերուն հետ մէկտեղ կ'օգտագործուի նաեւ «Սիմանտրան» այսինքն՝ փայտեայ տախտակը:

Պուտ մը Արեւելք է կարծէք որ այցելուին առաջ կը յայտնուի: Սեւ սքեմներ ու փակեղներ հագած վանականները բոլոր «տեղացիներուն» արդէն ծանօթ են եւ անոնց համակրանքն ու յարգանքը կը վայելեն: «Դուբսէն» եկողին համար այս վանքը կրնայ «տարաշխարհիկ» (exotique) երեւոյթ մը ըլլալ, սակայն իրողութիւնը բոլորովին տարբեր է անշուշտ ուղղափառ եկեղեցւոյն պատկանող զանազան համայնքներու անդամներուն համար: Հոգեւոր հաստատութեան հիւրատունը յաճախ կ'ընդունի խոհումի եւ աղօթքի ծարաւ հաւատացեալներ: Անոնք ծագումով յոյն, ֆրանսացի, ռուս կամ այլ ազգի են, կուգան Ֆրանսայի չորս ծագերէն եւ երկու սեռերուն կը պատկանին:

Վերջապէս, Կրընոպլէն, Վալանսէն կամ Ռոմանէն եկած հարիւրաւոր այցելուներու համար Վերդոնի լեռներուն վրայ բազմած այս «փոքրիկ Բիւզանդիոնը» կրնայ մէկ օրուան հոգեւոր եւ մշակութային հսկայական փոփոխութեան առիթ ըլլալ:

Հայը Բլազիզիտ, վանահայրը, նոյն հանդարտ նայուածքով ու ժպիտով կ'ընդունի բոլոր ուխտաւորները, անխտիր, ըլլան անոնք ուղղափառ, կամ ոչ: Ան իր հոգեւոր եղբայրներուն հետ որդեգրած է Թէոդորոս Ստուտացիին խօսքը թէ «վանական է այն անձը որուն նայուածքը, իղձերը եւ ծառայութիւնը դարձած են դէպի Աստուած եւ հաշտ ըլլալով Աստուծոյ հետ պատճառ կը դառնայ բոլորին հաշտութեան»:

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Վանքին հասցէն. -

Monastère St. Antoine le Grand
Font de Laval,
26190 Saint Laurent En Royans.

ԼՕՐԸՆՍ ՏՐՈՒԷԼ

ՊՐՈՍՓԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

ներածական՝ գործու կզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱՒՔ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Աւելի ուշ ամէնքս կը հաւաքուինք այդ պին իչխող բարձրութեան վրայ, ճակատամարտ մը դիտող ապանեղ ոչխ դիչերապահեսա կրող մեր առնէրը չրջապատած: Արեւաչող զառիվայրերուն վրայ՝ ղլխուն լաթ կապած կիները, չնորհալի չարժումներով մէկ որթատունկէն միսը կ'անջնին, երկար ճիւղերը կեռ դանակով կը կտրեն, իսկ բազուկի մեծութեամբ կարմիր ռոքոլայի ոզկոյզները կը դետեղեն կողովներուն մէջ:

Չրթենիի մը չուքին տակ լաթեր փռած են գետինը եւ իւրաքանչիւր կին իր տակաւ գունագեղ բեռով դէպի հոն կ'ուղղուի: Կողովները բեռցած երկու էշ անտարբեր կանգնած՝ ճանճերը կը քչեն իրենց պոչով: Այդեկութքի այս առաջին օրը ամէն ինչ մեծ արագութեամբ կ'իրականանայ: Կոմսը անձամբ կը հսկէ:

Հիմա որ այդեկութքին կապակցութեամբ Կոմսին սիրտը հանդստացած է, տան քովի բացօթեայ ծածքին տակ կը հաւաքուինք սուրճ խմելու եւ առտուան մնացեալ մասը հոգեչահ խօսակցութեամբ անցընելու համար: Բոլքին իր սրինգը կը չրւչրւացնէ: Հետեւողական երթուդարձով՝ էշերը հետզհետէ կը փոխադրեն խաղողը, որ նոյն ինքն Նիկոյի ուշադիր հսկողութեան տակ վայրէ մեծ տակառին մէջ կը պարպեն: Կոմսը հանդիստ չի կրնար նստիլ մինչեւ որ ամէն բան անձամբ կարզադրէ եւ իր աչքերով ըստուգէ:

-- Նիկոն հրաչալի տղայ է, - կ'ըսէ: - Զկարծէք թէ առաջին հանդիպած անձդ խաղող կրնայ ճզմել: Ոչ: Նիկոն կզզիի ջուրին պէս անխառն է: Զկարծէք թէ ոտքով խաղող ճզմողը դինիի որակին վրայ չազդեր: Հաղորդակցութիւն մը կայ ճըզմողի ոճին, վարպետութեան, հոգեվիճակին եւ պատրգն ստացուած արդիւնքին միջեւ: Գեզպրիատական իրաւահետգման հարց է: Ո՛չ, տոքթոր, գիտական հովեր առաջ այդպէս հեղնական ժպտիլը օգուտ չունի: Դիւրաւ կրնայինք մեքենայով ճզմել. եւ ա՛յն ատեն պիտի տեսնէիք թէ իմ ոռքոլաս ինչի վերածուած է: Նիկոն իր էութենէն բան մը կը փոխանցէ տակառին. այս աչխարհին մէջ ապրող հրեչտակ մըն է ան: Վա՛յ, վա՛յ, յունարէն ասացուածքը երբ անպէրէնի թարգմանես, ի՞նչ տարաչխարհիկ երանգաւորում կը ստանայ:

Ժամը չորսին մեծ տակառը լեցուած է: Պատրգի գուտ տեւ դէպին տակէն՝ խաղողի հիւթը տակաւ կը սկսի կաթկթիլ կոպիտ ծորակէն: Կոմսը չափազանց չղազդիտ է, որովհետեւ ճզմելու գործողութիւնը սկսելու պահը հասած է: Նիկօ ըբրհորին կից աւազանին պաղ ջուրով ոտքերն ու սրունքները կը լուար: Այժմ՝ գիսաերուն վրայ կապուած սպիտակ չապիկ մը միայն հագած՝ դէպի տակառը կը յառաջանայ: Վեր մագլցած պահուն, իր տրժդոյն դէմքը վերացած արտայայտութիւն մը ունի: Սպիտակ ոտքերը պահ մը կախուած կը մնան արեւի լոյսին տակ, ապա կ'անհետանան: Կոմսը յուզումէն խեղդուած ձայնով կ'ըսէ.

- Միաքդ է, այնպէս չէ՞: Նախկին ձեւով. այնպէս ինչպէս միշտ ըրած ես:

Նիկօ չի պատասխաներ: Կատակ մը լսածի պէս կը ժպտի, գլխով նչան կ'ընէ: Ոտքերը մեղմօրէն կը չարժէ, տակառի յատակին կանգնելիք տեղ մը կը բանայ եւ մինչեւ եղերքը դիզուած խաղողները դէպի հոն քաչելով կը սկսի ճըզմել:

(Շար. 67)

Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան Հրջանի եւ Գանատայի Թեմի Առաջնորդ Տ. Մեսրոպ Արք. Աշճեան եւ Ազգային Վարչութեան Խառն ժողովը սրտի խոր կսկիծով կը գուժեն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի բազմամեայ եւ բազմավաստակ ուսուցիչին, մանկավարժ, գրագէտ, պատմագիրը, բանասէրը եւ մի քանի տասնեակ հատորներու հեղինակ՝

ԲԻԶԱՆԴ ԵՂԻԱԶԵԱՆԻ

(Ծն. 1900, Ատանա)

մահը որ պատահեցաւ Երկուշաբթի, Օգոստոս 28-ի առաւօտեան, Պոսթընի մէջ։

Տան կարգը կը կատարուի Հինգշաբթի, Օգոստոս 31-ի երեկոյեան ժամը 8-ին, Ուաթըրթաունի Կիրակոսեան մեռելատան մէջ։ (Այցելութեան ժամ 6 - 9)։

Ի յարգանս մեծանուն դաստիարակին Ազգային յուղարկաւորութիւն կը կատարուի Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 1-ի առաւօտեան ժամը 11-ին, Ուաթըրթաունի Ս. Աստիսանոս Եկեղեցւոյ մէջ, նախապահութեամբ Առաջնորդ Սրբազան Հօր եւ մասնակցութեամբ Հրջանի Հոգեւորականութեան։ Թաղումը կը կատարուի Մաունթ Օպըրնի գերեզմանատան մէջ։

Խաղաղութիւն իր հոգիին եւ Ս. Հոգւոյ մխիթարութիւնը հանդուցեալի ընտանիքին եւ բոլոր հարազատներուն։

Կը խնդրուի փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնները կատարել Բիւզանդ Եղիայեան Ատուածաբանական բարձրագոյն ուսմանց կրթաթոշակի Ֆոնտին, հէքերը դրելով Ազգային Առաջնորդարանի անուան։

Դիւան
Ազգային Առաջնորդարանի
Արեւելեան Ամերիկայի
եւ Գանատայի

Օգոստոս 28, 1995

Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America
138 East 39th St., New York,
N.Y. 10016 U.S.A.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար։

Օհաննէս Օհաննէսեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Ազատ Պահատուրեան 100 Ֆր. փոխան ծաղիկի։ Կրէկուար Կարմիրեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Հանրի Փափազեան, Տիկին Միշէլ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան եւ Արփինէ Տիւմէճեան 500-ական Ֆրանք փոխան ծաղիկի Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեան 300 Ֆր.։

*
**

Խաղողօրհնէքի առթիւ. - Պր. Կարապետ Թուֆայեան 500 Ֆր., Պաշըպէօյլուքեան ընտանիք 100 Ֆր. եւ մէկ անուն խաղող, Պր. Յարութիւն Գարագէօզեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Գապաքճեան 100-ական Ֆրանք, Աբրահամ Սարգիսեան 200 Ֆր.։

ԿՈՉ

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք բոլոր Հայերուն, որոնք իրենց ընտանեկան յարկէն ներս ունին Մեծ Եղեռնէն վերապրողներ, եւ կամ իրենց դրացիներուն կամ բարեկամներուն չրջանակէն ներս կը ճանչնան այդպիսիները, որ հաճին անմիջապէս կապ հաստատել Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատան հետ,

հեռաձայն. - 91 - 77 - 84 - 70

տալով վերապրողին անունը, մականունը, հասցէն եւ հեռաձայնի թիւը։

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Տէր եւ Տիկին Ժան Պարոնեան,
Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Խաչիկեան,
Պ.Պ. Փիէր եւ Ֆելիքս Պարոնեան,
Իպապէկ եւ Օլիվիէ Խաչիկեան
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն՝

ԲԱԳՐԱՏ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

նախկին ռազմիկ,
պատերազմական գերի 1939 - 45
մահը որ պատահեցաւ 89 տարեկանին։
Թաղումը կատարուեցաւ Էքս - լը - Պէն Օգոստոս 23-ին, մտերիմ շրջանակի մէջ։

97, av. de Saint Simond,
73100 Aix les Bains.

65, rue Jean Jaurès,
92320 Chatillon.

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ
FRANCE 2

Կիրակի, Սեպտեմբեր 3, ժամը 9·30-ին Էջմիածնայ Ա. Մանուկեան Թանգարանը։

PELERINAGE ANNUEL

1954 ——— 1995
41ème ANNIVERSAIRE
1954 ——— 1995

SAINT GREGOIRE
A TALLARD

Une messe sera célébrée selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Dimanche 17 Septembre

Sous l'égide du
Conseil Diocèsain de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes-Alpes

Sous la présidence de
Mgr LAGRANGE,
Evêque de Gap
et
Mgr DARON GEREJIAN,
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

Rév. Père *MOVSES KALENDERIAN*
célébrera la messe à 10 heures 30
en présence du
Clergé de Tallard et de ses environs
La messe sera chantée par la Chorale de l'Eglise Sourp Krikor de Beaumont
dirigée par *Robert et Suzanne* ARTINIAN
à 13 heures un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard, en présence des autorités religieuses et civiles.

Des autocars suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.

Départ à 7 heures précises.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser :
— *Marseille* : Cathédrale Arménienne du Prado, Tél. : 91 77 84 70;
— *Saint Antoine* : Eglise Saint Tadéos, Tél. : 91 65 56 75
M. Tashan, Tél. : 91 65 54 45;
— *Beaumont* : Eglise Saint Grégoire l'Illuminateur, Tél. : 91 93 13 50;
— *Croix Bleue Arménienne* : 91 93 30 08.
— *Toulon, ABRI'S Club* - Tél: 94 27 10 51
Pour toutes autres régions :
— *Ass. Culturelle des Arméniens de Gap*, Tél. : 92 51 71 80;
— *M. Takvor Takvorian*, Tél.:92 51 07 56

Prix du trajet de Marseille :
Aller-retour et repas compris.. 200 F.
Aller-retour seul ..... 100 F.
Repas seul ..... 100 F.

SOUS LA PRESIDENCE D'HONNEUR DE Mgr. DARON GEREJIAN
L'ASSOCIATION RENOUVEAU THEATRE DE L'ALCAZAR 58 (Loi 1901)
Président fondateur Jean Verne
en collaboration avec
L'ASSOCIATION HAï ARINOUCH, Présidente Mme Chamirian
LA DIRECTION DE MARSEILLE ANIMATION et la MAIRIE du 1e et 7e arr.
présente

LE DIMANCHE 3 SEPTEMBRE DE 15 à 17 H
AU THEATRE SYLVAIN

LE
SYMPHONY ORCHESTRA
RADIO AND TELEVISION
ARMENIAN EREVAN

UN CONCERT HUMANITAIRE AU PROFIT DE
L'ORPHELINAT «ZADIG» A EREVAN
sous la baguette de

Maître OHAN DOURIAN

Soliste : Fabienne Chanoyan - soprano
avec la participation de la Chorale Sahak Mesrop
de la cathédrale arménienne du Prado, direction Khatchig Yilmazian

Au programme : BEETHOVEN, VERDI, DURJAN'NARC

Prix des places : Orchestre 1e série : 160 F - 2e série : 130 F - Gradins : 80 F
Tous contacts : tél. 91 64 84 27 — Fax : 91 62 49 41
Points de vente : FNAC - Virgin Megastor - Office du Tourisme
et auprès de l'association Haï Arinouch, 12, rue du Coq, Marseille
tél. 91 50 79 22.

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

ՎԱԼԱՆՍ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ մշակութային ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ որ Դաւիթեան դպրոցի վերամուտի արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13, ժամը 9·30-էն սկսեալ

12, rue de la Cécile

*
**

Կրօնական ընկերակցութեան կիրակնօրեայ դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտեմբեր 17-ին, ժամը 10·30-ին։ Կրնան մասնակցիլ բոլոր մանուկները 6 տարեկանէն սկսեալ։

Centre Communautaire
12, rue de la Cécile, Valence.

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝

Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին։

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի վ.ո.ան - վըլէնի «Սաթենիկ» մասնաճիւղի մեծ պարահանդէսը՝ Սեպտեմբեր 16-ին

մասնակցութեամբ ծանօթ երգիչ՝
Փօլ Պապտատյեանի

Հ. Ց. Դաշնակցութեան
Ֆր. կազմակ Խմբի
Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի
Պատանեկան Միութեան
Տէսինի մասնաճիւղերը
կը կազմակերպեն

★ ——— ★ ——— ★

Մեծ Դաշտահանդէս մը

★ ——— ★ ——— ★

Նուիրուած Խանասորի յաղթանակին
Կիրակի, Սեպտեմբեր 10
ժամը 11-էն սկսեալ
Տէսինի «Centre aéré»ի մէջ
ԱՐՄԷՆԻԱ նուագախումբի մասնակցութեամբ։

Պուֆէ - համիչքներ - խաղեր

Անձրեւի պարագային, ինչոյզը տեղի կ'ունենայ Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը։

«ԾԱՌԱՍ»Ի ընթացիկ գործառնական սակագինը

Մասիզդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը։

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 31
JEUDI
31 AOUT
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը ։ 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 18·666 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.666

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՋՈՒԱՐՃԱԼԻ ՆՕԹԵՐ ՀԱՄԱԹՐՔԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԷՆ

Համայնավարութեան անկումէն ի վեր թուրք ժողովուրդներու միասնութեան փափաքներ կը յայտնուին պարբերաբար, մեծ մասով Ազերպայլի կողմէ : Այս առումով, թէ՛ Արեւմուտքը, թէ չըլլան ոչ թուրք ժողովուրդները մեծ ուշադրութիւն կը դարձնեն համաթրքական ժողովներու, հանդիպումներու :

Այս կարգի երրորդ վեհաժողով մը տեղի ունեցած է Օգոստոսի վերջին շաբաթը, կիրղիզստանի մայրաքաղաք Բիշքէքի մէջ ուր խմբուած են թուրք ղեկավարները : Այս վեհաժողովին առիթ ծառացած են թրքական «Մանաս» դիւցազներգութեան հազարամեակի նշումները :

«Հիւրրիյէթ»ի Օգոստոս 30-ի թիւին մէջ տեղ գտած թղթակցութիւն մը, համաթրքական նման հանդիպումէ մը ակնկալուածէն բոլորովին տարբեր պատկեր կը պարզէ :

Թուրք թղթակիցը նախ կը դանդատի անկազմակերպութենէն ու անկարգութենէն : Կ'ըսէ թէ ոստիկանները տակաւին ամրողջութեամբ չեն թօթափած համայնավարութեան օրերու սովորութիւնները եւ թէ տեղի - անտեղի արգելք եղած են լրագրողներու երբ անոնք ուզած են ներկայ գտնուիլ ժողովներու որոնց մուտքը պատ յայտարարուած է նախապէս :

Վեհաժողովին ընթացքին բացումը կատարուած է «Մանաս» անուանուած պիւղի մը, սակայն խճողումը այնքան մեծ եղած է որ թուրք Արտաքին նախարարն իսկ չէ կրցած պաշտօնական հանդիսութեան մասնակցիլ :

Թուրքիոյ պատուիրակութիւնը սակայն մեծադոյն զարմանքը ապրած է թուրքկիրղիզ համալսարանի մը հիմնումի համաճայնագրին ստորագրութեան. համաճայնագիրը պատրաստուած է կողմերուն չորս ամսուան աշխատանքով ու բիշքէքի մէջ կիրղիզները ըսած են թրքական կողմին որ իրենց Արտաքին նախարարը կէսօրէ եւաք ներկայ գտնուի, իր կիրղիզ պաշտօնակիցին հետ մասնակցելու համար ստորագրութեան արարողութեան : կէսօրէ եւաք թուրք Արտաքին նախարարը եւ պատուիրակութիւնը երկար սպասած են կիրղիզներուն որոնք երեւան չեն ելած ու համաձայնագիրը մնացած է առանց ստորագրութեան :

«Հիւրրիյէթ»ի թղթակիցը իր զրուցակիցը կ'ամբաստանէ Ազրպէյճանի նախագահին արհնուած երկու մանրավէպով : Կ'ըսէ թէ Ալիեւ, ինչպէս այլ թուրք ղեկավարներ, ամէն առիթով չեզոած է խնդրոյ առարկայ դիւցազներգութեան թուրք աշխարհին համար ունեցած մեծ կարեւորութիւնը, իմաստը, եւայլն : Միայն թէ ան յաճախ «Մանաս» անունին փոխարէն գործածած է «նամազ» բառը, ինչ որ թէեւ աննկատելի մնացած է կէս քուն - կէս արթուն հանդիսականներէն :

Հանդիսութիւններու ատարին խառնուածի լրագրող մը ուզած է Ալիեւի տպաւորութիւնները ունենալ վեհաժողովին մասին : «Պր· Ալիեւ, անգլերէն կը խօսի՞ք» հարցնելով երկարած է ձայնապրիչը ան որ ստացած է «անշուշտ» պատասխանը, չարունակած է. «գո՞հ էք արդիւնքէն» : «Այո, շատ գոհ եմ» պատասխանած է խօսակիցը եւ աւելցուցած. «բայց դժբախտաբար, անուններս Ալիեւ չէ»...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՎԱՐՆԱՁէ, Վրաստանի նախագահը, մտազբաղած ապատեցաւ մահափորձէ մը, Օգոստոս 29-ին : Ականուած կառք մը պայթեցաւ, երեքշաբթի կէսօրէ յետոյ, Մորհրդարանին առջեւ, ճիշդ այն պահուն, երբ Շեվարնաձէ դուրս կ'ելլէր չէնքէն ուր կը պատուի իր պրասենեակը եւ կը պատրաստուէր կառք մտնել «Երիտասարդութեան պալատը» երթալու համար ուր տեղի կ'ունենար նոր Սահմանադրութեան ստորագրութեան արարողութիւնը : Թեթեւօրէն վիրաւորուած դէմքէ, ապակիի կտորներէ, Թիֆլիսի հիւանդանոցէն ելլելէ եաք, Շեվարնաձէ յայտարարած է հետեւեալը թէ «անխնայ պատերազմ մը պիտի մղէ ահաբեկիչներուն դէմ, որոնք կ'ուզեն վրաստանը վերածել երկրի մը զոր մափիան ղեկավարէ» ու չեշտած է՝ «որեւէ ատեն որ ես ողջ եմ, ատիկա չի պատահիր» : Իր գլխաւոր ընդդիմադիրը՝ Իոսէլիանի (Մխեդրիոններու - ձիաւոր - պետը) յայտարարած է թէ կը դատապարտէ նման արարքները, եթէ նոյնիսկ դէմ է Շեվարնաձէի իշխանութիւնը վարելու եղանակին : Միացեալ - Նահանգներն ու Գերմանիա անմիջապէս ցաւ յայտնած են : Վրաստանի կառավարութիւնը մտադիր էր, նոյն գիշերը, արտակարգ վիճակ հռչակել երկրին մէջ :

ՍԱՐԱՅԵՒՈՑի ապանդին հեղինակը Սերպերն են, ըստ ՄԱԿ-ի ուժերուն կատարած քննութեան, ինչ որ պատճառ եղաւ փոխադարձութեան եւ ՕԹԱՆ-ի օդային ուժերը (60 օդանաւեր) Օգոստոս 30-ին, ժամը 2-էն իսկ ռմբակոծել սկսան սերպ դիրքերը : Փարիզի մէջ, Պոսնիոյ նախագահը՝ Իզէթպեկովիչ առկախից բանակցութիւնները, ճշդելով թէ չի մասնակցիր խաղաղութեան գործընթացին, ցորչափ Սարայեւոյի չուրջ տեղաւորուած սերպ հրեաններն քարուքանդ չըլլայ : Տեղւոյն վրայ, կապոյտ սաղաւարտաւորները հետացան Կորածէէ (ըրիտանացի, նորվեկիացի եւ ուկրանացի) ուր կը մրնան միայն ութ դէմեր : Արեւմտեանները միշտ կը պնդեն քաղաքական լուծումի մը վրայ : Ամերիկեան ծրագիրը, ներչնչուած Դեյտմի Խումրի ծրագրէն, կը նախատեսէ մէկ կողմէ ճանաչումը Եուկոսլաւիոյ դաշնակցային Հանրապետութեան (Սերպիա - Մոնթենեկրօ) եւ միւս կողմէ Մըրուաթիոյ եւ Պոսնիա - Հերցեկովինի :

ՊՈԼՍՈՑ առջի դիշերուան (Օգոստոս 27) երեք ռմբափորձերուն տէր եղած է ՓՔՔ-ն : Քէօլնի քրտամէտ մամուլի դործակալութեան հետաձայնելով, մէկը յայտնած է թէ ռմբափորձերը Քիւրտիստանի Ազատագրութեան Ժողովրդական Բանակին «Մայր երկրի խմբակներուն» գործն է (ՓՔՔ-ի պինուորական ճիւղ) : Սանձնողը չեշտած է թէ այդ ռմբափորձերը գործուած են՝ «ողջունելու համար ՓՔՔ-ի պետը՝ Ապտուլլահ Իօճալանը եւ ՓՔՔ-ի ուժերը» որոնք քանի մը օրէ կ'ընդդիմանան Քիւրտիստանի ժողովրդավար կուսակցութեան Փեշմերկանեըուն հիւսիսային Իրաք : Շրջանը որ Պարզանիի ուժերու հակակշռին տակ է վերջերս Թիրախն է քիւրտ անջատողականներու յարձակումներուն : Ատոնք պէմ են Իրանատյի վերջին համաձայնութեան որ վերջ պէտք է դնէր հիւսիսային Իրաքի քրտական երկու հակամարտ խմբակցութեանց բախումներուն (տես՝ մեր երէկուան, Օգոստոս 30, լրատուութիւնը) :

ՈՒԼՄԻ (հարաւային Գերմանիա) առեւտրական թաղամասին մէջ Թուրքերու պատկանող վաճառատուն մը կրակ առած է : Երկու մեհեալ եւ չորս վիրաւոր կայ, հրդեհը ծագած է պայթումէ մը եաք : Զանազան վարկածներ կան եւ անկարելի չի նկատուիր որ ռճրային արարք մը բլլայ (ՓՔՔ) : Զոհերը Ափրիկեցի են : Շէնքին մէջ Թուրքերէ զատ Ափրիկեցիներ ալ կ'ապրին :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ ԹՈՒՐՔ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Սոֆիայի թերթերէն «Քոնք-ինաո»ի մէջ լոյս տեսած զրուխիւն մը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ երկրին Թուրք փոքրամասնութեան հարցը որ ընդհանրապէս Թապում մը կը նկատուի :

Ճիշդ է որ կնճռոտ խնդիրներով լեցուն շրջանին մէջ երկու երկիրները դրեթէ օրինակելի զրացնութիւն մը ունին. այսուհանդերձ, ակներեւ է որ անոնց սահմանագլխուն վրայ զիրար կը խաչաձեւեն քրիստոնէական եւ մահմետական քաղաքակրթութիւնները :

Ամէնուն համար հասարակաց է շրջանին մէջ իր ազդեցութեան զօտին ընդարձակելու նպատակը : Թուրքիա ունի հարկաւոր հզօրութիւնը առիկա ուժի դործադրութեամբ ընելու. սակայն կ'ուզէ քաղաքակիրթ, եւրոպականացած երկիր մը նկատուիլ· մինչդեռ իր հզօրութեան քով ունի բազմաթիւ հարցեր : Կայ նաեւ իր դրացիներուն յաճախ ժխտական վերաբերումը· օսմանեան ծաւալապաշտութիւնը պատճառ է իրեն հանդէպ Հայերու, Յոյներու, Վրացիներու եւ անցեալի ճնշուհամներէն տուժած այլ ժողովուրդներու դրեթէ ժառանգական ատելութեան : Կայ տակաւին քրտական խնդիրը, մահմետական մոլեռանդութիւնը, սահմանային հարցեր, եւայլն :

Այս համայնապատկերին մէջ, Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մարդը ոչ թէ արտաքին, այլ աւելի ներքին քաղաքականութեան խնդիր մըն է Սոֆիայի համար : Պուլկարիոյ Թուրքերը երկրին բնակչութեան 9%-ը կը կազմեն· այս համեմատութիւնը բաւական է որ ամէն պահու անոնք լարուած վիճակներ առեղծեն, դլխու ցաւ պատճառելով պուլկար իշխանութիւններու : Եւ եթէ թրքական քաղաքականութիւնը դէպի կրօնական մոլեռանդութիւն հակի, այդ վտանգը մնայուն սպառնալիքի պէտք վերածուի :

Թերթին քրոնիկագիրը խօսելով հարցին լուծումին մասին, կ'ըսէ թէ հանրային թապու մըն է ան. ամէն մարդ գիտէ թէ ի՛նչ է այդ լուծումը, բայց ոչ ոք կը խօսի այդ մասին : Այդ լուծումը արտադրքն է ու բացի անկէ բոլոր լուծումները կը ծառայեն միայն հարցը ձգձգելու : Առիկա նաեւ նախընտրելի է Պուլկարիոյ Թուրքերուն համար : Բայց Թուրքիա կողմնակից չի Թուիր նման կարգադրութեան : Մինչդեռ, լրագրողին համաձայն, առիկա բարերար աղդեցութիւն կ'ունենայ ամբողջ Պալքանեան թերակղզիին համար : Արեւմուտքն ալ վտանգաւոր կը նախընտրէ նման կարգադրութեան մը նիւթական նեցուկ հայթայթել, քան թէ օր մը հոն խաղաղարար ուժեր պահելու հարկադրանքին տակ դտնուիլ, ինչպէս է այսօր Պոսնիա - Հերցեկովինի պարագան : Պուլկարիոյ Թուրքերուն Թուրքիա դաղթին համար էականը Անդարայի անկեղծ կեցուածքը դիտնալ է : Ան կողմնակից կ'ըլլա՞յ նման ներդաղթի չարժումի մը թէ կը նախընտրէ որ Թուրք փոքրամասնութիւնը մնայ Պուլկարիա, որպէսզի միշտ ճնշումի միջոց մը ունենայ հոն ի հարկին :

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 29 / 30)

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՍԿՈՎԵԱՆ
ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Ղարաբաղի հարցին մասին Սեպտ. 4 - 12 Մոսկուա կատարելի բանակցութիւններուն հայկական կողմերու դիրքորոշումները ճշդելու համար Օգոստոս 28-ին հանդիպում ունեցած են Հայաստանի եւ ԼՂՀ-ի նախագահները : Լ. Տէր - Պետրոսեանի կողմէ Ռ. Քոչարեանի ընդունելութեան ընթացքին քննարկուած են նաեւ ԼՂՀ-եան ընկերային - տնտեսական զարգացման վերաբերող հարցեր :

***

Նոյն հարցին առընչութեամբ երեւան ժամանած է նաեւ Մինսկի խումբին Միացեալ - Նահանգներու ներկայացուցիչը՝ դեսպան Ճոզըֆ Փրէսըլ : Օգոստոս 28-ին Արտաքին նախարար Վ. Փափազեան ընդունած է դեսպանին գլխաւորած պատուիրակութիւնը : Ջինք ընդունած է նաեւ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան :

***

ՌՈՒՍԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 29-ին Երեւան հասած է Ռուսաստանի պետական պատուիրակութիւնը, դեսպան Վ. Օլէյնորովի գլխաւորութեամբ, միջպետական համագործակցութեան մասին բանակցելու համար : Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի հրամանագրով Հայաստանի պատուիրակութեան նոր ղեկավար նշանակուած է Գագիկ Շահպազեան : Բանակցութիւնները կը տեւեն մինչեւ Սեպտեմբեր 1 :

***

ԴՐՕ-ի ԴԱՏԸ
ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4-ԻՆ

Դրօ - անուանուած կառոյցի դատավարութեան Օգոստոս 29-ի նիստը յետաձգուած է դատական կազմի մէկ անդամին հիւանդութեան պատճառաւ : Յաջորդ նիստը նշանակուած է Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 4-ին :

***

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒԱՐՏԱԾ Է

Հայաստանի 150 ընտրատարածքներէն 148-ին մէջ լուծուած են ընտրական յանձ-

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

Թուիվոնի նորընտիր քաղաքապետին (Սգդ· ձախակողմեան անդամ) 7-րդ կղօրդը՝ Ժան - Գլօտ Փուէ տ'Աշարի, 46 տարեկան, մեռած գտնուած է իր բնակած չէնքին մէկ յարկին վրայ, Երեքշաբթի, (Օգոստոս 29) վաղ առաւօտեան : Ոստիկանութիւնը ոչ մէկ վարկած կը բացառէ : Ոճիրը, որ կասկած չի վերցներ, կրնայ քաղաքական բնոյթ ունենալ, բայց, այլ հաւանականութիւններ ալ չեն անտեսուիր : Այս առթիւ կը յիշուի, անշուշտ, Եանն Փիայի սպանութիւնը, 1994 Փետրուարին եւ կը խօսուի վառ նահանգի մթնոլորտին մասին : Անկարելի չէ, սակայն, որ պարզապէս բարքերու հարց ըլլայ, ենթական որ, ամուրի էր, սովորութիւն ունէր յաճախելու միասեռականներու յատուկ պառեր եւ այդ օրն ալ մինչեւ առաւօտեան ժամը 3, սրճարանէ սրճարան անցած էր :

«ԳԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ «ԵՐԵՒԱՆ»Ի ԽՄԲԱԳԻՐ ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԹՈՓԱՔՊԱՇԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԳԱՂՈՒԹԸ ՈՐ ԿԸ ՋԱՆԱՑ ՎԵՐԱԳՆԵԼ ԻՐ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ. - Ասոնց ֆով, գաղութին հայկականութեան իսկական չափանիշը պիտի տան ան՞ր դպրոցները: Ի՞նչ վիճակի մէջ են անոնք այսօր:

Պ. - Ունինք ամէնօրեայ եւ չաբաթօրեայ դպրոցներ: Առաջինները պետական հաստատութիւններ են. չաբաթօրեանները կը մատակարարուին իրենց հոգաբարձութիւններուն կողմէ:

Դպրոցներ կան Սոֆիա, Փլովտիւ, Վառնա, Ռուսէ, Փազարճիք, Պուրկաս: Մեծագոյնը Փլովտիւի Վիկտորիա եւ Գրիգոր Թիւթիւնճեան վարժարանն է որ մինչեւ 8-րդ դասարան է:

Հ. - Հայերէնը ի՞նչ տեղ ունի այս վարժարաններուն մէջ:

Պ. - Օրէնքով, փոքրամասնութիւնները իրաւունք ունին մայրենի լեզու դասաւանդելու չաբաթը չորս ժամ: Միւս դասերը տեղի կ'ունենան պուլկարերէն: Փլովտիւի մէջ հաստատուած է հիմնադրամ մը որպէսզի հայկական սեփական պիւճերօթիկ վարժարան մը բացուի: Ներկայի ամէնօրեայ դպրոցներուն պիւտճէն ամբողջութեամբ կը հայթայթուի պետութեան կողմէ:

Հ. - Աշակերտութեան ի՞նչ թիւ ունին այս դպրոցները:

Պ. - Փլովտիւի միջնակարգը 370 աշակերտ ունի: Ցնօրէնը, փոխ - ինօրէնը, ուսուցիչներու մեծ մասը Հայ են: Նաեւ պուլկար աշակերտներ ունի դպրոցը որոնք ըստ փափաքի հայերէն կը սորվին: Առն ամուսնութիւններու պարագային պուլկար ծնողքը յաճախ կ'ուզէ որ զաւակը հայերէն սորվի:

Սոֆիայի դպրոցը շուրջ 80 աշակերտ ունի. կը կրէ Ուիլիըմ Սարոյեանի անունը: Հոն մեծ է ցրւումը, դժուար է աշակերտները հաւաքելու գործը: Նորէն ալ մեծ մասով երիտասարդ ծնողներ իրենց զաւակները հոն կը ղրկեն: Լաւ է ուսման մակարդակը. այդ պատճառով հեռուներէն եկող պուլկար աշակերտներ ալ կան:

Միւս քաղաքները աւելի լաւ կազմակերպուած են. կը հաւաքեն աշակերտութիւնը: Վառնայի մէջ նոր դպրոց շինուեցաւ. Պուրկաս մանկապարտէզով սկսած է: Աւելի փոքր քաղաքները չաբաթօրեայ դպրոցներ ունին տեղական ակումբներուն մէջ ուր չափահասներ ալ հայերէն կը սորվին:

Հ. - Ի՞նչ լեզու եւ ի՞նչ ուղղագրութիւն կը գործածուի այս հաստատութիւններուն մէջ:

Պ. - 1990-էն ի վեր լեզուն արեւմտահայերէնն է, ուղղագրութիւնը՝ դասականը:

Հ. - Ի՞նչ դասագիրքով կ'ըլլայ հայերէնի ուսուցումը:

Պ. - Առիկա լուրջ հարց է մեզի համար: Դասագիրքերը ընտրուեցան Պր. Խուաբ Սելեանի կողմէ որ Կրթական նախարարութեան մօտ կը ներկայացնէ հայկական վարժարանները եւ կը զբաղի հայերէնի ուսուցումի հարցերով: Ան ընտրած էր Պէյրութի Համազգայինի դասագիրքերը. բայց Փլովտիւի ուսուցիչները յարմար չգտան այդ ընտրութիւնը ու կը դործածեն Երեւանէն Տ. Գրիգորեանի դասագիրքերը:

Հ. - Դժուար չէ գուշակել որ հայերէնի ուսուցիչի լուրջ հարց ունիք:

Պ. - Ուսուցիչ գտնելու դժուարութիւն կայ, որովհետեւ մասնագէտներ չեն պատրաստուած: Եւ եթէ լաւ պատրաստուած ուսուցիչներ չունենանք, հայերէնի ուցումը անիմաստ պիտի ըլլայ: Անցեալ տարի երեք հոգի ղրկուեցան Պէյրութ, Համազգայինի 9 ամսուան դասընթացքներուն հետեւելու: Առիկա օգտակար եղաւ: Երբեմն ալ կը դիմենք հանդստեան կոչուած ուսուցիչներու, զործի հրաւիրելով զանոնք:

Պէտք է հիմա կարգադրենք այս հարցերը· ասկէ առաջ համայնավար վարչակարգը չանցաւոր կը նկատէինք, հիմա մենք պիտի ըլլանք չանցաւորը եթէ չյաջողինք ու ապագայ սերունդները մեզ մատնացոյց պիտի ընեն որ չկրցանք հիմերը հաստատել:

Հ. - Ի՞նչ աւուցիներէ կը բաղկանայ ներկայի պուլկարահայ մամուլը:

Պ. - Ամենահին անունը «Երեւան»ն է: Ցիսնամեայ անցեալ ունի: Սկիզբի չրջանին լոյս տեսած է միայն հայերէն, չաբաթական 2 - 3 թիւով: 70-ական թուականներէն պարբերաբար է որ երկիզող ըլլայ: 1988-էն ետք թերթը ամբողջովին փոխած է կեցուածքը, տեսակէտը եւ այսօր կարելի հաւասար չափով կը ներկայացնէ բոլոր միութիւններուն գործունէութիւնը:

1990-էն ետք Փլովտիւի մէջ սկսաւ լոյս տեսնել «Վահան» թերթը: Զեռնարկողները երիտասարդներ եղան: 80% պուլկարերէն է, կան հայերէն գրութիւններ ալ: Քանի մը ամիս դադրելէ ետք հիմա 15 օրը անդամ մը կը հրատարակուի, նիւթական նեղութիւններու պատճառով: Հետաքրքրական թերթ է, այժմէական: Հայատառնի, Արցախի հարցեր կը ներկայացուին:

Կայ Պուրկասի «Հայեր»ը: Սարաֆեան անուն անձի մը նախաձեռնութիւնն է, մեծ մասով պուլկարերէն. հայերէն հատուածներ նիւթեր կ'ունենայ: Վերջին էջին մէջ հայերէնի դասեր կը տրուին. «ամէն մարդ պէտք է հայերէն սորվի» կ'ըսուի պուլկարերէնով: Պատմական նիւթեր կան:

Առանձին զատ Հայ Դատի Յանձնախումբ Սոֆիայի մէջ կը հրատարակէ «Կովկաս» պաբբերականը, ամբողջութեամբ պուլկարերէն:

Հ. - Վերադառնալով ձեր աշխատաթիին, «Երեւան»ին, ի՞նչ է խմբագրութեան կազմը:

Պ. - Խմբագրութիւնը կը բաղկանայ մնայուն երեք հոգիէ: Գլխաւոր խմբագիրն է Կարօ Հայրապետեան. ինձմէ զատ կայ Ստեփան Ակուքեանը: Նախապէս երբ ծաւալը կրկինն էր ու պիւտճէն կը հայթայթուէր պետութեան կողմէ, ութ հոգի կ'աշխատէր: Ներկայիս չարաթաթերթ է: Լուրերը կը տանանք սփիւռքահայ մամուլէն: Հայաստանէն լուր առնելու միջոցէ ղրկուած ենք: Թերթը ծանօթ է պուլկարական չրջանակներու. անդամ ենք պուլկար լրագրողներու միութեան:

Հ. - Միշտ գիս զարմացուցած է տեսնել որ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ հայ մամուլը նոր ուղղագրութիւնը կը գործածէ. այս երեւոյթը կը շարունակուի նաեւ այսօր. ինչո՞ւ:

Պ. - Մեր թերթին լեզուն արեւմտահայերէնն է, ուղղագրութիւն, այո, նորը: Բայց քանի որ դպրոցներու մէջ դասական ուղղագրութիւն կ'ուսուցանուի, ըստ իս, պէտք է չանաք կամաց կամաց մենք ալ այդ ուղղագրութեան անցնիլ:

Հ. - Դժուարութիւններ պիտի ունենաք, կ'ենթադրեմ:

Պ. - Մասնագէտներ չկան: Պր. Կարօ Հայրապետեան Հայաստան ուսանած է, նոր ուղղագրութեամբ: Ունինք նոյնիսկ բառարաններ: Խմբագրութեան ունեցած միակ բառարանները Հայաստանէն ղրկուած են եւ ռուսերէն - հայերէն են, նոր ուղղագրութեամբ: Մեծ օգուտ չեն ունենար:

Մեր ընթերցողներուն մեծ մասը նոյնպէս չի պիտեր դասական ուղղագրութիւն. արդէն դժուար կը կարդան հայերէն, ուղղագրութեան փոփոխութիւնը աւելի պիտի դժուարացնէ իրենց գործը: Բայց եւ այնպէս պէտք է չանք թափենք որ դասական ուղղագրութիւնը գործածենք:

Հ. - Գոնէ Սփիւռքի թերթերէն առնուած լուրերու, կամ ուրիշ գրութիւններու դասական ուղղագրութիւնը կը պահե՞ք:

Պ. - Ո՛չ. կը փոխենք: Մնաց որ ուղղագրական միաասրբութիւն չկայ Սփիւռքի մամուլին մէջ ալ:

Հ. - Ի՞նչ է թերթին ներքին վիճակը:

Պ. - Ծանուցումներէն, ընթերցողներու նուէրներէն զատ ապրիլը չունինք: Թերթը ոչ մէկ տեղէ օգնութիւն կը ստանայ: Կարելի չէ մտածել որ կրնայ երկար շնչակուիլ այս ձեւով: Մինչդեռ տարեկան 7 - 8 հազար տոլար մը կը բաւէ որ թերթը ապահով լոյս տեսնէ: Եւ թերթը լուրերու ապրիլը ըլլալէ զատ, կապ մըն է նաեւ: Ձիւդ է որ չատ բարձր է անկախութեան գինը, բայց ամօթ է որ յիսնամեայ թերթ մը փակուի: Այս առիթով, պիտի ուզէի որ այսօր հոս ապրող նախկին Պուլկարահայեր երբեմն յիշէին իրենց հին դաղութը եւ անոր ներկայի ծանր խնդիրները...:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՃԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱԻԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Լ Թ.

Պոլսահայ դրականութեան կաթսան դեռ կը չարունակէր եռեւեփիլ, բայց մենք, որ նոր դրականութեան մը անունով ճամբայ ելած էինք, այլեւս յաչոզած էինք մեզի համար ապահով տեղ մը բանալ մեզ սիրողներուն եւ մեզի դէմ ճակատ յարդարողներուն միջեւ: Մերը պատուաւոր ու անչահախնդիր աշխատանք մըն էր, ինչպէս աշխատանքը հայ դրականութեան նուիրուած բոլոր այն իրաւ գրողներուն ու բանաստեղծներուն, որոնք ուրիշ գրադումով մը գրամ կը չահին ու առօր ժամարէն իրենց պաշտօն ժամերը կը տրամադրեն դիրի ու դրականութեան: Մենք նորերս տակաւին դիրքերու հեղինակ էինք: Դարձեալ այդ նոյն թուականին է որ ես առաջին անգամ ըլլալով ունեցայ իմ գործերէս մէկը դիրքի ձեւով տեսնելու հաճոյքը: «Սան» դրական ամսագիրը, որ 1959-ի Օգոստոսի թիւով ամբողջովին տպած էր «Կեանքի Մը Երեք Կիրակիները» թատերախաղս, քանի մը հարիւր օրինակ ալ առանձին դիրքի վերածած էր զայն: Մօտաւորապէս տարի մը վերջ Զահրատն ալ պիտի ունենար իր անդրանիկ հատորը, «Մեծ Քաղաքը»՝ Կեդրոնական Սանուց Միութեան հրատարակութեամբ: Իսկ Մրախուխին երեք - չորս տարի եւս պիտի համբերէր, որպէսզի իր անդրանիկ հատորը, «Քար Կաթիլները» երջանկօրէն ունենար իր ձեռքերուն մէջ: Օննիկ Ֆչըճեան երեք տարի վերջ դիրքի ձեւով պիտի ունենար իր մանկական պատմուածքներուն մէկ հատքածոն՝ «Հրեղէն Ձին», բայց անկէ վերջ դեռ երկար պիտի սպասէր մինչեւ որ ունենար իր բանաստեղծութիւններուն եւ պատմուածքներուն հատքածոն՝ «Խենթի խօսք, խենթի պատմութիւն»: Բայց ինչ որ ալ ըլլային այդ դիրքերուն հրատարակութեան թուականները, բոլոր այն պատմուածքներն ու բանաստեղծութիւնները զոնս պիտի բովանդակէին այդ դիրքերը, ընդհանրապէս հրատարակուիլ սկսած էին 1955 - 1959-ի այս բարեբեր ու բախտորոշ տարիներուն եւ անոնց ստեղծած խանդավառութեամբ առկայուն յառաջիկայ տարիներու ընթացքին:

Այսօր, քառասուն տարի վերջ, երբ այսպէս իմ ուշադիր ակնարկս կը սեւեռեմ խանդավառութիւններով, լաւատեսութիւններով, հերոսական աշխատանքով, յուսախարութիւններով, դառնութիւններով, բայց յաւերժական վերանորոգումներով լեցուն այդ տարիներուն վրայ, կը յուզուիմ, կարօտի կիպիչ ըզգացումով մը կը բռնկիմ, այդ տարիներուն մէջէն նչմարել կը ջանամ բոլոր այն բարի ազդակներն ու պատահարները որոնք մեզ առաջնորդեցին դէպի մեր ապագայ իրագործումները, որոնք մեզի քաջութիւն տուին առնաճնելու աւելի խիզախ ու կարեւոր պարտականութիւններ: Եւ զուրգուրանքով սրտիս վրայ կը սեղմեմ այն քանի մը տետրակները,, որոնց մէջ զարմանալի ու անհատաւալի համբերութեամբ մը օրը օրին դրի առեր եմ այդ չրջանի իմ ապրումներս ու տպաւորութիւնները: Սրտիս վրայ կը սեղմեմ այդ տետրակները ու փառք կուտամ նախախնամութեան, որ նախ մեզի չնորհեր է այդ բարերեր ու արդիւնաւէտ տարիները, եւ յետոյ ինծի տուեր է բաւական իմաստութիւն՝ որպէսզի գոնէնք օրը օրին արձանագրեմ տետրակներու մէջ: Օ՛ ինչեր կորսուած պիտի ըլլային, եթէ չունենայի այդ տետրակները: Եւ ո՛վ գիտէ ինչեր կորսուեցան զացին, որովհետեւ մենք մեր կեանքին մեծագոյն մասը ապրեցանք առանց որ կարենանք բաներ մը արձանագրել փոքրիկ սիրելի տետրակներու մէջ:

«Գրական Հաւաքոյթ»ները, որոնք գրականութեան սիրահար մեր հոգիները կը բռնկեցնէին, զարձան թատերարեմ մը ուրկէ անցան ինչ ինչ երիտասարդներ, որոնց մէկ մասը մնայուն տեղ մը պիտի գրաւէր հոն, որոնց մէկ մասն ալ վոքրիկ ու երկրորդական դեր մը կատարէ վերջ, բեմէն պիտի իջնէր ու անդամ մըն ալ պիտի չտեսնուէր: Բայց մեզի համար, այդ օրերուն, իւրաքանչիւր նորեկ, իւրաքանչիւր նոր դերասան, գլխաւոր դերակատարութեան թեկնածու էր եւ կը գուրգուրայինք անոր վրայ: Ամէն անդամ որ նորեկ մը կը յայտնուէր, կ'ուրախանայինք, որովհետեւ գիտէինք որ չատեր պիտի գային, բայց քիչեր միայն պիտի մնային: Այդ քիչերը փրկելու համար պայման էր չատերուն հետ սիրաու չունչ սպառել: Այդ քիչերը փրկելու համար պայման էր նորեկներուն մէջ տեսնել ո՛չ թէ ապագայ մրցակից, այլ ապագայ գործընկեր, ապագայ սիրելի ղրկիր բայր:

Երբ կ'աւարտեմ կարօտակէզ ու երջանիկ այս տողերը, ես փառք կուտամ նախախնամութեան, որ մեզ տարաւ այնքան հեռու, որպէսզի կարենանք հեռուէն տեսնել մեր ղբկան կեանքին ամենակարեւոր մէկ հատուածը: Ոմանք չկրցան մեզի հետ գալ

ԵՐԷԿԷՆ ԱՅՍՕՐ

«ՍԵՐՊԻՈՅ ՀԱՄԱՐ»

Աւելի քան դարաւոր դրուագ մը խորագրին է ասիկա. դրուագ որ տպուած է «Լիպերասիոն»ի մէջ եւ զոր տարածած է Վ. Հիւկօ, 1876-ին: Ձինք դրելու մղած է Թրքական բարբարոսութեան (1875 - 76) դէմ Սերպերու ողբերգական վիճակը:

Գրագէտը նախ կ'անդրադառնայ ազգերու, ժողովուրդներու եւ կառավարութիւններու հակասութեան. առաջինները օրէնսն են քաղաքակրթութեան, երկրորդները բարբարոսութեան պզիւբ: Կ'ըսէ որ եւրոպական կառավարութիւնները պէտք է գիտնան որ ոճիր մը միշտ ոճիր է եւ ինչ որ արտօնուած չէ անհատի մը, արտօնուած չէ նաեւ կառավարութիւններու: Մինչդեռ անոնք կը լռեն թուրք կառավարիչներու, փայրենութիւններու. «Մեր աչքերուն առջեւ կը երկիզեն, կը թալանեն, կը բնաջնջեն, հայրեր ու մայրեր խեղդամահ կ'ընեն, կը վաճառեն փոքր աղջնակներ ու մանչուկներ. վաճառքի չըլլալու չափ փոքր երախաները թուրի հարուածով մը երկու կտոր կ'ընեն ... այդ է կացութիւնը օրինակի համար Պալաֆ բաղաքին որուն բանի մը ժամուան մէջ շուրջ 9 հազար բնակիչներէն 1300 մնաց: Գերեզմանատունները կը յորդին դիակներով գոռս անկարելի է թաղել. մեռելները ժանտախտի պատճառ կ'ըլլան: Կ'ըսեն որ Եւրոպայի կառավարութիւններուն թէ յղի կիներ կը փորտեն սպանելու համար անոնց արգանդին պտուղը. թէ հանրային վայրերու մէջ այնքա՞ն կնոջական կմախքներ կան որոնք փորոտումի հետքեր կը կրեն, թէ փողոցներու մէջ շուներ բռնաբարուած երիտասարդուհիներու գանկերը կը կրծոտեն, թէ ահռելի են այս բոլորը եւ թէ Եւրոպայի կառավարութիւններուն մէկ շարժումը պիտի բաւէր արգիլելու այս բոլորը, եւ թէ ահարկու են այդ ամէնը կիրարկող վայրենիները եւ ահարկու այն հաղաքակիրթները որոնք թոյլ կուտան անոնց կիրարկելու այդ վայրենութիւնները»:

Այսքան խժդուժութենէ եաք Վ. Հիւկօ կը յայտարարէ թէ հասած է ձայն բարձրացնելու ժամանակը: Կ'ըսէ թէ կան պահեր երբ մարդկային խիղճը կը խօսի, հրահանգելով որ կառավարութիւնները դիմք մատի ընեն:

Այս դրուագին մէջ վիպագիրը ունի այնուհետեւ առածի կարգ անցած հետեւեալ արտայայտութիւնը. «Անտառի մը անկիւնը որ կը կոչուի Պոնտիի անտառ, կամ Սեւ անտառ, սպաննել մէկը, ոճիր է. սպաննել մէկը այն միւս անտառին անկիւնը որ կը կոչուի դիւանագիտութիւն, նոյնպէս ոճիր է: ... վեց հոգի սպաննեցէք, Թրոփմաճ կ'ըլլաք. սպաննեցէք 600 հազար հոգի, կեսարն էք»:

Այս ըսելէ եաք Վ. Հիւկօ հասած կը նկատէ ժամը նոր օրէնքին. որքան ալ խաւար ըլլայ դիւերը, անպայման պէտք է որ ի վերջոյ հորիզոնը պայծառանայ:

Որպէսզի վերջ դնէ տառապանքը «հերոսական այս փոքրիկ ազգին», հասած է ժամանակը որ քաղաքականութիւնը բանաձեւէ փառապանծ արդելքը՝ ոճիրներու ճամբուն վրայ աւելի հեռուն երթալու:

Հիւկօ կ'առաջարկէ քաղաքական հարցերը փոխանակել մարդկայնականներով: Ու իրեն համար, Սերպիոյ 1875 - 76-ին ենթարկուած չարչարանքը կը պարտադրէ Եւրոպայի միացեալ նահանգները ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը: Կը հրահանգէ որ անմիջապէս կառավարութիւններուն յաջորդէ ժողովուրդներու միասնութիւնը: «Վե՛րջ տանիք ոճրագործ կայսրութիւններուն: Սանձեցիք մոլեռանդութիւնն ու յետադիմութիւնը» կը գրէ ան, ապա կը շարունակէ. «Թող վերջ գտնեն պատերազմները, կոտորածները, ջարդերը. թող տիրէ ազատ մտածումը, ազատ փոխանակումը, եղբայրութիւնը»: Քաղաքական միակ իրականութիւնը կը նկատէ Եւրոպայի Հանրապետութիւնը: Նաեւ վերկութեան ելքը:

Այսօր, աւելի քան դար մը եաք, մինչ իրագործումի ճամբուն վրայ է Եւրոպայի միութիւնը, ճակատագրական խաղով մը նորէն կրակի տակ է նոյն հողամասը ուր նորէն կոտորածներ, բռնաբարումներ տեղի կ'ունենան ու արեւմուտքը նոյնքան անզօր է եւ անտարբեր: Մարդ ակամայ կը մտածէ որ իսկապէս արեւուն տակ նոր բան չկայ. պակսողը Թերեւս Վ. Հիւկոյի յանձնառութեան ուժ մտաւորականներ են միայն:

ՆԻՀԱՐՆԱԼԸ ՀԱՐՑ ՄԸ ՉԷ

Շատ այժմէական նիւթ մըն է զէրութիւնը ու զայն զսպմանելու համար ապզեցիկ միջոցներու որոնումը: Զափազանց դէր կինէրու եւ այրերու համեմատութիւնը օրէ օր կ'աւելնայ արեւմտեան ընկերութիւններու մէջ որոնց առաջին տեղը կը զբաւէ ամերիկեանը: Տրուած վիճակագրութիւններու համաձայն սպիտակամորթ Ամերիկացիներու աւելի քան 30%-ը կը զանուին զէրութեան ծայրագոյն սահմաններուն վրայ: Ֆրանսա այս դասաւորման մէջ կը զբաւէ հինգերորդ տեղը, 6,2%-ով:

Վերջերս ամերիկացի գիտնականներու այս մարզին վերաբերող մէկ գիւտը լայն ուշադրութիւն գրաւեց, մեծ արձագանգ դանելով լրատուիւններու մէջ: Ան կը վերաբերի լեփ-լեփին կոչուած դեղձի մը որ բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած է մուկերու վրայ կատարուած փորձերու ընթացքին, ի յայտ բերելով նիհարցնելու անյախադէպ յատկանիշը: 65 կրամ կշռող մուկ մը որ կը համապատասխանէ 130 քիլոկրամնոց մարդու մը ծանրութեան, լեփ-լեփի ամէնօրեայ ներարկումներով ամառուան մը ընթացքին կորսնցուցած է 26 կրամ, այսինքն իր ծանրութեան 40%-ը. տակից 130 քիլոկրամնոց մէկու մը պ արագային հատասար պիտի ըլլար 52 քիլոկրամի: Հիանալի է բացատ հետեւանքը. առանց մասնաւոր պահեցողութեան, ամառան մը մէջ կորսնցնել 52 քիլոկրամ...:

Նիհարցնող այս դեղձը յունարէն լեփ-բոս (նուրբ, նիհար) բառէն մկրտուած է լեփ-լեփի: Անոր գիւտարարներէն մէկը կը բացատրէ թէ ան բնական փրոթէին մըն է որ կ'արտադրուի ճարպոտ բջիջներէ. արեան շրջանառութեան միջոցով կը տարածուի մարմնին մէջ, կը հասնի ուղեղին ուր գործունէութիւն կը ծաւալէ հատանարար: Որքան ճարպային բջիջ որ գտնուի մարմնի մը մէջ, այնքան չատ կ'ըլլայ արեան լեփ-լեփի քանակը, ինչ որ կը հրահանգէ ուղեղին, նուազեցնել ախորժակը. այսպէսով կը բանի կանոնաւորիչ դրութիւն մը որուն խանգարումին հետեւանք, կը յայտնուի արտակարգ զիրութեան վիճակը: Առիկա կրնայ հետեւանք ըլլալ նաեւ լեփ-լեփի արտադրութիւնը հրահանգող ծինին անկանոնութեան:

Եթէ հետազօտողներու ենթադրութիւնները իրականանան ու գտնուած դեղձը կիրարկելի ըլլայ նաեւ մարդ արարածին, նախ պիտի կիրարկուի ծիններու անկանոնութեան պատճառած զիրութենէ տառապողներուն: Թէեւ անոնք այս զանգուածին հազիւ 1 - 2%-ը կը կազմեն: Այսուհանդերձ, այսքանը չի նշանակեր թէ արդէն պատրաստ է հրաշք դեղը ու դեղագրանէն քանի մը տուփ դնելով անկէ, մարդ կրնայ մէկ - երկու չաբթուան ընթացքին գտնել իր փափաքած ծանրութիւնը: Նիւթը լայն չափով տակաւին կը վերաբերի հետանկարներու որոնք ծագած են լեփ-լեփի յայտնաբերումէն:

ՔԱՂՀԱՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի 70-ԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

Շնորհակալութեամբ կ'արձանագրենք որ «Յառաջ»ի 70-ամեակին անդրադարձան Սիփւռքի եւ Հայաստանի թերթեր: Յարգ մեր տեսածներէն յիշենք. -

La Lettre de l'UGAB (Paris, 25 juillet) որ հարցազրոյց մը հրատարակեց Արփիկ Մխսեքեանի հետ:

Փարիզի Այբ - էֆ - էմ ձայնասփիւռի կայանին տնօրէնը Յ. Պալեան քրոնիկ մը նուիրեց:

*
**

«Մարմարա» (Պոլիս) Օգոստոս 14-ի իր թիւին մէջ արտատպելով «Յառաջ»ի Օգոստոս 2-ի խմբագրականը («70 տարեկան եմ») խմբագրութեան կողմէ գնահատական տողեր նուիրած է ներածականի ձեւով:

*
**

«Նոր կեանք» չարաթաթերթը (Գալիֆորնիա) Օգոստոս 17-ի իր թիւով խմբագրական մը նուիրած է «Եօթանասունամեայ երիտասարդ "Յառաջ"» խորագրուած ու նաեւ երկու այլ էջերու մէջ արտատպած «Յառաջ» Օգոստոս 2-ի եւ 3-ի թիւերէն խմբագրականը ու քանի մը յօդուածներ:

*
**

«Հորիզոն» (Մոնրէալ) Օգոստոս 21-ի իր թիւին մէջ արտատպած է «Յառաջ»ի Օգոստոս 2-ի խմբագրականը:

*
**

«Գրական քերթ» (Երեւան) պաշտօնաթերթ Գրողներու Միութեան Օգոստոս 11-ի իր թիւին մէջ, հարցազրոյց մը հրատարակած է Արփիկ Մխսեքեանի հետ, զոր կատարած է Գոհար Աճէմեան:

*
**

«Իրաւունք» (Երեւան) պաշտօնաթերթ «Սահմանադրական իրաւունք» Միութեան Օգոստոս 20-ին դրութիւն մը լոյս ընծայած է Վ. Բաղիկեանի տառապրութեամբ խորագրուած "«Յառաջ»ը 70 տարեկան է"»:

ԼՕՐԸՆՍ ՏԸՌԵԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿԱԶԻՆ

ներածական՝ Գորֆու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ Թարգմանեց՝ ՇԱՒՔ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

մինչեւ այս հանդրուանը, անոնցմէ հրաժեշտ առինք եղբայրական արցունքներ հոսեցնելով:

Թող մեր «Գրական Հաւաքոյթ»ներու պատմութիւնն ու խանդավառութիւնը նուիրուի յիշատակին մեր այն զրչեղբայրներուն, նաեւ մեր այն անմոռանալի սիրելի երէց զրադէտներուն, մեր անմոռանալի վարպետներուն, որոնք թերեւս չատ երկար տարիներ ապասեցին որ մէկը ոգեկոչէր իրենց յիշատակը:

Հիմա դարձեալ գրական թատերաբեմ մը կայ մեր առջեւ եւ մեզմէ իւրաքանչիւրս, զրող կամ ընթերցող, պէտք է աղօթէ, որ այդ թատերաբեմը պարապ չմնայ երբեք: Պէտք է աղօթէ, որ նորէր յանկարծ յայտնուին եւ «գրական հաւաքոյթ»ներ կազմակերպելով՝ իրենց հոգիներուն մէջ տեղ բանան այն անմեղ ու նուիրական խանդավառութիւններուն, որոնք մերը եղան մասնաւորաբար 1955-ի գարնան սկիզբին:

Ռ. Հ.

ՎԵՐՋ

Ծորակին խլեզը հիմա հանած են եւ հեղուկը կարմիր թանձր ժայթքով կը հոսի: Գեղեցիկ գոյնը կը տարածուի ներքեւի խորունկ տաշտին մէջ, կը պատէ թիթեղէ չափիչը եւ կարմիր ցայտքերով կը հարւածէ պահեստանոցին չուքը: Միեւնոյն անդադրում կշռոյթը պահելով՝ Նիկո հեղհեղուկ աւելի խորը կ'իջնէ, մինչեւ որ իրիկնամուտին՝ իր սպիտակ գէմքը անհետանայ տակառին մէջ ու եզերքին կառչած երկու կարմրաներկ ձեռքերը միայն տեսնուին: Առեն առեն վեր կը մագլցի ու թռչունի պէս գլուխը կախած կը հանդչի: Հեղուկին գոլորշիէն ու ամրողջ վեց ժամ տեւած աշխատանքէն որ ժամը տասին կ'աւարտի, գրեթէ չմնած է: Լապտերներու կարմիր լոյսով՝ իր դէմքը ժժդոյն եւ քնատ երեւոյթ մը ունի: Մարկ՝ հեղուկը չափելով եւ տակառին մէջ լեցուցած միջոցին կոպիտ կատակներով սիրտ կուտայ Նիկոյին: Քանի որ գինին կարմիր է, մաշկերն ու աւելցուքները տակառին մէջ կը ձգեն: Իսկ այժմ, փայտէ հակայ կափարիչով կը ծածկեն ու վրան ծանր քարեր դնելով կ'ամրապնդեն: Մինչեւ վաղը առաւոտ՝ բոլոր աւելցուքները կափարիչին տակ հաւաքուած կ'ըլլան մաշկերու կարմիր փրփուրի մը մէջ, որու ներքեւ պղպջակուող հեղուկը պիտի խմորուի: Խմերումը տասը օր պիտի տեւէ եւ մարզապետնէն վչած հովին հետ մեծ տան սենեակները պիտի ողողէ իր բարկ հոտով:

Հիմա որ ռոքոլան ապահով ընթացքի մէջ է, Կոմսը իր ուշադրութիւնը կրնայ դարձնել պղինձէ փայլուն սարքածներ եւ աշտարականման փուռեր պարունակող խոհանոցին վրայ: Կարոլինի եւ Տիկին Զարեանի ընկերակցութեամբ մուստաղեվրիա կոչուած խոնարհան անուշեղէնը կը պատրաստէ - թարմ խաղողի ջուրը կ'եռացնեն, մանր կտրատած հացահատիկ կ'աւելցնեն, կը համեմեն: Խիւսը կը պաղեցնեն, նուշերով կը զարդարեն: Այդպէս կ'ուտեն, կամ չերտ - չերտ կտրած կը պահեն:

Սիկոպիտայի համար, որ Զարեանի նախասիրած թուղի անուշեղէնն է, պէտք է համբերել որ աչնան թուզերը պայթելու աստիճան հասունանան: Առ այժմ սակայն ամէն տեսակի պահածոներ պէտք է պատրաստել - նարինջի անուշ, բալի օշարակ: Մինչ այդ՝ Կոմսը սեղան կը բերէ զօրաւոր համեմով սեւ ու կպչուն, բայց չատ համեղ սերկեւէլի դընդող մը:

Աւերուած այգիները սխուր տեսարան մը կը պարզեն կալուածին արձագոյն հողին վրայ: Խոհանոցէն դէպի բացօթեայ ճաշասեղանը երթ ու դարձի միջոցին Կոմսը երբեմն կանգ կ'առնէ ու այդ վայրկեանը կը նայի: Իր համակերպութեան ամրողջ կշիռքովը երջանիկ է, որովհետեւ Հոկտեմբերը կը մօտենայ անձրեւի ու մշուշի իր առաջին հեւքերով: Խաղողի եւ թուղի մնացեալ տերեւները -- լուսնոտկի դոյն մեծդի կոճղերուն վրայ իրենց թիթեռնիկաճեւ տարօրինակ ոլորքներով - չուտով պիտի հաւաքեն որպէս անասուններու կեր: Հողը պիտի խեղճանայ, մութ կարմիր կարկտաններու ձեւով պիտի ճաթըտի, տեսարանը պիտի նմանի քառանկիւն եւ ութանկիւն բաժանումներով իճանկարի: Նոյեմբերին՝ հրացանները պիտի մաքրեն, վառարանին մէջ փայտ վառելու պիտի ծկսին, ամառնային զգեստները պիտի ծալեն: Ապա հողը պիտի ենթարկուի ձմրան անխուսափելի փոթորիկներուն եւ մրրիկներուն - Ալպանիոյ կողմէն պիտի լսուի վայրի բազերու կանչը, տատրակներու կզզիին հիւսիսային ծայրամասէն անդին ծովը պիտի գոռայ ու պիտի սուլէ:

Ամպոխի լրիւ հանդարտութեան մէջ կ'անցնին սա մի քանի օրերը, որ անոնց վերջանալուն համար չաւելը արժանի պիտի չըլլար անոնց: Գալ չաբաթ Զարեանը ժընեւ պիտի մեկնի: Նեմիէցը՝ Լեհաստան, ուր պիտի մնայ մինչեւ յաւուրիկայ դարուն:

Այս մեղմ զիշերներով՝ ընթրիքի փոխարէն փիքնիքի կ'երթանք Միքոտոխսայի մենաստանին մօտակայքը: Սպիրս չոճիի ճիւղերով ու չիւղերով խարոյկ մը կը վառէ. իսկ Կոմսին երեք մեծ սակառները բերնէ բերան լեցուած կ'ըլլան ուտեստեղէնով եւ խմիչքով: Ծովուն հեւքին մեծղիւթեան դիմաց՝ մեր ձայները իրենց իսկական համեմատութիւնը կը ստանան - աննշան, ճղճիմ, սուր, երջանկութեամբ լի, զոր տեսարանը կ'առթէ, բայց եւ կ'անտեսէ: Խարոյկին լոյսով մեր դէմքերը յատակօրէն կ'ուրուագծուին: Կոմսը՝ իր փայլուն աչքերով՝ Ն-ի ուսին վրայէն անոր գծածին կը նայի: Թէստորի ոսկեթել մօրուքը ամրողջական ինքնամոռացումով կը հակի ճահիճի մը վրայ: Նիմիէց եւ Կարոլին իրարու ձեռք բռնած դէպի ծովը կը քալեն: Զարեանի շրթները դինիէն կը պապզան, արծաթ մազերու փունջը իր գլխուն չուրջ լուսապսակի պէս կը թրթռայ: Սպիրոյի հակայական մարմինը կ'ուրուագծուի: Ամէնքը: Մեղ չերջապատող մթութիւնը զանդազօրէն կը հասնի մութնուլուսի սահմանին: Լռութիւն կը տիրէ, բացի ծովուն ձայնէն եւ մեր խարոյկը արեւի լոյսի հետ չփոթած ճպուռներու քնատ ճըռճըռոցէն, որ կուգայ սօսիի ծառէն:

(Շար. 68)

(Շար.ը Ա. էջէն)

նաժողովները: Այս որոշումը որուած է կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովին կողմէ, մեծամասնութեան եւ կուսակցական ցանկերով կատարուած ընտրութիւններու արդիւնքներուն Օգոստոս 28-ի քննարկումէն ետք:

***

ԳԻՒՂԱՅԻՒԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎ.

Օգոստոս 28-ին գիւղապետական 44 միաւորումներու ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է «Գիւղ-փոխանակ»ի (Գիւղապետական փոխադարձ օգնութեան ղրամատուն) հիմնադիր ժողովը: Ղրամատունը վարկ պիտի յատկացնէ գիւղապետական մանր եւ միջին արտադրութիւններուն, առայժմ 500 - 1000 տոլարի համարժէք դրամարոյլ եւ 2% տոկոսով: Միջոցներ կ'ակնկալուին Եւրոպայի միութեան հիմնադրամներէն եւ միջազգային որոշ ֆինանսական կազմակերպութիւններէն: Ինչպէս յայտնած է ղրամատան տնօրէնը, հաստատութեան նպատակը մեծ շահեր ապահովել չէ, այլ աջակցիլ գիւղատնտեսութեան զարգացման:

***

ՄԱԿ-Ի ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ՆՈՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ

ՄԱԿ-ի երեւանեան գրասենեակի նոր պատասխանատուն Ժան - Մարի Լոյժէն չաբաթավերջին ընդունուած է Ազգ. ժողովի նախագահին, Հանրապետութեան փոխ - նախագահին եւ Արտաքին նախարարին կողմէ: Վ. Փափազեանի հետ հանդիպումին ընթացքին չօշափուած են Հայաստանի եւ ՄԱԿ-ի գործակցութեան եւ ՄԱԿ-ի յիսնամեայ յոբելեանին նշումին առընչուող հարցեր:

***

«ԿԱԿԱՉ - 95» ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Լ.Ղ.Հ-ի մէջ աւարտած է «Կակաչ - 95» գործողութիւնը զոր կազմակերպած են Ներքին նախարարութեան ատրպատժանումները: Գործողութեան ընթացքին յայտնաբերուած եւ ոչնչացուած է չուրջ 2900 քիլոկրամ կակաչի եւ կանեփի բերք: Այդ առընչութեամբ 56 քրէական գործ յարուցուած է, 76 հոգի հարցաքննուած: Տրուած տեղեկութիւններու համաձայն, կանխարգելիչ միջոցներու չնորհիւ, անցեալ տարուան համեմատութեամբ զգալի կերպով նուազած է թէ՛ թմրեցուցիչի աղբիւր բոյսերու մշակումը եւ թէ թմրեցուցիչներու պատրաստութիւնը:

Carzou

ŒUVRES SCENIQUES, PEINTURES, DESSINS ET LITHOGRAPHIES

Du 1er Juillet
au 1er Octobre

Ancien Evêché, rue Tourny
SARLAT

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արտաւազդ Էթեմէդեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Էթեմէդեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Առլէն Էթեմէդեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Վէրնեը եւ զաւակները, Այբի Տիկին Հերմինէ Մերամէթեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Սեպտեմբեր 3-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր, քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԵՐՏԱՒԱԶԴ ԷԹԵՄԷԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Մատէն Ալեքսանեան)

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՂՂՈՒԱԾ
ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼԻՊՉԻՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ամէնօրեայ Վարժարանին խնամակալութեան կազմը եւ անօրէնութիւնը, ինչպէս նաեւ Ծնողական մարմնի վարչութիւնը, կը յայտնեն իրենց խորին չնորհակալութիւնը Լիզպոնի Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան հայկական բաժնի վարիչներուն, որոնք ազնուութիւնը ունեցան Յունիս ամսուան ընթացքին վերոյիշեալ վարժարանին նուիրելու երկու համակարգիչներ ապագրական յատուկ սարքաւորումներով: Շնորհիւ այս նուիրատուութեան, նախակրթարանի վերի դասարաններուն աշակերտները 1995 - 1996 կրթական տարեշրջանին թախտը պիտի ունենան վարժուելու համակարգիչի գործածութեան, երկու լեզուներով՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն:

ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆ Վարժարանի կրթական վերոյիշեալ պատասխանատուները հրապարակաւ կը կրկնեն իրենց չնորհակալութիւնը Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան:

ԴԻՒԱՆ
Մարգարեան - Փափազեան
Վարժարանի

Լիոն, Օգոստոս 29, 1995

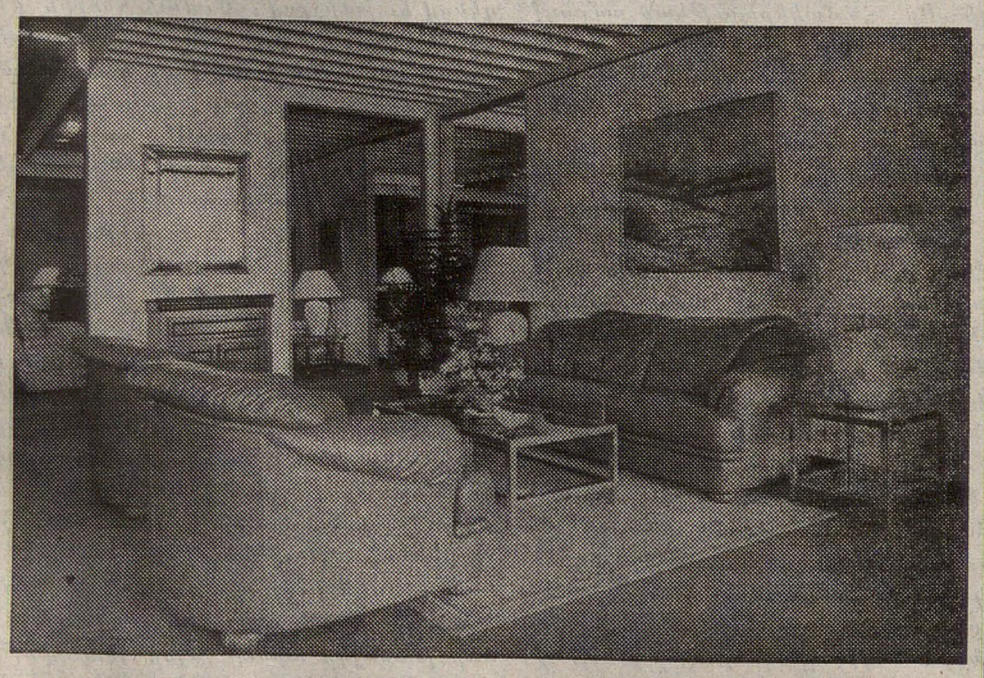
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Հայաստան հեռաձայնելու համար հարկ է այլեւս գործածել նոր թիւը (fnտ)՝ 374 (փոխանակ 7-885-ի) յաւելեալ՝ 2 Երեւանի համար եւ խօսակիցին թիւը, այսինքն՝ 19 (Ֆրանսայի պարագային անչուշտ) ապա՝ 374-2 եւ թիւը:

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ գեղչ «Յառաջ»ի թաժանորդներուն"

SOUS LA PRESIDENCE D'HONNEUR DE Mgr. DARON GEREJIAN

L'ASSOCIATION RENOUVEAU THEATRE DE L'ALCAZAR 58 (Loi 1901)
Président fondateur Jean Verne

en collaboration avec

L'ASSOCIATION HAï ARINOUCH, Présidente Mme Chamirian
LA DIRECTION DE MARSEILLE ANIMATION et la MAIRIE du 1e et 7e arr.

présente

LE DIMANCHE 3 SEPTEMBRE DE 15 à 17 H

AU THEATRE SYLVAIN

LE
SYMPHONY ORCHESTRA
RADIO AND TELEVISION
ARMENIAN EREVAN

UN CONCERT HUMANITAIRE AU PROFIT DE
L'ORPHELINAT «ZADIG» A EREVAN

sous la baguette de

Maître OHAN DOURIAN

Soliste : Fabienne Chanoyan - soprano

avec la participation de la Chorale Sahak Mesrop
de la cathédrale arménienne du Prado, direction Khatchig Yilmazian

Au programme : BEETHOVEN, VERDI, DURJAN'NARC

Prix des places : Orchestre 1e série : 160 F - 2e série : 130 F - Gradins : 80 F
Tous contacts : tél. 91 64 84 27 — Fax : 91 62 49 41
Points de vente : FNAC - Virgin Megastor - Office du Tourisme
et auprès de l'association Haï Arinouch, 12, rue du Coq, Marseille
tél. 91 50 79 22.

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ
FRANCE 2

Կիրակի, Սեպտեմբեր 3, ժամը 9:30-ին Էջմիածնայ Ա. Մաղուկեան Թանգարանը:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՖՐ. ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ
ՀՑԴ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Տէսինի մասնաճիւղերը
կը կազմակերպեն

★ ——— ★ ——— ★

Մեծ Դաշտահանդէս մը

★ ——— ★ ——— ★

Նուիրուած Խանասորի յաղթանակին
Կիրակի, Սեպտեմբեր 10
ժամը 11-էն սկսեալ
Տէսինի «Centre aéré»ի մէջ
ԱՐՄԷՆԻԱ նուագախումբի մասնակցութեամբ:

Պիւֆէ - խմիչքներ - խաղեր

Անձրեւի պարագային, խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը:

-ՎԵՐԱՄՈՒՏ-

ՎԱՂԱՆՍ

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ մշակութային ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ որ Դաւիթեան ղպրոցի վերամուտի արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 13, ժամը 9·30-էն սկսեալ

12, rue de la Cécile

***

Կրօնական ընկերակցութեան կիրակնօրեայ դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտեմբեր 17-ին, ժամը 10·30-ին: Կրնան մասնակցիլ բոլոր մանուկները 6 տարեկանէն սկսեալ:

Centre Communautaire
12, rue de la Cécile, Valence.

Association «NAREG»
ENGHIEN-LES-BAINS

Անկէնի միօրեայ վարժարանի վերամուտն է՝

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 13,
առաւօտեան ժամը 9·30-ին:

Rentrée scolaire
le Mercredi 13 Septembre à 9 heures 30
8, rue Félix Faure,
95880 Enghien-les-Bains
Renseignements : 48. 41. 49. 37
34. 17. 29. 26.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանառութ	500	(603,00)
Ծննդեան	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ·Վէ·Ա· (տե՛ս· վաճառքի մէջ ընդհ· պարտը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Քեռքին վարչութեան: